COMMENTA-
RIA R. P. D. LVDOVICI GO-
mesii, Episcopi Sarnensis, Sacri Palatii
Apostolici Auditoris, Prælati do-
mestici, ac Sacræ Pœnitentia-
riæ Apostolicæ Regentis:
in nonnullos libri Sexti
Decretalium titulos,
quos ipse tūc iunior
Patauii publice
interpreta-
batur.

Additis sub titulo de rescriptis quibusdam opu-
sculis, quorum omnium Catalogum uersa pa-
gina indicabit.

Cum Priuilegio Summi Pontificis,
Venetorumq; Senatus.

Hæc sunt, quæ præsenti opere continentur.

De constitutionibus. fol.I
C. Primum, ubi plura habes de nominibus Papæ adnotata. fol.IX
C. Secundum. fol.LXXX
§. Statuto. fol.XCVII
Rubrica de rescriptis. fol.CVI
Tractatus Breuium. fol.CXXII
Tractatus Expectatiuarum. fol.CXXXVIII
Trac. Mandatorũ de prouidẽdo. fol.CLXXIII
C. Primum. fol.CLXXXVI
C. Cum in multis. fol.CCIIII
C. Dispendia. fol.CCXVIII
C. Satutum. fol.CCXXVI

Rubrica de iudiciis.

C. Primum. fol.CCLXI
C. Secundum. fol.CCLXXX
C. Si annum. fol.CCXCII
§. Si uero. fol.CCC

Rubrica de testamentis.

C. Si pater. fol.CCCVII
Oratio Authoris pulcherrima. fol.CCCXI

MOTV proprio. Cum ſicut dilectus filius Michael Tramezinus Bibliopola Venetus exponi fecit, ſua propria impenſa, ad præſens imprimi faciat quoſdam Tractatus in nonnullos libri Sexti Decretalium titulos, una cum tractatibus Breuium, & gratiarum expectatiuarũ, & mandatorum apoſtolicorum. Cum commentariis Regularum Cancellariæ Apoſtolicæ, per uenerabilem patrẽ Ludouicum Gomeſii Epiſcopũ Sarnẽn. ſacri Palatii Apoſtolici unus ex Auditoribus, cauſarum Locuntenẽn. ac ſacræ Pęnitẽtiarię Apoſtolicæ Regentem, cõpoſita: dubitatq; ne huiuſmodi Tractatus, & Cõmentaria, ab aliis abſq; ſua licentia imprimãtur, ꝙ in maximum ſuum pręiudicium tenderet. Nos propterea eius indemnitati prouidere uolẽtes, motu ſimili, & ex certa ſcientia, eidem Michaeli, ut Tractatus, & Commentaria huiuſmodi per Decem annos proxime futuros, & inchoandos in kl. Menſis Auguſti proxime futuri, M. D. XXXIX. Pontificatus noſtri Anno Quinto. Sine ipſius licentia imprimi, aut uendi, ſeu uenale teneri uel mandari minime poſſit, concedimus, & indulgemus. Inhibentes omnibus & ſingulis tam Almæ Vrbis, q̃ aliorum locorum ciuiatum & terrarum S.R.E. mediate & immediate ſubiectis, Librariis, & librorũ Impreſſoribus, ſeu uenditoribus, nunc & pro tempore exiſtentibus: ne ſub excommunicationis latæ ſententiæ, & Ducẽtorum ducatorum auri pro una, fabri

ca S. Petri, & alia medietatibus præfato Michaeli aplicandis pœnis: Tractatus, & Commentaria huiusmodi absq; ipsius Michaelis expressa licentia, dicto decennio durante, imprimere, uendere, seu uenale tenere, aut mandari ualeant aut præsumant. Mandañ. omnibus & singulis Almæ Vrbis & aliorum locorum prędictorũ officialibus, quatenus præmissa contra inobediẽtes, & rebelles, ad omnem Michaelis requisitionem exequẽtia. Constitutioñ. & ordinationibus apostolicis, cæterisq; contrariis non obstañ. quibuscunq;. Volumus autem ꝙ præsentium transumptis etiam impressis, & manu alicuius Notarii publici subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate ecclesiastica constitutis, munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quà præsentibus adhiberetur si forent exhibitæ uel ostensæ. Et ꝙ præsentis motu proprii sola signatura sufficiat, & ubiq; fidẽ faciat in iudicio & extra clausulam contrariam edita non obstañ.

Placet, & ita mandamus A.

PAVLO.III.PAPAE SANCTIS-
simo, eidemq; optimo, Ludouicus Gomes
Episcopus Sarneñ. S. Palatii Aposto-
lici Locuntenens, felicitatem.

QVI lucubrationes suas Prícipibus nuncupant, Beatissime Pater, hac sæpe solent ratione moueri, ut eorũ præsidio & authoritate ueluti clypeo quoddã muniti, aduersus maledicos securius eas in lucem ædant. quorum argumentum (pace illorum dixerim) ob id potissimum mihi leue uisum est, q obtrectatore atq; inuidia carere non humani sit operis, ut Plato ipse, tametsi diuinus a nonnullis indoctior, Aristoteles subobscurus, & perplexus, morũ magister Seneca minime utilis, atq; uulgaris, Marcus quoque Tullius, in quo natura omnes eloquentiæ uires expressit, ut alios consulto prætercam, loquax & exanguis fuerit habitus, quamuis ille libros suos pluribus ueluti defensoribus ascribi curauerit: nec mirum quãdo neq; Iupiter ipse omnibus placeat, siue pluat, siue serenus sit. Quam ob rẽ alia ratione persuasus, hos quondam laboriosæ iuuẽtutis meæ libellos, tibi humani generis Principi maximo, ascribendos censui, q qui de principũ constitutionibus & rescriptis, multa de breuibus, expectatiuis, & mandatis, continent, pleraq; etiam de nominum & Pontificis dignitate diffiniãt: quæ ab hoc suppremo sedis Apo

ſtolicæ faſtigio originem, & authoritatem deſum pſerunt, iure tibi Dei optimi maximi Vicario tri bui debuerunt. Et cum unus omniũ iacentes ſtu dioſorum animos erigere, ac quantum in te eſt, muneribus & honoribus iuuare ſemper ſolitus ſis, cui melius hæc ſtudiorum munera debebant, q̃ tibi hominum adiutori? quod idipſum Sanctita ti tuæ inditum Alexandri nomen apud Græcos præſefert. Præterea cum laborum hæc rudiméta, quę imprudentium placitis diſcutiendis uerſant, prudentem quoq; uirum requirant, quem potius deligere poteram? q̃ te Principem prudentiſſimũ? cui & φρόνησις prudentiæ nomen, unde clariſſima Farneſia domus cognominata uidetur conuenien ter reſpondet, quod etiam perpetua bene agendi conſuetudine, ac clariſſimis tuis factis promerui ſti. Accedebat his, q cum omnibus hominibus na tura inſitum ſit, felices prudentesq; uiros, tanquã quoſdam fortunæ duces ſequi, non immerito te Pater Beatiſſimæ deligendum putaui, cui hic no ſter iuſtus & honeſtus labor addiceretur, quem nobilitas, quem rerum peritia, quem excellens uir tus (quoad licet mortali) undiq; beatum effece runt. quam quidem felicitatem celeberrimus ille tuorum Liliorum ſenarius numerus non ab re no bis (ſi Pytagoricis credimus) indicare uideba tur, cui rerum omnium opifex duos alios ſenari os, ideſt, pontificias claues corona ſuperimpoſita apte coniunxit, ut mortalium ſummus euaderes,

Accipe igitur tuo iure felicissime Pontifex Sarnensis dedititii tui primeuos iuris Pōtificii labores, signum religionis & obseruātiæ, erga te, meę, quos si tua lectione dignaberis, curabo ante multos dies quædam adhuc paululum grauiora sacratissimo nomini tuo dicare, quę grata magis, & meliora fortassis uidebuntur. Vale.

Ad lectorem, Michael angelus Cobliure.

ALIVS esset, candidissime lector, qui ad operis huiusmodi commendationē authorisq; laudem nullum non moueret lapidem, quod ego tanquam a uera laude alienum omittendum esse existimo. Nam si huius operis eruditionem & phrasim, necnon Authoris laudē expectas, a nemine uerius q̄ ab ipsomet opere deprehēdere poteris. Accipe igitur, candide lector, fragmenta quædam ex R.P.D. Ludouici Gomesii lucubrationibus in nonnullos libri Sexti Decretalium titulos, quos ipse tunc iunior Patauii publice interpretabat̃, a quibus nihil fere ex illo suo pristino & scolastico stilo uoluit imutare. Exemplũ Bartoli sequutus, qui repeti. illam celebrem. l. si constante. sol. mat. in iuuentute ædi tam, in senectute noluit immutare. His subnectuntur tractatus Breuium, Expectatiuarum, & Mandatorum de prouidendo, multo antea q̄ Pa tauium concessisset, elucubrati: & post eius in Vrbem redditum plerisq; accessionibus aucti, qui cũ in misera Vrbis direptione periissent, nihilominus inter amicos forte fortuna reperti, illos hincinde colligere licuit, & ex illis hoc breue & utilissimum opus conficere. Tu uero amice lector hęc licet iuuenilia, sua tamen eruditione non negligēda Cõmentaria & lege, & perlege, hmõi enim lectionis, crede mihi, nõ te pœnitebit. Vale felix.

INDEX EORVM OMNIVM quæ hoc Volumine continentur ordine Alphabeti.

A

ABBATISSA vt esse possit mulier corrupta non datur per breue, neq; per. S. penitentiariã nisi certo modo vt ibi, de breuibus numero. 5 1.
Absolutio est iurisdictionis voluntariæ, & fit quandoque extra territorium. §. statuto. cap. secundo de constitutioni. nu. 5 0.
Acceptare beneficiũ nemo potest literis non expeditis nec ante factam fulminationem processus. de expectatiuis numero. 1 7.
Acceptans primum beneficium quando potest acceptare secundum, & quando non late ibi. cap. cum in multis de rescriptis numero. 1 0 1.
Acceptans quando protestari debet, & quando nocet, ibidem nume. 1 0 2.
Accessorium sequitur naturam principalis, vbi est eadem ratio, rubrica de constitutionibus numero. 1 1.
Accusator illegitimus nisi repellatur per iudicem, aut per accusatum, processus cum eo erit validus, capitulo primo de iudiciis numero. 7 7.
Actio an detur ex rubro vel nigro, rubrica de constitutionibus numero. 1 3.
Actio vtrum detur ex consuetudine siue statuto, quando vniuersitas facit legem municipalem de casu deciso per consuetudinem. cap. primo de constitutioni. numero. 2 1 5.
Actio quæ datur ex statuto est subsidiaria. ibidem num. 2 1 6.
Actiones ciuiles quia a lege proueniunt, prætoriis sunt potentiores. capitulo primo de rescriptis nume. 7 1.
Actionum personalium & realium differentiæ. cap. dispendia de rescriptis numero. 2 9.
Actiones personales longiori tempore præscribuntur. ibidem numero. 3 0.
Actiones personales faciliores sunt & debiliores quàm reales, ibidem numero. 3 1.
Actione reali non potest nisi vna via deberi, quia quod semel nostrum est regulariter fieri magis nostrum non potest. ibidem numero. 3 2.
Actiones plures personales dissimiles an possint in vno libello, seu petitione cumulari. ibidem numero. 3 3.
Actiones communio de dote quæ est inter patrem & filiam, vetat filiæ exercitium actionis. cap. si annum de iudicis numero. 2 1.
Actiones ita dantur in factum per interloquutoriam sicut per diffinitiuam § statuto cap. secundo de constitutionibus num. 1 3.
Actio facilius impeditur quàm exercitium actionis iam natæ, ibidem numero. 7 4.

Actor in libello faciens mentionem de statuto si postea probet de consuetudine debet succumbere.cap. primo de constitutionibus numero.60.
Actor reconuentus non potest coram eodem iudice reconuenire reum super causa in rescripto non expressa.cap.cum in multis de rescriptis nu.23.
Actor in eisdem casibus etiam personaliter adesse cogetur quando reus personaliter comparere debet.cap.primo de iudiciis numero.15.
Actor se inscribere debet ad poenam talionis.ibidem numero.16.
Actori non debet licere quod non licet reo.ibidem numero.24.
Actor in criminalibus debet se inscribere ad poenam talionis.ibidẽ nu.44.
Actus ille dicitur esse absolute facti,qui consistit in tacita voluntate & tacito consensu hominum.cap.primo de constitutionibus numero.80.
Actus ille dicitur esse iuris in quo expressa forma & solennitas requiritur. ibidem numero.81.
Actus in contrarium valet contra verba narratiua & enuntiatiua testatoris. ibidem numero. 166.
Actus vnus vt valet, non debet tolli alius.ibidem numero.207.
Actus an sit nullus ipso iure vel annullandus,magna est differentia. cap. primo de rescriptis numero.9.
Actus per quem expediatur non inspici debet nisi in quem effectus actus dirigitur.ibidem numero.77.
Actus intelligitur pro prima vice.cap.cum in multis de rescriptis nu.40.
Actus qui est nullus non præstat impedimentum.ibidem numero.45.
Actus agentis debet interpretari secundum eius voluntatem, & dispositionem iuris.cap. statutum de rescriptis numero, 62.
Actus viuentium non possunt in suspenso esse sicut actus morientium,& quo modo hoc procedat.cap. primo de testamentis numero.3.
Actus legitimos nõ recipere conditionem quomodo procedat.ibidẽ nu.4.
Aduerbii natura non positi cum verbo potest in totum auferre potentiam,& actum ipso iure annullare.cap.primo de iudiciis numero,84.
Aduocatus in quo casu allegare possit ad aurem iudicis.cap. cum in multis de rescriptis numero.18.
Aduocatus pro certo salario causam defendens an teneatur pro eodem salario prosequi causam appellationis.ibidem numero.37.
Aduocati quid facere,quid vero cauere debeant,in oratione nume.14.
Aduocati antiquitus ob causam dicendam præmium accipientes lege Cynthia coercebantur.ibidem
Aduocatorum perfidia venalis antiquitus fuit illiusq; varia exempla. ibidẽ numero.15.
Aduocati ob defensam causam dena sestertia olim accipere solebant.ibidem.
Aduocatorum qui primus omnium mercedem accepit.ibidem nume. 16.
Aduocati officium non paucis Christus impartitus est. ibidem.
Aduocatos plures,qui in curia & foro causas egerunt,sanctos fuisse. ibidem numero. 17.
Aequiparata quando duo sunt in materia,dispositio postea loquens de vno habet locum in alio nisi expresse excipiatur. cap. statutum de rescriptis numero.110.
Aequiparatorum debet esse eadem ratio.cap.primo de iudiciis nume.61.
Aequitas præferenda est rigori.cap.dispendia de rescriptis numero.19.

Aetas senilis domus est obliuionis, in qua primum senectus incurrit. cap. primo de constitutionibus numero. 97.
Aetas omnis ab adolescentia prona est ad malum. de expectatiuis numero. 80.
Aetas legitima quæ intelligatur quo ad beneficium curatum canonicatum & præbendam. ibidem numero. 86.
Aetas. 14. annorum completa reputatur integra & discreta sicut ætas. 25. annorum. cap. si annum de iudiciis numero. 2.
Aetates hominum quatuor, vitia quatuor, species superbiæ quatuor, cap. cū in multis. de rescriptis numero. 81.
Aetatis defectus maior est, quàm morum & ordinum. de expectatiuis numero. 84.
Aetatis patienti defectum tempore datæ non prouidetur. de beneficio curato. ibidem.
Aetatis venia ante. xx. annum non conceditur, cap. si annum de iudiciis numero. 7.
Alexandri regis prudens in obitu factum. cap. secundo de constitutionibus numero. 30.
Alexander pater veritatis. cap. mulieres de iudiciis numero. 33.
Alia dictio regulariter paritatem significat, ibidem, numero. 9.
Aliud est esse Perusinum aliud de Perusio. cap. primo de rescriptis nu. 25
Allegatio generalis coram papa sufficit. cap. primo de constitutionibus numero. 105.
Allegari debet specifice coram papa, ibidem numero. 108.
Allegationum appellatione continentur tam allegationes iuris quàm facti ibidem numero. 106.
Allegatio generalis quibus casibus possit fieri. cap. cum in multis de rescriptis numero. 10.
Allegatio specialis non sufficit, nisi sit in propositio, ibidem numero. 11.
Allegatio ad balistam. cap. cum in multis de rescriptis numero. 12.
Allegantes quandoque dicuntur ligare arenam sine cemento, ibidem numero. 13.
Allegans impertinentia & generalia repelli potest. ibidem numero. 14.
Allegare generaliter coram principe & magno doctore an sufficiat, ibidem numero. 15.
Allegationes quando in consilio poni debeant, cap. cum in multis de rescriptis numero. 19.
Allegare rationem licet fatuam & dissimilem sufficit. ibidem numero. 73.
Altare portatile quibus & quomodo per signaturam papæ, & per breue cōcedatur. de breuibus numero. 26.
Altaris prædicti licentia concessa per. S. penitentiariam iudicatur firmior quàm concessa per fabricam vel archiuium. ibidem.
Alternatiue pars vna per aliam declaratur. cap. statutum de rescriptis numero. 23. & numero. 43.
Alterutrā dictio de sui natura est distributiua duorū. ca. 1. de iudic. nu. 17.
Alterutram verbi natura est alterum de duobus includere, ibidem nu. 25.
Alterutram verbum est ambiguum & aliquando requirit concursum duorum. ibidem numero. 26.

Ambiguum dicitur quando iura sunt varia & opiniones diuersae. cap. primo de iudiciis numero. 53.
Animae periculum quod hic consideratur est ratione excommunicationis non tamen accidit sic in omni alia dispositione canonica. capitulo secundo de constitutionibus numero. 4.
Animae saluti maior nostrae sollicitudinis prouidentia adhibenda est quàm pro causis temporalibus. ibidem numero. 36.
Animae causa si de periculo eius agitur capitur in dubio sinistra suspitio. de expectatiuis numero. 80.
Animarum cura est ars artium & salus animarum. ibidem numero. 61.
Animus ex quaternario constat secundum Pytagoricos. cap. cum in multis de rescriptis numero. 82.
Anni magni ab Adam vsque ad finem quatuor temporum, quorum ratione ieiunia quatuor temporum introducta fuerunt in ecclesia. ibidem numero. 80.
Annullatio actus non est propríe poena. capitulo statutum de rescriptis numero. 90.
Ante dictio potest significare actum immediate sequentem & distantem. §. si vero. c. si. de iudiciis numero. 3.
Anteferri clausula quid operetur. de expectatiuis numero. 110.
Apostolos quare sibi delegit Deus numero duodenario. in oratione numero. 8.
Appellatio est quaedam defensio, & leuamen grauati. cap. primo de rescriptis numero. 50.
Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum. cap. primo de iudiciis numero. 40.
Archiepiscopus Cussentinus propter falsitatem breuis, & Sebastianus de Federicis propter falsitatem supplicationum combusti fuerunt. de breuibus numero. 6.
Argumentum de lege ad testamentum est validum. cap. primo de constitutionibus numero. 56.
Argumentum de pactis ad statuta valet. ibidem numero. 63.
Argumentum a contrario sensu colligitur ex tacita coniectura. ibidem numero. 157.
Argumentum a contrario sensu idem operatur quod expressum. ibidem numero. 158.
Argumentum de pacto ad statutum valet affirmatiue. ibidem nume. 221.
Argumentum de feudo ad alias materias non valet. rubrica de rescriptis numero. 2.
Argumentum de stipulationibus extraiudicialibus an valeat ad iudiciales. cap. primo de iudiciis numero. 69. & 72.
Argumentum de iudicialibus ad extraiudicialia. ibidem nume. 72. & cap. si annum de iudiciis numero. 45.
Argumentum de tempore ad locum validum est. cap. mulieres de iudiciis numero. 44.
Argumentum a simili debet habere maiores concordantias quàm differentias. cap. primo de testamentis numero. 6.
Argumentum data instantia corruit. ibidem numero. 11.

Astrologiæ partes quatuor. capitulo cum in multis de rescriptis numero 94.
Auditores rotæ patientes, iustos, adeuntibus faciles & benignos esse opportere. in oratione numero. 10.
Auditores rotæ dicuntur ordinarii in cognoscendo, & delegati in sententiando. cap. primo de rescriptis numero. 39.
Auditores rotæ antiquitus solum causas audiebant & papæ referebant, qui postea sententiabat. ibidem numero. 41.
Auditor creatus tempore vacationis, & non tempore datæ expectatiuæ vtitur priuilegio ne teneatur ad diligentias, cap. statutum de rescriptis numero. 120.
Auditor rotæ quocunq; tempore fiat vtitur priuilegiis antelationis, ibidem numero. 119.
Auditores rotæ & cameræ olim in causis consulebant. cap. primo de iudiciis numero. 2.
Auditores rotæ mentis integritatem seruare debere. in oratione numero. 9.
Auditores rotæ solum de beneficialibus causis & ciuilibus se impediunt. ibidem numero. 47.
Auditorum rotæ dicta non possunt facere legem. ibidem numero. 50.
Auditores rotæ egregiæ personæ dicuntur. cap. mulieres de iudiciis numero. 46.
Auferri verbum sine rapina intelligitur. cap. primo de constitutionibus numero. 119.
Author fuit assumptus per Senatum VENETUM ad lecturam ordinariam iuris canonici in primo loco. cap. primo de testamentis nu. 15.
Authoritate maiori roboratum difficilius rumpitur. cap. primo de constitutionibus numero. 180.
Authoritas nec potestas ex longa consuetudine non præsumitur. rubrica de rescriptis numero. 5.
Authoritas Barto. in terris imperii non est postponenda authoritati dominorum de rota, cap. primo de iudiciis numero. 48.
Authoritas sedis Apostolicæ & legati an differant. cap. mulieres de iudiciis numero. 5.

B

Banniti licet possint impune offendi per statutum carceratos tamen bannitos occidens punitur morte. cap. mulieres de iudiciis numero. 26.
Baptismus in primitiua ecclesia fiebat in nomine Iesu Christi, hodie non, quare. cap. primo de constitutionibus numero. 24.
Beneficiatus licet de fructibus beneficii possit creditoribus suis satisfacere nō tamen potest res ecclesiæ ad hoc vendere. de breuibus numero. 13
Beneficiatus sufficienter non dicitur obtinens tria insufficientia beneficia. de expectatiuis numero. 62.
Beneficia omnia de iure communi censentur esse secularia, ibidem numero 106.
Beneficia per dispensationem habita ita debent tueri sicut si de iure communi ea quis possideret. cap. primo de iudiciis numero. 21.
Beneficii sufficientia secundum qualitatem & dignitatem beneficiati confide

ratur, de expectatiuis numero. 107.
Beneficii nouæ diffinitiones rubrica de rescriptis nu. 7. & nu. 8.
Beneficio ecclesiastico vt quis reperiatur idoneus tria requiruntur, de expectatiuis nu. 79.
Beneficium dignum minus digno vniri non potest, ibidem nu. 36.
Beneficium regulare vt dicatur, quid sit necessarium. ibidem nu. 68.
Beneficium manuale non dicitur proprie ecclesiasticum, de expectatiuis numero. 94.
Beneficium de iurepatronatus laicorum de iure communi reseruari non potest. ibidem nu. 132.
Beneficium priuilegium rescriptum mandatum dispensatio licet aliqñ pro miscua sint inter se tamen differunt. rubrica de rescriptis nu. 1.
Beneficium quomodo diffinitur. ibidem.
Beneficium iuris nemini auferri debet, cap. 1. de iudiciis nu. 23.
Biblia sola non sufficit ad ecclesiam gubernandam. cap. 2. de constitutionibus nu. 37.
Bigamus ad sacros dispensatur per breue sed non per penitentiariam, de breuibus nu. 19.
Bigamus verus est cognoscens vxorem suam adulteram quam virginem habuit etiam peracta pœnitentia. ibidem nu. 20.
Bis gestum dicitur multis vicibus factum, cap. cum in multis, de rescriptis numero. 2.
Bis idem non est repetendum. cap. 1. de iudiciis nu. 66.
Breue an appellatione supplicationis contineatur, de breuibus numero. 7. & numero. 9.
Breuia nostri temporis an sint ad instar rescriptorum. ibidem nu. 13
Breuia an æquiparentur bullis. ibidem.
Breuia fuerunt nouiter inuenta. ibidem nu. 3.
Breuia an appellari possint literæ apostolicæ. ibidem nu. 5.
Breuia hodie possunt æquiparari bullis expeditis per cameram. de breuibus nu. 9.
Breuia aut simpliciter aut supplicatione introclusa hodie expediuntur, ibidem.
Breuia vnde appellantur. ibidem.

C

Cancellaria non potest breuia concedere licet commissiones de simplici iusticia concedat, de breuibus nu. 8.
Cancellaria non potest causam committere in partibus. ibidem.
Cancellariæ regulæ loquentes de supplicationibus non habent locum in breuibus. ibidem nu. 9.
Canones emanarunt cooperante spiritu sancto, cap. 2. de constitutionibus nu. 15.
Canones qui militant in foro poli procedunt etiã in foro fori. ibidem numero. 16.
Canonum sententia quando discors inuenitur stari debet potius antiquiori bus quàm nouis. capitulo primo de constitutionibus numero. 55.
Canonum allegatio præterenda est allegationi legum quando simul etiam leges allegari debent. capitulo secundo de constitutionibus nu. 3.

Canonicatus ius quomodo se habet ad præbendam. de expectatiuis nume-ro. 32.
Canonicatus duos quis non potest obtinere in pluribus ecclesiis multo mi-nus in eadem ecclesia. ibidem nu.43.
Canonicatus non dicitur habere dignitatem, cap. statutum de rescriptis numero .20.
Canonicatus in ecclesia cathedrali est nomen maximi honoris & præemi-nentiæ. ibidem numero .25. & de expectatiuis nu. 102.
Canonicatus quo ad quid dicitur dignitas. ibidem.
Canonicatus largo modo comprehenditur appellatione dignitatis. ibi-dem nu. 40.
Canonici alteri cōferentes præbendam contra mandatum papæ qua pœ-na puniantur. de expectatiuis nu. 31.
Canonici excommunicati vel suspensi receptionem iuris & facti facere non possunt. ibidem nu. 60.
Canonici ita debent promoueri literati sicut nobiles. ibidem nu. 83.
Canonici vnde dicantur. cap. statutum. de rescriptis nu. 34.
Canonici ecclesiæ cathedralis licet possint esse delegati non tamen pote-runt esse conseruatores, ibidem nu. 109.
Canonista sine legibus nihil valet sed legista sine canonibus parum. cap. 2. de constitutionibus nu. 37.
Canonicus creatus in ecclesia cathedrali potest esse iudex delegatus a sede apostolica. de expectatiuis nu. 35.
Canonicus sine præbenda dicitur canonicus in herbis sicut Comes sine red-ditu. ibidem nu. 37.
Canonicus creatus non potest beneficium seruitorium acceptare. ibidem numero .41.
Canonicus creatus sub expectatione præbēdæ debet habere distributiones, vocem in cap. & cantare in choro, ibidem nu. 38.
Canonicus vt fieri delegatus possit requiritur vt sit in ætate, 20. annorum cap. statutum de rescriptis nu. 26.
Canonicus minor. 20. annis ex certa scientia papæ posset esse delegatus. ibidem nu. 27.
Canonicus an veniat capituli appellatione. cap. 1. de constitu. nume. 110.
Carcerati sunt sub protectione curiæ. cap. mulieres de iudiciis num. 27.
Careat verbum intelligitur ipso iure. capitulo primo de rescriptis nume-ro .61.
Casus dicuntur dissimiles & non æquipollentes inter quos plures differen-tiæ sunt quam concordantiæ, capitulo primo de constitutionibus nu-mero .59.
Casus in conflictu opinionum dicuntur esse pro amico. cap. 1. de iudiciis numero. 57.
Casus in quo quis per se comparere non potest tamen per procuratorem potest. cap. mulieres de iudiciis nu. 38.
Causæ a sede apostolica an debeant committi habentibus primiceriatum, cap. statutum de rescriptis nu. 19.
Causæ a sede apostolica debent committi in locis vbi copia peritorum pos-sit haberi. ibidem nu. 57.

Causæ melius decidi præsumuntur vbi est copia peritorum. ibidem.
Causa quando committitur existenti in dignitate in dubio censetur sibi commissa iurisdictio in eo loco vbi habet dignitatem quàm vbi residet. ibidē numero. 61.
Causa committi potest a principe de iure ciuili non habenti dignitatē. cap. statutum de rescriptis numero. 80.
Causa matrimonialis potest committi inferiori ab episcopo existenti in dignitate, ibidem numero. 82.
Causa temporalis laico potest committi a papa, licet non habeat dignitatē, ibidem.
Causæ a sede Apostolica vtrum possint committi existentibus in dignitate vel personatu in alia ecclesia quàm cathedrali, ibidem numero. 87.
Causa de stillo Romanæ curiæ potius cōmittitur duobus quàm vni & tribus quàm duobus. cap. statutum de rescriptis numero. 112.
Causæ criminales in curia Roma. per auditorē cameræ decidontur & per gubernatorem vrbis. cap. primo de iudiciis numero. 47.
Causa criminalis licet ciuiliter intentetur ardua reputatur. ibidem numero 74.
Cautela nequis priuetur beneficio propter delictum, cap. secundo de constitutionibus, numero, 41.
Cautela vt iudices iurisdictionem habeant. cap. primo de rescriptis numero 60.
Certa scientia vbi est frustra fit mentio, cap. primo de constitutionibus numero. 103.
Certa scientia circa legem quæ sit. ibidem.
Certa scientia etiam ex geminatione rescripti colligitur. ibidem numero 196.
Certius an vero dignius debeat attendi. rubrica de constitutionibus numero 14.
Citari partes debent, vt intersint receptioni testium a notario faciendæ, ca. mulieres de iudiciis numero. 34.
Citari an debeat pars quando mulieres examinandæ sunt, ibidem numero 35.
Citatio & ordo iuris in notoriis requiritur. cap. primo de rescriptis nu. 8.
Citatio dicitur de processu non autem libellus. ibidem numero. 23.
Citatio debet fieri certa in primo citatorio. cap. cum in multis de rescriptis numero. 49.
Citatio personalis in causis ciuilibus non conceditur. cap. primo de iudiciis numero. 65.
Citatus personaliter ad respondendum positionibus, ibidem numero. 41.
Citatus a delegato per verbum iubere an possit procuratorem constituere. ibidem numero. 7.
Citatus personaliter potest per procuratorem comparere quādo non apparet causa quare personaliter comparere debeat. ibidem numero. 31.
Citatus a papa etiā sine expressione causæ debet personaliter cōparere. cap. primo de iudiciis numero. 33.
Citatus vt per se an personaliter comparcat, nulla est differentia, ibidē numero. 34.

Citatus personaliter spernens præceptum, an capi possit personaliter etiam in domo, ibidem numero. 42.
Citatus debet prius coram ordinario comparere etiam si iudex particularis eodem die illum citauerit. de expectatiuis numero. 15.
Ciuitas faciens statutum contra suam consuetudinem tollitur consuetudo. cap. primo de constitutionibus numero. 86.
Ciuitas aliquando potest habere territorium licet non habeat iurisdictionē, §. statuto cap. ii. de constitutionibus nume. 88.
Ciuitas quælibet & quodlibet castrum potest consuetudinem facere. ibidem numero. 129.
Ciuitas statutum reuocare non potest. ibidem nume. 153.
Ciconiæ alunt parentes senio confectos. de breuibus nume. 39.
Clausula derogatoria differt a simplici protestatione, capitulo primo de cō stitutionibus numero. 140.
Clausula expressa & tacita quid operantur. ibidem nume. 155.
Clausula siue protestatio posita ad augmentum quid operatur. ibidem numero. 165.
Clausula generalis quæ nō potest verificari nisi in vna specie habet vim specificæ expressionis. ibidem nume. 181.
Clausula derogatoria non tollitur per clausulam non obstante, sed requiritur specialis mentio. ibidem nume. 188.
Clausula anullatiua quando ponitur in aliquo actu consensus partium nihil operatur circa illum. cap. i. de rescriptis nume. 52.
Clausula anullatiua inducit formam. ibidem nume. 53.
Clausula anullatiua apposita in aliqua dispositione nō alterat eam, sed eius sequitur naturam ibi nume. 57.
Clausula & quidam alii non comprehendit vltra quatuor. cap. cum in multis de rescriptis numero. 57.
Clausulæ anullatiuæ quando possunt partes renunciare, & quando non, ibidem numero. 59.
Clausula in suo robore duraturis nihil noui inducit. ibidem nume. 64.
Clausula quidam alii an comprehendat numerum infinitū. cap. cum in multis de rescriptis numero. 42.
Clausula in fine posita refertur ad omnia præcedentia quomodo intelligitur, cap. statutum de rescriptis nume. 58.
Clausula vocatis vocandis facit de executore iudicem. ibidem nume. 77.
Clerico per statutum non potest auferri ius commune, & ꝙ clerici respectu Imperatoris dicuntur magis non subditi quàm laici. cap. primo de constitutionibus numero. 147.
Clericus si fieri volebat decurio, cedebat bonis. ibidem nume. 149.
Clerici secularibus administrationibus intenti, quæ Dei sunt negligere videntur, ibidem nume. 150.
Clericorum consuetudines quædā sublatæ fuerunt per laicos. ibid. nu. 151
Clerici literati quicquid exponunt causa studii dicitur expositum in vtilitatem ecclesiæ. de expectatiuis nume. 51.
Clericus vt quis reputetur sufficiunt habitus & animi dispō. ibidē. nu. 89.
Clerici pauperes extra suam prouinciam locari non possunt, licet hodie ex fauore concedatur cum derogatione. ibidem nume. 91.

✱

Clerico simplici ministerium nudum potest demandari. ibidem nu. 137.
Clericos & seruos Dei non oportet litigare, cap. dispendia de rescriptis numero. 16.
Clericus negociator debet tanquam pestis euitari, ibidem nume. 17.
Clericus simplex cui papa ex certa scientia causam delegauit, an possit alteri clerico non habenti dignitatem causam subdelegare, cap. statutum de rescriptis numero. 66.
Clerici a causis temporalibus alieni esse debent, ibidem numero. 83.
Clericus tabellionatus officium exercere non potest, tamen si exerceat valet. §. si vero. c. fi. de iudiciis, nume. 15.
Clericorum defunctorum bona non habentium licentiam testandi Romana ecclesia solita est ab antiquo accipere, de breuibus nume. 17.
Clientulus si non intelligit aduocatum latine loquentem iudici non illi praeiudicat, cap. ii. de constitutionibus nume. 49.
Coeli descriptio, in oratione nume. 7.
Cognoscere vbi quis potest de principali non illico datur facultas in accessoriis. §. si vero. c. fina. de iudiciis nume. 30.
Collatio beneficii facta periuro vel infami est ipso iure nulla. de expectatiuis numero. 87.
Collatio beneficiorum in ecclesia cathedrali ad episcopum praecipue spectat, ibidem nume. 96.
Collatio quae fit impetranti beneficium in titulum etiam si fiat vigore reseruationis papalis non impedit vnionem respectu proprietatis beneficii, ibidem numero. 119.
Collegium, capitulum ecclesiae, & vniuersitas, an possint personaliter citari, cap. primo de iudiciis numero. 73.
Commenda non dat verum titulum in beneficio. de expectatiuis nume. 66.
Commenda non est proprie dignitas, capitulo statutum de rescriptis numero. 77.
Comparendi facultas vel per se vel per procuratorem posita est in libertate domini, cap. i. de iudiciis nume. 38.
Complexiones corporis sunt quatuor. cap. cum in multis de rescriptis numero. 74.
Compositiones pecuniariae quae fiunt cum datariis vtrum sint licitae, de breuibus nume. 24.
Compositum ex duobus simplicibus assumit naturam simplicis dignioris, de expectatiuis nume. 140.
Compromissi dies nisi semel per arbitrum prorogari non potest. ca. cum in multis de rescriptis nume. 25.
Compromitti in laycum an possit super causa spirituali & de causa decimarum dependenti. cap. si annum de iudiciis nume. 14.
Concessa in fauorem alicuius non debent in damnum eiusdem retorqueri. cap. i. de iudiciis nume. 18.
Concessio facta sub nomine romani Pontificis durat mortuo eo, cap. i. de constitutionibus nume. 2.
Condemnatus poterit moram purgare etsi non soluat infra dilationem quatuor mensium sibi ab arbitro concessam, cap. primo de constitutionibus numero. 213.

Condere illius est cuius & destruere.de expectatiuis nume. 8.
Conditio de præterito ita debet verificari sicut de præsenti. cap.primo de testamentis nume. 9.
Conditio de præterito & de futuro in multis conueniunt, ibidem.
Conditionis humanæ elegans deploratio.in oratione nume. 12.
Coniuncta persona in causis spiritualibus & beneficialibus, an admittatur pro coniuncta nisi habeat mandatum. capitulo si annum de iudiciis numero. 34.
Coniunctus pro coniuncto non admittitur in causa matrimoniali sine mandato. ibidem nume. 37.
Connexorum idem debet esse iudicium. ibidem nume. 19.
Conscientia idem est ꝙ bonus vir. capitulo secundo de constitutionibus numero. 5.
Conseruatorum esse plus est quàm esse delegatum. cap. statutum de rescriptis numero. 88.
Consideratio temporis longioris quæ sit, cap. primo de constitutionibus numero. 78.
Consilium decisiuum quod dicitur, capitulo statutum de rescriptis numero. 15.
Consilium decisiuum reuocari non potest quando per illud acquisitum est ius parti, ibidem nume. 16.
Constantinopolitana ecclesia eadem priuilegia habuit quæ romana. cap. i. de constitutionibus nume. 44.
Constantinopolitana ecclesia appellabatur romana, ibidem.
Constitutionibus duabus contrariis eiusdem principiis existentibus secunda non requiritur ꝙ faciat mentionem specialem primæ, ibidem nu. 174.
Constitutio omnis conciliaris dicitur continere tacitam clausulam derogatoriam, ibidem nume. 179.
Constitutio pœnalis dicitur esse fauorabilis & extendenda fauore ecclesiarum. de expectatiuis nume. 100.
Constitutio noua non ligat nisi post duos menses, ibidem nume. 136.
Constitutio dicitur proprie quam facit princeps. cap. statutum de rescriptis numero. 2.
Constitutiones plures etiam non pœnales sanctiones dicuntur. ibidem numero. 91.
Constitutionis ius fortius est quàm dispensationis, §. statuto. cap. ii. de constitutionibus nume. 30.
Constitutio declarans intelligitur in terminos constitutionis declaratæ. ibidem numero. 104.
Consuetudo antiquior est lege. rubrica de constitutionibus nume. 15.
Consuetudo potentior est statuto. ibidem.
Consuetudo & statuta veniunt appellatione iuris, cap. primo de constitutionibus nume. 76.
Consuetudo licet ius dicatur tamen continet plus de facto quàm lex. ibidem numero. 77. & 78.
Consuetudo fit ex pluribus actibus, ibidem.
Consuetudinis actus consistunt in tempore, ibidem nume. 79.
Consuetudo tripliciter consideratur, ibidem.

Consuetudo & statutum tollunt effectum nouae constitutionis generaliter prolatae, ibidem numero. 88.
Consuetudo & lex paris sunt potentiae, ibidem nume. 123.
Consuetudo inducitur ex actis multiplicatis etiam nullis, ibidem nu. 126. & potest fieri dupliciter, numero. 130.
Consuetudo irrationabilis non excusat quoad Deum, tamen quantum ad forum fori valet, cap. i. de constitutionibus nume. 131.
Consuetudo concurrens cum iure communi illud reddit fortius, ibidem nu mero. 122.
Consuetudo an dicatur rationabilis relinquendum est arbitrio iudicis. ibidem numero. 123.
Consuetudo in dubio quando non est contra legem rationabilis praesumitur, ibidem nume. 124.
Consuetudo quando est praeter ius praesumitur semper rationabilis, ibidem numero. 126.
Consuetudo non admittit arbitrium iudicis, ibidem nume. 125.
Consuetudo illa dicitur rationabilis quam ecclesia approbat, ibidem numero. 119.
Consuetudo noua induci non potest quando ius commune resistit. ibidem. numero. 130.
Consuetudinis mentio non requiritur quando per secundam legem reuertitur ad ius antiquum, ibidem nume. 63. & 89.
Consuetudine stante ꝙ dignitas non conferatur nisi canonico, canonicus sine praebenda illam habere poterit, capitulo statutum, de rescriptis numero. 30.
Consulo sic per ea quae vidi & audiui, quando sufficiat dicere, cap. cum in multis de rescriptis nume. 20.
Continentia causae non debet diuidi, cap. i. de rescriptis nume. 40.
Continuatio potest fieri ad remotos titulos, rubrica de constitutionibus, numero. 2.
Continuatio titulorum ad quem effectum fit, ibidem numero. 9.
Continuatio est de arbitrariis, ibidem.
Continuatio modernorum ad titulum de constitutionibus in decre. ibidem numero. 16.
Contrahentibus seinuicem decipere non est licitum in foro conscientiae, ca. 2. de constitutionibus nume. 4.
Contrariorum difficultas cogit nos diuinare in respondendo. cap. i. de rescriptis nume. 65.
Conueniri quot possint per istam clausulam ꝙ possint conueniri homines talis loci. cap. cum in multis de rescriptis. nume. 67.
Conuentuales viuunt sicut accipitres. de breuibus nume. 34.
Conuiuium quatuor rebus constare debet. cap. cum in multis de rescriptis. numero. 85.
Corrigens aliorum errores verecundius videtur si in eo ipse corrigendus inueniatur. cap. statutum. de rescriptis nume. 14.
Corrigere seipsum aut errorem suum de facili agnoscere superior non debet ne contemnatur eius authoritas, ibidem nume. 13.

Correctionis sui ipsius legitima causa est quando illud quod quis constituit tendere ad noxam incipit, ibidem num. 9.
Correctoria & in penali materia stricte est procedendum, neq; debet fieri extensio de casu ad casum cap. 2. de constitutionibus num. 57.
Creditor an possit pignorare alteri pignus debitoris sui vltra tertiam vicē. cap. cum in multis de rescriptis numero. 27.
Creditores conditionales proprie dicuntur creditores, cap. primo de testamentis numero. 12.

D

Damascus primus omnium procuratoris officium exercuit, in oratione numero. 18.
Deceptio re ipsa non dicitur proprie dolus, cap. 2. de constitutionibus numero. 8.
Decimandi ius est mere spirituale, ca. si annum de iudiciis num. 15.
Decimarum ratione maior. 14. annorum esse potest in iudicio etiam sine consensu patris. ibidem numero. 13.
Decimarum de facto quando agitur iudex secularis quoque super hoc facto potest iudicare. ibidem nu. 16.
Decipere aliquem in foro conscientiæ licitum est, cap. 2. de constitutionibus numero. 6.
Decisionum rotæ magna est authoritas apud omnes de expectatiuis numero. 101.
Decisiones rotæ pro quibus sæpius iudicatum est habent vim legis & stilli qui obseruari debet. cap. primo de iudiciis numero. 51.
Declaratoria q degradatus & restitutus de nouo ordinetur non conceditur per breue. de breuibus. numero. 27.
Declaratoria religionis, per vim vel metum quomodo conceditur. ibidem numero. 28.
Declaratoria religionis pro minore annis quo modo & per quam viam cō ceditur, ibidem nume. 29.
Decretalium compilatio in multis habetur corrupta, rubrica de constitutionibus num. 5.
Decreti natura adeo maligna est q quicquid inuenit destruit, & in oppositum reddit, de expectatiuis num. 19.
Delegati iurisdictio, odiosa est, & quomodo intelligatur. cap. primo de rescriptis num. 66.
Delegati arbitri iuris censentur. cap. statutū de rescriptis numero. 71.
Delegatio papæ debet fieri per literas secus in delegatione vnius causæ facta per episcopum. ibidem nume. 60.
Delegatio facta simplici clerico est exorbitans tribus rationibus, ibidem numero. 64.
Delegationis quo ad effectum non inspicitur exercitium dignitatis, sed nomen, ibidem nume. 29.
Delegato & insubdelegato eadem requiritur dignitas, ibidem num. 62.
Delegato iniuste procedenti non resistitur. §. statuto. cap. 2. de constitutionibus numero. 51.
Delegatus principis an possit subdelegare cum potestate subdelegādi. cap. cum in multis de rescriptis num. 31.

Delegatus etiam in dignitate minori maior reputatur quocunq; alio maiorem dignitatem habenti.cap.statutum de rescriptis nu.72.
Delegatus potest etiam citare Cardinalem.ibidem nu.73.
Delegatus principis æquiparatur ordinario.cap.primo de iudiciis numero.60.
Denuntiatio ad illum finem tendit vt quis consequatur suum,§.si vero.c.si.de iudiciis numero.12.
Denuntiatio est triplex. ibidem.numero.13.
Denuntiatio iudicialis est duplex. ibidem numero.14.
Derogatio quando certa scientia probatur tunc non causatur ex simplici certificatione, sed ex mera voluntate principis, cap. primo de constitutionibus numero.184.
Derogatoria clausula expressa impedit secundum actum contrarium nisi de illa fiat mentio.ibidem num.159.
Derogatoriæ clausulæ quædam notabilia,ibidem num.154.
Deus quatuor præfinitur literis & eisdem papa, cap. cum in multis de rescriptis numero.87.
Deus quatuor modis per naturas cognoscitur, & quatuor modis operatur. ibidem numero.88.
Dictio vna pro alia poni solet.de expectatiuis num.20.
Dictio articulis quomodo exponatur,cap.cum in multis.de rescriptis numero.6.
Dictionis alii natura an sit similia expressis copulare & non dissimilia. ibidem numero.60.
Dictio alius non semper implicat. ibidem num.61.
Dies quo fit mandatum an computari debeat in actu faciendo, ibidem numero.53.
Dies termini an computetur in termino,ibidem numero.56.
Differentia inter epistolam, & codicillos. cap. primo de constitutionibus numero.164.
Diffinitio ab effectu capi non debet. rubrica de rescriptis num.7.
Digestorum literæ quæ per duplex.ff.inscribuntur quomodo interpretetur cap.primo de constitutio.num.47.
Dignior quanto quis est,tanto est nobilior & durabilior.de expectatiuis numero.33.
Dignitas quæ maior dicatur post pontificalem,ibidem num.46.
Dignitas tanquam genus comprehendit sub se multas species.cap.statutum de rescriptis numero.24.
Dignitas verbum habet se vt genus generalissimum ad omnia ministeria ecclesiastica.ibidem numero.97.
Dignitas potest in.20.anno dispensatione obtineri.ibidem numero.100.
Dignitas acquisita per priuilegium tantum valet quantum si sit acquisita de iure communi. cap.primo de iudiciis nume.19.
Dignitatem obtinere nullus potest nisi in.25.anno.cap.statutum de rescriptis numero.99.
Dignitates ecclesiasticæ dicuntur quæ habent nomen a iure expressum. ibidem numero.68.
Dignitatis appellatione venit ois præeminentia ecclesiastica,ibidé nu.96.

Dioscorus patriarcha papam ecclesiæ Roma. se appellauit.cap.primo de constitutionibus numero. 44.
Dispendia dictionis expositio.cap.dispendia de rescriptis numero. 1.
Dispendium & compendium differunt.ibidem num. 2.
Dispensandi legitimam causam præstant inimitiæ capitales vel aetis inté∻ peries.de breuibus nume. 3 3.
Dispensatio de non promouendo concessa ab ordinario, in quo differat a concessa per papam.ibidem numero. 1 0.
Dispensatio ad duo incompatibilia conceditur per breue non autem per pę nitentiariam,& quid hoc casu concedatur,ibidem nume, 1 4.
Dispensatio circa vnum non operatur habilitatem circa alia.ibidé nu, 1 4.
Dispensatio non datur in expectatiuis,de expectatiuis nume. 6 5.
Dispensatio videtur respectu accessorii tollere obstaculum per quod illud accessorium expediri non poterat,cap.statutum de rescriptis num. 1 06.
Dispensatio quomodo potest fieri extra territorium,§.statuto,cap,2.de cō stitutionibus nume, 6 1.
Dispensatione principis quæ acquiruntur videntur impossibilia.cap. statu∻ tum de rescriptisnume. 1 0 1.
Dispensatus super pluralitate beneficiorum videtur etiam dispēsatus super residentia.de expectatiuis nume, 47.
Dispensatus per episcopum ad beneficia potest obtinere dimidiam portio∻ nem in ecclesia cathedrali.ibidem nume. 9 8.
Dispensatus in vno non censetur dispensatus quo ad consequutiua separata. cap.statutum de rescriptis numero. 1 05.
Dispositio specialis dicitur dignior generali. cap.primo de constitutioni∻ bus nume. 5 7.
Dispositio simpliciter loquens minima non comprehendit. de expectatiuis numero, 1 0 1.
Dispositio loquens de habentibus dignitatem non debet extendi ad non ha bentes,cap.statutum de rescriptis nume. 3 8.
Dispositio loquens de dignitatibus non habet locum in illis quæ sunt ad nu tum reuocabiles.ibidem numero. 79.
Dispositio loquens de officiali habet locū non solum in principali sed etiam in foraneo.§.si vero.c.si.de iudiciis numero, 3 2.
Dispositum vbi aliquid non reperitur de iure canonico, si id cautū reperia∻ tur de iure ciuili illud seruari debet in foro canonico. cap. si annum de iu diciis numero, 44.
Distributio respectu eorum quæ dantur secūdū merita & conditionem perso næ fieri debet.de expectatiuis numero, 5 6.
Distributiones duplicatæ non dantur ei qui gerit vices plurium personarū quia seruit loco vnius.ibidem nu, 5 4.
Diuinare licitum est,vt iura concordentur. cap. primo de rescrip.nu. 1 7.
Diuinare cogimur rñdendo q̄n contraria sunt difficilia. ibidem.nume. 1 8.
Diuites & potētes summi dicūtur.cap.primo de constitutionibus nu, 2 9.
Doctor licet non possit esse delegatus tamē si legisset per. 2 0. annos poterit illi causa delegari a sede apostolica,cap.statutū de rescriptis nu, 70.
Doctor qui legit publice per. 1 0.ann. acquirit dignitatē cōmitatus. ibidē.
Doctor egregia persona dicitur.cap.mulieres de iudiciis nume. 45.

Doctor existens Patauii habes tamen dignitatem alibi, vtrum sit capax delegat omnis, cap. statutum de rescriptis nume. 69.
Doctorandi licentia per breue non conceditur, sed per aliam viam, de breuibus numero. 43.
Doctorandi promotor potest iurare quem esse idoneũ qui periurus nõ erit secundum consuetudinem, ibidem numero. 44.
Doctoratus dicitur esse dignitas, cap. statutum de rescriptis nume. 67.
Doctores qui res ecclesiæ iuste defendunt non minus merentur q̃ sacerdotes qui corpus Christi conficiunt, de expectatiuis num. 52.
Doctori licitum erit suum consilium in melius reformare, cap. statutum de rescriptis num. 11.
Dolosum dolo decipere licitum est, ca. primo de cõstitutionibus, nu. 142.
Dolum ex propoposito adhibens in contrahendo non est tutus in foro conscientiæ, cap. 2, de constitutionibus nu. 7.
Dolus nullus est si fides prędonibus non seruetur. ca. primo de constitutionibus num. 145.
Dolus re ipsa & ex proposito æquiparantur, cap. 2, de cõstitutio, num. 9.
Dolus ex proposito adhibitus in contractibus cõsiderari potest dupliciter, ibidem numero. 10.
Donatio causa mortis an potius contractui q̃ vltimæ voluntati æquiparetur, cap. primo de testamentis numero. 5.
Doti propter matrimonium priuilegia concessa sunt, cap. si annum de iudiciis numero. 23.
Dotis causa quæ matrimonio connexa videtur an debeat ventilari coram iudice ecclesiastico sicut causa matrimonii, ibidem num. 20.
Dotis causa est mixti fori, ibidem num. 22.
Dotis causa aliqua ratione potest dici potius mixti fori q̃ mere secularis, ibidem numero. 24.
Dubia res & ambigua differunt, cap. primo de iudiciis nume. 2.
Duo dicuntur plures, cap. cum in multis de rescriptis num. 4.

E

Ecclesia militans est exemplata ad similitudinem ecclesiæ triumphantis, cap. secundo de constitutionibus numero. 17.
Ecclesia dei solis magistris & sola Biblia gubernari non potest. de expectatiuis numero. 52.
Ecclesia vel minor licet non possint vendere rem immobilem nisi seruata solennitate a iure tamen venditio in eorum vtilitatem facta valeret, §. si vero. c. si. de iudiciis numero. 24.
Ecclesiæ patriarchales quatuor. cap. cum in multis de rescriptis nu. 92.
Ecclesiæ patronus non poterit dispensare de iuribus ipsius ecclesiæ in præiudicium episcopi. §. statuto. cap. 2, de constitutionibus numero. 44.
Ecclesias regere eos, qui seipsos gubernare non norunt indecorum est. de expectatiuis numero. 85.
Ecclesiasticæ personæ egregiæ dicuntur & milites cœlestis militiæ. ca. mulieres de iudiciis num. 51.
Ecclesiastici quare non possunt statuere contra legem papæ, & laici possunt contra l. imperatoris, §. statuto, cap. 2, de constitutionibus num. 2.
Electio facta vno ex canonicis contempto an sit nulla, ibidem nume. 22.

Electio dignioris est introducta pro forma.cap.secundo de constitutio.numero.2 1.estque imposita a deo iure præcepti num.2 6.
Elementa quatuor.cap.cum in multis de rescriptis numero.7 5.
Eligere digniorem ex duobus tenemur de iure diuino. cap.secundo de constitutionibus num.2 6.
Eligens dignum qui potuit eligere digniorem peccat mortaliter.ibidem numero.2 2.& numero.2 9.
Emphiteota non soluens canonem per biennium non cadit a iure suo si ignorauit.ibidem nume.5 0.
Emptor in quo casu non tenetur in foro conscientiæ.ibidem numero.1 1.
Episcopi in veteri ecclesia peccata pecunia componebant.de breuibus numero.2 5.
Episcopi possunt in suis diocesibus statuta condere dum tamen non sint contra ius canonicum,§.statuto.cap.2.de constitutionibus num.1.
Episcopi olim summi pont.fices appellabantur.cap.primo de cōstitutio.numero.1 8.& quare hoc factum fuerit.nu.2 5.
Episcopi in primitiua ecclesia sanctissimi appellabātur.ibidē nu.2 2.&.2 3.
Episcopis in eorum episcopatibus ab initio orientis ecclesiæ attributa fuit plena potestas.de expectatiuis num.3.
Episcopis vltramontanis non datur expectatiua,& vbi conceditur beneficia dantur in titulum. ibidem numero.6 6.
Episcoporum ordines quatuor.cap.cū in multis de rescriptis numero.9 0.
Episcopum posse facere statuta quomodo intelligitur.cap.2.de constitutionibus numero.5 6.
Episcopus an poterit dispensare posito quod in ecclesia sit statutum, quo caueatur quod non admittatur illegitimus in ecclesia. cap. primo de constitutionibus numero.2 1 0.
Episcopus non potest minuere tempus concessum in dispensatione potest tamen illud facere per viam prorogationis, de breuibus nume.1 2.
Episcopus cum bigamo regulariter non dispensat ad primam tonsuram nisi ex euidenti causa.ibidem nume.2 1.
Episcopus ex causa dispensat contra consilium generale.ibidem
Episcopus in omnibus mensibus beneficia sui episcopatus cōferre posset,nisi prohiberetur.de expectatiuis numero.1 8.
Episcopus etiam post adeptam possessionem si fructus illius recipere non pōt,ex eo quod alteri debeatur,propterea illius beneficia nō vacāt.ibidē.nu.7 8
Episcopus cum semel nominauerit iterum nominare non potest.ibidem numero.1 2 9.
Episcopus licet notorie sit homicida non tamen debet deponi.cap. primo de rescriptis nume.7.
Episcopus dicitur concurrere cum capitulo tanquam generalis ordinarius §.statuto.c.2.de constitutionibus nume.2.
Episcopus per suum statutum potest imponere pœnam ipso iure de delicto pro quo ius aliam pœnam imponit.ibidem numero.1 6.
Eps potest facere statutum ad reformationem morum.ibidem nume.1 7.
Episcopus non potest facere contra legem superioris.ibidem.nume.2 5.
Episcopus per suum statutum contrariam pœnam non potest imponere.§.statuto.cap.secundo de constitutionibus nume.2 8.

Episcopus non potest poenas ipso iure quas afflictionem corporis aut infamiam inducunt imponere, ibidem nu. 26.
Episcopus potest contra ius ciuile statuere ꝙ exceptio non numeratæ pecuniæ perpetuo apponatur. ibidem nu. 29.
Episcopus in foro contentioso non potest per suum statutum ligare delinquentes laicos ad pactarum nisi certo modo, ibidem nu. 33.
Episcopus receptans furem incidit in excommunicationem latam ibidem numero. 37.
Episcopus non solum a pari sed etiã ab inferiori prælato potest iudicari & puniri quando deliquit in illius territorio. §. statuto cap. secundo de constitutionibus nu. 53.
Episcopus putatiuus an possit statuta facere ibidem nu. 64.
Episcopus maior ordinarius dicitur aliis inferioribus, ibidem numero. 82.
Episcopus & legatus possunt causas vnius ciuitatis in alterius diocesis tractare, ibidem numero. 84.
Episcopus potest prohibere factum a iure damnatum sub certa & noua pœna ibidem numero. 18.
Episcopus potest in suo episcopatu se summũ pontificem appellare. cap. primo de constitutionibus numero. 32.
Eps ratione ordinis potest appellari summus pontifex, ibidẽ numero. 35.
Episcopus potest dignitate sua priuari propter ignorantiam literarum. ibidem numero. 113.
Epistola præsumitur solemniter facta, ibidem numero. 160.
Errare in nullo, & omnium habere memoriam proprium est diuinitatis, ibidem numero. 93.
Error maiorum facilius trahitur in exemplum. cap. statutum de rescriptis numero. 14.
Errorem suum qui conantur sustinere incidunt in plura inconuenientia, ibidem numero. 12.
Erubescimus cum sine lege loquimur. capitulo si annum de iudiciis numero 30.
Et cætera dictionis natura, §. si vero. c. si. de iudiciis numero. 8.
Eunuchi qua ratione non possunt esse testes. cap. cum in multis de rescriptis numero. 76.
Exceptio facilius ꝗ actio concedi solet. de breuibus numero. 47.
Exceptio non numeratæ pecuniæ perpetuo apponi potest de iure canonico §. statuto, cap. secundo de constitutionibus numero. 30.
Excommunicare non tamen potest licet quis possit absoluere, ibidem numero. 49.
Excommunicatio verbum tam de maiori ꝗ minori intelligitur, §. si vero c. si. de iudiciis numero. 33.
Excommunicatio ad quem finem fit, §. statuto, cap. secundo de constitutionibus numero. 11.
Excõmunicationis exceptio an possit opponi bis tantum, cap. cum in multis de rescriptis numero. 39.
Excommunicationis promulgatio simpliciter facta non indicit canonem latæ sententiæ, sed ferendæ, capitulo secundo de constitutionibus numero. 42.

Excommunicationis sententia lata ab statuto potest quilibet alius quàm pro ferens ab ea sententia absoluere. ibidem numero. 43.
Excõmunicato etiam maiori sola rescripti impetratio non denegatur. cap. primo. de rescriptis nume. 44.
Excommunicato prohibitum est impetrare & agere. ibidem num. 14.
Excommunicatus potest impetrare rescriptum cum sit actus extraiudicialis ibidem. numero. 1
Excommunicatus repelli potest a limine iudicii. ibidem. nu. 16.
Excommunicatus si pro alio rescriptum impetret valet. ibidem nume. 34.
Excommunicatus pro se & pro aliis impetrare potest. ibidem numero. 35.
Excommunicatus prohibetur ne possit esse in iudicio propter communionis periculum ibidem numero. 37.
Excommunicatus substituere procuratorem non potest. cap. primo de rescriptis numero. 38.
Excommunicatus quando impetraret cum non excommunicato in re diuidua tamen bene valet rescriptum. ibidem numero. 45.
Excommunicatus carceratus potest impetrare rescriptum pro redemptione sua. ibidem numero. 49.
Excommunicatus non potest impetrare rescriptum in causa inquisitionis. ibidem numero. 72. & 74.
Excommunicatus impetrans in causa inquisitionis ad hoc tendere præsumitur ut crimina detegantur. ibidem numero. 75.
Excommunicatus non poterit impetrare proprio nomine alterius. ibidem numero. 76.
Excommunicatus qui esse potest in iudicio se defendendo procuratorẽ utrũ possit constituere. cap. si annum de iudiciis numero. 26.
Executor non potest reseruationem facere super certo beneficio nondum uacante. de expectatiuis numero. 133.
Executor an differat ab eo qui datur ad compellendum. ibidem num. 135.
Executor ante præsentationẽ literarum nihil facere potest. ibidẽ. nu. 138.
Executores literarũ iustitiæ nõ debent esse in dignitate. ibidem nume. 37.
Executores huiusmodi gratiarum an possint committere exequutionẽ aliis faciendo sub executores. de expectatiuis numero. 142.
Executores sunt meri iudices. cap. statutum de rescriptis numero. 75.
Executoriæ literæ solum sunt in usu monitoriæ vero ac præceptoriæ resesserunt. de expectatiuis numero. 6.
Executoris meri sententia non appellatur. ibidem numero. 139.
Exemptio personæ non conceditur per breue nec per. §. pœnitentiariam. de breuibus numer. 53.
Exigere verbũ etiam de volente intelligitur. cap. primo de iudiciis nu. 28.
Exigerit verbum compulsionem importat. ibidem nume. 27.
Expectans in forma secunda ultra duas præbendas. unam scilicet in qualibet non potest consequi nisi unam dignitatem in altera illarum ecclesiarum. de expectatiuis numero. 45.
Expectans an poterit in qualibet collatione acceptare duo beneficia non excedentia summam in literis expressam. ibidem numero. 62.
Expectans ad collationem decani & capituli ecclesiæ cathadralis potest acceptare beneficium vacans in ea. ibidem numero. 97.

Expectantium ad idem beneficium simul concurrentium habentium eandē datam & similes clausulas quis cui præferatur.ibidem numero.112.
Expectatiuæ ad dignitatem conuentualem vel officium claustrale non dantur nisi qualificatis.ibidem numero.69.
Expectatiuæ prima forma.de expectatiuis numero.29.
Expectatiuæ primæ formæ conclusio.ibidem numero.39.
Expectatiuæ secundæ formulæ declaratio.ibidem numero.43.
Expectatiuæ tertiæ formæ declaratio.ibidem numero.49.
Expectatiuæ quartæ formæ declaratio.ibidem numero.50.
Expectatiuæ quintæ formæ declaratio.ibidem numero.54.
Expectatiuæ sexta forma.ibidem numero.61.
Expectatiuæ septima forma.ibidem numero.63.
Expectatiuæ octaua forma.de expectatiuis numero.67.
Expectatiuæ nona forma.ibidem numero.72.
Expectatiuæ pauperibus concessæ potius dicuntur literæ iustitiæ q̄ gratiæ ibidem numero.73.
Expectatiuæ decima & vltima forma.ibidem numero.105.
Expectatiuam gratiam quando quis habet ad largam potest beneficium seruitorium acceptare.ibidem numero.42.
Expectatiuarum materia habet in se lac,lanam,pellem,& carnes.ibid.numero.7.
Expectatiuarum & mandatorum variæ sunt formæ.ibidē.numero.26.
Expectatiuarum decem & mandatorum totidem formas esse,quæ a iure cōmuni originem habent.ibidem numero.28.
Expectatiuarum duarum adinuicem concurrentiū cum mandato nouæ prouisionis concurrente cum expectante differentia.de expectatiuis numero.113.
Expressio clausulæ exprimendæ fieri debet in parte dispositiua alias non prodest.ibidem numero.22.
Extensio de casu ad casum admittitur etiam in pœnalibus.cap.primo de rescriptis numero.33.
Extensio non prohibetur habere locum in casu, in quo est minor ratio.cap.statutum de rescriptis numero.39.
Extensio ad casum qui late sumpto vocabulo potest comprehendi in materia odiosa non prohibetur fieri.ibidem numero.111.
Extrauagans continens idem quod ius commune an dicatur ius commune.cap.primo de constitutionibus num.117.
Extrauagans iniunctæ Bonifacii habet locum in breuibus.de breuibus numero.7.

F

Fabricius bicinus & Q.Tubero quare inter heroas relati sunt.in oratione numero.9.
Faciens actum contrarium primo de quo est certificatus videtur a primo recedere.cap.primo de constitutionibus nume.124.
Facit is cuius nomine fit.de expectatiuis numero.125.
Facta sunt incerta.cap.primo de constitutionibus numero.75.
Facta quando sunt consueta præsumuntur nota & in esse actui licet non exprimantur.ibidem numero.85.

Facta quando sunt consueta, potest ea notarius extendere in instrumento licet non sit a partibus dictum, ibidem numero eodem.
Facta non præsumuntur nisi probentur, cap. statutum de rescriptis numero. 101.
Facti quæ sunt, in eis non est dare certam doctrinam, cap. primo de constitutionibus numero. 83.
Factum in pactis versatur. ibidem numero. 81.
Factum & ius quando concurrunt factum est potentius. ibidem numero. 89.
Facultas alicui concessa a iure in dubio non est auferenda. cap. primo de iudiciis numero. 30.
Facultas dandi curatorum ad litem non causatur ex eodem consistorio sed ex iurisdictione. §. si vero, capitulo si. de iudiciis numero. 36.
Falli sæpius proprium est hominis, capitu. primo de constitutionibus numero. 96.
Falsans breue an incidat in pœnam. c. ad falsariorum de cri. fal. de breuibus numero. 2. & 5.
Falsarius est qui ad signaturam papæ solum punctum addidit. ibidem numero. 6.
Fantasmata noua generantur ex nouis opinionibus. cap. primo de testamentis nume. 11.
Fictio in his quæ sunt iuris non habet locum. cap. si annum de iudiciis numero. 4.
Fictio est quando id arguitur esse quod non est. ibidem numero. 5.
Filiæ vtilitas vbi cõsideratur a lege non fit differentia inter patrem & alios coniunctos. ibidem numero. 36.
Filiæ ingratæ dos dari non debet, tamen si datur non potest reuocari. §. si vero, c. si. de iudiciis nume. 18.
Filiæ ingratæ potest pater negare dotem. §. statuto, cap. secundo de constitutionibus numero. 72.
Filii parentibus auxilium non præstantes a concilio anathematizantur. de breuibus numero. 41.
Filii nati ex vxore adultera censentur geniti ab ipso marito & non ab amasio. cap. mulieres de iudiciis numero. 19.
Filiis in pari gradu existentibus quis præferri debeat. cap. secundo de constitutionibus numero. 15.
Filius natus ex ea cum qua non poterat esse matrimonium vt legitimetur quid sit necessarium. cap. primo de constitutionibus numero. 176.
Filiusfamilias rescriptum potest impetrare, ca. primo de rescrip. num. 12.
Filius ætatis. 14. annorum potest inuito patre ingredi religionem, & eximi a patria potestate. cap. si annum de iudiciis numero. 3.
Filiusfamilias quare potest de consensu patris donare & non testari, cap. primo de testamentis numero. 3.
Fœmina vtrum comprehendatur sub dictione laici. cap. cum in multis de rescriptis numero. 64.
Fœmina non potest in officium masculi deputari, cap. mulieres de iudiciis numero. 2.
Fœmina olim quæ optima censebatur. ibidem numero. 3.

Forma data in aliquo actu non sufficit illam adimplere per equipollens, sed debet ad vnguem obseruari. cap. primo de constitutionibus num. 183.
Forma quæ seruatur in aliquo doctorando. de breuibus numero. 43.
Forma vbi non obseruatur actus est ipso iure nullus. §. si vero. c. fi. de iudiciis numero. 20.
Forma est duplex. §. statuto. cap. 2. de constitutionibus numero. 27.
Forma vbi a iure non esset data simpliciter sed cum decreto annullatiuo tali casu potest procedere regula. ibidem numero. 28.
Formæ introductæ consensu partium non potest renuntiari. cap. primo de rescriptis numero. 54.
Formæ a lege inductæ in fauorem alicuius potest renuntiari. ibidem numero. 56.
Forte dictio dubitationem importat. cap. primo de iudiciis num. 4.
Forte per verbum respondent sæpe periti. ibidem num. 5.
Fortuna bonorum omnium nouerca. de expectatiuis numero. 17.
Fraudibus obuiandum esse. cap. cum in multis de rescriptis numero. 51.
Fraudibus obuiare semper possumus vbi lex non prohibet. ibidem numero. 52.
Frustra inducit annullationem ipso iure. cap. primo de iudiciis num. 80.
Frustra dictio vbi simpliciter profertur in dubio semper debet proprie intelligi. ibidem numero. 83.

G

GAbellæ tot soluuntur, quot sunt causæ stante statuto q de quolibet libello debeat solui gabella. cap. dispendia. de rescriptis numero 24.
Generi per genus non derogatur. de expectatiuis numero. 113.
Genus quando non potest verificari nisi in vna specie est species. cap. primo de constitutionibus numero. 59.
Græci episcopos suos & presbyteros olim papas appellabant. ibidem numero. 41.
Græci errorem deposuerunt in concilio Florentino. ibidem numero. 44.
Gratia principis ante confectas literas est informis & imperfecta. de expectatiuis numero. 17.
Gratia etsi ad duo incompatibilia data est non ideo censetur dispensatum super retentione vtriusque. ibidem numero. 55.
Gratia ad beneficium regulare alterius ordinis conceditur cum translatione. ibidem numero. 69.
Gratia ad beneficium seculare non datur monacho nisi cum dispensatione. ibidem numero. 70.
Gratiæ expectatiuæ quando ortum habuerunt. ibidem num. 1.
Gratiam a papa impetrans tenetur consuetudinem tenere ecclesiæ contrariam. cap. primo de constitutionibus numero. 61.

H

HAbentia diuersam causam productiuam habent diuersos effectus. cap. primo de constitutionibus numero. 60.
Hadrianus imperator difficilis aditu. nam plus nimio morosus fuit vtbique exemplum non illæpidum. in oratio. numero. 11.
Hæresis in causa aduersarius trahi potest ad diuersos iudices. capitulo di-

spendia de rescriptis numero. 1 8.
Homicidium voluntarium perpetrantibus cum quibus dispensatur. de expectatiuis numero. 8 8.
Homines coercere a commercio hominum nihil infelicius. cap. secundo de constitutionibus nu. 1 2.
Homines indocti atque imperiti debent doctos consulere. ibidem numero 49.
Homo animalium omnium ingratissimus. in oratione numero. 1 2.
Honestas in quatuor loca diuisa est. ibidem nume. 2.
Honestatis reuerentiam prae se ferentia renuntiari non possunt. cap. mulieres de iudiciis numero. 1 3.
Honor praesupponit reuerentiam. ibidem numero. 49.
Hortamur verbum importat necessitatem, capitulo primo de iudiciis numero. 1 0.
Hospes turpius eiicitur quàm non admittitur. de expectatiuis numero. 64.
Hospitalia quare in gratiis expectatiuarum non cadant. ibidem numero 9 1.
Hospitalarius debet compleuisse annum, 2 5, cap. si annum de iudiciis numero. 8.
Humanitate & affabilitate animos hominum deuinci. in oratione numero 1 0.

I

Ignarus non dicitur esse praesens, capitu. secundo de constitutionibus numero. 49.
Ignorantem non comprehendit ius puniens participantem cum excommunicato. ibidem numero. 47.
Ignoranter si quis acceperit vxorem alterius in coniugem & inde nati sint filii tales dicentur legitimi. ibidem, numero. 5 1.
Ignoranter si quis interfecerit bannitum liberatum a banno & habentem literas salui conductus excusatur propter ignorantiam. ibidem numero 5 3.
Ignorantes non dicuntur homines, cap. primo de constitutionibus numero. 1 1 5.
Ignorantes personae nô ligantur ex illis clausulis quas non intelligunt. cap. secundo de constitutionibus numero. 48.
Ignorantes pęna temporali non ligantur vbi periculum animae non vertitur sed pecuniarum. ibidem numero. 5 8.
Ignorantia est mater omnium malorum, & ibi plura, cap. primo de constitutionibus numero. 1 1 5.
Ignorantia in facto proprio admittitur propter multitudinẽ negociorum, ibidem numero. 1 3 5.
Ignorantia non praesumitur vbi est princeps. ibidem numero. 1 3 6.
Ignorantia excusat quem a poena legis municipalis limitando vt hic. cap. secundo de constitutionibus numero. 44. & 46.
Ignorantia statuti post duos menses non praesumitur. ibidem numero. 45.
Ignorantia crassa & supina quare sic appelletur. ibidem nume. 5 4.
Ignorantiae causa tolleratur sentẽtia lata a non capace. ibidam nume. 5 2.

Ignorantiam non posse allegari statuto disponente intelligitur de supina, ibidem numero.5 5.
Illegitimi ad beneficia ecclesiastica absq; dispensatione sunt inhabiles.de expectatiuis numero.87.
Illegitimus dispensatus non potest obtinere canonicatum in ecclesia cathedrali. ibidem numero.3 4.
Illicitum per dispositionem licitum redditur.cap. secundo de constitutionibus numero.3 3.
Immunitas concessa a principe per viam contractus potest per ipsum reuocari.cap.primo de constitutionibus numero.1 4 1.
Imperator an possit causam committere sacerdoti dignitatem non habenti. cap.statutum de rescriptis numero.8 4.
Imperator recipit potestatem a populo,papa a deo.§.statuto.cap.2.de cōstitutionibus numero.4.
Imperator non poterit aliquem legitimare in terris subiectis papæ.ibidem numero.5 9.
Imperatores pontifices dicebantur.cap.primo de constitutionibus nu.1 5.
Impetrans in forma speciali præfertur impetranti in forma pauperum in beneficio vacante ante purificationem conditionum. de expectatiuis numero.1 3 1.
Impetrantis idoneitas pro pauperibus graduatis non inquiri mandatur. ibidem numero.1 0 8.
Impetrare literas in forma pauperum non poterit habens beneficium cum titulo licet non pacificum.ibidem numero.77.
Impetrare in forma pauperū potest habens beneficium litigiosum ita q non recipiat fructus.ibidem numero.7 8.
Impetrare q̄ agere difficilius est.cap.primo de rescriptis nu.1 1.
Impetrare & agere non differunt si loquimur in delegato per rescriptum. ibidem numero.1 3.
Impetrare & iudicio prosequi paria sunt.ibidem numero.2 8.
Impetratur frustra precibus quod iure communi conceditur. cap. primo de constitutionibus nume.1 0 3.& de expectatiuis numero.7 3.
Incarcerato pro culpa sua non est subueniendum. cap. primo de rescriptis numero.5 1.
Inferior a principe potest committere causam appellatione remota. cap. mulieres de iudiciis numero.6 1.
Inferior nullus etiam si fuerit legatus potest contra concilium aut iura cōmunia dispensare.de expectatiuis numero.44.
Inferiores a principe non possunt committere causam contra iuris formam cap.primo de iudiciis nume.5 8.
Inferiores a papa in dioecesibus suis & regnis tantam habent iurisdictionem quantam princeps in vniuerso.ibidem numero.5 9.
Inferiores de iure ciuili possunt facere statuta contra legem secus de iure canonico.ibidem numero.6 2.
Infinitas siue generalitas reprobatur. cap. cum in multis de rescriptis numero.2 1.
Infinitas reprobatur in.5 0.casibus.ibidem numero.2 2.
Infinitas reprobatur ne lites sint infinitæ.ibidem numero.2 4.

Infinitas reprobatur a iure.ibidem numero.29.
Infinitas admittitur subiecta materia,aliud suadente. ibidem num.48.
Infirmi inter miserabiles personas numerantur de breuibus nu.32.
Infirmitas est causa extrahendi religiosum a monasterio & qualiter hoc intelligitur,ibidem nume,31.
Infra dictio denotat actum immediate sequentem terminum cui adiungitur §.si vero,c.si de iudiciis num.2.
Intra dictio de sua propria natura quid significet, ibidem num.7.
Inhabilitas vnius suppletur per habilitatem alterius.cap.statutum de rescriptis num.56.
Iniuria non debet fieri loco publico.cap.mulieres de iudiciis num,28.
Iniuria quæ fit marito ab vxore adultera grauior reputatur quàm mors. ibidem numero,20.
Inquisitores possunt esse etiam non habentes dignitatem.cap.statutum de rescriptis nume,54.
Institutionum liber quare diuisus ab imperatore in quatuor libros,cap.cũ in multis de rescriptis numero.77.
Instrumentum confectum per duos notarios quorum alter est falsarius fuste tatur ex persona notarii habilis.cap.primo de rescriptis num.48.
Intellectus nouus.l.si,ff.de leg.2,cap.primo de constitutionibus nu.157.
Intellectus vnus est, quamuis ex pluribus intellectibus aliquis sit communiter approbatus,& alii reprobati,ibidem nume,232.
Intellectus.l.3,§.diuus,ff.de sepul.viola.ibidem num.213.
Intellectus ad.l.falso.C.de diu.rescrip,rubrica de rescriptis num.12.
Intellectus.c.dilectus de rescrip.cap.primo de rescriptis nume.61.
Intellectus.l.boues §.hoc sermone,ca.cum in multis de rescriptis nu.41.
Intellectus notabilis ad istum tex.cap.dispendia de rescriptis nume,5.
Intellectus.c.3.de auct.& vsu pal.cap.statutum de rescriptis num.14.
Intellectus.l.si,ff.de offi.eius,ibidem numero,81.
Intellectus.c.constituit,17,q.4.ibidem num.86.
Intellectus glo.in.l.sæpe.ff.de offi.præsi.discutitur,cap.primo de iudiciis numero.6.
Intellectus ad.l.mulier.§ si.ff.de condi.& de.vsq; ad finem per,3.col cap. primo de testamentis nu.8.
Intellectus nouus ad.§.si.d.l.mulier.ibidem nume,13.
Intellectus.l.omnes populi de iust.& iure.§.statuto cap.2.de constitutionibus numero.8.
Intellectus istius tex.ibidem num.80.
Intellectus.c.si.supra de constitutionibus.ibidem nume,81.
Ioannes patriarcha Constantinopolitanus fuit a Nicena synodo vniuersalis papa appellatus,cap.primo de constitutionibus num,43.
Ioannes patriarcha ab insolentia reprehensus a Gregorio, ibidem nu.eodé.
Ioannes,22.primus omnium scriptores literarum numero distinxit, & taxas literarum ord nauit.de expectatiuis num,5.
Ioannes Andreas in Roma.curia publice fuit reprehensus de quadam opi. cap.statutum de rescriptis nume.3.
Ipso iure verba priuationem rei denotant.cap.primo de rescrip.nu.4.
Ipso iure verba non inducunt ipso facto priuationem,ibidem num,5.

Ipso iure verbi effectus, ibidem numero, 10.
Israeliticum populum quare deus in duodecim tribus partitus est, in orat. numero. 7.
Iubeo verbum præceptum continere magis arctatiuum & specificum q̃ verbum mando q̃omodo intelligatur. cap. primo de iudiciis numero. 6.
Iudæi prohibentur ab omnibus honoribus & dignitatibus, cap. statutũ de rescriptis numero, 86.
Iudæorum in causis rigor seruari debet non æquitas. cap. dispendia de rescriptis numero, 21.
Iudæus non potest esse medicus principis neq; coquus, cap. statutum de rescriptis, numero. 86.
Iudex promittens delinquenti remissionem delicti si illud confitetur potest eum condemnare. ca . primo de constitutionibus numero. 144.
Iudex an poterit iudicare secundum statutum facta sibi commissione q̃ procedat secundum ius, ibidem numero, 214.
Iudex debet bene discutere causam, & sequi communem opinionem, ibidem numero, 228.
Iudex licet per processum ad vlteriora videatur circa reiectionem obstaculorũ iurisdictionis pronũtiare secus quo ad exceptiones impeditiuas processus, cap. cum in multis de rescriptis numero, 100.
Iudex datus a partibus non potest facere cõdemnationem in expensis, cap. dispendia de rescriptis numero, 28.
Iudex maior potest se minori subiicere. cap. statutum de rescriptis numero. 74.
Iudex inhabilis non potest procedere cum habili. ibidem numero. 113.
Iudex delegatus non potest regulariter citare personaliter in causa ciuili. cap. primo de iudiciis numero. 29.
Iudex delegatus in causis criminalibus potest personaliter citare, ibidem numero, 43.
Iudex potest iudicare contra communem stante conflictu opinionum, ibidem numero. 55.
Iudex vnus si in casu dubio tulit sententiam contra me iudex appellationis in ambiguis poterit pro me dicere, ibidem numero, 58.
Iudex bonus nihil ex arbitrio facit, ibidem num. 59.
Iudex debet arbitrari secundum mentem legis & arbitrii sui intellectus & rationis. ibidem.
Iudex delegatus fungitur vice principis. ibidem num. 64.
Iudex quonam pacto proferre sententiam debeat. §. si vero, c. si, de iudiciis numero. 17.
Iudex competens ad dandum curatorem in litem qui dicatur. ibidem numero. 29.
Iudex debet proferre sententiam sedendo, declarando vt ibi, §. statuto, cap. secundo de consti. num. 69.
Iudicem habere fauorabilem bonum esse, cap. primo de constitutionibus. numero. 227.
Iudicem esse est habere publicum officium. cap. statutum de rescriptis numero. 75.
Iudicem habere fauorabilem in conflictu opinionum bonum est. cap. primo

de iudiciis numero. 56.
Iudices maximi de quo intelligantur. ibidem numero. 60.
Iudices temporales de peccato subditorum cognoscere possunt. §. statuto. cap. secundo de consti. nume. 32.
Iudici potest resisti extra territorium. ibidem num. 52.
Iudicialia & extraiudicialia parificantur. cap. statutum de rescriptis numero. 55.
Iudicis arbitrium debet regulari secundum mentem legis. cap. primo de cõstitu. numero. 205.
Iudicium reddi in inuitum quomodo intelligatur. cap. cum in multis de rescriptis nume. 8. & cap. mulieres de iudic. num. 29.
Iudicium acceptum a minore, 14. annorum an tendat in præiudicium suũ aut incommodum. §. si vero. c. fi. de iudic. num. 23.
Iura spiritualia per papam in laicum translata non sunt vt fundata in ipso sed vt ministro & agente papæ. de expectatiuis numero. 125.
Iura inquantum possunt conantur arctare prorogationem litis. cap. dispendia de rescrip. numero. 6.
Iura in dubio adaptantur ad ea quæ frequenter accidunt. cap. statutum de rescriptis num. 102.
Iura loquentia de iudicibus delegatis habent locum in arbitris. cap. primo de iudic. nume. 39.
Iura non sunt limitanda per subauditiones. ibidem numero. 46. & cap. si annum de iudic. nume. 9.
Iura loquentia de delegatis non habent locum in ordinariis. cap. primo de iudiciis numero. 62.
Iuramentum habet vim clausulæ derogatoriæ. cap. primo de constitutio. numero. 187.
Iuramentum vbicunq; in aliquo statuto est, reuocato statuto in consequentiam iuramentum tollitur tanquam accessorium. ibidem nume. 189.
Iuramentum tollitur sublato actu principali per viam statuti. ibidem numero. 190.
Iuramentum primum non facta mentione iuramenti nunquid per secundum statutum reuocetur. ibidem numero. 191.
Iuramentum actum alias de sua natura reuocabilem facit irreuocabilem. §. statuto. cap. 2. de constitu. numero. 37.
Iuramentum est vinculum dei. capitulo primo de rescriptis numero 58.
Iuramenti relaxatio ad effectum agendi & excipiendi quomodo concedi soleat. de breuibus numero. 46.
Iuramento nullum maius vinculum inuenitur nam superat rem iudicatam ibidem numero. 48.
Iure ordinario non extraordinario verba in dubio debent intelligi. cap. primo de rescrip. num. 68.
Iure suo qui vtitur, ei iniuria fieri non debet. de expectatiuis numero. 9.
Iuris canonici finis & principalis intentio quæ sit. cap. secundo de constitu. numero. 2.
Iuris canonici finis duplex est. ibidem numero. 21.

Iuris canonici dispositioni quando standum est.§.statuto.cap.2.de consti. numero.8.
Iuris ciuilis intentio quæ sit.cap.2.de constitu.num.3.
Iuris consulti sæpius labuntur,& eos reprehendere est quodammodo in spiritum sanctum peccare.cap.primo de consti.nu.94.
Iurisdictio delegati quæ sit,quæ vero ordinaria. cap. primo de rescriptis numero.69.&.70.
Iurisdictio non datur per verba hortatiua principis nisi addantur verba coertionem significantia.cap.primo de iudiciis num.13.
Iurisdictio datur in accessorio,& non in principali. cap. dispendia de rescriptis numero.25.
Iurisdictio sine accessoriis esset inanis.§. si vero.cap.fin.de iudiciis nu. 10.
Iurisdictio non admittit argumentum.§. statuto.cap. 2.de consti.nu.48.
Iurisdictio duplex est.ibidem num.60.
Iurisdictio est indiuidua.ibidem num.83.
Iurisdictionem siquis extra territorium non habet non potest eam pacto priuatorum consequi.ibidem num.57.
Iurisdictionis appellatione venit delegata. cap. primo de rescriptis numero.67.
Iuris legumq; cognitio quantum possit declaratur,in oratione num.2.
Iuris quæ sit regula declaratur de expectatiuis numero.110.
Iuris reuerentiæ præscribi non potest.cap.mulieres de iudiciis.num.49.
Ius accrescendi habet locum in beneficiis principum, rubrica de rescriptis nume.9.
Ius acquisitum in pignore an sit reale cap.cū in multis.de rescrip. nu.28.
Ius canonicum diuinum appellatur.cap.2.de consti.nume.19.& de expectatiuis num.51.
Ius est certum consuetudo vero incerta.cap.primo de constitu.num.64.
Ius in stipulationibus continetur.ibidem nu.81.
Ius ciuile & canonicum paribus passibus ambulant. cap. 2. de constitutio. numero.38.
Ius ciuile attendimus impertinentibus ad ius canonicum quando continet æquitatem, & ius canonicum continet rigorem.cap.dispendia de rescriptis numero 20.
Ius ciuile potest impedire obligationem naturalem ne nascatur. §. statuto cap.2.de consti.numero.71.
Ius commune non censetur sublatum per clausulam non obstantibus statutis.cap.statutum de rescriptis numero.3.
Ius idem debet esse de termino quod de via quæ ducit ad terminum.de expectatiuis numero.123.
Ius idem seruatur in causis dependētibus a principalibus quod in ipsis principalibus.cap. Si annum de iudic.numero.9.
Ius mutare cui prohibitum est a fortiori illi prohibetur posse addere.§.statuto.cap.2.de consti.num.23.
Ius summum summa iniuria est.cap.2.de consti.numero.13.
Ius scriptum licet sit potentius non scripto non tamen magis nobile.rubrica de consti. numero.15.
Iustitia duplex in lege humana cōsiderari potest.cap.2.de cōsti. num.39.

Iustitia summē

Iustitia summum bonum appellatur,& quare. cap. primo de constitu. numero.29.

L

Labor improbus omnia vincit. de expectatiuis nume.145.
Laici ratione animæ subiiciuntur canonibus & præceptis papæ.§. statuto, cap.secundo de constituti.numero.3.
Laici subiiciuntur statuto episcopi tendenti in vtilitatem animæ, ibidem numero.31.
Laicus de rebus spiritualibus nulla est attributa facultas, de expectatiuis numero.143.
Laicus purus incapax est beneficii ecclesiastici.ibidem numero.89.
Laicus expresso clerico an conueniri possit per dictam clausulam, cap.cum in multis de rescriptis numero.61.
Latæ culpæ diffinitio data per iurisconsultum. reprehenditur. rubrica de rescriptis numero.6
Legati appellatione de maiori intelligitur.§. statuto, cap.secundo de constitutioni.numero.65.
Legatorum tres sunt species.cap.statutum de rescrip.numero.121.
Legatus potest facere statuta quæ durant etiam legatione finita. cap.secundo de constitutio.nume.65.
Legatus in quatuor mensibus ordinarii reseruatis potest etiam conferre. de expectatiuis numero.16.
Legatus potest committere causam nõ habenti dignitatem vt vicario. cap. statutum de rescriptis numero.84.
Legatus sedis Apostolicæ quod facit a sede Apostolica censetur factum,ca. mulieres de iudiciis numero.6.
Legatus de latere oia potest quæ papa nisi specialiter reseruata,ibi.nu.8.
Legatus de latere an possit facere statuta perpetua. §. statuto. cap. secundo de constitutioni.numero.65.
Leges plures sub eisdem verbis reperiuntur, rubrica de constitu.numero.3.
Leges priores debent trahi ad posteriores.cap.primo de constitutioni. numero.138.
Leges plurimæ quibus adsunt viuendi ritu deprauatos esse.in oratione numero.5.
Legis priuilegium amittere debet qui commisit in legem. cap. mulieres de iudiciis numero.17.
Legista perfectus quid dicatur,cap.secundo de consti.numero.37.
Legum vis.in oratione numero.4.
Legum duodecim tabularum vnicum libellum toti philosophiæ M.Crassus præposuit earundemq; legum consideratio.ibidem.
Legum immensa congeries vnde orta.ibidem numero.5.
Leuiora attingere interdum ingenium acuit. rubrica de constitu. nu.12.
Lex noua quando reuocat priorem antiquam debet facere de illa mentionẽ specialem.cap. primo de constitu.numero.53.
Lex vbi condenda est plures actus requiruntur.ibidem numero.78.
Lex quid sit. ibidem numero.137.
Lex quando habet clausulam derogatoriam requiritur ꝙ rescriptum faciat specialem mentionem.ibidem numero.177.

Lex etiam valet sine motu sito ibidem numero. 193.
Lex secunda tollit priorem ratione æqualis utilitatis publicæ, & potestatis, ibidem numero. 194.
Lex contraria sicut per rescriptum concessum ex certa scientia tollitur, ita si fuerit motu proprio concessum. ibidem numero. 198.
Lex habens plures intellectus quando potest allegari, & quãdo lex præcepti habet plures intellectus faciens contra eam non peccat. ibidem nu. 231.
Lex permissiua peccati etiam venialis non debet obseruari. cap. secundo de constitutio. numero. 18.
Lex positiua quotiescunque absque iusta causa cõtradicit æquitati naturali, talis lex non ligat. ibidem numero. 20.
Lex ciuilis si est iusta in foro fori vtique erit iusta in foro poli, i. conscientiæ, ibidem numero. 35.
Lex quando facit mentionem de duplo vel quadruplo intelligitur computato simplo. cap. cum in multis de rescriptis nume. 54.
Lex quando præfinit certum tempus ad aliquid faciendum non potest assignari ratio cur non plus vel minus tẽpus cõcessum fuerit. ibidem nu. 70.
Lex quando habet plures intellectus dicitur ambigua & non potest allegari ad decisionem causarum. cap. primo de iudic. nume. 54.
Lex si tantum de masculo loqueretur comprehendit etiã fœminã in dispositione legali & materia indifferenti. cap. si annum de iudic. numero. 49.
Lex negatiue aliquid prohibens non censetur annullare actum in contrarium factum nisi procedat vlterius annullando. §. si vero. c. si. de iudi. num. 122.
Lex si non distinguit, nec nos distinguere debemus. ibidem numero. 35.
Lex generaliter loquens potest restringi a lege secus ab homine. ibidem numero. 39.
Lex prima. ff. de dona. quomodo declaretur. cap. primo de testamentis. numero. 10.
Lex hominum deorumque regina. in oratione nume. 3.
Lex ciuilis dirigit hominem in deum sicut ius canonicum. §. statuto. cap. secundo de consti. numero. 3.
Lex positiua consona iuri diuino si ei aliquid addatur differt a iure diuino. ibidem numero. 19.
Liberalitatem videtur exercere qui dat id ad quod non tenetur. de expectatiuis numero. 14.
Liberi arbitrii quatuor sunt status. cap. cum in multis de rescriptis numero. 89.
Licentia ad duo vel tria patrimonialia in Hispania frequentissime solet dari. de expectatiuis numero. 46.
Licentia standi extra religionem religiosis quot modis concedatur. de breuibus numero. 31.
Licentia exeundi monasterium propter subuentionem parentum quomodo intelligatur. ibidem numero. 35.
Licitum non est in foro conscientiæ quicquid licitũ est in foro canonico contentioso. cap. secundo de consti. numero. 32.
Linea vestis in pretio fuit apud antiquos. capitu. primo de constitu. numero. 45.
Literæ Apostolicæ quæ dicantur. de breuibus numero. 7

Literæ Apostolicæ habent se ad instar instrumenti publici breue vero instru menti priuati.ibidem numero.4.
Literæ expeditæ in beneficialibus habentur loco tituli. de expectatiuis nu mero.17.
Literæ quæ sint de falsitate suspectæ.ibidem numero.58.
Literaturam in clericis pauperibus & simplicibus non esse multum necessa riam quo ad deum nec quo ad mundum.ibidem numero.82.
Literis Apostolicis datur maior fides.quàm breuibus.de breuibus nume.3.
Lites inter ciues sunt damnosæ reipublicæ. cap. dispendia de rescriptis nu mero.7.
Lites execrantium laudabile votum.ibidem numero.9.
Lites adeo sunt fugiendæ q́ potius debet quis perdere vnam partem rei, q̃ litigare.ibidem numero.12.
Lites homines reddunt [illegible] & contemptibiles.ibidem numero.14.
Litigiosa res minus valet,etiam si non est litigiosa sed de lite timetur.ibidem numerc.13.
Litigiosi ordinarii prohibentur.ibidem numero.15.
Litis euentus est dubius.cap.primo de constitutioni.numero.170.
Locus insignis præsumitur habere viros peritiores.cap. statutum de rescri ptis numero.87.
Locus exemptus dicitur extra iurisdictionem episcopi.§.statuto.cap.secū do de consti.numero.86.
Loqui in actibus inter viuos,aut in vltimis voluntatibus quid sit.cap.primo de consti.numero.128.
Lucrari quis non debet ex delicto,cap.mulieres de iudiciis.nu.16.

M

MAgistratum gerere nil difficilius. in oratione numero.12.
Maior. 14.anno. iure ciuili a tutela liberatur. cap.si annum de iudiciis.numero.42.
Maiores.14.annorum beneficia habere possunt.ibidem.nu.41.
Malefactor punitus pœna condigna per legem releuatur a pœna purgato rii.cap.secundo de consti.numero.61.
Mandata de prouidendo ambo specialia ad idem corpus beneficii concurrē tia præualet primum in data,de expectatiuis numero.114.
Mandata & rescripta principis recipiunt interpretationem secundum pote statem mandantis.§.statuto.cap.secundo de constitu.numero.46.
Mandati de prouidendo prima forma declaratur. de expectatiuis numero 109.
Mandati de prouidendo secunda forma declaratur.ibidem numero.116.
Mandati de prouidendo tertia forma declaratur.ibidem.numero.121.
Mandati de prouidendo & literarum facultatis quæ sit differentia. ibidem numero.122.
Mandati de prouidendo quarta forma declaratur.ibidem nume.129.
Mandati de prouidendo quinta forma declaratur. de expectatiuis numero. 130.
Mandati de prouidendo sexta forma declaratur.ibidem numero.132.
Mandati de prouidendo septima forma declaratur. ibidem numero. 133.

Mandati de prouid.ndo octaua forma declaratur.ibidem numero. 1 3 4.
Mandati de prouidendo nona forma declaratur.ibidem numero. 1 3 8.
Mandatum qui habet in prima forma licet sit conditionale præfertur expe- ctanti habenti gratiã puram. ibidem numero. 1 1 1.
Mandatum legati non potest necessitare canonicos ad recipendum aliquem contra statuta ecclesiæ.ibidem numero. 1 1 2.
Mandatum quando proprie dicatur, rubrica de rescriptis numero. 1 4.
Mandatum a superiore factum habet vim præcepti. capitulo primo de iu dicijs numero. 8.
Mandatum & præceptum aliquando confunduntur.ibidem numero. 9.
Mandatum generale generaliter debet intelligi.§. statuto, cap. secundo de constitutio. numero. 47.
Masculi & fœminæ differentia fieri non debet vbi ius non disponit expresse cap. si animum de iudiciis nume. 3 9.
Masculinum an concipiat fœmininum in rescriptis. cap. cum in multis de rescriptis numero. 6 3.
Masculinum an concipiat fœmininum in contractu emphiteotico, qui est stricti iuris.ibidem numero. 6 6.
Masculis nõ extantibus ꝙ fœminæ succedant quomodo procedat. cap. pri mo de constitutioni.numero. 2 1 2.
Medicus perfectus qui dicatur. cap. secundo de constitutionibus nume. 3 7.
Mendicantes ꝙ possint capere annuos redditus pro missis dicendis non con ceditur per breue de breuibus numero. 4 5.
Mentio expressa quot modis fiat. cap. primo de constitu. nume. 5 5.
Mentio in derogatione legis prioris quando debeat fieri in posteriori. ibi- dem numero. 1 7 3.
Mentio generalis non sufficit sed spesica vbi consideratur prærogatiua rei di gnioris. ibidem numero. 1 8 2.
Mentio vbi fit de literis Apostolicis est intelligendum de generalibus nõ de specialibus. cap. mulieres de iudiciis numero. 5 6.
Mercatores omnes irent ad domum diaboli si non liceret eis contrahendo aliquem in valore decipere. cap. secundo de consti. numero. 6.
Mercatorum in epistola solennitas debet exprimi. cap. primo de constitu. numero. 1 6 1.
Meretrice maritata an ita iudicandum sit ac de honesta muliere. cap. mulie- res de iudiciis numero. 1 5.
Meretricem incarceratam cognoscens æque punitur. ac si honestam mulie- rem cognouisset. ibidem numero. 2 5.
Meretricem siquis accesserit & cum ea coierit non punitur. ibidem.
Meretrices capi possunt & incarcerari. ibidem numero. 1 1.
Meretrix soluta si propter simplicem fornicationẽ perdit priuilegium, a for- tiori illud perdere debet meretrix maritata. ibidem numero. 1 6.
Meretrix dum est carcerata, prohibetur quis ad eam accedere. ibidem nu- mero. 2 5.
Meretrix nec munda nec cornix alba fit vnda. ibidem numero. 1 4.
Meritum personæ non tribuit dignitatẽ. in cap. statutum de rescrip. num. 6 9.
Metus non purgatur per mille annos durante causa metus. de breuibus nu- mero. 3 0.

Miles non gaudet priuilegio militari nisi ex eo tẽpore quo in numeris relatus est. de expectatiuis numero. 90.
Minimis & de modicis non curatur ibidem numero. 98.
Minor ignorans se læsum etiam post mille annos potest restitutionem petere. cap. secundo de consti. nume. 51.
Minor, 14. annis comparens in iudicio si confitetur non valet eius confessio. §. si vero. c. si, de iudic, numero. 11.
Minor, 14. annis licet possit habere titulum beneficii non tamen potest agere vel defendere per se in iudicio, ibidem nume. 9.
Minor dispensatus a papa quo ad beneficium nõ intelligitur per hoc secum dispensatum quo ad liberam eius administrationẽ, ibidem numero. 10.
Minor habens beneficium in ecclesia ratione consuetudinis ibi vigentis an possit administrare & habere vocem in capitulo. ibidem. 26.
Minor dispensatus ad beneficium censetur dispensatus ad residentiam & alia consequutiua, ibidem numero. 27.
Minori concedens princeps magistratum in dubio videtur tribuere ei administrationem. §. si vero. c. si, de iudic, nume. 28.
Minori an possit dari curator per officialem episcopi. ibidem nume. 31.
Monachi possunt dici canonici, cap. statutum de rescriptis. num. 33.
Monachi prohibentur esse procuratores. ibidem numero. 36.
Monachi prohibentur iudicare. ibidem numero. 45.
Monachi & religiosi in dubio præsumuntur iuris ignari & potius contemplationi intendere quàm actioni. ibidem numero. 49.
Monachi possunt esse commissarii in extraiudicialibus etiam si dignitatem non habeant. ibidem numero. 54.
Monachis habentibus priuilegium ꝙ possint tempore interdicti vna cum familiaribus suis audire diuina, qui familiares intelligantur. cap. cum in multis de rescriptis numero. 38.
Monachorum regula cõtinente aliqua facienda sub pœna peccati mortalis, & in illa regula est apposita pœna temporalis, an quis liberetur a pœna peccati. cap. secundo de constitu, numero. 60.
Monachus effectus canonicus ecclesiæ cathedralis an possit esse delegatus. cap. statutum de rescrip, nume. 32.
Monachus si se dicit nobilẽ non est surreptio. cap. primo de cõsti. nu. 109.
Moniales non possunt in actu prohibito renũtiare fauori earum. ca. mulieres de iudic, numero. 36.
Moniales de iure antiquo poterant comparere in iudicio per se vel per procuratorem. ibidem numero. 37.
Monialibus & reginis papa scribens vocat eas dilectas in Christo. de expectatiuis numero. 6.
Monialium receptio depositionis potest fieri in quocunque loco intra septa monasterii. cap. mulieres de iudi. numero. 41.
Moralitas quid sit. cap. 2. de constitu, numero. 37.
Mores boni in clerico ante omnia requiri debent. de expectatiuis. nu. 81.
Moses ex præcepto domini fratrem suum Aaron in pontificem maximum instituit. cap. primo de constitu, nume. 20.
Motus proprius non arguit informationem principis. ibidem nu. 197.
Motus proprius licet multum operetur non tamen inducit habilitatẽ perso

n.r. cap. primo de rescriptis nume. 1 9.
Motum proprium non habilitare personam quomodo intelligatur. ibidem numero. 6 5.
Mulier pro debito ciuili capi non potest. capitulo mulieres de iudiciis numero. 1 1.
Mulier officium tutelæ gerens ratione debiti tutelæ potest capi & incarcerari. ibidem num. ro. 1 3.
Mulier maritata quãuis meretrix sit incarcerari non debet propter honorem mariti. ibidem numero. 2 1.
Mulieres non possunt trahi ad iudicium inuitæ personaliter. ibidem numero. 1 9.
Mulieribus procuratoris officium prohibitum est. cap. statutum de rescriptis. num. ro. 3 7.
Mulierum contractus q non valeant sine consensu propinquorum, de quibus contractibus intelligatur. §. si vero. c. si. de iudiciis numero. 2 5.
Multa prohibentur fieri, quæ iam facta tenent. de expectatiuis numero. 6 4. &. §. si vero. c. si. de iudiciis numero. 1 6.
Multa per nos non possumus quæ cum adiuncto licent. cap. statutum de rescriptis. numero. 5 4.
Multi dictio plura comprehendit & qualiter. cap. cum in multis de rescriptis numero. 1.

N

NObilibus magis deferuntur honores quàm plebeis. cap. mulieres de iudiciis numero. 4 7.
Nomen pontificis non conuenit inferioribus etiam legatis. cap. primo de constitutio. numero. 4.
Nomen pontificis vnde deriuetur. ibidem numero. 5.
Nomen domini olim in pretio habebatur. ibidem numero. 4 1.
Nominati per reges an præferantur scriptoribus apostolicis. de expectatiuis numero. 1 2 8.
Nominatus primo præsumitur magis dilectus. cap. primo de testamentis numero. 1 4.
Nominatus per regẽ an præferri debeat nominato per reginam, cum vterq; consimilia habeant indulta. de expectatiuis numero. 1 2 7.
Nominis paritas gignit affectionem. cap. primo de constitu. nume. 2 6.
Nominum distinctio inuenta fuit vt scismata tollerentur. ibidem num. 2 7.
Non excommunicatus impetrãs cum excommunicato videtur se inhabilem reddere. cap. primo de rescrip. numero. 4 6.
Non poteris futuri temporis est maioris prohibitionis quàm non potest præsentis §. si vero. c. si. de iudic. numero. 2 1.
Non potest verbum formam inducit. §. statuto cap. secundo de constitutio. numero. 2 4.
Non valet dictio importat nullitatem actus ipso iure. cap. primo de rescriptis numero. 2 9.
Non valet dictio quando de per se indiffinite ponitur non intelligitur ipso iure. ibidem numero. 3 0. & numero. 3 1.
Nostra omnia facimus quibus authoritatem impartimur. cap. mulieres de iudiciis numero. 7.

Notarii ex natura sui officii sunt iudices ordinarii. ibidem numero, 3 1.
Notario in ciuilibus, secus vero in criminalibus examinatio testium committi potest tam de iure ciuili quàm canonico. ibidem numero. 3 2.
Notorium vbi punitur ipso iure sententia declaratoria non requiritur, ca. primo de rescrip. numero. 6.
Nouiter conuersus an possit esse delegatus, capitu, statutum de rescriptis numero. 8 6.
Nouus intellectus ad istum tex. cap. primo de rescriptis nume, 6 4.
Numma Pompilius ad quem effectum pontificem creauit, cap, primo de constitutio, numero, 9.

O

OBerto de orto feudorum compositori non creditur sicut nec Gratiano, rubrica de rescriptis nume, 4.
Obtinens beneficia vel pensionem, 24. librarum potest in forma pauperum literas impetrare, de expectatiuis numero. 7 6.
Officia perpetua differunt a canonicatu cap. statutum de rescriptis numero. 1 0 8.
Officialis principalis episcopi vnum & idem consistorium facit cum eo. §. si vero. c. fi. de iudi, numero, 3 1.
Officialis foraneus censetur datus ad vniuersitatem causarum & sic æquiparatur ordinario, ibidem numero, 3 7.
Officialis verbum est nomen generale ad omnes habentes officium cum iurisdictione. ibidem numero, 3 8.
Officium verbum est latissimum comprehendens omnem præeminentiam ecclesiasticam cap. statutum de rescriptis numero. 1 0 7.
Olympica certamina celebratissima quatuor fuisse. cap, cum in multis de rescriptis numero, 8 4.
Omnium quæ a maioribus nostris disposita sunt ratio reddi non potest. ca. primo de rescriptis numero. 7 9.
Opere in longo phas est obrepere somnum. de expectatiuis numero 2 5.
Oportet verbum necessitatem importat. capitu. mulieres de iudiciis numero. 3 9.
Ordinarii & maior pœnitentiarius possunt vti clausula motus proprii. de breuibus numero. 1 3.
Ordinarii melioris sunt conditionis in beneficiis vacantibus quàm papa. de expectatiuis numero. 2 1.
Ordinariis perpetuis idem ius est quod temporalibus. cap. secundo de constitu. numero, 6 4.
Ordinariis episcopis quatuor menses ad cōferendū quæcunq; beneficia papa concessit, reseruatis duntaxat exceptis. de expectatiuis. numero. 1 3.
Ordinariorum appellatione qui veniant, cap. secundo de constitutio. numero. 6 3.
Ordinarius non dispensat contra ius commune nisi in ex causa. de breuibus numero. 1 0.
Ordinarius semel exclusus non potest vlterius variare. de expectatiuis numero. 1 2 9.
Ordinarius dignior est delegato, cap. primo de iudiciis numero, 9 8.

Ordines quatuor sunt.cap.cum in multis de rescriptis.numero.93.
Ordines in ecclesia militante sicut in triumphante & gradus distinguũtur.
cap.primo de consti.numero.19.
Ordo in extraordinariis non seruatur.rubrica de consti.numero.4.
Ordo episcopalis est præcipuus in ecclesia dei,cap.primo de cõsti.nu.35.

P

PActa solo consensu fiunt,stipulatio vero vltra consensum requirit verborum solennitatem.cap.primo de constitu.numero.52.&.81.
Pacta apponere quæ vult quis potest in traditione rei suæ.§.statuto,c.secundo de constitutio.numero.45.
Pactũ factũ per prædecessorẽ ligat successorẽ.ca.1. de cõsti.nu.63.&.64.
Papa appellatur Romanus pontifex multis de causis.ibidem numero.1.
Papa qua ratione appellatur seruus seruorum,& an episcopi possint se seruos seruorum dei appellare.ibidem numero.10.
Papa potest rex & princeps appellari.ibidem numero.12.
Papa quare appellatur summus pontifex.ibidem numero.16.
Papa olim per archiepiscopum & coepiscopos prouintiæ eligebatur.ibidem numero.22.
Papa est vnus omnium princeps & rex regum & causa omnium in ecclesia militantium.ibidem numero.28.
Papa ante coronationem summus dici potest.ca.primo de consti.nu.30.
Papa quare ante coronationem suam non apponit in bullis nomẽ suum,sed capita apostolorum Petri & Pauli.ibidem numero.31.
Papa totum orbem habet pro dioecesi.ibidem numero.34.
Papa ordine nõ est maior episcopo,sed administratione.ibidem nume.35.
Papa quomodo benedicitur & quomodo consecratur.ibidem.nume.36.
Papa est maior omnibus sanctis excepto Petro.ibidem numero.37.
Papa facit vnum consistorium cum deo.ibidem numero.38.
Papa olim de senioribus eligebatur.cap.primo.de constitutio.nume.40.
Papa ita se habet in ecclesiis sicut sol in planetis.ibidem numero.46.
Papa multis nominibus appellari solet.ibidem numero.48.
Papa quare plura nomina quàm aliquis principum habeat.ibidem.
Papa an possit sibi successorem eligere.ibidem numero.62.
Papa quare vicarius dei appelletur.ibidem numero.16.
Papa omnia potest.ibidem numero.17.
Papa potest tollere omnia quę sunt de iure ciuili.ibidem num.52.
Papa non potest imponere legem successoribus,sed sibi ibidem nume.61.
Papa potest sibi successorem eligere.ibidem numero 62.
Papa nõ potest reuocare beneficium datum clericis per dispositionẽ.ibidẽ.
Papa potest ignorare etiã ea quæ in facto proprio consistunt.ibidẽ nu.75.
Papa potest esse idiota.cap.primo de constitutio.numero.99.
Papa prædecessoris facta cũ maiori reuerẽtia custodit,vt sua a successoribus obseruentur.ibidem numero.98.
Papa creatus eo ipso est doctor vtriusque iuris.ibidem numero.100.
Papa quando scribit in materia iuris præsumitur scientia.ibidem.111.
Papa quare propter insufficientiã scientiæ nõ potest deponi.ibidẽ nu.112.
Papa faciens promissiones alicui ciuitati sibi subiectæ tenetur eas seruare.ibidem numero.141.

Papa scribens pro aliquo beneficiando tribus præcipue literarum formulis vtitur. de expectatiuis numero. 4.
Papa solus in plenitudinē potestatis vocatus est, vnde omnes ab illo potestatem habent ipse vero a deo. ibidem numero. 1 1.
Papa ex plenitudine potestatis expectatiuas ad omnes menses concedere potest & omnium beneficiorum collationem sibi reseruare. ibidem nu. 1 2.
Papa quādo creat canonicū confert plenū ius in canonicatu. ibidē nu. 1 0.
Papa nō intelligitur ita velle præiudicare pluribus sicut vni. ibidē nu. 4 8.
Papa facilius concedit, vt quis sit pluralis in præbendis diuersarum ecclesiarum quàm in dignitatibus seu officiis. ibidem numero. 5 3.
Papa quando mandat, vt illum pro quo sic scribit recipi faciant in canonicū verba ista quomodo intelligantur. ibidem numero. 5 9.
Papa solus potest sanare nullitates prouenientes a iure positiuo. de expectatiuis numero. 1 3 2.
Papa vlterius procedit se declarando dum se refert ad constitutionem per se æditam. cap. statutum de rescriptis numero. 4.
Papa solus potest limitare tollere & interpretari statuta concilii. ibi. nu. 10.
Papa quando cōmitteret cām monacho ex certa scientia siue sit canonicus siue non poterit esse delegatus etiam ab inferiore. ibidem numero. 5 2.
Papa ex certa scientia posset causam spiritualē laico cōmittere. ibi. nu. 5 3
Papa proprio iuramento ligatur, sed per viam statuti creditur nō teneri. §. statuto. cap. secundo de consti. numero. 3 6. & 3 9.
Papa iurans in statutis non ligatur iuramento. ibidem numero. 3 9.
Papæ nomē potest pro dignitate capi, & pro persona. ca. 1. de cōsti. nu. 3.
Papæ omnia licent præter peccatum. ibidem numero. 3 8.
Papæ nomen quare Roma. pontifici sit impositum, quid significet & vnde deriuetur. ibidem numero. 3 9.
Papæ nomen etiam episcopis sanctæ vitæ olim tribuebatur. ibidē nu. 4 1.
Papæ nomē soli Ro. episcopo in Nicena synodo fuit tributū. ibidē nu. 4 2.
Papæ nomen vnde deriuatur. ibidem numero. 4 5.
Papæ nomen qualiter olim breuiaretur. ibidem numero. 47.
Papæ nomen cur mutatur in promotione. ibidem numero. 4 8.
Papale officium quare onus appelletur. ibidem numero. 1 1.
Papam vel episcopum statuere posse contra laicos absolute dici non potest §. statuto. c. secundo de constitutio. numero. 3 2.
Par in parem nec minor contra minorē imperium habet. ibidem num. 7.
Parētes filiis optimos præceptores relinquere teneri. ca. 2. de cōsti. nu. 3 1.
Parentibus nullus honor maior præstari potest quàm eis egentibus subuenire. de breuibus numero. 3 6.
Parentum subuentio superat omne votum. ibidem numero. 3 7.
Paria sunt aliqua esse perpetua vel temporalia & posse esse perpetua. cap. secundo de constitu. numero. 6 4.
Paria sunt personam nominare in rescripto vel ꝙ verba rescripti in ea verificari possint. cap. primo de rescrip. nume. 7 3.
Paria sunt ꝙ aliquid concedatur de iure communi vel speciali. cap. primo de iudiciis numero. 2 2.
Pascasii cuiusdam admirandū exemplum. cap. 2. de consti. numero. 2 8.
Pater non posset meliorare vnū ex filiis in plus q̄ alios. ibidem nu. 2 4.

Pater in spiritualibus filii non potest se intromittere, neq; ei filius quicq̃ acquirit neq; in iure patronatus, cap. si annum de iudiciis numero. 1 8.
Pater pro filia tanquam coniunctus ad mittitur in causa matrimoniali & cõstituit procuratorem, ibidem numero. 3 5.
Paterfamilias an testamentũ condere possit, ca. 1. de testamentis nu. 1.
Patronatus ius dicitur dependens a causa spirituali. cap. si annum de iudiciis numero. 1 7.
Patronus laicus propter clericum compatronum habet sex menses ad praesentandum, de expectatiuis numero. 1 4 1.
Patronus laicus an possit variare vltra duas vices. cap. cum in multis de rescriptis numero. 1 3.
Paulus secundus & Gregorius iurarunt in conclaui ante assumptionem non creare cardinales, quod postea non seruarunt, §. statuto, c. secundo de cõstitutio, numero, 3 6.
Pauper obtinens pensionem potest expedire literas, de expectatiuis nu. 74.
Pauperes expectantes quare excludantur a canonicatibus, & aliis beneficiis existentibus in ecclesia cathedrali, ibidem numero, 1 0 2.
Peccans lege permittente non dicitur peccare, cap. 2. de constitu. nu. 1 6.
Peccat vtrum mortaliter faciens contra statutum municipale praeceptiuum & poenale. ibidem numero. 5 9.
Peccator ad gremium matris ecclesiae reuertitur rubore suffusus. ca. primo de rescriptis numero. 1 5.
Peccatũ non dicitur nisi vbi adest voluntas, cap. secundo de consti. nu. 6 2.
Pecunia olim pro prophetia capi poterat, de breuibus numero. 2 5.
Penitentiaria dispensat cum criminoso occulto cum quo notorie non dispẽsaret. ibidem numero. 5 2.
Penitentiariae sacrae stillus approbatur a rota, ibidem numero. 1 0.
Penitentiarius maior potest dispensare in omnibus casibus, in quibus ordinariũ & vltra in aliis contentis in priuilegiis. ibidem numero. 1 0.
Penitentiario maiori creditur de eius stillo, ibidem.
Penitentiario conceditur posse dispensationis de non promouendo tempus prorogare sed non ordinario. ibidem.
Pensio non dicitur titulus perpetuus nec spiritualis, de expectatiuis numero. 75. & 9 2.
Pensio non dicitur beneficium ecclesiasticum nec spirituale, ibidem nu. 9 2.
Per dictio quid denotet, cap. primo de iudiciis numero, 3 5.
Peregisti verbi natura quae sit. cap. si annum de iudiciis num. 1.
Perfectum quid dicatur, rubrica de consti. numero, 1 0.
Pericles Atheniensis orator egregius quantum in facultate copiaq; dicendi sit assequutus in oratione numero. 1.
Periurum regulariter non absoluit episcopus nec maior penitentiarius nisi ex priuilegio, de breuibus numero. 5 0.
Periurus vt absoluatur ad effectum agendi quid requiratur. ibidem nu. 3 9.
Perpetuũ esse aliud est & aliud tanq̃ perpetuũ. § statuto, cap. secundo de cõstitutio. numero, 6 6.
Personam vilem & sine dignitate principẽ repraesentare inconueniens est, ca. statutum de rescri. numero. 8 4.
Personatus non est dignitas declarando vt ibi, ibidem numero. 1 7.

Personatus aliud est, aliud dignitas, aliud officium, ibidem nu. 18.
Pertineat verbũ intelligitur per fideicõmissum. ca. 1. de cõsti. nume. 162.
Petens eandem pecuniam sibi restitui apte dicitur petere quia intelligitur de eadem in genere & non in specie, cap. mulieres de iudiciis. nume 54.
Petenti aliquid incumbit probare se esse bonum, quia præsumptio naturæ non habet locum nisi qñ quis se defenderet. de expectatiuis numero. 80.
Philippi Macedonum regis causam cuiusdam negligenter audientis exemplum in oratione numero. 11.
Pietas maior est elargiri amicis pauperibus quàm extraneis, cap. primo de consti. numero. 134.
Pignus semel liberatum non potest denuo pignori subiici, ca. cum in multis de rescrip. numero. 3 c.
Placere omnibus perdifficile. in oratione numero. 12.
Pluries dictio quot comprehendit. ca. cum in multis de rescrip. numero. 3.
Plurimas dictio quid differat a dictione pluries. ibidem nu. 5.
Plurium personarum concursus vbi est, ibi periculosior est conuersatio. cap. primo de rescrip. num 78.
Plus & minus non differunt specie. de expectatiuis nume. 99.
Pompeium & Traianum eos adeũtibus humanos fuisse, in oratione nu. 10.
Pons primus Tyberi impositus fuit. cap. primo de consti. nume. 6.
Ponti nomen quid significat, ibidem.
Pontifex maximus apud gẽtiles rex sacrorũ dicebatur. ibidem nu. 14.
Pontifices veteres nullas gratias expectatiuas concedere solebãt. de expectatiuis numero. 2.
Pontifices summi non solum causas totius mundi iudicant, sed etiam de omnibus beneficiis disponunt. ibidem numero. 10.
Pontificis vocabulum triplicem habet deriuationem, cap. primo de consti. numero. 8.
Pontis vocabulum recens fuit. ibidem numero. 6.
Populus per suum statutum potest tollere legẽ principis. ibidem nu. 134.
Prorogare gratiam interdum est maius quàm concedere. de breuibus numero. 11.
Prorogari nõ potest tempus dispensationis factæ per papam per maiorem pœnitentiarium. ibidem.
Prorogatio non debet excedere tempus datum in dispensatione. ibidem.
Prorogatio vera debet tria requisita continere. ibidem.
Prorogatio debet continere saltem effectum primæ dispositionis. ibidem.
Prorogatio tẽporis ad se consecrandam non facit quom n s vacent priora beneficia nisi illa sint concessa motu proprio secus in prorogatione de non promouendo. ibidem uumero. 12.
Prorogationis tempus currit a data eius non a fine primi temporis. de breuibus numero. 12.
Possessio mediate vel immediate an probetur per dictũ testis, ꝙ Titius post Sempronium possedit. cap. primo de consti. nume. 117.
Possessio ꝙ propria audoritate capiatur per breue sine vicio spolii solet cõcedi. de breuibus nume. 14.
Possessio cũ executorialibus de stillo rotæ capi nõ potest nisi præcedẽtibus obseruatione quatuor terminorũ & declaratoria. ibidem numero. 15.

Possessio decennalis secundũ ius commune introducta de consuetudine suffi- cit, de expectatiuis numero, 106.
Post dictio actũ mediatũ & immediatũ significat, §. si vero. c. si. de iud. nu. 4.
Postea dictio vel posterior quid denotat. ca. primo. de cõsti. nu. 116.
Potestas omnis tẽporalis a deo est, §. statuto, cap. 2, de consti. nume. 5.
Potestas quæ non est omnibus æqualis odiosa est, cap. 1. de cõsti. nu. 26.
Preces per quem porrigantur non refert, sed per quem fiat præsentatio in iu dicio, cap. primo de rescriptis numero. 26.
Præcipimus verbum an aliud multum refert an sit in rescripto papæ, cap. primo de iudiciis numero, 12.
Præcipio verbum vel iubeo habet vim sentẽtiæ, cap. primo de iud. nu. 14.
Prædecessor potest successori legem imponere. cap. primo de cõsti. nu. 62.
Prælatus concedens fructus administrationis suæ ad tempus vel ad vitam ipso iure suspensus est, ibidem numero, 89.
Prælatus sine scientia est magis detestandus q̃ homicidiũ. ibidem nu. 114.
Præscriptio an interrũpatur per actũ nullũ, ca. dispẽdia de rescrip, nu. 24.
Præscriptio, oritur ex taciturnitate & patientia illius contra quem præscri bitur. cap. mulieres de iudic, nume. 50.
Præsentatio a patrono excõmunicato fieri nõ potest, de expectatiuis nu. 60
Præsentia personalis in causis criminalibus quare requiratur. cap. primo de iudiciis, numero. 82.
Præsentia alicuius vbicunq; requiritur ad pleniorẽ cognitionem causæ, nec interuenit, negotium redditur frustratorium. ibidem numero. 85.
Primicerius an sit in dignitate, cap. statutum de rescriptis, numer. 84.
Primum per secundum nõ tollitur, n si de primo fiat mentio, cap. primo de constitu. numero, 90.
Primus & summus quis dicatur, ibidem numero. 16.
Princeps non ligatur legibus, ibidem numero. 56.
Princeps posteriorem condendo legem non censetur priores consuetudines, & statuta tollere, ibidem numero, 86.
Princeps præsumitur ignorare priuilegia, cũ consistant in facto. ibi. nu. 90.
Princeps cõdendo legẽ vtitur plenitudine potestatis, ibidem numero, 102.
Princeps vbicunq; in facto specifico respondendo aut scribendo dicit tollera mus, tunc videtur dispensare & approbare, ibidem numero. 132.
Princeps in scrinio pectoris oĩa iura habere debet, ca. 1. de cõsti. nu. 135.
Princeps in iure aliquando errat, ibidem numero. 136.
Princeps non põt reuocare statutũ transiens in contractũ. ibidem nu, 141.
Princeps non potest promissa reuocare sine causa. ibidem numero, 146.
Princeps in dubio non præsumitur de facto procedere, ne inde nascantur in- iuriæ vnde iura nascuntur. ibidem numero, 146.
Princeps vbi contra ius rescribit ex certa scientia non est necessaria clausu- la non obstante. ibidem numero, 195.
Princeps concedendo aliquod beneficium incapaci scienter an videatur se- cum dispensare. ibidem numero, 200.
Princeps ita potest iura ignorare vt quilibet priuatus, cap. cum in multis de rescriptis numero, 16.
Princeps propter quid dicitur habere iura in scrinio pectoris. ibidẽ nu. 17.
Princeps quando mouetur sola voluntate taxando numerũ non procedit de

similibus ad similia sed prohibetur extensio.ibidem numero 71.
Princeps cōmittens causam appellatione remota vel statutū prohibens appellationem non intelligitur eam prohibere respectu tertii comparentis pro interesse suo.ibidem numero.98.
Princeps vnus esse debet.§.statuto.cap.secundo de constitu.numero.6.
Principaliter quod fit illud debet attendi non autem ea quæ in consequentiam.cap.statutum de rescriptis nume.76.
Principis intensio potest dupliciter cōstare.§.statuto.cap.2.de cōsti.nu.78
Priuatus quis dicatur.cap.statutum de rescriptis numero.81.
Priuilegia ratione paritatis fauoris cōfundūtur.cap.1.de cōsti.nu.172.
Priuilegiū consuetudini antecedit.ibidem numero.60.
Priuilegiū qn̄ nō facit mētionē de cōsuetud.ne p̄ualet cōsuetudo.ibi.nu.89
Priuilegium quare concedatur non subdito propter aliquod factum vel datum.ibidem numero.152.
Priuilegiū cōcessum motu proprio trahitur ad litis p̄dentiā.ibi.nu.199
Priuilegium secundum non debet facere mentionem de primo nisi primū cōtineat solum ius commune.cap.primo de consti.numero.211.
Priuilegium non transit de persona ad personam,etiam ex identitate rationis.cap.statutum de rescriptis numero.65.
Priuilegium clericale ad perdendum iura requirit trinam monitionem.§.statuto.c.secundo de constitu.nu.64.
Probatio non valet quæ potest referri ad vnum & ad aliū.cap.primo de cōstitu.numero.118.
Probatio debet de necessitate concludere.§.si vero.c.si.de iudiciis nume.6.
Processus & rescriptū in quo differant.cap.primo de rescriptis nume.20.
Processus quid dicatur.ibidem numero.24.
Processus factus per excōmunicatum coram ordinario valet anteq̄ opponatur.ibidem numero.63.
Procurator datus etiam cum iuramento de non reuocando ad libitum reuocari potest.cap.primo de constitutioni.numero.139.
Procurator generaliter recipit potestatē super omnibus personis & rebus in posterum exprimendis.cap. cum in multis de rescriptis nume.58.
Procurator & dominus reputatur vna & eadem persona cap.primo.de iudiciis numero.37.
Procurator licet quandoq; opponi a iudice & repelli possit nihil minus in causa criminali acta agitata cū procuratore rei tenet ibidem.nu.75.
Procurator in causa criminali interuenire non potest.ibidem nume.76.
Procurator in causa ciuili regulariter interuenire potest.ibidem nume.87.
Procuratorem constituere in eisdem casibus quis potest in quibus potest esse in iudicio per se.cap.si annum de iudiciis numero.25.
Procuratorē cōstituere in causis popularibus quis nō potest.ibidē nu.28.
Procuratorem constituere potest ex quo præstita cautione quis efficitur dominus litis.ibidem numero.31.
Procuratorem constituere non poterit quando admittitur aliquis pro alio in casibus, in quibus lis non contestatur.ibidem numero.32.
Procuratorē alium facere non potest ille qui admittitur nomine alieno etiā si pater fuerit.ibidem numero.38.
Procuratorum partes quæ sint.in oratione numero.18.

Professio non debet esse dispar in vno eodemque officio. de expectatiuis numero. 71.
Promittens refficere molendinum si dirueretur, debet intelligi de prima vice. cap. cum in multis de rescriptis. numero. 36.
Promittens alicui quaestionem non mouere sub certa poena, an dicatur in eam incidere quocunque modo moueat controuersiam, ca. dispendia de rescriptis numero. 4.
Promotus indignus meretur decapitari. cap. 2. de consti. num. 27.
Protestatio vel clausula derogatoria facta in vna dispositione non porrigitur ad aliam. cap. primo de consti. num. 163.
Protestatio facta in professionem releuat religiosum in multis. de breuibus numero. 29.
Prouidendo in cathedrali prouidetur in ciuitate, sed non econtra, de expectatiuis numero. 95.
Prouideri sibi obtinens de beneficio tempore vnionis non vacante cum clausulis anteferri & non obstantiarum an debeat praeferri non obstante mandato vnionis, ibidem numero. 117.
Prouideri datus debet esse qualificatus. ibidem numero. 138.
Prouisione facta alicui de beneficio in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel dioc. non includitur ecclesia cathedralis, ibidem numero. 95.
Prouisus auctoritate mere Apostolica an nominatus per literas facultatis, quis cui praeferendus. ibidem numero. 124.
Publiciana competit de iure canonico etiam tempore quo quis est in mala fide, cap. secundo de constitu. nume. 34.
Puniri nemo debet duplici poena. § statuto. cap. 2. de consti. nume. 21.
Pupillorum tutelas valde necessarias esse canones existimant. cap. si annum de iudic. numero. 43.

Q

Qualitas variatur respectu locorum. cap. primo. de consti. nu. 86.
Qualitas quae est in constitutione relata censetur repetita in constitutione referente. cap. statutum de rescriptis nu. 41.
Qualitas adiecta non debet restringere dispositionem praecedentem, ibidem numero. 42.
Qualitas illa debet considerari quae magis fouetur a iure communi, ibidem numero. 46.
Qualitas praerogatiuans an debeat adesse tempore datae vel vacationis, ibidem numero. 116.
Qualitas adiecta verbo debet adesse tempore verbi. ibidem. nume. 117.
Qualitas habens respectum ad effectum debet adesse tempore effectus, ibi. nu. 118
Quartus numerus. cap. cum in multis de rescriptis numero. 78.
Quaternarius numerus sanctissimum iusiurandum apud Pytagoricos. ibidem numero. 83.
Quatuor anni tempora. ibidem numero. 79.
Quaestiones dictio quomodo capiatur. ca. dispendia de rescrip. nume. 3.
Quia dictio quomodo capiatur. cap. primo de constitu. num. 51.
Quid iuris verba qualiter intelligantur. cap. primo. de iudi. nume. 2.
Quod dicitur de toto respectu totius idem dicendum est parte respectu partis. §. statuto. cap. secundo de constitutionibus numero. 12.

R.

Ratio omnium quæ a maioribus nostris disposita sunt reddi non potest.cap.primo de rescrip.nume.79.
Rationes duæ quando concurrunt in vno actu quarum altera nocet, alia vero prodest, causa illa quæ nocet debet attendi. cap. statu um de rescriptis numero. 44.
Reconuentio coram eodem iudice in, 15. casibus fieri non potest.cap. dispendia de rescriptis numero.35.
Reformare quid sit,cap.statutum de rescriptis numero 94.
Reformatio quando dicatur. ibidem numero.92.
Reformatio quot modis capiatur.ibidem numero.93.
Reges vigore indulti an possint nominare ad præbendas vel dignitates reseruatas.de expectatiuis numero.126.
Reges plures habuerũt a papa facultatem conferendi beneficia,qui enumerantur in trac.manda.de prouidendo nume.128.
Regula non præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum quomodo procedat.cap.primo de consti.nume.125.
Regula ꝙ vna determinatio respiciens plura determinabilia &c. limitatur. cap.statutum de rescrip.59.
Regula ꝙ clausula in fine apposita referatur ad præcedentia limitatur,ibidem numero.88.
Regula vulgaris ꝙ lex debet esse de casu dubio quomodo intelligatur,cap. primo de iudiciis,numero.1.
Regula qua multa prohibentur fieri quæ post facta tenent non procedit in formalibus & prohibitoriis.ibidem numero.88.
Regulæ cancellariæ Apostolicæ numero.18.declaratio.cap. cum in multis de rescrip.num.72.
Reipublicæ conuenit subiectos habere locupletes.cap. dispendia,de rescriptis numero.8.
Reipublicæ regendæ cura apud Persas,Athenienses & Romanos,quibus cõmittebatur,in oratione nume.6.
Religionẽ intrãdi modus non inspicitur,sed effectus.ca.1.de rescrip.nu.32
Religionis obligatio prouenit a cõstitutione humana.de breuibus nu.41.
Religiosi etiã mendicantes & moniales possunt de licentia retinere pecunias acquisitas ex confessionibus vel prædicationibus pro libris vel vestibus. ibidem numero.18.
Religiosus per ingressum religionis non absoluitur a debito coniugali. ibidem numero.39.
Religiosus potest ita religionem seruare in domo patris vel amici sicut in monasterio.ibidem numero.40.
Religiosus obtinens prioratum potest esse delegatus papæ. cap. statutum de rescriptis numero.35.
Renuntians omni iuris auxilio non intelligitur renuntiare beneficio statuti. ibidem numero.7.
Repeti potest eadem res sæpius,quia sæpius repetita placebunt. rubrica de constitutio. numero.3.
Res facilius renascitur q̃ de nouo nascatur.de expectatiuis numero.121.
Rescripta contra ius debent reiici.cap.primo de cõstitutioni.nu.206.

Rescripta dicũtur literæ Apostolicæ.de breuibus numero.2.
Rescripta debet cõtinere solennitates.l.sacri.C.de diu.rescrip.ibi.nu.3.
Rescripta fauore ordinarii largius interpretantur.cap.cum in multis de re scrip.numero.43.
Rescripta cum sint odiosa & stricti iuris non dicũtur interpretari præter ca sum expressum.ibidem numero.65.
Rescripta fiũt ad obseruãtiã iuris cõmunis.cap.mulieres de iud.nume.55
Rescripti diffinitio.rubrica de rescrip.numero.10.
Rescripti alia noua diffinitio.ibidem numero.13.
Rescripti impetratio est præambulũ ad iudiciũ.cap.1.de rescrip.nume.2.
Rescripti impetratio quibus concedatur.ibidem numero.3.
Rescripti impetratio dupliciter considerari potest.ibidem.
Rescripti impetratio est actus extraiudicialis.ibidem numero.27.
Rescripti impetratio cum sit actus extraiudicialis non constituit aduersariũ in mora.cap.dispendia de rescriptis numero.23.
Rescripto iuri contrario existente per eum non solum tollitur lex, sed neq ipsum rescriptum valet.cap.primo de consti.nu.175.
Rescriptorũ duæ sunt species gratiæ & iustitiæ.rubrica de rescrip.nu.15.
Rescriptum quando continet clausulam non obstante rescriptum mutat nomen & transit in priuilegium.cap.primo de constitu.numero.101.
Rescriptum continens idem quod ius in eo non requiritur mentio de iure. ibidem numero.104.
Rescriptum contra ius quare non valeat, nisi habeat clausulam non obstan te.ibidem numero.107.
Rescriptũ secũdũ contra constitutioñe consiliorũ nõ valet, nisi in eo fiat spe cialis mentio de illa constitutione consiliarii.ibidem numero.178.
Rescriptum quid sit,quid vero priuilegium.ibidem numero.201.& quo modo differant numero.205.
Rescriptum si concedatur contra ius mutat nomen, & dicitur priuilegium. cap.primo de consti.numero.202.
Rescriptum ad causas debet esse perpetuum.ibidem numero.204.
Rescriptum continens idem quod ius commune non est proprie rescriptum rubrica de rescrip.nume.11.
Rescriptum & mandatum differunt.ibidem numero.13.
Rescriptum in dubio an iustitiæ vel gratiæ intelligatur.ibidem nume.16.
Rescriptum delegatoriũ a tempore præsentationis accipit robur.cap.primo de rescrip.nu.21.
Rescriptum etiam post præsentationem non dicitur de processu.ibidem nu mero.22.
Rescriptum vbi impetratur nullum vertitur periculum communionis sed fit præparatorium ad futuram communionem.ibidem numero.43.
Rescriptum impetratum cum inhabili debet valere ex persona habili in re inseparabili.ibidem nume.47.
Rescriptũ vbi est nullũ ipso iure oppositio partis nihil operatur.ibi.nu.55.
Rescriptum de iure antiquo ab excõmunicato impetratum non valebat.ibi dem.numero.61.
Reseruatio nulla expressa vel exprimenda in prouisionibus per obitum si gnatis consueuit cassari.de expectatiuis numero.115.

Reualidationes

Reualidationes gratiarum & secundæ gratiæ expectatiuæ quando dari solitæ sunt. ibidem numero. 23.
Reuocare nihil aliud est quam corrigere, cap. 1. de consti. numero. 54.
Reus qui excommunicatum repulit non potest eum coram eodem iudice reconuenire. cap. primo de rescrip. numero. 62.
Rex est quilibet in sua domo. cap. primo de constitu. numero. 33.
Rex in suo regno est imperator. ibidem numero. 34.
Rex Siciliæ est illustris respectu Siciliæ & comes prouinciæ respectu prouintiæ. cap. mulieres de iudiciis numero. 60.
Rex an eligi possit habens quatuordecim annos. cap. si annum de iudiciis numero. 6.
Rigor & æquitas quid sint. cap. dispendia. de rescriptis. nume. 22.
Rogo verbum habet vim præcepti. cap. primo de iud. nume. 11.
Romanæ mulieres quando primum veste linea alba vti cœperunt. cap. primo de constitutioni. numero. 45.
Romani nobiles olim tribus nominibus nuncupabantur. ibidem num. 48.
Romanorum insignia videlicet S. P. Q. R. quomodo interpretentur. ibidem numero. 47.
Rota aliquando rotat. cap. primo de iudic. nume. 49.
Rubricæ sexti decretalium vtrum sint continuandæ, rubrica de constitutio. numero. 1.
Rubricarum continuatio non videtur necessaria de iure canonico. ibidem numero. 6.
Rubro contrario nigro non statur, sed nigro, ca. primo de constitu. num. 52
Rustici & mulieres ab ignorantia iuris non excusantur nisi in casibus expressis cap. secundo de constitu. numero. 48.

S

Sacerdos extra territorium suæ parrochiæ poterit parrochianum vbicunque confiteri & absoluere. §. statuto. cap. 2. de consti. num. 58.
Sacerdos eligi debet qui doctior sanctior & eminentior inuentus fuerit. cap. secundo de constitu. numero. 27.
Sacerdotes olim reges erant. cap. primo de constitu. nume. 13.
Sacerdotes orationibus potius quam crapulationibus vel inerti otio abundare debent. rubrica de rescriptis numero. 3.
Sacerdotes tunicis albis vestiri qui omnium primi tradidere. in oratione numero. 8.
Sanctio proprie dicitur cui adiicitur pœna, & quomodo differat a constitutione. cap. statutum de rescriptis. numero. 89.
Sanctus nullus fuit repertus in cœlo immutabilis, & nullus in terra qui non sit mendax. cap. primo de constitutionibus. nume. 95.
Sapientiæ spiritus non intrat in anima mala, de expectatiuis nume. 81.
Scalas apponens ad fenestras alicuius mulieris punitur capite, secus tamen si mulier fuerit meretrix. cap. mulieres de iudiciis nume. 12.
Scire quid facias & nescire quo ordine facias non est perfectæ cognitionis, rubrica de constitutio. nume. 8.
Scripsarii qui dicantur. cap. primo de constitutio. num. 136.
Seditio denotat personalitatem. cap. primo de iudiciis nume. 32.
Secularis vel ecclesiasticus an appellatione iudicis comprehendatur consti-

deratur subiecta materia. §. statu o. cap. 2. de constitu. nu. 54.
Senilis ætas domus est obliuionis iniqua primum senectus incurrit. cap. 1. de constitu. nu. 97.
Sententia lata ad dictum peritorum an debeat retractari. cap. cum in multis de rescrip. nu. 26.
Sententia interlocutoria quare appellationem non admittat. cap. dispendia de rescrip. nu. 10.
Sententia an ualeat per uerbum uidetur. cap. 1. de iudic. nu. 3.
Sententia excommunicationis non proprie appellatur sententia declarando ut ibi. §. statuto. cap. 2. de constitu. nu. 9.
Sententia capitalis vel priuationis bonorum sententia proprie dicitur. ibidem nu. 10.
Sententia interloquutoria dicitur absolute sententia. ibidem nu. 15.
Sermo generalis quando est persona loquentis comprehenditur. cap. cum in multis de rescrip. nu. 55.
Sermones ueriores efficiuntur cum ad indiuidua descendimus. de expectatiuis nu. 24.
Seruus & frater minor procuratores constituere possunt in casibus in quibus in iudicio esse possunt. cap. si annum de iudi. nu. 27.
Seruus est creatura humana, dictum insulsum Abba. cap. 1. de testamen. numero. 2.
Seu dictio inducit argumentum & paritatem. cap. statutum de rescriptis numero. 22.
Sicut dictio quomodo intelligi debeat. cap. 1. de constitu. nu. 110.
Similitudo rei cuius imaginem non uidemus fieri non potest. ibi. nu. 7.
Singula quæ non possunt multa collecta iuuant. cap. statutum de rescrip. numero. 51.
Singularium verbum in isto textu ponitur ratione maioris frequentiæ. cap. 1. de constitu. nu. 208.
Siue dictio disiunctionem importat. cap. statutum de rescrip. nu. 21.
Si vero dictio est aduersatiua præcedentium. §. si vero. c. fi. de iudic. nu. 1.
Solemnitas extrinseca non præsumitur. cap. 1. de iudic. num. 79.
Solis & Lunæ virtutes animales quatuor. capitulo cum in multis de rescrip. nu. 91
Solis æqui quatuor. ibidem nu. 95.
Somnium obrepere in longo opere phas est de expectatiuis nu. 25.
Speciali nota quæ digna sunt nisi specifice nominentur censentur omissa. cap. 1. de iudic. nu. 63.
Species sumpta in genere restringit ipsum genus capitu. primo de consti. numero. 49.
Species separata a genere restringit ipm genus. c. statutū de rescrip. nu. 98.
Species reassumens genus est potentior ipso genere. §. statuto. c. 2. de consti. nu. 20.
Spurius licet quis sit filius tamen est cap. 1. de consti. nu. 134.
Spurius legitimatus non debet vocari spurius. cap. 1. de iudic. nu. 20.
Statuens extra territorium censetur priuatus. cap. 1. de consti. nu. 81.
Statuere licet quis non potest, potest tamen statuenda pœnam addere. cap. 2. de consti. nu. 55.

Statuere licet quis extra territorium non possit, poterit tamen declarare. ibidem nu. 56.
Statuta iurata non tolluntur per clausulam non obstante. cap. 1. de consti. nu. 186.
Statuta quandoque continent promulgationem sententiae. cap. 2. de consti. numero. 40.
Statuta frustra erunt condita territorio & iurisdictione cessantibus. ibidem nu. 63.
Statuta ut reformet, ubi alicui datur potestas, non datur ut in totum illa tollat. cap. statutum de rescrip. nu. 93.
Statuta episcopi an sint perpetua vel potius temporalia. §. statuto, cap. 2. de constitu. nu. 62. & 66.
Statuti appellatione comprehenditur etiam ius commune. capitulo statutum de rescrip. nu. 1.
Statuti appellatione absolute ius commune non comprehenditur. ibidem numero. 6.
Statuti uerba quomodo intelligi possint ut formam dent futuris negociis & praeteritis. §. statuto, cap. 2. de constitu. nu. 75.
Statutis sublatis reformationis etiam tolluntur. capitulo statutum de rescrip. nu. 95.
Statutis reuocatis omnes confirmationes dependentes sunt reuocatae. cap. si annum de iudic. nu. 11.
Statuto & de consuetudine ad legem non semper licet argumentari. cap. 1. de constitu. nu. 122.
Statutum & consuetudo aequiparantur. ibidem nu. 58.
Statutum quid sit quid vero consuetudo. ibidem.
Statutum episcopi ligat successorem licet successor habeat potestatem illud reuocandi. ibidem nu. 62.
Statutum vel lex potest ad libitum statuentium reuocari. ibidē nu. 139.
Statutum si reuocatur ab eodem statuente nulla requiritur mentio, secus si ab alio. cap. 1. de consti. nu. 192.
Statutum continens idem quod ius commune dicitur ius commune non statutum. ibidem nu. 209.
Statutum quod quilibet possit accusare restringitur ad habiles secundum ius commune. ibidem nu. 210.
Statutum ultra ius commune an dicatur mere ius & an scribens se ad poenam talionis teneat in plus quam per legem tenebatur. ibidem nu. 218.
Statutum quod spurii non succedant intelligitur de spuriis prohibitis a iure communi. ibidem nu. 219.
Statutū continens idē quod ius cōmune operatur ultra ius cōe. ibidē nu. 220.
Statutum permittens bannitum impune offendi debet intelligi tam in rebus quam in persona. cap. 1. de rescrip. nu. 36.
Statutum prohibens appellationem intelligitur respectu partium non autē respectu tertii & ibi ponit similia. cap. cū in multis de rescrip. nu. 99.
Statutum cogens affines vel agnatos ad compromittendum est fauorabile. cap. dispendia de rescrip. nu. 11.
Statutum verbum proprie ad inferiores pertinet & a iure communi distinguitur. cap. statutum de rescrip. nu. 2.

Statutum attenta persona loquentis non potest nisi de iure communi intelligi.ibidem numero.5.
Statutum vel dispositio generalis non comprehendit personas qualificatas & vbi loquitur de homicidio non habebit locum in homicidio qualificato.ibidem numero.47.&.48.
Statutum dicens ꝙ meretrix impune offendi possit non habet locum im maritata meretrice.cap.mulieres de iudic.numero.22.
Statutum vt confirmetur dantur modi aliqui.§. statuto.c. secundo de constitu.numero.34.
Statutum non extendit vires suas extra territorium declarando vt ibi. ibidem numero.38.
Statutū dicitur iniustum esse quando excedit fines iurisdictionis.ibidem numero.41.
Statutum si dat præmium occidenti bannitum comprehendit etiam extra territorium. ibidem numero.42.
Statutum porrigit effectum suum extra territorium quando delictum originem habet a loco statuētis ex causa iam damnata.ibidem numero.43.
Statutum episcopi dicitur ius prætorium & an in eo requiratur consensus §.statuto.cap.secundo de consti.numero.63.
Statutum nunquam obseruantia confirmatum potest tolli per decem annos.ibidem numero.73.
Statutum episcopi non ligat aliquem extra territorium, sed ligabit delinquentem in dioc.in loco exempto.ibidem numero.84.
Statutum & sententia differunt.ibidem numero.67.
Subdelegatio facta a delegato papæ per testes probari non potest.cap.statutum de rescriptis numero.60.
Subditi citati personaliter in dubio causa non expressa tenentur comparere cap.primo de iudic.nume.70.
Subditi episcopo suo promittunt obedientiam. ibidem numero.71.
Subditus episcopi non ligatur pœna statuti prohibentis sub pœna excommunicationis extra territorium.§. statuto.cap. secundo de constitutio. numero. 40.
Subexecutores sub qua forma deputentur. de expectatiuis nume. 144.
Subrogatus sapit naturam subrogati. cap.statutum de rescri ptis. nu.63.
Substituere alium loco sui nisi post litem contestatam nemo potest. cap.si annuum de iudiciis numero.33.
Substitutio qualiter dicatur secunda institutio.cap.primo de testa. nu.7.
Substitutus pupillo per expressam substitutionē pupillarē non potest in foro conscientiæ denegare legitimam matri.cap.2.de constitu.nu.14.
Subtilitas vana non attenditur de iure canonico nec ciuili, sed tantum rationabilis.rubri.de constitutio.nume.7.
Summi pontificis nomen non cōpetit aliis inferioribus.cap.primo de constitutio.nume.17.
Summi pontificis nomē tēpore Damasii non erat auditū.ibidem nume.25.
Summi pontifices quam ob rem duodecim rotæ auditores stollis albis amictos elegerunt. in oratione numero.8.
Summus & maximus qui dicatur.cap. primo de constitu.nume.20.&.21. & quomodo hoc nomen fuit concessum papæ.ibidem numero.27.

Symoniacus episcopus actu papæ deceptus. ibidem numero. 143.

T

Tabellio & negociator simul esse nemo poterat lege Clodia. in oratione numero. 20.
Tabellionatus ad officium olim qui admittebantur, ibidē nu. 19.
Tabellione vano & parum fideli nil perniciosius. ibidem.
Tabelliones reipublicæ vtiles & valde necessarios esse, ibidem.
Taciturnitas curæ in literis non inducit surreptionem. cap. primo de constitutio. numero. 108.
Taxa certa in literis pauperum olim non exprimebatur. de expectatiuis numero. 103.
Taxa beneficiorum exprimitur in pauperibus graduatis & non graduatis. ibidem numero. 107.
Temporis non longi mora modicum est præiudicium. de expectatiuis numero. 120.
Territorium quid sit, §. statuto. cap. secundo de consti. nume. 87.
Testamento primo facto inter liberos in secundo debet fieri mentio specialis cap. primo de consti. numero. 171.
Testamentorum pluralitas non præsumitur. ibidem numero. 121.
Testamentum secundum tollit primum nulla facta mentione. ibidem numero. 56.
Testamentum dicens inofficiosum nulliter non potest petere relicta in testamento. ibidem numero. 127.
Testamentum potest considerari dupliciter. ibidem numero. 185.
Testandi licentia de bonis ecclesiæ clericis vel religiosis qualiter concedatur etiam per. S. penitentiariam. de breuibus num. 16.
Testator non potest diminuere solennitates inductas a iure nec nouas, & insolitas addere. cap. primo de consti. nume. 167.
Testatoris voluntas est lex in fauorem illius pro quo disponit, ibidem numero. 23.
Testatoris prohibitio tacita non inducit annullationem actus in contrarium facti. ibidem numero. 156.
Testatoris voluntas ex actu nullo declaratur. numero. 168.
Testes deponentes per verbum videtur an recte deponant. cap. primo de iudiciis numero. 3.
Testi pauperi minus creditur q̄ diuiti. cap. primo. de rescrip. nu. 71.
Testimonium criminosi si pars non opposuit valet licet iudex eum possit repellere. cap. primo de iudic. nume. 78.
Testis vnius probitas supplet defectum alterius. cap. primo de rescriptis numero. 41.
Testis dictum ambiguum, & quod potest diuersimode, cap. reiicitur. § si vero. c. si. de iudic. nume. 5.
Testis inimicus esse non potest tamen si fuerit admissus & non fuit oppositū valet. ibidem numero. 16.
Testis per exceptionem conuictus de crimine nulla poena debet puniri. cap. statutum de rescriptis numero. 115.
Testis dictum repentinum est nullum quia non præsumitur sufficienter informatus. cap. primo de iudic. nume. 86.

Testis iurare non potest die feriata, capitulo mulieres de iudiciis numero 41.
Testium examinatio quibus committi soleat de iure ciuili, & de iure canonico, ibidem numero 30.
Testium receptio fieri potest in ecclesia, ibidem numero 40.
Testium depositio sine iuramento esse non potest, ibidem numero 43.
Textus declaratio, cap. secundo de constitutionibus nume. 3. & 40.
Textus intellectus, ibidem numero 61. & 62.
Textus in cap. ad audientiam de rescriptis, extenditur ad breuia, de breuibus numero 9.
Textus simpliciter de excommunicato loquens de maiori intelligi debet, cap. primo de rescriptis numero 42.
Textus declaratur, cap. cum in multis de rescriptis numero 44.
Textus noster non procedit in diuisoriis iudiciis, ibidem numero 47.
Textus & glo. declaratur, ibidem numero 59.
Textus declaratur, ibidem numero 96.
Textus itidem declaratur, ibidem numero 97.
Textus declaratur, cap. dispendia de rescrip. nume. 16.
Textus etiam declaratur quando procedit, ibidem numero 17.
Textus in capitulo licet canon de electio. quamuis sit pœnalis verificatur, tamen in habentibus parrochialem habitu & nomine tantum licet non actu, cap. statutum de rescrip. numero 31.
Textus in l. quidam, ff. de re iudic. declaratur, ibidem numero 104.
Tex. in cap. cum. xx. de offi. deleg. declaratur, ibidem numer. 112.
Textus declaratur & limitatur, cap. primo de iudiciis numero 36.
Textus declaratur, ibidem numero 45.
Textus declaratur, ibidem numero 52.
Textus cap. nec vero circa principium de postul. prælato, declaratur, cap. si annum de iudiciis numero 12.
Textus declaratur, ibidem numero 29.
Tollerantia superioris non inducit approbationem rei illicitæ, cap. primo de constitutionibus numero 133.
Trahantur verbum quid significet, capitulo cum in multis de rescriptis numero 7.
Trahi quis dicatur, ibidem numero 9.
Transumptum ab originali, in quibus casibus probatur, cap. statutum de rescrip. numero 60.

V

Vagatio in mulieribus est prohibita, & earum permixtio in congregatione virorum, cap. mulieres de iudiciis numero 1.
Vagatio voluntaria a veteribus prohibita fuit mulieribus, ibidem numero 4.
Valor & summa in gratiis expectatiuis secundũ taxationẽ decimæ non autẽ secundũ communẽ extimationem consideratur, de expectatiuis num. 57.
Valor beneficii non computatur respectu vtilitatis quæ habetur in residendo, sed in portatis, ibidem numero 104.
Variandi potestas quãdo datur præstatur occasio fraudis, cap. cum in multis de rescrip. numero 34.

Variare vbi concessum est alicui non intelligitur nisi semel.ibid. m ru. 35.
Variatio prohibetur ne locus sit fraudi quia ex variatione fraus præsumitur.ibidem numero.48.
Variatio in personis ecclesiasticis maxime detestanda.ibidem numero. 50.
Vbi vnum propter aliud vtrobique tantum.cap. si annum de iudiciis nu. 24
Venditio rerum ecclesiæ in euidentem eius vtilitatem a quibus & ad quam summam & quomodo concedi soleat.de breuius numero, 22.
Venti principales quatuor.cap.cum in multis de rescriptis nume. 86.
Verba in dubio debent intelligi in specie, & non in genere. rubrica de rescriptis numero. 17.
Verba debent intelligi secundum qualitatem personæ,cap. statutum de rescriptis.numero. 8.
Verba cum effectu debent intelligi.ibidem numero. 28.
Verba simpliciter prolata de digniori intelliguntur.ibidem nume. 122.
Verba de digniori & magis proprio intelligi debent.cap. primo de iudic. numero. 67.
Verba prohibitiua legis inducunt formam.ibidem numero. 81.
Verba in dubio an debeant capi in specie, cap. mulieres de iudiciis numero. 52.
Verba simpliciter prolata quando inducerent pœnam & odium intelligendo ea in specie debent tali casu intelligi in genere.ibidem numero. 53.
Verba quę de sui natura apta sunt adaptari ad genus & speciem in dubio interpretari debent in specie.ibidem numero. 57.
Verba non poteris inducunt formam & anullant actum ipso iure.§.si vero cap.si.de iudiciis nume. 19.
Verba generaliter prolata generaliter intelligantur, ibidem numero. 34.
Verba simpliciter prolata generaliter debent intelligi.§.statuto.cap. secundo de constitu. numero. 14.
Verba nullius momenti possunt anullationem ipso iure importare. ibidem numero. 70.
Verba præteriti subiunctiui possunt etiam ad futurum detorqueri, ibidem numero. 76.
Verborum coniectura capitur ex eius significatu.ibidem numero. 79.
Verbum habens duo significata debet in vtroque verificari, ibidem numero 77.
Vicarius perpetuus an substituere possit vicarium perpetuum, cap. cum in multis de rescriptis.numero. 32.
Vicarius non dicitur habere dignitatem quod declaratur, vt hic.cap. statutum de rescriptis.numero. 78.
Videtur verbum quid importet,cap.primo de iudiciis numero, 3.
Violentia dictio potest actiue & passiue capi, cap.primo de constitu. numero. 120.
Virginem attemptans credens eam meretricem non tenetur pœna iniuriarum,cap. secundo de constitu.numero. 46.
Virtutis sola gloria tanquam ingentium laborum præmio mortales contētos esse debere.in oratione numero, 13.
Vitam contemplatiuam dimittere possumus propter maiorem vtilitatem rerum ecclesiasticarum.cap. statutum de rescrip. numero, 50.

Vnio potest fieri de beneficio nondum vacante. de expectatiuis nume. 1 1 7.
Vnionis fiendæ gratiæ & mandati de prouidendo differentia. ibidem nume ro. 1 1 8.
Vniuersalitas de proprietate sermonis non potest in maiori parte verificari. cap. primo de constitu. nume. 5 0.
Vniuersitas an conueniri possit vigore istius clausulæ ꝙ possint conueniri homines talis loci. cap. cum in multis de rescriptis numero. 6 8.
Vniuersitas pro vno reputatur. ibidem numero. 6 9.
Voluntas etiam ex actu nullo colligitur. cap. primo de consti. nume. 1 2 5
Voluntas tacite resultans ex actu nullo non est adeo potens vt actum validum tollat. ibidem num. 1 6 9.
Votum omne regulare est propter hominem & homo est maior quocunque voto. de breuibus numero. 1 8.
Votum & iuramentum æquiparantur. ibidem nume. 4 2.
Vsuræ interesse & fructus an dicantur accessoria. cap. si annum de iudiciis numero. 1 0.
Vt dictio quid importet. cap. secundo de constitutionibus numero. 1.
Vxor repudiata olim quia extra domum capite aperto auersaretur. cap. mulieres de iudiciis numero. 4.
Vxoris crimen cælans patronus est turpitudinis. ibidem numero. 2 4.

FINIS.

COMMENTARIA R.P.D.LVdouici Gomesij Episcopi Sarnesi. vtriusq; signaturæ Referendarij, ac Palacij apostolici causarum Auditoris. Super titulo de cōstitutionibus. Libro. vj.

¶De constitutionibus. Rubrica.

1 Vtrum rubricæ sexti Decretalium sint continuandæ.
2 Continuatio potest fieri ad remotos titulos.
3 Repeti pōt eadē res sæpius: q̄a sæpius repetita placebūt.
Leges plures sub eisdem verbis repetuntur.
4 Ordo in extraordinarijs non seruatur.
5 Decretalium compilatio in multis habetur corrupta.
6 Rubricarum continuatio non videtur necessaria de iure canonico.
7 Subtilitas vana non attēditur de iure canonico, nec ciuili: sed tantum rationabilis.
8 Scire quid facias, & nescire quo ordine facias nō est perfectæ cognitionis.
9 Continuatio titulorum ad quem effectum fit.
Continuatio est de arbitrarijs.
10 Perfectum dicitur cui nihil deest.
11 Accessorium sequitur naturam principalis vbi est eadem ratio.
12 Leuiora attingere interdum ingenium acuit.
13 Actio an detur ex rubro/vel nigro.
14 Certius/an vero dignius debet attendi.
15 Consuetudo potentior est statuto.
Ius scriptum, licet sit potentius non scripto: non tamen magis nobile.
Consuetudo antiquior est lege.
16 Continuatio Moder. ad titulum de constitu. in decre.

Titulus iste Communiter per docto. non cōtinuatur: quia neq; aliæ rubricæ huius. vj. libri continuandæ sunt: prout dicit glo. Io. an. quam sequuntur communiter alij in rubrica de summa trini. Nouissimi tamē contrarium tenent aliquibus fundamentis, & ideo pro vera resolutione quęro per viā du

1 bij: † vtrum rubricæ Sexti sint continuandæ, communis opinio est ꝙ nõ, quæ fundatur aliquibus motiuis. Primo quia cum istę rubricę veniant ad suppléda, corrigenda, & declaranda iura antiqua Decretalium, vbi opus fuit illa inuentione positę fuerũt rubricę habito respectu ad antiquas: quia iam in Decretalibus continuatę sunt: & ideo illæ iterũ continuati non debent. arg. l. quibus idẽ, de verbo. obli. Vbi vero addendum/vel detrahendum non erat, fuit omissum, & sic multi tituli intermedij, qui ſm ordinem Decretalium sequi deberent: & a quibus in Decretalibus subordinatur cõtinuatio, hac de causa hic omittuntur. Et ideo illis deficiẽtibus non potest congrue ab alijs remotis continuatio fieri. ſm ꝙ exigit tex. in. l. ij. ff. de statu homi. igitur continuãdæ non sunt. ℂ Sed ad istud argumentum responderi potest: quia licet iura Sexti veniunt supplendo &c. ad iura antiqua, & multi tituli intermedij, vbi nihil erat innouandum, omittantur. Tamen non propterea debet omitti cõtinuatio titulorum.
2 † Nam fiet isto casu ad remota magis proxima, prout res patitur: vt dicit tex. in. d. l. ij. & ita obseruatum est a Iure consulto in. l. j. ff. si tab. testa. nul. ext. vbi Iurisconsultus continuat tracta. bonorum posses. ex testamento non ad proxima, scilicet, ad titulum si quis in fraudem patroni. sed ad remota: nec est inconueniens, quia fit continuatio, prout res patitur. d. l. ij. Et ita per illa iura in simili firmant istam opinionem Iason, Lancellotus decius, & Moderni perusini in rubr. de legatis. j. in princi. & idẽ Iason in rubri. insti. de actio. in. ij. col. nume. 9. & hoc manifeste probatur institu. de lega. in prin. ibi, quę pars iuris extra propositum nostrum videtur &c. Et hoc idem probatur institu. de excu. tuto. Qui quidem titulus non ad proximum, videlicet, de satisda. tut. sed ad alium anteriorem videlicet, de tutelis, & curatoribus, continuatur: vt ibi patet in glo. sic igitur non est inconueniens ꝙ quo ad hoc: vt saluetur Auctor istius libri, qui supra in prohæmio protestatur sub debitis titulis se ordinaturum istum librum fiat continuatio eo modo quo melius possit. arg. l. multum interest. C. si quis alte. vel sibi. Nec obstat ꝙ iam illi tituli fuerunt continuati in Decretalibus. Quia hoc non refert, ꝙ pluries in diuersis libris fiat continuatio

eorundem titulorum: vt patet in libris digestorũ, & Co.
3 Nec inconuenit q eadem res sæpius reperatur: iuxta il lud decies repetita placebunt. §. supradictis itaq. C. de emenda. Iusti. codi. vt etiam patet in. l. titia. ff. de annuis lega. & in. l. stichus. §. titia. ff. de alimen. lega. vbi eadem lex sub eisdem verbis repetita videtur idem in. l. arbiter. & in. l. fina. ff. de dist. pi. & l. filiofami. & l. fi. ff. de peculio. Omitto vulgares illas leges quæ passim allegantur: vt. l. si quis in conscribendo. C. de episco. & cleri. quæ repetitur in. l. pe. de pac. cum alijs similibus. Ex quibus apertissime suademur ex nouis causis, & libris hãc nobis tributam esse facultatem, quod Imperator etiam per viam regulæ videtur permittere in. l. ij. §. si quid autem. C. de vete. iure enu.
4 ¶ † Secundo pro communi opinio. adducitur, q in extraordinarijs ordo est, ordinem non seruare. c. ad naturam. el. iij. de iure iuran. cum concor. Sed iste liber Sexti est extraordinarius: vt probatur supra in prohæmio in versi. nec sine causa. vbi dicit cõpilator se non sequi morem, siue ordinem prędecessorum suorum. Igitur dicitur extraordinarius, & sic in eo ordo seruari non debet circa continuationem. ¶ Sed responde, q iste liber non est extraordinarius/vel extrauagans, immo ordinarius & perfectus: vt patet in eius prohæ. in. §. quem librum. & multa cum maturitate conditum: vt ibi dicitur in prin. & sub debitis titulis ordinatur: vt ibi probatur in. §. nos. ad fi. & dum dicitur in dicto prohæ. in versicu. nec sine. q auctor huius libri voluit morem prædecessorum suorum sequi, illud non intelligitur circa ordinationem titulorum, sed circa compositionem. Quia veteres Romani Pontifices solebant quando addendũ aliquid erat, illud antiquis Decretalibus in fine cuiuslibet tituli addere, quod tanq̃ laboriosum, & onerosum Auctor
5 omisit, assignans ibi optimam rationem. † Et hinc est q propter tales additiones compilatio Decretaliũ in multis habetur corrupta: vt dicit Inn. & Imo. in eius prohę. enumerãtes Decretales defectiuas, & corruptas: vt ibi. ¶ Tertio pro ista parte adduci põt: qa nullibi cauetur de iure canonico rubri. esse continuandas: & ideo ordo Decretalium in multis differt ab ordine digestorum, & Codi. circa titulos transpositos, ex quo datur intelligi

6 †continuationes potius esse faciẽdas de iure ciuili, q̃ ca
nonico, quod non curat de tam subtili indagatione, arg.
tex. in. c. dilecti. de iudi. & per hoc tollitur contrarium,
quod fieri posset de. c. j. de noui operis nunc. ex quo pa-
tet ex serie titulorum oppositorum. ¶ Sed responde, ꝙ
licet ordo decretalium ab ordine digestorum differat, il
lud est propter multitudinem rubricarum, quæ in libris
Digestorum, & Codi. reperiuntur, quibus dẽptis, in
alijs in quibus ius canonicum reperitur cõuenire, & pro
maiori parte concordat, deberet fieri titulorum cõtinua
tio: vt in ordine iudiciario, & alijs habentibus symbolum
cum iure ciuili. ¶ Vel secundo dicas, ꝙ propterea ꝙ sit
diuersus ordo, non propterea debet omitti continuatio
de iure canonico, vt cõstet compilatorem ordinate pro-
7 cessisse: prout protestatur in prohæmio. † Et licet ius ca-
nonicum de vana, & inani subtilitate non curet. d. c. dile
cti. & illam etiam ius ciuile abhorret: vt in. l. fi. C. de lega.
Rationabilis autem subtilitas bene attenditur etiam de
iure canonico: vt in. c. capellanus. de ferijs. & in. c. abba-
te. j. de re iudi. vt distinguit Abb. in. d. c. dilecti. & Ro. in
consi. cccexc. in proposita consultatione. col. fi. cum con
cor. vt scribit Deci. in. l. vnica. in. vj. nota. per illum tex.
C. de sentẽ. quę pro eo ꝙ inte. Cum igitur ordo in com-
positione librorum sit multũ necessarius: vt inquit Bal.
8 in prohę. digestorum in prin. † Quia scire quid facias, &
nescire quo ordine facias, non est perfectæ cognitionis:
ideo non est inconueniens, quod ille seruetur de iure ca
9 nonico. ¶ † Pro parte vero cõtraria ꝙ rubricę Sexti sint
continuandę, facit primo: quia continuatio fit ad hoc, vt
constet cõpilatorem ordinate processisse. Ita dicit Abb.
in rub. de summa trini. Sed Bonifacius supra in prohæ.
in. §. nos. in fi. protestatur se sub debitis, & congruis titu-
lis librum composuisse. Igitur facienda est continuatio,
& ista subordinatio rubricarum tendit ad cognitionem
titulorum, & est cõsiderata a iure ciuili in. d. l. ij. ergo eo-
dem modo attẽdi debet de iure canonico, postq̃ non re-
peritur contrarium. c. j. &. ij. de ope. noui nuncia. ¶ Re-
sponde, ꝙ istud est de bene esse, quia licet constet non re-
cte ordinasse, & defecisse in aliquo, illud non attenditur,
cum in istis arbitrarijs sit pro ratione volũtas: vt inquit

Decius in rubri.C.de testa.mili.post Io.and. & Abba.in rub.de excep.& hoc etiam in proprijs terminis cõtinua tionis rubricarum dicit Alex.in consil.lxiiij.in princ.in iiij.volu.℄Secundo pro ista parte facit:quia iste liber di
10 citur perfectus.§.quem.supra in prohæmio.†Sed illud perfectum dicitur cui nihil deest,l.librorum.§.quid er go.ff.de leg.iij.l.j.ff.de origi.iu.Ergo iste liber continua ri debet vt alij.℄Respõdetur, ꝙ in dicto prohæmio iste liber dicitur perfectus:quia in eo nihil deest ex proposi tis in principio prohęmij,videlicet,qa aut declarat anti qua iura,aut supplet,aut corrigit.Nam ex his tribus par tibus hic liber est perfectus:sed continuatio rubricarum non est de illis partibus præmissis,igitur &c.℄ Tertio arguitur,ꝙ hic liber Sextus dicitur volumen de per se, continens quinq; libros ad instar voluminis Decretaliũ vt patet de se,& probatur supra in prohæmio in.§.quẽ. sed antiquæ Decretales continuantur:ergo hoc volu men continuari debet.℄Sed responde ꝙ hic liber ideo continet in se quinq; libros,nõ hac ratione, vt per se vo lumen faceret,sed vt ostenderet papa in quo fuerat sup plendum ad volumen Decretalium ſm seriem librorũ. Nam cum in omnibus quinq; libris Decretalium erat faciẽda reformatio:ideo iste liber ẽt in quinq; diuiditur. Continuatio autem non fuit necessaria: quia cum iam fiat in antiquis,non requiritur ꝙ iterum hic fiat,cum es set superflua,& frustratoria,& ideo resecanda:vt in pro hæmio,& in.l.qui bis idem.ff.de verbo.obliga. & in.l.j. ff.ꝙ metus cau. Quin etiam quia si continuatio eadem deberet repeti multoties,incompetenter fieret, & vari e propter defectum titulorum. Et ideo ne vna, & eadem continuatio sub vno titulo diuerso modo fiat,omittitur. arg.l.eum qui.ff.de vsucap.℄Quarto facit,quia acces sorium sequitur naturam prĩcipalis.c.accessorium.l.de iur.Sed hic liber est accessorius ad volumen Decretali um:ergo eodem iure censeri debet:sed illud continua
11 tur:igitur & istud.℄†Sed responde,ꝙ illa regula proce dit ibi est eadem ratio,secus vbi est diuersa ratio: vt hic per supradicta:& tenet Bart.in.l.ita stipulatus. in.xij.op po.de verbo.obligatio.cum similibus: vt tradit Decius in regula cum principalis.ff.de re iu. Quinimmo nega

ri potest, ꝙ iste liber sit accessorius, immo est æque prin-cipalis, cum a pari authoritate processerit, & habet eandem vim, als sequeretur ꝙ sublato volumine Decreta-lium, iste liber etiam censeretur reuocatus, quod est fal-sum. Multa alia fundamenta adduci possent, quæ consul to omitto, ne in re modicæ vtilitatis extendamus fimbri-as. Hæc autem ideo posui, ne viderer a proposito multo rum aberrare, qui etiam in principio libri multa inutilia effudunt: vt patet in rubrica. ff. si certum peta. & in rub. C. qui admit. & in rub. ff. de verbo. obliga. & alibi sæpe: sed licet ita sit, nihilominus huiusmodi inuestigatio non
12 est omnino abijcienda, cum saltem acuat ingenium: † & cum ad grauiora peruenimus, euidentiorem præstat in-tellectum: vt in proposito dicit Petrus de ancha. in repe-titione rub J. de testa. in. iiij. col. versi. ex prædictis. cum si milibus: vt dixi in. §. sed iste. in prin. insti. de actioni. & te nendo istam opinionem ꝙ rubricæ huius libri non sint continuandæ, infertur vnum ſm Petrum de ancha. ꝙ si ex rubricis Decretalium prodita esset aliqua actio ex iuri bus huius voluminis ad prædicta tendentibus, non esset agendum. Sed istud dictum reprobat hic, & vbilibet per
13 Imo. & alios. † Quia dictum Pet. de ancha. procederet, quando actio daretur ex rubro, sed hoc est falsum: quia nunq̃ dicitur, nisi ex nigro: & ideo &c. ¶ Vos domini te neatis opi. Pet. & ad rationem Imol. & sequaciũ, dicatis ꝙ falsum est, ꝙ ex nigro tãtum actio producatur: sed na scitur etiam ex rubro: & hoc multiplici fundamento niti tur probare Andre. barba. in rub. de summa trini. in cle. & vltra ipsum videtur mihi de hoc esse casus in. l. j. ff. de fideicom. hæ. pet ibi dum dicit ex ordine occurrit actio, & sic ex rubri. Quia ordo / vel ordinatio nihil aliud est, q̃ ipsorum titulorum series. §. in his. in prohæ. digestorũ. Verum quia, vt dixi, hæc parui sunt momẽti omitto. Cir ca quod me remitto ad Barb. quem loco superius alleg. vbi opi. concordat dicens, ꝙ aut rub. habet orationẽ per fectam: & tunc procedit opi. Per. aut non: & ꝑcedit opi. Imo. vt ibi latius per eum. ¶ Præsupposita tamen illa opi. pro vera, ꝙ istę rub. continuari debeãt. do. Abb. eo. ti. in antiquis ita continuat tracta. actor de iure præmisit pro sui operis fundamẽto de summa trini. Quia vbi fun-

damentum non est.&c.Et quia omne ius constat ex scri- pto,& non scripto:& ius scriptum est certius,& nobilius non scripto:ideo prius præmisit de iure scripto:& sic de constitu.& postea de non scripto,& sic de consuetudine. ¶Ista continuatio Abbatis non est bona:qa auctor non præmisit titulum de summa trini.pro sola inuocatione: prout fit in princi.Digestorum,quæ etiam: vt dicunt ibi Barba.& Deci.in prin.cuiuslibet tituli fieri debet.c.non liceat.xxvj.q.v.Sed vltra inuocationem processit dispo nendo circa materiam tituli ponens constitutiones per- tinentes ad fidem :& ideo debuisset fieri continuatio ab illo titulo alia ratione particulari,non tanq̄ ab inuocatio ne.argumen.l.continuus.de verbo.obliga.¶Præterea dum dicit Abb.ꝙ ideo hic ponitur titulus de constitutio nibus,eo quia ius scriptū sit certius, & nobilius non scri pto &c.Ista dicta Abba.non sunt ad propositum : quia ista continuatio sua respicit sequentia, & non adaptatur ad præcedentem titu. prout fieri debet.d.l.ij.de sta.ho.

14. ¶†Nec etiam illud est verum,ꝙ ius scriptum certius,& nobilius sit non scripto:quia propter hoc ꝙ dicatur cer tius,non prius debet attendi patet: nam in procreatione liberorum mater dicitur esse certior,q̄ pater.l.quia semi per.ff.de in ius vocan.& tamē non prius attenditur: sed pater,& ab eo fit denominatio: vt in.l.j.& i.l.assumptio. ff.ad municipa.tradit Abb.& latissime Moder.in.c.ray- nucius.de testamen.Ita in proposito , licet ius scriptum certius esse dicatur,q̄ non scriptum : tamen prius debe- ret attendi non scriptum,idest consuetudo,cum per il- lud medium ius scriptum obseruetur, & per dissuetudi- nem euanescat:vt in.§.igitur.vbi glo.in prohæ. institu. Et propterea dicit idem Abb.in.c.cum.M.in.ix.col. eo.

15 tit.† Quōd maioris potentiæ est consuetudo,q̄ statutū. Nec obstat ꝙ dicit Abba.in.c.clerici.de iudi.in.iij.nota. quod ius scriptum potentius sit non scripto:quia fateor: propter hoc tamē non dicitur magis nobile: vt hic dicit Abb.licet sit magis potēs.arg.l.si fuerit.& ibi Bart.ff.de reb.dub.Quod suadetur etiam ab origine:quia consue tudo antiquior est lege:vt est casus in.c.fi.vj.distin.ergo illa debet prius attendi:iuxta ea , quæ tradūtur per doc. in.l.cum quid.si cer.pe.facit.l.semper.ff.de iure immu.

&.l.fi.ff.de fide instru.cum similibus. Et hac fortassis ra-
tione Iurisconsultus in libris digestorum præposuit ru-
bricam de legibus.& longa consuetudine rubri.de con-
stitutio.arg.tex.in.§.singulorum.institu. de rerum diui-
sio. Sed hic videmus contrarium: nam non solum præ-
ponitur rubricæ de consuetudine titulus noster de con-
stitutionibus: sed etiam titulus de rescriptis. Qua autem
ratione hoc factum fuerit cogitetis: quia ista sunt de arbi
trarijs: vt dixi. ¶ Nec minus placet continuatio ad istã
rubricam, quam ponunt Andre. siculus, & Decius in ru
bri. extra eo. videlicet, supra visum est de iure concernẽ-
te ipsum deum immortalem. Verum quia ius scriptum
de deo ratione subiecti est dignius: ideo prius de illo tra
ctatur: deinde subijcitur rubrica de cõstitutionibus: quæ
concernit ipsum papam. ¶ Quæ quidem continuatio
licet ab omnibus approbetur: tamen vt dixi mihi satisfa
16 cit: † quia attenta illa ratione prius esset ponendus titu-
lus de hæreticis, de apostatis, de schismaticis, & de custo.
Eucharistiæ, de consecratione, & de celebrati. missa, &c.
quæ iura concernunt ipsum Deum, sicut fecit Impera-
tor in libris Codi. Nam prius posuit de summa trinitate,
deinde de sac. sanc. eccle. de episco. & cle. & de episcopa.
audi. & de hæreti. &c. Cuius contrarium videmus in De
cretalibus factum fuisse. Et ideo dicendũ est ꝙ super hoc
concludens ratio continuationis dari non potest. Mul-
ta alia possent dici hic, quæ quondam per viam disputa
tionis sustinui. Sed quia nouissimi Vicẽtini ea latius rea-
sumunt in repeti. istius tituli in antiquis. Ideo omittenda
duxi. Et capiam capitulum primum.

1 Papa appellatur Romanus pontifex multis de causis.
2 Concessio facta sub nomine romani põtificis durat mor
tuo eo.
3 Papę nomen potest pro dignitate capi, & pro persona.
4 Nomen pontificis non conuenit inferioribus ẽt legatis.
5 Nomen pontificis vnde deriuetur noua consideratio.
6 Pons primus Tyberi impositus.
Pontis vocabulum recens fuit.
Ponti nomen quid significat.
7 Similitudo rei cuius imagine non videmus fieri nõ põt.

8 Pontificis vocabulum triplicem habet deriuationem.
9 Numma Pompilius ad quē effectum pontificē creauit.
10 Papa qua ratione appellatur seruus seruorum: & an episcopi possint se seruos seruorum dei appellare. ibidē.
11 Papale officium quare onus appelletur.
12 Papa potest rex, & princeps appellari. & numero. 14.
13 Sacerdotes olim reges erant.
14 Pontifex maximus apud gentiles rex sacrorū dicebatur.
15 Imperatores pontifices dicebantur. ibidem. Et papa appellatur maiestas. ibidem.
16 Papa quare appellatur summus pontifex. ibidem.
17 Summi pontificis nomē non cōpetit alijs inferioribus.
18 Episcopi olim summi pontifices appellabantur. Et quare hoc factum fuerit. numero. 25.
19 Ordines in ecclesia militante, sicut in triumphante, & gradus distinguuntur.
20 Moses ex precepto domini fratrem suum Aaron in pontificem maximum instituit.
21 Summus, & maximus dicitur, qui solus est. ibidē. Et quomodo hoc nomen fuit concessum papæ. numero. 27.
22 Papa olim per archiepm, & coepos puinciæ eligebatur.
23 Epi in primitiua ecclesia sanctissimi appellabant. ibidē.
24 Baptismus in primitiua ecclesia fiebat in nomine Iesu Christi, hodie non, quare. ibidem.
25 Summi pontificis nomē tpe Damasij non erat auditum.
26 Nominis paritas gignit affectionem.
27 Nominū distinctio inuenta fuit: vt scismata tollerentur.
28 Papa est vnus omnium princeps, & rex regum, & causa omnium in ecclesia militantium.
29 Iustitia summum bonum appellatur, quare ibidem.
29 Diuites, & potentes summi dicuntur.
30 Papa ante coronationem summus dici potest.
31 Papa quare ante coronationē suam non apponit in bullis nomen suum: sed capita aplorum Petri, & Pauli.
32 Eps potest in suo epatu se summum pontificē appellare.
33 Rex est quilibet in sua domo.
34 Papa totum orbem habet pro diocesi.
Rex in suo regno est imperator. ibidem.
35 Eps ratione ordinis potest appellari summus pontifex.
Ordo episcopalis est præcipuus in ecclesia dei. ibidem.

Papa ordine nō est maior epo:sed administratiōe.ibidē.
36 Papa quomodo benedicitur,& quomodo consecratur.
37 Papa est maior omnibus sanctis,excepto Petro.
38 Papæ omnia licent,præter peccatum.
Papa facit vnum concistorium cum Deo.ibidem.
39 Papæ nomen quare Romano pontifici sit impositum ,& quid significat ibi late:& vnde deriuetur.
40 Papa olim de senioribus eligebatur.
41 Greci epos suos,& presbyteros olim papas appellabāt.
Papæ nomen tm̄ epis sanctæ vitæ olim tribuebat.ibidē.
42 Papæ nomē soli Ro.epo in Nicęna synodo fuit tributū.
43 Ioannes patriarcha Cōstātinopolitanus fuit ab eadem synodo vniuersalis papa appellatus.ibidem.
Io.patriarcha ab insolētia reprehēsus a Gregorio.ibidē.
44 Dioscorus patriarcha papa ecclesiæ roma.se appellauit.
Cōstantinopolitana eccl'ia eadē priuilegia habuit,q̄ Ro.
Cōstātinopolitana ecclesia appellabat Romana.ibidē.
Græci errorē deposuerunt in concilio Florētino.eo.nu.
45 Papæ nomen vnde deriuatur.
Linea vestis in precio fuit apud antiquos.ibidem.
Ro.mľieres qño primū veste linea alba vti cœperūt.ibi.
46 Papa ita se habet in ecclesijs,sicut Sol in planetis.
47 Papæ nomen qualiter olim breuiaretur.
Romanorum insignia quibus vtūtur, videlicet.S.P.Q. R.quomodo interpretentur.ibidem.
Digestorum literæ,quæ per duplex ff inscribunt, quomodo interpretentur.ibidem.
48 Papa multis nominibus appellari solet.
Papa quare plura noīa,q̄ aliquis principū habeat.ibidē.
Romani nobiles olim tribus noībus nūcupabant.ibidē.
Papæ nomen cur mutatur in promotionem.ibidem.
49 Species sumpta in genere restringit ipsum genus.
50 Vľitas de ppriet ate sermōis nō pt ī maiori pte verificari
51 Dictio quia,quomodo capiatur.
52 Rubro contrario nigro non statur:sed nigro.
Pacta solo consensu fiunt : stipulatio vero vltra consensum requirit verborum solemnitatem,quare.ibidem.
53 Cōsueta veniūt ī actu,& subītelligunt ēt si nō exprimāt.
54 Qualitas variatur respectu locorum.
55 Si ciuitas facit statutū cōtra suā cōsuetudinē tollit cōsue.

56 Consuetudo,& statutum tollunt effectũ nouę constõnis, & nõ tollit́ si nõ fit mẽtio de cõsuetudine priori.nu.62
57 Tempore quo statutum erat,canon non erat.
58 Periurus quis non dicitur,licet periurauerit.
59 Genus qñõ non põt verificari nisi in vna specie.est spẽs.
60 Priuilegium consuetudini antecedit.
61 Gratiam a papa impetrans tenetur consuetudinem tenere ecclesię contrariam.
62 Papa an possit sibi successorem eligere.
63 Quando per secũdam legem reuertitur ad ius antiquũ, tunc non requiritur mentio de consuetudine.
64 Ius est certum,consuetudo vero incerta.
65 Potestas datur fratribus absoluendi,& quare.
66 Priuilegia princeps non præsumitur scire.
67 Sicut nõ licet ignorare leges,ita nec cõsuetudĩes gñales
68 Quando consuetudo in totum tollitur: tunc requiritur mentio,secus si in parte,& quare.
69 Per scdam legẽ nõ derogat́ priuilegio in corpore iuris.
70 Cõsuetudo si fuerit particularis loci,aut populi tollitur per statutum contrarium.
71 Ista via est fauorabilis per quã ducuntur ad ius antiquũ.
72 Abbas ꝙ non sit sacerdos consuetudo valet,& quare.
73 Omnis lex concernit vtilitatem publicam.
74 Argumentum de parte ad totũ respectu tẽporis valet.
75 Singulares personæ possunt inter se statuta facere.
76 Familia particularis non habet iurisdictionem.
77 Consuetudo non valet per quam solemnitas testamenti minuit́:& consuetudo requirit rationabilitatẽ. nu.82.
78 Erubescimus cum sine lege loquimur.
79 Iurisdictionem qui non habet statuta facere non potest.
80 Iura loquentia de personis,debẽt intelligi de habilibus.
81 Statutum valet auferens facultatem testandi.
82 Princeps præsumitur scire statuta loci vbi habitat.
83 Doc.pñtãtes laureãdos pñt iurat́ illos eẽ idone.ꝫ ñ sint
84 Ludus taxillorum ex consuetudine videtur permissus.
85 Mala consuetudo,nisi citius euellatur,in priuilegiorum ab impijs assumitur.Statutum non requirit rationabilitatem.ibidem.& requirit rationabilitatem.nu.131.
86 Exequutor datus a testatore ad distribuendum eius hæreditatem,non potest eligere filium spuriũ testatoris.

87 Nouũ dr̃ꝗ nũq̃ fuit statutũ,& dictio nouit quõ capiat.ibi
88 Dictio nisi,quomodo vsurpatur.
89 Qui promittit res non vẽdere alteri q̃ sibi non videtur teneri,nisi in euentum quod alter vendiderit.
90 Aliud est renunciatio, aliud pactum de renunciando.
91 Vbi fit mẽtio ꝓcij censet celebrat⁹ cõtractus emptionis.
92 In papa non cadit ignorantia iuris,& quare.
93 Omnium habere memoriam,& in nullo errare propriũ sit diuinitatis.vide ibi late.
94 Videm⁹ Iuriscõsultos sæpius labi,& eos reprehẽdere est quodãmodo in spũmsan ctũ peccare. ibidẽ latissime.
95 Nullus repertus fuit in cœlo sanctus immutabilis:& nullus in terra qui non sit mendax.
96 Sæpius falli proprium est hominis.
97 Ætas domus ẽ obliuiõis in qua primũ senectus incurrit.
98 Papa prædecessoris facta cum maiori reuerentia custodit ob eam causam,vt sua a successoribus obseruent.
99 Papa potest esse idiota.
100 Papa creat⁹ eoipso ẽ doctorvtriusq; iuris,declarãdovt ibi
101 Quando rescriptum continet clausula non obstãte mutat nomen,& transit in priuilegium.
102 Princeps condẽdo legem vtitur plenitudine potestatis.
103 Vbi est certa scientia frustra fit mentio:& ibi quæ sit certa scientia circa legem.
104 In rescripto cõtinẽte idẽ q̃d ius non reqrit mẽtio de iure
105 Allegatio generalis coram papa sufficit.
106 Appellatione allegationum continentur tam allegationes iuris q̃ facti.
107 Rescriptũ contra ius quare non valeat,nisi habeat clausulam non obstante.
108 Allegari debet specifice coram papa ratione de qua ibi. Taciturnitas cure in lr̃is non inducit surreptionẽ.ibidẽ.
109 Si monachus se dicit nobilem non est surreptio.
110 Dictio sicut,quomodo intelligi debet. Capituli appellatione,an veniant canonici.ibidem.
111 Papa quando scribit in materia iuris præsumit scientia.
112 Papa propter insufficientiam scientiæ non potest deponi:& quare ibidem.
113 Ep̃s potest dignitate sua priuari pp ignorantiã literarũ.
114 Defectus sciæ in p̃lato est magis detestãdũ q̃ homicidiũ.

115 Ignorantia est mater omnium malorum, & ibi plura.
Ignorantes non dicuntur homines. ibidem.
116 Dictio postea/vel posterior quid denotat. late ibi.
117 Possessio mediate/vel immediate, an probetur per dictũ testis ꝙ Titius post Sempronium possedit.
118 Probatio non valet quæ põt referri ad vnum, & ad aliũ.
119 Verbum auferri sine rapina intelligitur.
120 Dictio violentia, potest actiuę, & passiuę capi.
121 Pluralitas testamentorum non præsumitur.
122 Non semper licet argumentari de statuto, & consuetudine ad legem.
123 Consuetudo, & lex paris sunt potentiæ.
124 Faciẽs actum contrarium primo de quo est certificatus videtur a primo recedere.
125 Regula non præstat impedimentum quod de iure non sortitur effectum quomodo procedat.
Voluntas etiam ex actu nullo colligitur. ibidem.
126 Consuetudo inducitur ex actis multiplicatis etiam nullis, & potest fieri dupliciter. numero. 130.
127 Dicens testamẽtum inofficiosum nulliter non potest petere relicta in testamento.
128 Loqui in actibus inter viuos, aut in vltimis voluntatibus quid sit.
129 Quęlibet ciuitas, & quodlibet castrum potest consuetudinem facere.
130 Consuetudo dupliciter considerari potest.
131 Consuetudo irrationabilis non excusat quo ad deum: tamen quantum ad forum fori valet.
132 Vbicunq; princeps in facto specifico respondendo, aut scribendo dicit tolleramus: tunc videtur approbare, & dispensare.
133 Tollerantia superioris non inducit approbationem rei illicite.
134 Maior pietas est elargiri amicis pauperibus, q̃ extraneis
135 Ignorantia in facto proprio admittitur propter multitudinem negociorum.
136 Princeps in iure aliquando errat.
137 Quicquid princeps loquitur, & vult est lex.
138 Leges priores debent trahi ad posteriores.
139 Statutum/vel lex potest ad libitum statuẽtium reuocari.

140 Clausula derogatoria differt a simplici protestatione.
141 Papa faciens promissiones ciuitati alicui sibi subiectæ tenetur seruare.
142 Licitum est dolosum dolo decipere.
143 De episcopo symoniaco astu papæ decepto.
144 Iudex promittens delinquenti remissionem delicti si illud cõfiteatur, si postea confitetur pôt eum condẽnare.
145 Nullus est dolus si fides prædonibus non seruetur.
146 Princeps non potest promissa reuocare sine causa.
147 Per statutum non potest clerico aufferri ius commune,& ꝙ clerici respectu Imperatoris dicuntur magis non subditi q̃ layci.ibidem.
148 Princeps in dubio non præsumitur de facto procedere ne inde nascantur iniuriæ,vnde iura nascuntur tex.l.si quis curialis.C.de episco.& cleri.procedit de facto nõ de iure,multa notatu digna.ibidem.
149 Si clericus fieri volebat decurio cedebat bonis.
150 Dum clericus sæcularibus administrationibus intendebat,ea quæ Dei sunt negligere videbantur.
151 Consuetudine clericorum sublatæ fuerunt per laycos.
152 Priuilegium conceditur non subdito propter aliquod factum/vel datum,& quare.
153 Ciuitas statutum reuocare non potest.
154 De clausula derogatoria quædam notabilia.
155 Clausula expressa,& tacita quid operantur.
156 Prohibitio testatoris tacita non inducit annullationem actus in contrarium factus.
157 Argumentum a contrario sensu colligitur ex tacita coniectura.
Intellectus nouus.l.fi.ff.de leg.ij.ibidem.
158 Argumentũ a contrario sensu idẽ operatur q̄d expressum.
159 Expressa clausula derogatoria impedit scd̃m actum contrarium,nisi de illa fiat mentio.
160 Epistola præsumitur solemniter facta.
161 In epistola mercatorum solemnitas debet exprimi.
162 Verbum pertineant intelligitur per fideicommissum.
163 Protestatio vel clausula derogatoria facta in vna dispositione non porrigitur ad aliam.
164 Differentia inter epistolam,& codicillos.
165 Clausula,siue protestatio posita ad augmẽtũ q̄d operatur.

166 Actus in contrariũ valet contra verba narratiua,& enunciatiua testatoris.
167 Testator non potest diminuere solemnitates inductas a iure,nec nouas & insolitas addere potest.
168 Ex actu nullo declaratur voluntas testatoris.
169 Voluntas tacite resultans ex actu nullo,non est adeo potens vt actum validum tollat.
170 Dubius est euentus litis.
171 Prio testõ facto iter liberos,i fo debet fieri mẽtio spãlis.
172 Ratione paritatis fauoris,an priuilegia confundantur.
173 Qñ i derogatõe legis prioris dẽat fieri mẽtio i posteriori
174 In duabus cõstitutionibus contrarijs eiusdem principis primum colligitur notabiliter.
175 Per secundum rescriptum iuri contrariũ non solũ tollitur lex:sed nec ipsum rescriptum valet.
176 Si legitimetur filius natus ex ea cũ qua non poterat esse matrimoniũ non sufficit ꝙ dicatur non obstãte aliqua lege:sed debet dici nominatĩm non obstante.
177 Quando lex habet clausulam derogatoriam requiritur ꝙ rescriptum faciat specialem mentionem.
178 Secũdum rescriptũ cõtra constõnem cõciliorũ nõ valet, nisi in eo fiat spãlis mentio de illa constõne conciliari.
179 Oĩs cõstõ cõciliaris dr̃ cõtinere tacitã clãm derogatoriã
180 Difficilius rũpitur quod est maiori authoritate roboratũ.
181 Generalis clausula quæ non potest verificari nisi in vna specie habet vim specificę expressionis.
182 Vbi consideratur prerogatiua rei dignioris non sufficit generalis mentio,sed ex specifica.
183 Qñ in aliquo actu actio est data forma non sufficit illam adimplere p eqpollens,sed debet ad vnguẽ obseruari.
184 Qñ certa scĩa probatur derogatio, tũc nõ causat ex simplici certificatione:sed ex mera voluntate principis.
185 Testamentum potest considerari dupliciter.
186 Per clausulam non obstãte non tolluntur statuta iurata.
187 Iuramentum habet vim clausulæ derogatoriæ.
188 Clausula derogatoria non tollitur per clausulam non obstante,sed requiritur specialis mentio.
189 Vbicunq̃ in statuto aliquo est iuramentum reuocato statuto in consequentiam iurm tollit tanq̃ accessorium.
190 Sublato actu principali per viam statuti tollitur iurm.

191 Nunquid per secundum statutum reuocetur primum iuratum non facta mentione iuramenti.
192 Si statutum reuocatur ab eodem statuēte, & nulla requiritur mentio: secus si ab alio.
193 Lex etiam valet sine maturitate.
194 Ratione ęqualis vtilitatis publicæ, & potestatis, secunda lex tollit priorem.
195 Vbi princeps contra ius rescribit ex certa scientia non est necessaria clausula non obstante.
196 Certa sciētia etiam ex geminatione rescripti colligitur.
197 Motus proprius non arguit informationem principis.
198 Sicut per rescriptum concessum ex certa sciētia tollitur lex contraria, ita si fuerit motu proprio concessum.
200 An princeps concedendo aliquod beneficium incapaci sciente videatur secum dispensare.
201 Rescriptum quid est, & priuilegium quid sit, ibidem: & quomodo differunt, numero. 205.
202 Si concedatur rescriptum cōtra ius mutat nomen, & dicitur priuilegium.
203 Frustra præcibus impetratur quod iure cōi conceditur.
204 Ea quæ ad causas defendendas conceduntur perennia esse debent.
205 Arbitrium iudicis debet regulari fm mentem legis.
206 Rescripta contra ius debent reijci.
207 Vt valeat vnus actus non debet tolli alius.
208 Verbum singularium in isto tex. ponitur ratione maioris frequentiæ.
209 Statutum constituens idem quod ius commune: an dicatur ius commune nō statutum, & operatur vltra ius commune. numero. 220.
210 Si in ecclesia est statutum iuratum, & per papam confirmatum, quo cauetur ꝙ non admittatur illegitimus in ecclesia: an episcopus poterit dispensare.
Statutum ꝙ quilibet possit accusare restringitur ad habiles fm ius commune. ibidem.
211 In secundo priuilegio debet fieri mentio primi: nisi primum contineat solum ius commune.
212 Masculis non extantibus ꝙ fœminæ succedant quomodo procedat.
213 Si arbiter cōdemnat aliquem, & dat ei dilationem quatuor

tuor mẽsiũ si cõdẽnat⁹ nõ soluat poterit morã purgar
214 Si sit facta commissio ꝙ iudex procedat ſm ius, an pote rit iudicare ſm statutum.
215 Nunquid si vniuersitas facit legem municipalem de ca‑ su deciso per cõsuetudinẽ detur actio ex cõsuetudine.
216 Actio quæ datur ex statuto est subsidiaria.
217 An extrauagans continens idem ꝙ ius cõe dicat ius cõe.
218 Statutũ vltra ius cõe, an dicat mere ius: & an inscribẽs se ad penã taliõis teneat ĩ plus ꝙ̃ p legẽ tenebat. ibidẽ.
219 Statutum ꝙ spurij non succedãt intelligitur de spurijs prohibitis a iure communi.
221 Argumentum de pacto ad statutum valet affirmatiue.
222 Consuetudo concurrens cũ iure cõi illud reddit fortius.
223 Cõsuetudo an dicat rõnabilis relĩquẽdũ ẽ arbitrio iudi.
224 Consuetudo in dubio quando non est contra legem ra‑ tionabilis præsumitur.
225 Quando relinquit casus arbitrio iudicis declaratur. ibi.
226 Qñ cõsuetudo est præter ius præsumit semp rõnabilis.
227 Bonum est habere iudicem fauorabilem.
228 Iudex debet bñ discutere cãm, & sequi cõem opinionẽ.
229 Illa dicit rationabilis consuetudo quã ecclesia appbat.
230 Qñ ius cõe resistit non potest noua consuetudo induci.
231 Lex habẽs plures intellectus quõ potest allegari, & qñ lex pcepti hꝫ plures ĩtellct⁹, faciẽs cõtra eã nõ peccat. ibi.
232 Si ex pluribus intellectibus aliquis sit cõiter approbatus, & alij reprobati, perinde est, ac si esset vnus ĩtellectus.
233 Intellectus. l. iij. §. diuus. ff. de sepul. violato.
234 Populus per suum statutum potest tollere legẽ principis.

LIcet romanus põtifex. &c.

Ista decretalis, quæ a docto. nostris exactis sime est discussa habet se veluti Oceanus ad materias legum, priuilegiorum, rescri ptorum, contractuum, pactorum, vltima‑ rum volũt atum, & aliorum actuum humanorum in qui‑ bus datur rerum vicissitudo, & prioris voluntatis muta‑ tio. Quam ob rem ad eam vndiqꝫ tanꝙ̃ ad fontem accur ritur, & ob eã causam plures super ea ordinarie scripse‑ runt nonnulli etiã Mod. repet. quasdam suas ędiderunt, qui adeo min utum rethe contexere conati sunt: vt nihil

pene euaderet. Verũ vt inquit Sene. inueniẽdis inuenta non obstãt, præsertim in hac iuris disciplina, in qua sem per nouũ aliquid occurrit: vt dicit Impe. in. l. ij. C. de ve te. iu. enu. Decreui ego more Diogenis doliũ quoq; ver-tere: ac veluti nouissimus operarius post terga metentiũ spicas colligẽs manipulum conficere. Et ne pp messorũ multitudinẽ, ac rerum varietatẽ offundamur in interpre-tatione istius capituli hunc ordinẽ tenebo. Nam ante oĩa notabilia plura noua iuxta ordinẽ literæ colligã, quæ alij doctores omiserũt, post hæc notabi. Gemi. ordine suo re petam plura ad ea addẽdo/vel detrahẽdo, prout dubitari continget. Summat & diuidit iste tex. vt hic cõiter p doc. ¶ Noto igitur primo ibi Roma. pontifex. &c. Quod in-ter cætera noĩa iuris, quæ papæ tribuuntur, & de quibus Archi. hic, & Præpo. in. c. statuimus. iiij. dist. meminerũt,
1 illud est magis in vsu, & a iure cõi probatum † q; solus pa pa appellatur Roma. pontifex. Ita ad hoc istũ tex. cũ plu ribus concor. no. Mod. Neapo. in rep. c. ad limina. vbi ẽt est de hoc tex. xxx. q. j. in. j. no. ad idẽ est ẽt tex. in cle. ne rõ mani. de electi. Hoc. n. nomen designat locũ vbi collata
2 est dignitas, † & ideo concessio facta sub isto noĩe nõ erit personalis, sed durabit mortuo pontifice: vt dicit Domi. qui ad hoc no. istũ tex. in. c. si gratiose. ver. quero nunqd. in. ij. col. j. de rescrip. aliqñ tamen ẽm subiectam materiã psonalr capi potest: vt Mod. tradũt post Bal. in. c. sedes.
3 in prin. de rescrip. sic ẽt videmus † q; hoc nomẽ papa po test pro dignitate capi/ & pro persona: vt declarat Bal. in c. fane. el. ij. in fi. de offi. dele. nã ẽm ipsum papatus vt di-gnitas non vadit ad inferos, potest tñ papa se eorũ con-
4 sortio cõicare, ita hęc Bal. † & adeo hoc nomẽ rom. põti. soli papę competit, q; licet Legati de latere personã pa-pæ repñtẽt, & eandem habeant ptãtem: vt late scribunt Mod. ĩ trac. de of. leg. illud tñ nomẽ sibi tribuere nõ pñt: vt dicit Imo. in cle. cũ ex eo. in fi. de sent. excom. & in cle.
5 cũ contingat. in. ij. col. de re. do. ¶ † Et dicit pontifex ẽm Archi. hic, & Pet. de anch. quasi faciens pontem ad bene beateq; viuẽdum: & idẽ dicit Car. in cle. j. in prin. de poe. Abb. & Mod. in. c. j. de iud. Ias. in rub. ff. de acquir. pos. & alibi sæpe, & hanc noĩs deriuationem non solũ doctores nostri sex ex doctoribus politioris lĩaturę sequit Beroal;

senior in adnotationibus suis fo.j.dum declarat illud car
men Ouidij Pontibus infirmos præcipitasse senes.

¶ Sed modo diligenter aduertendū est:qa ista deriuatio
quę ab oībus passim approbat̄,non mihi satisfacit,ex eo
qa si primam eius vocabuli originē reperimus,quę ab he
bræis descēdit fm Bal.in.l.rescripta.in.ij.col.C.de præ.
impe.offe.apud quos ēt primus pontificatus fuit: vt ex
orditur gl.& Nic.de lyra in lib.ij.Mach.c.iij. nihil magis
alienū apud ipsos reperiemus q̄ q̄ hoc nomē pontifex a
ponte deriuat̄,cū hmōi vocabulū hebraice nihil tale præ
se ferat.Quinimo etiam si effectū huius asserte deriuatio
nis consideremus, minus hæc deriuatio noī conueniet,
aut iudicio naturali quadrabit:nā si pontifex ideo dicit̄ a Q
ponte:quia p̄bet viā ad bene beateq; viuēdum, iam reli
giosus q̄spiam,& simplex vir exēplo vitę honestæ eādem
viā præbēs,illico pontifex dici poterit cū in eo effectus il
le consistat rursus si iā nō ille p̄beat desinet eē pontifex.
Quæ q̄ sint absurda,& a sensu remota nemo est qui non
facile intelligat. ¶ Sunt ēt qui dicāt pontifices ab eo di
ctos q̄ ab eis primū Sublicius pons Romæ factus & resti
tutus sæpe fuerit,in qua snīa primus oīum fuit Varro li.
iiij.de līgua latina,& sequuti sunt expolitioribus fere oēs
cui snīę adstipulat̄ Pe.And.Gāmarus,ex ordine nr̄o,vir
insignis in commē.extraua.Iulij.ij.pag.xlvij.& añ ipsum
Mod.aureliani ī rep.c.licet.de elec.pagi.ix.a quo do. Pe. C I
bonā sui commē.partē accepit. ¶ Sed certe Varro q̄uis
lr̄atissimus fuit,& q illū sequuti sunt in hoc grauiter sunt
decepti:qa tpe Numę Pompilij,q Regum oīum primus
Martiū Martij Patritij filiū pontificem creauit auctore Li
uio nullus vtiq; pons Romę fuit/vel ēt q refici potuerit.
6 Nā Ancus Martius sccs a Numa rex† Tyberi primus li
gneum pontē īposuit Subliciū a sublicibus, & leuigatis li
gnis appellatū:vt Liui.in.j.& Plini. li.xxxvj.c.xv. memi
nerunt,qūo igit̄ potuit pontifex dici a ponte q nondum
7 erat,†nulla igit̄ potest fieri sīlitudo rei cuius imaginē nō
videmus.l.in testō.ff.de condi.& demon.nā vt dicit Bal.
in.c.j. de feu.guar.vbi nullū est subiectū corruit correla
tiuum.faciūt q no.Dy.& Bar.in.l.si sic legatū.§.si mihi.ff.
de leg.j.eo maxime,qa hoc vocabulū pons,a quo docto.
etymologiam noīs acceperūt recēs fuit. vt dicit Annius

lib.xvij.antiqui.c.xij.nomē vero pontificis antiquissim ꝙ non,igiť potuit similitudinem ab eo vocabulo capere,& ita ēt Varro.nouissime derridet Vigilius Zuiche.in cōmen.
8 institutio.ti.de testa.pagi.vj.¶†Reiecta igiť hac leui opi. ego sic dicā,ꝙ hoc nomē pontifex triplicē potest hēre deriuationem.Prima vt deriueť a ponti dictione hebraica, quæ ꝑm diuum Hiero. latine idē significat ꝙ inclinatio, & inclinatio in rebus diuinis idē refert qđ cerimonia , ꝗ ꝑ inclinationē/& corporis curuationē fit:vt in.c.plerūq3. §.his ita.ij.q.vij.Pontifex igiť diciť quasi factus/& creatus ad cerimonias rerū diuinarum,qđ aperte innuere videť diuus Pau. epl'a.v.&.viij.ad Heb.& huic etymologiæ re-
9 det ēt effectus primæ suę creationis.†Nā legimus in veteribus historijs Numā Pompiliū ad illum finē pontificem maximum instituisse:vt illi oīum sacrorū iura:ac deorum īmortaliū cerimonias cōmitteret,& non cœlestes modo cerimonias,sed vt inqt Liui.lib.j.ab vr.con.iusta quoq3 funebria,& qđam alia ad placādos manes Pontifi.Maxi. concessit,quod ꝓsequuntur latius qdam Mod. in diebus suis genialibus lib.ij.c.viij.& ista inclinatio non solum ad sacrorū cerimonias,sed ad illud ēt hoc tpe referri potest ꝙ dēat se pontifex inclinare,& submittere, exēplo Christi oībus inferioribus catholicis deo seruiētibus: vt diciť in.d.c.plerūq3.vt sic quanto est maior, tāto submissius se
10 gerat,†qua ratione seruū seruorū dei se appellat: vt no. ḡ.in proœ.decre. Et ēt hac de cā Apost.j.Cor.c.ix.oīum se seruū facit:vt in.c.iā nūc.xxviij.q.j.qa q sic se submittit & inclinat maior oībus reputať:vt in.c.diaconi.xiiij.dist. vñ nō ab re Christus dixit Matth.ij.&.xxiiij.q maior vr̃m est fiat sicut seruus/& minister:vt in.c.nullus.ix.q.iij.Et l3 ꝑp humilitatē papa ita voceť:hodie tñ nō liceret epis sub hoc ꝑtextu seruos seruoꝝ dei se appellare,vt oñdať dñia capitis ad mēbra,licet qdā glosator reg.Can.in reg.xv. col.ij.teneat ꝙ epi pñt se seruos seruorū appellari,cū hoc nō reperiat ipse ꝓhibitū:tñ vt dixi hoc non esset honestū: nā si non licet īferioribus vti colore vestiū prīcipis:vt in l.fi.C.de vesti.olob.li.x.eadē rōne non licebit vti eius appellatione,eo maxime,qa gl.in.c.quotiens.in ver.& parte.j.q.vij.videtur illam appellationem soli papæ tribuere,pro qua adde tex.in.c.relatum.in fi.de sentē. excom.

¶Secundo potest hoc nomen pontifex deriuari a nomine greco πονος, idest ponos, quod idem refert quod labor, a quo etiam deriuatur pontus s͠m Ambrosi. proinde quia romanus pontifex præter cæteros principes voluntarios debet appetere labores, ac solicitudinem maximam, & vigilantiam habere pro quiete subditorum, & reipublicæ Christianæ commodis: vt ipse idem se præstiturum pollicetur in proœ. huius libri, & in. c. frequens. ĩ. de resti. spolia. & hoc latius exponit in. d. c. plerunq;. qua ratione dicit Abb. in. c. mandata. in. ij. no. de præsump.
11 †q; officium papale merito ibi onus appellatur: quia illa verba pasce oues meas, per quę Petro collata dignitas fuit, laborem/& ministerium denotant, non fastum, & superbiam: vt ibi per eum. ¶Tertio modo dicitur pontifex quasi potẽtes faciẽs: vt dicere so lebat. Q. Muti. Sceuola Ponti. Max. vt refert Fenestella in lib. in magi. c. de collegio pontificum. Nec quidẽ ab re cum in eo sit summa potestas: vt dicit Bal. in. l. rescripta. C. de præci. imp. offe. & in proœ. grego. refert Andr. sicu. in. c. nisi specialis. col. iiij. de offi. lega. quod vsu experimur. Nam nemo mortalium ita repente potentes creare potest sine detrimento facultatum eius, sicut papa de alijs Roma. pontificis nominibus, dic vt hic per Archi. & in. c. vbi pericu
12 lum. §. cæterum. ĩ. de elec. ¶†Illud tamen vltra ipsos est memorandũ, q; papa potest appellari rex: vt innuit tex. & ibi not. glo. in. c. cum inter vniuersas. in fi. de electio.
13 †Nam apud iudæos ex lege naturæ, & ordinatione diuina sacerdotes iidem & reges erant: vt dicit tex. in. c. cleros. in versi. pontifex. xxj. dist. cum concor. vt tradit Prepositus. in. c. Moyses. nu. 3. viij. q. j. Sic enim Melchisedech rex fuit, & sacerdos: vt patet Hebrę. vij. c. similiter & Iob vtrunq; munus impleuit: vt eius lib. apparet. c. j. & . xxix.
14 †Sic etiam apud gentiles romanos, pontifex maximus rex sacrorum dicebatur: vt au&tor est Liui. lib. vij. secundi belli puni. Nam vt dicit Isid. lib. vij. etymo. maiorum consuetudo hæc erat: vt rex etiam esset sacerdos/vel pon
15 tifex. Et sicut pontifices dicebãtur reges, † ita & Imperatores pontifices dicebãtur: vt inquit Bal. in. l. rescripta. in. ij. col. C. de pręci. impe. offe. & Io. franciscus Pauinus in trac. de offi. & pote. ca. sede vac. fo. 14. alleg. tex. in. c.

de capitulis.x.diſt.& latius reaſſumit Alua. Pelagij lib.j. de planctu eccleſię.c.lij.& hoc idem probat Paris de pu. in trac. de re mili.fol.xxiiij.in.iij.col.& eadem ratione papa imperator dici poteſt.ſm Io.an.in.c.per venerabilẽ. qui fi.ſunt legi.in.v.col.& Bal.in.d.l.reſcripta.quia videmus ꝙ obtinet imperium romanum:vt dicit Hoſti.in.c. ꝙ ſuper.de voto.& aliquid dixi in cõmento regulę Cancellariæ.de infirmis reſignan.in.ij.q.& iſta omnia de iure antiquo procedũt,hodie vero non eſt in vſu: vt romanus pontifex dicatur rex/vel imperator : vt dicit Cardi. ſancti Sixti in ſumma ſua de poteſtate papæ. quẽ refert Deci.in.c.licet.de euitan.in.iij.col.nu.11.de elec.Poteſt tamen hodie appellari princeps:vt patet in.c.corpora. de conſe.diſt.j.& in.c.ij. de regula.& in.c.ij. de maio. & obe.& tenet Steph.de neapoli in repet.v.ad limina.xxx. q.j.in.x.no.& appellatur illa repeti.ſacramentale.& hoc idem tenet Paul.in.d.trac.in.vj.euidentiali.verſ.quinta

16 ſedes.¶ Itẽ papa alio noĩe appellaẗ ſummus pontifex: vt patet in.c.paſtoralis.de his quæ fiunt apræ.& in.c.cũ ad monaſteriũ.in fi.de ſta.mo.& no.Car.in cle.fi.in pri. per illũ tex. de ſen.excom.qui ẽt alleg.Archi.hic dicẽs, ꝙ iſtud nomẽ cõpetit ſibi:qa in eo eſt oĩs ſummitas/ & celſitudo:qa nõ habet ſuperiorẽ in hoc mũdo: vt no.Hoſt.in ſumma ti.de filijs presby.§.fi.& hac ratione diciẗ maior imperatore:vt Bal.cõcludit in.l.fi.C.de legi.& Anto.de bu.in.c.licet.in.xxxj.col.de foro compe.Et propter hãc excellẽtiam,& plenitudinem ptãtis hoc nomen ſolum illi competit:vt perplura probat Stepha.gaie. in ſuo ſacramentali.fo.ij.& hac ratione dicimus ꝙ nomẽ hoc ſummi pontificis maieſtatẽ continet:immo idẽ ipſe maieſtas appellatur:vt no.Spe.de elec.§.j.in.vj.col.& Io.an.in.c.veniẽs.j.de teſti.Nec ĩmerito cum vicarius dei ſit,& eius locum teneat:vt Archi.tradit in.c.fundamẽta.de elec.lib. vj.& ſedet in ſede illa quam dñs ſibi in pſonam beati Petri ſpãliter elegit : ideoq; ſummus pontifex appellatur: vt dicit Spec.in ti.de leg.§.nunc oſtẽdendum.verſi.lxij. Et hoc adeo verum eſt,ꝙ error dicẽtium cõtrarium eſt ſimilis errori dicẽtium ſpiritumſanctum a filio nõ procedere:vt dicit.S.Tho.in opuſculo cõtra errores grẹcorũ c.lxv.Nam vt idẽ ipſe ſubdit in duobus ca.ſeq.primus,&

summus dicit:quia habet in omnibus curam/& prelatio nem vniuersalis ecclesiæ:qua ratione vniuersalis ponti fex,& eps totius christianitatis appellatur:vt Host.tradit in summa de vsu pa.§.fi.& tex.in.c.fi.xcix.distin.vel fm Pet.de ancha.in.c.in causis.in prin.de re iudi. Summus dicit:quia summe abstinere debet ab iniurijs maxime re spectu dei.c.aliorū.ix.q.iij.qua ratione dicimus, ꝙ non puri hoīs,sed vicē dei gerit in terris.c.ij.de transl.& hoc summitatis nomē a Moyse ortum habuit: vt dicit Bal.in d.l.rescripta.in.ij.col.C.de praeci.impe.offe.per text.in c.sacrosancta.xxij.di.& seqt And.sicu. in.d.c.nisi spālis.

17 ¶†Et istud nomē summi soli papæ competit, non autē alijs inferioribus:vt dicit glo.j.hic.cum qua doc. transe unt:& sentit Abb.in.c.in causis.in.j.not.de re iudi. facit tex.in.c.excōicamus.el.j.§.moneantur.versi.si vero.de hæreti.hoc etiam sequit Deci.post And.sicu.in.c.ij.sup glo.ij.extra de iudi.& ista summitas ideo papæ tm̄ com petit:quia illi soli est data clauiū plenitudo : vt dicit Bal. in.d.l.rescipta.nam omnia potest supra ius,contra ius,& extra ius:& in hoc nullus alius summus in terra inuenit: vt idē Bal.refert in.c.j.quali.do.proprie.feu.pri.& reas sumit Phili.perusi.in rub.j.de testa.in.xxxvij.col.cū qui bus concordat Præpo.Car.Alex.in.c.si eps.xviij.dist.fa cit etiam ad hoc tex.in.c.factus. vij.q.j. habes igitur ex istis conclusionem ꝙ romanus pontifex solus appellari debet summus,non autem alij inferiores.¶Sed ad hoc aduertendum est,ꝙ istud dictum glo.& sequacium dubi tabile videtur:nam reperio ꝙ isto nomine summi pon tificis veteres promiscue vtebant: nam de iure antiquo non solum papæ,sed etiam episcopis competebat:vt tra dit Archi.in.c.legum.ij.q.j. & hoc vltra ipsum probant plura iura in primis tex.in.c.de his.de cōse. di.v.& in.c. omnis.xxxviij.dist.& tex.in.c.si officia.&.c. qui ecclesia sticis.lix.dist.& bonus tex.in.c.accusatio.ij.q.vij. quē ad hoc allegat idem Archidia.in.c.sicut.j.q.vj. & nō solum episcopi summi pontifices,sed etiam summi sacerdo tes appellantur : vt in.c.j.§. per frontis chrismationem. de sac.vnctio.& in.c.miserum.lxj.distin. &.c.pontifices. xij.q.iij.&.c.videntes.xij.q.j.& in.c.fi.iij.q.j. & ista sum mitas episcopis cōpetebat rōne ordinis, cuius respectu

Papa etiam episcopum se appellat:vt patet in proœ.|de/ creta.& in.c.saluator.&.c.episcopus.j.q.iij. cum simi.& ita olim romani pontifices simpliciter episcopos vrbis Romæ se appellabant:vt patet in vetustissimo marmore in ecclesia sanctæ Anastasiæ Romæ.de quo meminit Raphael Vulater.in commentarijs suis lib.xxij.fol.cccxxx. & pbatur in.l.inter claras.in suprascriptione.C.de summa trini.vt in.c.in canonibus.xvj.q.j.& alibi sępe,habes igitur ex istis aliam opi.contrariam primæ, videlicet, non solum Roma.pontifex, sed etiam episcopi possunt summi pontifices appellari.¶ Quid tenendũ,teneo primam opini.videlicet,solum papam se summum pontificem,non autem episcopi/vel alij inferiores appellari debere.quam opi.vltra id,quod est magis a docto.recepta ego eam duobus fortissimis argu.probo.¶ Primo quia clarum est, ecclesia militans est exemplata ad similitudinem ecclesię triũphantis:vt dicit tex.in.cle.ad nostrã. de hæreti.& in.c.ecclesia.de conse.dist.iiij.Sed in ecclesia triumphanti,vnus est summus omnium Deus,& pa/

19 ter,a quo cuncta procedunt,†& per ipsum in cœlo gra/ dus distinguũtur,videlicet,angeli,archãgeli.&c.inęquales in potestate,& ordine:vt dicit tex.ad literam.in.c.ad hoc.lxxxix.dist. ergo eodem mo̅do in ecclesia militanti vnus est,& esse debet summus omnium pater, & domi/ nus,qui est vicarius Iesu Christi,& causa causarum,& dominus dominantium:vt dicit Bal. in.c.ecclesia.el.j.col. ij.vt lit.pen.¶Secundo pro ista opi.est text.in terminis

20 in.c.j.xxj.dist.vbi dicitur† Moyses ex præcepto domini in antiqua synagoga in summum pontificem instituit fratrem suum Aarõ,filios vero eius in minores sacerdotes vnxit,quæ omnia in nouo testamento:vt ibi dicit tex. ecclesia est immitata disponens, alij appellentur simpliciter sacerdotes,alij archipresbyteri, alij coepiscopi, alij episcopi,alij archiepiscopi,seu metropolitæ,alij pri/ mates,alij patriarchæ.&c. seruata quadã discretione in/ ter eos, subdit postea tex. Simpliciter vero maiorum, & minorum sacerdotum discretio in nouo testamento: & ab ipso Christo sumpsit exordium, qui duodecim Apo/ stolos tanq̃ maiores sacerdotes.Septuaginta duos disci/ pulos tanq̃ minores sacerdotes instituit.Petrum vero,in

summum sacerdotem elegit dum ei prę omnibus, & pro omnibus claues regni cœlorum cōcessit. &c. Ecce ergo tex. appertum ꝙ episcopi, nec alij inferiores a papa non possunt dici summi: quia illud nomen summi ad differētiam episcoporum, & aliorum sacerdotum, quorum gradus superius distinguuntur soli papæ: vt ibi dicit text. a domino tributum est. per quē distincta sunt sacerdotia. Non ergo potest episcopis competere: quia esset ordinem confundere non distinguere, & plura capita in ecclesia quasi monstrum iudicare: quod etiam late probat Alua. Pelagij Car. antiquus in opere de planctu ecclesiæ lib. j. c. liiij. & Fely. in. c. j. in. ij. col. de consti. & hoc ex na-
21 tura verbi etiam suadet: † quia summus, & suppremus dicitur qui solus est inter homines: & singularis. l. illa verba de verbo. signifi. & l. qui duos. ff. de reb. dub. ℂ Non ob. tex. superius allegati: & primo tex. in. d. c. de his. quia ille tex. non dicit in specie, ꝙ illa verba summus pontifex de episcopo intelligātur, cum materia de qua ibi tractatur papam potius concernat saltem de illo iure de quo non erat satis clarum, an manus impositio indifferēter episcopis concederetur, nisi ex delegatione, per ea quæ no. in. c. quanto. de consue. & qa tex. in. c. manus. ea. dist. dicit illud summis sacerdotibus esse reseruatū, quæ verba nō de alio intelligi possunt, nisi de papa. d. c. j. xxj. dist. & eodem modo tollitur tex. in. d. c. si episcopus. Nam lo-
22 quitur de electione summi pontificis, idest, papæ, † qui per archiepiscopum, & coepiscopos prouinciæ olim eligebatur: vt no. in. c. in nomine domini. xxiij. dis. & tradit Archie. Iadrē. in thesauro pontificali fol. xiij. in. ij. col. Et finali. alia iura possunt eadem via tolli: quia illa verba summi pontificis possunt de papa intelligi: vt patet in. c. cum ad monasterium. in fi. de statu mona. vel dicas illud procedere tempore nascentis ecclesię, quo tempore nō dum tituli / vel dioceses distributi erant, nec officia totaliter distincta, sed ꝑmiscue officijs / & nominibus vtebantur: & varias per successionem tēporum mutationes recipiebant: vt late tradit quidam Mod. in trac. de benefic.
23 in. v. q. prin. j. partis. ℂ † Hoc etiam vltra prędicta suaderi potest: nā videmus ꝙ in primitiua ecclesia episcopos seinuicē sanctissimos, & beatissimos appellari: vt est vi-

dere apud Augustinum, & Hieronymum, quin etiã papas se nominari patiebantur: vt dictum fuit/ & etiam inferius probabo: hoc tamen hodie non licet: sed soli papæ iste honos datur: vt late probat Troilus de maluitijs in tractatu de canonizatione sanctorum. in prima questione:& hoc maxime obseruatum est postquam in concilijs Niceno, & Calcedoñ. iste titulus in signum singularis excellentiæ soli Romano Pontifici tributus extitit: vt sicut in potestate cæteris inferioribus est maior, ita & digniori, & singulari nomine decoretur: & inter episcopos vt maior cognoscatur: & propter hoc diuus Bernardus epistola.xlj. Honorium papam summum pontificem vocauit: cuius dictum Ioan.fab. contra Lutherum, qui contrarium afferebat, pro valido istius opi
24 nionis fundamento adducit. facit ad hoc in simili, † quia olim tempore nascentis ecclesiæ baptismus fiebat in nomine Iesu Christi propter honorem nominis: & tamen hodie iam stabilita ecclesia nõ valeret baptismus si non obseruaretur forma.c.j.de baptis. vt concludit ibi glo. quam sequuntur ibi docto.& Ange.de claua. in summa in ver.baptismus.el.ij.ver.viij. & in isto proposito bene facit quod dicit Erasmus in auctuario epistolarũ suarũ
25 epistola inci. An nõ tibi videor.nu.lxxiij.vbi dicit † ꝙ hoc nomen summus pontifex nondum illo tpe Damasi erat auditum, nec reperitur in veterum scripturis/sed promiscue/& paulatim fuit vsurpatum: hodie vero soli papæ cõpetit, vt dixi: sic ergo distinguendo tpa distinguetur eius nois appellatio: nam licet olim romani põtifices paterentur epos summos se pontifices appellari: hoc fuit fm. S. Tho. in trac. contra impu. relig. ne crederẽt papã
26 omnem pontificum ptãtem sibi assumere: ac etiã † vt ex paritate nois charitas /& affectio augeref: iuxta .l. vxorẽ. ff.de manumis. testa.&.l. filie.§.fi.ff.de condit.& demon. Solebat enim in primitiua ecclesia oĩs proprietas,& attributio ptãtis, quæ non oĩbus fuisset æqualis/ & cõis esse odiosa: & ideo in actibus Apl'orum legitur multis fuisse scãdalo cum audirẽt baptizatos dicere ego sum Cephę, ego Pauli. Quam ob rem, vt modestiæ simul,& humilitati studerẽt: iuxta illud Christi: nisi conuersi fueritis,& efficiamini sicut paruulus.&c. pmiserunt, vt passim nomen

omnibus esset cõe:& conueniens qdem hoc fuit illis temporibus statuisse pro cõmodo/& quiete cõuersorum: vt romanus pontifex cum cæteris epis paritatem ostenderet, sicut Petrus cum apostolis faciebat, quæ qdem paritas adeo inter Christi fideles amoris/& vnionis radices egit, q breui tpe ecclesia sancta Christi fuit propagata: trito enim/& peruetusto puerbio dici solet, q paritas nominis inducit affectionẽ.l.cum filius.§.pater.ff.de leg.ij.&.c.olim.viij.q.j. Sic igitur propulsata inuidia mansit ecclesia in hac humilitate,& promiscua noĩs appellatione pluribus annis quousq visum fuit iam nomẽ illud ad gloriam/& faustũ referri quo factum est, vt sicut pro euitanda discordia in primitiua ecclesia passim quilibet episcoporum noĩbus abutebantur, sic pro humilitate seruãda, fuerat postea in.xxvi.c. tertij Aphricani concilij sanctum ne aliquis de cætero se principem sacerdotum/aut summum/vel romanum pontificem se appellaret: vt patet in.c.primæ sedis.xcix.dist. In qua specie plura exempla refert Specu.in trac.de modo celebrandi conci. par
27 te.ij.tit.xxxiiij.† Sicq sincera mẽtium simplicitas,& animorum cõcordia obseruabat,& schismatũ semina, quę facile leuibus de causis nascebanť, extincta fuerũt,& ita vsq ad tpa Siluestri magni deuentum fuit, quo tpe Constantino Augusto duce ecclesia splẽdorem recepit, cuius opera factum fuit in cõcilio Niceno, vt solus Ro.põtifex summus,& papa appellaretur: vt inferius late ostẽdam, & authoritate pbabo: nã sicut vna tñ est ecclesia,& vnus tñ est summus spõsus Christus, ita & papa eius vicarius vnius esse debet,& eius noĩs summus: vt late probat Ioã. turre cre. Car.S.Sixti in lib.ij.de ecclesia.c.xv. cũ seq. sicut igiť solum deũ summũ appellamus: vt in.c.j.de sum. tri.& ille respectu causæ efficiẽtis/siue formalis/vel finalis est cã cuiuslibet entis/& ptãtis. Prouerb.viij.c.& in.c. nabuchodonosor.xxiij.q.iiij.c.nec mirũ.xxvj.q.v. & Da
28 niel.iij.c. ita papã summum appellare debemus,† cũ sit vnius oĩum princeps/& rex regum:& cã omniũ in ecclesia militantiũ: vt tradit Bal.in.l. cũ antiquioribus. col.fi. in lec.antiqua.C.de iu.deli.illi ergo soli cui data est plenitudo ptãtis cõpetit summitas sacerdotij cui nõ cõicat aliena: vt in.c.cum ad monasteriũ.in fin.de sta.mo.cuius

quidem tanta est altitudo, ꝙ magis fide q̃ ratione com-
29 prehenditur. c. non turbatur. xxiiij. q. j. † & hac ratione iu
stitiã, quæ princeps, & regina omnium virtutum est, ra-
tione vnitatis summum bonum dicimus: vt in. c. cũ de-
uotissimam. xij. q. ij. Sic etiam qui cęteris est ditior, ac po
tentior, & inter homines singularis summus dicitur, alij
vero infimi: vt est text. in. l. j. C. de quib. mune. lib. x. illud
igitur nomen non episcopis proprie: sed tãtum illi com-
petit cui sedere licet in cathedra Petri: vt etiam de sella
curulli Liuius testatur in. v. Ex quibus etiam infertur ꝙ
episcopi hodie non solum summi: sed nec etiam maximi
pontifices dici possunt: quia illud verbum maximus ad
illum pertinet, qui solus est in sua dignitate: vt est dictũ
per tex. no. in. d. l. illa verba. la. ij. ff. de verb. sig. cõcludo
igitur solum papam appellari debere summum pontifi
30 cem, † quod nomen videtur etiam sibi competere ante
coronationem ea ratione qua competit nomẽ episcopi.
iuxta tex. in extrauag. cle. v. incipit quia nonnulli. in tit.
de senten. excom. tradit Fely. in. c. eam te. in. iiij. colũ. de
rescrip. licet glo. in data Sexti libri contrarium teneat: &
31 Pet. de ancha. ĝ. in proæ. huius libri in. j. col. & male: † &
quare ante coronationem non ponat in bulla nomen su
um, sed tantum capita apostolorum Petri, & Pauli. vide
Archi. in. c. in nomine domini. xxij. dist. Et ꝙ dictum fuit
de nomine idem de vestibus est dicendum: vt nullus pre
ter papam possit eius vestibus vti, sicut de veste imperia
li legimus in. l. ij. & iij. C. de vesti. oloberis. lib. xj. Nã neq;
nomẽ Cęsaris alijs q̃ Imperatoribus dabatur: vt late re-
fert Alexã. de alex. lib. j. dierum genialium. c. ij. q̃uis hoc
quoq; cum tẽpore mutationem recepit: vt ibi præfatus
doctor exorditur. Alio tamen modo prædicta omnia fœ
dere distinctionis concordari possunt si considerentur
ad hoc dicta Fran. philelphi oratoris clarissimi in oratio
ne habita ad Comẽses pro laudibus Lazari Scarãpi epi-
32 scopi, cuius est initium. Instituenti mihi. † qui asserit epi-
scopum posse summum pontificem appellari quãdo est
in suo episcopatu, & ciuitate: & ita pcedere possent quæ
in contrarium sunt adducta: secus vero vbi extra episco
patum moram traheret: & ita procedat opinio ista quam
distinctionem licet ad istum effectum præfatus vir non

adduxit eam:tamen in hoc proposito Spec. primus con
siderauit in tit.de iurisdi.om.iudi.in ver.ẜm canones.cũ
quibus concordat Pet.And.gãma.auditor rotæ in com-
mento extraua.Iulij.ij.fo.xiiij.& hoc in ratione consistit:
33 †quia quilibet in domo sua est rex: & quilibet rex in suo
regno est imperator:vt tradit Paris de pu.in tracta.de re
mili.fol.xxiiij.in.iij.col.capite an liceat regi pugnare cũ
imperatore.& hoc idem latissime probat Gaspar Vela-
scus Hispanus in ampla rep.l.imperium.col.xxij. nu.53.
cum seq.ff.de iurisdi.om.iudi. & per consequens a simili
episcopus in suo episcopatu est papa: vt est tex.in.c.duo
ista nomina.xxiij.q.iiij. & traddit Abb.in.c. venerabilẽ.
in.vj.col.de ele.quo loco refert ad istud dictũ facetiã Ri-
cardi regis Angliæ, & reassumit Anto.corse.in tracta.de
potesta.regia.in.xxiij.q.Si igitur episcopus in suo episco
patu est sicut papa in vniuerso poterit se ibi summũ ap-
pellare, secus vero extra diocesim: quia illud nomen soli
papæ competit vbiq;:quia est episcopus episcoporum, &
34 vniuersalis ecclesiæ præsidẽs, † qui totum orbem habet
pro dioceſi:vt in.c.iuncta per mundum.ix.q.iij. & tradit
Fely.in.c.graue.in.ij.col.de offi.ordi. & ante ipsum Fir-
mia.in trac.de episcopo.fol. j.in.iij.col.& Henri.in trac.
de statutis synod.parte.j.nu.22.& dixi latius in trac.meo
expectatiuarũ.in prin.¶ Vel aliter possunt etiam omnes
istę difficultates concordari, vt dicamus ꝙ episcopi, & pa
pa diuersis respectibus possunt appellari summi pontifi
35 ces, †episcopus ratione ordinis, qui est præcipuus in ec-
clesia dei, & in quo papa nõ est maior episcopo: vt est gl.
in proæ.vj.ver.episcopus.sequitur Ias. & Moder.in.l.im
perium.ij.col.ver.nota ex isto text.ff.de iurisdi. om.iudi.
Fely.in.c.cum nobis.in.iij.col.ver.aduerte.de pręscrip.
Io.fran.paui.in trac.de offi.& pote.capi.sed. va.fol.xiiij.
ver.quinta sedes.& rationẽ ponit Calde.in proæ. decre.
in.v.col.& reassumunt Moder.in tracta.nobilitatis.in.ij.
parte.nu.xx.vt ibi per eos, cum quibus concordat glo.in
c.noua.ver.pari.xxj.dist.& sequitur Ludo.bolo.in consi.
lxxv.& latius.& Moder.in commento extrauag.Iulij.ij.in
ver.episcopus.& ideo ratiõe ordinis papa episcopos fra
tres appellat:vt dicit Abb.in.c.ꝗ graui.de crimi.fal.& vt
papa se eiusdem ordinis ostendat episcopũ se nominat.

36 in.c.saluator.& in.c.episcopus.j.q.iij.hinc est † q quando papa est prius episcopus in coronatione solum benedici tur, sed non consecratur: vt no.in.c.ad honorem.de auc. & vsu pal.& in.c.cũ ex eo.in fi.de pœni. & remis. & tradit Nic.archieps Iadreñ.antiquus doctor in eo lib. q thesau rus pontificalis inscribit.in.j.parte.c. de coronati.papæ. Aut vero consideramus iurisdictionem/siue administra tionem,& tunc papa est maior omnibus in terra: vt dicit præfacti docto.pro quibus facit text.in.c.puto.ij.q.vij.& est causa causarum,& dominus dominantium: prout di ctum est supra,& tradit Fely.in.c.j.in.ij.col. de consti. &
37 Ioan.tabieñ.in summa in ver.papa. † & hoc adeo verũ est, quod non solum est maior omnibus episcopis admini stratione/& authoritate, sed etiam omnibus sanctis exce pto Petro.c.j.xx. distin. tenet Abb.in. c. qualiter. el.ij.in prin.de accu.& in.c.cũ causam.in.v.nor.de elec. & latius Andr.sicu.in.c.nouit.fol.vij.de iudi.idem Abb. & Mod. in.c.ne innitaris.& in.c.translato.de constit. & reassumit Henricus botteus in trac.de synodo episcoporum.parte j.nu.17.Et licet aliqui contenderent non esse Petrũ ma iorem Paulo, ex eo quia Paulus sm consuetudinem eccle siæ depingitur a dextris Christi, Petrus vero a sinistris: vt etiam in bullis papalibus obseruatur: tamen hoc non est verum.Ná papa in administratione maior. est Paulo : vt tradit Stepha.de gaeta in sacramétali. fol.ij.in.j.col.post Archi.quem ibi alleg.in.c.sunt qdam.xxv.q.j. & hoc idẽ firmat Domini de rota in deci.ccccxlvij.inci. quoddam factum.in titu.de bigamis.in nouis, Et illa designatio pi cturæ non est facta ad ostendẽdum potestatem clauium, sed misterium temporum ante & post passionem: vt de clarat Card.alex.in.c.quis.in prin.xxj.dist.& ante ipsum rationem illius picturæ reddit Spec.in rationali diuino rum.lib.vij.quem refert, & sequitur Deci.in.c.translato. in.ij.lec.col.penul.de consti.& Moder.in trac. beneficij. in.v.q.j.partis.in.iij.requisito.ad quæ videnda sunt quæ tradit Cardi.S.Sixti lib.ij.de ecclesia.nu.13.Soli igit Pe tro concessa fuit clauium plenitudo, & ecclesiæ admini stratio, quæ in assumptione transfertur, nec aliqua con firmatione indiget: vt no.Io.an.in.c. ad honorem. de au. & vsu palij.& sm hanc administrationem dicimus papam

posse equare quadrata rotundis, & rotunda quadratis: vt
38 dicunt Hosti. & Abb. in. c. cum venissent. de iudi. † cui o-
mnia licent præter peccatum: vt idem Hostiē. dicit in. c.
magne. de vo. Nam facit vnū & idem consistorium cum
deo: vt etiam Hosti. no. in. c. quanto. de transla. episcopi.
Ratione igitur ordinis episcopi olim poterant appellari
summi pontifices, & ita procedūt iura superius allegata.
Sed ratione administrationis, & potestatis solus vicarius
Iesu Christi summus pontifex appellatur. d. c. xxj. dist. &
ꝭm hoc procedunt omnia illa nomina quæ de episcopis
refert Domi. in. c. fina. in. ij. colum. §. de re iudi. Et hæc de
isto nomine summus dicta sufficiant, ad alia veniamus.
39 ¶ † Appellatur etiam romanus pōtifex papa in signum
excellentiæ, & apostolicæ potestatis: nam hoc nomen pa
pa ꝭm Archi. interpretatur, idest, admirabilis, & maior pa-
ter: vt dicit Archi. in. c. quia sacerdotes. per illum text. x.
q. j. nam ꝭm docto. descēdit a dictione pape, quæ est ad-
mirantis: vt dicit glo. in proœ. cle. ver. papa. vbi Io. and.
refert versus Anglici in poetria noua, Papa stupor mun-
di. &c. quam glo. sequitur Ludo. bolo. in consi. lxxv. inci.
quidam. A. & alij non parum multi doc. quos breuitatis
causa non refero: & pro interpretatione Archi. facit illud
Esaię. ix. c. & vocabitur nomen eius admirabilis. ¶ Sed in
hoc considerandum est diligēter: nam ista interpretatio,
siue deriuatio nominis papæ videtur satis leuis, & frigida:
altius igitur est repetenda. Dico ergo sic, ꝙ hoc nomē pa
pa potest interpretari multis modis. Primo deriuatur a
dictione Græca παππος, idest, pappos, quæ idem lati-
ne refert quod maior, hinc auos nostros maiores, & senio
res appellamus, a quo quibusdam literis immutatis pap
pous auus deducitur: vnde Auso. ad nepotem. pappos,
auiasque tremētes. &c. Et quia romanus pontifex maior est
omnibus qui sunt in ecclesia militante: vt in. c. solite. de
40 maio. & obe. † ac etiā de senioribus olim eligi solebat: vt
tradit Episcopus zamorēn. in speculo vitæ humanæ: &
dicetur inferius alio loco: ideo corrupto vocabulo papa
appellatur, idest, maior, vel senior: cū qua opinione con-
currit quidam antiquus, & doctus Glosator nomine
Cosmas in commento pragmaticæ titulo de electio.
¶ Vel potest dici hoc nomen papa teste Herodoto lib.

iiij.hist. Scithicum esse, & ab ipsis prius inuentum, vel vt auctor est Arria. Bithiniacum est nomē. Nam omnes isti papam Iouem in cacuminibus montiū consalutare sunt soliti, apud quos papęus Iouis dicitur: vt ijdem auctores meminerunt, & sequitur Cęlius lib. vj. antiquarū lec. c. xliij. quo etiam nomine eorum pueri patres papas appellant, quod nomen ab antiquis venerationis fuit, & vt nonnulli voluerūt a Syracusijs tractum. Sicut igitur illi primum papam Iouem, idest, patrem appellarūt, quo nomine nihil est in sacris literis gratius: vt late probat frater Pet. bercharij in dictionario sacræ scripturæ, ita & nos romanum pontificē Dei vicarium etiam papam appellamus, idest, patrem omnium fidelium, scerpsit deinde paulatim huius noīs appellatio ad Græcos, apud quos

41 tantæ etiam venerationis fuit hoc nomen, † vt presbyteros omnes morum grauitate, ac sanctitate pollentes initio papas appellarent: vt ex antiquis auctores sunt Vgo Io. de fantu. & Archi. ex modernis vero Gemi. Car. alex. in. c. si papa. xl. dist. hinc euenit ꝙ Hiero. scribens Augustino in epistola, cuius est initium, Anno præterito. Alipium papā fratrem appellat, deinde solum epīs sanctæ vitæ hoc nomē tributum fuit: vt refert Vgo doc. antiquus, & Cardin. S. Sixti, (vulgo turre crema. appellatus) in. c. absit. l. dist. Nam beatus Hiero. Augustinū papam nominat, sic etiam Augustinus ad Paulinum scribens Aureliū episcopum beatissimum papam dicit, & Bonifacius comes eundem Augustinum eodem nomine salutat, quo etiam nomine Aphricanum concilium eundem Augustinum insigniuit: vt in principio eiusdem codicis est videre, quem etiam in hoc proposito refert glo. concilij Basilieñ. in verbo papali. titu. de electio. vbi etiam de Paulo Sergio beati Petri discipulo meminit, qui Narboneñ. papa appellatus est: vt patet in suprascriptiōe. c. absit l. di. quæ ita corrigi debet, creuit adeo huius nominis estimatio, vt iam non solū episcopi, sed passim & simplices presbyteri, sicut olim eo nomine nuncuparentur, quod hodie idē cernimus in illo nomine Cæsaris, quod solis Imperatoribus competebat: vt superius ē dictū: hodie vero quilibet etiā vilis eo nomine insignitur, sicut etiam olim appellatio domini alijs ꝗ nobilibus, & de claro genere

natis

natis non tribuebatur:vt patet in.l.proxime.ff.de his quæ in testa.delē.& in auc.habita.C.ne fili.pro pa.& in.c.graue.de excef.prxla.cum esset nomen superioritatis:vt dicit Corne.consi.cxxix.in.iij.lib. Adeo ꝙ multi Imperatores illud nomen domini euitarunt,ne superioritatē indicarent:vt scribit Sueto.in vita Octauij.c.l.& hoc idem Tyberium,& Alexādrum imperatores fecisse legimus: & quidam tradunt super illo versu Vergi. Et dominum Æneam in regna recepit &c. Hodie vero etiam vilibus, & nebulonibus competit:nec est qui non sibi de honore plurimum detrahi arbitretur si hoc nomine non salutetur.propter rationem quam ponit Bart.in.l.cum quis. §.seyam.ff.de leg.iij.& Pau.de ca.in consil.cccxiij. lib.j. ita de nomine papæ factum extitit.Quā ob rem,vt tanti noīs abusus tolleretur Aphricani concilij decreto statutum postea fuit ne de cætero aliquis summus pontifex præter epm vrbis Romæ,qui est vicarius Iesu Christi tali noīe appellaretur:vt superius fuit dictum,fuitꝗ hoc varie obseruatum vsꝗ ad tps Constantini magni, quo tempore Nicena synodus congregata fuit:vbi ēt inter cætera decreta salutaria illud quoꝗ sancitū est,teste Eusebio,
42 †ne de cætero alius q̄ romanus eps papa appellaretur: vt sicut solus romanorū rex appellabatur Augustus, ita solus romanus eps præ cæteris epis papa veluti principalis pater vocaretur:vt de hac re Eusebium sequutus meminit Gabriel theologus insignis in expositione canonis lec.xxiij.in.iiij.colū.& sequitur Ganfidrius Cenomanus in trac.de sacr.missæ.pagina.xxxvij.& hoc idē postea Iustinianū Augustū lege lata statuisse legimus: vt patet in auc.de eccle.tit.in prin.deinde in Calcedoū.cōcilio sub Leone primo pontifice cōstitutum extitit: vt idem papa vniuersalis eps,& summus omnium pontifex appellaretur:vt Io.fa.in eo libro quem aduersus Lutherū scripsit, pluribus locis meminit: & ante ipsum hoc idē plene est prosequutus Io.Roffensis eps in confutationibus lutheranis:& sequitur Cardi.Gaietanus in trac.de primatu eccle.c.xiiij.& prius hoc tenuit alter Cardi.S.Sixti,qui appellatur turre cremata,in.c.nullus.xcix.dist. vbi numerat pontifices,q illis tpibus hoc nomine se appellarūt:& latius hoc ponit in tracta.de ecclesia.lib.ij.c.xvj.& ita in-

Grãgeñ.concl.Simacho epõ eccl'iæ catholicæ vrbis Ro' duodecies acclamatũ eſt,pãpę Simacho vita ſit:vt patet in.c.in canonibus.xvj.q.in ſi.iũcta ſupraſcriptiõe & hoc idẽ conſtitutũ fuiſſe legimus in concl.Alexãdri.vt Io.Ky rij in trac.de prima.eccle.li.iij.c.xxx.auctor eſt:quo loco plura ad hoc ꝓpoſitum ꝑtinentia cõgerit,q̃ ibi videri po terũt:licet de p̃dictis ipſe mẽtionẽ non faciat. Verum cũ hęc ita geſta fuiſſent Græcorũ ſchola,q̃ ſemper ambitio ſiſſimis hoĩbus abũdauit,eõ deuenit inſolẽtiæ,vt non ve rerẽt ad æmulationẽ ſacrorum conciliorũ, de q̄bus ꝓxi me diximus,in Conſtãtinopolitana ſynodo †Io.Conſtã
43 tinopolitanum patriachã papam vl'em appellare,illũ ro mano pontifici ęqualẽ faciẽtes:vt de ea re meminit Mar cus Vigerius Car.in decacordo chriſtiano.fo.ccxxxvj.& ſeq.cuius patriarchę inſolẽtiã Grego. magnus pontifex pluribus epl'is Eulogio,& Anaſtaſio,ac Mauritio Augu ſto directis,fregit:vt ex.v.&.vj.parte regiſtri epl'a.xxiiij. xxxvj.&.xxxviij.clarius appet.Nec ſatis fuit alijs ſcripſiſ ſe,niſi ẽt ipſum,eũdem Ioã.admoneret ſuæ ſtultitiæ : vt cautũ eſt in.c.eccle.xcix.diſt.fecerat illud prius Pelagius papa,hoc noĩe ſcd̃s,qui cũ intelligeret hoc in p̃dicta ſy nodo a Io.patriarcha tentatũ directis epl'is ex autho rita te.S.Pe.eiuſdẽ ſynodi acta caſſauit,hoc ẽt in Taraſio Cõ ſtãtinopolitano Adria.j.Cõſtãtino,& Hirene ſcribẽs rep
44 hẽdit:† eadẽ ẽt temeritate captus Dioſcorus patriarcha papã eccl'iæ romanorũ ſe appellauit,q poſt obitũ anathe matizatus fuit:vt hec oĩa ꝓbanẽ in.c.fi.§.itẽ romanorũ. xxiiij.q.ij.Semper.n.Conſtãtinopolitana eccl'ia Roma næ æmula fuit,ſuperbiẽs fortaſſis ex eo:q̄ videret paria ſibi fere priuilegia cũ romana tributa fuiſſe: vt no.glo.in c.renouãtes.xxij.diſt.quã ob rem Conſtãtinopolitanã ec cleſiã romanã appellabãt:vt p3 ĩ.d.§.itẽ romanoꝝ.iũcta gl.Auxerat deinde magis ſuperbiã illis,q̄ Vigilius pont fex hoc idẽ illis ĩdulſerat,ve3,q̄ in ꝓuincijs ſibi ſubiectis locum papæ teneret,qd̃ poſtea Iuſtinia. Imperator lege publica confirmauit:vt eſt videre in ti.de eccle.tit.in prĩ. colla.ix.Sicq̄ totiens luctatũ extitit donec nouiſſime ſub Euge.iiij.in concilio Florẽti.Græci errorem iſtum, cum pluribus alijs deponẽtes vnam ſanctam eſſe catholicã ec cleſiam roma.eiuſq̄ epm ſolum papam vniuerſalem o

mnium patrē confiterenť: vt latius refert Blon. forliuiē. qui non solū illi concilio interfuit: sed vt scriba, & secretarius pontificis constōnem scripsit: vt attestať Cardi. Senogalie. in suo instrō christiano: & est de hoc ædita extrauagans sub nomine Eugenij. iiij. in concilio prædicto. ¶ Redeundo igiť: vnde digressi sumus concludo, ꝙ hoc nomē papa quoddam numē, & quasi visibilem quēdam deum præ se fert, quod nisi deo immortali/vel eius vica
45 rio tribui non potest. † Posset ēt deriuari hoc nomē a verbo papo. quod significat aliquid pingue/vel delitiosum: iuxta illud Persij, Et filijs regū pueris pappare minutū. Quibus delitijs pontifices imbui solēt: vt dicit epūs zamorēn. in trac. speculi vitæ humanę. vel papa potest deriuari a papillis, parte corporis delicatissima, & nobilissima. Vel a magisterio, in quo significato accepit Iuuena. ibi, Timidus præ gustat pocula papas: nam papa ipse magister est oīum: iuxta illud Matth. vos dicitis me magrm, & bene dicitis, sum vtiqꝫ. Vel papa pōt dici a papos, quod est genus cuiusdā lini cādidissimi, quo Ægyptiorū sacerdotes, sicut hodie papa stolis albis in signū puræ, & īmaculatæ mētis indui solebāt: vt pleriqꝫ ex Græcis Auc. meminerūt, quod qdem genus vestis ab antiqs Imperatoribus triūphantibus originē habuisse cōstat, apud quos in magno pcio fuit linea vestis: vt late pbat Ioā. bap. de. S. Seue. in cōsi. pro cano. regu. fo. xxxvj. in. iij. col. & Cæ. li. xij. antiqua. lec. c. xl. hec eadē linea vestis, & hodie ī vsu est matronis mulierib⁹ Roma. quā eis Zalēcus rex lege lata cōcessit, non oībus: vt hodie passim vtunť: sed ingenuis, ac cū ancilla in publicū exeuntibus dūtaxat: vt auctor est Suidas, & Theo. in lucubratio. suis ad Valeriū ti. de iustitia. nisi ēt velimus ad breuitatē vitæ, qua nr̄a ætate pontifices viuunt deriuationē huius noīs detorqri: & ꝫm hoc papa deriuať a papi, qđ est flos carduorū citissime in auras diffluēs: vt inqt Pli. iuxta illud Lucre. lib. iij. Nec plumas auiū, papósqꝫ volātes. Vt sicut flos, ille citissime vēto rapiť, & in auras dissoluiť, sic pontificū vita breui tpe deficit, & velociter dissoluiť, ī cuius significationē adhuc hodie qñ papa post creationē ad. S. Petrū duciť, stupę añ illū comburunť, & dicunt ille ista verba. Sic trāsit gloria mundi pater sancte: vt merito ēt papa posset in hoc papi

lionibus assimilati, qui sunt vermiculi quidam admirabiles inter noctem, & tenebras lucẽtes ad modum stellæ, qui quanto mirabiliores sunt, ita cęteris vermibus imbecilliores ꝓbantur, teste Colu. lib. x. de apibus. vtpote qui tactu solo necẽtur, sic papa q̃uis admirabilis sit potẽtiæ,
46 † & ita se habet in ecclesijs sicut Sol in planetis: vt dicit Bal. in. c. bone. el. ij. de postu. ptæla. cæteris tamen hominibus est fragilior, & imbecillioris naturæ: vt breui tempore diffluat, & sicut nebula euanescat. Nec hactenus inuentus est ex eodem ordine tam robustus, qui annos Petri superauerit, q̃uis ex eis plures ad apostolatum iuniores sunt electi: rationẽ huius imbecillitatis, & breuitatis vitæ pontificum scribit Rodericus eps̃ Zamoreñ. in speculo vitæ pontificum. Consideret igiť seipsum papam, & tumorem deponat, & cogitet quid sit: quia homo quisq̃ eps̃ homo natus, episcopus factus: sed qualiter natus de muliere breui viuẽs tpe, qui sicut flos agri statim marcescit, & dilabitur: cuius miserias satis deplorat Pela. an-
47 tiquus Cardi. in lib. de eccle. plãctu. arti. xiij. lib. ij. † sunt tñ qui putant nomẽ istud papa corruptum esse, sicut pleraq; alia aduentu Gothorum: nã cum primo breuiatis literis scriberetur hoc modo . p̃p̃. vel isto pa. pa. quod idẽ præ se fert quod pater patrũ, vel pater patrię, vulgus indoctum illas dictiones abbreuiatas ad istã appellationẽ noĩs papæ, qua hodie vtimur, retulit: & illius abbreuiationis antiquæ argumẽtum præstat stilus scriptorum bullarum, qui eodẽ modo sicut olim hodie per abbreuiationẽ p̃p̃. scribunt. Sic ẽt videmus factum in illis literis quas nũc Romani pro insignijs vtunť, cruce in principio apposita, videlicet, ✠. S. P. Q. R. Nã cum illæ lrę olim ita abbreuiatæ a Sybilla laminis æreis insculptæ dimitterentur in vaticiniũ Christi Dñi sub illo significatu, videlicet, Salua populũ quẽ redemisti. Illi hoc vaticiniũ ignorantes ad illũ sensum detorserũt, vc3, Senatus populusq; romanus, cui qdem interpretationi vulgari series illarũ lrãrũ nõ ita quadrat sicuti primo significatui, si crucẽ in prĩcipio positã, & illud. Q. cõsideraueris, ita ẽt factũ apd iurisperitos de literis digestorũ legimus, sicut de plerisq; alijs: nã errore literarũ factũ est: vt illud nomẽ digestis p duplex ff nulla rõne referatur: vt de isto errore Alciatus

Budęus, Cotta, & multi alij: & nouissime Pet. And. Rote auditor in extrauag. Iulij. fol. xlvij. meminerunt. Et ista de hoc nomine papæ dicta sufficiant. De alijs vero nominibus quibus appellatur papa vide hic Domini. & Moder.
48 † & vltra ipsos tex. in. c. antiqua. de priuile. & c. iij. de iure patro. vbi appellatur antistes: & in. c. significauit. de cēsi. appellatur præsul: appellatur etiam archiepiscopus, & interdum patriarcha: vt no. Archi. in. c. cleros. & in. c. intantum. xxj. distin. multis alijs nominibus inscribitur papa, quæ breuitatis causa omitto. Hoc vnum considerandum est, ꝙ nullus principum inuentus est, qui tot nominibus insigniretur sicut papa. Et ratio in promptu esse potest: quia nullus principū vicem gerit in terris sicut ille: vnde sicut deus in sacra scriptura pluribus nominibus nuncupatur propter varios effectus: vt tradit glo. ordinaria super illo dicto zachariæ. xiiij. & erit nomen eius vnum: & declarat Lyra Exodi. c. vj. & glo. super. c. j. Paralippomenon. Ita & papa pluribus nominibus nuncupatur: & hoc regulare est in sacra scriptura: vt eadē persona pluribus nominibus appelletur: vt patet de Petro Christi vicario, & alijs: quos enumerat idem Nico. de lyra in. c. xxxvj. Gene. erat enim antiquitus obseruatum: vt habenti vnum nomen in promotione dignitatis alterum imponeretur, quo nominari deberet exemplo Christi, qui eligens apostolos nomina eis imposuit, quod Christi exemplū postea sequuti sunt pontifices in sui creatione nomina mutātes: vt dicit Nico. de lyra post glo. ordi. super illis verbis Simonem quem cognominauit Petrum. &c. Lu. vj. c. & ex hoc confutatur illa opi. Platinæ, & sequacium in vita Sergij, qui dixerunt mutationem huiusmodi nominis ab illo cām habuisse, quod est falsum, magna enim fuerat apud illos veteres maxime Hebræos nominum imponendorū cura: vt apud Plato. in Cratylo late differit Marsilius Ficinus, quam nominum scientiam legi scriptæ præponentes Mosi, & patriarchis a Deo datam fuisse affirmant: vt de his late Franci. Siluius in epistolis virorum illustrium fol. clxxxix. disputat: & longe magis Ludo. Cælius lib. xiij. antiqua. lectio. c. v. & seq. qui singularium nominum preter cæteros interpretationē aggressus est. ¶ Illud tamen non est omittendum, ꝙ prædicta nominum multiplica-

tio in eadem persona non passim omnibus olim permit/tebatur:sed dumtaxat nobilibus, qui tribus nominibus poterant appellari: vt auctor est Ausonius in griphon. nam ꝺm Appianum in proœ.lib.qui libycus inscribitur. ab initio Romanis non nisi vnicum nomen erat, deinde assumpsere duo:nec multo post tertium, in passionis/virtutisq; testimonium, quale est illud, quod põtifices hodie capiunt propter dignitatem, quod prænomen appellari posset, cuius originem Priscianus ponit lib.ij. q̃uis Poli/tianus more suo capite.xxxj.miscellaneo.in disputationẽ vertat, ex dictis Appiani lib.iij.bellorum ciuilium. ¶ Sed omissis disputationibus illud verum est nobiles tantum plura habuisse nomina:vt scribit late Alex.de alex.in die/bus genialibus lib.j.c.ij.sicut hodie pontifices:nam videmus q̃ olim papam episcopi consocium appellabant:vt Optatus alij consacerdotem:vt Ambrosius alij patrem: vt in concilio Ephesino, & Taurinensi: & de istis late dis/serit Nicolaus Cussa Cardi.lib.ij.de concordantia catholica.c.xvij.& de vestibus q̃bus indui debent:& de earum origine/& significatione latius scribit Franciscus Geor/
49 gius in armonia mundi tono tertio. ¶ † Nota secundo ex isto tex.ibi omnia iura.&c.iuncto ver.quia tamen. Quõd species sumpta de genere restringit ipsum genus, vt ge/neraliter non intelligatur, ita colligitur hic:& ita istam regulam facit And.sicu.in.c.cum ordinem.in pen.col.nu.67.de rescrip.vbi latius loquitur:& Ias.in.l.præscriptio/ne.in.iiij.col.ver.sed ego.C.si contra ius vel vtili.publi. Albe.Bal.Ange.& Imo.in.l.cum in testamẽto.§.qui tres. per illum tex.ff.de hære.insti.cum concor.vt scribit Ma/ria.soci.in repe.c.sententiam sanguinis. in vlti.parte.q.ij.in fi.ne cleri.vel mona.amplia hoc ex dictis Fely. post Andre.sicu.in.c.sedes.ē.de rescrip.vbi est de hoc tex.Et hoc procedit quando species est posita causa dispositio/nis, secus vero si apposita sit ad declarãdum/vel demonstrandum ipsum genus:vt in.l.quæsitũ.§.item si fundũ. ff.de fundo instru.& hoc in dubio pręsumitur, videlicet, q̃ causa demõstrationis, & declarationis apposita fuerit: vt in no.casu tradit Bar.in.l.centurio.col.vij.in ver.sed quid si dixi de vulg.& pup.& in pulchra.q.hoc idem considerat Pau.de cast.in consi.cccxxxviij.quia exceptiones.

col.ij.ver.restat.in.j.vol.cum concor. quæ scribit Deci.
in.l.in toto.nu.13 ff.de reg.iur. & isto modo iustificantur
ea,quæ And.sicu.adducit in.c.bone.el.j.in.ij.col.de po-
stu.præla.& in.d.c.cum ordinem.¶Sed circa ista consi-
derandum est subtiliter:quia significans ponitur per di
ctionem vniuersalem omnis:prout hic tex.ibi omnia iu-
ra.&c.non videtur,ꝙ restringi possit: quia qui excipit ca
sum ab vniuersalitate reddit propositionem falsam.l.si is
qui ducenta.§.vtrum.de reb.dub.quia non est verum di
cere omnes homines legere si Petrus currit/& excipitur:
50 †nam vniuersalitas de natura sui nō potest verificari de
ꝓprietate sermonis in maiori parte.l.non distinguemus.
§.cum in plures.ff.de arbi.& in not. casu tradit Areti.in
l.j.§.sed si mihi.in.ij.col.ff.de ver.obli. vbi per hoc con-
cludit,ꝙ ista stipulatio non valeat si dico ꝓmittis omnes
seruos tuos,& tu respōdeas promitto excepto vno: quia
tali casu non censetur responsum interrogationi, quæ
vniuersalis fuit:& ideo regula prædictorum doct. posset
ꝓcedere quõ ponitur genus indefinite.i. sine signo vni-
uersali/vel quando est facta expressio in vltima volunta-
te/vel actibus hominum,in quibus de voluntate expres-
sa constat,secus autem in dubio/vel quando talis vniuer
salis propositio a lege exprimitur non ob.iste tex.quia re
sponderi potest.Primo ꝙ in ver. quia tamē non ponitur
51 exceptio,sed diuersus casus:†vt patet ex dictione quia,
quę capitur pro sed:& sic inducit separationem:vt tradit
Bar.in.l.lucius.§.qui habebat.ff.ad treb.& hoc manifeste
apparet in tex.q̃a illa verba omnia iura loquuntur de iu-
re cōmuni:sed exceptio de qua in ver. quia. loquitur de
consuetudine,& statutis singularium locorum.vnde du-
pliciter iste casus est diuersus a primo,nec potuit in gene
re comprehēdi:quia genus loquitur de iure, & iste secun
dus casus loquitur de his quæ consistunt in facto,quę in-
ter se sunt diuersa:vt in rub.ff.de iur.& fac.igno.Secūdo
quia genus loquitur de iure communi:& iste secundus ca
sus de speciali,& ita iste tex.declaratur:& ad istam regulā
ꝙ species sumpta de genere illud restringit, vidēda sunt
quæ dicit Soci.in cōsi.ccc.in casu in.ij.col.lib.ij. vbi no.
limitat ꝓcedere q̃n genus exprimitur neutraliter, secus
si per noīa substantiua: vt ibi per cum. ¶ Nota tertio ꝙ

princeps constitutionẽ condendo, posteriorẽ censet primam contrariã, licet de ea mẽtionem non fecerit reuocare, ita ad hoc istum tex. no. Archi. in. c. quoniam, in glo. j. xviij. dist. & ad hoc idem ponderat in pulchra. q. Io. and. in reg. indultum. in. j. col. j. de reg. iur. in merc. & Domi. in. c. j. in. ij. col. j de iure iur. & per hoc dicit Alex. in. l. j. in
52 ij. col. ff. si cer. peta. † ꝙ si rubrum contradicat nigro standum est nigro tanq̃ vltimo. allegat inter alia text. hic, & hoc præcedit, etiam si prima constitutio sit iuris ciuilis: vt tradit Alex. per istum tex. generaliter loquentem in. l. siquis iniquum. §. si is pro quo. in. j. col. ff. ꝙ quisq; iuris. quod ꝓbat ratione: quia papa potest tollere omnia quæ sunt de iure ciuili etiam si magni sunt prçiudicij. Nam videmus ꝙ tollit exceptionem, quæ est de iure ciuili, & alia de quibus ibi per eum. facit optime tex. in. c. ex parte. de offi. delega. & hoc patet in isto tex. vbi per secundam constitutionem tollit primam, & tamen non distinguitur, an illa prima sit iuris canonici/vel ciuilis, intelligitur ideo de vtraq;. ¶ Sed circa hoc vltimum satis est cogitandũ. per ea quæ traduntur in. c. si duobus. de appel. & in. c. per venerabilem. qui filij sunt legi. & ideo in hac materia distinguendum est ſm quod facit Cardi. de turre crema. in. c. constitutiones. in. ij. col. x. distin. & Soci. in consi. xlj. in. iij. col. lib. iij. regula tamen istius tex. generaliter vera est, ꝙ per secundam constitutionem tollitur prima contraria, licet de ea non sit facta mentio. ¶ Sed aduerte modo, & considera diligenter: quia contra istam regulam text. nostri vrget nouum/& fortissimũ contrarium, ad quod non video scribẽtes hic aduertisse: nam clara est regula quæ ponitur in. l. fi. C. de indi. vidui. tol. & l. j. §. fi. C. de lati. li-
53 ber. tol. † ꝙ quando lex noua reuocat priorem antiquam debet facere de illa specialem mẽtionem. ita sunt ibi tex. quos ad hoc ponderat/& dicit meliores de iure And. siculus. in. c. j. col. xiiij. nu. 37. vt lit. non contesta. cum multis concord. quæ idem scribit in consi. xxxix. clementissime deus. in. iij. col. lib. j. & in repeti. c. raynaldus. in. lxxv. col. de testa. & alibi sępe: & ita firmat Bar. in. l. j. ff. vi bono. ra. ad idem est tex. in. l. sancimus. C. de testa. & in. l. præcipimus. in fi. C. de appel. cũ simi. vt per Corne. consi. cxcix. incip. in prima cõsultatione. col. antepe. lib. ij. hic autem

contrarium disponitur:ergo male. ¶ Quid dicēdum, re perio ꝙ And.sicu.in repe.rub.extra de cau.poss. & pro. quem refert,& sequitur Anto.cor.in notabili.suis in ver. correctio.dicens se fuisse inuētorem huius contrarij, ad uertit ad hoc/& respondet ꝙ ista contraria procedunt q̄n posterior lex est correctoria prioris:nam tūc bene de pri ma debet fieri mentio,& ita procedit tex.in.d.l.fi. & opi. Bar.in.d.l.j.vi bono.rapto. Sed si lex posterior non esset correctoria legis veteris, sed tantum contrarium statuit illius quod erat in lege veteri sancitum,tunc non requiri tur mentio:& ita procedit iste tex.adde pro ista opi.bene facere quæ dicit Salyce.in.l.j.de ser.reipub.man. & quæ scribit late Deci.in consi.xxv.in.ij.par.in.j.&.ij.col.dum allegat Bar.in.l.omnes populi.in.x.col.ff.de iusti.& iure. ¶ Tamē ista solutio mihi non satisfacit. Primo quia iure non probatur,& quia nulla videtur differentia, an lex vl tima corrigat,an contrarium statuat: quia vtroq; modo prima lex reuocata reperitur:vt colligitur ex dictis Ant. de bu.in.c.non debet.in.iij.no.per illum tex. de consan. & affini.qui promiscue alleg.tex.istum,& iste text.si recte pōderetur confundit istam distinctionem: nam loquitur etiam de constitutione correctoria:prout patet in ver.re
54 uocare.†nam reuocare nil aliud est q̄ corrigere:vt est do ctri. Cardi.in clemen.statutum.in princi.de elec. & cle.si romanus.de præben.& corrigere quis dicitur quando tol lit primam constitutionem in totum:vt dicit in terminis And.sicu.in cle.ne romani.in.vij.col.in fi.de electi. & est de hoc tex.in.c.j.de cog.spi. & decisio Barro. expressa in extrauag.ad reprimen.in ver.non obstan.vbi dicit ꝙ q̄n lex noua venit corrigendo legem antiquam non requiri tur mentio.alleg.tex.nostrum hic,&.l.non est nouum.& l.nam & posteriores.ff.de legi.ad idē est deci.lo.de imo. in.l.si vero.§.de viro.ff.solu. matri.in.vj.col. qui dicit ꝙ quando lex vltima venit corrigendo antiquam sufficit ꝙ ex mente nouæ legis hoc colligatur, licet verba sint gene ralia,quod dictum sequitur Deci.in.l.j. in pen. col.C.de bono.pos.contra tab.post Alex.in.l.sciendum ff.qui sat. cog.& in consi.cij.super eo.col.fi.in.iij.vol. & sic iste tex. loquens de constitutione reuocatoria / siue correctoria, quod idem est,per supradicta non requirit mentionem

prioris constitutionis contrariæ cuius cõtrarium Corse. & præceptor eius tenuerunt. ¶ Quid igitur dicendũ cogitabam si ad istud contrarium responderi potest altero de duobus modis. Primo ꝙ.l.fi. cum simi. loquatur quando lex antiqua in parte corrigitur: tunc enim bene requiritur expressa mentio, ea de causa, vt sciamus quæ pars fuerit reuocata. ita expresse loquitur. d.l.fi.§.fi. quam ita intelligit, & ad hoc no. & commẽdat pro singulari. idem And. sicu. in rep. rub. C. qui admit. in. iij. col. post Bal. in d.§.fi. & ita intelligit idem Andr. sicul. in. c. j. in. iij. col. de consti. & in. c. cum omnes. nu. 5. in fi. & in. c. cum accessissent. nu. 116. eo. ti. Et ratio esse potest, qa tali casu illa pars quæ corrigẽda venit dicitur dispositio specialis, & de specie facienda est mentio: vt dicam. J. in alio nota. Sed tex. noster loquitur quando prima constitutio generalis reuocatur in totum per secũdam contrariam.
55 ¶ † Vel secundo potest ad istud cõtrarium responderi, ꝙ expressa mentio dicitur fieri tribus modis vno modo verbis generalibus, alio modo specialibus, tertio modo verbis specificis, & nominatim doctrina est Bar. in. l. j. ff. de vulg. & pup. & in. l. siquis. in prin. de leg. iij. facit tex. ſm vtrunqꝫ intellectum in. l. fi. §. omnem. C. de admi. tuto. vbi latissime dixi in singularibus meis: & tradit Andr. sicu. in. c. ad aures. in iiij. col. nu. 17. de rescri. dum igitur tex. in. d. l. fi. C. de indi. vidui. cum alijs superius adductis volunt debere fieri mentionem in posteriori lege, debet intelligi de mentione generali per clausulã non obstante: & ita tenet Alex. in. l. fi. in apostil. ad Bar. C. si contra ius/vel vtili. publi. in addi. magna ibi nota ꝙ. &c. Et pro hoc videtur esse casus in extrauag. ad reprimen. circa fi. ibi non obstantibus legibus/& consuetudinibus quibuscũqꝫ: & tex. clarus in. c. si apostolica. ĩ. de præben. & dum tex. iste dicit non requiri mentionem intelligitur de mẽtione speciali, generalis tamen mentio requireretur, & ita contraria concordantur. pro qua distin. facit dictum Domi. in. d. c. si apostolica. in. iiij. no. & in. c. si propter. de rescrip. nec ob. l. præcipimus. in fi. C. de appel. ibi specialiter: quia intelligit̃ generalibus verbis: vt probat Bar. in. d. l. j. & ita Saly. etiam alium tex. resoluit per istum modũ loquendi in. l. ea quidem. C. de accu. dum respondet ad. l. si maritus. §. l. iulia.

ff.de adul.quæ vti¬ hoc verbo specialiter:& illum sequun tur Moder.Bono.in rep.c.j.de accu.& ꝙ iste text.debeat sic necessario declarari probatur per tex.in.c. duo.l.dist. &.c.hoc ipsum.xxxiij.q.ij.in quibus iuribus probatur, ꝙ quando discors canonum inuenitur sentētia, stari debet potius antiquioribus q̄ nouis:& sic ibi text. disponit vlti mam constitutionem non præualere ratio esse potest: qa in dubio non præsumitur esse intentionis papæ velle tol lere statuta prędecessorū:vt in.c.si ille.& ibi no.Prępos. l.dist.& in.c.j.lv.dist.in.j.no.requiritur ergo aliqua men tio, vt de eius voluntate constet per clausulam non obst. vel similem, ex qua facile mens statuentis colligatur vo lentis a prima recedere:nam in tali casu secundæ consti tutioni primæ contrariæ stabitur:& ita procedit iste text. & gl.j.in ver. noscatur.in fi.dum contra istum tex.oppo. de.d.iuribus, & non soluit:& ad hoc bene faciunt ea, quæ inferius dicentur. ¶ Nota igitur istam differentiam inter legem contrariam simpliciter disponentem, & habētem clausulam non obstan.quia primo casu lex noua poterit reduci ad cōcordiam cum antiqua:& ita procedit.l.nam & posteriores.ff.de legi. Sed quādo non habet clausulam non obstan.secus:& ita etiam tenet Pet.de anch.in repe. c.j.fol.v.in.iij.col.de consti.nec ob.text.hic in.ij.respon. qui fm doc.aduersatur casui prçcedenti:dum dicit, ꝙ de statutis & cōsuetudinibus singulorum locorum/ vel per sonarum debet fieri mētio: quia dico ꝙ debet intelligi de mētione speciali non de generali: & isto modo iste casus bene diuersificatur casui præcedēti, qui loquitur de men tione, siue expressione generali : & ꝙ ista particula huius tex.debeat intelligi de speciali mentione, est deci. Bar.in terminis in.l.prætor ait.§.diuus.ff.de sepul.vio.quod te ne menti. ¶ Sed tamē adhuc aduerte:quia reperio ꝙ cir ca hoc vltimum Egidi.de bella.in decisi.xxxij. tenet con trarium:& dicit ꝙ in.ij.parte istius tex.sufficit facere men tionem generalem de statutis cōtrarijs per alleg. ibi per eum:& pro sua opi.est deci.Lap.Abb.hic, & Bal. in.c.cū omnes.in.vj.col.ver.modo papa.de consti. sequitur Do mi.in.c.fi.in.v.col.j.de cōsue. ¶ Sed dicas ꝙ prima opi. videtur verior, pro qua est decisio domini de rota in de ci.iij.in ti.de rescrip.in nouis, dum loquuntur de statuto

singulari ecclesiæ, & dicunt requiri spālem mentioné:/& idem videt tenere Domi.sub distinctione tñ in.c. si cui. in.v.col.j.de præben.dum alleg.tex.hic,& Moder.Peru. hic in vlti.no.& Areti.in consi.cv.in presenti consultatione.in.iij.colū.ver.præterea statutum.non tñ hoc est sine difficultate propter varietatem opini. vt patet ex dictis per Bal.in.l.humanum.in.j.col.C.de legi.& Felyn.in.c. nonnulli.in.vj.col.de rescrip. Sed tamen vltimum mihi
56 videtur verius per superius allegata. ❡† Postremo contra primum dictum obstat: quia argumētum de lege ad testamentum est validum.§.disponat.in auc.de nup.l.si quis legauerit.cum.l.præcedenti.vbi Bart.de leg.j.& ita de vno ad aliud arguit Imperator in.l.cum quidam.ver. quemadmodum.C.de ver.sig. sed testator per secūdum testamentum tollit primum nulla facta mētione:vt tenet hic glo.in ver.reuocare.arguendo ab speciali de aucten. hoc inter liberos.C.de testa.&.l.diuus.§.licet.ff.de iure codi.cum concord.vt scribit Cardi. in consi.lii.incip.in præmisso dubio.col.j.ergo eodem modo & secunda lex de prima contraria non debet facere mentionem.❡Respondeo dupliciter.Primo quia negari potest ꝙ secundū testamentum sine aliqua mentione/vel generali/vel coniecturata reuocet primum.Cum tex.sit in contrarium in l.sancimus.C.de testa.vbi probatur ꝙ tunc irritum erit primum testamentum cum testator dixerit illud non voluisse valere/vel alijs verbis contrariam ostenderit voluntatem nō obstat.d.auc.hoc inter liberos.per locum a speciali:quia dico illa mentio de qua ibi loquitur tex.intelligitur de speciali,non autem de generali probatur: quia testamentum inter liberos dicitur habere clausulam derogatoriam:vt tenēt hic Mod.& Docto.in.d.auc. hoc inter liberos.& in.l.si mihi,& tibi.§.in legatis.de leg.j.& tamen de clausula derogatoria debet fieri mentio specialis: vt late concludit Fely.in.c.accedentes.in.ij.col.extra de præscrip.& Cardi.in.d.consi.lij.in.ij.colū. Sic ergo illud quod dicitur,ꝙ secundum testamētum reuocat primum non facta mētione,intelligo de speciali:generalis autem mentio requiritur per.d.l.sancimus. & ita erit noua declaratio ad istam doctrinam. Vel secundo responde ꝙ illa regula.§.disponat.non procedit generaliter:vt decla

rat Bar.in.l.titio centū.§.titio.el.ij.ff.de cond.& demon. & late Iaso.per illum tex.in.l.nemo potest.in.ij. col.& in ij.lec.de lega.j.illud enim procedit ꝙ voluntas testatoris est lex in fauorē illius pro quo disponit.ita declarat Bar. in.l.j.col.fi.C.de pac. non tamen hoc generaliter est verum quo ad alios,in quo lex imponit vinculum: & ita re soluto illo argumēto iura concordantur:& pro ista concordia facit quod dicit Domi.in.c.si propter. col.pen. j.de rescrip. dum alleg.istum tex. Vel tertio generaliter responde ad cōtraria supra facta ꝙ.d.l.fi. cum alijs non loquitur dispositiue:vt ibi patet quo casu illa verba non inducunt necessitatem:vt tradit glo.singularis approbata ab omnibus in.l.vnica.C.quando non peten.par. Si igitur cōtrarium fiat nihilominus lex valebit etiam si essent verba dispositiua,cum non sit in dictis iuribus clausula annullatiua:vt dixit Alex.notabiliter in consi.xxiiij. Inspecto processu.in.j.col.in.iiij.vol. maxime in principe de quo loquimur,qui non ligatur legibus, & dicitur habere iura in scrinio pectoris:frustra enim hoc in tex.diceretur si de antiquis legibus deberet mētionem facere. Concludas ergo ꝙ illud est de bene esse,& ad abundantem cautelam non requiratur de necessitate,& ita ista iura possunt resolui: cogita tamen quia non videntur ista esse sine difficultate. ℭ Retēta tamē prima clausula pro vera,limitatur non habere locum quando prima constitutio fuisset specialis,& secunda generalis: quia tali casu iste tex.non procedit,nec speciei per genus cēseretur derogatum.ita nota.dicit Bar.in extrauag.ad reprimen.in ver.non obstan.& eum sequitur Pet.de ancha.in repe.c. j.fol.v.in.iij.colū.de consti.& ratio istius limitationis est: quia specialis dispositio censetur ignorari: vt hic est casus in.ij.parte tex.qui videtur hanc limitationem proba

57 re:& ideo requiritur ꝙ specialis fiat mētio,† vel quia specialis dispositio dicitur dignior generali: & ideo non tollitur,nisi de ea fiat mētio:vt dicit Bal.in.l.j.ff.de offi. consu.sequitur Guliel.Mōser.in cōmento pragmatice fo.v.

58 ℭ † Nota quarto ex isto text.ꝙ statutum, & consuetudo æquiparantur.ita istum tex.in not.q.ponderat Io. an.in regula nemo.la.ij.in.q.ibi quinto.j.de reg. iur. in merc. & ad hoc idē no.Domini.in.c.fin.in.§.vbi vero.in.j.col.

l.de appel.cum simil.vt scribit Iason in.l. sed & si posses/sori.§.item si iurauero.in.ij.colũ.ver.iiij.ex prædictis.ff. de iure iur.Fely.in.c.ꝙ super his.in pen.col. de maio.& obe.& Federi.de senis in consi.xvij.quæstio talis est.in.ij. col.qui ad hoc ponderant istum tex.&.l.de quibus.ff. de legi.faciat ad hoc quia consuetudo idem est ꝙ statutum: vt no.dicit Bal.in.l.ij.circa fi.C.de bon.lib.cum cõcor. vt per Iaso.in.l.omnes populi.in.j.no.ff.de iusti.& iur.in lec.& tradit Alex.in cõsil.clxxxix.mature digestis.col.iij. lib.ij.¶ Sed aduertendum est quia ista non sunt genera liter vera:nam quando inter vnicum casum,& alium re
59 periuntur plures differentiæ,q̃ concordantiæ† illi casus dicuntur dissimiles,& non equipollentes.ita Abb.in.c. translato.de consti.& in.c.quemadmodum.de iure iur.& est bonus tex.quem ibi no.Bal.& Ias.in.l.j.C.de iure em phi.cum concor.quæ ponit gl.in.c.sic enim.in ver.nun quid.xxviij.q.j.hinc est ꝙ argumẽtum a simili est ita fra/gile ꝙ data dissimilitudine etiam parua corruit: vt dicit Anto.de bu.in repe.c.fi.in.l.col. de consue. Et regulari/ter data instantia istud argumentũ tollitur:vt est tex.no. in.c.cum marthæ.& ibi no.Abb.in prin.de celeb.missa. facit tex.in.§.pauonum.insti.de rerũ diui.& insti.de reb. corpo.& incorpo.in prin.Sed inter statutum,& consue/tudinem reperiuntur plures,& substantiales differentię, q̃ concordantiæ,quas late congerit Rochus cur.in trac. consue.in.iij.q.princi.colũ.xcv.& tradunt Abb.& Mod. in.c.clerici.de iudi.& late Andre.sicu.in proæ.cle.super glo.in ver.iuris.& notabilius Fely.in.c.j.in.ij.col. ver.li/mitatur hæc ampliatio,de re iudi. ergo illa æquiparatio non procedit,non obstat iste tex.quia licet hic videãtur æquiparari quo ad hoc:vt sicut de statuto debet fieri mẽ tio,sic etiam de consuetudine, cum consistant in facto: per hoc tamen generaliter,& per viam regulæ in alijs ca sibus non cẽsentur æquiparari,immo habent se consue/tudo,& statutum tanq̃ species oppositæ,nec se compati/entes in eodem subiecto patet:quia statutum est ius scri/ptum,consuetudo vero ius non scriptum:& sic sunt spe cies oppositę,nec se compatientes in eodem subiecto:vt dicit Pet.de Anch.in.c.cum dilectus.de consue.pro quo alleg.tex.hic ad idem est doctrina Bar.in.l.de q̃bus.in fi.

60 ff.de leg.dum concludit,† q si actor in libello faciat mentionem de statuto,& postea probet de consuetudine debet succumbere:& hoc sequitur Iason in.l. præscriptione.in.iiij.col.C.si contra ius vel vtili.publi. & ideo tene q regulariter statutum,& consuetudo differunt:& appellatione vnius non venit aliud:prout late dicit Cur. loco superius allega.& manifeste colligitur ex rub.de statutis, & consuetu.in vsibus feudo.vbi illa ponuntur vt diuersa.Nam ea quæ habent diuersam causam productiuam, habent diuersos effectus:vt in.§.gallinarum.& ibi Io.fa. Insti.de rerum diui.facit tex.in.l.ex hoc iure.ff.de iusti.& iure.iuncto.§.sed iste.insti.de actio.Sed statutum,& consuetudo habent diuersam causam productiuam:ergo debent habere diuersum effectum:nam si idem essent, cur diuerso modo nuncuparentur:vulga.l.si idem.C. de codicill.facit ad hoc quod in nota.casu dicit Deci. in consi. cclxxv.in causa.in.iiij.col.nu.viij.in.ij.parte.& Ludo.lusitanus.in.l.j.in.vij.col.& in.l.si is qui ducenta.§.vtrum. in.xlj.col.ff.de reb.dub.Barba.in repe.l.cum acutissimi, in.xciij.&.cxij.col.C. de fideicom.Bar.in.l.j.in princ.ff. de re iudi.& in.l.j.in prin.ff.de testa.Iason in.l.j.in prin. de leg.j.& in rub.C.de procu.Et q consuetudo,& statutum sunt diuersa,apparet in.§.cōstat.Insti. de iure natu. vbi ponuntur tanq̄ species oppositæ. Ponit etiam Ang. areti.in.§.ex non scripto.in.j. col.ver.ex quo.Bart. insti. de iusti.& iure.Nec ob.q consuetudo idem sit quod statutum,quia illud est verum, ratione vinculi, & quando concurrunt super eodem casu:vt in.c.cum dilectus. Secus vero si super diuersis,vt hic,& ita istum tex.intelligit And.sicu.in.d.c.cū dilectus.in.v.col.nu.3.Vel prædicta concordari possunt ex his quæ dicā.j.in.iiij.no.Gemini.

61 ¶†Nota quinto ex isto tex.q papa non potest imponere legem successoribus,sed sibi.Ita istum tex. ad hoc no. Domini.in.c.ij.in.iij.col.j.de præben.Patet,quia:vt hic dicit tex.pōt reuocari illa constitutio prior, per posteriorem successoris,qui al's non posset,si prędecessor legem successori imponeret,sibi autē bene potest legem imponere,ita Domini.vbi.s̄. & idem Domi. in.c.statutum. in prin.in. vj.col.super glo.barū.j.de rescrip.cum concor. vt scribit Cardi.S.Sixti in.c.non liceat.xij.q.ij. & Troi

de malul.in tracta.de cano.sancto. ¶Sed circa prædicta ad duo aduertendum est. Primo quia istud primum dictum non videtur verum simpliciter, ex eo, quia quádo lex incipit habere effectum viuente papa, videtur ꝙ illa lex liget etiam successorem post mortē suam: vt est text. in.c.periculum.J.de elec.in cle.ne romani.eo.tit. vbi papa facit legem circa electionē successoris, quæ ligat eū. Et ista ratione dicit Deci.in.c.licet.§.de electi.in.ij.col.
62 † ꝙ papa potest sibi successorem eligere, rationibus de quibus ibi per eum. facit pro ista opi.qa lex de natura sui debet esse perpetua.l.arriani.C.de hęre.& habetur in.c. erit autem.iiij.dist.& sic durabit in tempus successoris, & ita per istam rationē Fede.de senis in consi.xvj.incip. capitulum ecclesiæ. Pluribus rationibus concludit statutum episcopi ligare successorem, licet successor habeat potestatem illud reuocandi. cuius dictum sequit̃ Philip. fran.in.c.ij.§.statuto.in.iij.col.J.eo.& pro ista opini.facit dictum Cardi.in.c.perpendimus.de senten.excom.vbi dicit ꝙ papa non potest reuocare beneficium datum clericis per dispositionem.c.si diligenti.de foro compe. Ex quo manifeste appatet, ꝙ prædecessor potest successori legem imponere: & hoc vlterius suadetur ex regula illa
63 vetustate vulgata, † ꝙ valet argumētum de pactis ad statuta.l.non impossibile.ff.de pac.& tex.fingu.in.l.fi.C.de fideiuss. Sed clarum est, ꝙ pactum factum per prædecessorem ligat successorem: vt tradit Bal.in.c.j.de na.feu.& ibi Præpo.qui per hoc dicunt, ꝙ quando Imperator Fedricus inuestiuit communitatem Papiæ de comitatu, & aliquibus castris, & terris, potuit facere pactum cum eis, ꝙ nec ipse, nec eius successores possent illud reuocare sine culpa cōmunitatis, & illud dictum sequitur Iaco.de sancto Geor.in sua inuesti.feu.col.ij.ver.sed an prĩceps. & Io.de ana.in.c.fi.col.vj.ne prael.vi.suas.& dicit Ro.in.
64 consi.lij.in quæstione.&c. † ꝙ successor tenetur seruare promissionem antecessoris sui de non ædificando fortilitia: vt latius ibi per eum, qui notabiliter loquitur: & in consi.cxvj.visis necessarijs.in fi. Et istam opi.firmat Frã. cur.in consi.xlix.memoriæ recolendæ.in.lxxij.col.& latius Firmia.in trac.de episcopo.in.iiij.parte.iiij.libri.q. liiij.cum pluribus alijs concordan, quæ congerit Ludobolo.

bolo.in consi.vj.vt in pręsenti.col.pe.& idem late Ioan. Igneus in repe.l.damnationes quas diuus in.ij.&.vj.col. C.de dona.inter vi.& vxo.Si igitur ista in pacto procedunt,ergo eodem modo in statuto habebunt locum per prædictam regulam.¶ Tamen tenendo communē opi. ad ista patet responsio,ꝙ ideo illud.c. vbi periculum.cū simili.habent effectum vinculi post mortem condentis: quia videntur tacite approbata a successore,& illis tanꝙ expedientibus ad vtilitatem ecclesiæ ex honestate se submittit.arg.tex.in.c.nos si incompetenter.ij.q.vij.&.l.est receptum.ff.de iur.om.iudi.Nam licet princeps legibus solutus sit,tamen aliquādo legibus se submittit.l.digna vox.C.de leg.not.Abb.& omnes in.c.j.per illum tex.de

65 proba.†Per hoc tamen non infertur,ꝙ non possit legē tollere:nam successor papa posset (si vellet) dispositionem illius.c.vbi periculum.reuocare,introducendo aliū modū,cum ista sunt de iure positiuo supra quod est papa:vt in.c.ꝓposuit.de conces.præben.cum concor.quæ And.sicu.ponit in.c.j.in.vij.&.viij.col.de constitu.Nam adeo hoc est verum ꝙ etiam bene statuta prædecessorū suorum potest reuocare:vt dicit Archi.in.c.ita dominus.

66 in fi.xix.dist.adeo ꝙ dicit Domi.consi.lxiiij.†ꝙ papa potest mitriam a prædecessore depositam apud mercatorem repetere,& illam obligationē reuocare, & ita in terminis.d.c.vbi periculum.videlicet ꝙ possit per successorem reuocari.tenet Rosel.in trac.de potestate pape.quē sequitur Deci.post Abb.in.c.licet.de elec.& Andr.sicu. in cle.ne romani.in.vij.col.de elec.Nec ob.dictum Cardi.in.d.c.perpendimus.quia illud ideo est,ne oriat scandalum in ecclesia sancta dei.Ita respondet Roma.in.l.si vero.§.de viro.ff.sol.matri.Vel aliter potest dici,ꝙ ideo papa illam constitutionem tollere non potest,non ex eo, quia prædecessor posset ei legem imponere,sed quia ha

67 bet concursum iuris diuini.† Nam exemptio clericorū est de iure diuino.Iuxta glo.nota.in.c.imperator.xcvj.dist in.quam sequitur Præposi.in.c.in istis in fi.iiij.dist.quę ratio non militat in alijs cōstitutionibus:& ideo dicimus, ꝙ licet dispositio.c.omnis vtriusꝙ sexus.de pœni.& remis.sit Gregorij,non potest tamē per papam tolli,propter prædictam rationem: vt probant repetentes ibi,&

eodem modo dicit Ant.de but.de.c.si quis suadẽte.xvij. q.iiij.videlicet ꝙ non possit per papã tolli.Ita dicit Ant. de bu.in.c.quanto.de consue. sequitur Abb.in.c.nulli. de senten.excom.Nec etiam illud verum est,quod dicit Deci.de eligendo successore,quia cõmunis opinio est ꝙ
68 †papatus non debet per successionem dari,sed per ele- ctionem:vt dico in cõmento regulę cancel.de infir.resi. & fatet idem Deci.in.d.c.licet.post Abb.rationibus, de qbus per eos,& hoc vltra ipsos pluribus rationibus ele- ganter ꝓbat Aug.de ancona in trac.de pote.eccle.q.ij. arti.iij.& reassumit quidam Pet.modernus in nouo suo trac.de primogenitura.fo.lxxxix.in.ij.&.iiij.colũ.& ratio istius conclusionis est,quia ideo papa ꝓhibetur successo rem eligere,qa effectus confertur in tempus quo nõ est papa,& sic post eius mortẽ:vt dicit glo.in.c.apostolica.§. his oĩbus.viij.q.j.quam sequit quidam mod.Io.nerutius in rub.de testa.in.viij.col.post And.sicu.ibi.

¶Nec ob.ꝙ arg.de pacto ad legem valer,quia illud pro cedit,vbi est eadẽ ratio,sed in casu isto non est eadem ratio,quia princeps per contractum obligat.c.j.de proba. & non per legem,cũ sit solutus.l.digna vox.C.de legi.& ita illud argu.limitat Deci.in.l.nec ex prætorio.in fi.ff. de reg.iuris.& prius Fely.in.d.c.j.in.iij.col.& ibi Deci. per allega.ibi per omnes.Vel aliter ad illud argumentũ rñdeas:vt late per Ias.in.l.iubemus.col.j.C.de iud.& latius in auc.præterea.in.vj.col.C.vnde vir & vxor.cum concor.vt tradunt Moder.Taurineñ.in.l.vt vim.in.iij. col.ff.de iusti.& iur.Pro quibus facit optime dictũ Card. qui istam opi.tenet in consi.lij.in pręmisso dubio.Sic et goex istis maneat prima regula firma,videlicet,ꝙ papa non põt imponere legem successori,quam quidem regulam si volueris cum prædictis contrarijs concordare, videas vltra prædicta Henri.boich in.c.cum ad hoc.de cleri.non residẽ.qui ponit distinctionem,quomodo successor possit factum successoris reuocare,& hoc,quantũ ad istud primum dictum.

¶Circa secundum dictum,videlicet,ꝙ papa possit sibi legem imponere,aduerte,qa non videtur indistincte ve-
69 rum in terminis istius tex.†quia princeps non potest sibi legẽ imponere,quominus ab ea recedere liceat: pro-

ut no. idem Domi.in.c.statutum.col.fi.l.de præben.nisi per viam contractus seu pacti, vt dictū est, & tenet in terminis nostris Felyn.in.c.nouit.in.viij.col.extra de iudi. cum simi.per And.sicu.in consi.j.in.iij.&.iiij.col.in.j.volu.& per Mod.in.c.j.de proba.& plura cumulat Io.nenizanus copiosus doctor astensis in consi.xij.inter consi. Alb.bruni in.iiij.colū.& in puncto istius tex.ꝙ princeps nō possit sibi imponere legē, a qua non liceat recedere, tenet expresse Fely.in.c.nōnulli.in prin. in.vij.col. ver. rñdet præfatus doctor extra de rescrip.& hoc manifeste ꝓbatur, quia ligari proprium est subditi & cognoscentis superiorē, sed papa de quo loquitur iste tex. superiorem non recognoscit: vt in.c.significasti.&.c.īnotuit.de elec.

70 c.solite.de maio.& obe. †sed est iudex & supremus omnium regum non recognoscētium superiorem: vt dicit Io. and in.c.graue.in.ij.col.de offi.ordi.igit̃ &c. Non enim legibus solutus esse diceret̃, si lege sua ligaretur: prout in no.casu exemplificat Abb. in.c.stirpandæ §.quia vero.de præben. Vbi per hoc dicit ꝙ papa faciēdo constitutionem contra simoniacos nō ligat seipsum, nam licet dans illi pecuniā pro beneficio peccet, ipse tñ accipiens non peccat, quod dictum celebrat Io.Carrapha Cardinalis & quondam vicecancel.antiquus in trac. de simo. so.ij.in.iij.col.pro quo alleg.in simili quæ dicit Io.an.in reg.cum qd.de reg.iur.in mercu. de epō statuente ꝙ clerici ludētes ad azarum sint excōicati, ꝙ ipse ludens non comprænhendit̃ in statuto, de quo ibi per eos, immo fortius si in tali lege apponeret̃ iuramentum per principē

71 adhuc non censeret̃ astrictus† cum iur̃m sortiatur naturam dispositionis, sup qua imponit̃.l.fi.C.de non nu.pe. c.intellecto.de iur.iur.glo.in ver.reuocatus.in.c.fin.l.de ꝑcu.declarando tñ, vt dicam.j.in.c.ij.eo.ti.de honestate tñ quæ sunt dicta ꝑcederent, & ita ꝑcedit.l. digna vox. C.de legi.ꝗcquid ibi Cy.dicat ꝑut latius reassumo in cōmen.meo reg.can.in.iij.q.proæmij.& in dicta reg.xviij.

72 de infir.resig.quę hic nō repeto.¶† No.sexto ex isto tex. in prin.iūcto h.drīam esse inter reuocare & derogare, qa reuocari illud dr̃ quod tollit̃ in totum. istud ꝑbatur ex dicto Car.in cle.statutū.i pri.de elec.& cle.si romanus.de ꝑb.vbi dicit ꝙ corrigere est reuocare aliqd qd tenuit.c.

non debet.de consan.& affini.iunctis dictis per And. si-
cu.post Imol.in cle.ne romani.in.vij.col.de electio. de-
rogare vero est quando pro parte tollitur constitutio:vt
in.l.derogatur.ff.de ver.signi.& in eadem significatione
capitur apud peritos linguæ latinæ:vt apparet apud Ci
cero.de inuentio.in trecentis locis, & declarat Victori-
nus in.ij.rhetori.M.Tullij, quãuis ista fm subiectam ma
teriam varientur:vt ex hoc tex.colligitur ex adductis per
Petrum de monte episcopum Brixieñ. in suo indice in
verbo correctio.& derogatio.& ex Pli.c.iij.lib.xxvj.dum
de Cleophãte medico loqt,& dixi supius in quodda nor.
ideo non repeto, sed declarãda sunt hęc dicta:vt ibi dixi.

73 ¶ †Nota septimo ex isto textu q ea quæ consistunt in fa
cto non præsumitur quis scire. ita dicit Cardi. & notat
istum tex.in clemen.j.col.viij.in.xviij.q. de supple.neg.
præla.Nam in his quę sunt facti non potest dari certa do
ctrina, nec sciẽtia:vt dicit idem Cardi. in cle.ij.in.j.col.
q.ij.de vita & honest.cleri.dum ibi per istam regu.dicit,
q circa vestes religiosorum non potest dari certa deter-
minatio, quæ videlicet sint honestæ, & perfulgidę & quę
non, cum hoc consistat in regulis eorũ, quæ in facto con
sistunt, & hinc solet dici, q facta prudentissimos hoĩes
fallunt.l.error.ff.de iur.& fac.igno. & ista ratione, ad.q-
facti non rñdet iurisconsultus, quia facile posset decipi:
vt.l.eum quẽ temere.§.fi.ff.de iud.& per hoc dicit Alex.
74 in.l.post dotem.in.x.col.nu.29.ff.solu.mat.† q si plures
doc.affirmẽt in lectura, ita de consuetudine seruari non
credit ei, cum consuetudo sit facti, in quo ẽt princeps er
rare põt, & hoc dictũ sequit Cur.in rep.c.fi.in.xcix. col.
q.v.de consue.& ante ipsum Ias.in.l.de qbus.in pen.col.
ff.de legi.& in.l.j.in.ij.lec.col.j.sol.ma.& in.l.admonẽdi.
in.xlix.col.in ver.inueterata.ff.de iur.iur.& ob eam cãm
incertitudinis videmus, q non sufficit allegare consuetu
dinem, nisi pbetur:vt dicit Saly.in.l.j.col.viij.ver.quęro
an si consuetudo.C.quę sit lon.consue.& Are. in consi.
xiij.viso diligẽter.& ps ad eius positionẽ teneret rñdere:
vt cõcludit Abb. in.c.j.in.iiij.col.de re iu.& hoc nõ alia
rõne, nisi quia consistit in facto, in quo de facili qs errare
põt. Secus est in positiõe iuris, qa ad eã pars non rñder,
ex quo iũs est certũ:vt tradit Bar.in.l.j.ff.si cer.pet.& ĩ.l.

ij.in fi.ff.de cōfes.& Egidi.deci.xxxiiij. & prædicti.omnes
75 fundátur in hoc,†quia facta sunt incerta.l.in bello.§.fa-
ctæ.ff.de capti.& cum prædictis transit Corneus in con
si.clxxxj.visis nonnullis actis.in.ix.col.ver. neq; ob.li.ij.
& Abb.in.c.pastoralis.in pe.col.de fide instru.faciūt quę
idem Abb.dicit in.c.cū venissent. de eo qui mit. in pos.
& reassumit Cur.in rep.d.c.fi.in.iij.q.prin. Et hoc quod
dictum est,facta posset ignorari, non solum procedit in
facto alieno,sed etiam in proprio,ex quo iste tex. genera
liter loquitur. Ex quo infertur q̃ papa potest ignorare
etiā ea quę in facto proprio consistunt,& hoc euenit pro
pter multitudinem negociorum,& importunitatem pe-
tentium,quæ ne dum in principe,sed in priuato cadere
possunt.l.pen.ff.de confes.& Bar.in.l.ij.eod.ti.Quod est
verum,nisi factum esset notabile, nam tali casu in facto
proprio etiam in casibus,in quibus posset admitti igno-
rantia,nō esset tolerabilis:vt est tex.singularis, quem ad
hoc ponderat Fely.in vlti.no.in.c. cum illorū. de sentē.
excom.Et hoc quod dictum est de ignorātia facti,proce-
dit etiam si illud factum non sit purum , sed habeat in se
mixturā iuris:prout hic exemplificatur in consuetudine,
& statuto,quæ licet in facto consistant,negari tamen non
76 potest.†quin habeant mixturam iuris in tali mixtura fa-
ctum prępōderat,cuius ratione dicimus totam consue-
tudinem,vel statutum ignoratum, si non fiat de illa men
tio:vt dicitur hic,& tradit Cardi.in cle.fi.§.statuimus.q.
viij.de statu mona.& in cle.j.§.fi.de reb.eccle.non alie.&
in cle.sæpe.in.vj.col.q.xxx.de ver.signi. in quibus locis
meminit de isto tex.¶ Tamen circa ista aduertendū est,
q̃ licet verum sit,q̃ facta ignorari possunt,tamē non per
hoc bene infertur ad consuetudines,& statuta, quæ abso
lute, & pro maiori parte in iure consistunt: prout de
consuetudine est text.in.c. consuetudo.j.dist. de statu.in
§.ius autem ciuile.insti.de iusti.& iure. Vbi consuetudo,
& statuta veniunt appellatione iuris:vt dicit etiam Abb.
in.c.cum nobis.de elec.¶Domi.hic in prima oppo.ad-
uertit ad hoc,& reiectis quorundam solutionibus, ipse
post dominum suum in ista solutione residet ,videlicet,
77 †q̃ licet consuetudo ius dicatur,tamen continet plus de
facto,q̄ lex,ex eo quia,non vno momento inducitur,sed

ex diuturnis,& multiplicatis actibus,& ideo facti esse dr.
Secus āt in lege,qa vno momento ꝑmulgatur,& ideo dr
esse iuris.Ita concludit hic Domi.licet ꝑ longiora verba,
quem sequunt̃ cōiter oēs,qbus adde Andr. sicu.in.c.cū
dilectus.in.iij.col.nu.18.de cōsue.¶ Sed ista ratio mihi
non satisfacit,qa atteta sua ratione statutū,qd fit vno mo
mēto sicut.l.debere dici absolute in iure cōsistere, cuius
78 oncōtrariū dr hic in tex.† Praeterea licet consuetudo ma-
gis de facto pticipet q̄ lex,illud plus vel minus respectu
tpis, non est in consideratione,vt per hoc fiat differen-
tia specifica:vt est casus no.in.l. pater qui castrense.§.fi.
ff.de cast.pecu.declarando,vt per Bar.in.l.& si post tres.
in vlt.col.ff.si quis cautio.facit tex.in.l.fi.ff.de fun.instru.
quem ad hoc inducit Bar.in.l.j.in.iij.col.ver.tertio vbi.
ff.de actio.& obli.Nam temporis longioris consideratio
est quędam qualitas:vt dicit Bar.in.l.ita stipulatus.in.ij.
col.ff.de ver.obli.quae non facit differētiam specificam:
vt dicit idem Bar.in.d.l.j.& istud suadet̃, quia licet con-
suetudo fiat ex pluribus actibus, ita etiam in condenda
lege plures actus requirunt̃: vt ꝓbatur in.l.humanum.
vbi per Bald.C.de leg.& tenet Bar.in.l.oēs populi.in.j.
col.ff.de iusti.& iure.& in.l.de quibus.in.iiij.col.ver.pri.
videamus.ff.de legi.& in auc.vt factae no.constit. & licet
79 actus consuetudinis consistant in tpe, † argu.tamen de
tpe ad actus valeat:vt in.l.fi.ff.de triti.tenet Iason in.l.si
eadem.in.j.colū.ff.de offi.asses. Et ideo do.Anto.in.c.fi.
de consue.respōdebat aliter ad.d.c.cōsuetudo,ꝙ ille tex.
sit Isidori qui non habuit potestatē legis condende.Sed
etiam istud non satisfacit,quia ex quo eius dictum repe-
ritur canonizatum in lib.decretorū,qui approbatus est:
vt concludunt cōiter docto.in.c.ij. de rescrip. & in.l.j.ff.
si cer.pet.non potest reijci.Praeterea dato ꝙ ille tex.pos
sit ita dissolui,nō tñ tollit̃ per hoc tex.in.§.constat.insti.
de iure na.vbi tex.appellat cōsuetudinē ius nō scriptū.
¶Quam ob rem,vt omnia ista resoluantur,ego puto ali
ter posse dici,& dicas sic,ꝙ consuetudo potest considera
ri tripliciter. Primo pro quadam assuefactione hoīs,&
ista est facti.& cōmunis est omnibus animantibus:vt pa-
tet in.§.pauonum.insti.de re.diui.Secundo capitur pro
vsu plurium personarum,& tunc dicit̃ mos, vel vsus,&

iste etiam dicit̃ esse facti, quod ꝓbari debet: vt in.l.j.C. de legi.& ita ꝓcedit iste text. Tertio capit̃ pro iure, quod resultat ex vsu & moribus, & illa consuetudo dicit̃ ius, & tunc ꝓcedat contrarium, ista fuit nota.resolutio Bar. incognita docto.hic qui in terminis ita declarat istum tex. nostrum in.l.de quibus.in.ij.col.in.j.q.ff.de legi. ¶ Vel secundo potest ista difficultas aliter (vltra Bart.) resolui, ex qua resolutione tex.noster nouiter declarabitur. Considera igitur ꝙ consuetudo, ideo in text.isto, dicitur facti ex eo, quia conflat̃, & componitur ex puro, & mere tacito consensu & volũtate inducentium, non autem ex ex-
80 presso: vt est tex.in.l.de qbus.ff.de legi. † Tunc sic, quando aliquis actus consistit in tacita voluntate, & consensu tacito hominum, ille actus dicit̃ esse absolute facti, tex.est in.l.in bonę fidei.ff.de acqui.rerum domi.& ista ratione consuetudo hic facti dicit̃, quia solo consensu hominum retinetur, nec in scriptis reponit̃: vt in.§. in his enim ciuitatibus.insti.de iure natu.& ideo consuetudo, qa oculis decerni, nec legi põt, extra illum locum ignorari põt. Secus aũt est in lege: nam in lege requirit̃ expressus consensus per viam solẽnitatis, & formę in scriptis repositę:
81 vt in.d.l.humanum. † & vbicunq; in aliquo actu expressa forma, & solẽnitas requirit̃, ille actus dr̃ esse iuris: vt est tex.in.l.v.§.stipl'o.iũcta.l.si vnus.§.pactus.ff.de pac.vbi ista rõne in.d.§.pactus dr̃, ꝙ in stipl'onibus ius continet̃, in pactis vero factum versat̃, quia pacta solo consensu fiunt, stipl'o vero vltra consensum, requirit verborũ solẽnitatẽ expressam: vt ẽt declarat Bar.in.l.sciẽdũ.in.j.col. ff.de ver.ob. Quod nota, qa ista est vera, & fundamẽtalis rõ ad istũ tex.in statuto vero, alia rõ cõcurrit, vt factũ dicat̃, qa extra territoriũ statuẽs cẽset̃ priuatus, & illud statutũ nõ hẽt vinculũ: vt in.c.ij.ĩ.eo.& l.fi.ff.de iur.om.iu. Sic ergo nõ facit ius, ergo erit factũ, qđ qđẽ põt ꝓbabil'r ignorare prĩceps residẽs extra locũ, vbi illđ statutũ viget & ħ exp'sse vr̃ sentire Bal.ita rñdẽs ad istũ tex.in.c.cũ oẽs.
82 in.vj.col.ver.& no.ꝙ ĩterdũ.de cõst. † Tñ si prĩceps resideret ĩ loco vbi viget tale statutũ, & faciat legẽ, tũc nõ ꝓcederet iste tex.p ea q.j.dicã, qa tali casu ẽ ius ĩ illo loco, & isto modo prædicta iura adducta pro contrario declarantur nouiter, vt statim probabo.

83 ¶ †Istud tamẽ notabile limitatur non procedere in his quæ de consuetudine fieri solent: quia posito ꝙ illa sint facti, non possunt tamen probabiliter ignorari. Ita nota. dicit Soci. in consi. xcvij. in præsenti consultatione. in. j. col. nu. 8. in. iiij. vol. & prius dixit Bal. in rub. C. de fide in stru. alleg. pro hoc tex. quem dicũt singularem in. l. fi. C. de fideius. quem late commẽdat Alex. in. l. huiusmodi. in fi. prin. de leg. j. Iason in. l. admonẽdi. fo. cix. ff. de iure iu- ran. & in. l. fi. in. x. no. C. de iure emphi. Rochus cur. in re- pe. c. fi. in. cxxviij. col. de consue. cum infinitis simi. vt di- xi alĩs in. d. l. fin. in meis singularibus iuris ciuilis. Tamen ista limitatio videtur posse morderi, quia (vt superius di ctum est) in his quę sunt facti non est dare certam doctri nam, ex quo extrinsecus accidũt, & ideo scientia nõ prę- sumitur. l. quicunq;. §. fi. ff. de pub. cum alijs concord. vt per Io. de anna. in consi. c. visa petitione. in fi. & per Fely. in. c. tenor. de re iudi. & in specie illam limitationẽ Bald. & aliorum alia ratione repræhendit Fely. in. c. sicut. col. fi. in. vj. fallen. de re iudi. & Ias. in. l. certicondi. §. si num- mos. in. iiij. col. ff. si cer. pet. & in. l. sciendum. in princi. & col. j. &. vij. in. viij. fal. de verbo. obli. Et pro ista opi. vltra ipsos videtur hic casus vbi facta, de quibus loquitur iste tex. videlicet, statuta & consuetudines erant consueta, & in vsu, & tamẽ princeps ea præsumitur ignorare, patet. Quia non reuocantur nisi fiat mentio, nec dici potest, ꝙ iste tex. loquatur de consuetudinibus & statutis, non visi- tatis & consuetis, quia illa dicerentur inefficacia, & per non vsum sublata: vt dicit tex. in auc. quibus mod. natu. effi. sui. §. penulti. ibi quoniam & non vtendo perempta est &c. & tex. in. l. j. in prin. ibi. per dissuetudinem emẽda ta, & abolita. C. de cad. tol. Sic ergo, ex quo iste tex. loqui

84 tur de statutis & consuetudinibus in †dubio debet intel- ligi de efficacibus & visitatis. arg. c. cumana. de elec. & §. sed hæc solemnia. insti. de verbo. obli. Quare de statuto nullo, & non efficaci, non esset opus mentionem facere, per ea quę tradit Fely. in. c. ex tenore. per illum tex. in. ij. col. ver. de rescrip. extra de rescrip. & quia iste tex. simpli citer de statutis & consuetudinibus loquens, debet intel ligi de validis: vt tradũt omnes in. c. fi. de consue. & in. c. j. de constitutio. & in. l. iiij. §. condemnatum. ff. de re iudi.

85 ¶† Sed tamen istis non obstā. teneo opinio. Bal. & sequacium per tex. in. d. l. fin. Quia certum est, ꝙ quando facta sunt consueta, præsumūtur nota, & inesse actui, licet non exprimantur, sed statuta & consuetudines, de quibus loquitur iste text. sunt consueta, ergo præsumuntur nota. Data igitur notitia, debent censeri per secundam constitutionem reuocata, ꝙ autem facta consueta censeantur nota, est tex. in. l. ꝙ si nolit. §. assidua. ff. de ædil. edic. per quem dicunt doc. inferius allegandi, ꝙ quādo facta sunt consueta, potest ea notarius extendere in instrumento, licet non sit a partibus dictum: vt cōcludit Alex. in consi. xxvij. in causa & lite. in. j. col. in. ij. volu. & in consi. xxxvij. viso & opportune. & in. iij. col. eo. volu. cum multis alijs, quæ latius congessi in notabi. meis. d. l. ꝙ si nolit. & sequitur Iason in. l. fi. no. xxx. C. de iure emph. & in. l. vt liberis. in. j. ij. & iij. col. C. de colla. declarando & limitando, prout facit Deci. in. l. semper in stipulationibus. col. fin. ff. de reg. iur. Et ista opi. est verior quam dicit esse cōmunem, idem Alex. in. d. l. sciendum. in. v. col. cum infinitis concor. quas congerit Cur. in tracta. de iurepatro. in verbo pro eo ꝙ de diocesani consensu. in. vij. q. per totum. & reassumunt Moder. Taurineñ. in trac. magno præscriptionum. in. j. parte. iij. partis principa. in. x. q. & Moder. Bononieñ. in singu. cxxiij. incip. in iure. cum alijs cumulatis per Fely. & nouissi. in. c. cum. m. de consti. non obst. d. l. quæcunq;. cum alijs superius allega. quia illa procedunt in actibus mere facti & extrinsecis quæ prīceps potest ignorare, iste vero text. loquitur in factis habentibus mixturam iuris, & qualitatem extrinsecam: vt supra dixi
86 in alio not. † Quia qualitas variatur respectu locorum, & ideo talia facta princeps non præsumitur ignorare.

¶ Ex quibus omnibus infero ad nouam declarationem istius tex. videlicet, ꝙ licet dicatur, ꝙ princeps posteriorem condendo legem, non censetur priores consuetudines, vel statuta contraria tollere, nisi exprimat quia in facto consistunt, hoc procedit, quādo illa statuta nō essent in vsu, nec notoria, secus si illæ consuetudines, vel statuta in vsu essent, & sic essent notoria, quia tali casu censerentur reuocata, nulla facta mētione, & non procederet iste tex. Ita in terminis voluit Fely. in. c. fi. i. ij. col. de iud.

alleg.inter alia dictum Bal.in.l.ij.in fi.C.quæ sit longa consue.quem refert,& sequit Iason in.l.ij.in.ij.col.C.si contra ius vel vti.pub.de quo dicemus inferius.¶ Non ob.ponderatio istius tex.dum dicebam hic loqui de statutis,& consuetudinibus vsitatis,& tñ per posteriorem legem non tollunt,quia non cẽsentur nota,quia respondeo,ꝙ iste tex.procedit qñ illa statuta vel consuetudines vigebãt,& erãt vsitata alibi,q̃ vbi morabat princeps: vt in simili videmus de statutis Basilieñ. concilij quæ sunt in vsu in Francia,& tñ Romæ non sunt vsitata.Et ꝓpter talia hmõi similia iste text. dicit ꝙ papa illa præsumitur ignorare,al's si vigerẽt in loco vbi princeps nouam conderet legem,censerent reuocata,non facta mentione cũ cessaret ratio,istius tex.in secundo responso,& militaret ratio posita in prin.tex.quia si ibi talia statuta & consuetudines vigebãt,& erant in vsu,non potest princeps ea ignorare.Ita ad literam dicit Abb.in.c.fi.de consuetu. & Imo.in consi.xxiiij.in.ij.col.vbi vult,ꝙ si ciuitas facit statutum contra suam consuetudinem, tollit consuetudo,
87 nulla facta mẽtione,† qa ciues ibi habitãtes ꝑsumunt scire suã consuetudinẽ: vt no.in.l.omnes populi.ff.de iu.& iur.& cessat ratio istius tex.ita Abb.in.d.c.fi.& tenet Bar. in extrauag.ad repri.in versi.non ob.ad fi. super quibus
88 tñ poteris cogitare.¶ † No.octauo ex isto tex.ꝙ consuetudo & statutum tollũt effectum nouæ constitutiones generaliter ꝓlatæ.Ita no.istum tex.Io.an.in reg. nemo.ij. in prin.q.j.de re.iu.in mercu.ratio est,qa illa sunt facti, & præsumuntur tali casu ignorata nisi in noua constõne fiat mẽtio,& ita istum tex.no.etiã Archi.in.c. cõsuetudo. ij.dist.in prin.& in.c.j.xxix.dist.& idẽ Io.an. in reg. cum stat.in.q.j.in colum.j. de reg.iur.in mercuria.& reg. generali.in prin.eo.ti.& Domi.in.c.fi.col.pen.j.de confes. & in.c.j.§.in cæteris.in.j.col.j.de cleri.coniu.& in.c.ij.in ij.col.ver.super principali.j.de prebẽ. & in.c.cui. de nõ sacerdo.in.ij.col.eo.titu.& in.c.j.§.hanc aũt.j.de ceusi.&
89 ista loca fuerunt ignota Modernis.¶ † Et ꝑ hoc infert vnum ꝙ qñ concurrunt factũ,& ius factum est potentius.Vnde per hoc dicit Domi.in.c.cum aliquibus.in fi.ti. proximo,ꝙ si papa ibi scriberet illis, ad quos nõ spectat collatio de iure cõi,sed spãli,ꝙ debet specifice facere,mẽ

tionem de iure spāli, al's illud ius spāle tollit effectum re-
scripti vltimi, pp ignorantiam illius, quæ in dubio præ-
sumitur, alleg. tex. hic quem ēt ad hoc in no. q. ponderat
Alex. in consi. lxxiij. incip. viso. in. iiij. col. in. ij. volu. facit
quod dicit Abb. in. c. fina. in. iij. colum. ne cle. vel mona.
¶ Tamen audias, quia istud dictum Domi. vr̄ dubitabi
le in casu, in quo ipse loquit', ex eo quia ibi genus, & sic li-
teræ papæ non poterant verificari, nisi in illo iure spāli,
ideo pinde operari debreēt, ac si noīatim esset facta mē-
tio de illo iure spāli, iuxta tex. in. l. ij. vbi Ias. & alij. ff. de
lib. & posthu. c. ex parte. de offi. deleg. maxime ne lr̄ę red
dantur frustratoriæ, & nihil operenť cōtra. c. si papa. de
priui. & c. cū dilectus. vbi bonus tex. de consue. Non ob.
iste tex. qa loquit' in secunda constōne generali, quæ po-
terat alibi obseruari, nec pp hoc carebat effectu: vt in ca-
su in quo Domi. loquit', & quod dictū est de consuetudi-
ne. Idē dicēdū est in pacto, de quo requirit' expresse men
tio: vt tradit Domi. in. c. qa sæpe. col. j. de elec. Et hoc idē
in priuilegio dicendū est: nam si priuilegiū de consuetu-
dine nō faciat mentionē, præualet consuetudo: vt dicit
Abb. in. c. licet. in. ij. colū. de præben. post glo. ibi qui ad
hoc alleg. tex. hic & tenet Domi. in. c. ij. in. ij. col. j. de præ
ben. & per istā reg. dicit ēt Cardi. in cle. j. in. iij. col. q. xix.
de elec. ꝙ si ante illā clemen. de consuetudine, vel priui
legio, fuisset inductū ꝙ vnū monasteriū, de gremio alte-
rius eligeret sibi prælatū, ꝙ tale priuilegiū, vel cōsuetu-
do nō esset sublata per. d. clemē. immo effectus ipsius im
pediret', ex quo in ea de cōsuetudine non fit mētio, vt re
quirit' hic, & hoc idē cōcludit Car. in cle. j. in col. ij. q. xiij.
de re. ec. nō ali. ex mēte illius tex. dū dicit ꝙ platus cōce-
dens fructus admini. suæ ad tps, vel ad vitā, ꝙ sit ipso iu-
re suspēsus &c. dicit Car. ꝙ si añ illā cle. fuisset cōsuetudo
in cōtrariū, nō cēseret' sublata p illū tex. ex quo, nulla ī eo
fit mētio, & idē dicit de cle. j. de re. pmu. & tradit Do. ī. c.
si. in pri. ī. iiij. col. ver. itē illa cle. j. de cōsue. & idē dām est
in ter. cle. si. de reg. put ibi declarat Barb. ī. ij. col. q. iiij. &
ita ēt de cle. j. §. pmissa. de sta. mo. cōcludit ibi Car. & fina
liter hęc est firma cōclo, ꝙ si nō fit mētio de cōsuetudine
priori, illa non tollit', sed potius ipsa tollit effectum nouę
constōnis, vt dictū est. Et hoc tradit ēt vltra pdicta idem

de malul.in tracta.de cano.sancto. ¶ Sed circa prædicta ad duo aduertendum est. Primo quia istud primum dictum non videtur verum simpliciter, ex eo, quia quãdo lex incipit habere effectum viuente papa, videtur ꝙ illa lex liget etiam successorem post mortẽ suam: vt est text. in.c.periculum.ẜ.de elec.in cle.ne romani.eo.tit. vbi papa facit legem circa electionẽ successoris, quæ ligat eũ. Et ista ratione dicit Deci.in.c.licet.ẜ.de electi. in.ij.col.
62 † ꝙ papa potest sibi successorem eligere, rationibus de quibus ibi per eum. facit pro ista opi.qa lex de natura sui debet esse perpetua.l.arriani.C.de hęre.& habetur in.c. erit autem.iiij.dist. & sic durabit in tempus successoris, & ita per istam rationẽ Fede.de senis in consi.xvj. incip. capitulum ecclesiæ. Pluribus rationibus concludit statutum episcopi ligare successorem, licet successor habeat potestatem illud reuocandi, cuius dictum sequit Philip. fran.in.c.ij.§.statuto.in.iij.col.j.eo.& pro ista opini.facit dictum Cardi.in.c.perpendimus.de senten.excom.vbi dicit ꝙ papa non potest reuocare beneficium datum clericis per dispositionem.c.si diligenti.de foro compe.Ex quo manifeste apparet, ꝙ prædecessor potest successori legem imponere: & hoc vlterius suadetur ex regula illa
63 vetustate vulgata, † ꝙ valet argumẽtum de pactis ad statuta.l.non impossibile.ff.de pac.& tex.singu.in.l.fi.C.de fideiuss. Sed clarum est, ꝙ pactum factum per prædecessorem ligat successorem: vt tradit Bal.in.c.j.de na.feu.& ibi Præpo.qui per hoc dicunt, ꝙ quando Imperator Federicus inuestiuit communitatem Papiæ de comitatu, & aliquibus castris, & terris, potuit facere pactum cum eis, ꝙ nec ipse, nec eius successores possent illud reuocare sine culpa cõmunitatis, & illud dictum sequitur Iaco.de sancto Geor.in sua inuesti.feu.col.ij.ver.sed an prĩceps. & Io.de ana.in.c.fi.col.vj.ne præl.vi.suas.& dicit Ro.in
64 consi.lij.in quæstione.&c. † ꝙ successor tenetur seruare promissionem antecessoris sui de non ædificando fortilitia: vt latius ibi per eum, qui notabiliter loquitur: & in consi.cxvj.visis necessarijs.in fi. Et istam opi.firmat Frã. cur.in consi.xlix.memoriæ recolendæ.in.lxxij.col.& latius Firmia.in trac.de episcopo.in.iiij.parte.iiij. libri.q. liiij.cum pluribus alijs concordan. quæ congerit Ludobolo.

bolo.in consi.vj.vt in prçsenti.col.pe.& idem late Ioan.
igneus in repe.l.damnationes quas diuus in.ij.&.vj.col.
C.de dona.inter vi.& vxo.Si igitur ista in pacto proce-
dunt, ergo eodem modo in statuto habebunt locum per
prædictam regulam. ℭ Tamen tenendo communē opi.
ad ista patet responsio, ꝙ ideo illud.c. vbi periculum.cū
simili.habent effectum vinculi post mortem condentis:
quia videntur tacite approbata a successore, & illis tanꝗ
expedientibus ad vtilitatem ecclesiæ ex honestate se sub-
mittit.arg.tex.in.c.nos si incompetenter.ij.q.vij.&.l.est
receptum.ff.de iur.om.iudi.Nam licet princeps legibus
solutus sit, tamen aliquādo legibus se submittit.l.digna
vox.C.de leg.not.Abb.& omnes in.c.j.per illum tex.de
65 proba.†Per hoc tamen non infertur, ꝙ non possit legē
tollere: nam successor papa posset (si vellet) dispositio-
nem illius.c.vbi periculum.reuocare, introducendo aliū
modū, cum ista sunt de iure positiuo supra quod est pa-
pa: vt in.c.ꝓposuit.de concef.præben.cum concor.quæ
And.sicu.ponit in.c.j.in.vij.&.viij.col.de constitu.Nam
adeo hoc est verum ꝙ etiam bene statuta prædecessorū
suorum potest reuocare: vt dicit Archi.in.c.ita dominus.
66 in fi.xix.dist.adeo ꝙ dicit Domi.consi.lxiiij.†ꝙ papa po
test mitriam a prædecessore depositam apud mercato-
rem repetere, & illam obligationē reuocare, & ita in ter-
minis.d.c.vbi periculum.videlicet ꝙ possit per successo
rem reuocari.tenet Rosel.in trac.de potestate pape.quē
sequitur Deci.post Abb.in.c.licet.de elec. & Andr.sicu.
in cle.ne romani.in.vij.col.de elec.Nec ob.dictum Car
di.in.d.c.perpendimus.quía illud ideo est, ne criat̄ scan
dalum in ecclesia sancta dei.Ita respondet Roma.in.l.si
vero.§.deviro.ff.sol.matri.Vel aliter potest dici, ꝙ ideo
papa illam constitutionem tollere non potest, non ex eo,
quia prædecessor posset ei legem imponere, sed quia ha
67 bet concursum iuris diuini. † Nam exemptio clericorū
est de iure diuino.Iuxta glo.nota.in.c.imperator.xcvj.di
stin.quam sequitur Præposi.in.c.in istis in fi.iiij.dist.quç
ratio non militat in alijs cōstitutionibus: & ideo dicimus,
ꝙ licet dispositio.c.omnis vtriusꝗ sexus.de pœni.& re-
mis.sit Gregorij, non potest tamē per papam tolli, pro-
pter prædictam rationem: vt probant repetentes ibi, &

eodem modo dicit Ant.de but.de.c.siquis suadēte.xvij.
q.iiij.videlicet ꝙ non possit per papā tolli.Ita dicit Ant.
de bu.in.c.quanto.de consue. sequitur Abb. in. c.nulli.
de senten.excom.Nec etiam illud verum est,quod dicit
Deci.de eligendo successore,quia cōmunis opinio est ꝙ
68 †papatus non debet per successionem dari,sed per ele-
ctionem:vt dico in c.ʒmento regulę cancel.de infir.resi.
& fatet idem Deci.in.d.c.licet.post Abb.rationibus, de
qbus per eos,& hoc vltra ipsos pluribus rationibus ele-
ganter ꝓbat Aug.de ancona in trac.de pote. eccle.q.ij.
arti.iij.& reassumit quidam Pet.modernus in nouo suo
trac.de primogenitura.fo.lxxxix.in.ij.&.iiij.colū.& ratio
istius conclusionis est,quia ideo papa ꝓhibetur successo
rem eligere,qa effectus confertur in tempus quo nō est
papa,& sic post eius mortē:vt dicit glo.in.c.apostolica.§.
his oībus.viij.q.j.quam sequit quidam mod.Io. neruti-
us in rub.de testa.in.viij.col.post And.sicu.ibi.

❡Nec ob.ꝙ arg.de pacto ad legem valet,quia illud pro
cedit,vbi est eadē ratio,sed in casu isto non est eadem ra
tio,quia princeps per contractum obligat.c.j.de proba.
& non per legem,cū sit solutus.l.digna vox.C.de legi.&
ita illud argu. limitat Deci. in.l.nec ex prætorio. in fi.ff.
de reg.iuris.& prius Fely. in.d.c.j.in.iij.col.& ibi Deci.
per allega.ibi per omnes.Vel aliter ad illud argumentū
rn̄deas:vt late per Ias.in.l.iubemus.col.j.C.de iud.& la
tius in auc.præterea.in.vj.col.C. vnde vir & vxor. cum
concor.vt tradunt Moder.Taurineñ.in.l.vt vim. in.iij.
col.ff.de iusti.& iur.Pro quibus facit optime dictū Card.
qui istam opi.tenet in consi.lij.in pręmisso dubio.Sic er
go ex istis maneat prima regula firma,videlicet,ꝙ papa
non pōt imponere legem successori, quam quidem re-
gulam si volueris cum prædictis contrarijs concordare,
videas vltra prædicta Henri. boich in.c.cum ad hoc. de
cleri.non residē.qui ponit distinctionem,quomodo suc-
cessor possit factum successoris reuocare,& hoc, quantū
ad istud primum dictum.

❡Circa secundum dictum,videlicet, ꝙ papa possit sibi
legem imponere,aduerte,qa non videtur indistincte ve-
69 rum in terminis istius tex.†quia princeps non potest si-
bi legē imponere,quominus ab ea recedere liceat: pro-

ut no.idem Domi.in.c.statutum.col.fi.i.de præben.nisi per viam contractus seu pacti, vt dictū est, & tenet in terminis nostris Felyn.in.c.nouit.in.viij.col.extra de iudi. cum simi.per And.sicu.in consi.j.in.iij.&.iiij.col.in.j.volu.& per Mod.in.c.j.de proba.& plura cumulat Io.nenizanus copiosus doctor astensis in consi.xij.inter consi. Alb.bruni in.iiij.colū.& in puncto istius tex.ꝙ princeps nō possit sibi imponere legē, a qua non liceat recedere, tenet expresse Fely.in.c.nōnulli.in prin. in.vij.col. ver. rñdet præfatus doctor extra de rescrip.& hoc manifeste ꝓbatur, quia ligari proprium est subditi & cognoscentis superiorē, sed papa de quo loquitur iste tex.superiorem non recognoscit: vt in.c.significasti.&.c.īnotuit.de elec.

70 c.solite.de maio.& obe.† sed est iudex & supremus omnium regum non recognoscētium superiorem: vt dicit Io. and in.c.graue.in.ij.col.de offi.ordi.igit̄ &c. Non enim legibus solutus esse diceret̄, si lege sua ligaretur: prout in no.casu exemplificat Abb. in.c.stirpandæ §.quia vero.de præben. Vbi per hoc dicit ꝙ papa faciēdo constitutionem contra simoniacos nō ligat seipsum, nam licet dans illi pecuniā pro beneficio peccet, ipse tñ accipiens non peccat, quod dictum celebrat Io.Carrapha Cardinalis & quondam vicecancel.antiquus in trac. de simo. fo.ij.in.iij.col.pro quo alleg.in simili quæ dicit Io.an.in reg.cum qd.de reg.iur.in mercu. de epō statuente ꝙ clerici ludētes ad azarum sint excōicati, ꝙ ipse ludens non compræhendit̄ in statuto, de quo ibi per eos, immo fortius si in tali lege apponeret̄ iuramentum per principē

71 adhuc non censeret̄ astrictus† cum iur̄m sortiatur naturam dispositionis, sup qua imponit̄.l.fi.C.de non nu.pe. c.intellecto.de iur.iur.glo.in ver.reuocatus.in.c.fin.j.de ꝑcu.declarando tñ, vt dicam.j.in.c.ij.eo.ti.de honestate tñ quæ sunt dicta ꝓcederent, & ita ꝓcedit.l. digna vox. C.de legi.qcquid ibi Cy.dicat ꝑut latius reassumo in cōmen.meo reg.can.in.iij.q.proæmij.& in dicta reg.xviij.

72 de infir.resig.quę hic nō repeto.¶ † No.sexto ex isto tex. in prin.iūcto h.drīam esse inter reuocare & derogare, qa reuocari illud dr̄ quod toll.t̄ in totum. Istud ꝓbatur ex dicto Car.in cle.statutū.i pri.de elec.& cle.si romanus.de ꝑb.vbi dicit ꝙ corrigere est reuocare aliqd qd̄ tenuit.c.

non debet.de consan.& affini.iunctis dictis per And. si cu.post Imol.in cle.ne romani.in.vij.col.de electio. derogare vero est quando pro parte tollitur constitutio:vt in.l.derogatur.ff.dever.signi.& in eadem significatione capitur apud peritos linguæ latinæ:vt apparet apud Cicero.de inuentio.in trecentis locis, & declarat Victorinus in.ij.rhetori.M.Tullij,quãuis ista fm subiectam materiam varientur:vt ex hoc tex.colligitur ex adductis per Petrum de monte episcopum Brixieñ. in suo indice in verbo correctio.& derogatio.& ex Pli.c.iij.lib.xxvj.dum de Cleophãte medico loqr,& dixi supius in quoddã not. ideo non repeto,sed declarãda sunt hęc dicta:vt ibi dixi.

73 ¶†Nota septimo ex isto textu q ea quæ consistunt in facto non præsumitur quis scire. ita dicit Cardi. & notat istum tex.in clemen.j.col.viij.in.xviij.q. de supple.neg. præla.Nam in his quę sunt facti non potest dari certa doctrina,nec sciẽtia:vt dicit idem Cardi. in cle.ij.in.j.col. q.ij.de vita & honest.cleri.dum ibi per istam regu.dicit, q circa vestes religiosorum non potest dari certa determinatio,quæ videlicet sint honestæ,& perfulgidę & quę non,cum hoc consistat in regulis eorũ, quæ in facto consistunt,& hinc solet dicit, q facta prudentissimos hoĩes fallunt.l.error.ff.de iur.& fac.igno. & ista ratione, ad.q. facti non rñdet Iurisconsultus,quia facile posset decipi: vt.l.eum quẽ temere.§.fi.ff.de iud.& per hoc dicit Alex.

74 in.l.post dotem.in.x.col.nu.29.ff.solu.mat.†q si plures doc.affirmẽt in lectura,ita de consuetudine seruari non credit ei,cum consuetudo sit facti,in quo ẽt princeps errare põt,& hoc dictũ sequit Cur.in rep.c.fi.in.xcix. col. q.v.de consue.& ante ipsum Ias.in.l.de qbus.in pen.col. ff.de legi.& in.l.j.in.ij.lec.col.j.fol.ma.& in.l.admonẽdi. in.xlix.col.in ver.inuetetata.ff.de iur.iur.& ob eam cãm incertitudinis videmus, q non sufficit allegare consuetudinem,nisi pbetur:vt dicit Saly.in.l.j.col.viij.ver.quęro an si consuetudo.C.quę sit lon.consue.& Are. in consi. xiij.viso diligẽter.& ps ad eius positionẽ teneret rñdere: vt cõcludit Abb. in.c.j.in.iiij.col.de re iu.& hoc nõ alia rõne,nisi quia consistit in facto,in quo de facili qs errare põt.Secus est in positiõe iuris,qa ad eã pars non rñdet, ex quo iũs est certũ:vt tradit Bar.in.l.j.ff.si cer.pet.& ĩ.l.

ij.in fi.ff.de cõfes.& Egidi.deci.xxxiiij. & prædicti omnes
75 fundátur in hoc, †quia facta sunt incerta.l.in bello.§.fa
ctæ.ff.de capti.& cum prædictis transit Corneus in con
si.clxxxj.visis nonnullis actis,in.ix.col.ver. neq; ob.li.ij.
& Abb.in.c.pastoralis.in pe.col.de fide instru.faciũt quę
idem Abb.dicit in.c.cũ venissent. de eo qui mit. in pos.
& reassumit Cur.in rep.d.c.fi.in.iij.q.prin. Et hoc quod
dictum est,facta posset ignorari, non solum procedit in
facto alieno,sed etiam in proprio,ex quo iste tex. genera
liter loquitur. Ex quo infertur q; papa potest ignorare
etiã ea quę in facto proprio consistunt,& hoc euenit pro
pter multitudinem negociorum,& importunitatem pe
tentium,quæ ne dum in principe,sed in priuato cadere
possunt.l.pen.ff.de confes.& Bar.in.l.ij.eod.ti. Quod est
verum,nisi factum esset notabile, nam tali casu in facto
proprio etiam in casibus,in quibus posset admitti igno
rantia,nõ esset tolerabilis:vt est tex.singularis, quem ad
hoc ponderat Fely.in vlti.no.in.c. cum illorũ. de sentẽ.
excom.Et hoc quod dictum est de ignorãtia facti,proce
dit etiam si illud factum non sit purum, sed habeat in se
mixturã iuris:prout hic exemplificatur in consuetudine,
& statuto,quæ licet in facto consistant,negari tamen non
76 potest. †quin habeant mixturam iuris in tali mixtura fa
ctum prępõderat,cuius ratione dicimus totam consue
tudinem,vel statutum ignoratum, si non fiat de illa men
tio:vt dicitur hic,& tradit Cardi.in cle.fi.§.statuimus.q.
viij.de statu mona.& in cle.j.§.fi.de reb.eccle.non alie.&
in cle.sæpe.in.vj.col.q.xxx.de ver.signi. in quibus locis
meminit de isto tex. ¶ Tamen circa ista aduertendũ est,
q; licet verum sit, q; facta ignorari possunt,tamẽ non per
hoc bene infertur ad consuetudines,& statuta, quæ abso
lute, & pro maiori parte in iure consistunt: prout de
consuetudine est text.in.c. consuetudo.j.dist. de statu.in
§.ius autem ciuile.insti.de iusti.& iure. Vbi consuetudo,
& statuta veniunt appellatione iuris:vt dicit etiam Abb.
in.c.cum nobis.de elec. ¶ Domi.hic in prima oppo.ad
uertit ad hoc,& reiectis quorundam solutionibus, ipse
post dominum suum in ista solutione residet, videlicet,
77 † q; licet consuetudo ius dicatur,tamen continet plus de
facto, q̃ lex,ex eo quia,non vno momento inducitur,sed

ex diuturnis,& multiplicatis actibus,& ideo facti esse dr̃. Secus at̃ in lege,qa vno momento ꝓmulgatur,& ideo dr̃ esse iuris. Ita concludit hic Domi.licet p longiora verba, quem sequunt̃ cōiter oẽs,qbus adde Andr. sicu.in.c.cū dilectus.in.iij.col.nu.18.de cōsue.¶ Sed ista ratio mihi non satisfacit,qa attēta sua ratione statutū,qd̃ fit vno mo mēto sicut.l.debere dici absolute in iure cōsistere, cuius
78 onctrariū dr̃ hic in tex.† Præterea licet consuetudo magis de facto pticipet q̃ lex,illud plus vel minus respectu tpis, non est in consideratione,vt per hoc fiat differentia specifica:vt est casus no.in.l. pater qui castrense.§.fi. ff.de cast.pecu.declarando,vt per Bar.in.l.& si post tres. in vlt.col.ff.siquis cautio,facit tex.in.l.fi.ff.de fun.instru. quem ad hoc inducit Bar.in.l.j.in.iij.col.ver.tertio vbi. ff.de actio.& obli.Nam temporis longioris consideratio est quędam qualitas:vt dicit Bar.in.l.ita stipulatus.in.ij. col.ff.de ver.obli.quæ non facit differētiam specificam: vt dicit idem Bar.in.d.l.j.& istud suadet̃, quia licet consuetudo fiat ex pluribus actibus, ita etiam in condenda lege plures actus requirunt̃: vt ꝓbatur in.l.humanum. vbi per Bald.C.de leg.& tenet Bar.in.l.oẽs populi.in.j. col.ff.de iusti.& iure.& in.l.de quibus.in.iiij.col.ver.pri. videamus.ff.de legi.& in auc.vt factæ no.constit. & licet
79 actus consuetudinis consistant in tpe, † argu.tamen de tpe ad actus valeat:vt in.l.fi.ff.de triti.tenet Iason in.l.si eadem.in.j.colū.ff.de offi.asses. Et ideo do.Anto.in.c.fi. de consue.respōdebat aliter ad.d.c.cōsuetudo,ꝙ ille tex. sit Isidori qui non habuit potestatē legis condende. Sed etiam istud non satisfacit,quia ex quo eius dictum repe- ritur canonizatum in lib.decretorū,qui approbatus est: vt concludunt cōiter docto.in.c.ij. de rescrip. & in.l.j.ff. si cer.pet.non potest reijci.Præterea dato ꝙ ille tex.possit ita dissolui,nō tñ tollit̃ per hoc tex.in.§.constat.insti. de iure na.vbi tex.appellat cōsuetudinē ius nō scriptū. ¶Quam ob rem,vt omnia ista resoluantur,ego puto aliter posse dici,& dicas sic,ꝙ consuetudo potest considerari tripliciter. Primo pro quadam assuefactione hoīs, & ista est facti.& cōmunis est omnibus animantibus:vt patet in.§.pauonum.insti.de re.diui.Secundo capitur pro vsu plurium personarum,& tunc dicit̃ mos, vel vsus,&

iste etiam dicit esse facti, quod pbari debet: vt in.l.j.C. de legi.& ita pcedit iste text. Tertio capit pro iure, quod resultat ex vsu & moribus, & illa consuetudo dicit ius, & tunc pcedat contrarium, ista fuit nota.resolutio Bar. in cognita docto.hic qui in terminis ita declarat istum tex. nostrum in.l.de quibus.in.ij.col.in.j.q.ff.de legi. ¶ Vel secundo potest ista difficultas aliter (vltra Bart.) resolui, ex qua resolutione tex.noster nouiter declarabitur. Considera igitur ꝙ consuetudo, ideo in text.isto, dicitur facti ex eo, quia conflat, & componitur ex puro, & mere tacito consensu & volūtate inducentium, non autem ex ex
80 presso: vt est tex.in.l.de qbus.ff.de legi.† Tunc sic, quando aliquis actus consistit in tacita voluntate, & consensu tacito hominum, ille actus dicit esse absolute facti, tex.est in.l.in bonę fidei.ff.de acqui.rerum domi.& ista ratione consuetudo hic facti dicit, quia solo consensu hominum retinetur, nec in scriptis reponit: vt in.§. in his enim ciuitatibus.insti.de iure natu.& ideo consuetudo, qa oculis decerni, nec legi pōt, extra illum locum ignorari pōt. Secus aūt est in lege: nam in lege requirit expressus consensus per viam solēnitatis, & formę in scriptis repositę:
81 vt in.d.l.humanum.† & vbicunq; in aliquo actu expressa forma, & solēnitas requirit, ille actus dr esse iuris: vt est tex.in.l.v.§.stipl'o.iūcta.l.si vnus.§.pactus.ff.de pac.vbi ista rōne in.d.§.pactus dr̄, ꝙ in stiplonibus ius continet, in pactis vero factum versat, quia pacta solo consensu fiunt, stipl'o vero vltra consensum, requirit verborū solēnitatē expressam: vt ēt declarat Bar.in.l.sciēdū.in.j.col. ff.de ver.ob. Quod nota, qa ista est vera, & fundamētalis rō ad istū tex.in statuto vero, alia rō cōcurrit, vt factū dicat, qa extra territoriū statuēs cēset priuatus, & illud statutū nō hēt vinculū: vt in.c.ij.ī.eo.&.l.fi.ff.de iur.om.iu. Sic ergo nō facit ius, ergo erit factū, qd qdē pōt pbabilr ignorare prīceps residēs extra locū, vbi illd statutū viget & h expsse vr sentire Bal.ita rndēs ad istū tex.in.c.cū oēs.
82 in.vj.col.ver.& no.ꝙ īterdū.de cōst.† Tn̄ si prīceps residet ī loco vbi viget tale statutū, & faciat legē, tūc nō pcederet iste tex.p ea q.j.dicā, qa tali casu ē ius ī illo loco, & isto modo prædicta iura adducta pro contrario declarantur nouiter, vt statim probabo.

88 ¶ †Iſtud tamē notabile limitatur non procedere in his quæ de conſuetudine fieri ſolent: quia poſito ꝙ illa ſint facti, non poſſunt tamen probabiliter ignorari. Ita nota. dicit Soci. in conſi. xcvij. in præſenti conſultatione. in. j. col. nu. 8. in. iiij. vol. & prius dixit Bal. in rub. C. de fide in ſtru. alleg. pro hoc tex. quem dicūt ſingularem in. l. fi. C. de fideiuſ. quem late cõmēdat Alex. in. l. huiuſmodi. in fi. prin. de leg. j. Iaſon in. l. admonēdi. fo. cix. ff. de iure iurau. & in. l. fi. in. x. no. C. de iure emphi. Rochus cur. in repe. c. fi. in. cxxviij. col. de conſue. cum infinitis ſimi. vt dixi alˢ in. d. l. fin. in meis ſingularibus iuris ciuilis. Tamen iſta limitatio videtur poſſe morderi, quia (vt ſuperius dictum eſt) in his quę ſunt facti non eſt dare certam doctrinam, ex quo extrinſecus accidūt, & ideo ſcientia nõ prę ſumitur. l. quicunq;. §. fi. ff. de pub. cum alijs concord. vt per Io. de anna. in conſi. c. viſa petitione. in fi. & per Fely. in. c. tenor. de re iudi. & in ſpecie illam limitationē Bald. & aliorum alia ratione repræhendit Fely. in. c. ſicut. col. fi. in. vj. fallen. de re iudi. & Iaſ. in. l. certicondi. §. ſi nummos. in. iiij. col. ff. ſi cer. pet. & in. l. ſciendum. in princi. & col. j. &. vij. in. viij. fal. de verbo. obli. Et pro iſta opi. vltra ipſos videtur hic caſus vbi facta, de quibus loquitur iſte tex. videlicet, ſtatuta & conſuetudines erant conſueta, & in vſu, & tamē princeps ea præſumitur ignorare, patet. Quia non reuocantur niſi fiat mentio, nec dici poteſt, ꝙ iſte tex. loquatur de conſuetudinibus & ſtatutis, non vſitatis & conſuetis, quia illa dicerentur inefficacia, & per non vſum ſublata: vt dicit tex. in auc. quibus mod. natu. effi. ſui. §. penulti. ibi quoniam & non vtendo perempta eſt &c. & tex. in. l. j. in prin. ibi. per diſſuetudinem emēdata, & abolita. C. de cad. tol. Sic ergo, ex quo iſte tex. loqui
84 tur de ſtatutis & conſuetudinibus in †dubio debet intelligi de efficacibus & vſitatis, arg. c. cumana. de elec. &. §. ſed hæc ſolemnia: inſti. de verbo. obli. Quare de ſtatuto nullo, & non efficaci, non eſſet opus mentionem facere, per ea quę tradit Fely. in. c. ex tenore. per illum tex. in. ij. col. ver. de reſcrip. extra de reſcrip. & quia iſte tex. ſimpliciter de ſtatutis & conſuetudinibus loquens, debet intelligi de validis: vt tradūt omnes in. c. fi. de conſue. & in. c. j. de conſtitutio. & in. l. iiij. §. condemnatum. ff. de re iudi.

85 ¶ † Sed tamen istis non obstã. teneo opinio. Bal. & sequacium per tex. in. d. l. fin. Quia certum est, ꝙ quando facta sunt consueta, præsumũtur nota, & inesse actui, licet non exprimantur, sed statuta & consuetudines, de quibus loquitur iste text. sunt consueta, ergo præsumuntur nota. Data igitur notitia, debent censeri per secundam constitutionem reuocata, ꝙ autem facta consueta censeantur nota, est tex. in. l. ꝙ si nolit. §. assidua. ff. de ædil. edic. per quem dicunt doc. inferius allegandi, ꝙ quãdo facta sunt consueta, potest ea notarius extendere in instrumento, licet non sit a partibus dictum: vt cõcludit Alex. in consi. xxvij. in causa & lite. in. j. col. in. ij. volu. & in consi. xxxvij. viso & opportune. & in. iij. col. eo. volu. cum multis alijs, quæ latius congessi in notabi. meis. d. l. ꝙ si nolit. & sequitur Iason in. l. fi. no. xxx. C. de iure emph. & in. l. vt liberis. in. j. ij. & iij. col. C. de colla. declarando & limitando, prout facit Deci. in. l. semper in stipulationibus. col. fin. ff. de reg. iur. Et ista opi. est verior quam dicit esse cõmunem, idem Alex. in. d. l. sciendum. in. v. col. cum infinitis concor. quas congerit Cur. in tracta. de iurepatro. in verbo pro eo ꝙ de diocesani consensu. in. vij. q. per totum. & reassumunt Moder. Taurineñ. in trac. magno præscriptionum. in. j. parte. iij. partis principa. in. x. q. & Moder. Bononieñ. in singu. cxxiij. incip. in iure. cum alijs cumulatis per Fely. & nouissi. in. c. cum. m. de consti. non obst. d. l. quæcunq;. cum alijs superius allega. quia illa procedunt in actibus mere facti & extrinsecis quæ princeps potest ignorare, iste vero text. loquitur in factis habentibus mixturam iuris, & qualitatem extrinsecam: vt supra dixi

86 in alio not. † Quia qualitas variatur respectu locorum, & ideo talia facta princeps non præsumitur ignorare.

¶ Ex quibus omnibus infero ad nouam declarationem istius tex. videlicet, ꝙ licet dicatur, ꝙ princeps posteriorem condendo legem, non censetur priores consuetudines, vel statuta contraria tollere, nisi exprimat quia in facto consistunt, hoc procedit, quãdo illa statuta nõ essent in vsu, nec notoria, secus si illæ consuetudines, vel statuta in vsu essent, & sic essent notoria, quia tali casu censerentur reuocata, nulla facta mẽtione, & non procederet iste tex. Ita in terminis voluit Fely. in. c. fi. i. ij. col. de iud.

alleg. inter alia dictum Bal. in .l. ij. in fi. C. quæ sit longa consue. quem refert, & sequit Iason in .l. ij. in .ij. col. C. si contra ius vel vtil. pub. de quo dicemus inferius. ℂ Non ob. ponderatio istius tex. dum dicebam hic loqui de sta-tutis, & consuetudinibus vsitatis, & tñ per posteriorem legem non tollunt, quia non cẽsentur nota, quia respon deo, ꝙ iste tex. procedit qñ illa statuta vel consuetudines vigebãt, & erãt vsitata alibi, q̃ vbi morabat princeps: vt in simili videmus de statutis Basilieñ. concilij quæ sunt in vsu in Francia, & tñ Romæ non sunt vsitata. Et ꝑpter talia hmõi similia iste text. dicit ꝙ papa illa præsumitur ignorare, al's si vigerẽt in loco vbi princeps nouam con deret legem, censerent reuocata, non facta mentione cũ cessaret ratio, istius tex. in secundo responso. & militaret ratio posita in prin. tex. quia si ibi talia statuta & consue-tudines vigebãt, & erant in vsu, non potest princeps ea ignorare. Ita ad literam dicit Abb. in .c. fi. de consuetu. & Imo. in consi. xxiiij. in .ij. col. vbi vult, ꝙ si ciuitas facit sta tutum contra suam consuetudinem, tollit consuetudo,
87 nulla facta mẽtione, † qa ciues ibi habitãtes ꝑsumunt sci-re suã consuetudinẽ: vt no. in .l. omnes populi. ff. de iu. & iur. & cessat ratio istius tex. ita Abb. in .d. c. fi. & tenet Bar. in extrauag. ad repri. in versi. non ob. ad fi. super quibus
88 tñ poteris cogitare. ℂ † No. octauo ex isto tex. ꝙ consue tudo & statutum tollũt effectum nouæ constitutiones ge neraliter ꝑlatæ. Ita no. istum tex. Io. an. in reg. nemo. ij. in prin. q. j. de re. iu. in mercu. ratio est, qa illa sunt facti, & præsumuntur tali casu ignorata nisi in noua constõne fiat mẽtio, & ita istum tex. no. etiã Archi. in .c. cõsuetudo. ij. dist. in prin. & in .c. j. xxix. dist. & idẽ Io. an. in reg. cum stat. in .q. j. in colum. j. de reg. iur. in mercuria. & reg. ge nerali. in prin. eo. ti. & Domi. in .c. fi. col. pen. j. de confes. & in .c. j. §. in cæteris. in .j. col. j. de cleri. coniu. & in .c. ij. in ij. col. ver. super principali. j. de prębẽ. & in .c. cui. de nõ sacerdo. in .ij. col. eo. titu. & in .c. j. §. hanc aũt. j. de censi. &
89 ista loca fuerunt ignota Modernis. ℂ † Et ꝑ hoc infert vnum ꝙ qñ concurrunt factũ, & ius factum est potenti-us. Vnde per hoc dicit Domi. in .c. cum aliquibus. in fi. ti. proximo, ꝙ si papa ibi scriberet illis, ad quos nõ spectat collatio de iure cõi, sed spãli, ꝙ debet specifice facere mẽ

tionem de iure spāli, alˀs illud ius spāle tollit effectum re scripti vltimi, pp ignorantiam illius, quæ in dubio præsumitur, alleg. tex. hic quem ēt ad hoc in no. q. ponderat Alex. in consi. lxxiij. incip. viso. in. iiij. col. in. ij. volu. facit quod dicit Abb. in. c. fina. in. iij. colum. ne cle. vel mona. ❡ Tamen audias, quia istud dictum Domi. vr̄ du bitabile in casu, in quo ipse loquiˀ, ex eo quia ibi genus, & sic literæ papæ non poterant verificari, nisi in illo iure spāli, ideo pinde operari debreēt, ac si noīatim esset facta mētio de illo iure spāli, iuxta tex. in. l. ij. vbi Ias. & alij. ff. de lib. & posthu. c. ex parte. de offi. deleg. maxime ne lrę redduntur frustratoriæ, & nihil operenˀ cōtra. c. si papa. de priui. & c. cū dilectus. vbi bonus tex. de consue. Non obstat iste tex. qa loquiˀ in secunda constōne generali, quæ poterat alibi obseruari, nec pp hoc carebat effectu: vt in casu in quo Domi. loquiˀ, & quod dictū est de consuetudine. Idē dicēdū est in pacto, de quo requiriˀ expresse mentio: vt tradit Domi. in. c. qa sæpe. col. j. de elec. Et hoc idē in priuilegio dicendū est: nam si priuilegiū de consuetudine nō faciat mentionē, præualet consuetudo: vt dicit Abb. in. c. licet. in. ij. colū. de præben. post glo. ibi qui ad hoc alleg. tex. hic & tenet Domi. in. c. ij. in. ij. col. j. de præben. & per istā reg. dicit ēt Cardi. in cle. j. in. iij. col. q. xix. de elec. ꝙ si ante illā clemen. de consuetudine, vel priuilegio, fuisset inductū ꝙ vnū monasteriū, de gremio alterius eligeret sibi prælatū, ꝙ tale priuilegiū, vel cōsuetudo nō esset sublata per. d. clemē. immo effectus ipsius impediretˀ, ex quo in ea de cōsuetudine non fit mētio, vt requiriˀ hic, & hoc idē cōcludit Car. in cle. j. in col. ij. q. xiij. de re. ec. nō ali. ex mēte illius tex. dū dicit ꝙ p̄latus cōcedens fructus admini. suæ ad tp̄s, vel ad vitā, ꝙ sit ipso iure suspēsus &c. dicit Car. ꝙ si an̄ illā cle. fuisset cōsuetudo in cōtrariū, nō cēsereˀ sublata p illū tex. ex quo, nulla ī eo fit mētio, & idē dicit de cle. j. de re. pmu. & tradit Do. ī. c. si. in pri. ī. iiij. col. ver. itē illa cle. j. de cōsue. & idē ddm est in ter. cle. si. de reg. put ibi declarat Barb. ī. ij. col. q. iiij. & ita ēt de cle. j. §. pmissa. de sta. mo. cōcludit ibi Car. & finaliter hęc est firma cōclo, ꝙ si nō fit mētio de cōsuetudine priori, illa non tolliˀ, sed potius ipsa tollit effectum nouę constōnis, vt dictū est. Et hoc tradit ēt vltra p̄dicta idem

Cardi.ponderando istum tex.in cle.fin.§.siue. versi.nos etenim.in.iij.no.de sepul.& in cle.fi.§.quod si episcopus. in ij.no.de reb.eccle.non alie. & per hoc etiam dicit Abb. in.c.in aliquibus.de deci.in.iij.col.quod si in aliquo loco sit consuetudo,quod integrae decimae non soluantur,quod si papa expresse non reprobet talem consuetudinem locorum, iura sua habent locum,in locis vbi pro maiori parte decimae integrae soluuntur,& talis consuetudo valet,& impedit effectum dispositionis iuris noui, per quod papa mandat quod integrae decimae soluantur, cum consuetudo sit facti,& eam praesumitur ignorare, Pro quo etiam vide Abba.in.c.cum consuetudinis.in.viij.col.de consue. & Alex.in addi.ad Barr.in.l.lucinus.la.ij.in medio addi. magnae de haere.insti. Tamen istud dictum non videtur verum,quia quando per secundam legem reuertitur ad ius antiquum,tunc non requiritur mentio de consuetudine contraria illi iuri:vt no.dicit Pau.de ca.in.l. de quibus.col.fi.ff.de legi.& dico.J.in limitationibus.Sed in casu isto per istam secundam legem papa reuertitur ad ius commune,quod est quod integra decima soluatur : vt toto tit.de decimis.igitur.&c. Et quod dictum est de consuetudine & statuto,idem dicendũ est de priuilegijs,† quia

90 illa princeps praesumitur ignorare,cum consistant in facto,per ea quae dicta sunt,& tenẽt Moder. hic post Ioan. an.& tenet Bal.in.l.non plures,in fi.C. de sac. san.eccle. & ideo per secũdum primum non tollitur, nisi de primo fiat mentio:vt dicit Abb.in.c.veniens.per illũ tex.in.iiij. col.de praescrip.& Domini.in.c.si propter.in.iij.no.J.de rescrip.aliqualis tamen est differẽtia in hoc,inter secundum priuilegium,& ius commune: prout tradit Abb.in c.considerauimus.in.ij.no.de electio. Istud tamen quod dictum est de priuilegio,limitatur nõ habere locũ,quando in secundo priuilegio essent clausulae plenissimae generales:prout consuluit Fed.de senis in consi.xlvij.incip. habita.quem in not.quaestione refert Abb.in.c. cum instantia.in.ij.col.de censi.& Alex.consi.cxxxiiij.viso themate.in.ij.col.in.j.vol.& in consi.clxxxvij.in.vj.col.in fi.in.v.volu.& consi.cj.in.vj.col.in fi.in.j.vol.& alibi saepe,& hanc opi.dicit esse cõmunem Soci.in.l.si mihi & tibi.§.in legatis.ff.de leg.j.Contrariam tamen opinio.

tenuit idē Fely.in consi.cxxxiij.incip. casus talis est. vbi vult, ꝙ non sufficiant verba generalia plenissima, sed requiritur specifica mentio, & istam dicit etiam communē opi. Fely.in.c.accedētes.in.ij.col.de pręscrip.dicens errasse, asserentes contrariam esse communem, de quo late ibi per eum, qui deinde contrariam opi. limitando restringit ad tres casus, quos vide, per eū facit quod dicit idem Fely.in simili in.c.constitutus. in.iiij.col. de rescri. dum loquitur de reuocatione statuti iurati. ¶ Tu autem adde quartum casum in quo prædicta opinio procedere potest traditum per eundem Fely.in.c.j.in.ix.col.versi.fallit regula.extra de rescrip.vbi plura dicit quæ addēda sunt ad Bar.in.l.siquis in principio.l.in.iij.col. de leg. iij.& puto quicquid dicat Fely.primā opi.in casu in quo docto.loquuntur esse magis communem: vt patet ex numero doctorum illustrium, si eos computare volueris.
¶ Et ex istis omnibus infertur vnum valde notabile, ꝙ statutum clericorum contra canonem valet, quando fuit æditum ante canonem, ita ex isto tex.colligitur in ver. singularium personarum.iuncto nota bi.prędicto, quem etiam ad hoc no.Fely.in.c.ꝙ super his.in.iiij.col.de ma. & obedien. Tenet etiam Rochus curtius in tractatu de consuetudine. in.xxxviij.col.versiculo quintus est casus.
¶ Tamen aduertendum est, quia hoc notabile videtur inaduertenter fuisse consideratum, ex eo quia tempore quo statutum prædictum erat conditum, non erat dispositio canonis, cui obuiaret, cum in isto tex.statutum prius conditum fuisse supponatur, & licet ex post fiat constitutio canonis, non tamē illud statutum simpliciter dicetur factum contra nouam constitutionem canonis, cum accidentaliter illud contingat, & ex post, nam tempore editionis statuti, & sic in ipso initio, verum est dicere statutum illud clericorum, siue singularū personarum, non fuisse contra canonē, qui non erat, sed potius canon dicetur æditus contra statutum, & hoc ratione præuentionis.argu.eorum qui habentur in.c.si a sede.l.de præben. dictum autem procederet, quando directe statutum tenderit ad derogationem canonis prius æditi, sed tunc dictum statutum non valeret per regulam traditam in cle. ne romani.de elec.& sic etiam isto casu notabile prædi

ctorum doctorum non procederet. In consuetudine vero aliter esse dicendum, nam semper valet contra canonem nullo habito discrimine temporis dum tamen fuerit rationabilis & praescripta. c. fi. de consue. † & in hoc est potentior lege, quia illa tollit legem nulla mentione facta, & tamen lex eam non tollit, nisi de illa expressa fiat mentio, vt hic, & ita declaratur dictum Abb. in. c. venerabilis. in. iij. no. de praeben. & ratio est, quia illi casus facti non censent cogitati a principe, si de illis nõ faciat mentionem. arg. l. apud labeonẽ. §. ait praetor. ff. de iniu.

91

¶ Habes igit ex notabili istius tex. & ex praedictis omnibus regulam comprobatam ꝙ de consuetudine vel priuilegio in secũda constitutione faciẽda est mentio, istud tamen notabile siue regula limitatur pluribus modis.

¶ Primo non procedere quando consuetudo esset notoria & vulgaris, quia tunc princeps eam praesumit scire, & non procedit tex. noster per dictum Bal. in. l. ij. ad fi. C. quae sit longa consue. & in rub. de consue. recti feu. vbi dicit, ꝙ sicut non licet ignorare leges, ita nec consuetudines generales, & hoc sentit Domi. in. c. statutum. in prin. in. vj. col. J. eo. sequitur Iason in. l. praescriptione. in ij. col. C. si contra ius vel vti. pub. & istam limitationẽ in specie ad istum tex. ponderauit Felyn. in. c. fi. in. j. col. de iudi. & in. c. a nobis. in prin. de exce & in. c. super literis. in. vj. col. de rescrip. Vbi pulchra more suo accumulat, & idem repetit in. c. j. in. j. col. de senten. & re iudi. & in. c. in nostra. in. v. correlario. de rescrip. in qbus locis limitationem istam ampliat, & extendit, idem meminit in. c. accedentes. in. iij. col. de praescript. & in. c. cum contingat. col. pen. versi. adde Old. de fo. compe. & ante ipsum prius illud dictum Bal. retulit Marti. laudẽ. de quo Fely. nõ facit mentionem in trac. de principibus. no. xxvij. & pro hoc facit no. dictum Io. fab. insti. de offi. iudi. in prin. vbi dicit † ꝙ licet sententia data contra consuetudinem sit nulla ipso iure, sicut lata contra legem: vt ibi probatur, tamẽ illud est verum, quando consuetudo est notoria, quia tũc non praesumitur ignorare iudex vt ibi per eum.

92

¶ Secundo limitatur iste tex. ꝙ procedat quãdo consuetudo in totum tolleretur, quia tũc bene requiritur mentio, secus autem quando limitaretur, vel restringeretur

per legem, quia tunc non requiritur mētio, ita declarat istū tex. d. Abb. in. c. cōstituto. de resti. in integ. in. iij. col. añ gl. in ver. nō ob. & hęc est noua limi. quā teneas mēti.
¶ Tamen contra Abb. videtur quia eadem ratio militat in parte, quæ in tota consuetudine, cum vtroq; casu ratio hic in tex. posita militet. Præterea quia tex. hic in fi. loquitur de derogatione partis, dum dicit non censetur in aliquo derogare: nam istud verbum in aliquo in parte verificari potest: vt est glo. communiter approbata in cle. j. in verbo aut earum parte aliqua. de foro compe. & est tex. quem ibi ponderat Iason in. l. j. C. de pac. & p ista opi. & est tex. in. l. derogatur. ff. de verb. sig. & in. l. fi. C. de indi. vidui. tol. vt superius dixi in alio not. & tñ requirit mentionem, & sic iste tex. vr̃ aduersari dictis Abba.
93 ¶ † Tertio limitat̃, nisi tales cōsuetudines essent insertæ in corpore iuris, vt sunt consuetudines feudorū, qa illæ censent̃ ius, ita Bal. in. c. cum ordinē. in. x. col. de rescrip. quē sequit̃ Ias. in. l. ij. in. ij. col. C. si cōtra ius vel vti. pub. & hoc prius dixit Fely. in. c. sup lr̃is. in. vj. col. de rescri. & in. c. in nr̃a. in. iiij. cor. eo. ti. Quod est verū, nisi sit aliqua cōsuetudo singularis, vt ibi dicit, & hoc idē de priuilegio dicit Peru. hic in. j. col. q alleg. gl. in. c. vt circa. in ver. corporali. ī. de elec. q vult p istū tex. ꝙ sicut de iure nō est faciēda mētio in scd̃a constōne, ita neq; de priuilegio inserto in iure, & ita illā gl. ad hoc alle. Fely. post And. sic. eā limitādo in. c. j. ī. ix. col. de rescri. & ī. c. postulasti. xvij. col. ver. limita. v. e. ti. & in. c. fi. in. ij. col. ver. quo &c. de fo. cō.
¶ Sed tñ aduertēdum est, ꝙ contra hoc vr̃ esse gl. cōiter approbata in. l. decuriōibus. C. de silē. lib. x. quam sequit̃ Alex. in. l. fi. C. si cōtra ius vel vti. pub. in apost. ad Bar. & Ias. ī. l. postq̃ liti. col fi. C. de pac. & alibi sępe. In quo tex.
94 aperte ꝓbatur † ꝙ per scd̃am legem, non derogat̃ priuilegio in corpore iuris clauso, sed reqrit̃ ꝙ de eo fiat mētio, ita tenet Fely. sibi cōtrarius, licet ꝓdicta nō adducat in. c. nonnulli. in. ij. col. de resc. & p hoc facit gl. in. c. cū dilectus. in ver. constōne. & c. cū ad hoc. cū gl. nō ob. extra de cle. nō resi. de quo dicemus. ī. in gl. super verbo facti. Interim tñ recedēdum non est a prima opi. quæ est cōis: vt patet ex dictis p Fely. in. c. j. col. xij. de rescri. declarādo tñ: vt ibi per cū non ob. tex. in. d. l. decurionibus. quia

ille tex. procedit in priuilegio speciali, & singulari perso narum, de quibus ibi, & ideo specialis mentio requirit, & idem esset de consuetudine singulari: vt supra dictum fuit, & sic ille tex. non obstat, & iste limitatur.

¶Quarto limita, nisi consuetudo sit particularis illius loci seu populi qui legem vel statutũ contrarium condit: quia talis consuetudo bene tollitur non facta mentione, quia cessat ratio tex. cum de illa noticia habeatur. Ita dicit Abb. in. c. fi. in col. fi. in fi. de consuetu. & hoc idem tenet Bar. in extrauag. ad reprimen. in ver. non obstan. in fi. & sequitur late Imo. in consi. xxiiij. in. ij. col. cum q̃bus concor. Alex. in consi. lxxij. in. vj. volu. Ista tamen ratio non procedit in priuilegio, quia licet priuilegium sit in eadẽ ecclesia, nihilominus censetur esse facti, & potest probabiliter ignorari: vt est casus signandus, s̃m quod ibi declarat Abb. in. ij. no. in. c. cõsiderauimus. de elec. de quo tamen multum dubito, propter prædictam rationem, & quia in actu electionis, cui obuiabat priuilegiũ ecclesiæ, de quo ibi non præsumitur ignorantia, cum sit in facto proprio, sed potius scientia, maxime vbi est aliqualis pręsumptio resultãs ex actu: vt Bar. dicit in. l. si patronus. ff. de confir. tuto. sequitur Deci. in. c. cum in cunctis. §. clerici. in prin. & col. j. de elec. & Rochus in trac. iur. pat. in ver. honorificum. in. iiij. q. & idem Deci. in. l. qui cũ alio. ff. de reg. iur. Fely. in. c. cum olim. col. iiij. de testi. & Are. consi. xxxv. col. fi. & eodem modo in facto alieno scientia præsumetur: vt in. c. innotuit. circa fi. de elec.

¶Quinto fallit, nisi per legem quæ est contra cõsuetudinem reducamur ad ius commune primæuum, quod fuit per consuetudinem sublatum, quia tunc bene tollitur consuetudo per legem contrariam non facta mẽtione, ita nota. limitat Pau. de ca. in. l. de quibus. col. fi. ff. de legi. & ita intelligit tex. de quo doc. hic & vbiq; dubitãt in l. iij. §. diuus. ff. de sepul. vio. & cum ista limitatione transit Ang. areti. in. §. igitur. in. j. col. in proœ. insti. & istam limitationem sentit Domi. hic in. ij. oppo. quem late sequitur Fely. in. c. nonnulli. in prin. in. iij. col. versi. tertia decima conclu. de rescrip. & pro ista limitatione bene facit
95 illud quod vulgo dicitur †, viam illam fauorabilem esse, per quam reducimur ad ius antiquum: vt dicit glo. in. c.

ſtatutum:in ver.numerandum.§.de præbend. per tex.in c.ab exordio.xxxv.diſt.&.l.ſi vnus.§.pactus.ff.de pac.& eam ſequitur Alex.in.l.ſi conſtante.in.ij.col.ff.ſo.ma.facit pro hoc dictum Domi.in.c.accedentes.in fi.l. diſtin. vbi dicit ꝙ valet conſuetudo, ꝙ abbas non ſit ſacerdos contra.c.j.de æta.& quali.& rationem aſſignat, quia de iure antiquo nõ reperiebatur, ꝙ eſſet ſacerdos, ad quod ius antiquum per conſuetudinem reducimur. Hinc eſt, ꝙ licet inferiores non poſſunt ſtatuere cõtra canones:illud tamen eſt verum, niſi ſtatuentes contra canones per huiuſmodi ſtatutum reducerentur ad terminos iuris antiqui:ita dicit Fely.vbi infinita cumulat in.c.cum acceſſiſſent.in.ij.col.verſi.hanc declarationem. extra de conſti.& faciũt in propoſito quæ tradit idem Fely. in.c.non nulli.in.xxx.col.verſi.xiij.concluſio.de reſcrip.multa igitur permittuntur, vt ad ius antiquum redamus, quę al's non permitterentur:vt tradit Roma.in conſi.cccxviij.in fi.cum pluribus concord.traditis per Io. croti de monte ferrato in repeti.l.nemo poteſt. in.viij.col.verſi.puto.& de lega.j.& Decium in conſi.iij.in.iij.col.& Soci.in conſi.lviij.in.iij.col.& Iaſ.in.l.properandum.in.vj.col.C.de iudi.& in auc.quas actiones.C.de ſac.ſanc.eccle.

¶ Tamen iſta limitatio mihi non ſatiſfacit, quia ratio in qua fundatur iſte text.ne conſuetudines & ſtatuta cenſeantur ſublata, militat iſto caſu, nam per hoc ꝙ per vltimam conſtitutionem contrariam conſuetudini, reuertamur ad antiquum ius, non fit, vt illius cõſuetudinis quæ facta eſt, & in facto conſiſtit prĩceps videatur habere notitiam, nam per hoc ꝙ reuertimur ad primum ius non arguitur ſcientia niſi probetur:vt hic eſt tex.qui generaliter loquitur, & licet talis reditus, ſeu recurſus ad ius antiquum, reputetur fauorabilis, illud procedit quãdo datur ſcientia conſuetudinis, nam al's via iſta non reputaretur fauorabilis, ſed potius odioſa, & tali caſu iſtud odium ſiue præiudicium, quod ex reuocata conſuetudine reſultare poſſet, præponderat vtilitati quæ ex noua conſtitutione reſultare poteſt.arg.l.qui exceptionẽ.ff. de condi. inde.&.l.item ſi obſtetrix.ff.ad leg.aequi. eo maxime quia illa reg.c.ab exordio procedit, quando actus primus ad quem reuertimur non eſt omnino extinctus, ſecus vero

quando extinctus esset vt in casu nostro, vbi per consue/tudinem pscriptam lex prior contraria extinguit: vt ha/betur in.c.fi.de consue.& ideo ille recursus ad primũ ius tũc fauorabilis nõ reputat, ita illã reg.limitat & declarat Soci.in consi.cclx.inci.in cã nanctẽtis.in.iiij.col.q̃ no.

¶ Sexto limita nisi cõsuetudo sit gñalis, & posterior con stitutio sit specialis, qa tunc bene tollitur consuetudo nul la facta mẽtione, secus si consuetudo esset spãlis, & consti tutio gñalis, nam isto casu procedit iste tex.& ita declarat Domi.hic in.iij.oppo.& vr sentire gl.in vers.singulariũ.

¶ Sed aduertendum est, quia contra hoc videt in termi nis decisio Dy.in regu.possessor.in.iij.char.ẽm paruam impressionẽ.j.de reg.iur.& vltra ipsum hoc suadet, quia attenta finali ratione istius tex.nulla vr differentia, inter vtrunq casum. Nam consuetudo ideo non censetur per contrarium actum sublata, qa cum sit facti præsumitur ignorari: ista ratio pariter militat, qñ consuetudo est ge neralis vel spãlis: & licet primum dictum saluari possit, per ea quæ dicta sunt.s̃.in.iiij.limitatione, tamen scd'm dictum, videlicet, an lex secunda sit generalis vel spãlis nullo modo placet, ex quo iste tex.simplr loquitur, & ita simplr debet intelligi, dato q maior ratio sit in vno casu, q̃ in alio, argu.tex.no.in.l.j.§.q autem.ff.de alea.& quia per spãlem constitutionem non arguitur maior scientia consuetudinis, super quo cogitandum erit.

¶ Septimo limitatur iste text. vt non procedat quando consuetudo esset contra publicam vtilitatem: nam per legem sequentem bene tollitur, non facta mentione. Ita dicit Pau.de ca.post Bal.in.d.l.de quibus.& fuit prius di ctum Bar.in extrauagan.ad reprimen.in glo.non obstã. circa medium, quod cõmendat Abb. in.c.nonnulli.col. fi.extra de rescrip. Sed ipsi non aliter assignãt rationem istius limitationis, quæ prima facie vr contra istum text. qui se fundat in ignorãti, quæ cõsistit in facto. Vnde pro ista limitatione possit assignari duplr, ratio prima, quia ideo non requirit mentio in posteriori lege in casu præ/fato, qa consuetudo contra publicam vtilitatẽ non valet. c.fin.de consue.iuncta auc.nauigia.C.de fur.& auc.oẽs. C.cõmu.de suc.&.c.erit autem lex.iiij.distin.quo casu in posteriori lege non requiritur mẽtio, quia de actu nullo

non requiritur mentio.c.non præstat.j.de regu.iur.cum concor.vt tradit Fely.in.c.ex tenore.in.j.col.extra de re scrip.& tenet Cardi.in cle.statutum.in.iij.oppo.de elec. ¶Sed ista ratio morderi posset ex eo qa omnis consuetudo,quæ est rationabilis,& pscripta tollit legem.c.fi. de consue.& tñ omnis lex concernit vtilitatem publicá.c. erit aũt lex.iiij.dist.l.j.&.ij.ff.de leg.& sic attéta ista ratio ne consuetudo omnis tolli posset per secundam constitutionem non facta métione,cuius contrarium hic dicitur ratione spãli,quia in facto consistit.Et ideo alia,& sic secunda ratio potest assignari:qa ex quo per posterioré legem respublica conseruať, propter hanc causam recedendum est a regulis iuris.l.siqs in graui.§.vtrum.ff.ad sille.l.pe.ff.de sicca.cum simi.& sic dispositio text.nostri non habebit locum,ratione reipublicæ.¶Sed ét ista ratio eodé morbo laborat,quo primo per ea quæ ibi dixi, videlicet,qa in qualibet lege tractatur de vtilitate publica.d.c.erit aũt lex.& sic esset dicendũ ꝙ semper posterior lex non deberet métioné facere de consuetudine, quod est falsum.¶Dicas ergo ꝙ iste tex.loquiť de consuetudine non contraria iuri,sed præter ius,& isto casu dictum Pau.de cast.bene ꝓcedit quia si fuisset correctoria iuris, per vltimam constitutionem illi contrariam videtur reuerti ad antiquum ius correctum, & sic non requiretur mentio,per ea quæ dicta sunt superius in.v.limitatione. Vel quia consuetudo erat contra vtilitatem publicam, ex eo quia contra bonos mores,& tali casu dictum Pauli defenditur,super quibus cogitandum erit.

¶Octauo limitatur,nisi lex prohiberet tantum ad tempus,non perpetuo:quia tunc per legem bene derogatur consuetudini,licet de illa non fiat mentio: qa tex.hic procedit,quando lex noua induceret impedimentum perpetuum.Ista limitatio colligitur ex dictis hic per Domi. in prima oppo.post Ioan. and.in.c.abbatem. de verbo. signi.& tacite sequuntur omnes.¶ Sed tamen ista limitatio non videtur tuta,cum idem sit iudicandum de prohibitione temporali,respectu illius téporis,quod de prohibitione perpetua glo.in cle.ij.de reb.eccle.non alie.ad idem gl.in cle.ij.de rescrip.quę alleg.bonum rex.in.l.sufficit.ff.de conditio.inde.& ibi no.Iason.& Abb.in.c.cum

olim.de rerum permu.& in.c.quãto.in.v.col. de iur.iur. per tex.in.l.iurisperitos.ff.de excusa.tuto. cum concor. quæ scribit Ias.in.l.principalibus.in.j.colũ.in fi.ff.si cer. peta.
98 †Et ad hoc facit quia argumentum de parte ad totum respectu temporis valet.l.si cui.in princi.in versi.si proinde.& ibi no.Bal.de leg.j.l.tres tutores.& ibi Bar.in j.no.ff.de admi.tuto.declarat Deci.in reg.cuius effectus ff.de re.iu.& quia iste tex.generaliter loquitur ergo generaliter debet intelligi,dato ꝙ in vno casu sit maior ratio q̃ in alio.l.j.§.ꝙ autẽ.vbi est tex.no.ff.de alea.& ratio tex. nostri ita militat in ꝓhibitione tpali sicut in perpetua.

¶Tamen non est recedendum a dicta limitatione,pro qua ratio efficax adduci potest,quia cum illa lex sit temporalis modicum præiudicium afferre potest,& ideo nõ debet de ea iudicari,sicut de ꝑpetua:vt est tex.in.l.quotiens.C.de præ.impe.offe.& hoc tolerabile videt̃,vt actus valeat,ob quam causam sæpe recedimus a regulis iuris: vt in not.casu dicit Ias.in.l.si mihi,& tibi.§. in legatis.ff. de leg.j.faciunt quę dicit Præpo.in.c.rursus.in prin.qui cleri.vel mona.super quo tamen cogitabis,quia omnia sunt noua,& ita etiam per istam rationem fuit tẽtum in rota in vna Gebenen̄.coram do.Nicolao.ꝙ regula reuocatoria priuilegiorum induceret modicum præiudiciũ, quia erat temporalis ideo non debet de ea iudicari sicut de alijs regulis perpetuis,per plura quæ scribit Deci.in c.quæ in ecclesiarum.in.xij.col.de consti.& Fely.in.c.nõ nulli.in col.xxiiij.versi.fallit octauo. de rescrip. Areti.in l.item stipulatus.col.iij.de verbo.obli.& alij plures,quos breuitatis causa non refero.

¶No.nono ibi personarum singularum statuta &c. ẽm Moder.repetentes,ꝙ singulares personæ possunt inter se facere statuta, adde ꝙ ad hoc etiam istum text.notat Bal.in repeti.l.omnes populi.in prin.ff.de iusti. & iure.

¶Et ex hoc Moder.de monte ferrato repetentes inferunt,ꝙ si aliqua familia faceret statutum,ꝙ filiæ fœminę non succedant,sed ꝙ cuilibet ex eis sine liberis defunctę succederent agnati proximiores, tale statutum valeret, alleg.Ioan.andre.in additio.ad Specu. in titu. de instru. edi.§.compendiosa.versi.sed nunquid dicemus. cum similibus:vt hic per eos.

¶Secundo inferunt ꝙ valeret statutum factum inter agnatos auferens facultatem testandi, licet pactum non valeret.l.stipulatio hoc modo.de verbo.obli.vt hic latius per eos.Adde pro ista opi.quæ dicit Bar.de quarterio ci uitatis in.l.de quibus.col.fi.in lectu.ff.de legi. & in.l.oẽs populi.in.iij.q.j.q.princi.ff.de iusti.& iu.& quod dicitur de collegijs cerdonum pistorũ qui statuere possunt quo ad pertinentia ad ipsos:vt tradit Abb. & alij in.c. quæ in ecclesiarum.de consti.Ergo eodem modo,est dicendũ in familia.Et hanc eãdem opi.reassumunt idem Moder. in repe.l.omnes populi.in.iiij.col.versi.in mor.ff.de iust.& iur.Ias.in.l.stipulatio hoc modo concepta.in.ij.q.de verbo.obli.Et ad istam quęstionem cumulant plura quidam nouissimi in consi.quodam Campegij nu.ij. quod ponitur inter consi.Alber.bru.in pe.& vlti.col. vbi latissime referunt oẽs doc.super ista materia,quam ẽt late attingit Io.campegius in trac.de dote.in vlti.parte.q.lxxix.

¶Mihi tamen ista non videntur sine dubio pluribus rationibus.Prima quia facere statuta est iurisditionis.l.j.ff. de iu.om.iudi.cum concor.quem ponit Andr.sicu.in.c. translato.in.ij.col.de consti.& tradit Bar.in.l.imperium. ff.de iur.om.iudi.&.l.omnes populi.ff.de iust.& iur.Bal. in.l.nulli.C.de senten.& tradũt omnes in.c.cum omnes. de consti.Sed familia particularis non habet iurisdictionem.Igitur non poterit facere statuta.¶Pręterea regula est notissima ꝙ singularis personæ statuta facere nõ possunt,ita firmat Abb.in.c.ius ciuile.j.dist. quem sequitur ibi Præpo.& idem Præpo.in.c.omnes.in.ij.col.ead.dist. vbi dicit ꝙ vna pars populi siue certa familia quo ad suos non potest facere statutum sed quandam admonitionem quæ si non obseruetur non erit coarctatiua vinculo legis cum nõ dicatur habere iurisdictionem hanc etiã opi.tenet in terminis Alexã.in.l.si non speciali.in.ij.col. C.de testa.& in consi.cxxij.viso puncto.in.ij. col.lib.iiij. & probat Areti.in.l.siquis a filio.§.fi.in.ij.col.de leg.j.& Alber.bru.in trac.de statutis excludentibus fœminas.in v.q.& ibi refert in fortioribus terminis Bal.dicere in consi.xxxiiij.incip.inter illustrem.& in cõsi.clx.incip. verba pictorum.in.j.volu. non valere statutum communitatis alteri subiectæ circa successionem & exclusionem fœmi

natum, etiam si per verba generalia principis videatur dari potestas, de quo dic vt ibi per eũ. ¶ Præterea facit quia clarum est, ꝙ consuetudo non valet, per quam solẽnitas testamenti minuitur. l. fi. C. de testa. tenent Abb. & Moder. in. c. ij. de proba. á fortiori, ergo non valebit statutum tollens in totum solénitatem iuris naturalis, de qua in. l. maximum vitium. de libe. præte. quia priuatæ personæ facere nõ possunt, quominus leges locum non habeant in casibus suis. l. nemo potest. de lega. j. l. ius publicũ. ff. de pac. Item faciunt pro ista parte quæ dicit Ang. are. in. §. ex non scripto. col. pen. versi. quæro fœminæ. insti. de iusti. & iur. post Bar. in. l. j. ff. de legi. ꝙ fœminę nõ possunt consuetudinem inducere: quia cõdere legem, & statuta, & consuetudinem iudicãtur a pari, quod non cadit nisi in habente iurisdictionem per supra dicta: & hoc sequitur Præpo. in. c. frustra. col. fi. viij. distin. Et hinc dicit Bal. in. l. ij. §. deinde. ff. de orig. iuris. ꝙ pars guelpha, vel gibelina non potest inducere consuetudinem, & sic nec per consequens statuere, nisi habeant merum & mixtum imperium, vel iurisdictionem, vel sit concessum á principe: & in terminis nostris istam opi. latius probat Rochus de curte, qui plura pro hac parte adducit in tractatu de consue. posito sub repe. c. fi. eo. tit. col. lxij. q. viij. & ibi alleg. circa istum arti. Iaso. sibi contrarium.

¶ Non obstant modo contraria, quæ pro alia parte adducta sunt, & primo dictum Io. an. in addi. ad Spec. quia respondetur ꝙ ibi Io. an. nihil determinat, nec loquitur in casu nostro, & præsupposito ꝙ clare loquatur cum reprobat Ange. & alij quos refert Alex. in. d. l. si non spáli.

¶ Et ego etiam vltra ipsos duplici ratione confuto. Primo quia nullum tex. alleg. & erubescimus, cum sine lege loquimur, Nam vt singulariter dicit Baldus in. c. in genesi. colum. finali de electio. paria sunt sine lege loqui vel contra legem, quod dictum sequitur in simili responsione Ias. in. l. singularia. in. vij. colum. ff. si certum petatur, & reassumit idem Ias. in. l. illam. C. de colla. in. ij. colum. vbi singularius subdit post Antoniũ de butrio in. c. tua nos. in. ij. colum. de vsuris. ꝙ possumus iudicare contra communem opinionem si nõ habet casum legis pro se. Secundo quia dictum Ioan. andre. est contra regulam, ꝙ

singulares personæ non habentes iurisdictionem, nec faciences vniuersitatē possint statuere, & ꝙ singulares personæ non faciant vniuersitatem, est doctrina Barto. in. l. si cognatis. colum. fin. ff. de rebus dubijs. & ideo non possunt statuta facere sed quandam admonitionem: vt supra dictum est. Vel saluando Ioan. an. potest dici dictum suum procedere, quando illa progenies vel familia haberet iurisdictionem & imperium, secus vero si essent simplices priuatæ personæ nullam habentes iurisdictionē: quia tunc non possent statuta condere. Nec obstat illud de quarterio ciuitatis, cum similibus: quia dico illos statuere posse, si habent iurisdictionem: vt ibi dicit Barto. quia faciūt collegium, secus est in priuatis personis, quæ collegium non faciunt: vt dicit Barto. in. d. l. si cognatis. & pro ista distinctione facit dictum Areti. & Ias. in. l. si filio. §. finali. ff. de lega. j. & finaliter ista est communis sententia, ꝙ qui non habet iurisdictionem non potest statuta facere, quo ad decisionem causarum, secus vero quantum ad dispositionem & ordinationem rerum suarum, dummodo non sint cōtra ius commune: vt colligitur ex supra dictis cum concor. quę Moder. repe. congerunt in l. imperium. ff. de iurisdi. omni. iudi. & est text. quem ibi Philip. fran. ponderat in. c. ij. infra &c. Non obstat etiam tex. noster in quo Moder. se fundant: quia intelligo eum de singularibus personis, iurisdictionem habētibus per ea quæ dicta sunt, quia iura loquentia de personis, debēt intelligi de habilibus. l. vt gradatim. §. lege. ff. de mune. & hono. cum concordā. vt dixi in. §. in personam post Ias. ibi instit. de actio. & ista mihi videtur veritas, & si in aliqua iuris parte reperiatur singulares personas fecisse statutum, illud est approbatione principis, vel quia illis competebat iurisdictio, alˢ cessantibus his, non possunt statuta condere, nec consuetudinem inducere, prout iste intellectus probari videtur ex his quæ Alexan. adducit in consi. cxxiij. in. ij. col. iiij. vol. quod puto fuisse Barba.

¶ Nec etiam est vera secūda illatio, quā facit prædictus Io. de mōte ferrato, mod. repetēs, vcʒ, ꝙ valet statutū auferens facultatē testandi, licet nō valeat pactū: qa clarum est ꝙ tale pactū non valet: qa est cōtra bonos mores: vt dicit in. d. l. stipˡso hoc modo. ergo minime valebit statu-

tum per magistralem regulam Bart.in.l.mô impossibile in fi.ff.de pac.vbi concludit † q si pactum est prohibitum
107 quia contra bonos mores, ita & statutum, quia ista sunt conuertibilia, quod non potest fieri per pactum nec per legē. Ita dicit ibi Bart.& latius in.l.omnes populi. in.vij. col.in.iij.q.iij.partis pri.ff.de iusti.& iur. quem sequitur & approbat Deci.in consil.xxj.al's.ccxxiij. in causa.in.ij. col.nu.iiij.in.ij.parte.& in consi.xliij.in causa magnifici. col.fi.eo.lib.non obstat consi.Bar.lxxij.quia ex dictis ibi per eum patet solutio, quia loquitur in personis habentibus merum & mixtum imperium, & non recognoscentibus de facto superiorem, etiā ecclesiam Romanam, quibus est pro ratione volūtas, quo casu sumus extra casum nostrum, præterea ibi non loquitur Bart.prout Moder. referunt, & sic non facit ad propositum.

¶ Nota decimo ex isto text. ibi nouiter editā &c. q istud verbum nouiter idem importat, quod vltimo editam.c. cum marthæ.§.cæterum.vbi sic exponitur.extra de cele. missa.l.pacta nouissima.C.de pac.quod Alex.adducit ad pulchram quæstionem in rub.ff.de ope.noui nun. in fi. col.& quid dicatur nouum, vide glo.ordinariam in.c. generali.in ver.de nouo.de elec.lib.vj.cum simi.vt per Fely.in.c.cum ex officij.in.viij.col.de prescrip.& in.c.cum accessissent.in glo.fi.de consti.& per Moder. in.l. admonendi.per illum tex.ff.de iure iur. aliquando nouum dicitur quod nunq̄ fuit statutum: quia si olim fuit non dicitur nouum: vt est glo.not.in.c.præceptis.xij.dist.& tenet Ang.in.l.j.per illum tex.ff.q quisq iur.sequitur Troilus de malui.eximius doctor Bono.in trac. de canonizatione sanctorum.fol.vij.in.iiij.col.& Hosti.in.c.significauit. de censi.facit.l.non solum.in princ.ff.de excu.tuto.& ita potest capi hic, & nouum aliquando dicitur res inaudita: vt inquit Marcus Tullius lib.j.epistolarum episto.ij. aliquando nouum.i.antiquū: vt in.c.cum omnes. de consti.& ita intelligi potest.d.l.j. Et nouum etiam aliquando dicitur quod non durat per annum.gl.in ver.noui.in.c. de gradibus.xxxv.q.viij.& nouus homo qui dicatur tradunt Moder.in.c.ferrum.l.dist.& ita etiam in alio significatu accipitur apud Tullium qui nouum hominem appellat obscurum, & peregrinum, ac terræ filium qui nul

in generis neq; gētilium nobilitate commendatur, hinc vsurpatur q nouí dicūtur moderni, licet Petrarcha eos nouiores appellat, quod verbum tanq̄ inusitatum in illo reprehendit Philephus epistola.dccclxij.cuius est initiū stultorum &c.circa finem.

¶Nota vltimo ibi expresse &c. q dictio nisi, quando sequitur negatiua stat inclusiue, ita istum text.ad hoc ponderat Domi.in.c.constitutio.§.de elec.in prin. de qua dictione Moder.hic multa congerunt quæ extra propositum videntur, & ideo non insisto, sed vidēdum est, vt latissime per Iaso.& Alexan.in.l.actione.C.de transac.per Moder.in.c.ij.de reg.iur.§.eod.li.Et quantum attinet ad istum tex.ista dictio nisi, quæ hic ponitur affirmatiue imponit necessitatē, & diminuit de suo genere, secus quando ponit negatiue: vt not.Bal.in.c.cum accessissent.per illum tex.de consti.& ibi And.sicu.in.viij.col.nu.38.& de hoc per Bar.in.l.diuus.ff.de peti.hæredi. ¶Non tamen obmittenda sunt circa istā dictionem, ea quæ ponit Ias. in pri. insti.de actio.per illum tex.quæ licet ibi latius pro sequutus fuerim in commentarijs meis æditis, tamen qa quædam adhuc occurrūt, quæ ibi scripta non sunt, ideo breuiter perstringam. Stante igitur conclusione superius facta, q dictio nisi, cū negatiua ponatur, inclusiue infert Ias. dicto loco ad.q. ponamus q aliquis promittat alicui non vendere equum, nisi sibi, vtrum possit compelli ad vendendum, casu quo alteri non vendat: & communis opinio tenet q non, rationibus de quibus ibi latius dixi, sed Archi.in.c.non est reum.xv.q.iij.tenuit contrarium, & pro sua opinio.facit q promissio de vendendo, videtur ponere actum in esse de præsenti: & tantum operatur quantum si venditio facta fuisset, vt ibi probār, pro quo accidit notabile dictum Alex.in.l.cum fundus. §.seruum.ff.si cer.pet.vbi post Io.an.quem ibi refert dicit q si pmitto me obligaturum ad decem q statim potest agi ac si facta sit obligatio, quod dictum ibi sequitur Ias.& in.l.dominus.ff.de condi.indebi.Moder.repe.in.l. ij.in prin.& in.v.colū.C.de pac.inter empto.& vendi.& nouis.Florenti.in repe.§.cato.nu.179.de verbo. obliga. ¶Sed breuiter istis non obstan.tenenda est cōmunis opi nio, pro qua considerandū est, q qui promittit rem non

vendere alteri, q̃ sibi, non videtur teneri, nisi in euentum q alteri vendiderit ad interesse, sed si alteri facta non sit venditio, illa promissio de vendẽdo non est venditio, vt ibi dixi, & vltra ea quæ ibi dixi istud tenet in terminis And. sicu. in. c. nisi specialis. in. j. no. de offi. lega. & Alex. in consi. cxxj. viso themate. in. ij. colũ. lib. iiij. & hinc dicit Roma. in consi. lxxxvj. viso. col. ij. q promissio de cedendo non inducit cessionem, & eodem modo promissio de inuestiendo non obligat dominũ: vt tenet Andr. de yser. Bal. & alij in. c. j. si de inuesti. feu. fue. contro. & eodẽ modo dicimus, q aliud est renunciatio, & aliud pactum de renunciando: vt in cle. j. de renun. & hoc idem in permutatione procedit: vt in. c. quæsitum. &. c. cum vniuersorũ. de rerũ permu. & plura alia similia adduci possunt, quibus probatur aliud esse promissionem facere aliud actũ expedire: vt tradit Areti. in consi. xxviij. diligenter. in. j. dubio, quem referunt prædicti Moder. Floren. in. d. §. cato. nu. clxxxj. Ad idem facit glo. iuncto tex. in. l. cognitio. §. fi. ff. de offi. eius. & tex. in. l. qui se dicit. ff. de iudi. & quæ no. Alex. in. l. si pupillus. in fi. prin. ff. ad leg. falci. & Soci. in. l. si ante. in. j. col. ff. solu. ma. & gl. in. l. j. ff. aduer. liber. & in. l. fi. & ibi Bar. C. vbi, & apud quẽ. & text. in. c. super eo. de offi. dele. & Bal. in. l. si quis filio. §. eius. de iniu. rup. cum concor. quæ adducit Barba. in. d. c. super eo. in. iiij. colũ. nu. 25. & late Hadria. papa in. iiij. senten. tit. de sac. matri. vbi late examinat naturam istius dictionis nisi, in illa. q. quando quis promittit alteri non nubere q̃ tali.

¶ Sed vt opinio possit fœdere distinctionis ad concordiam reduci, considerãdum est, vlterius pro noua distinctione in ista materia. Quod aut promissio de vendendo fuit facta absolute nulla facta mentione pretij, & tunc similiter concludendum est venditionem alteri factam valere, quia primo non obligatur, cum talis contractus potius consistat in fieri, q̃ quod fuerit factum: vt dicit Geminia. & Philip. fran. in. c. penul. de elec. lib. vj. Aut vero promissio fuit facta in contractu de vendẽdo pro certo pretio & tali casu procedat communis opinio, vt promittens cogatur primo vendere, nec alteri vendere potest, quia talis contractus habetur pro absoluto, & ita reperio Caro. ruy. hoc sensisse, in satis remote & peregrino loco,

videlicet in.l.j.in prin.in.v.col.ff.de verb.obli. pro quo est tex.in.§.cum autem.insti.de emptio. & vendi.& istud ratione probatur, quia vbicunque fit mentio pretij, censetur celebratus contractus emptionis & venditionis.l.fi.C.de pradi.decurio.lib.x.tenet Bar.in.l.filiusfamilias.§.diui.de leg.j.Abb.in.c.ij.de postu.prxla. & isto modo facile opiniones concordantur, & declarantur etiam ea quæ scribit Decius in consi.xiiij.in.iiij.colũ.in.iij.parte.

¶Expeditis notabilibus extraordinarijs quæ vltra doc. ponderaui, modo referam ordine suo notabilia Dominici de sancto Geminia.quem vt præcipuum doctorem super hoc.vj.lib.decretalium imitabor postq̃ eius commentaria vsu recepta sunt in omnibus fere gymnasijs, & eũdem interpretes omnes quasi ducem & aurigam referre solent, cuius dicta quę in multis reformatione indigent diligentius præscrutabor, multa noua apperiens, quæ vobis non erant iniucunda, vt re ipsa experiemini.

¶Notabilia Geminiani sequuntur.

92 Nota igitur primo Ex isto tex.ſm eundem Domi.hic † ꝙ in papa non cadit ignorantia iuris, & ideo si concedit rescriptum, valet licet de iure mentionem non faciat, ita Domi. hic cum quo omnes transeunt. Et ad hoc idem istum tex.no.idem Domini.in.c.j.in.iiij.col.j.de rescrip.& hoc fuit originale dictum Inno.in.c.j.eo.ti.quem sequitur Egidi.bella.in deci.dcxcviij.incip.conclusio.in.ij.col.Et istud quod dictum est procedit etiam si in rescripto non sit apposita clausula non obstan.prout concludit idem Domi.qui ita intelligit istum tex.in.c.statutum.in.iij.col.ver.no. bene istam glo.j.titulo proximo, & firmat Egidi.in dicta decisione, & Baldus in.l.item lapilli.ff.de rerum diuisione.

¶Ex quibus omnibus duo habetis colligere, super quibus aduertendum erit. Primum est ꝙ in papa non cadit ignorãtia iuris ſm ꝙ rescriptum valet, licet de iure mentionem non faciat.

¶Circa primam conclusionem aduertendum est, quia non videtur verum simpliciter istud dictum, ꝙ in papa non cadat ignorantia iuris, per text.in.l.ij.ff.de suppel.

seg.vbi Imperator circa intellectū suppellectilis conuincitur errasse,& hoc sæpius cōtigere posse in pricipe idē, Imperator fatetur in.l.ij.§.siquid autem.C.de vete.iur.
93 enuclean.dum ibi pro constanti tenet,†omnium habere memoriā,& in nullo errare,esse potius diuinitatis, q̄ humanitatis,& sic præsupponit pro expedito, ꝙ in principe ignorantia iuris cadere possit,quia error, de quo loquitur ibi tex.nihil aliud est,q̄ ignorantia:vt in.l.non icirco.iūcta rub.C.de iur.& fac.igno.&.c.in quibus.xxij.q.ij.&.l.error.ff.de iur.& fac.ignorā.Nec mirandum, ꝙ ignorātia in principe cadere possit cum sit animal mortale & occupatissimum. Nam licet constitutionem primam,vel rescriptum tollere possit, nulla facta mētione, & facere alia, multo maiora poterit etiam hoc quod est commune omnibus hominibus,videlicet,errare,& peccare:vt probat Archie.Floren.in.iij.parte summe titulo xxij.c.fi.Quam ob rem dicit Felyn.in.c.cū a nobis.in.ij.col.in.iiij.no.de testi.ꝙ aliquando potest papæ dici, vos fallit obliuio vt ibi latius per eum,nec mirum,quia memoria eius corruptibilis est:vt dicit Bal.in.c. ex pte.el.ij.de offi.deleg.& hac de causa videmus iurisconsultos sæpius defecisse:vt refert Ambro.opizo.in repe.§.diui.l.si iussa.de leg.j.col.xv.Vbi ab obliuione Labeonem iurisconsultum defendit,ob quam sępe iurisconsulti pessime
94 sunt locuti:†& licet ipsos repræhendere sit quodammodo in spiritumsanctum peccare:vt dicit Lanzelo.decius in.l.si creditor.in.iij.col.de leg.j.& Ias.in.l.a diuo.§.si super.de re iudi.in prin.Propter quam causam Ias.in.l.iij.§.ex contrario.in primis verbis non audet impugnare Træbatium, licet extimauerit eum male repræhendere Labeonem,tamen si euidenter de errore apparet,adhærendum est potius veritati,ob quam non dubitauit Paulus Petro in facie resistere,c.paulus.ij.q.vij.& ad Galath.c.ij,ea igit̄ de causa iurisconsulti redargui de errore possunt,prout a multis passim repręhendunt̄:vt dicit Alex.in.l.j.in.iiij.col.nu.15.in fi.ver.nam hæc differentia.ff.si cer.peta.per.l.iij.§.neratius.ff.de acqui.pos.cū concor.de quibus ibi per eum , & hoc idē dicit Ias.in.l.lecta.in ij.col.eo.tit.& facit tex.in.l.est differentia.ff.in quib.cau.
95 pig.taci.contrahi.†nam sufficit ꝙ homines fuerūt inter-

quos nullus repertus est sine macula. Nam sicut in ange lis suis deus inuenit prauitatem, cum tamen illi non haberet, vt nos instigantem carnem, quid igitur fiet in filijs hominum, qui carnem instigãtem, dæmonem tentantẽ, & mũdum inuitantem, & ad errores inducentem habẽt? vt de istis est tex. no. ĩ. c. si. circa si. de pœni. dist. ij. Propter quam rationem dicit And. sicu. in rub. de proba. in. j. col. ꝙ impossibile est dicere, ꝙ Iurisconsulti aliquando non errauerint, nam nõ auderet hoc dicere: & propterea Bar to. audacter reprehendit diffinitionem latæ culpæ datã a iurisconsulto in. l. latæ culpæ. ff. de verbo. signi. in repe titio. l. ꝙ nerua. in. iiij. col. ff. depo si. Et hoc ẽt patet in diffinitione argenti puri puti data per Alphenũ Seruij Sul pitij iurisconsulti discipulũ, cuius responsa infinita extãt, de cuius errore Aulus Gellius meminit noctium Attica rum lib. vj. Vbi etiam diffinitionem illam siue etymologiam testamenti, datam per Imperatorem insti. de testa. in prin. eleganter deridet, Quem sequitur pluribus verbis Laurentius Valla elegantiarum suarum lib. vj. & re assumunt quidam Moderni memorialibus iuris in verbo testamenta. & nouissimi repetentes in repeti. rub. de lega. j. in. xiiij. col. & M. Tullius in oratione pro Murena plura loca iurisconsultorũ citat emendatione digna. Con
96 niuere enim † & sæpius falli, proprium est hominis, maxime in hac legali sapientia, quæ in arbitraria hominum voluntate consistit, ob quam causam dicit Ange. in. l. si contra. C. de vsuca. pro empt. ꝙ licet quilibet præsumatur doctus in arte sua, & perfectus: vt ibi est tex. non tñ illud procedit in scientia iuris, & propterea dicit ꝙ nullus fuit Iurisconsultus, qui non fuerit reprehensus, quod dictum magnificat And. sicu. in consi. j. in. xvij. colũ. in. iij. vol. faciunt quæ dicit Areti. in. l. qui patri. ff. de acquiren. hære. vbi iuris disciplinam maledicit ex eo vix biduum fuerat elapsum: quia viderat tex. & tunc non recordabatur de eo, ad idẽ facit quod late dicit Andr. sicu. de Bar. errore loquens in consil. j. incip. ex sacris. in pe. col. lib. j. & Alex. in. l. ex diuerso. in prin. in. v. col. ff. solu. ma. & hoc idem de iurisconsultis Tertul. dicit in apologe. c. iiij. inquiens, miramini hominem aut errare potuisse in lege condenda, aut rescipuisse in reprobandam? Nonne &

ipsius Lycurgi leges a Lacedæmonijs emendatæ tãtum authori suo doloris miserunt, vt in secessu inedia de se metipso iudicarit, Quod dictum amplioribus verbis re assumit Budæus in annotationibus iuris fo. viij. facit etiã quod de lege Longobarda dicit Lucas de penna in. l. j. C. de gladia. lib. x. ꝙ illa lex est fex: & dicit Præposi. in. §. si duo. in fi. de pace tenen. ꝙ quando Imperator fecit illũ. §. non habebat iurisperitos: & Laurentius valla in suis de lingua latina elegantijs Pomponium Sabinum atꝙ Cassium Iurisconsultos probat a vera gemmarum interpretatione deuiasse: & ideo dicit gl. penul. in. l. fi. C. in quib. cau. in integ. restitu. non est neces. ꝙ Iustinianus biberat quando fecerat illam legem: & glo. etiam alibi dicit Hieronymum a vero deuiasse, videlicet, in. c. j. in glo. pen. x. dist. & alibi dormitasse Augustinum. Ita dicit glo. j. c. nuptiarum. in ver. cum enim. xxvij. q. j. Vnde merito gl. in l. filiusfa. §. diui. ff. de leg. j. dicit ꝙ iurisconsulti multotiẽs reprehenduntur, quinimmo plus dicit Ang. in. l. minus. C. de acquir. pos. ꝙ nunq̃ fuit aliquis Iurisconsultus qui aliquando non fuit reprehensus: quia vt inquit Bald. in quoddam suo consi. incip. sciendum est. quem refert Soci. in cõsi. cl. in. j. vol. in. vj. col. speculatiua & extimatiua, quæ est vtilior pars intellectus, q̃ sit conclusiua non est semper eadem, sed ex varietate rerum & cellullæ intellectus variatur. Ita Bal. in consi. xcix. incip. sciendum. in fi. in. ij. vol. Sed licet (vt prædicti docto. dicũt) in iurisconsultis vel principibus, labilis sit memoria: non tamen ob eam causam reprehendendos existimo, sed potius excusandos, quorum dicta pro lege recipimus, Nam qui illos reprehendit illis meliorem se facit, & sic legi facit iniuriam, cum nullus lege melior inueniatur: vt dicit Bal. in. l. ij. C. de senten. ex peri. reci. & nouissi. repe. in repe. c. raynutius. fo. ccxxiiij. in. ij. col. de testa. Nam insanus merito iudicatur, qui iurisconsultum reprehẽdit. l. si ita quis. ff. de euic. Sed posset dici, ꝙ in talibus imputanda sit obliuio, non malitia, Nam quę per obliuionem accidunt, venia digna videntur, nisi fuerit in facto proprio, quæ oĩa cum in principibus facilius accidere possunt, atque ideo sæpius, quia negociorum mole obruuntur, propterea concludendum videtur, eos etiam posse labi, & a vero

iuris intellectu deuiare, nedũ a memoria iuris, quæ cum
97 in oĩbus labilis sit, in papa facilius deficere potest, † quia frequenter papæ annosi, & graui ætate creantur, quæ ætas ẜm Senecam domus est obliuionis, in quam primũ senectus incurrit, probant Moder. de Ripa in trac. pestilentiæ. fo. lxv. col. j. & ante ipsum latius reassumit Andre. sicu. in. c. ab excõmunicato. in. xv. col. nu. 73. & latissime in. c. cum adeo. in. ij. colũ. & in. c. eam te. per illum text. in iij. col. de rescrip. & in. c. causam q̃. el. ij. de iud. & in. c. tertio loco. in. xxix. colũ. nu. 67. de proba. Quo in loco idem Barba. se plurimum iactat se assequutum fuisse memoriam non solum naturalem, sed etiam artificialem: & in proposito alia congerunt Moder. Bononieñ. in repetiti. l. is qui cum telo. num. 2. C. de sicca. Ex quibus omnibus restat satis probata ista cõclusio, videlicet, ꝙ in papa potest cadere ignorantia iuris, propter obliuionem. Et hoc idem quod dicitur de papa procedit in senatu cardinalium: vt And. sicu. concludit in consi. xl. incip. clementissimum. in. iij. col. lib. iiij.

¶Non obstat iste tex. qui in papa videtur probare contrarium, quia ad illum dupliciter respondetur. Primo ꝙ loquatur in eodem papa, qui duas cõstitutiones contrarias fecit: nam faciẽdo posteriorem, censetur primę derogasse, licet de illa mentionem non faciat, ea ratione cũ sit factum proprium, nõ præsumitur illud ignorare: sed illas censetur habere scrinio pectoris: quia in facto proprio ignorantia non pręsumitur. l. fi. ff. pro socio. &. c. ab
98 excommunicato. de rescrip. † & quia facta propria facilius videtur reuocare, q̃ illa sui prædecessoris, quæ cum maiori reuerentia custodit, ob eam causam, vt sua a successoribus obseruentur: vt est tex. nota. in. c. iustitiæ. xxv. q. j. Per quem tex. hoc in terminis dicit Roma. in consil. cccxxvij. ista sunt. in ij. colum. Vbi multis rationibus hoc probat, & per hoc redditur dubitabilis opinio Ioan. mona. hic, & Iaco. butri. in. l. præscriptionis. in fine. C. si contra ius. cum alijs quos refert Alexan. in consilio. iij. prospectis. in. iij. columna nuñ. xx. in. vj. volu. qui dicebant, ꝙ papa facilius constitutionem prædecessoris reuocat q̃ suam, quod non est verum, facit capitulo ex literis. de rescriptis.

99 ¶ † Vel secundo responde, quod ista verba tex. videlicet, quod papa censeatur habere iura in scrinio pectoris, non intelliguntur propter scientiam & peritiam, vel memoriam, quas habet, quia potest esse idiota & immemor etiam sui: vt de Celestino papa legimus, qui adeo obliuiosus erat, vt ea quae mane concesserat vni, sero alijs concedebat; & ille idem idiota erat, propter quod hodie pontifices remoueri non possent: vt dicit glo. in versi. sufficientem. in c. j. de renun. lib. vj. & Felyn. in. c. si quando. in. ix. col. de rescrip. Sunt igitur intelligenda verba istius tex. quod habeat iura in scrinio pectoris, propter authoritatem quam habet, non propter scientiam, ita dicit Bald. in. c. j. colum. fi. de confes. † vbi dicit quod quam primum creatur aliquis papa
100 eoipso est doctor vtriusque iuris authoritate, non scientia, quod dictum sequitur And. sicu. in rub. de test. in. xxxix. col. nu. xvij. in fi. & ideo iste tex. cum ministerio vtitur verbo censetur, quod fictionem denotat: vt dicit Domini. ij. in. iij. glo. in alio proposito, & ita intelliguntur quae scribit Abb. ad declarationem istius tex. in. c. cum ex literis. in. v. no. de resti. in integ dum dicit, quod ista verba text. quod papa habeat iura in scrinio pectoris, intelliguntur propter multitudinem peritorum, qui illi assistunt, Quod vltra ipsum, ratione probatur, quia ideo illud sibi contingit, Quoniam facilius res ad memoriam reducitur quando a pluribus perscrutatur: vt in. c. fi. xx. dist. facit quod dicit Domi. in. c. per hoc, §. verum. j. de haere. & Abb. in. c. prudentiam per illum tex. in. j. col. de offi. delega. & isto modo declarari debet regula Abb. in. d. c. cum ex literis. & licet non eo modo ipse dicat, sicut praemissum est: tamen pro opinione eius, est casus in. l. omnium. C. de testa. ibi inter tot notabiles probatasque personas quae conscientiam principis tenent, quem tex. ad hoc And. sicu. ponderat in consi. j. in viij. col. i. j. vol. & consi. j. in. xxvj. col. in. iij. vol. & no. Cor. in consi. cc. in. iij. col. lib. j. & illam rationem Abba. in. d. c. cum literis. approbat Bartho. belenzinus in trac. de charita. subsi. q. lxvj. col. vij. vbi etiam aliam rationem reddit, quam ibi videas, & And. sicu. in rub. de testa. in. xlviij. colum. nu. xvij. in fi. & hoc quantum ad primum dictum Domi.

¶ Secunda conclusio colligitur ex praedicto not. Domi. quod adeo in papa scientia iuris praesumitur quod secundum

rescriptum

rescriptum valet de iure mentionem non faciens,& hoc procedit etiam sine clausula non obstan. vt idem Domi. firmat. Ita intelligẽdo istum text. in. c. statutum. in. iij. col. ver. no. bene istam glo. l. tit. pximo,& videtur sequi Fely. licet de Domini. mentionem non faciat in. c. j. in. iiij. col. ver. limita. iiij. de rescri. vbi dicit ꝙ paris potentiæ est rescriptum & lex ad tollẽdum primum ius: & hoc idem tenet Egidi. deci. dcxcviij. ❡Sed tu audias, ꝙ dictum istud Domi. Fely. & sequacium, quod ab alijs tacite approbatur, mihi non placet, nec simpliciter est verũ: nam illud in primis reprobat Abb. in. c. j. in. ij. colũ. de rescrip. Nec illud dictum ex tex. isto colligitur, qui de lege loquit̃ contraria primæ constitutioni, sed rescriptum contra ius, nõ solum illud non tollit, sed nec tale rescriptum valet. l. fi. C. si contra ius vel vtilita. publi. & l. nec damnosa. C. de præci. impe. offe. c. j. de rescrip.

❡Et ideo vt saluari possit dictum Domi. opportet dicere ꝙ dictum eius intelligatur & suppleatur qñ in rescripto apposita fuisset clausula non obstan. vt probatur in c. nonnulli. de rescrip. al's rescriptum tale esset illico abijciendum: vt dicit Abb. per gl. hic in. c. pastoralis. in fi. de fide instru. Pro quo facit doctrina Bar. in. l. fi. in fi. C. si cõtra ius vel vtilita. publi. & quę tradit Andre. sicu. in rub. de rescrip. in cle. in. xvij. col.

❡Sed ista suppletio seu defensio potest morderi per ea quę dicunt domini de Rota decisi. iij. in nouis in. ij. colũ. Vbi volunt, ꝙ per clausulam non obstan. non tollitur dispositio iuris communis,& etiam quia ipse Domi. declarando istum text. & dicta sua hic cõtrarium dixit in dicto c. statutum. videlicet ꝙ non requitur clausula non obstã.

101 & hoc alia ratione probatur, † quia isto casu videlicet, qñ rescriptum continet clausula non obstã. rescriptum mutat nomen,& transit in priuilegium: vt dicit glo. in ver. noscatur. Nam rescriptũ proprie dicitur, illud quod est ad obseruantiam iuris communis, non contra ius. l. falso. C. de diuer. rescrip. & tradunt Moder. in rubri. extra de rescrip. vt dicam infra in rubri. eiusdem titu. & in hoc differt a priuilegio, quod est contra ius commune: & sic illud dictum Dominici nullo pacto videtur verum, & cõtrarium eius, quod hic dicit, tenuit idem Dominicus

post Ioan. andre. & Pet. de ancha. in. c. j. in. ij. columna in glo. inventione. J. de excessio. praelato. Nec obstat si dicatur, ꝙ papa scribendo contra ius, censetur habere scientiam iuris: & ideo non opus est, ꝙ faciat mētionem de iure: prout late dicemus infra in alio notabili. Quia respōdetur, ꝙ illud procedit quando princeps scribit statuendo per viam legis: vt hic dicit tex secus autem est, quando concedit rescriptum contra legem: quia tunc praesumitur circumuentus, & rescriptum potius per importunitatem obtentum: vt dicit hic glo. & Felyn. in. c. cum a nobis. in. ij. colum. de testi. Praesertim cum in isto casu reperiatur facta prouisio a iure in. d. l. fina. C. si contra ius. Vbi disponit ꝙ rescripta contra ius non valeant: & pro ista parte facit dictum Cardi. in clemen. finali in fine de electio. dum vult ꝙ ex quo tex. ibi dicit ꝙ non valet licentia concessa religioso a suo superiore generale, ꝙ possit consentire electioni de se factae si papa scriberet, & concederet licentiam religioso, talis licentia ex quo contra ius non valeret, & praesumeretur per importunitatē obtenta: vt dicit glo. hic in versicu. noscatur. vbi videndum erit: & ratio differentiae in praedictis est: quia ꝙ lex tollat legē, illud est ratione aequalis potentię, & vtilitatis. c. non debet. de consanguini. & affinita. & illa vtilitas quae in vltima lege cōsideratur, est eiusdem effectus, cuius erat prima, scilicet, perpetua & communis: & tali modo conseruatur regula, quae ponitur in. c. j. de regu. iur. In rescripto vero illa non militant, cum sint minoris potentiae, vt dicit Salyce. in. l. finali. C. quae sit longa consuetu. & in. l. j. C. de ser. reipu. manumis. Quia rescripta sunt ad priuatam vtilitatem, & stricti iuris: & ideo non afferunt commodum in vniuerso, nec vtilitatem perpetuam: vt in terminis nostris probat Deci. in. c. fina. in. ij. colum. nume. 5. de constitutio. cum simi. vt scribit And. sicu. in. c. ij. in vj. col. de rescrip. facit. c. plerunq. eo. ti. & ideo est ꝙ per illud lex cōmunis tolli non debet, nec dissolui, nisi a pari
102 & eadem potentia. d. c. j. ¶ † Vel secundo potest dici, ꝙ princeps condēdo legem vtitur plenitudine potestatis, ex quo illam facit ex certa scientia, & motu proprio, non ad alterius suggestionē: vt no. dicit Bar. in auc. quas actiones. circa fi. C. de sac. san. eccle. & in. l. j. in fi. C. de bo. va.

lib.x.& ita intelligitur.l.fi.C.de legi. & hoc ratione proba tur:quia certa sciencia principis quæ in lege condenda concurrit æquiparatur plenitudini potestatis: vt no.singulariter Inno.in.c.innotuit.de elec. tenet Bal.in.l.eos. in prin.C.de appel.cum concor.vt scribit Alex.in cons. xcij.perspectis diligen.in.vj.col.nu.32.in.vj.vol. & ideo illa absoluta potestas,hoc operatur,vt prima lex contra
103 ria etiam absolute tollat,non facta aliqua mētione,† Nā vbi est certa sciencia, frustra fieret mentio. argu.l.j.in fi. ff.de dote prælega.c.si motu proprio.de præben. lib.vj. facit.l.quidam.ff.de re iud.nam illud requisitum ad hoc fit,vt sciencia detur, qua habita non requiritur vlterior solemnitas.arg.l.de vno quoq3.& quæ ibi Alexan.not.ff. de re iudi.&.l.iij.ff.ꝙ quisq3 iur.& ſm hoc habes,ꝙ statutum,& rescriptum multum differunt : & dico in vna.q. super regula de annali.¶ Ex quo infertur ꝙ male dicit Anto.de bu.& Imo.in.c.qui in ecclesiarum.de consti. & Alex.in consi.ij.in pe.col.l.j.dum volunt ꝙ rescriptum, & statutum æquiparātur:& hoc idem tenet Ias.in.l.pe.in ij.col.ff.de iusti.& iur.Nam ex pdictis patet contrariū: & ita in alio casu illos reprehendit Deci.in.c.cum accessissent.in.iiij.colū.de consti.¶Saluari tñ posset alio modo dictum Domi.ꝙ dictum suum procedat qñ rescriptum non est contra ius,sed ſm ius cōe,Nam tali casu idem iudicatur de illo rescripto,quod de iure: vt cōcludunt oēs in.c.j.de rescrip.& tenet glo.hic in ver. facti vbi dicetur:
104 †& ideo sicut in secunda lege non requirit,ꝙ fiat mētio de prima,ita in rescripto continente idem quod ius cōe. ¶Tamen adhuc contra hoc instabit subtilis,& dicet,nō est dare casum in quo istud dictū Domi.possit saluari:qa si lex concordat cum rescripto,sumus extra casum istius tex.qui de legibus contrarijs loquitur:& clā non obstā. de qua Domi.meminit,ita demū ponitur,qñ ius obstat, sed eo casu quo rescriptū cum iure concordaret,non dr obstare ideo &c.& si dicis,ꝙ rescriptū pōt cōtinere idem quod scd'a lex cōtraria primæ,istud ēt non sufficit,ex eo qa cum lex prima sit per scd'am sublata, frustra disputabit,an rescriptū dēat facere mētionē de prima lege, vel nō,p ea q̄ no.Fely.dicit in.c.ex tenore.in.j.col.de rescri. ¶Et ideo cogitabā adhuc vt cessent oēs difficultates, si

posset dici, ꝙ si rescriptũ quod est contra ius non infert alicui præiudiciũ qñ de tali rescripto est bñ informatus princeps, putarẽ per illud esse derogatũ iuri ẽt nulla fa-cta mẽtione: & ita intelligit dictum Domi. hic, & in. d. c. statutũ. Aut vero rescriptũ est contra ius, & in pręiudiciũ tertij, in fauorẽ cuius illud ius facit: & tunc aut illud præiudicium est magnum, quia priuatur iure quæsito, & tũc tale rescriptum non valet. Et ita procedant iura contra-ria in dicta. l. fi. & l. nec dãnosa. cum simili. Aut per illud rescriptum contra ius fit modicum præiudicium tertio, & tunc rescriptum valet cum clausula generalis, non ob. stan. & aliquando sine clausula: & ita procedat gl. in vers. noscatur. j. eod. facit tex. in. l. quotiens. C. de pręci. impe. offeren. & ista mea distinctio optime probatur ex dictis Alex. licet non ita specifice ipse dicat in consi. clxxxvij. v i deretur. in. vj. colũ. ver. idem consuluit. in. v. volu. & hoc idem expressius dicit in consi. iij. col. iij. in. vj. volu. Pos-set ad hoc etiam adaptari pro defensione dictorum Do-minici alia notabilis distinctio quam idem Domi. ponit infra in glo. noscatur. in fine, quem videas. Et per ista ha-bes perfectissime enucleata ita dicta Domini. super isto primo notabili, Quo retento.

¶ Pro vera & clara notitia istius materiæ & intellectu hu ius tex. reassumo regulam primam Dominici hic, quam ampliabo, & limitabo nouiter vltra alios scribentes.

¶ Regula igitur est, ꝙ in principe non cadit ignorantia iuris: quia cẽsetur habere omnia iura in scrinio pectoris.

¶ Amplia primo istud dictum, per ea quæ dicit Abb. in capitulo vestra in primo notabili, de cohabitatione cleri-
105 corum & mulierum. vbi dicit, † ꝙ ex quo princeps habet iura in scrinio pectoris, allegatio generalis est sufficiens coram eo, quẽadmodũ coram maximo doctore. ¶ Sed tamen aduertendum est, ꝙ istud non est simplr̃ verum: put dico late in. c. cũ in multis. j. tit. proximo, vbi vidẽdũ
106 erit. ¶ † Secundo per istum text. dicit Abb. in. c. dudũ. el j. in. j. col. in fi. de elec. ꝙ licet appellatione allegationum contineãtur tam allegatione iuris, ꝙ facti: vt tenet domi-nus Antonius in. c. pastoralis. de causa posses. & Barro. in. l. consentaneum. col. pen. C. qũo & qñ iudex. Tamen si fiant huiusmodi allegationes coram principe, condi-

nentur tantum allegationes facti, vt sunt exceptiones, replicationes, & similia non iuris, cum coram eo non sit necessaria illa positio, quia in eo nō cadit ignorantia iuris. c. sæpe. in prin. de appel. faciunt ad hoc plura quæ congerit Felyn. in. c. in causis. de re. iu. ¶ Istud etiam dictum videtur dubitabile, quia iure non ꝓbatur: nam si de natura verbi allegatio continentur allegationes tam iuris q̄ facti, non video rationem, quare illa verbi proprietas respectu principis restringatur. Nec obstat ꝙ habet iura in scrinio pectoris: quia illud intelligitur interpretatione, nō vere & effectualiter, vt dictum est superius: & ideo decipi potest, & errare: & propterea requiritur informatio, & allegatio, vt ex hoc certificetur. Probatur hoc per tex. in. l. nec damnosa. C. de præci. impe. offer. iuncto. c.
107 nonnulli. de rescrip. † Nam videmus ꝙ rescripta contra legem non valent. d. l. nec damnosa. & tamen cum clausula non obstan. valent. d. c. nonnulli. ratio redditur per omnes, quia princeps propter multitudinem negociorū præsumitur circunuentus, & obliuisci: vt vult hic glo. & tex. in. c. si quando. de rescrip. & c. ex parte. de offi. dele.
108 Ista ratio militat, qn̄ coram eo fiunt allegationes. † Nam propter multitudinem negociorum requiritur ꝙ etiam allegetur in iure, vt sit bene certificatus: quia potest contingere ꝙ princeps sit ignarus & nesciat iura, & ideo cœcus male de coloribus iudicaret, & si illa ratio esset vera, ꝙ realiter haberet in scrinio pectoris, deberet valere rescriptum contra ius, ex quo præsumeretur illud scire, cuius contrarium dicitur in. d. l. nec damnosa. & in. l. fin. C. si contra ius vel vtili. publi. dicas ergo, ꝙ illa ratio aliter intelligenda est, vt dixi.

¶ Tertio per regulam istius text. dicit nota. Rota Decisi. dcx. in tit. de subrep. in antiquis ꝙ surreptio circa malā deductionem iuris communis siue qualitatis non viciat, cum non dicat papa decipi qui habet iura in scrinio pectoris, secus si esset qualitas facti: quia bene tunc subreptio viciaret, & ita dicit ibi Rota respondisse Vrbanum papam cuidam Auditori: & sequitur Fely. in. c. super literis. in. v. col. in fi. ver. exprimen. sunt de rescrip. & ibi alleg. illam deci. Rotæ licet corrupte: & idem tenet Rota in deci. ccij. incip. nota ꝙ quis. in tit. de impetrationibus. in

antiquis, vbi tenet ꝙ impetrans decanatum vel archidia
conatum non est opus, ꝙ faciat mētionem de cura, cum
illa insit a iure. c. ad hęc. de offi. archidi. & ita etiam tenet
Ber. de besigneto in decisi. xiij. tit. de præben. & Deci. in
c. cum adeo. in. iij. not. de rescrip. cum concor. vt scribo
in trac. meo de qualitatibus in impetratiōibus exprimē.
109 fo. j. † Sic etiam videmus, ꝙ si monachus dicit se nobilē,
non est surreptio, licet per professionem expirauerit sua
nobilitas, quare papa nō dicitur decipi: vt concludit Ro-
ma. in singu. xxxvij. vtrum nobilis, quem cum alijs simi-
libus refert, & sequitur Iason in. l. ij. in. ij. col. si contra ius
vel vtilita. publi. Fely. in. d. c. super literis. in. vj. colum. &
quidam Bonus de curtili in tracta. nobilitatis. in. ij. parte
nu. 29. & late Fely. in. c. in nostra. in. iiij. corre. de rescrip.
& Andre. sicu. in. c. ad aures. in. j. &. ij. columna de rescri-
ptis. & licet ibi post Hostien. & Ioan. andr. hoc in conten-
tionem adducunt, tamē illud dictum de nobilitate com-
muniter tenetur. ¶ Illud tamen quod dictum est, ꝙ non
sit opus facere mentionem de cura, videtur magis dubi-
tabile: nam confunditur per text. in. c. cum in illis. & ibi
not. Domini. ꝟ. de præben. eo. lib. & per dictum Cardi. in
consil. xxx. in hac dubia. & hanc opi. tenet expresse Imo.
post Calde. in. c. in nostra. de rescrip. & est cōmunis opi.
¶ Sed in vno casu defendi potest prædicta opinio Do-
minorum de Rota, videlicet, quando cura fuisset annexa
ratione dignitatis, per ea quæ Domi. dicit per illum tex.
in. c. super eo. ꝟ. de præben. eod. lib. & Oldra. consi. cij. fa-
ctum tale est. & rota deci. xlvj. in tit. de rescrip. in antiqs.
¶ Quarto per istam regu. dicit Abb. in. c. examinata. in
110 gl. fi. de confir. vtil. † ꝙ si confirmatio sit facta a principe
ex certa sciētia, ꝙ dictio sicut in ea posita nō stat cōditio
naliter, sed causal'r. s. pro qa reddit. n. cām cōfirmationis.
Ratio est, qa tunc princeps dr̄ informatus, & ex hoc dr̄ ha
bere iura in scrinio pectoris: & ideo dictio sicut, nō debet
intelligi ꝙ stet conditional'r, secus aūt qn̄ princeps con-
firmaret simpl'r non informatus, qa isto casu ex quo præ
sumitur ignorare, dictio sicut stabit cōditional'r. Ista sunt
verba in dicto loco, quæ notabis, & aliam decisionē po-
nit Fely. per istum tex. in. c. cum adeo. in prin. de rescri.
quā breuitatis causa non refero, qm̄ multū se extendit.

¶Quinto per istum tex. dicit Fely. in proœ. Grego. in. v. col. ꝙ si papa scribit capitulo in materia odiosa, comprehendit solos canonicos, non autem archipresbyterũ, vel similes, quia videtur considerare, prout de iure communi est ꝙ presumitur scire vt hic, non prout de iure speciali quod cẽsetur ignorare, & ita procedit tex. in. c. eam te. ibi decano & capitulo. ꝫ. de rescriptis. & ita etiam firmat Domini. in. c. fi. in pen. col. ꝭ. de præben. & reassumit latius Io. franci. de pauinis in trac. de offi. & potestate capituli sede vacan. in. v. euidentiali. fo. v.

¶Sexto dicit etiam notabiliter Fely. per istum tex. in. c. pastoralis. in. ij. col. in fi. versi. limita tertio. de offi. ordi. ꝙ si papa concedat indultum, vel priuilegiũ alicui capitulo, vt habeat iurisdictionem in certis capellis, iuncta clausula, ꝙ super illis non liceat alicui iurisdictionẽ exercere ꝙ per ista verba videtur adẽpta iurisdictio, etiam in illis capellis & cuiuslibet alterius, qđ est verũ vbi illa iurisdictio illis competeret de iure cõi, secus si competeret de consuetudine per dictũ no. Bar. in. l. viros. in. ꝭ. not. C. de diuer. offi. l. xij. vbi ponit exemplũ in no. casu, & hoc ideo

111 est, †quia in papa qñ scribit in materia iuris præsumitur scientia: vt hic est text. quem ẽt ad hoc alleg. Domi. in. c. statutum. in prin. in. vj. col. in glo. harum. ꝭ. de rescrip. & Egidi. in consi. j. col. xx. & pro illo dicto Fely. facit dictũ eiusdem Domi. in. c. statutũ. §. cum vero. in. j. col. ver. qd si cã. eo. ti. vbi quærit de nota. q. quid si causa Florentinorum cõmittatur epõ Fesulano q in ciuitate Florẽtiæ, vbi habitat ex priuilegio põt iudicare inter suos subditos, an valeat cõmissio: & post plura tenet ꝙ non per istum text. Quia cum papa epõ Fesulano committit, vr̃ committere sub noĩe dignitatis ordinariæ, & sic Fesulis: & de illa iurisdictione, quæ est iuris cõis videt̃ papa cogitasse, nõ de illa quę cõpetit ex priuilegio, nisi papa sit certificatus. Ita concludit ibi Domi. & posteriores sequunt̃, cum quibus cõcordat Car. in cle. cũ de beneficio. in. iij. col. versi.

112 oppono ad hoc. de præbẽ. †& sub prætextu istius p̃sumptæ sciẽtiæ iuris dicimus papam pp insufficiẽtiã sciẽtię nõ posse deponi, secus est in alijs iferioribus, in qbus talis defectus multũ nocet, qa in eis scia iuris nõ p̃sumit̃, per tex. h̃, & ita ĩ termi. dicit idẽ Do. i. c. j. ĩ pe. col. sup gl. ĩsuf

scientem.§.de renun.& sequitur Deci.in.c.cum in cun-
ctis.in.iij.col.nu.17.de elec.¶ Tamen istud dictum vi-
detur dubitabile:quia (vt dictum est) verba istius tex.ꝙ
papa censeatur habere iura in pectore non inducūt ve-
ritatem,sed potestatē interpretandi: nam in ignaro pon
tifice impossibile est,ꝙ vere illud contingat,qui ita supi
ne errare potest,vt quilibet christianus:Non tamen qui-
libet ita errata potest interpretari,vt ipse cui soli traditæ
sunt claues regni cœlorum,& potestas legis condendæ:
vt in cle.ad nostram.de hære.Ista tamen potestas sibi tra
dita nō capit istum casu,de quo agitur:nam potestas da-
ta,non reddit eruditum vel doctum,al's insufficientem:
sed sufficientia & habilitas bene reddunt capacem,& pe
113 ritum potestatem habētem,† vnde sicut videmus ꝙ epi-
scopus potest dignitate sua priuari propter ignorātiam
literarum:vt in.c.fi.xxxiiij.dist.&.c.fi.de ætate & qualita.
Ista ratione,quia debet esse speculum aliorum & non po
test ducatum rectum præbere qui ignorat,eadem ratio-
ne & papa qui præest omnibus, Nam idem dicēdum est
de toto,quo ad totum,quod de parte,quo ad partem:vt
est text.no.in.c.duo ista nomina.xxiij.q.iiij.& ita conclu-
dit And.sicu.in cōsil.xxxiiij.fol.vlti.col.j.in.ij.vol.& hoc
in ratione fundatur: quia impedimentum literaturæ est
de iure diuino,in quo non potest papa dispensare:vt di-
cit Fely.in.c.si quando.in pe.col.ver.sed dices.de rescri.
114 †Hinc est ꝙ defectus scientiæ in prælato,est magis dete-
standum q̄ homicidium:vt dicit Inno.in.c. cum nostris.
de conces.præben.quem ibi Imo.dicit in hoc communi
ter approbari,& sequitur eum Bal.in.l.cum fratrem. in
ij.col.C.de ijs quib.vt indi.& in rub.C.de summa trini.
& Præpo.in.c.illiteratos.xxxvj.dist.& Deci.in.d.c.cū in
cunctis.in.x.col.& in.c.prudētiam.in prin.de offic.dele.
cum simi.& ratio istius dicti esse potest:qa imperitia nul-
lum est malum maius:vt dicit Præpo.in.c.per Isaiam.in
fi.prin.j.q.j.& Cice.in.iij.q.Tuscula. Nam magis nocet
fatuus q̄ sceleratus homo,cum omnis ignorans,malus,
Aristo.iij.Ethico.Teren.in Adelp.cum multis simili.ag-
gregatis per quosdā Mod.in trac.nupti.fo.vij.col.j.hinc
115 dicimus,† ignorātia matrem esse omnium malorum.c.
ignorantia.xxxviij.dist.& talis defectus ecclesiæ multum

officit, quæ viris literaris maxime indiget, & non asinis ferraris:vt dicebat Io.mo.in.c.cum ex eo,j.de electio. & tex.in cle.j.de æta.& quali.& ibi Pet.de anch.in fi.& in.c. nihil.de elec.Nam ignorantes seu imperiti, non sunt homines, sed imagines hominũ:vt dicit Abb.& ibi And.sic. In.c.prudentiam.in prín.de offi.deleg. In qua quidem specie multa scribit Siluius in commento ad epistolas illustrium virorũ sub nomine Angeli Politiani, fol.cclxxv. & Tertu.in apologetico.fol.j.& dicit Fely.in.c. si quando.in.v.colũ.de rescrip. ꝙ indoctus episcopus asino est comparandus, ẽm Plati.& tamẽ (vt plurimum) illi sunt qui optatis fruuntur bonis:quia placent principibus ratione adulationis,& finaliter si ista omnia reprobátur in particulari prælato,quid dicendum erit in totius mundi parte? Tamen quia iste casus in iure expressus non reperitur dignus depositione in papa excepta causa hæresis:vt in.c.si papa.xl.dist.ideo receptum est, ꝙ ꝓpter insufficientiam deponi non possit:vt dicit Domi.in.c.sce dulo.xxxviij.dist.& Fely.in.c.si qñ.col.penul.de rescrip. per gl.in.d.c.j.ī.de renun.& vlterius circa hoc insistere, esset plus nimio sapere, & linguam balbutientem super terram in cœlum ponere,contra tex.in.c. intantum.xxj. dist.maxime quia, vt legimus in primitiua ecclesia post Petrum, alij plures imperiti fuerũt,quia scientia non requirebatur etiam in inferioribus clericis,quia sufficiebat eos esse electos in sortẽ domini. Ita dicit Io.an.in.c.cum in cunctis.in princ.col.ij.de elec.quem refert & sequitur Pręposi.in.d.c.illiteratos.nisi dicamus illis quibus aurũ, nec argentum erat sufficere pro scientia nudam & purã simplicitatem qua poterát sicut Petrus dicere quod habeo, hoc tibi do, surge,& ambula. Quæ si hodie locũ haberent, conclusio de plano procederet, sed quia hoc tempore merita defecerunt: vt dicit tex.in.c.fraternitatis. xxxiiij.dist.multum expediret ecclesiæ scientia, qua deficiente nihilominus papa est Christi verus vicarius.

116 ¶ † Nota secundo ẽm Domi.ꝙ dictio postea, vel posteri or denotat actum mediatum, hoc est factum ex interuallo, non incontinẽti. Pro quo vltra Domi.est text.in.l.per retentionem.C.de vsur.quem ita intelligit Bar.in.l.non solum.§.morte.in.ij.col.versi.& finit.ff.de oper.no.nun.

& est tex.in.l.in bonæfidei.&.l.petens.C.de pac.& in.l.j. in fi.ff.si tab.testa.ex.quem ad hoc alleg.lo.an. in regula sine culpa.de reg.iur.lib.vj.in mercu. & sequũtur Mod. Sardi.in trac.legiti.fol.lvj.in.j.colũ. Et quod dictũ est de dictione postea, idem dicendum est in dictione postmodum: vt late tradit And.sicu.in.c.proposuisti. in.j.colũ. de foro compe.& idem latius in.c.in præsentia. in.xxvj. col.per illum tex.de proba.vbi expresse sequitur Domi. hic, & allegat plura similia, quæ ibi videas, cum quibus concor.Deci.in.l.ij.in prin.in.ij.lec.ff.si cer.peta.& vltra ipsos est de hoc tex.in.§.siquis.insti.de testa. & in.§.præterea.institu.quib.non est permis.facere testa.& in.§.sed hæc.insti.de exhæte.libe.cum simi. vt.j.dicam. Et ista de plano procedunt in dictionibus postea, & postmodum, de quibus tex.hic, & prædicti docto.loquuntur, secus autem videtur in dictione post: quia illa actum immediatũ significat, nisi ex verbis sequentibus hoc declaretur. Ita dicit Ias.in.l.iutisgen.§.quinimmo.in.iiij.not.ff.de pac. per illum tex.& sequũtur Moder.repe.in.l.j.ff.si cer.per. & idem firmat Iason in.l.nõ erit.§.sed nec.in.j.col. quem legit cum.l.iij.ff.de iure iur.& in.l.si ita quis.§.seia.in.iij. col.no.vj.ff.de verbo.obli.Et pro ista opi.vltra ipsum est tex.in.l.perfecta.C.de dona.quę sub mo.& in.l.iij.iuncta l.ex duobus.ff.de duo.re.& isto modo intelligendo bene concordatur contrarietas Domini, quam ponderant ibi docto.quia hic loquitur in dictione postea in.c.j.j.de restitu.spolia.loquit de dictione post, & sic in casu diuerso. ¶ Tamen ista differentia mihi non satisfacit, & contra eã est deci.Bar.in.l.fructus.ff.solu.matri.qui promiscue his dictionibus vtitur: & vltra Bart.pro ista opi. videtur esse casus in.l.si mihi.& tibi.§.in legatis.ff.de leg.j.vbi tex.in princi.vtitur ver.post.& deinde in eodem casu loquitur tex.per dictionem postea.Et sic manifeste apparet nullã esse differẽtiam.Ad idem bene facit text.qui loquitur de lege posteriori, sicut hic, & tamen vtitur dictione post in l.iij.§.diuus.ff.de sepul.viola.& ibi Bar.æquiparat illum tex.& istum, qui tamen loquitur per dictionem postea, & ꝙ dictio post, significet actũ ex interuallo, est casus in.l. ꝙ ait.§.fina.ff.de adulte. Teneas ergo regulam traditam hic, ꝙ dictio postea, seu post, significat actum mediatũ,

idest ex interuallo, quã per plura iura firmat Andr. sicu. in consi. ix. praeclare scribunt. in. iij. col. lib. j. ¶ Et ex hoc ego infero ꝙ doctrina quam tradit Iason in. d. §. quinimmo. cum alijs allegatis, non est vera: quia dato ꝙ dictio postea non declaretur, & dictio post simpliciter, sit prolata, tamen confundũtur: nam de dictione postea est casus in. c. scriptum. & ibi glo. exponit incontinenti de electione: & de dictione post est tex. in. c. significasti. §. aiunt. &. c. licet. in princi. &. c. considerauimus. cum sequen. de elec. & no. Andr. sicu. in. c. significante. in. viij. col. nu. 32. de rescriptis. ¶ Et praedictę dictiones non modicum sed longum interuallum inducunt: vt late probat Andre. sicu. in. c. in praesentia. in. xxvj. col. si. de proba. licet contra eum videtur tex. in. l. quotiens. §. si quis ita. ff. de haere. instit. vbi probatur ꝙ ista dictio inducit modicum interuallum. ¶ Ex quibus omnibus infert hic Domi. ꝙ testes deponentes Titium talem fundũ possedisse post Sempronium non inferunt seu concludunt immediatam possessionem sed mediatam declarando vt hic per Moder. & istam opi. sequitur Andre. sicu. in. c. translato. in. iiij. col. de consti. & in. c. cum. m. ferrarien. in. xxxj. col. nu. 80. coii. idem tamen Domini. vt hic dicit Philip. perusi. tenet contrarium in. c. j. in prin. ∫. de resti. spolia. per illum tex. Propter quam contrarietatem Mod. hic existimant istud verbum esse ambiguum: & ideo in casu proposito deberet interpretatio fieri contra producentes testes. † Nam
117 si producens vult probare immediatam possessionem, & testis modo praedicto deponat, illa depositio interpretabitur de possessione mediata, & non immediata: & sic contra producentem, & econuerso, si voluerit ꝑducens mediatam probare, illud dictum testis interpretabiť de immediata, cum debeat sibi pars imputare cur apertius iura sua non produxit & probauit: vt tradit Alexãder & alij in. l. inter. §. si stichum. ff. de verborum obligatio. & finaliter idem tenent caeteri scribẽtes hic per doctrinam Barto. in. l. fructus. in fine. ff. solu. ma. Vbi concludit dictam dictionem esse ambiguã: & ꝙ istud verbum postea sit ambiguum, & ꝙ ita proprie importet actum mediatum, sicut immediatum, firmat Areti. in. l. debitrix. ff. ad velleia. & in. l. ij. §. prius. in. ij. col. ff. de vulg. & pu. vbi ad:

hoc alleg.l.quotiens.§.fi.ff.de hære.insti.&.d.l.fructus.& vltra ipsum,ego allego tex.in.c.cum omnes.de consti.& in.§.ꝙ si naturali.insti.de rerum diui.cum concord.non parum multis quæ congerit And.sicu.in cle.fi.in gl.post datam de rescrip.& in.d.c.cum.m.in.xxxj.col. nu.76.cũ iij.seq.de consti.cum quibus concordant Anto.corse.in nota.suis.in ver.postea.nu.224.& Fely.in.c.translato.in iiij.col.in princ.de consti.& Nellus in trac. bannitorum. in.ij.parte.ij.temporis.q.lxvj.in.v.col.℄ Et vltra ipsos ad hoc ego al's notaui plura iura in primis text. in.c. qui semel.&.c.si post.quem ibi no.Præpo.l.dist.& tex.in.c.si quis post.lj.dist.& in.c.siqs.xxiiij.dist.& in.c.ij.xxvj. dist. & ibi Prępo.ad idem tex.in.l.ij.§.item mutuum.ff.si cer. pet.& in.l.j.§.ꝙ si postea.ff.siquis omis.cau.testa. & in.c. sane.el.j.de offi.delega.& ꝙ significet actum immediatũ est tex.in.l.iij.ff.de du.re.iuncta.l.si ex duobus.cod.ti.Et quod dictum est de ista dictione post, ꝙ significet actum ambiguum ita ꝙ potest referri ad actum mediatũ & immediatum.Idem dicendum est in ista dictione ante. Vnde si testis dicat Titium possedisse ante Semproniũ per hoc non videretur concludere possessionem immediatam.Ita dicit Domi.in.c.j.§.licet per illum tex.de procu. lib.vj.℄ Tamen istis omnibus non obstan.adhuc est diligenter aduertẽdum , quia mihi videtur ꝙ nulla opinio istorum sit vera,& teneo ꝙ dictum testis nihil valeat,& ꝙ nec concludat possessionem mediatam, nec immediatã: & per consequens,ꝙ non debeat fieri interpretatio pro producente,nec contra eum:vt doc.moder.putant.Pro qua opi.adduco dictum Io.an.in.c.pia,per illum tex.j.de
118 excep.Vbi concludit,† ꝙ quãdo probatio est generalis, quæ potest referri ad vnum,& ad aliud,illa probatio nõ valet,sed debet reijci. Ita dicit ibi Io.an.& ita etiã firmat Abb.in.c.in pręsentia.in penul.nota.de proba.sequitur Fely.in.c.prudentiam.§.sexta.in fi.de offi.deleg.& vltra ipsos est deci.Bar.in terminis in.l.inter stipulantem.§.j. circa fi.versi.& ista lex.ff.de verbo.oblig.quem sequitur Alex.in.l.diuortio.in.iij.col.nu.14.ff.solu.ma. Adidem pro ista opi.facit etiam in simili,notabile dictum Ang.in l.postq̃.circa fi.ff.de peti.hære.quem referunt & sequuntur Moder.cum multis simi.in.l.non hoc.in.ij.col.nu.9.

C.vnde legiti. Vbi dicunt ꝙ testes qui deponunt se vi-
disse de manibus accusantis rem auferri, non probant
119 rapinam:†quia verbum auferri etiam sine rapina intel-
ligitur, accedat quod idem Ange.dicit in consil.j.porre-
cta fuit.in.ij.col.vbi dicit ꝙ si reus facit oppositionẽ con
tra testes ꝙ non sint omni exceptione maiores, ista exce-
ptio est inepta, & non valet:quia per illud verbum sunt,
denotatur tempus præsens, & sic stant ista simul, ꝙ non
sunt nunc, sed fuerunt omni exceptione maiores tempo
re depositionis, Quinimmo fortius dicit idem Ange.in
consil.cccix.pactum est tale. ꝙ si reus excipiens dicat ꝙ
non sunt nec fuerũt omni exceptione maiores, ꝙ adhuc
talis exceptio non obstat, cum sit ambigua:quia illud ver
bum fuerunt, licet sit præteriti temporis, potest tamen
intelligi post testificatũ. Quod dictum pro singulari not.
Ias.in.l.Titia textores.in fi.de lega.j. Ad idem facit pro
ista parte quæ dicit notabiliter Io. an.c.quanq̃. de vsur.
j.eod.lib.in prin.& Cardi.in.c.perpendimus. de senten.
excom.faciunt etiam plura alia dicta quæ congerũt Mo-
der.in trac.de testi.nu.23.cum.10.seq. Ex quibus omni-
bus ista pars comprobari potest. Accedunt etiam istis, ea
quæ cumulant Moder.Bononien.in repe.rub.C.de pro
ba.in.lxxiij.col.& per hoc dicit Barto.in.l.ij. cum si.ff.de
duo.reis.ꝙ testes deponentes Titium cognouisse Bertã
120 violenter, non probãt Titium vim intulisse, † cum illud
verbum violenter possit actiue & passiue capi, & cum il-
lo dicto Bart.transeunt nouissimi in.d.c.in præsentia.in
x.col.de proba.& commendat Mathesi.no.ciij.incip.no
ta ꝙ si capitulum.cum concordan. de quibus per Fely.
in.c.super his.in.vij.col.ver.quarta conclusio. de accu.
& in.c.auditis.col.penulti.de præscrip.& in prox.decre.
in.j.charta col.iij.tradunt Moder.bono.in sing.cclxvij.
incip.dubia.& illud dictum Bart.sequitur etiam Alex.in
l.j.in.ij.col.nu.7.ff.de acqui.pos.& alibi sæpe, & finaliter
ista regula est sine dubio, ꝙ probatio æquiuoca quæ po-
test hincinde trahi non valet:prout tradit Soci.in consi.
viij.visis & diligenter.in.iij.colũ.j.lib.vbi pro hoc alleg.
tex.quem dicit notabilem & singularẽ in.c.illud.de præ-
sump.& ibi no.Anto.de bu.Sed in casu nostro, ista dictio
postea est ambigua:prout fatentur omnes superius alle-

gati,& potest ita ad actum mediatum sicut immediatum adaptari.ergo depositio testis facta simpliciter,ꝙ Titius possedit post Sempronium non valet:quia non necessario concludit,vt est de essentia probationis.d.c.in praesentia &.l.matrem.C.de proba.cum simi.non obstat dictum Bar.in.d.l.fructus.quem alleg.hic Moder.& nouiss. repe.quia dico ꝙ si recte ponderetur ibi Barto.potius inclinat ad istam opi.videlicet,ꝙ illud dictum testis nihil operetur,& praesupposito eorum assumpto,licet non vero,ꝙ Bart.loquatur siue intelligatur,vt ipsi dicunt:tamẽ ex alio non obstat,quia Bar.ibi loquitur in diuersa.q.antea,videlicet,in testamento ex quo resultat praesumptio
121 iuris pro primo instituto producente,quae est † ꝙ pluralitas testamentorum non praesumitur.l.fi.vbi Bald.no.C. de reb.cre.& ideo fit interpretatio, vt valeat dictũ testis: & ita respondet & saluat Bar.ibi Lancel.deci.& sequunť eo tacito Moder.Taurinẽ.sed in casu nostro cessat omnis iuris praesumptio & testamẽti fauor:ideo sumus in regula ꝙ generalis probatio non valet.¶ Sed vlterius tu aduerte si potest opi.Domi.hic defendi: nam si recte inspiciantur verba sua nõ declarat se in eis,an tale dictum testis valet vel non,sed dicit ꝙ non probat immediatã possessionem,de mediata vero nihil dixit,sed illum tacite dixisse colligimus a contrario sensu ꝙ non licet ad eum impugnandum:vt dicunt Moder.Bononien.in.l.j.de offic. eius.facit.l.fi.de lega.ij. Non est tamen obmittendum ꝙ super ista materia Bal.dicit in.l.ij.§.creditũ.ff.si cer.pet. & in.l.pacta conuenta.ff.de contrahen.emptione. quem refero in voce,ex cuius verbis possunt concordari praedicta omnia.

122 ¶ † Nota tertio ẜm Geml.ꝙ non semper licet argumentari de statuto & consuetudine ad legem, vt hic patet,& hoc omnes sequuntur.¶ Sed aduerte quia istud dictum generaliter non est verum:nam ex eo ꝙ in vno casu dissimilitudo causetur casus ęquiparati non desinunt esse similes:vt tradit Iason in.l.inter stipulantem.§.sacram.in
123 vij.no.ff.de verbo.obli.† Consuetudo igitur & lex paris sunt potentiae:vt est tex.in.c.in his.xj.dist.& glo.in.c.generali.ẽ.de elec.eod.lib. Hinc est, ꝙ sicut iudex iudicans contra legem facit litem suam,ita si iudicat contra con-

suetudinem: vt concludit Bal. in auc. Iubemus. per illum tex. C. de iudi. & tenet Areti. in. §. j. in. ij. col. insti. de offic. iudi. Imo. plus dicit notabiliter Bald. in. l. ij. circa fi. C. de bonisq; libe. q; appellatione statuti, venit consuetudo, sequitur Alex. in consi. cxc. mature diggestis. in. iij. colū. in ij. vol. & consi. lxv. qui omne. in. iij. col. in. vj. vol. & Deci. in. c. j. in. iij. no. extrauagan. & faciunt ea quæ scribit Rochus cur. in trac. consue. in. iij. q. & ea quæ dicentur in. c. statutum. §. eo. & ideo licet in aliquo casu differāt, vt hic: per hoc tamē regula ex hoc fieri non potest: vt facit Domini. ¶ Sed saluando eum dicas, q; respectu causæ efficientis & potestatis, consuetudo non differt a lege vel statuto, sed respectu modi & formæ bene differt. Vt dicit no. Bal. in. l. consuetudinis. in. ij. col. C. quæ sit longa consue. & ita contrarium concordatur: & isto modo saluari possent ea quæ dicit Deci. in. c. j. in penul. no. §. eo. titu. vbi late probat q; appellatione statuti vel consuetudinis ius commune venit, & econtra: vt ibi latius per eum: & ante ipsum hoc prosequitur Ias. vbi ad notabilem. q. infert in. l. de quibus. col. fi. ff. de legi.

124 ¶ † Nota quarto ſm Domini. q; faciēs actum contrariū primo de quo est certificatus videtur a primo recedere. c. gratum. de offi. deleg. quem ad hoc alleg. Fely. in. c. cū m. in. iiij. col. de consti. & in. c. cæterū. in. ij. col. de rescri. & istam regulam tradit idem Fely. vbi limitat sex modis in. c. cum venissent. in gl. ij. de testi. & in. d. c. gratum. ponit duas limitationes, & alias plures ante ipsum posuit Firmanus in suo indice in verbo appellatio tollit. versi. xx. Inter quas refertur vna hic per Mod. & nouissi. repet. quam posuit Roma. in singu. cl. incip. appellans &c. quæ est q; ista regula non procedat quando secundus actus contrarius primo non fuisset sortitus effectum, quia tūc a primo non videtur recessum, allegant gl. in. c. cum venissent. de eo qui mit. in possess. causa rei seruan. vbi ideo ille qui appellauit, comparendo coram iudice a quo non visus fuit appellationi renunciasse: quia ille secundus actus, pro quo comparuit, non fuit acceptatus per iudicem, nec per partem, & per consequens non fuit sortitus effectum: & propterea aduersarius non poterit etiam se in eo fundare, quantum ad effectum vt talis actus tollat

appellationem factam, ex quo illum actum non accepta uit per regulam ex eo. j. de re. iu. tenet Alex. in l. siqui se paratim. §. fi. in apostil. ad Bar. ff. de appel. & ita in termi nis reperio, quod istum tex. limitat Andre. sicu. in. c. j. in. iiij. col. nu. 26. de consti. facit quod dicit Bal. per istum text. in. l. nihil. §. cum filius. in fi. ff. de inoffi. testa. & in. l. seruus quoque. ff. de hære. insti. & notabiliter in. l. seruus hæres. in ij. no. C. de repu. hęre. cum simi. ¶ Et vltra ipsos pro ista limitatione videtur casus, quem ad hoc ibi ponderant omnes in. l. siquis ante. ff. de acqui. pos. & facit tex. in. l. si

125 iure. de leg. iij. † Et ideo dicimus quod non præstat impedi mentum, quod de iure non sortit effectum. j. de reg. iur. non præstat cum concor. vt scribit Iason in. l. sub prætextu. la. j. nu. 11. C. de transac. & in. l. fin. in penul. col. C. de iure emphy. & reassumit Deci. in. j. parte consiliorū cōsi. viij. viso puncto. col. fi. cum. iiij. alijs concor. quæ scribit Iason in. l. j. §. hæc autē. in. ij. col. quod quisque iur. ¶ Sed ad uertendum est, quod licet ista limitatio communiter tenea tur, mihi tamen non satisfacit: quia clarum est quod aduer sus illum qui actum contrarium primo facit est præsum ptio iuris de qua in. c. sollicitudinem. de appel. videlicet, quod velit a primo actu recedere, & ista voluntas etiam ex actu nullo declaratur: vt in. l. fi. vbi Bar. ff. de reb. eo. & in l. gerit. in. iij. col. ff. de acqui. hære. & Bal. in. l. qui a patre. per illum tex. ff. de confir. tuto. Cum quibus concor. Decius in. c. vt debitus. in. ij. col. in glo. ij. de appella. & hoc

126 satis suadetur, † Quia videmus quod consuetudo tacito con sensu inducitur ex actibus multiplicatis: & tamen licet illi actus fuerint nulli, nihilominus cōsuetudo inducitur, quia ex illis volūtas colligitur: vt tradit Ange. areti. in. §. ex nō scripto. in. v. col. nu. 27. versi. quæro an ex actibus ipso iure nullis. insti. de iusti. & iur. post Bart. in. l. de quibus. ff. de legi. Accedat quod nota. dicit Hostien. in. c. relatum. de offi. deleg. vbi concludit, quod licet ad perpetuan dum iurisdictionem requiratur citatio, illud procedit ētiam si citatio sit nulla: quia ex tali citatione nulla iurisdictio per petuatur, sicut etiam dicimus quod noua prouisio licet nulla, supplet diligentias, prout fuit tentum in Rota in vna coram Reuereñ. domino Petro Borsio vertēte inter do. Io. Anguiano ex vna, & Ferdinandum Gundisalui ex altera,

tera,& ratio erat:quia noua prouisio continet duo, scilicet,prouisionem quo ad beneficium,& suppletionem diligentiarum:vnde si ex aliquo defectu illa prouisio beneficij non valet,valebit tamē noua prouisio quo ad alium effectum,scilicet, quoad supplendas diligentias, Cum vtile per inutile non vitietur in rescriptis,iuxta tex.sing. in.c.si eo tempore.de rescri.lib.vj.& hoc sæpius fuit tentum in Rota:prout refert do.Guili.Cassador auditor in quibusdam recollectis decisionum. Sic etiam dicimus, ꝙ citatio licet nulla,facit ꝙ aliquis nō dicatur pacificus possessor,quo ad effectum de annali,& triēnali:quia sufficit ad illud quęlibet molestia,etiam de facto,& sic nulliter, per ea quę dicit Imo.& cōmuniter docto.in clemen. gratiæ.de rescrip.Prout etiam conclusum fuit in Rota in quadam alia causa Cesataguſtaſi.me præsente:vt scribo in regula de annali,sic etiam appositio manus papæ, licet nulliter,afficit beneficium:vt dicit Ro.consi.cccxxxv. circa primum.facit etiam.l.in testamēto.ff.de fideicom. liber.Eodem modo est dicēdum in proposito nostro, ꝙ licet secundus actus contrarius primo, sit nullus, ꝙ per illum tacite videtur recessum a primo. ¶Et vltra prædicta pro ista parte faciunt tria iura.Primo text.in.§.posteriori.insti.quib.mod.test.infer.Secundo tex. in.l.legatū. §.j.&.l.si transfusum.ff.de adimen.lega.Vbi est casus,ꝙ per secundum legatum inualidum videtur recessum a primo.Tertio loco pro hoc est textus in.l.papinianus.§.

127 meminisse.ff.de inofficio.testa.vbi est casus,† ꝙ dicēs testamentum inofficiosum,nulliter & sic,sine causa præiudicat sibi,vt non possit petere relicta in testamento,cum ex illa querela arguatur velle recedere a testamēto.Non obstat tex.in.d.l.si mihi.§.si cum filius.quia respōdetur, ꝙ ideo ibi actus inualidus nō remouet filium a querela, propter odium patris qui in vitio reperitur,non instituendo filium:vt ibi expresse dicitur: & sic ille text.speciali ratione pcedit:& pro ista parte facit.l.eum qui duas.C. de adulte.&.c.j.de sponsa.lib.vj.Nec obstat dicta regula ex co.de reg.iur.quia dico,ꝙ licet non possit ex illo actu quem impugnat pars habere intentum,quod esset si censeretur actus primus reuocatus:tamen dico ꝙ aduersarius,licet effectualiter in actu se fundare nō possit, quan-

do expresse illum impugnauit, bene tamē poterit se fundare in eo, quādo simpliciter non acceptauit, non tamē impugnando, vel poterit se fundare in confessione tacite resultante ex actu inualido aduersarij. Ita dicit notabi. Abb. in. c. cum venerabilis. in. vij. col. de excep. cum concord. vt per Deci. in. c. at si clerici. in. ix. col. in fi. extra de iudi. ¶ Vel secundo limitatur dicta regula, vt per Mod. repe. videlicet, Ioan. Crotum de Monte ferrato in. c. j. in glo. ij. in fi. j. de rescrip. Vel aliter resoluas ista iura ex his quæ scribit Domini. in. c. si duo. in. ij. col. versi. in fi. gl. de
128 procura. lib. vj. ¶ † Vt tamen cesset omnis difficultas doctorum, circa istam limitationem, tu vltra ipsos, sic distinguas, ꝙ autem loquimur in actibus inter viuos, aut in vltimis volūtatibus. Primo casu regula sit ista, ꝙ per secundum actum inutilem, non receditur a primo valido. Ita est tex. in. l. siquis ante. ff. de acqui. posses. &. l. certi conditio in ratione sui. ff. si cer. peta. & procedit regula nō pręstat. j. de regu. iur. cum simi. hic allega. Aut sumus in vltimis voluntatibus, & tunc per secūdum actum, licet inutilem, tollitur primus validus. Ita procedant alia iura &. l. legatum. §. j. &. l. & si transferam. ff. de adimen. lega. &. l. plane. in prin. de leg. j. Sic concludit nota. Alex. in. l. si cū dotem. in. ij. col. nu. 8. ff. solu. ma. ¶ Sed tamen aduerte, quia ista distinctio, circa istud vltimum caput videtur dubitabilis per. l. si iure. ff. de leg. iij. Sed Bar. ibi respondet, ꝙ ille text. procedit in ademptione tacita: nam tunc per secundum actum inutilem non receditur a primo valido, nisi quatenus expresse constet de volūtate testatoris. Ita dicit Bar. & licet istam solutionem improbet Alex. in d. l. si cum dotem. eam tamē idem sibi contrarius approbat in. l. plane. in prin. quam legit cum lege præcedenti de leg. j. & finaliter eam sequuntur communiter alij in. l. seruum filij. §. si idem. de lega. j. & ibi Alexan. hoc firmat. Aliter tamen circa hoc distinguit Soci. in. d. l. siquis ante. quem videas, quia notabiliter loquitur.

¶ Ista tamen conclusio limitatur per Alexan. in dicta. l. si cum dotem. procedere quando per actum inualidum quis recederet a primo valido inducto in fauorem facientis, secus autem quando esset inductum in fauorē tertij: quia tali casu per secundum actum inualidum, quis a

primo recedere non videtur, alleg.text.in.l. plane.la.j. quam ita intelligit.ff.de leg.j. ¶Tamen ista limitatio nõ est vera: quia confunditur per text. in.d.l.papinianus.§. meminisse.& quia etiam non est generalis ad actus inter viuos,& ideo cogitandum est.
¶Postremo (ne quid vtilitatis omittatur) est aduertendum, ꝙ contra prędictum notabile, videlicet, ꝙ per secũdum actum quis videatur a primo recedere, obstant plura iura in primis tex.in.l.qui in aliena.§.fi.ff.de acquirẽ. haere.&.l.nẽsennius.ff.de neg.gestis.&.c.j. ꝙ metus cau. Per quae iura Bart.& communiter docto. concludunt in l.non solum.§.morte.in.iiij.col.versic.& tunc quaero.ff. de ope.noui nunci.ꝙ actus contrarius protestationi, de qua quis est certificatus in dependentibus ab animo vnius annullatur,& actus primus protestationis substentatur:& ideo pro noua declaratione istius difficultatis videas quae ibi late dixi in repe.mea: vt audistis anno ṕterito.
129 ¶†Nota quinto ſm Gemi.ꝙ quaelibet ciuitas,& quodlibet castrum potest consuetudinem facere:& ita transeunt posteriores.Sed aduertendum est ꝙ istud dictũ non est absolute verum: quia castrum non potest quo ad decisionem causarum, cõsuetudinem facere: quia ille potest facere consuetudinem, qui habet iurisdictionem statuendi: vt concludit Bar.in.l.j.ff.de legi. cum simi. vt dixi superius.Sed castrum alteri subiectum, non habet potestatem statuendi, ergo cõsuetudinem inducere non potest.
130 ¶†Et ideo, pro vero intellectu istius notabilis,& tex.nostri considerandum est, ꝙ consuetudo potest introduci dupliciter, aut circa decisionem causarum, aut circa alia pertinentia ad mores castri vel ciuitatis, primo casu si est ciuitas vel castrum subiectũ, non potest facere talẽ consuetudinem:& ita procedant contraria nisi consentiant princeps.Ita tenet glo.in.c.frustra.viij.dist.Oldra.consi. ccxxxvij.multa in medium.col ix.in.iij.vol.Et isto modo declarari debent dicta Geminia.in.c.fi.in prin.j.de consuetu.Aut vero ciuitas vel castrum habet iurisdictionem concessam, vel non subsunt alicui,& possunt talem consuetudinem inducere.Ita potest saluari dictum Gemini. hic, vel in secundo casu quando faciunt consuetudinem ad suorum bonorũ administrationem:& ita etiam potest

intelligi dictũ Domi. hic ista resolo colligit ex dictis Bar. in. l. oẽs populi. in. j. q. pri. ff. de iust. & iur. vbi latius dixi. ¶ Nota ibi, dummodo rationabilia ẽm Domi. ꝙ in consuetudine & statuto requiritur rationabilitas, & hoc adeo est verum, ꝙ licet princeps statuat aliquid in contrariũ, non videtur intentionis eius officere consuetudini, vel statutis rationabilibus: vt innuit Abb. in. c. breui. in fi. dũ simpliciter alleg. istum tex. ẽ. de iure iurã. & hoc dicit clarius in. c. ex parte. in. iij. colum. de concess. præben. iũcto tex. in. c. fin. j. de consue. ¶ Et ista de plano procedunt in consuetudine vel statuto rationabili, de quibus loquitur iste tex. secus vero in irrationabilibus: quia in illis non habet locum, Nam per contrariam constitutionem, etiam nulla facta mentione tollunt: vt dicit Cardi. in. c. statutũ. in. iij. col. & iij. oppo. de elec. & hoc ꝓcedit etiam si illa statuta irrationabilia fuissent per principẽ tolerata: vt dicit Ant. Rosel. declarãdo istum tex. in trac. de consi. fol. xcix. in. ij. col. & tradunt Mod. in. c. fi. de consue. per gl. in. c. fi. iij. dist. & tex. in. c. fi. j. de iur. iur. & sequunt simplr Mod. hic licet de ꝑdictis mentionem non faciãt. ¶ Ex quibus oĩbus tres conclusiones colligunt. Prima ꝙ in consuetudine rõnabilitas requirit. Scd'a ꝙ idẽ fit in statuto. Tertia ꝙ tolerantia principis, non facit valere consuetudinẽ vel statuta quo ad hoc vt irrõnabilia, de ipsis debeat fieri mẽtio. ¶ Circa primã conclusionẽ est aduertendũ, quia non vr simplr verum, ꝙ cõsuetudo de necessitate requi-
131 rat rõnabilitatẽ, patet, † quia oĩs consuetudo irrõnabilis iniusta est: vt no. Abb. in. c. cũ contingat. per illũ text. de of. dele. & in. c. ab excõicato. de rescri. & tñ cõsuetudo iniusta quo ad forum tpale, valet mero iure, & excusat a pena: vt est gl. cõiter approbata in. c. deniq;. iiij. dist. & in. c. cũ venerabilis. de cõsue. quas ad hoc cõmendat Ias. in. l. de qbus. in. j. col. ff. de legi. per quas gl. dicit Ro. in consi. dcccclxvj. cuius est initiũ. vr prima frõte, ꝙ si præsidẽtes Seneñ. iurẽt in prĩcipio sui officij de admittẽdo arbitria si postea nõ admittãt non sunt periuri, ꝓp consuetudinẽ, q̃ tali casu excusat, & hoc idẽ de cõsuetudine nõ residen. Car. cõcludit in cõsi. cxxxij. in ci. ꝑsbyter. in. ij. col. & per hoc dicit Roc. cur. in trac. cõsu. i. xj. & xij. col. ꝙ doctores ꝑñtantes laureandos ꝑñt iurare illos esse idoneos, licet

non sint, Nam excusantur a periurio, propter consuetudinem, per adducta ibi per eum: & idem dicit de ludentibus ad taxillos, vel chartas, Nam talis ludus adeo ex consuetudine videtur permissus, ꝙ lucrantes cogi non poterunt ad restitutionem. Concludendum est igitur contra Gemini. & sequaces hic, ꝙ consuetudo pro necessario requisito eius non requirit ꝙ sit rationabilis. Nec iste text. probat eius opi. necessario, quia non emanauit ad hoc. Saluari tamen posset dictum Geminia. ratione fori conscientiæ in quo rationabilitas requiritur, & irrationabilis consuetudo non excusat: vt dicit glo. in. d. c. denique. Sed cogitandum est an ipse ita intellexerit.

¶ Circa secundam conclusionem etiam cõsiderandum est: quia non est verum ꝙ statutum de sui natura, & pro forma requirant rationabilitatem: quia videmus ꝙ statuta iniqua, & irrationabilia valẽt: vt est tex. in. l. j. & in. l. iij. & ibi Alex. & omnes. ff. ꝙ quisꝗ iur. & text. in. c. cum oẽs. & ibi communiter Moder. de consti. non ob. text. in. d. c. erit autem lex. qui ad illum potest multipliciter responderi. Primo ꝙ ille tex. sit consilij cum sit Isidori, qui potestatem non habuit legis condende, per ea quæ docto. tradunt in. l. prima. ff. si certum peta. & in. c. ij. de rescriptis.

¶ Vel secundo ille text. loquitur in lege communi, Nos autem loquimur in statuto, & inter ista est maxima differẽtia: & ita ad illum tex. in terminis respondet Iason in. l. ij. ff. ꝙ quisꝗ iur. cum pluribus concordan. quæ aliquando scripsi in repetitio. d. c. erit autem. facta in primo anno quo assumptus fui ad lecturam decreti Patauij.

¶ Vel tertio responde, ꝙ licet statutum vel lex communis debeat esse rationabilis. Tamen si sit sine ratione, nõ est de ea iudicandum, sed ſm eam ita proprie dicit tex. in d. c. erit. circa fi. quem ad hoc alleg. Rochus cur. in trac. de consue. in. xxxj. col. & ante ipsum ita respondet Andr. sicu. in cle. in. iij. col. de electio. & prius hoc dixit Bart. de quo prædicti non fecerunt mẽtionem in. l. omnes populi. in. ix. col. versi. circa secundum. ff. de iusti. & iur. Secunda tamen solutio mihi magis placet, Nam negari nõ potest ꝙ in lege communi & vniuersali prædicta non haberent locum, nisi in statuto particulari: quia in lege communi plura requirũtur ꝗ in statuto: & inter cætera ratio

nabilitas quæ in iustitia consistit, quam pro forma requirit lex communis, Nam ratio, & iustitia sunt anima legis communis, sine quibus consistere non potest: vt probat And. sicu. in. c. filius. in. iij. col. de testa. & in. d. cle. j. & reassumit late Afflictus in cõstitutione regni incip. hore. &c. & licitum est. l. iniustam. & irrationabilem dolis & fraudibus circunuenire: vt dicit Bal. Pau. de ca. & Corne. in. l. fi. in prin. per illum tex. C. de cadu. tol. satis est ad propositum nostrum, istam esse communem opinio. ꝙ statutum iniquum & irrationabile valet licet annullari posset.

¶ Circa tertiam conclusionem etiam est aduertendum: quia contra eam facit tex. in. c. quia circa. de consangui. & affini. vbi per tolerantiam inducitur approbatio, tenet Iason in. l. j. in princi. ꝙ quisq; iur. Sed responde, vt per
132 Abb. in. c. nisi essent. in. iiij. col. de præben. † ꝙ vbicunq; princeps in facto specifico respondendo vel scribendo dicit toleramus: tũc videtur approbare, & dispensare super illo actu, alĩs illicito: ita procedit contrarium. d. c. quia circa. secus autem vbi princeps tolerat de facto non resistendo: quia tunc non inducitur approbatio: & sic intelligit tex. in. c. cum iam dudum. cum alijs allegatis. Ita dicit Abb. in. d. c. nisi. cuius dicta reassumunt latissime Felyn. in. c. j. in. vj. & vij. col. versi. lex noua. de treu. & pa. debet tamen esse cautus princeps, vt tali consuetudini irrationabili a principio resistat: quia vt dicit tex. in. c. mala consuetudo. viij. dist. nisi citius euellatur, in priuilegiorũ ius
133 ab impijs assumitur. † Habes igit̃ ex istis declaratam istã opinionem Moder. ꝙ tolerantia superioris non inducit approbationem rei illicitæ, & ex hoc ipsi inferunt, idem esse in testatore: quia dispositio testatoris non censetur approbare illicita, Bal. in. l. nulli. xx. q. C. de episco. & cle. vbi vult, ꝙ executor datus a testatore ad distribuendum eius hæreditatem, non poterit eligere filium spuriũ ipsius testatoris: quia non videtur data potestas distribuendi contra ius. arg. l. lucius. §. penul. ff. ad muni. & ita cum isto dicto resident Moder. ¶ Tamen Bal. in. l. nulli. nihil dicit de hoc: sed dixit in. l. id quod pauperibus. in. xxij. q. C. de episco. & cle. & hanc eandem opini. tenet Cardi. in cle. j. col. fi. in fi. de testa. & Iaco. de arena, vt refert Ioan. an. in addi. ad Specu. in. §. nunc vero aliqua. versi. lxxxij.

Incipi.quid erit.in addi.sub litera.h.Suadetur hoc,quia dispositio generalis recipit restrictionem de habilitate. vulg.l.vt gradatim.ff.de mune.& hono.&.c.j.§. de cons stitu.& hoc expresse dicit Barto.in.l.cum quidam.§.j.de leg.ij.& Bald.in.l.siquis ad declinandam.in.ij.col.C.de episco.& cleri.Sed spurij non sunt huiusmodi igitur &c. Praeterea quia talis distributio debet interpretari, prout verba sonant,itaq; distributio fienda in pauperes,tali cas su in vno verificari non posset:vt tradit Bal.in.l.j.versi. iuxta hoc.C.de sac.sanc.eccle.& Bart.in.l.j.ff.de op.leg. cum concor.vt scribit Fely.in.c.omnes leges.in.ij.col.j. dist.& reassumit late Deci.in.c.prudētiam.§. adijcimus. col.j.de offi.deleg.& licet Alex.in hoc plura in contrariū adducat in.l.gallus.§.q; si is.ff.de libe.& posthu. Iason ta men simpliciter transit cum praedictis.

134 ❡†Aduertēdum tamen est circa praedicta:quia dictum Bal.in.d.l.id quod pauperibus.non videtur verum:quia clarum est,q; maior pietas videtur relinquere cōsangui neis pauperibus,q̄ extraneis.c.non satis.lxxxvj.dist. quē tex.ad hoc alleg.Abb.in.c.j.col.ij.de cohabi.cle.& muli. & in.c.dilecto.in.j.no.per illum tex.de praeben.Sed filius spurius est de consanguineis,& pauper igitur &c.& fors te ex mente istius rationis Bal.sequutus fuit istam opini. sibi contrarius in.l.illa institutio.vbi hoc tenent Ange.& Imo.ff.de haere.insti.& idem Bald.in consi.cccclvj.in.ij. vol.& Petrus de ancha.in.c.cum tibi.de testa.& idē Imo. in.l.captatorias.ff.de haere.insti.& per eundem in.l.lucis us.§.in testamento.ff.de lega.j.Facit ratio tex. in auc.de incest.nup.in fi.❡Praeterea facit,quia dispositio de redi mendis captiuis comprehendit illos, qui culpa sua sunt captiuj glo.nota.in.c.sanctorum.xij.q.ij.cum concor.vt late dixi in.§.item siquis in fraudem.in glo.creditorum. insti.de actio.Ergo a fortiori subueniēdum est spurijs te statoris,qui sine culpa sua in illā labē inciderunt:& quia licet sit spurius,filius tamē est:vt in.d.auc.de incest.nup. in prin.§.si vero contingerit.facit quod dicit Bar.in.l.si quis a liberis.§.sed vtrum.ff.de lib.agnoscē. Nam multi spurij boni fuerunt:vt refert Nico.de Vbal.in tracta.de duobus fratri.fol.viij.& reassumunt Moder.in trac.nu ptiali.fo.lv.in.iij.col.Et qa tali casu filio spurio relinques

re lex non prohibet:vt dicit Iason post Pau. de ca.in.l.si is qui.Ia.j.in.ij.col.ff.de vulga.& pupil.

¶Quid igitur dicendum,aduerte ꝙ pro concordia istarum opinionum potest sic dici,ꝙ aut spurius vult admitti ad illud relictum iure fideicommissi, vel successionis, quasi ꝙ de tali paupere senserit testator: & tunc non admittetur per rationes superius adductas in.j.opinio.aut vult admitti iure pauperis,vt ei fiat elemosyna vsque ad concurrentem quātitatem debitam talibus de iure communi,puta pro alimētis: iuxta.c.cum haberet.de eo qui duxit in matri.quam pol.per adul.& tunc procedit secūda opi.Ita reperio tenere Areti.in.d.l.si is qui.in fi.colū.ff.de vulg.& pup.& est de mente Io.an.in addi.ad Spec. vbi.§.Et ad prædicta quomodo executor pauperū,possit eligere filios,vel seipsum,vide late Felyn.in.c.cæterū. in penul.col.de offi.ordi.& Soci.cons.xj.incip.circa præsentem.in.ij.colū.lib.j.Abb.& Moder.in.c. cum in iure. de electio.Roma.in consi.ccxxviij.in.viij.col.fol.paruo. & And.sicu.in.c.cū tibi.no.xiij.&.xvij.de testa.& dixi latius in repetitione mea.l.cum filio.de lega.j.in.j.charta.

¶Glo.in verbo iura,ibi quare aliud in iuribus, aliud in rescriptis,dicit hic Domini & sequuntur Moder.ꝙ in re
135 scriptis ideo est:†quia propter multitudinem rescriptorum præsumitur ignorantia.c.cum olim.de re iudi.quæ licet in facto proprio non præsumatur.c.ab excommunicato.§.de rescrip.tamen fallit propter multitudinem negociorum.Ita concludunt hic docto. cum quibus trāsit Fely.in.c.nonnulli.in prin.in.x.col.in fi.de rescrip. vbi videndum est:& pro ista opi.facit melior text.in.c. si aliquando.de senten.excom. Nec obst.si dicatur ꝙ ex quo rescripta sunt consueta , non deberent ignorari , per ea quæ superius diximus in nominibus per.l.ꝙ si nolit.§.q assidua.quia illud est verum, nisi facta consueta sint varia:& ita procedat ista opi.& istam regulam de ignorantia cū.viij.fallen.ponit Soci.in trac.regularū.reg.clxxxv.

¶Aduerte tamen ad vnum , ꝙ licet ignorantia in facto proprio admittatur propter multitudinem negociorū, illud est verum,nisi illud negocium fuerit arduum,prout superius dictum fuit,quibus adde Felyn.in.c.accepimus.in.iij.col.in fi.de fide instrumen.

¶ Glo. habere ibi. C. de resta. l. omniū. iste text. ad hoc so-
let communiter allegari ꝙ princeps habeat omnia iura
in scrinio pectoris: prout hic alleg. gl. & Imo. in. c. j. in. ij.
col. de rescrip. & glo. in. c. quoniā. xviij. dist. & glo. in ver.
iuribus. in. c. cupien. l. de elec. & Domini. in. c. j. in. iij. col.
q. x. de excef. prælato. & ita etiam ad hoc alleg. istum tex.
Ias. in. l. præscriptione. in. ij. colū. in fi. C. si contra ius vel
vtili. publi. vbi per hoc infert ibi in. iij. col. ꝙ surreptio iu
ris in rescripto non vitiat illud: quia papa censetur ius ha
bere in scrinio pectoris: & per consequens in eo decipi
non potest. ¶ Tamen illa. l. omnium, quæ communiter
ad hoc allegatur, hoc non probat ſm Archi. hic: & eun-
dem Archi. in. c. præterea. xxiij. distin. & vltra ipsum hoc
ego ita probabo: quia illa verba ꝙ in nostris est scrinijs
constitutum posita in. d. l. omnium &c. non intelligūtur
de pectore principis, sed de iure, quod conseruatur in
cancellaria, siue audiētia suorum peritorum: vt exponit
glo. in. l. comparationes. C. de fide instrumē. & in. §. hunc
igitur. C. de Iusti. codi. confir. & videtur de hoc text. in. c.
tantis. lxxxj. dist. & sic istud dictum interpretatiue accipi-
tur, Nam vere & realiter loquēdo in principe non cadit
memoria omnium legum: vt patet in. l. ij. C. de vete. iure
enucle. & in. c. preterea. cum ibi no. xxiij. dist. cum cōcor.
136 vt dixi superius in. j. nota. meo. ¶ † Nam vt ibi dixi prin-
ceps in iure aliquando errat. l. iij. in fi. ff. de suppel. leg. &
in. c. vnico. vt eccle. benefi. &. c. cum instantia. de censi. &
eo maxime, quia vt plurimū summi pontifices senes eli-
guntur: in qua etate naturaliter cōtingit obliuio: vt pro-
bat Andre sicu. in. c. eam te. in. iij. col. per illum tex. ibi si
bene meminimus de rescrip. & ideo nimirum si papa cir
cumueniri potest: vt tradit Cardi. in consi. cxlij. in. ij. col.
vbi loquitur de Celestino. Sed illa expositio ad. l. omniū
magis placet: dicimus papam habere iura in scrinio &c.
eo quia omnia conseruātur in cancellaria sua, quæ vt di-
xi scrinium appellatur per quam conseruatur memoria
rerum gestarū: vt in. l. j. C. de priuili. eorum qui in sa. pa-
mili. lib. xj. Hinc est ꝙ illi dicuntur scriniarij, qui conser-
uant huiusmodi scripturas camere principis vt patet in
c. ad audientiam. de præscrip. & in. j. constit. C. §. ideoq;
cum simili, & quibus etiam loquitur titulus, C. de proxi.

sa.scrinio.ll.xij.per totum: & de talibus scrinijs loquitur d.l.omnium. Tenendo tamē communem intellectum, videlicet, ꝙ papa propter summam eius potestatem, & copiam peritorum, qui ei assistūt, dicatur habere iura in scrinio pectoris. quam sequitur late Fely.in.c. nonnulli. in.xxvj.col.de rescrip.& in.c.in nostra. in.iiij. correlatio eod.tit.tex.in.d.l.omnium.poterit aliter declarari & induci hoc modo, videlicet, ꝙ illa verba in scrinijs nostris ibi posita declarentur per istum tex.qui clare de scrinio pectoris loquitur nō de scrinio librorum. Itaqꝫ lex illa omnium, quæ est antiqua declaretur per istam nouam legem loquentem in eodem casu. iuxta vulga.l.non est nouum.ff.de legi.& tradunt docto.in.l.j.de leg.j.& licet illa verba scrinijs possunt etiam adaptari ad locum, in quo scripturæ reponuntur, qui scrinium dicitur: in.d.tamen l.omnium.non capiuntur in illo sensu, ex eo quia ibi disponitur, ꝙ testamentum factum coram principe sine solemnitatibus iuris ciuilis valet, ratio est, quia vbi est princeps, ibi non præsumitur ignorātia solemnitatum iuris, propter copiam peritorum: vt late declarat Corneus in consi.cc.incip.videtur.in.j.&.ij.colū.lib.j. & hoc merito ibi inductum est: qa præsente principe videtur ibi adesse tota synodus legalis sapientiæ.

137 †Nam quicquid loquitur, & vult, lex est. Nec est dare legem positiuam, quam extra ius mentem vagetur: vt in.l.fi.C.de legi.& iste sensus habetur hic in tex.nostro. Ratio igitur illius.l.omniū, non concludit, nec adaptatur ad scrinia in quibus reponuntur leges: sed ad interpretatiuam potestatem declarando: vt per Corne.in.d.consi.vbi subdit vnum aliud, ꝙ ista sciētia iurium quæ in principe præsumitur. Iuxta d.l.omnium.non procedit in alijs inferioribus, etiā non recognoscentibus superiorem: quia licet illi in locis suis habeant iura principis: non tamen apud eos præsumitur adesse illa copia peritorum, quæ adest coram principe: & ideo in illis.d.l.omniū.non pcedit. Ita ibi late Corne. & hoc ante ipsum prius tenuit Egi. de bella. de quo ipse mentionem non fecit in consi.j.in.xxij.col. vbi ēt ponit practicā.d.l.oīum.quæ omnia nota tanꝗ non vulgaria.

¶In eadem glo.ibi dum oppo.contra istum tex.de.c.ꝙ autem.&.c.plures.omissis solutionibus glo. & docto.hic

videtur dicendum, ꝙ illa iura nihil faciant: ex eo quia in d.c. ꝙ autem. bene dicitur, ꝙ non reperiebatur iure cau-tum de viro & vxore: quia in.d.c. plures. expressum non erat, nisi ꝙ plures non possent leuare puerum de sacro fonte, siue vir siue mulier &c. Ista verba non intelligun-tur de viro & vxore: & ideo bene dicebat Vrbanus in.d.c. ꝙ autem. implicite tamen sub illa dispositione com-prehendebantur: & ita reperio, ꝙ tenet glo. in.c. si quan-do. de rescrip. in glo. fina.

¶Glo. reuocare, ista glo. diuiditur in quatuor partes, in prima ponit concordantes ad tex. in secūda infert, in ter tia rationem assignat, in quarta excipit duos casus se-cunda ibi, idē in testis, tertia ibi, ratio est quarta ibi fallit.

¶In ead. glo. ibi non est nouum, dic ꝙ illa lex potius fa-
138 cit in oppositum, dum ibi potius innuitur, † ꝙ leges prio res debeant trahi ad posteriores, & non ꝙ sint sublatæ: & ita illum tex. ad hoc Rochus curtius allegat in tracta. iu-rispatrona. in versic. ipse vel is a qua &c. q. xxvj. & de hoc etiam Decius in consilio. lxiiij. incip. conclusio. colum. fina. in. ij. parte: & ita etiam. d.l. non est nouum. intelligit Andre. sicu. in.c. super quęstionum. in. iij. nota. per illum tex. de offi. deleg. vbi per hoc reprehendit docto. prom-ptos ad iurium correctionem: & in hoc sensu alleg. etiam Roma. in consi. cccxlv. incip. circa primum. in. ij. dubio. versicu. cęterum. & glo. j. in.c. quoniam. xviij. distin. & ita etiam alleg. Decius in consilio. lxv. incip. consultus. colū. fina. in. ij. parte: & cum isto communi intellectu transeūt Moder. Taurinē. videlicet, Claudi. Aquen. in.l. siquis id quod. in. vj. col. ff. de iurisdi. omni. iudi. vbi notabilem limitationem ponūt ad. d.l. non est nouū. quam videas.

¶Dicas igitur pro resolutione prædictorum vna cum Bar. in.l. sed & posteriores. eo. tit. ꝙ aut prima lex est ge-neralis, secunda est specialis: & tunc per secundam bene tollitur prima: vt hic est tex. aut prima est spālis, secunda gnālis: & tunc speciei per genus non derogat, sed debet potius prima lex cōcordari cum noua: & ita intelligit. d.l. non est nouū. de quibus notabile exemplum ponit ibi Bar. quem sequitur Alex. in consi. cxxiij. incip. scripsit. in iij. col. lib. iiij. & ita. d.l. non est nouum. intelligit idē Alex. consi. cviij. col. fi. in. iij. volu. & Abb. in consil. lj. in. j. vol.

& And.sicu.in consi.xlviij.in.iiij.&.v.col.lib.ij.& in summa.d.l.non est nouum,procedit quãdo sumus in dubio an secunda lex aduersetur priori:vt tradit Bar.in repe.l. omnes populi.in.iiij.q.vj.q.principalis.in.xxj. col.ff.de iusti.& iur.& sentit Alex.in cons.lxxxv.incip.animaduersis.in.ij.col.lib.iiij.& consil.lvij.coli.fi.lib.iij.& in consi. lvj.in.iij.col.lib.ij.& in consi.ccvj.in.iiij.col.eod.lib.Sed vbi essemus in claro,ꝙ lex posterior esset de directo cõtraria priori:tunc non procedit.d.l.non est nouum, sed regula tex.nostri videlicet,ꝙ vltima derogẽt prioribus, quæ generalis est in omnibus actibus hominum,quos late refert Ias.in.l.pacta nouissima.C. de pac. & ante ipm plures casus enumerat Alex.in quibus vltima derogant prioribus in consi.cxxij.viso puncto.in prin.in.iiij.vol. Decl.in consi.cxcv.in.j.col.Et istam distinctionem videtur etiam approbare Roma.in consi.lvij.incip.in causa. & in consilio.cccxxij.in casu proposite. & Andre.sicu.in consi.xxvj.in.vij.col.in.ij.volu.

139 ¶ † In eadem glo.ibi ratio est &c.habes conclusionem ꝙ statutum vel lex potest ad libitum statuentium reuocari, cum dependeat a sola voluntate eorum.Pro ista opinio. facit tex.& quæ ibi dicit Bar.in.l.cum præcario.ff.de pręca.& hoc idẽ procedit in testamẽtis:vt late probat Alex. in consi.cv.in.iiij.vol.in.ij.col.& hoc idem in vicario dicit Domini.& Moder.in.c.j.de offi.vica.lib.vj.& Abb.in c.sua.eo.ti.& in.c.nollentes.de offi.lega.& eodem modo procurator datus etiam cum iuramẽto de non reuocando eadem ratione ad libitum reuocari potest: vt in.c.fi. & ibi glo.J.de procu.eo.lib.cum concor. quæ Alex. scribit in consil.xviij.visis.in.ij.volu.Deci.in consi.lxj.in.ij. parte,quæ omnia in illa ratione fundantur:quia sunt actus dependentes a voluntate vnius: & propterea contraria voluntate reuocant:vt ẽt arguit Car.in cõsil.lij.in.j.col. ¶ Sed tamen aduertendum est ꝙ attenta ista ratione gl. & doc.protestatio dependens a volũtate vnius, deberet per cõtrarium actum reuocari,cuius oppositum concludit Barto.& communiter alij in.l.non solum.§.morte.in iiij.col.ff.de ope.noui nunci.per tex. inter alios in.l.qui in aliena.§.fi.ff.de acqui.hære.&.c.sollicitudinem.de appel.Nec dicas,ꝙ ibi est ꝑpter clausulam derogatoriam:

140 †quia clausula derogatoria differt a simplici protestatio
ne: prout late ibi probo in repe. mea: & tenet Bar. in l. ita
stipulatus. in. j. col. in fi. ff. de verbo. obli. ¶ Et ideo dicas
sic, q ideo in ptestatione illud receptum est, propter de-
clarationem expressam volūtatis, quæ facit quod in con
trario actu postea facto deficiat cōsensus: vt in. l. & si ple-
riq. ff. de religio. & l. nensennius. ff. de neg. gest. & ita di-
cit Bar. in. l. omnes populi. in. x. col. in fi. versi. circa secun
dum. de iusti. & iur. Sed in casu istius gl. sumus in actibus
mere simplicibus contrarijs, non declaratorijs: & ideo se
cundum tollit primum, Hinc est, q si in lege vel testamē
to declararetur voluntas in primo sub commemoratio-
ne secundi contrarij testamēti in posterum faciendi, pri-
mum per secundum non tolleretur. l. sancimus. C. de te
sta. & l. si mihi & tibi. §. in legatis. de leg. j. & ita ista opinio
communis procedit.
¶ Ista conclusio limitatur duobus modis per Moder. &
nouissi. repe. hic. Primo, vt non procedat, quando statu-
tum huiusmodi transiret in contractum: quia tunc reuo
cari non potest. l. q semel. ff. de decre. ab ordi. faci. Facit
dictum Pau. de cast. in. l. digna vox. C. de legi. dum vult,
141 † q papa faciēs pacem cum ciuitate sibi subiecta si faciat
ei aliquas promissiones, tenetur eas obseruare, nec eas
violare poterit, etiam de plenitudine potestatis: vt hic la
te per eos, & idem quod hic, latius tenēt Moder. in repe.
l. omnes populi. in. xxj. colū. ff. de iusti. & iur. & ante ipsos
Deci. in. c. nouit. in. ix. col. de iudi. & in. c. j. in. xxvij. colū.
de probati. vbi alijs modis limitat. ¶ Pro ista limitatione
vltra ipsos adde Pet. de anch. in repe. c. j. in. xiiij. q. prin.
de consti. Ias. in. l. ciuitas. in. ij. col. ff. si cer. pet. & in. l. bar-
barius. in. vj. col. versi. xij. ff. de offi. præto. cum concord.
vt scribit Thomas parpalia in rep. l. placet. in. xvj. & xix.
& xl. col. C. de fac. sanc. eccle. & Corne. cons. lxx. in litera
m. in. ij. lib. & reassumit latissime quidam Ioan. neuisanus
doctor Astensis in consi. xij. posito inter consilia Alberti
bruni quo loco in ista materia cumulat pene infinita, &
ista de plano procedunt, quādo priuilegium vel contra-
ctus initus est cum non subdito: quia tunc reuocari non
potest: vt inquit Lap. alleg. c. incip. in. q. proposita. col. fi.
Ro. consi. cclij. pro decisione. col. ij. & consi. ccclij. quæri

tur primo.in.iiij.col.& Abb.consi.xlj.videndum est.col. fi.lib.j.Andre.ficu.consi.ij.in.iiij.col.Alex.consi.cj.visis instrumentis.col.ij.in.j.vol.cum simili.& talis reuocatio contractus initi cum non subdito intelligitur interdicta principi, etiam si subsit causa vt notáter concludit Pau. de ca.in consi.cclxxxvij.col.fina.in.j.vol.Secus tamen si contractus initus sit cũ subdito:vt dicit Imo.in.c.in nostra.de iur.iur.quem refert,& sequitur Barba.in.c.at si clerici.§.de adulterijs.in.xxij.col.de iudi.& in.c.nouit.in iij.col.nu.181.eo.tit.dicens pro hoc esse casum singularem in.l.titius puerum.ff.de obse.liber.de quo tex.etiam meminerũt Moder.in repe.l.omnes populi.in.xxij.col. ff.de iusti.& iur.& Roma.in consi.ccccxxxvj.incip. ꝙ indultum.in.vj.col.paruo vol. ¶ Et quod dictũ est de subdito nõ habet locum,quãdo pro illo contractu princeps pecuniam accepisset, Quia tunc idem dicendum esset, quod de non subdito,videlicet, ꝙ reuocari non posset, Ita Bal.in.l.qui se patris.col.vij.versi.hoc scias.C. vnde libe.Et licet istud vltimum nõ sit sine dubio:vt patet, ex his quæ dicunt nouissimi in.d.c.j.& dixi latius in.d.l.titius.Tamẽ primum dictum communiter tenetur : vt late exorditur Guiliel.Benedicti moder.in magna sua repe. c.raynutius.fol.xv.in.iiij.col.de testa. Restat igitur conclusio firma, ꝙ princeps non poterit reuocare statutum transiens in contractum.

¶ Tamen aduertendum est vlterius, ꝙ ista principalis limitatio non videtur vera:nam præsupponit principem ex contractu obligari,& non posse illud reuocare, Nam in contrarium consuluit Ioã.Campegius in consi.ij.posito inter consilia Alber.bruni:& idem Alber.in consil.j. vbi per plura tenent principem posse a contractu recedere,prout vult : quia non potest sibi imponere legem,a qua recedere non liceat.l.princeps.ff.de legi.Pro quo plura consi.alleg.quæ pro re videas.Et pro ista parte videtur decisi.Bar.in.l.siquis in principio.in penul.col.de leg.iij.Et vltra allegata per ipsos de hoc mihi videtur casus nota.in.l.vacuatis.C.de decurio.lib.x. vbi immunitas concessa a principe per viam contractus potest per ipsum reuocari, Ad idem est tex.in.l.qui fundos.C.de omni agro deser.lib.xj.& ista de plano procedunt, quãdo

illud princeps faceret pro publica vtilitate, quæ in dubio præsumitur: vt dicit Bar.in.l.quicūq.in fi. per illum tex.C.de fide instru.& iu.hastę fis.lib.x.alleg.tex.in.l.certa forma.C.de iure fisci.libro.x. ¶ Præterea neq3 illa illatio quam faciūt Moder.de dicto Pau. de ca.in.l. digna vox. potest procedere: quia cōtra eam videtur tex.in.l.fi.ff.de condi.ob turp.cau.vbi si promitto vel do pecuniam vt rem meam quam tibi commodaui recuperem, ea recuperata, nihilominus possum pecuniam repetere, Sic est dicendum in proposito, quia si princeps facit promissiones ciuitati subiectæ, cum qua bellū habeat ex quo illud facit, vt eam ad suam obedientiam reducat, videtur φ facta reductione possit promissiones illi factas infringere
142 per illum text.suadetur. †Hoc nam licitum est, dolosum doloso decipere, quo ad effectum, vt ad voluntatem meam reducam, nec ille dolus dicit esse malus, sed bonus. Ita est tex.in.l.cum pater.§.a titio.ff.de leg.ij.facit glo.in c.cupiētes.§.φ si per viginti.l.de elec.cum concor. quæ scribit Deci.in.c.sedes.in.ij.no.de rescrip.& de hoc videtur decisio.nota.& quasi in terminis Bar.in.l.ij.C.quando lice.sine iudi.se vindi. Facit quod dicit Fulgo.in.l.fi. §.sed quia quidam.in.ij.col.C.de iure deli. Non ob.d.l. φ semel.quia licet ille tex.habeat plures intellectus: vt patet ibi per glo.& hoc euitari possit iuxta doctrinam Bar. in.l.in ambiguo.de rebus dub. ¶ Tamen tenēdo φ probet coniuncta.l.item eorū.§.fi.ff.φ cuiusq3 vniuer.nomi. Dico φ ad illum tex.potest responderi, distinguendo, φ aut illud priuilegium seu statutum est factum ex causa, & tunc sine causa non potest reuocari: & ita intelligitur ille tex.aut subest causa, & tunc potest: vt in.q.nostra: nam papa ad hoc facit pacem, vt illos de ciuitate sibi subiecta qui denegabant ei obedientiam, ad eam reduceret, quo casu facta reductione poterit voluntatem mutare.d.l.fi. Et pro ista opi. facit dictum Barto.in.l.iiij.§.si tibi.ff.de condi.ob tur.cau, & in.l.siquis in graui.§.si ex stipulatu. ff.ad sille.Accedit ad hoc notabile dictum Archi.in.c.vtile.xxij.q.ij.vbi refert factum papæ Alexandri Tertij, qui
143 †cum a simoniaco episcopo non posset confessionē criminis extorquere, pmissionibus illi in secreto factis astu detexit eius crimē, & detectum postea iure puniuit, Nam

promisit illi Alexander remissionem, si vellet coram car dinalibus suum fateri reatum, qui putans Alexandrum pollicitam sibi fidem seruaturum, crimen præsentibus cardinalibus confitetur, Tunc Alexander ex tua igit con fessione te condemno, & publice depono. Istud dictum Archi. multum commendat Fely. in. c. afferte. in prin. de præsump. & in. c. accedens. el. ij. vt lit. non contesta. in. j. col. Ias. in. l. si mora. in. iij. no. ff. solu. matri. Quanuis rem ipsam, & personam aliter extimātibus res dura videatur. Simile exemplum referunt Moder. Bononien. se habuis se in facto in repe. rub. C. de proba. in. lxix. col. vbi vide as, quia est notabile, & sæpius contingens, & aliud ponit Specu. in lib. qui vocatur rationale diuino. fo. lxv. in. iiij. col. Ad idem accedat not. dictum Hugo. quem refert, & sequitur ibi Domi. & Præposi. Alexā. in. c. nos in quemq̄.
144 ij. q. j. vbi dicunt † ꝙ iudex promittēs delinquenti remis sionem delicti, si illud confiteatur, ꝙ si postea confitetur, potest eum condemnare, quod valde commendat Fely. in. d. c. afferte. & idem Moder. in singu. clxxvij. incip. ma litijs. facit etiam ad hoc notabi. dictum Io. an. in addi. ad Specu. in titu. de fur. in. j. addi. circa fi. quem refert, & se quitur Alexā. & Ias. in. d. §. si tibi. & Barba. in. c. sedes. in iiij. col. de rescri. & Moder. vbi. s. & in. l. j. §. cum quis. col. j. de quæstio. In qua quidem specie plura exempla refert Bapti. fulgo. in lib. exemplorū. c. de astute dictis & factis, vbi inter cætera illa de milite Hispano, Mnesteoq; Aure liani Imperatoris liberto, & Cæco Agrigentino summe notanda sunt, ad quæ addes ea quæ de dolo Pithij ex sen tentia Galli Acquilij scribit Marcus Tul. Ci. lib. iij. offic. Concludas ergo, ꝙ sicut impium est bonos circunueni re, ita etiam expedit malos, quos aliter castigare non pos sumus insidijs atq; dolis circunuentos punire, Nam vt inquit Bal. in. l. j. in pen. colū. versi. quæritur quidam. C.
145 vnde vi. † ꝙ nullus est dolus si fides prædonibus non ser uetur, Nam dolus an virtus quis in hoste requirat: vt di cebat Corębus alioquín iustissimus apud Virg. & Aene. refert Iason in. l. si rem. ff. de præscrip. verbis.

¶ Tamen adhuc est aduertēdum, quia contra ista videt deci. Bar. quem ibi sequuntur alij in. l. conuentionum. ff. de pac. vbi vult per illum tex. ꝙ illa regula quæ habet, ꝙ

fides

fides hosti non est seruanda, intelligitur a persona priua-ta, secus vero a publica, vt est papa & imperator iudex dux belli & similes, de quibus superius est dictũ, qui isti seruare fidem debẽt, etiam suis hostibus: vt ibi dicit Bar. Pro quo est notabile consi. Io. de imo. in consi. cix. incip. visa inquisitione. quem sequitur, & commẽdat Paris de puteo in trac. syndica. fo. xcij. versic. sequitur quæstio. & reassumunt Moder. Bononien. in singu. ccj. incip. in con fessum. in singularibus nouiter editis.

¶ Tamen ad istud dictum Bar. in d. l. cõuentionum. po-test responderi, ꝙ procedat quãdo persona publica pro-mittit fidem non subditis, secus autem si subditis negan tibus obedientiam, vt in casu nostro: quia tales dicuntur prædones, & nullus est dolus, si talibus fides non seruat: pro qua opi. allego tex. in. c. vtilẽ. xxij. q. ij. qui text. loqui-tur in persona publica, videlicet, in rege, & tamen dicit ibi tex. ꝙ ille dolus est bonus si fides rumpatur hosti a re-ge, quia hostem possumus astu decipere.

¶ Vel secundo dicas illud procedere, quando princeps certat de lucro captando, secus autem de damno euitan do: quia tunc (vt subditos trahat ad voluntatem suam) poterit bonis verbis decipere. l. j. §. non fuit. ff. de dolo. Et ita declaratur nouiter dictum Barto. & aliorum in. d. l. conuentionum. super quo cogitabis: quia quælibet opi nio magno se iudice tuetur.

¶ Vel tertio dicas, ꝙ licet princeps in dubio non videa tur velle etiam in casu quo possit tollere priuilegiũ sub-dito cõcessum ex causa onerosa, & quæ trãsiuit in contra ctum, illud est verũ, nisi sit modicũ præiudiciũ & ad mo dicum tpͤs: quia in tali casu, vt reuocatio aliquid operet, hoc vr̃ de intentione eius vt censeat reuocatum priuile-gium, Ita bis tpe meo determinauit Rota de mẽse Decẽ. 1531. in vna hispalensis simplicis bñficij corã R. P. do. Io. Clerici, & in alia Gebenen. de Begnino coram do. Nico. de Picolominibus de mense Ianuarij. 1532. Nam conclu serunt, ꝙ regula cancellariæ posterior quæ volebat cer-tos ibi nominatos præferri quibuscunque officialibus, cẽseretur derogasse priuilegio militum sancti Petri con-cessum per viam contractus, & ex causa onerosa, ex quo illa reuocatio erat duratura ad modicum tempus, vide-

licet, viuente papa, pro qua opinione allegabatur text. in l. quotiens. C. de praeci. impera. offeren. & consi. Alexan. in terminis in consi. ccxvj. incip. nec arguendi sumus. in ij. volu. quod est notandum.

¶ Tamen considera in contrarium glo. in c. cum olim de consue. quae communiter approbatur, & tamen vult quod sicut princeps non praesumitur velle aliquem praeiudicare in magno, ita neque in modico praeiudicio sequuntur Moder. in. c. super eo. de offi. dele. & ideo cogitandum est, si aliter possent iste opi. ad cōcor. reduci. Dico igitur
146 sic † quod aut princeps vult promissa reuocare sine causa, & hoc facere non potest, sed efficaciter ex contractu obligatur, sicut quilibet priuatus: vt. d. c. j. de probatio. & isto modo procedat prima opi. aut vero loquimur de reuocatione cum causa: & tunc procedit secunda opi. quod poterit reuocare cōtractum cum sit omni lege solutus: & ista distinctio videtur colligi ex dictis per Felyn. in. d. c. j. & per praefatos consulentes, licet non ita expresse dicant.

¶ Sed vlterius circa praedicta est aduertēdum, quia contra illud, quod dictum est ex mēte Domini. hic videlicet, quod priuilegium siue statutum in vim priuilegij non subditis cōcessum, non potest reuocari: vt etiā concludit Bar. in. l. priuilegia. C. de sac. sanc. eccle. per rationem quam tradit Iason in. l. si reus. in prin. ff. de pac. Moder. de Mōteferrato hic in. vij. col. multum instant: & dicunt contrā hoc esse tex. in. l. si quis curialis. C. de episco. & cle. quem ibi in penul. nota. ponderat Bal. in illis verbis, legē enim
147 his prodesse non patimur &c. Vbi dicit † quod licet per statutum non potest clericis auferri ius cōmune, potest tamen eis auferri beneficium statuti, & beneficium priuilegij sibi indulti: & ita illum tex. ad hoc ponderat Alex. in. l. nolle. ff. de acquirē. haere. licet de eo Moder. non fecerint mentionem: & ad hoc idem, illum tex. inducit And. sicu. in repe. rub. C. qui admit. ī. iij. col. & in rub. de reb. eccle. in. viij. col. nu. 83. & col. xxix. nu. 135. Bal. consil. cclxj. licet statutum. in. iij. lib. quod errore est repetitū consi. cclxx. eod. lib. Alex. late in consi. ccix. statutis accurate. in antepen. col. in. ij. volu. cum pluribus alijs concordā. quos praeter istos congregat Deci. in consi. lv. visis his quę nouissime. in. ij. col. in. ij. parte. & in consi. lxxiij. als. cclxxv. in causa.

in.ij.col.&.iiij.ea.parte,& Ias.post Bal.in.l.de quibus.in ij.col.ff.de legi.& tamen nemini dubium est,ꝙ clerici respectu imperatoris dicuntur magis non subditi,q̄ layci, cum illi etiam si vellent non possent se subditos facere: vt notanter concludit Signore.in consi.xxj.incip.statuta ciuitatis.col.ij.Ex quibus habes comprobatam opi.Mod.

¶Sed ad illum tex.ijdem Moder.repeten.hic,& in repe. l.omnes populi.in.xiiij.col.ff.de iusti.& iur.diuersimode respondent.Prima igitur est solutio quorundam vt ipsi dicūt ꝙ reuocatio priuilegij.d.l.siquis curialis. procedit de facto,non de iure,& licet ipsi non dicant,ista responsio fuit Fely.in.c.ecclesiæ sanctæ Mariæ.in.xi.col. versic. pro prima opi.de constitu.vbi latius hoc attingit.Sed ad hoc prædicti Moder.replicant ꝙ illa solutio eis nō placet

148 †quia princeps in dubio non præsumitur de facto procedere,ne inde nascantur iniuriæ,vnde iura nascuntur. l.meminerint.C.vnde vi.c.quali.& quando.de accu.vnde ipsi aliter distinguunt,vt hic per eos, & licet ipsi non dicant suam distinctionē,possint prius glo. in proœ.cle. in ver.de cætero.post prin.quam sequitur Felyn.in.c.ij. in.iiij.col.in fi.& in.c.fi.in.iiij.col.de consti.& in.c.j.in.ix. colum.in fine versicu.sexto.de rescrip.& in.c.causam.in iij.col.de præscrip.& alibi sæpe.

¶Et ideo reiecta prædicta solutione ijdem Moder.aliam & diuersam solutionem assignant ad.d.l. siquis curialis. in.d.l.omnes populi.vt ibi per eos quæ prius fuit Decij in.d.c.ecclesia sanctæ Mariæ.in.xxiij.col.& ante Deci.eā prius scripsit And.sicu.de quo ipsi non meminerunt in consi.j.in.xj.col.in.iij.volu.

¶Sed tamen reiectis omnibus istis solutionibus mihi videtur aliter dicēdum,videlicet,ꝙ tex.in.d.l.siquis curialis.non probet illud ad quod Moder.& cōmuniter doct. allegant,immo potius probat oppositum,& ideo considera,ꝙ ibi imperator non tollit priuilegium clericis,sed potius illos statuendo,videtur priuilegiare,pro cuius intelligentia est sciendum,ꝙ vt dicit ibi glo.fi.de iure anti-

149 quo erat dispositum,†ꝙ si clericus fieri volebat decurio cedebat bonis,verum quia illa lex antiqua erat clericis odiosa,& quodāmodo in iniuriam ordinis clericalis introducta:quia per illam videbatur infelices clerici in pla

tels mendicare in opprobrium clericatus: vt dicit tex. in c. diaconi. xciij. dist. Ideo illam imperator in. d. l. siqs curialis. in fi. sustulit, & reuocauit ꝙ illa lex antiqua fuisset in iniuriam clericalis ordinis, est casus in terminis in auc. sed neq;. C. eo. titu. patet igitur ꝙ illa. l. siquis curialis. reuocans illam legem antiquam fuit facta potius in fauoré clericorum, q̃ ꝙ eorum priuilegium tollat. Nec ob. si dicas ꝙ verba illius text. videntur innuere, ꝙ illa lex fuisset clericis proficua, ibi dum dicit clericis enim vlterius legem prodesse non patimur &c. quia respõdeo ꝙ licet ex tali lege sentissent aliquale commodum temporale ratione honoris & præeminentiæ dignitatis decurionatus, illa tamen vtilitas erat secundaria, & per consequens non erat in consideratione, arg. gl. fi. in. c. ij. l. de pac. & eorum quæ tradit Ias. in. l. siquis ne causam. si cer. pet. Principaliter tamen illa lex erat odiosa: quia in detrimentum ordinis clericalis, & neglectum cultus diuini. argu. tex. in. l. j. ff. de admi. tuto. & istud probatur in. c. si diligenti. de foro compe. & in. d. auc. sed neq;. † Quia dum clerici secularibus administrationibus intendebát, ea quæ Dei sunt negligere videbantur. c. sed nec. extra ne cleri. vel mo. & per consequẽs per hoc cultus diuinius minuebatur contra tex. in. c. ex parte. de cõsti. vnde imperator christianissimus hæc considerãs reuocauit illam legẽ antiquam, & iste videtur verus sensus nouus & realis ad. d. l. siquis curialis. quẽ perpetuo nota. ¶ Et tenẽdo istam partem non ob. ẽt tex. in. d. c. ad apłicam. de simo. alleg. per Mod. post Bar. in. d. l. priuilegia. quia r̃ndetur ꝙ ille tex. non ꝓbatt vt ẽt de hoc perpẽdit Ias. in. l. non amplius. §. si certũ. in

151 ij. col. nu. 12. ff. de lega. j. † Nam dicit ibi ꝙ quidam layci introduxerunt quãdam consuetudinẽ de dando clericis aliquid, & ibi fuerunt sublatę quędã consuetudines clericorum: illa tñ nõ fuit sublata ex quo Bar. arguit: ideo factum fuisse, qa illa non potuit reuocari, quod tñ ibi non dicitur. Nam ideo ibi illa consuetudo non fuit reuocata: quia erat licita, per hoc tamen non infertur ꝙ reuocari non posset: & sic ille tex. non probat. Vides igitur quantum Moder. in hoc a vero deuiauerint, fateor tamen ꝙ vtraq; opi. in disputatiõis cõgressu de facili sustineri posset: vt p3 ex adductis p Fely. & Dec. i. d. c. ecclía. s. Mariæ.

Nc tamen aliquid remaneat intactum:& tex.in.d.l.si curialis.omni ex parte resoluatur, puto sic posse distinguēdo dici, videlicet, vt fiat differentia inter priuilegia clericis concessa, quæ sortita sunt effectum, & illa quorū non dum effectus fuerat sequutus, nec ius acquisitū, primo casu procedat opi.contraria, secundo casu communis opi.& ista distinctio in terminis approbat a quodam moder. Petro And.de casali Bononiē.in trac. extensionum. in.xlj.col.& ego pro ista distinctione allego tex.in arg.in c.si.de conces.præben.lib.vj.quem ad hoc Fely. inducit in.c.causamq;.in.xv.col.& in.c.capitulum.in.vij.col. de rescrip.& ad hoc facit regula cancellariæ ordine.x. cum duobus sequen.& hoc quantum ad.l.si curialis.

¶Sed amplectendo totam materiam prędictarum conclusionū in genere,& præsertim istius conclusionis principalis possunt omnes prædictæ opiniones aliter ad con
152 cordiam reduci, distinguendo isto modo† q̄ aut priuilegium conceditur non subdito propter aliquod factum vel datum:& tunc secuto facto vel dato non potest amplius reuocari:quia iam illud priuilegium sortitū est naturam contractus:& tunc dicitur sortiri naturam contractus, quādo vt dixi, ex illo resultat datum vel factum, exemplum potest poni in dicto Io.an.in tit.de censi.§.nūc
153 dicendum.versi.q̄ si vniuersitas.†vbi dicit q̄ si aliqua ciuitas fecisset aliquod statutum, q̄ venientes ad habitandum illum locū essent immunes ab omnibus oneribus, & exactionibus, Si ciuitas postea statuisset contrariū, statutum non valeret, ratio est, quia illud priuilegium fuit concessum illis propter aliquod factum.s. si venirent ad habitādum, quo casu nascitur hic quidam contractus.s. do vt facias, vel facio vt facias, vnde eo ipso q̄ tales veniunt ad habitandum est perfectus & consumatus contractus:& ideo amplius non potest reuocari:& ita intelligitur illud dictum Bar.in.d.l.qui se patris.C. vnde libe.q̄ quando priuilegium transit in nomen contractus, non potest reuocari, Hæc fuit nota.declaratio Areti. in.c.nouit.de iudi.aut vero ex illo priuilegio, siue statuto, non resultat aliquod datum vel factum, & tunc bene potest reuocari,& procedit contraria opi.
154 ¶†Ita eadem glo.in fi.dum loquitur glo.de clausula de

rogatoria Mod. hic se remittunt, Nouissimi aũt satis im-
pertinenter circa hoc multa transcribunt, ego etiam me
remitto: & vide vltra hic alleg. per Moder. late Fely. in c.
accedẽtes. in. ij. col. de præscrip. Vbi dicit ꝗ de clausula
derogatoria debet fieri specifica mentio in secũdo testa-
mento, vel lege, nec sufficit generalis, & dicit hãc esse cõ-
munem opi. & qui contrarium dicunt errant: & hoc idẽ
tenet in. c. j. in. ix. col. de rescrip. & ante ipsum Car. in con
si. lij. incip. in præmisso dubio. & istam ẽt dicit esse cõem
opi. Alex. in consi. xxv. viso testã. in. iij. vol. ¶ Soci. tamẽ
in. l. si mihi & tibi. §. in legatis. de leg. j. dicit cõem opini-
esse in contrarium, videlicet, ꝗ sufficiat mẽtio generalis,
de quo vide ibi per Moder. & alĩs plura dixi post Bart. in
l. siquis in principio. de leg. iij. & vide Fely. in. c. nonnul-
li. in. vj. col. post Abb. de rescrip. & ad istam glo. vide eun
dem Fely. in. c. gratum. in prin. de offi. dele. Domi. in. c.
fi. l. de rescrip. & vltra ipsos vide gl. nota. in. c. quoniam.
xviij. dist. & latius Alex. in cõsi. xliiij. videtur prima fron-
te. lib. iiij. & quæ dicatur clausula derogatoria, & quibus
verbis fieri posset declarat late Dominicus in consilio
cxv. incip. super dubio. quæ omnia addas ad loca cõia.
¶ Et quæ dicta sunt de plano procedũt, in clausula de-
rogatoria expressa, de tacita autem, quæ elicitur a contra-
rio sensu, est maior dubitatio, cõmunis tamen opi. tenet
ꝗ de illa nulla debeat fieri mentio, sed ꝗ per simplicem
contrariam volũtatem tollitur. allegatur text. sing. in. l. fi.
155 in prin. de leg. ij. Declaro quæ dicatur clausula deroga-
toria expressa, & quę tacita: quia fortassis non intelligis,
dicas ergo, ꝗ clausula derogatoria expressa est, quando
declaratur voluntas in specie, rõne alicuius actus postea
faciendi cum certa solemnitate extra in testamẽto, dico,
si aliud testamentum fecero, nolo ꝗ valeat, nisi ibi talis
solemnitas ponatur, ecce ꝗ nominaui expresse actum fa-
ciendum qui si non habet illam solemnitatem, propter
istam clausulã derogatoriã expressam, non valet. ¶ Taci-
ta clausula est, quando in genere generalissimo, & nõ spe-
cifice volo aliquid obseruari in actu faciendo: vt puta in
d. l. fi. nam dixerat testator siquid obsignauero &c. & non
dixit quod erat obsignãdum, Rursus non expresserat in-
cla, & quid si obsignatum non fuisset, & propterea Aqui

postea factus, & non obsignatus valuit, Ista est cõis op. ad.d.l.fi.licet non fuerit ita declarata, quã sequuntur, & tenẽt hic Mod.& prius Bal.in.l.humanũ.C. de legi.& in l.filium.col.xiij.C.fami.hercis. Alex.in.l.j.in.ij. col.ff.de off.eius, Ias.in.l.filio.in.j.col.ff.de lib.& posthu.& in.l.ser uum filij.§.si idem.in fi.col.de leg.j.& idem Ias. dicit al's se dedisse quinq; intellectus ad.d.l.fin.in.l. sancimus.C. de testa.vt ipse idem refert in.l.clari.C.de fideicom.& ta men in.d.l.sancimus illos non ponit.

156 ¶ † Iste intellectus cõis vltra doc.potest isto modo fortifi cari, quia prohibitio testatoris tacita non inducit annul lationem actus in contrariũ facti, neq; operatur exclusio nem eius, secus est in expressa, gl.est no, in.l. cum pater. §.libertis.& ibi Bart.de leg.ij. Hinc est, q; expressa substi tutio pupillaris excludit matrẽ.c.si pater.j.de testa.&.l. papinia.§.sed nec impuberis.ff.de inoffi.test. Tamen se cus est in tacita: vt est tex.in.l.precibus.C.de impube.& alijs substi.fm communem intellectum, & in.l.fina.C.de insti.& substi.Ergo eodem modo est dicendum in clausu la derogatoria expressa, vel tacita.

¶ Sed tñ considerandum est, quia iste intellectus qui est cõis ad.d.l.fi.non videtur pcedere, quia ibi non colligi tur argumẽtum a contrario sensu, & ideo valuit epistola postea non obsignata. Nam si argu.a cõtrario sensu col

157 ligeretur non valeret, pbatur hoc: † quia illud qđ venit a cõtrario sensu dr̃ esse expressum, & manifestũ proprie ex voluntate testõris, non tacitũ, casus est no.fm q; eum ponderat And.sicu.in.c.ij.in.xij.col.de fo.cõpe.in.l.siqs locuplex.ibi apertissime.ff.de ma.tes.melior tex.in.c.j.j. dis. Nã Christus in euãgelio dixit, quęcũq; vultis vt faciãt vobis hõies, & vos eadẽ facite illis, a contrario sensu ibi colligit q; Christus prohibuit alijs fieri, quod sibi nollet fieri: & tñ tex.in.d.c.j.dicit, q; istud phibetur in euange lio, licet hoc veniat a cõtrario sensu, qđ ibi no.gl.in ver.

158 prohibetur. † Datur ergo ex hoc clare intelligi, q; argu.a contrario sensu, idem operatur qđ expressum: qa summi tur ex cõiectura manifesta.l.quibus diebus.§.quidam ti tio.ff.de condi.& demon.& ibi no.Soci.in.v.no. Quo ca su illud quod colligitur manifeste, habetur pro euidenti expresso.l.licet imperator.de leg.j.

159 ¶ † Sed expressa clausula derogatoria impedit secũdum actum cõtrarium, nisi de illa fiat mentio. l. siquis in principio. vbi Barto. ff. de leg. iij. Ergo eodem modo illa quae colligitur a contrario sensu, & ista ratione esset dicendũ, ꝙ in. d. l. fin. Epistola non obsignatá, non deberet valere, quare igitur in. d. l. fi. contrarius actus valuit: dico, ꝙ nõ alia ratione, nisi quia ibi nõ sumitur argumentum a contrario sensu: & quia ille casus epistolę non obsignatę erat obmissus a testatore, quo casu relinquitur sub dispositione iuris, vulg. l. commodissime. ff. de libe. & posthu. Quae dispositio iuris communis disponit, ꝙ valeat eo modo, quo possit, vt ibi patet: & est tex. in. l. quisquis. de leg. iij. ibi, voluntatem praeterea defuncti, quae maxime in fideicommissis valet ei sententiae suffragari &c. Et praesertim hoc admittẽdum est, fauore liberorum, de quibus loquitur. d. l. fi. pro quibus solet benigna capi interpretatio. l. cum auus. ff. de condi. & demon. & . l. cum acutissimi. C. de fideicom. & ppter illos receditur a regulis iuris auctẽ, hoc inter liberos. C. de testa. hic alleg. in glo.

¶ Habes igitur ex hoc primum nouum intellectũ ad. d. l. fi. vltra omnes, ꝙ licet in secundo actu debeat fieri mentio de primo habente clausulam derogatoriam, tamen vbi secundus est factus fauore filiorum, hoc non ꝑcedit ratione. ſ. dicta. ¶ Tamen istum intellectum non teneo, qui licet prima facie videatur coloratus, tamẽ non est tutus, ex eo quia illud assumptum nõ est verum, ꝙ dicatur proprie expressum illud quod venit a contrario sensu: vt tradit Bar. & Alex. & alij perplura iura ĩ. l. j. ff. de offi. eius. & Fely. in prin. decre. in. ij. col. & ista est communis opi. ꝗuis nouissimi Bononien. in. d. l. j. hoc disputent, & ibi respondet ad iura. ſ. alleg. & hoc etiam tenet Barto. & Moder. in. l. omnes populi. in. iiij. q. vj. q. prĩci. ff. de iusti. & iur. & ibi dixi. ¶ Vnde duo alij intellectus ad. l. fi. colliguntur ex dictis per Deci. in. l. j. in. xij. col. ff. de offi. eius. videlicet, ꝙ ideo in. d. l. fi. epistola non obsignata valuit: quia in ea fuit facta mentio de clausula derogatoria posita in testamẽto, ad hoc ipse alleg. text. qui ita intelligitur ſm communem intellectum in. l. diuus. §. & licet. ff. de iure codi. & tamen ibi glo. parificat. d. l. fi. cum illa lege, & simul ita intelligit: & pro isto intellectu vltra Deci. facit ga

160 ex quo tex.in.d.l.fi.loquitur de epistola † præsumitur q̃ fuerit solẽniter facta cum oĩbus requisitis text.est quem ibi Bal.no.in prin.in.l.j.C.de contrahen.& cõmit.stipu. ¶ Sed tamen iste intellectus mihi non placet, quia est di-uinatiuus, & cõtra tex.in.d.l.fi. Nam ibi tex.non dubitas-set an epistola valeat vel non si in ea fuisset facta mentio de clausula derogatoria:& illud dictum Bal.in.d.l.j.pro-
161 cedit † in epistola mercatorum non testatoris in qua solẽ-nitas debet exprimi:vt dicit tex.in.l.siquis in principio. de leg.iij. Vnde ibidem Deci.forte ad hoc aduertẽs, dat alium sensum:& dicit q̃ si ibi argumentum a contrario sensu colligatur directo modo, ille tex.nõ obstabit: nam ibi argumẽtum a contrario debet capi sic: quia dum ibi dicitur valere iure codicillorum quod obsignatũ fuisset a contrario sequitur q̃ non valeat iure codicillorũ, si ob-signatum sit, Sed per hoc non tollitur quin valeat virtu-te donationis comprehensæ in epistola, quia ista videtur diuersa dispositio. ¶ Tamen etiam iste intellectus qui vi-detur multum coloris habere, & fuit Caroli Roini, vt.i.di-cetur, licet per alia verba relatus per Deci.claudicat, ex eo quia tex.ibi quærit, an ea quæ epistola continẽtur ad filium pertineant &c. Certum est q̃ ista verba de fideicõ-
162 misso loquitur. † Nam verbum pertineant, intelligit per fideicommissum.l.fideicommissa.§.si filio.de lega.iij.l.j. C.de pac.inter emp.& vendi.& sic vice codicillorum. Et tamen dicit ibi tex.q̃ debetur filio relictum in epistola, & tamen illa epistola quæ vicem codicillorum obtinet non fuit obsignata:& sic iste intellectus, etiam si eo modo ca-piatur contrarius sensus non conuenit. Et ideo reperio alium nouum intellectum ad istum tex.positum per Ca-ro.Roi.in.l.ita stipulatus.fo.viij.ff.de verbo.obli. dicens q̃ in.d.l.summitur argumentum a contrario sensu:quia illa clausula derogatoria ibi posita fuit ad derogandum his, quæ in codicillis reliquisset, Ideo si nõ reliquisset ibi in codicillis obsignatis, dispositio non valuisset, argumẽ-to sumpto a cõtrario sensu, sed quia illa protestatio sum-pta a contrario sensu fuerat facta circa codicillos, non extendebatur ad epistolam, quæ differt a codicillis, sm
163 Bal.in.l.hæreditas.in prin.C.de his quib.vt indi. † Pro-testatio igit vel clausula derogatoria facta in vna dispo-

sitione, non porrigitur ad aliam. l. si vnus. §. si ante oia. ff. de pac. Bar. in. l. non solum. §. morte. de ope. noui nun. & ista est ratio. d. l. fina. ℭ Sed iste etiam intellectus repre henditur per nouissimos Bononien. in. l. j. in. xxviij. col. de offi. eius. dicentes, ꝙ in. d. l. fi. generaliter fuit deroga tum omni relicto, quod non esset obsignatum, patet, qꝛ testator dixit si quod obsignatum &c. Nec est verum ꝙ illa protestatio fuit facta circa codicillos, de quibus testa tor non fecit mentionem sed de omni relicto. ℭ Sed tu considera ꝙ isti nouissimi non recte perceperunt intelle ctum Roini, quia Roinus nō dicit, ꝙ illa clausula fuit po sita in codicillis, sed ad derogandum his quae in codicil lis reliquisset, ꝙ si obsignatum non esset non valuisset vi ce codicillorum, sed relictum in epistola nō est relictum in codicillis, sed in dispositiōe diuersa ab illis, vt Roinus probat, & ideo illa protestatio epistolam non comprehē dit, & hoc est quod vult dicere Roinus, & iste intellectus est idē in effectu, cū illo Decij, & nescio qs eorum alteri sub traxerit, nisi dicam⁹ aīam vnā fuisse i duob⁹ corporib⁹.

164 ℭ † Tamen mihi iste intellectus alia ratione non placet, quia quo ad effectum iuris & relicti in vltima voluntate nulla est differētia inter epistolam, & codicillos. l. j. §. sanc cimus. vbi gl. C. de lati. liber. tollen. l. qui absenti. in fi. ff. de acqui. possess. & codicilli & epistola pro eodem ponun tur, in. l. j. & ibi no. glo. fi. C. de codicil. per quam apparet differentiam, quam ponit Bal. in. d. l. haereditas. non esse substantialem, sed tantum accidētia cōcernere, vt ibi pa tet, quo casu accidentia non inducunt specificam diuer sitatem: vt dicit Bar. in. l. j. in. iij. col. ff. de actio. & obliga. & Moder. omnes in. l. j. ff. de acqui. pos. & Bulgari. doctor subtilis in rub. C. qui admit. in. vij. colū. & tradūt Moder. in. l. j. de leg. j. ℭ Vnde reperio ꝙ Bar. de quo nullus mē tionem facit in. l. siquis in principio testamenti. in. j. col. ver. si. oppono ꝙ non sit necesse &c. de leg. iij. ex mēte Pe tri ponit alium intellectum ad. d. l. fi. satis coloratum. Di cit enim ꝙ ideo in. d. l. fi. protestatio illa siquod obsigna

165 tum &c. non vitiauit epistolam non obsignatam, † quia il la clausula siue protestatio fuit posita ad augmentum, & ex abundanti: & ideo non operantur diminutionem. l. le gata inutiliter. de lega. j. ℭ Sed iste intellectus, quis a ne

mine reprobetur, mihi tamen ea ratione non satisfacit:
quia regu.d.l.legata inutiliter procedit, quando inducta
ad augmentum operantur & sortiuntur effectum, & pro
pterea diminutionē non inducunt, secus vero vbi nihil
operantur respectu augmenti: quia tunc, vt operentur,
bene inducūt diminutionem, Casus est de hoc notabilis
quem ibi ad hoc no.Bart.in.l.deniq; §.interdū.ff.de pe-
cu.lega.Facit bene tex.in.l.proculus.ff.de vsufruc.sequi
tur Iason in.l.si mihi, & tibi.§.in legatis.in.ij.colū.nu.11.
de leg.j.Deci.in.l.j.in.iij.col.nu.34.ff.de reg.iur.& Mod.
post Iaso.in repe.l.centurio.fo.xxvij.in.ij.col.ff.de vulg.
& pup.Cum igitur in.d.l.fi.illa prestatio inducta ad aug-
mentum, videlicet, si quod obsignatum erit &c. nihil in
augmento operatur, ergo deberet diminutionem & an-
nullationem epistolę non obsignatę inducere, cuius con
trarium ibi dicitur, ergo non fuit illa intentio & mens iu-
risconsulti. ¶ Quare reperio etiā q̄ Imo.aliter illum tex.
166 intelligebat, videlicet, † q̄ illa erant verba narratiua &
enūciatiua testātoris, & ideo actus in cōtrariū factus valuit,
& tenuit, secus si fuissent dispositiua, Sed neq; iste intelle
ctus valet, & eum elegāter deridet, & cōfutat Are.in.l.ita
stipulatus, la grāde.in.vij.col.ver.scd'o adde. de ver.ob.
¶ Et ideo ego vt inter tantos cōspicuos patres etiam do-
lium voluam aliter, & nouiter interpretandam duco.d.
l.fi.dicas igitur, q̄ ideo in.d.l.fin.epistola non obsignata
valuit: quia illa clausula derogatoria apposita per testato
rem non valebat de iure, ex quo addebat nouam solem-
nitatem in codicillis, quod ita probo, Nam certum est, q̄
in codicillis sigilla non requirūtur, iuxta no. in.§.fi.insti.
de codicil.tenet expresse Ias.in.l.fi.in.iiij.col.versi. prae-
terea nota.C.de codicil.facit, l.diuus, in pri.ff.eo. Vnde,
ex quo testator per illam clausulam volebat addere solē-
nitatem sigilli non requisitā in codicillis, ideo talis clau-
167 sula non valuit, † Quia illud manifestū est in iure, q̄ sicut
testator non pōt diminuere solēnitates inductas a iure,
ita nouas & insolitas addere nō potest: vt firmat Iason in
l.nemo potest.in.ij.lectura colum.iij.versicu.amplia.de
lega.j.post Bartolum in.l.siquis in principio.de leg.iij.&
facit vltra ipsum text.in.l.j.§.siqs simpliciter.de ver.ob.
cum similibus ibi dixi; & ideo in.d.l.finali.actus factus in

contrarium non valuit, quia de tali clausula, quę non valebat, non requirebatur mentio: vt probat Soci. in cons. clxiij. in. iij. col. lib. ij. cum concor. de quibus per Fely. in c. ex tenore. in. j. & ij. colum. de rescrip. per regulam non prestat. J. de reg. iur. facit. l. si dari. ff. de verbo. obli. & quę dicit Deci. in. c. ex parte. in. iiij. not. de rescrip. & per consequens epistola postea non obsignata valuit.

¶ Sed aduerte vlterius tu subtilis, quia posset aliquis vestrum dicere, ꝙ iste intellectus morderi potest, ex eo quia
168 posito † ꝙ illa protestatio, siue clausula derogatoria posita in testamento fuisset nulla, nihilominus ex actu nullo, declaratur voluntas testatoris. l. si. vbi Bart. ff. de reb. eo. cum simili. vt. s. dixi in notabi. & hoc etiam habet locum in protestatione, Quia protestatio nulla impedit actum contrarium fieri. l. j. ff. de ope. noui nuncia. Ergo eodem modo esset hic dicendum, ꝙ licet illa clausula derogatoria quae addebat solemnitati non valet, tamen ex illa declaratur voluntas testatoris volentis valere actum contrarium, Sed ad hoc responde, ꝙ licet ex actu nullo volũtas testatoris colligatur, est verum quo ad producẽdum actum extraneum ab ipso testamento alteri non praeiudicialem, & in fauorem filiorum tendẽtem, Ita procedit. d. l. fi. secus vero quando illa voluntas tenderet ad deroga
169 tionem alterius actus validi, & iure facti: † quia tunc talis voluntas tacite resultans ex actu nullo, non est adeo potens vt actum validum tollat. l. si iure. ff. de leg. iij. cum simi. vt dixi in. iiij. nota. ¶ Non ob. tex. in. l. j. de noui ope. nuncia. quia nunciatio licet esset iniusta, non tamen erat nulla: nam si fuisset nulla, vt quia clarum esset nunciantẽ non habere ius, talis nunciatio non impediret actum in contrarium factum, quia posset sperni, Ita dicit ibi Bar. & sequuntur communiter alij, Admittitur ergo illo casu iniusta nunciatio, quia dubitatur an nuncias habeat ius,
170 vel non, † & dubius est euentus litis: vt ibi latius declarat Moder. Papien. in. j. colũ. & sic per ista habes declaratam istam materiam, & d. l. fi. de leg. ij. vltra scribẽtes, reliqua videas in. l. omnes populi. vbi tibi dixi hoc anno.
171 ¶ † In ea. glo. in fi. habes cõclusionem, ꝙ de primo testamento facto inter liberos in secundo debet fieri mentio specialis, als non censetur reuocatum per secundum: &

hæc est communis opinio, quam sequuntur hic Moder. & nouissi. & vltra ipsos late defendit Deci. in consi. lx. al's cclxiiij. reuocat in dubium in. j. & ij. col. in. ij. parte & notabilius Soci. in consi. clxiij. incip. non fuisset opus, in. iij. col. & in consi. ccxxix. col. fi. lib. ij. & Roma. in cons. clxxix. col. pen. in quibus locis late materia istius glo. discutitur.

¶ Et hoc procedit quando in secundo testamento instituti sunt extranei, secus vero quando secundũ testamentum etiam fuisset factum inter liberos, quia in tali casu de primo mentio facienda non esset, iuxta glo. singu. in §. & siquidem. in verbo perfecta. in auc. de testa. imperfe. quæ a pluribus approbatur, quos alleg. Ias. in. l. si mihi & tibi. §. in legatis. in. ij. lec. col. fi. ff. de leg. j. & hoc in ratione fundatur, quia ex quo pariter a testatore dilecti videntur, & concurrit idem fauor, paritas illa fauoris priuilegium videtur confundere, argu. l. sed si milites. ff. de excu. tuto. & ita Moder. hic dicunt.

¶ Tamen aduertendum est, quia istud non videtur verum, ex eo quia ratio quare inductum est, ꝙ de clausula derogatoria in secundo actu fiat mẽtio, fuit propter defectum consensus, qui consideratur in secundo actu. l. at si quis. §. plerisq;. ff. de religio. & ita dicit Iason in. d. §. in legatis. in. iij. no. in. j. lec. Sed ista ratio militat quãdo secun-
172 dum testamentum factum sit, etiam inter liberos. † Nec ob. ꝙ ratione paritatis fauoris priuilegia confundantur. d. l. sed & si milites. quia illud procedit quãdo priuilegia ti concurrũt super vno & eodem actu, Secus vero quando diuersi sunt actus, vt in casu nostro: quia tali casu primus actus prohibitiuus attendi debet, per regu. l. tutor. §. liberti. ff. de suspec. tuto. quam ad hoc alleg. Alex. in. l. si conuenerit. in. ij. col. nu. 4. ff. de re iudi. cum simi. vt dixi in. §. item siquis in fraudem. nu. 27. insti. de actio.

¶ Glo. noscatur diuiditur in tres partes, in prima oppo nit contra tex. & soluit, in secũda limitat, & declarat contrarium, in tertia iterum opponit, & se remittit secunda, ibi in rescripto, etiam tertia ibi, item cõtra in principio.
173 ¶ † Circa istam glo. plura scribunt docto. de clausula derogatoria legis prioris de qua debet fieri mentio in lege posteriori, in qua materia post Moder. quos vt plurimũ sequar, quia magis ordinate procedũt est distinguendũ,

ꝙ aut loquimur de derogatione legis per aliam legẽ aut per rescriptum seu priuilegiũ, primo casu subdistingue, aut prima lex cõtinet clausulam derogatoriam ad secundam legem: & tunc dico ꝙ requiritur specialis mentio, intelligendo de speciali mẽtione ſm quod declarat Bar. in l. siquis in principio. in. iiij. col. versi. quarto quod si testator. de leg. iij. & in. l. j. ff. de vulg. & pup. Ita debet intelligi quod dicit Abb. in. c. pastoralis. in fi. de fide instru. & procedit opi. Fely. in. c. veniens. de præscrip. ❡ Istud singulariter limitatur non procedere, quando prima lex esset imperatoris habẽs clausulam derogatoriam, & secunda correctoria fuisset papæ: quia tali casu sufficeret generalis mentio per clausulã non obstan. quo ad loca subie-
174 cta ecclesiæ: † & eodem modo puto in duabus cõstitutionibus contrarijs eiusdem principis. Primum colligitᵣ notabi. ex dictis Alex. in consi. clxxxvij. videretur. in. v. colũ. vers. postremo. in fi. li. v. Secundum probatur ex his quæ superius dixi, si vero prima lex non habet clausulam derogatoriam: tũc ego dico, ꝙ requiritur mẽtio generalis per clam non obstan. propter ea quæ dixi. s. in notabili. ❡ In secundo casu sunt plures q̃ sex opinio. quas seriatim refert Io. an. in. c. j. de exces. prælat. Moder. in. c. nonnulli. de rescrip. Tamen ne vos sitis in ambiguo ego distinguo istam materiam per capita, vel regulas addendo vel detrahendo dictis aliorum, prout conducere arbitrabor, & vt facilius habeatur sensus singulorum.
175 ❡ † Prima regula sit ꝙ per secundũ rescriptum iuri contrarium non solum nõ tollitur lex, sed neq̧ ipsum rescriptum valet. l. fi. C. si contra ius vel vtili. pub. nisi in rescripto sit clausula non obstan. vt late dixi. s. in. j. no. ante illa Domini. sed si lex habet clausulam derogatoriam cõtra quam rescriptum impetratur, tunc non sufficit clausula non obstan. sed requiritur specialis mẽtio: vt tenet Abb. in. c. nonnulli. de rescrip. licet in hoc Alex. contrarium teneat in. d. consi. clxxxvij. in. vj. col.
176 ❡ † Et ex hoc inferunt Moder. hic, ꝙ si legitimetur filius natus ex ea, cum qua non poterat esse matrimoniũ, non sufficit, ꝙ dicatur non obstan. aliqua lege, sed debet dici nominatim non obstan. §. fi. in auc. quib. mod. natu. effi. sui. alleg. pro hoc Pet. de ancha. in consil. ccxxxvj. sed est

In consi.ccxlj.incip.ex tenore priuilegij.in princ.& vltra Moder.hanc opi.tenet gl.in.d.§.fi.& Anto.rosel.in trac. legitimationis.fol.xv.in.j.col.tenet Bal.in.l. eam quam. in.vij.col.versic.interrogatus.C.de fideicom.Fely.in.d. c.nonnulli.in prin.col.iiij n fi.vers.amplia.Alex. in consi.cxciij.assumo.in.ij.col. ib.ij.

¶Tamen circa istam illationem, cum qua transeũt Moder.aduertẽdum est, quia in contrarium consuluit Alex. in consil.clxxxvj.incip.videretur prima consideratione. in.v.col.lib.v.vbi vult, ꝙ in casu illius illationis non requiratur specialis mentio de illo.§.fi.sed sufficiat clausula non obstan.lege in contrarium faciente, & ibi allegat pro ista parte plura fundamenta, quæ per te videas, quorum aliqua refero in voce, cũ non omnes habeatis consi. Alex.Et pro hac parte expresse consuluit Pet. de ancha. sibi contrarius in consi.cccxxxv. viso diligenter tenore, & Pau.de ca.consi.ccxxv.dubitatur primo an comes. in ij.vol.ẜm nouam impressionem, & ẜm antiquã in consi. ccxxxix.al's.ccxxiij.ẜm varias impressiones: & hanc opi. tenet Ludo.Sardis in tracta.legitima.fol.lxiij. in.iij.col. versi.vndecimo quæritur.& fol.lxj.versi. primo quærit. & ibi firmat hanc esse communem opi.quam latius cæteris post longam disputationem comprobat Præposi.sancti Ambro.in.c. per venerabilem.§.ꝙ autẽ. in.xxxij.col. versi.sed quæro & ista &c.qui filij sint legi.licet de prædictis non faciat mentionem: & cum ista opi. transit etiam Guido papę in trac.de clausulis deroga.fol.xij.in.iij.col. faciunt quæ tradit Alex.in.l.sciendum.in prin. in.ij.col. ff.qui satisda.cog.Ex quorum dictis possetis more nouissimorum hic chartas implere. Ego autẽ quia ad ea quæ ibi sunt dicta recurrere potestis, non curo frustra papyrũ denigrare, neq; allegata per ipsos referre: sed sufficit in ꝓposito allegare illos, qui plures remissiones adducunt: vt docet Fely.in.c.rodulphus.in.viij.col.versi.& ista.de rescrip.Patet igitur ex prædictis ꝙ opi.Moder. hic non est vera, nec dictum Pet.de ancha.in.d.consi.cum maturius in alio scripserit.arg.l.diui.de iurepatr.& ẜm istam partem ego consului Patauij, & obtinui in cõsilio Brixię pro meo scholari reuocari sñiam latam ẜm primã opini.

177 ¶†Prædicta tamen conclusio principalis, ꝙ quãdo lex

habet clausulam derogatoriam requiritur ꝙ rescriptū faciat specialem mentionem, limitatur aliquibus modis per Fely.in.d.c.nonnulli.& sequuntur Moder.hic quos non curo referre:quia nulla est difficultas.

178 ¶†Secunda regula est, ꝙ secūdum rescriptum contra constitutionem conciliarem non valet, nisi in eo fiat specialis mentio de illa constitutione conciliari, nec sufficit clausula non obstan.c.ex parte.de cap.mo.cum simili.vt per Fely.in.d.c.nonnulli.in.iij.col.versi.& nota, & ratio

179 potest reddi:† quia omnis constitutio conciliaris dicitur continere tacitam clausulam derogatoriam, Bal.in.l.humanum.C.de legi.post Archi.hic, quem sequitur totus mundus:vt dicit Fely.in.d.c.nonnulli.in.iiij.col.& ratio rationis potest esse illa, quam ponunt hic Moder.quos videas, & nouissimi in rub.de iudi.in fi.post Deci.in consi.

180 lj.in.j.parte.†Nam clarum est ꝙ difficilius rumpitur qđ est maiori authoritate roboratum:vt est tex.in.c.post trāslationem.de renun.quem ad istud propositum pro notabili cōmendat Roma.in consil.cccxxvij. iste sunt.in.j.col.& istam rationem videt etiam sentire Felyn.licet ista non alleget in.d.c.nonnulli.& Deci.post Abb.in.c.prudentiam.in prin.de offi.deleg.Ex quibus omnibus inferunt Moder.hic, ꝙ si papa dispensat cum aliquibus coniunctis in tertio gradu, ꝙ possint contrahere matrimonium, ꝙ isto casu requiritur expressa mentio.c.non debet.de consangui.& affini.quæ est constitutio cōciliaris.Hoc tamen limita verum esse, ſm ipsos, nisi significatum esset papæ in supplicatione qualiter isti erāt in tertio vel quarto gradu:quia tunc non requireretur mentio specialis, sed sufficit generalis dicti.c.non debet, licet sit constitu

181 tio conciliaris, & ratio est ſm ipsos, †quia generalis clausula quæ non pōt verificari nisi in vna specie, habet vim specificæ expressionis.l.fundus locatus.ff.de fun.instru.l.pediculis.§.cum quæreretur.ff.de auro & argen.leg.cū concor.vt hic per eos facit.c.ex parte.el.j.de offi.dele.& vltra ipsos pro ista opi.est deci. Bar.quasi in terminis in.l.siquis in principio.in.ij.colum.ff.de leg.iij.vbi dicit Barto.ꝙ si feci primum & vnicum testamentum, & apposui clausulam derogatoriam, videlicet, ꝙ nollebam valere aliud testamentum, nisi esset facta mentio de certa solemnitate

lēmnitate posita in primo, videlicet, de hoc verbo", Aue Maria, ꝙ nihilominus valebit secūdum testamentum re⸗uocans primum cum clausula generali, non obstan. quo cunq; alio testamento in quo sit clausula derogatoria: qa tunc ista expressio sufficit, Rationem ponit ibi Bart. quia ex quo ista clausula generalis posita in secundo non po⸗test, nisi in vno testamento verificari, habet pro speciali, secus si plura testaméta præcessissent: & istā opi. Bar. late comprobat & sequitur Alexan. in cons. cxxxiiij. pręmisso themate, in. ij. col. in. j. volu.

182 ¶†Sed tñ ista limitatio Moder. non videtur vera, qa vbi consideratur prærogatiua rei dignioris, non sufficit gene⸗ralis mentio, sed specifica & noīatim, tex. est in. c. inquisi⸗tores. de hære. lib. vj. & gl. in. c. ij. de præben. eo. lib. & gl. in cle. j. in ver. noīatim. de vita & hone. cle. cum simili. vt per Fely. in. c. trāslatio. in. j. col. de consti. & in. c. ad aures. in. j. col. cum seq. de rescrip. Sed in casu pręfato conside ratur prærogatiua dignior cōstitutionis conciliaris, quæ cæteris præfertur: vt tradit Decius & nouissimi in. c. j. de iudi. Igitur non sufficit mentio generalis.

183 ¶†Secundo, quia qñ in aliquo actu est data forma, non sufficit illam adimplere per æquipollēs, sed debet ad vn⸗guem obseruari: vt tradit Alex. in. l. j. in. ij. col. ff. de lib. & posthu. Fely. in. c. cū dilecta. in. ix. col. de rescrip. est text. in. c. cui de non sacerdotali. & in. c. quis. el. j. l. de pręben. sed in casu nostro est data certa forma respectu clausulę derogatoriæ, ergo requirit ꝙ ad vnguem, & specifice de illa fiat mentio. Nec ob. ꝙ tali casu generalis expressio ha beatur pro specifica: quia illud non est naturaliter verū, sed per quandam circūlocutionem, & æquipollentiam: vt. s. patet, & tenet Domi. in. c. ij. in. iiij. col. j. de rescript. & Fely. in. d. c. cum dilecta. Ideo illa expressio non suffi⸗cit ad derogandum constitutioni conciliari, quæ dicitur continere clām derogatoriam, & sic formam, & per hoc tollitur motiuum Moder. Quia licet generalis sermo qui non pōt verificari nisi in vna spē, reputetur specificus, il lud ꝑcedit, vt dictum est, per quādā fictionē, & æquipol⸗lentiam q̄ isto casu cessat, vel dicas illud ꝑcedere, qñ spēs in quo verificatur est simplex non hñs formā, secus vero si formā cōtinet, tali casu opus erit spāli mētiōe p. s. dicta.

¶ Praeterea attenta ratione Moder. sequeretur ꝙ omnis constitutio & quælibet dispositio in qua est dicta clausula derogatoria, & quodlibet testamētum cum sit certum ꝙ vnum factū continet ꝙ per generalem clausulā tolleret, quod est falsum, & cōtra tex. in. d. l. siquis in principio. ibi spāliter, & in. l. sancimus. C. de testa. & . d. c. ex parte. & . d. c. nonnulli. Nec obst. ꝙ princeps fuerit certificatus, quia illud non releuat, nisi appareret in rescripto de tali certa
124 scientia, & tūc sumus extra casum nostrum: † quia quando certa scientia probatur derogatio, tunc non causatur ex simplici certificatione, sed ex voluntate mera principis, qui ita vult, & tali casu videtur facere de plenitudine potestatis: vt. j. dicetur in glo. igitur extra istum casum sequitur conclusio vera, ꝙ constitutio conciliaris non reuocatur per secūdum rescriptum, nisi fiat specifica mentio de illa, in signū maioris priuilegij, quo differt ab alijs constitutionibus, argu. l. apud labeonem. §. ait prætor. ff. de iniu. c. q̄ periculosum. j. de senten. excommunica.
¶ Non obst. dictum Bar. in. d. l. siquis in principio testamentia. quia responde illam opi. Barr. esse communiter reprobatam: & eam late reprobat Alexā. sibi contrarius post alios, quos ibi refert in. l. nominatim. in. ij. col. de libe. & posthu. & licet Moder. Senen. ibi conentur Bar. defendere, satis leuiter tamen ijdem Moder. tenent contra Bar. in. l. si mihi & tibi. in. iiij. colum. ff. de leg. j. & ibi post
125 Areti. quem referunt, considerant † ꝙ testamentum potest considerari dupliciter, aut respectu formæ, & contextualitatis, & tunc dicitur vnum testamentum. l. si is qui. ff. de testa. aut respectu plurium contētorum in testamento, & tunc quot sunt dispositiones, tot possunt dici testamenta. arg. eorum quæ no. Bar. in. l. scire debemus. ff. de ver. ob. sic ergo licet vnicum tm̄ testamentum præcesserit tum secundum testm̄ cum clausula derogatoria generali, non tollet primum habēs cl'am derogatoriam: quia licet illa cl'a non obstan. dicat spālis, respectu primi testīs vt dicebat Bar. tn̄ respectu cl'æ derogatoriæ contentæ in primo dicetur cl'a generalis, & sic illam cl'am non tollet, & isto mō doctri. Bar. resoluit. Teneatis ergo, ꝙ cū dispō d. c. nō debet sit cōciliaris, dato ꝙ papa sit īformatus, nihilominus requirit ꝙ de illa fiat mētio spālis per. s̄. dicta.

186 ¶† Tertia regula est, per clausulam non ob. non tollunt statuta iurata, ita est gl. singu. in. c. cũ non deceat. in ver. effectus, j. de elec. quam vltra adducta hic per Mod. multum cõmendat Alex. in. l. fi. in apostilla magna ad Bar. & ibi Iason in fi. C. si contra ius vel vti. pub. & idem Alex. in l. j. in princi. col. fi. ff. ad leg. falci. Fely. in. c. ij. in. viij. col. versi. limita tertio. de sponsa. Corset. in repe. c. grandi. in ij. col. versi. iuramento. de supple. negli. prælato. lib. vj. & in repe. rub. de iure iur. in. xxij. speciali, cum concor. traditis per Moder. & nouissi. in. c. constitutus. in. ij. colũ. de rescrip. quibus adde Vitalem in trac. de clausulis. in ver. clausula non obstan. quibuscũq. fol. vij. fm impressionẽ Parisiẽsem paruam, sequitur etiam quidam moder. Marcus Antonius Bauerij doctor eruditus in trac. de virtute iuramenti priuilegio. xv. cum simi. alijs quæ Ias. adducit in. l. si mihi. §. in legatis. de leg. j. in. ij. col. j. lec. & rõ istius
187 regulæ est: † quia iuramentum habet vim clausulæ derogatoriæ: vt tenet Bar. in. l. siquis in prĩcipio. col. fi. de leg. iij. per tex. in. l. cum pater. §. filius. de lega. ij. sequit Ias. in §. item siquis postulante. in. ij. colũ. nu. 4. insti. de actio. & dictus Moder. in. d. trac. iuramenti. in. j. charta versi. nono infertur, & Ias. in. l. pacta nouissima. in prĩ. C. de pac. post Bar. in. l. omnes populi. in. x. colũ. versi. sed an iura-
188 mentum. ff. de iusti. & iur. † & tamẽ clausula derogatoria non tollitur per clausulam non obstan. sed requiritur specialis mentio. d. l. siquis in principio. & l. si mihi & tibi. §. in legatis. de legatis primo cum similibus: ergo idẽ erit in iuramento.
189 ¶† Sed tamen aduertendum est q̃ ista conclusio seu regulam quam sequũtur hic Moder. post alios superius relatos non videtur vera: quia clarum est, q̃ vbicũq; in statuto aliquo est iuramentũ, reuocato statuto in consequentiam iuramentum tollitur, tanq̃ accessorium, ergo non est opus q̃ de illo mẽtio fiat, Ita est doctrina Abba. communiter approbata in. c. cum accessissent. in. ij. colũ. de consti. distinguendo, vt ibi per eum, & ratio est: quia iuramentum sequitur naturam dispositionis super qua interponitur. l. fi. C. de non nu. pecu. c. venerabilem. in fi. vbi Abb. de elec. & Bar. in. d. l. o͠es ppl'i. in. xj. col. in prĩ. Car. in cle. j. in prĩ. in. iij. q. de reg. & declarat Alex. in. l. nõ um

In prin.in.iij.col.nu.11.ff.de re iudi.& Fran.cremo.not. clij.incip.volo dare.&c. nam in tali iuramento intelligiť illa clausula, rebus sic stantibus, hoc est ꝙ eatenus teneat, quatenus statutum super quo interponitur non reuocatur.c.quemadmodum.vbi glo.de iure iuran.facit ꝙ no. Abb.in.c.cum.m.ferra.in.j.col.de consti.& doc. in.l.fin. ff.qui satisda.cog.& glo.in.c.fi.j.de procu. Sed statutum primum potest tolli per secundum nulla facta mẽtione, ergo & iuramentum, patet igitur ex prædictis, ꝙ de iuramento non est faciẽda mentio, sed sufficit reuocare actũ principale, super quo est interpositũ iuramẽtum per.s̃. dicta, & hoc regulariter procedit in actibus dependentibus a volũtate vnius, de quibus hic loquimur. ¶ Nõ ob. ꝙ iuramentum habet clausulã derogatoriam.d.l.cum pater.§.filius.qa licet hoc negari posset ex eo, quia ille text. non hoc ꝓbat, tñ præsupposito illo assumpto pro vero, dico illud procedere respectu obseruantiæ: quia si aliqua particularis persona ex faciẽtibus illum actum iuratum vellet contrauenire, & facere actum contra iuramẽtum, non valeret, & isto respectu dicitur derogare, secus vero qñ per viam statuti contrauenitur collegialiter, quia tali
190 casu iuramẽtum non impedit vires reuocationis, † quia sublato actu principali illud tollitur. Non ob.rex. in.d.c. constitutus. quia ideo ibi per secundum rescriptum non tollitur statutum iuratum: quia princeps cẽsebatur illud ignorare, vt hic, non aũt fuit causa solum iuramẽtum, & ille tex.non ꝓcedit si secundus actus fieret per viã legis, vt hic loquimur, vel scd'o rñde: quia ideo ibi rescriptũ nõ valuit, qa nullã faciebat mentionẽ, neq; gñalẽ, neq; spãlẽ. ¶ Et ideo ꝓ vera intelligentia prędictorũ in hac materia
191 poteris ita distinguere, † ꝙ aut quærimus nũquid per secundum statutũ reuocetur primum iurm non facta mẽtione iuri, aut vero per scd'm rescriptum. ¶ Primo casu dicas, ꝙ aut statutũ primũ iuratum reuocať ab alio q̃ ab illo qui illud cõdidit, & obseruare iurauit: & tunc bene requiritur ꝙ fiat mẽtio de iurõ: qa licet reuocetur statutũ remanet tñ vĩculũ iuri, & tũc diciť hẽre cl'am derogatoriã, & ita ꝓcedit gl.in.d.c.cũ nõ deceat, cũ alijs.s̃.addu.& ita in terminis cõcludit Abb.ĩ.c.cõstitutus.ĩ.iij.col.de rescr.
192 † aut vero statutũ reuocať ab codẽ statuẽte, & nulla regti

tur mentio, sed procedant adducta in contrarium: & ad hoc est text. in c. dilecto. de praeben. & ista fuit singularis declaratio Anto. de bu. in c. j. col. pen. de his quae fiunt a maio. parte capi. quam teneas cordi: & pro ista decisione facit quae in simili dicit Alex. in l. j. in prin. col. fi. versi. in hac materia. ff ad leg. fal. & hoc videtur sentire expresse Deci. in c. fi. in v. col. nu. 5. extra eod. titu.

¶ Secundo casu aut quaerimus nunquid primum statutum iuratum per secundum rescriptum reuocetur non facta mentione speciali, & tunc dicẽdum est, ꝙ non cum tale rescriptum censeatur potius per importunitatẽ obtentum: vt hic dicit gl. nam si princeps non fuisset de iuramento certificatus, forte non concessisset rescriptum: vt dicit nota. in istis terminis Lauren. de Rodul. in repe. c. sine exceptione. xij. q. j. q. xl. Sed per viam constitutionis bene reuocatur, non facta mentione: vt dicit Domi. in d. c. cum non deceat. & sequuntur Moder. in repeti. l. omnes populi. in. xxiij. col. versi. quarta conclusio. de iusti. & iur. intelligendo tamen, vt superius est dictum ſm Anto. de bu. vt euitet contrarium, quod adducit Philip. fran. post Imo. contra Domi. in d. c. cum non deceat.

¶ In ea. gl. ibi, quia maturius &c. ista ratio mihi non satisfacit quia etiam si lex secunda maturius facta non fuerit, sed ex obrupto tollit primam cõtrariam, ex quo text.

193 iste simpliciter loquitur, † & quodcunq; principi placet dicatur lex non igitur imposita est illi forma, vt maturius, & cum maiori deliberatione legem condat q̃ rescriptum concedat. §. sed quod principi. instit. de iure natu. & est bonus text. ad ꝓpositum in c. cum apud. xj. q. iij. Et licet lex deberet cum maturitate fieri: vt in l. humanum. C. de legi. per hoc tamen si facta non sit eo modo, nihilominus lex est, & non est de ea: sed ſm eam iudicandum: vt in c. erit autem lex. in ſ. iiij. dist. tenet Cur. in tracta. de consue. in. xxxj. col. Barba. in cle. j. in. iiij. col. de elec. Bar. in l. omnes populi. in. ix col. versi. circa secundum. ff. de

194 iusti. & iur. † [illegible] ergo est illa, quam superius dedimus in textu: quia ratione aequalis vtilitatis publicae & potestatis secunda lex tollit priorẽ, non sic in secundo rescripto: quia cum sit concessum ad particularem vtilitatem, non praesumitur velle princeps legem publicam ad multorũ

vtilitatem introductam ita de facili ꝓpter rescriptū vni/
us personæ tollere, cū nō sit æqualis ptātis, nec vtilitatis.
195 ¶† In ea.glo.ibi in rescripto etiam &c. ex ista glo.habes
vnum ꝙ vbi princeps contra ius rescribit ex certa scien
tia, non est necessaria clausula non obstan.ita istā glo. ad
hoc no.Abb.in.c.nōnulli.in princi.de rescrip.& dicitur
princeps tūc facere ex certa scientia, qñ hoc exprimit in
rescripto, vel qñ ex verbis expressis in rescripto pōt col/
ligi, ꝙ prīceps est informatus: vt declarat idē Abb.in.c.
cū inter.in princ.de excep.& ibi Fely.in.iij.col.& in.c.ex
multiplici.de deci.& in.c.j.in.ij.col.de rescrip.& in.c.ad
hæc.in fi.eo.ti.vbi alleg.istam gl.& ita intelligit, Nam cer
ta scīa idem operatur quod expressa mentio, vt ibi dicit:
& per hoc dicit Abb.in.c.fi.in.iij.nota.& in.iiij.col.vt lite
pen.ꝙ licet priuilegium impetratum lite pendenre non
valeat nisi de lite fiat mentio, fallit nisi priuilegiū sit con/
cessum ex certa scīa: quia tali casu certa scientia idē ope/
ratur ꝙ expressa mētio, per glo.hic cum concord.vt per
Alex.in consi.xviij.viso statuto.in.iiij.colū.in.vj. volu.&
in.l.quacunq.in.j.col.C.de testa.mili.& hoc idem latius
Roma.probat in consi.cccxxvij.istæ sunt rationes. in.ij.
col.& circa hoc notabile exemplum ponit Abb.in.c.cau
sam.el.iij.in.ij.colū.de testi.& aliud Felyn. in quo dicit se
cōsuluisse.in.c.causamq.in.vij.col.de rescrip. & idem re
petit in.c.cum adeo.in.xj.col.de rescrip.& in.c.cum a no
196 bis.in.ij.col.de testi.¶† Et ista certa scientia etiā ex gem
minatione rescripti colligitur: quia talis gemminatio ha
bet vim certæ sciētiæ: vt hic innuere videtur glo.& tenet
Felyn.in.c.siqñ.in fi.de rescrip.& in.c.nonnulli.in.xviij.
col.eo.titu.& ista de plano procedunt, quando de mente
principis constat, In dubio tamen extra materiam iuris
non præsumeretur certa scientia, sed talia rescripta præ/
sumerentur per importunitatem obtēta, & debēt reijci:
vt tradit Barth. Veronēn.in cautel.ij.in.iij.modo vbi in/
uehit contra miseros prælatos, qui non audent contradi
cere iniustis rescriptis, & contra legem concessis, Et pro
pterea bonum & vtile est, vt clausula ex certa scientia vel
motus ꝓprius exprimatur in literis: vt docet idē Bartho.
Veronen.in cautel.cxvj.incip. nonnulli. Quia tali casu
rescriptum impugnari non potest: vt Alex.dicit in cons.

ccxv.nec arguendi.in.vj.col.versi.sexto cōfirmatur.lib. ij.& Bart.in.l.conficiuntur.§.codicilli.in prin.ff. de iure codi.Io.de ana.consi.viij.viso instrumēto.col.fi. Oldra. consi.cclvij.factum tale est.col.iiij.& ita debet intelligi gl. hic, quam ita declarat Deci.in consi.lij.in causa inquisitionis.in.j.col.nu.1.in.ij.parte:& prius declarat Fely.de quo ipse mentionem non facit in.c.j.in.viij.col. de consti.& idem latius tradit in.c.j.in.xiiij.col.de rescrip. ¶ Et prædicta omnia procedunt in his quæ sunt iuris, quæ princeps præsumitur scire, secus vero in his quæ consistunt in facto: vt commertia, statuta, & consuetudines locorum, in quibus certa scientia non præsumitur, nisi expresse appareat, Bal.in.l.fi.in.ij.col.C.senten. rescin.nō pos.sequitur Alex.in consil.cxxv.viso titulo constitutionis.in fine lib.ij. ¶ Hoc tamen quod de certa scientia dictum est, non habet locum in rescripto impetrato motu proprio: vt notanter dicit Fely.in.c.constitutus.in.v.co-
197 lum.versi.obstat secundo decisio.de rescrip. † & est ratio, quia motus proprius non arguit informationem principis præcessisse: nam si sciuisset forte non ita scripsisset, Ita ibi Felyn.idem in.c.nonnulli.in.x.colum. eod.titulo. ¶ Sed tamen hoc non videtur sine dubio: quia immo clausula motus proprij arguit pricipem velle illū actum facere, & ꝙ rite omnia præcesserint.Cardina. in clementina secunda in quarta quęstione de offi.ordina. Baldus in lege omnes.in principio.C.de quadrien.præscriptio. & hoc ego probo inconuincibiliter, Quia vt dicit hic glosa certa scientia principis arguit ex secunda iussione: vt etiam expresse Felynus concludit in dicto capitulo constitutus.in.vj.colum.versicu.& de hoc quotidiane:& tamen ego habeo ꝙ secunda iussio & clausula motus proprij æquiparantur, Ita nota.Bald.in.l. nec damnosa.C. de præci.impera.offerē.quod dictum pro singulari commendat Roma.in.l.si vero.§.de viro.in.xxxj.fallen.ff.solu.matri.Alexan.in.l.iij.in prin.ff.ꝙ quisꝙ iuris.Deci.in c.siquando.in.j.colum.de rescrip. & Andreas sicu.in.c.
198 constitutus.in.ij.colum.numero.9.de rescriptis. † Ergo videtur ꝙ sicut per rescriptum cōcessum ex certa scientia tollit lex cōtraria, ita si fuerit motu ꝓprio concessum, accedant ad hoc effectus plures, quos de ista cl'a motus

proprij Roma.ponit in consi.cccxxvij.in.ij.colū. qui in proposito bene facere videntur, cum pluribus concord. quae Deci.congerit in.c.ad aures.col.fi.de rescrip.& per hoc dicit idem Deci.in.l.certum.in.ij.col.ff. si cer.peta. ꝙ motus proprius operatur vnum ꝙ vbi als per clausulam non obstan.non cēseretur derogatum priori speciali priuilegio nisi expressa mentione facta, secus tamen est vbi concederetur motu ꝓprio, & licet contrariū in hoc videtur tenere Fely.in.c.cum ecclesiasticae. de excep.tamen opi. Decij est verior, ad quae faciunt ea quae Bonifacius scribit in cle.per literas.in.ij.col.de preben. Et ideo pro concordia dicas, ꝙ dictū Fely.debet intelligi quando constaret de mēte contraria principis: vt tradit Abb. in.c.cum olim.in.vj.col.vers.an autem.de re iudi. Secus tamen est in dubio: quia tunc idem est dicēdum de clausula motus proprij quod de clausula ex certa scientia: vt colligitur ex dictis per Fely.in.c.causamq3.col.penul.de testi.dum alleg.Bal.in.l.ꝙ fauore.C. de legi. immo plus dico ꝙ clausula motus proprij, non solū arguit praesumptam scientiam principis, sed extēdit gratiam vltra praesumptam mentem concedentis cle.si romanus.de prae

199 ben.l.ꝙ autem.ff.si quis cauti.† Vbi priuilegium concessum motu proprio trahitur ad litis pendentiam, & sic vltra intentionem concedentis: vt no.ibi Bal.Pau.de cast. & Alex.& expresse Abb.in.d.c.fi.in.iij.nota.vt lit. pen.& alium notabilem effectum clausulae motus proprij vide per Roma.in consil.cccxxvij.in.v.col. & alium per Per. de Biaxio in trac.de elec.fo.xcvj.in.ij.col.post Io. an.in c.cum in cunctis.§.cum vero.de elec.quibus adde Pet. And.gamma.in trac.legati.fol.liiij. ¶ Limitantur tamē praedicta nisi talis clausula motus proprij fuisset procurata: prout saepe hodie, & quasi communiter fit: quia tali casu perderet virturem suam: vt tenet Cardi. in consi. cxlij.in fi.& Deci.in.c.ij.in.ij.col. de rescrip. & hoc probari debet: quia als in dubio hoc non praesumeretur: vt Deci.tradit in consi.cccxlj.nu.4.& ita seruat hodie Rota. ¶ Secundo limitantur praedicta procedere in hijs quae sunt solita concedi, secus in insolitis: vt not. idem Deci. probat in consi.cccxcix.nu.8.in.ij.parte, que omnia tene menti. ¶ Et ad praedicta adde rationem quare prin

ceps per vltimam constitutionem tollit primam contra riam, non facta mentione: quia in secunda constitutione adest certa scientia, Ergo eodem modo motus proprius, quia lex semper motu proprio fieri solet: vt no. Bar. in. l. f. in fi. C. de bonis vacā. lib. x. & in auc. quas actiones. circa fi. C. de sac. sanc. eccle. sequitur Deci. in. c. fi. in. iiij. col. nu. 10. de consti. Habes igitur ex his ꝙ clausula ex certa scientia supplet omnem defectum, & æquipollet clausu

200 læ non obstā. ¶ † Hinc sumpta occasione Moder. hic extendunt fimbrias circa illam. q. an, princeps concedēdo aliquod beneficium incapaci scienter videatur secum dispensare, & in effectu omnia quæ referunt ponit Fely. in. c. nonnulli. de rescrip. circa. xv. col. vbi infinita pro, & contra congerit: & in. c. cum vigesimum. de offi. delega. & in. c. præterea. de testi. cog. & in. c. cum inter. in. iij. col. de excep & alibi sæpe, Et ideo in hac materia scrupulosa melior & accommodatior videtur distinctio, quam post subtilem disceptationem ponit Deci. in. c. si quādo. col. fina. de rescrip. quam refero in voce, & vltra ipsum circa istam. q. vide plura cumulata per Moder. Rauenna. in alphabeto iuris in verbo princeps. & nouissimi apostillantes ad Dy. in reg. beneficium. fol. xij. ſm paruam impressionem. l. de reg. iur. & per Vita. de Cambanis in tracta. clausularum in verbo clausula ex certa scientia, & per Moder. quosdam in trac. de beneficio. in. viij. q. iij. partis col. fi. & in prin. q.

¶ In ea. glo. ibi, & si rescriptum concedit &c. Collige ex ista gl. differentiam inter rescriptum & priuilegiū, Nam ad hoc no. istam glo. Fely. in. c. ex literis. de fide instru. in

201 prin. † Nam rescriptum est illud quod emanat ad obseruantiam iuris communis: vt. l. falso. C. de diuer. rescrip. & tenet Domini. & Franci. hic, & sequitur And. sicu. in. c. causamq;. in. ij. col. nu. 8. de rescrip. Priuilegium vero est contra ius. c. priuilegia. iij. dist. & hanc differentiam cum ista glo. approbat Fely. in rub. eo. ti. in. ij. col. & hoc idem tenet Abb. in. c. causamq; in princi. de rescrip. sequitur Cur. senior consi. xvj. incip. clarum. colū. vij. & ideo dicit

202 hic glo. † Quod si concedatur rescriptum contra ius, mutat nomen, & dicitur priuilegium, & istam glo. ad hoc alleg. Moder. de Monteferrato in rub. l. codē. de rescrip. ex

quo infertur, ꝙ isto casu tale rescriptum esset latissime extendendum, licet de natura sui rescripta debeant interpretari stricte, cum tunc mutet nomen: vt declarat Fely. in c. causam ꝙ. in ix. col. & in c. cum adeo. in xiij. colū. de rescrip. & tradit Inno. in c. epi. de rebus eccle. nō alie.

203 ¶ † Sed aduerte, ꝙ licet differētia hic tradita inter rescriptum & priuilegium cōmuniter approbetur, mihi non videtur probabilis, quia habemus ꝙ frustra precibus impetratur, quod iure cōmuni conceditur. l. j. C. de thesau. lib. x. si igitur rescripta conceduntur ſm ius commune, iam frustra impetrantur, stante regula posita in glo. facti ſ. eo. videlicet, ꝙ quando statutum vel rescriptum continet idem quod ius commune, dicitur in effectu ius commune, nō statutum, Suadetur hoc, quia clarum est ꝙ per rescripta conceditur iurisdictio delegata. c. pastoralis. & c. prudentiam. cum simi. de offi. deleg. etiam cum nemini dubium est, ꝙ illa rescripta sunt contra ius cōmune, cum veniant in praeiudicium iurisdictionis ordinariae fundatae de iure communi: vt patet in. c. sane. de offi. delega. & in d. c. pastoralis. §. qui autem.

¶ Non ob. d. l. falso. in qua docto. fundamentum faciunt quia ille tex. non dicit ꝙ rescripta ad obseruantiam iuris

204 concedantur. † Sed ꝙ ea quae ad causas, scilicet, ad agendum & defendendum conceduntur, prout ibi intelligit gl. & Odofre. perennia esse debent, ibi enim erat talis casus, impetraueram rescriptum ad lites contra te, quo forte non vsus sum per annum, postea volo te vigore talis respectu conuenire, tu opponis ꝙ illud rescriptum tempore non vtendo spirauit, consultus imperator quid iuris. respondet ꝙ ea quae ad ius rescribuntur, id est ad causas decidendas perennia esse debent, Vides igitur ꝙ ille tex. non probat opi. docto. ¶ Vnde mihi videtur ꝙ melior sit differentia, quam ponit Abb. in c. plerunꝗ. in iij. not. de rescrip. quam valde commendat Iason in l. fi. ff.

205 de consti. prin. videlicet, † ꝙ inter rescriptum & priuilegium est ista differentia, ꝙ rescriptum ad aliquid faciendum durat perpetuo, alleg. tex. in d. l. falso. quem sic intelligit, priuilegium vero expirat tempore, hoc est decēnio: & ita istam differentiam sequitur ibidem Felyn. post Bal. in d. l. falso. Vel secūdo potes tu aliam differentiam

dare:quia rescriptum est illud quod conceditur præter ius commune, priuilegium vero contra ius, Sed tenendo etiam rescriptum possit contra ius concedi, vt patet in rescriptis derogantibus iurisdictionem ordinariã, responderi posset ad tex.in.l.fi.C.de man.princi.cum simi.quod illud quod dicitur rescriptum contra ius non valere, intelligitur contra ius non commune, sed tertij, iuxta c.sup eo.de offi.delega.& sic illa verba contra ius non intelliguntur de iure scripto:quia illud præsumitur princeps scire:vt hic est tex.quem ad hoc ponderat Domini. hic in prin.& dixi in alio nota.latius, sed quando rescriptum est contra ius tertij: tunc præsumitur per importunitatem obtẽtum, & sic nouiter intelligitur iste punctus, pro quo dico esse casum, qui communiter perpetam allegatur in.l.rescripta.C.de preci.impe.offe. dum ibi in
206 princ.ponit regula cum exceptione.† Nam regula est quod rescripta contra ius debẽt reijci, fallit dicit tex.nisi sit tale, quod non lædat alium, sed prosit petenti &c. quæ verba clare innuunt regulam de illo rescripto loqui, quod est cõtra ius tertij, als exceptio non loqueretur in terminis regulæ, Nam non est bona exceptio si regula loquitur de homine, & exceptio fiat de asino:vt dicit Dyn.in proœ.l. de reg.iur.col.fi.quem sequitur, & refert Deci.in.l.j.col. antepe.nu.26.ff.de reg.iur. non tamen recedendum est a communi circa hoc, Nam qui nimis emungit sanguinẽ elicit.c.nisi.de renun.

¶ Glo.singularium personarum duo facit, ponit limitationem ad istum tex. & rationem eius. Circa limitationẽ vide quæ dico superius in.viij.nota.meo in.vj. limitatione quæ optime procedit in terminis huius glos. Tamen non per istam rationem gl.quæ licet ab omnibus approbetur, mihi tamen non satisfacit:quia ista ratione attenta
7 idem deberet dici econtra, videlicet, † quod ideo consuetudo non debet tolli vt valeat:& quia illa regula procedit quando per validitatem actus alius non annullatur vel tollitur:vt in.d.l.quotiens.de verbo.oblig.cum concor. quę Soci.tradit in trac.regularum.nu.440.cum eadem ratio militet, vt actus qui tolli debet, valeat, quæ in actu contrario tollente consideratur:& propterea tex.hic de consuetudine mẽtionem fecit, Quia nõ minus laudabilis,

cõsuetudo populũ tenet q̃ lex:vt in.l.de qbus.ff.de legi. Et ideo debet de illa fieri métio,& licet hic tex.de consuetudine singularium personarum loquatur,illud verbum
208 singularium,† quia ponitur ratione maioris frequentiæ non excludit generalem consuetudinem,arg.glo.not.in cle.j.in ver. præsidentes. de rescrip. & glo.in.l.vnica.in verbo sponsam.C.de rap.virgi.sequitur Iason in.l.certi conditio.§.si nummos.in.iiij.colũ.ff.si cer.peta. Regula tamen siue dictum glo.in se verum est, ꝙ actus in dubio interpretari debet vt valeat.

¶Glo.facti,ista gl.est magistra,& multum celebrata pro singulari,ideo eius materiam vtilem latius attingam,vt ex ea fructus in pratica & subtilitas in scholis colligatur, Diuidatis ergo eam in quatuor partes,in prima exponẽdo tex.infert ad.q. in secunda quæstione per tria exempla declarat,in.iij.q.decidit per sex rationes, in vltima per viam summari; opi.suam firmat,secũda, & puto.iij. ibi pone in terminis quarta ibi dico aũr quinta ibi si igit.
209 ¶† Colligo igitur ex ista glo.vnam conclusionem, ꝙ statutum continens idem quod ius commune, dicitur ius commune non statutum,ista opi.est communis:prout dicunt Moder.Bononien.post Bar.in repe.l.omnes populi.in.iij.q.prin.in.xij.col.ff.de iusti.& iur.& fundatur ista opinio ſm glo.& antiquos docto. hic in septem motiuis additis tribus per Moder.repeten.hic,videlicet,Io.Crotum de Monteferrato,qui in repe.d.l.omnes populi. dictis fundamentis per eum hic relatis addit duo alia,quæ reassumunt nouissimi hic,per plura verba nihil in effectu noui addentes,quibus omissis ego vltra ipsos plura noua dicta pro vtraq; parte adducam, deinde pro concordia opi.ad loca non vulgaria te remittam, ex quibus dissidentes opi.poterunt concordari.

¶Pro ista igitur cõmuni opi.vltra alios, ꝙ sublato iure communi videatur sublatum statutum continens idem quod ius cõmune, adduco primo dictum Domini. sibi contrarij dictis hic per eum in.c.j.in.iiij.col.versic. & ex
210 his.J.de filijs presby.vbi quærit in nota.q.†Pone ꝙ in ecclesia est statutum iuratum,& per papam confirmatum, quo cauetur ꝙ nõ admittatur illegitimus in ecclesia, an episcopus poterit dispensare,lo.mo,cum quo transit ibi

Domi.dicebat ꝙ sic: quia vbi plures prohibitiones procedunt ab eodē fonte super eadem re sublato principali & alia videntur esse sublata, arg.l.fi.C. de duo. reis. cum simi. vt ibi per eum, sed episcopus isto casu posset dispensando relaxare ius commune, ergo illo sublato statutum & alia idem continentia censentur esse sublata, non ob. tex. hic, dum dicit, ꝙ per secundam constitutionem non tolluntur statuta priora contraria: quia respōdet Domi. ibi ꝙ iste tex. procedit in statuto & consuetudine praeter vel contra ius, secus in continentibus idem quod ius antiquum: quia tunc illo iure antiquo sublato per posteriorem constitutionem censentur sublata idem continētia. Ita dicit Domi. ibi, pro quo adde gl. in.c. vt circa. in ver. corporali. l. de electio. eo. lib. ex quibus infert ibi Domi. ꝙ impetrationi factae a papa in tali ecclesia per eum qui se dixit filium sacerdotis, ꝙ possit consequi beneficium etiam in ecclesia cathedrali, non obstabit tale statutū vel consuetudo, licet de illis non fecerit mentionem: quia ex quo est conforme iuri communi. non praesumitur papa ignorare, per text. hic: & hoc idē in priuilegio impetrato dicit Old. in cons. ccxlix. queritur vtrū mortuo epo. in fi. ℭPraeterea pro ista opi. facit dictum Moder. Ariminē. in apostil. ad Ang. de malefi. in ver. necnon per querelam. fol. xj. ꝙ stante statuto, ꝙ quilibet possit accusare non admittentur inhabiles, ea ratione, quia illud idem disponitur de iure communi, in quo fit restrictio tantum ad habiles: vt in.c.j. de accu. Ergo idem erit in statuto continēte idem quod ius commune per plura, quae ibi alleg. contra Bal. qui tenebat contrarium in rub.C. qui accu. non pos. & in no. casu ēt cōsuluit Pet. de anch. ī cōs. ccccviij. ꝓbata. in pen. col. motus inter alia ꝑ gl. hic, vt ibi per eū. ℭEt per hoc dicit idem Domini. in.c. si tibi concesso. in j. col. versicu. nota bene. l. de praeben. per illum tex. ꝙ ius commune limitans aliud ius commune inducit etiam limitationem constitutionis particularis disponentis illud idem quod ius cōmune. Nec ob. dicit ipse text. hic: quia limitatur non procedere in statutis continentibus idem quod ius: & istam opi. viden tur sequi Abb. in.c. fin. in. xj. col. de consuetu. dum se remittit ad glo. hic, & ad ea quae dixit in.c.j. in. j. no. ẜ. eod. & in.c. super eo. in fi. de cogna.

spiritua.& ibi Præposi.hoc sequitur:hoc tamen sublimi- tat Domi.hic & Præposi.in.d.c.super eo. esse verum nisi per reuocationem talis cõsuetudinis vel statuti continentis idem quod ius commune nasceretur scandalum:quia tunc reuocato iure cõi, non censetur talis consuetudo reuocata:prout est glo. ibi singularis quã dicit esse notandam, alĩs autem cessante scandalo pcedit regu.istius glo. quam etiã firmat Abb.in.c.cum dilectus.in.ij.col.de cle. non resi.contra gl.ibi, & Hosti.qui tenebat contrarium:
211 & Fely.in.c.j.in.ix.col.de rescrip.vbi ponit regulam † ꝙ in secundo priuilegio debet fieri mentio de primo, nisi primum contineat solum ius cõmune, per glo. hic quod est verum, nisi primum priuilegium contineat aliquam qualitatem plus q̃ ius cõmune: vt quia iam per illud sit acquisitum ius alteri: vt ibi per eum: & hoc ante ipsum fuit dictum Areti.in.c.causa.columna finali de testibus. ¶ Et pro ista opi.faciũt quæ tradit Iason in.l.j.in.x.&.xj.
212 col.ff.de offi.eius.dum vult post alios † ꝙ statutum quod viget Florẽtiæ, ꝙ non obstantibus masculis fœminæ succedant, nihil operatur ex quo continet idem quod ius cõmune:& ideo vt aliquid operetur sumitur arg. a contrario sensu, Sic ergo ex dictis ibi per eum colligit, ꝙ statutum continens idem quod ius commune, est ius commune, & sic nihil operatur in sensu directo:& rationẽ ponit idem Iason in.l.properandũ.§.siue autem alterutra. in.ij.colũ.C.de iudi. Quia statutum continens idẽ quod ius cõmune, non est proprie statutum: vt ibi late per eũ. ¶ Præterea pro ista glo.facit quod dicit Bal.& ibi late Alexan.in.l.gallus.§. si eius. in.j.colum.ff.de libe.& posthu. vbi volunt ꝙ licet libellus alternatiuus non admittatur, procedit tamen libellus, quando peto condẽnari aduersarium ad pœnam iuris communis, vel statuti continentis eandem pœnam:quia tunc in tali libello non videor nisi petere tantum pœnam iuris communis:& ideo non erit alternatiuus, arg.gl.hic: & ex hoc idem Alex. in.l.iij. in.iij.colum.post Bald.ff. de lega.j. infert contra Barto.
213 † ꝙ si arbiter condemnat aliquem, & dat ei dilationem quatuor mensium, ꝙ si condemnatus non soluat, poterit moram purgare:ratio est, quia ex quo arbiter dedit dilationem quatuor mensium, videtur dare illam eandẽ

quam dat ius cõmune,& sic nihil ex se dare,vnde quem-admodum in dilatione legis admittitur purgatio morę, ita & in dilatione data ab arbitro continente idem quod ius commune,argu.glo.hic.Sed tamẽ circa istud dictum videtur,ꝙ communis opi.sit pro Bar.,vt ibi dicit Iason, & idem Alexander tenet cõtrarium in.l quarta.§. siquis condemnatus. in fin.colum.ff.de re iudicata. & modo non discutio, ne videar extra propositam materiam diuagari.

¶Et pro ista parte arguunt etiam in notabili quæstione Moder.Hispani,videlicet,quidam Ferdinandus Loazes eximius doctor in repe.§.j.in.xiij.colum.nu.122.institu. de iusti.& iure.

214 †Nunquid si sit facta commissio, ꝙ iudex procedat ſm ius, an poterit iudicare ſm statutum vel consuetudinem continentem idem quod ius:& ibi post plura videtur tenere ꝙ sic: quia licet appellatione iuris de communi tantum intelligatur.§.quotiens.institu.de iure naturali.cum simili. vt ibi per eum, tamen quando statutum vel consuetudo continet idem quod ius bene comprehenditur appellatione iuris: & istam dicunt esse magis communem opinionem Moder. Taurineñ.post Pau.de castro in.l.in pluribus.in.j.colum.ff.de iusti.& iu-re.Iason in.l.omnes populi.in.iiij.colum.eod.titu. licet contrariam opini.dicat esse magis communem Andre. sicu.in consi.lxvj.incip.illud in medium.in.ij.col. versi. sed licet.in.iij.vol.sed non est verum.

¶Facit etiam quod notat Bartolus sibi contrarius in.l. prima columna tertia quæstione tertia.C.quæ sit longa

215 consuetudo.vbi quærit,† nunquid si vniuersitas facit le-gem municipalem de casu deciso per consuetudinem, vtrum detur actio ex consuetudine,vel ex illa lege muni-cipali siue statuto,& videaẽ dicendum ꝙ ex statuto tanꝗ̃ vltimo argu.l.si mihi & tibi.§.finali. de legatis primo. & nota.per Bartolum in lege prima.ff.de conditione ex le-ge.tamen Bartolus determinat contrarium,videlicet,ꝙ

216 detur ex cõsuetudine & non ex statuto,ex eo† quia actio quæ datur ex statuto,est subsidiaria,& sic cõpetit in euen-tum in quem non posset agi ex consuetudine, Vnde si consuetudo de per se est valida ab initio, statutum super-ueniens continens idem nihil addit.

spiritua.& ibi Præposi.hoc sequitur:hoc tamen sublimitat Domi.hic & Præposi.in.d.c.super eo. esse verum nisi per reuocationem talis cõsuetudinis vel statuti continentis idem quod ius commune nasceretur scandalum:quia tunc reuocato iure cõi, non cẽsetur talis consuetudo reuocata:prout est glo. ibi singularis quã dicit esse notandam, alĩs autem cessante scandalo ꝑcedit regu.istius glo. quam etiã firmat Abb.in.c.cum dilectus.in.ij.col.de cle. non resi.contra gl.ibi,& Hosti.qui tenebat contrarium:
211 & Fely.in.c.j.in.ix.col.de rescrip.vbi ponit regulam† ꝙ in secundo priuilegio debet fieri mentio de primo, nisi primum contineat solum ius cõmune,per glo. hic quod est verum,nisi primum priuilegium contineat aliquam qualitatem plus q̃ ius cõmune: vt quia iam per illud sit acquisitum ius alteri: vt ibi per eum: & hoc ante ipsum fuit dictum Areti.in.c.causa.columna finali de testibus. ¶Et pro ista opi.faciũt quæ tradit Iason in.l.j.in.x.&.xj.
212 col.ff.de offi.eius.dum vult post alios† ꝙ statutum quod viget Florẽtiæ, ꝙ non obstantibus masculis fœminæ succedant,nihil operatur ex quo continet idem quod ius cõmune:& ideo vt aliquid operetur sumitur arg. a contrario sensu,Sic ergo ex dictis ibi per eum colligit, ꝙ statutum continens idem quod ius commune, est ius commune,& sic nihil operatur in sensu directo:& rationẽ ponit idem Iason in.l.properandũ.§.siue autem alterutra. in.ij.colũ.C.de iudi. Quia statutum continens idẽ quod ius cõmune,non est proprie statutum: vt ibi late per eũ. ¶Præterea pro ista glo.facit quod dicit Bal.& ibi late Alexan.in.l.gallus.§. si eius. in.j.colum.ff.de libe.& posthu. vbi volunt ꝙ licet libellus alternatiuus non admittatur, procedit tamen libellus,quando peto condẽnari aduersarium ad pœnam iuris communis,vel statuti continentis eandem pœnam:quia tunc in tali libello non videor nisi petere tantum pœnam iuris communis:& ideo non erit alternatiuus,arg.gl.hic: & ex hoc idem Alex. in.l.iij. in.iij.colum.post Bald.ff. de lega.j. infert contra Barto.
213 † ꝙ si arbiter condemnat aliquem, & dat ei dilationem quatuor mensium, ꝙ si condemnatus non soluat, poterit moram purgare:ratio est,quia ex quo arbiter dedit dilationem quatuor mensium, videtur dare illam eandẽ

quam dat ius cōmune,& sic nihil ex se dare,vnde quemadmodum in dilatione legis admittitur purgatio moræ, ita & in dilatione data ab arbitro continente idem quod ius commune,argu.glo.hic.Sed tamē circa istud dictum videtur,ꝙ communis opi.sit pro Bar.,vt ibi dicit Iason, & idem Alexander tenet cōtrarium in.l quarta.§. siquis condemnatus. in fin.colum.ff.de re iudicata. & modo non discutio, ne videar extra propositam materiam diuagari.

¶Et pro ista parte arguunt etiam in notabili quæstione Moder.Hispani,videlicet,quidam Ferdinandus Loazes eximius doctor in repe.§.j.in.xiij.colum.nu.122.institu. de iusti.& iure.

14 †Nunquid si sit facta commissio, ꝙ iudex procedat ſm ius, an poterit iudicare ſm statutum vel consuetudinem continentem idem quod ius:& ibi post plura videtur tenere ꝙ sic: quia licet appellatione iuris de communi tantum intelligatur.§.quotiens.institu.de iure naturali.cum simili. vt ibi per eum, tamen quando statutum vel consuetudo continet idem quod ius bene comprehenditur appellatione iuris: & istam dicunt esse magis communem opinionem Moder. Taurineñ.post Pau.de castro in.l.in pluribus.in.j.colum.ff.de iusti.& iure.Iason in.l.omnes populi.in.iiij.colum.eod.titu. licet contrariam opini.dicat esse magis communem Andre. sicu.in consi.lxvj.incip.illud in medium.in.ij.col. versi, sed licet.in.iij.vol.sed non est verum.

¶Facit etiam quod notat Bartolus sibi contrarius in.l. prima columna tertia quæstione tertia.C.quæ sit longa consuetudo.vbi quærit,† nunquid si vniuersitas facit legem municipalem de casu deciso per consuetudinem, vtrum detur actio ex consuetudine,vel ex illa lege municipali siue statuto,& videatur dicendum ꝙ ex statuto tanꝗ vltimo argu.l.si mihi & tibi.§.finali. de legatis primo. & nota.per Bartolum in lege prima.ff.de conditione ex lege.tamen Bartolus determinat contrarium,videlicet,ꝙ detur ex cōsuetudine & non ex statuto,ex eo† quia actio quæ datur ex statuto,est subsidiaria,& sic cōpetit in euentum in quem non posset agi ex consuetudine, Vnde si consuetudo de per se est valida ab initio, statutum superueniens continens idem nihil addit.

¶ Item pro opini. istius glo. facit quod tradit Roma. in consil. cv. viso themate proposito. &c. vbi concludit in notabili casu, ꝙ statutum continens idem quod ius commune recipit omnes qualitates iuris communis, quas alias non haberet, exempli gratia clarum est, ꝙ statutũ non extenditur ad casum fictum. l. iij. §. hæc verba. ff. de neg. gest. l. j. & ibi Bar. ff. de fonte. & tamen si statutum continet idem quod ius commune trahitur ad casum fictum sicut ius commune, casus est nota. in. c. ad audientiam. & c. cum dilectus. extra de cleri. non resi. ponit exemplum in casu tunc occurrenti, ponamus ꝙ statutum puniat crimen stellionatus quod punitur a iure communi. l. si fideiussor. §. in omnibus. ff. manda. nunquid statutum habebit locum in mandáte committi illud crimen, & concludit ꝙ sic: & tamen ille, est casus fictus regula qui per aliũ. j. de regu. iur. & l. ꝙ sæpe. vbi Bal. ff. de contrahẽ. emp. & istam opi. glo. nostræ, sequitur etiam vltra prædicta Georgius Natam in repe. cle. sæpe. in. xx. col. versic. ad hanc rationem &c. de verbo. signifi. vbi per eam confutat opi. Pet. de anch. in consi. cclxxxvj. & Roma. in. l. ij. de re iudi. dum volunt ꝙ statutum Florentinum per quod instátia appellationis reducitur in omnibus ad paritatem causæ principalis, ꝙ multum operetur, ipse ibi cõtrarium concludit per istam glo. & alia ibi per eum adducta. ¶ Postremo pro ista parte facit dictũ Fely. in. c. pastoralis. in príc.
217 de fide instrumẽ. vbi per istam glo. dicit, † ꝙ extrauagans continens idem quod ius commune dicatur ius commune, pro quo ibi alleg. plures concordantes, & subdit ꝙ licet statutum quod allegatur in alieno foro debeat produci, tamen si continet idem quod ius commune, non est producendum: & hoc etiam tenet & sequitur in nota. q. Geor. natam in. d. repe. clemẽ. sæpe. in prin. col. xxij. Ista sunt quæ pro opi. istius glo. facere videntur.
218 ¶ † Tamen contra opi. gl. & cõmunem, videlicet, ꝙ statutum continens idem quod ius commune, non dicatur mere ius commune, sed ꝙ contineat, quod plus tenuerunt plures docto. de quibus scribentes hic non meminerunt. ¶ In primis Barto. in. l. iij. §. si rem. de lega. j. vbi vult, ꝙ si per statutum disponatur ꝙ victus victori in expensis condemnetur, licet istud idem sit de iure commu

ni. l.

muni.l.properandum.§.si autem alterutra.C. de iudi. c.calumniam.de pœnis.tamen istud statutum multa ope rabitur vltra ius commune: quia licet de iure communi excusetur ab expensis, habens iustam causam litigandi: tamen stante dicto statuto non excusabitur, sed victor po terit agere vigore statuti, per gl. singularē in.§.j.in vers. causam.in auc.de exhiben.reis.quam multum commen dat Andre.sicu.In.c.j.nu.62 & in.c.causamq̃.nu.136.de rescrip.Facit pro ista opi.elegans dictū Aret.in.c.super his.in.v.colū.de accusa.vbi dicit, ꝙ licet accusans aliquē sit de iure obligatus ad pœnam talionis si deficiat: vt in l.fi.C.de accusa.Tamen si illud idē quod est de iure com muni accusator expresse ꝓmittat huiusmodi promissio continens idem quod ius cōmune operabitur plures ef fectus de nouo plusq̃ si non expressisset, nam erit obliga tus naturaliter ex consensu ad pœnam, Item præsume tur deficiēs calumniator per iura & rationes quas ibi no tabiliter adducit, ex quibus manifeste colligitur, ꝙ tex.in l.qui bis idē.& conclusio glo.nostræ non procedit:& pro ista parte plures alias decisiones congerit Andre.sicu.in clemen.j.col.xj.nu.40.cum sequen.de electio.

¶Sed ista omnia dubitationē recipiunt, Nam in primis dictum Bar.in.d.l.iij.§.si rem.reprobat Mathesi.in nota. xxxj.& inter alia per theoricam istius glo. Nam ex quo ta le statutum nihil plus continet, q̃ ius commune, dicit so lum recitatorium, & nihil addit.l.ius ciuile.ff. de iusti. & iure.& istud dictum Mathesi.sequitur Iason post Alex.in l.properandum.§.sin autē alterutra.in.ij.col.C. de iudi. & Fely.in.c.j.in.xiij.col.in fi.versicu.limita. de rescrip.& clarius in.c.significauerunt.in.ij.col.de excep. Ad dictū Areti.patet solutio:quia loquitur in prouisione hominis quæ multum differt ab statuto vel consuetudine: vt no. in.l.de quibus.& in.c.cum dilectus.de consue.& in.l.fin. de pac.conuen. Nam partes non præsumuntur elegisse viam per quam iudicium earum reddatur frustratoriū. l.iij.C.de testamen.mili.& ideo inductum est in.l.quoti ens.de verbo.obligatio.ꝙ in promissionibus debet sem per in dubio fieri interpretatio, vt potius valeant q̃ pere ant, hoc autem in statuto non concurrit cum reformari possit, & semper in eo dicitur res integra, cū dependeat

ab arbitrio vnius, non sic in contractibus.
¶ Tamen quicquid sit, non obstan. prædictis mihi opi. Bar. videtur magis vera, quam refert & sequitur Franc. Cremonen. nota. cxx. incip. habens iustam, & eam probo isto modo, vt dictum est, nemo præsumitur facere velle actum frustratorium. d. l. iij. de testa. mili. Sed ille qui statuit in casu Bar. præsumebat habere scientiam iuris communis, in quo ignorantia non præsumitur. l. error. eo. ti. ergo statuendo videtur velle aliquid vltra ius inducere. Nam sm coniecturam voluntatis actus agentium regulantur. l. non omnis. ff. si cer. pet. facit pro hoc quod adducit quidam Hispanus Soto nuncupatus in commẽto regulæ primæ Cancellariæ, & in puncto illam opi. Barr. in. d. l. iij. dicunt esse cõmunem Moder. in. l. patre vel marito. in. vij. col. versic. limita. ff. de quæstio. & in singu. suis ccvij. incip. victus victori. & vltra ibi per eos adducta eã sequitur And. sicu. in consi. xij. incip. scribitur apud prophetam. in. vij. col. j. vol. & in consi. xl. preclare scribitur. in fi. eo. lib. & in cons. lj. scribit sapiẽ. col. xj. eo. lib. & Imo. in consi. v. & Alexan. in. l. paulus. la. j. ff. de re iudi. & Lau. fran. de Oria. in repe. c. quoniam contra. in versic. de expensis. col. iij. de proba. & Ias. sibi contrarius in. l. j. in. xj. col. ff. de offi. eius. Manet igitur ex istis opi. Bart. firma, ꝙ statutum continens id quod ius commune addat qualitatem plus, Ex quo infert, ꝙ si iusta de causa relaxatur ius commune, non cẽsetur sublatum statutum: & licet idem Barto. videatur tenere contrarium in. l. j. in. iij. q. C. quę sit longa consuetudo. de quo superius mentionem feci in parte affirmatiua: tamen quo ad illum casum de quo Bartolus loquitur in dicta. l. iij. verior est opinio sua ibi, per ea quæ dicta sunt.
¶ Præterea contra istam glo. tenet etiam Alex. sibi contrarius in consilio. cxciij. assumo in consultatione. in. j. colum. & in fi. in. ij. volu. vbi quærit, ponamus ꝙ sit sta-
219 tutum confirmatum per regem, † ꝙ spurij, & non legitime nati exhæredentur, intelligendo de illis qui non possunt succedere in hæreditate parentum sm ius commune, & quidam spurius impetrat legitimationem, non facta mentione de dicto statuto, nunquid valebit, & videbatur dicendũ ꝙ sic: quia illud statutum continet idẽ quod

ius commune, auctẽ.ex complexu.C. de incestis nup. & tamen de iure communi non est opus facere mentionem: vt no.Innocen.& Hostien.in.c.j.de rescriptis. glo. in.l.j.in principio.ff.ad legem falcidiam. Igitur nec de illo statuto continente idem quod ius commune: tamẽ hac ratione non obstan. Alexan. determinat contrarium ibi in fine: & respondet ad istam glosam tripliciter, quem videas, & refero in voce.

¶Praeterea Iason sibi cõtrarius in.l.si donatus.ff.de conditio.ob causam.tenet etiam contra istam glo.† ꝙ statutum continens idem quod ius commune operatur vltra ius commune, per illum text.nã de iure communi est, ꝙ dos data propter matrimonium matrimonio non sequuto repetatur.l.si ego.in principio.ff.de iure dotium. cum similibus.& tamen si ego paciscor, vt mihi restituatur in dictum euentum, & sic non sequuto matrimonio, illud pactum non erit superfluum, sed producet actionẽ praescriptis verbis, & alia plura commoda quae ibi enarrat Iason in.d.l.si donaturus.

¶Et istam opinio.ꝙ statutum continens idem quod ius commune aliquid plus operetur tenet Barba.in trac.de praestan.cardina.in.j.q.j.partis.col.circa princi. & idem videntur tenere Moder.Hispani in.l.iurisgentiũ. in prĩ. in.ij.col.ff.de pac.dum respondet ad.l.ius ciuile.ff.de iusti.& iure.& istam partẽ tenet quidam glosator in regula prima Cancellariae.fo.vij.dum voluit, ꝙ statutum continens idem quod ius dicitur necessarium, & non superfluum, per dictum Ange.in auctẽ.vt omnes obedi.iud.

221 in princi.cum simili.† & quia ratione geminationis plus puniuntur transgressores.c.nullus.in princ.l.dist.& hoc idem tenet Imol.per illum text.in.c.cum venissent.in.j. col.de insti.& plura adducit Barba.ĩ.c.j.nu.65.de rescri.

¶Et istam opi.etiam sibi contrarius tenet Abb.in.c.cũ

222 venissent.in prin.de insti.vbi colligit ex illo tex.† ꝙ consuetudo concurrens cum iure communi illud reddit fortius: & per consequens videtur aliquid addere. Idem tenet Abb.in.c.fi.in fi.de obserua.ieiu.dum vult, ꝙ si constitutio disponit idem quod ius, sublato iure communi non tollitur illa constitutio, sicut vbi votum concurrens cum iure communi non tollitur, & idem Abb.hoc firmat

in.c.cum esset.in prin.de testa.dum colligit ex illo tex.ꝙ consuetudo continens idem quod ius illud corroborat, vt sic videat maioris authoritatis, & idem tenet in.c.so pite.de censi.per illum text. & hoc expresse tenet etiam idem Abb.in.c.ex parte.el.iij.in prin.& in.ij.col.de ver. signi.dum vult ꝙ tale statutum vel consuetudo multum operentur:quia per illud datur noua facultas agendi,de quo ibi per eum,& hoc idem firmat in rubrica de regularibus.in fi.cuius contrarium idem tenuit in.c. cum dilectus.de cleri.non residen.& in alijs locis superius alleg.

¶Et pro ista opinio.facit dictum Bal.in.l.tertia in secunda columna.C.de consti.pecu. vbi dicit, ꝙ si mercator iurat statuta mercantiæ si non seruat illa quæ continent idem quod ius commune erit periurus,contra glo.hic allega.pro hoc tex.in.l.magistratus.ff.ad munici.quem ad hoc idem no.Roma.in singu.suo.ccciiij.inci.iudex iurat.

¶Item etiam contra istam glosam tenet Andreas siculus in capitulo consuluit.in septima colũna numero.32. de offi.delega.vbi ponderat textus ibi contra istam glosam,& adducit duo alia iura,quæ ibi videas per eum,ad idem facit glo.in.l.vnica.in ver. anniuersarie.C. de collatio.do.libro decimo.vbi vult,ꝙ consuetudo continens idem ꝙ ius commune faciat quoddam mixtum, ꝙ non tollitur rescripto nisi facta mentione.

¶Ex quibus omnibus habes istam conclusionem principalem glo.pro & contra vltra scriben.ex multorum authoritatibus roboratam,pro qua vltra prędicta vide late Antonium de Rosellis in tractatu de potestate papæ, & concilij.fol.xcviij.per totum,vbi refert circa istam glosam opinionem omnium antiquorum hic, & respondet fundamentis eorum,licet idem Antonius in eodem tractatu folio.lxxviij.in prima columna tenuerit contrariũ, dum pro hoc alleg.not.per docto.in.c.j.de rescrip.& lo. an.in.c.primo de filijs presby.videas ibi per eum, quia non est mei moris papyrum denigrare in refendo opinionem singulorum, sed solum ea quæ occurrunt vltra adducta per eos scribere. ¶Et ideo pro cõcordia omnium dictorum vide Abba.in consi.cij.in fi.lib.j. vbi dicit ꝙ statutum continẽs idem quod ius cõmune potest dici ius commune quo ad interpretationem, quæ de eo fieri

debet sicut de iure communi,& quo ad quædam alia: vt no.in.l.serui.C.de noxa.& in.l.fi.C.de iure delib.& in.c. cum dilectus.de consue.& ita procedit opi.istius gl.si vero consideramus statutum quo ad modum agendi,& tūc non potest dici absolute esse ius commune,iuxta ea quę no.Bar.in.l.j.ff.ad leg.falci.& hoc idem tradit Imo.in.c. cum dilectus.in prin.de cle.non resi.& vide aliam notabilem distinctionem in ista materia per Bald.in.l.j.C.de ser.reipub.ma.sequitur Barba.in.c.j.nu.lvj.de rescrip.

¶Potest igitur summi regula ex gl.nostra,& ex dictis superius allegatis cū ea concordantibus,Ex alijs vero contrarijs possent fieri limitationes,qđ fecit Fely.licet prædicta non viderit nec adduxerit in.c.primo.in.xij.&.xiij. col.extra de rescript.vbi ponit duodecim limitatiões ad regulā istius glo.ad quas singula dicta applicari possunt,& late etiam circa hoc distinguit Ang.are.in.§.ius ciuile. nu.22.insti.de iusti.& iure.& And.sicu.in cle.j.fol.lxv.in ij.&.iij.col.de elec.& Soci.in.l.moribus.in prin.de vulg.& pup.& reassumit latius quasi per viam tracta.Alber. Bru.in tracta.de augmento.in.iiij.conclusio.principa.& tangitur per Moder.in.l.j.ff.ad leg.falci.Ex quorū dictis adiūctis superioribus per me adductis,potest haberi noua resolutio in tota ista materia quam tibi latius repeterem,nisi oneratus essem duabus lectionibus,quarū prima in.§.morte.maiorem mihi tēporis partem absumit, quo fit vt post immensam reuolutionem,quæ molestissima est parum temporis ad speculandum dimittatur,nisi cum in medio vacationes contingunt, Satis igitur tibi erit aceruum dictorum nouorum absque aliquo labore reperire,quem vigilans vix sibi quisq; in tribus annis pararet:vt experientia poteris probare.

¶In ea.glo.ibi tamen consuetudo præscripta qua seruatum fuit ius commune &c.habes ex ista gl.regulam communem,ꝙ consuetudo qua obseruatum fuit ius commune inducit aliquid de nouo,ista conclusio glo.non est vera ſm Ioan.de lig.& alios hic &c.& rationem assignat Soci.in consi.cxlv.in.ij.col.Quia obseruantia legis ſm certam interpretationem ex quo homines agunt obseruare legē,& non inducere aliquid de nouo,non inducit consuetudinem,Ita ibi Soci.& idem licet in consi.cxj.col.fi.

ij.vol.& vltra ipsum hoc tenet Domi.in.c.nullus.colū.fi. J.de elec.& cum ipsis transeo,& addo prædictis Card.alexandri.in.c.mos est.j.dist.vbi tenet istam opi. contra gl. & limitat dupliciter.Primo ꝙ procedit nisi ex reuocatione talis consuetudinis sequeretur scandalum.Secundo limitat nisi intellectus legis fuisset varius & dubius:quia tali casu consuetudo super obseruantia legis circa certam interpretationem siue intellectum tenendum induceret aliquid de nouo,& ideo reuocata lege non censeretur reuocata tali consuetudine:vt dicit Io.de imo.in.c.statutū. J.de elec.adde Imo.in cle.j.in.iij.col.versic. vltimo extra gl.eo.ti.circa quæ multa possent dici, Sed ne in imēsum crescat opus subsisto contētus inuētione nouorū locorū.

223 ℂ Glo.rationabilia ponit tria,ex quibus duę conclusiones colliguntur.Prima est, ꝙ consuetudo an dicatur rationabilis vel non,relinquēdum est arbitrio iudicis, Sed hoc intellige consideratis circunstantijs loci & temporis & vtilitate publica.Cum ista opi.glo.transeunt doc. hic: & eam approbat Abb.in.c.fi.in.iiij.col.v.colla.de cōsue. & And.sicu.in.c.ex parte.el.ij.in.iij.col.nu.16.de offi.de leg.& ibi Imo.dicit istam opi.esse communem,quam sequitur Cardi.Alexandri. post Archi. & Domi.in.c. quia frustra.viij.dist.& in.c.illa.in fi.xij.dist.vbi aliter hoc probat:& Calde.consi.xviij.incip.an ciuitas.in tit.de consti. & Andre.sicu.in.c.at si clerici.§.de adulterijs.col.viij.de iudi.& Fede.de Senis consi.xv.quęstio talis.col.iiij.Fely. in.c.ecclesia sanctæ Mariæ.in.iij.col.de consti. & alios casus in quibus arbitrio iudicis standum sit, ponit Andre. sicu.consi.vij.sapienter.col.vj.& seq.& consi.seq.colū.x. lib.ij.cū concor.vt per Moder.in trac.nuptiali. fol.xxiij. in.ij.col.vbi plura alleg.& Deci.in.c. sedes. in glo.iij.de rescrip.& Rochus cur.in repe.col.fi.de cōsue.fol.xj.col. ij.latius Barba.in consi.xlv.illud.col.pe.& fi.in.iiij.volu. latissime Moder.in.l.quęstionis modum.col.j.& seq.& in l.de minore.col.viij.de quæstio. & per Mod. in alphabe. vtriusq; iuris in ver.arbitrium.cum simi.vt dixi in.c.super his.de accusa. Aliam tamē rationem consuetudinis rationabilis assignat Ant.de but.in.d.c.fi.de consue.quē refert & sequit̃ hic Domi. & licet illam rationem improbet Abb.in.d.c.tamē eam approbat Andr.sicu.in consi.

ij.scripsit glo.in pe.col.in.ij.vol.& Rochus cur.in repe. d.c.fi.in.xxv.col.vbi latius hoc prosequitur.

¶Sed tamen aduertendum est:quia ista communis opi. non videtur vera,ex eo,quia regula ꝙ relinquatur hoc, vel illud in arbitrio iudicis ꝓcedit in dubio: vt Ias.concludit in.l.j.col.j.nu.35.ff.sol.ma.& in.l. post dotem.nu.
224 105.eo.tit.& in.l.in suis.colū.ij.ff.de libe.& posthu.†Sed consuetudo in dubio,quādo non est contra legem rationabilis præsumitur:vt concludit Bal.in.l.de quibus.col. ix.nu.33.versi.item valet consuetudo.ff.de legi.alleg.c.il la.xij.dist.& sequitur Alex.in consi.cxxiij. circa primum. col.j.lib.v.& hoc idem in statuto dicit Lapus alleg.cj.& quod dictum est de consuetudine idem dicendum est in lege:vt tenet Cy.in.l.fi.C.si cōtra ius vel vtili.pub.Ergo vbi habemus præsumptionem claram determinantē in dubio quid tenendum,arbitrium iudicis non est in consideratione per.ſ.dicta:& pro ista opi. videt̄ dictum glo. hic in.ij.parte ibi,& bene dicit,vbi glo.dicit ꝙ eo ipso est consuetudo rationabilis quæ non reprobatur,sed defenditur ab ecclesia,& sic vides ꝙ glo.sibi aduersatur,quia si in arbitrio iudicis relinquit̄, an sit rationabilis, signum est ꝙ aliter apparere nō potest:vt dicit no.Bal.in.l.si pater.§.fin.per illum tex.cum seq.ff.de hære.insti.¶Et ista de plano procedunt,quando consuetudo non est contra ius,sed si esset cōtra ius,eodem modo relinquendum nō videt̄ iudicis arbitrio,Cum lex super hoc disponat præsumendo talem consuetudinem irrationabilē:vt est text. quem ibi ad hoc no.Abb.in.v.no.in.c.iij.de his qui mit. in pos.causa rei seruan.& in.c.ad nostram.in.iij.nota.de consue.& in cōsi.vij.tria.in.ij.col.lib.ij.& hoc late defen
225 dit Deci.in.c.ij.in.v.col.nu.9.de proba.† Sic ergo quocunq; modo de consuetudine tractetur arbitrium iudicis locum non habebit,Quod vlterius viua ratione probatur,Nam istud arbitrium iudicis de quo glo. hic loquitur non videtur in consideratione,ex quo illud regulari debet ſm mentem legis siue iuris: vt concludit Bartho. Veronen.post Bal.quem ibi refert in.l.si fugitiui. in.vj. col.C.de ser.fugi.cum concor.quæ scribit Deci. in.c.ex literis.in.iij.not.de proba.& idem latius ꝓsequitur Paul. de Monte pico in repe.l.in quartam.in.lvj.col. & seq.ff.

ad leg.falci.al's appellari ab eo potest: vt dicit Bar.in.l.lu
cius.in fi.ff.de infa.& in.l.in crimine.ff.de adult.& glo.in
226 c.super his.in ver.arbitriũ.de accusa.vbi late dixi.† Sed
de iure dispositum est ꝙ quando consuetudo est præter
ius, præsumitur semper rationabilis, si vero contra ius,
irrationabilis, Ergo iudex suum arbitrium regulabit scđm
istas præsumptiones.
¶Et ideo pro vera declaratione istius cõclusionis distin-
guo sic, ꝙ aut apparere potest an consuetudo sit contra
vel præter ius, tunc illud sequẽdum est quod dictum est
superius, aut vero hoc liquide non apparet propter con
flictum rationem & opi. Et tũc procedit opinio istius gl.
quia tali casu in arbitrio iudicis erit iudicare an consue-
227 tudo sit rationabilis vel non, † & propterea bonum esset
habere iudicem fauorabilem in huiusmodi arbitrarijs:
vt dicit glo.in.c.in iudicijs.l.de reg.iur.& glo.in.c.vene-
rabilem.in ver.fauere.de elec.& isto modo concordãdo
istas opi.verificatur illud quod dicit Iason in.l. cum pro-
latis.in fi.ff.de re iudi. Quibus accedant quæ dicit Areti.
in.§.cum ex aliena.in glo.mediam insti.de rerum diui.&
quod dicit Alex.in.l.titius.in.iij.no.ff.ad treb.& notabili
ter Iason in.l.si eadem.in fi.ff.de offi.assesso.cum multis
concor.quæ ponit Deci.in.c.j.in.v.col.nu.10.versicu.il
lud vtiliter.de proba.vbi omnes prædicti docto.in simi-
228 li materia notabiliter dicunt, † ꝙ licet iudex debeat bene
discutere causam & sequi cõmunem opi. nec sequi me-
dium, vt faciunt rustici: vt dicit gl.in.l.nensennius.ff. de
neg.gest.tamen dicunt ipsi illud esse verum nisi commu
nis opi.facile discerni non posset: quia tunc in suo arbi-
trio erit sequi medium vel adhærere opi. quæ magis pla
cebit: vt dicit Iason in.d.l.cũ prælatis.& in.l.quæ in alie-
na.nu.25.ff.de acqui.hære.cũ simili.& sic habes etiam ex
istis comprobatum secũdum dictum, siue rationem glo.
videlicet, ꝙ cõsuetudo est rationabilis quam ecclesia re-
cipit &c.vt statim dicam.
229 ¶†Secunda conclusio colligitur ex ista gl. ꝙ illa dicitur
rationabilis consuetudo quam ecclesia approbat, cũ ista
glo.transeunt Moder.post alios, adde vltra ipsos ꝙ istam
glo.in hoc sequitur Abb. in.c.cum tanto. de consuetu.
¶Et no.ꝙ aliud est.ꝙ statutum vel consuetudo sit ratio-

nabilis & aliud disponat de ratione vel ratio de statuto: vt nouiter declarat Corne.in consi.xc.incip.scrupulosa. in pe.col.& in consi.ccxxxvj.incip.constat.in.j.col.vers. fundatur.in.iij.vol.post Bald.in.c.j.§.si decenti.qui feudare pos.reliqua dic vt hic per doc.

¶Glo.expresse ibi ꝙ verũ est, potest dici hodie: quia ius resistit &c.collige duo ex ista glo.Primo ꝙ illa consuetudo dicitur irrationabilis cui ius resistit, de quo dictũ est superius in glo.proxima: & per hoc solet allegari text.in c.ij.de eo qui mit.in pos.cum simi.vt per Abb. & Mod.

230 in.c.sicut consuetudo.de proba.¶†Secundo colligitur ꝙ quando ius commune resistit non potest noua consuetudo induci, distinguendo tamen vt hic per Domi.cum quo transeũt alij: & plura possent hic pro, & contra dici: tamẽ quia materia istius tex.est iam satis onerata ero contentus nouis remissionibus, adde igitur pro ista opi. do. Io.de ana.in.c.quoniam.quod est.c.iij.in prin.ne prela. vi.suas.vbi hanc distinctionem Domini.sequitur, & dicit esse notandam, & eandem late sequitur Felyn.in.c.ij.in iiij.col.cum si.de proba.& Deci.ibi in.x.col. post Alex.& Moder.in.l.si non speciali.C.de testa.& in.l.si mihi & tibi.§.in legatis.vbi videndum est.de leg.j. & per Iaso.in l.de quibus.in.xiij.col.ff.de legi.& latissime cęteris istum articulum ꝓsequitur Rochus cur.in repeti.c.fi.in.lxxxv. colũ.cum seq.extra de consue.vbi multipliciter ampliat istam conclusionem glo.& postea approbando distinctionem Domi.hic pluribus modis limitat, quem videas.

231 ¶†Glo.fi.ibi illa lex multis modis intelligitur &c.No.ex ista glo.ꝙ lex habens plures intellectus non potest allegari, ita ad hoc istam glo.no.Felyn.in.c.j.col.fi.de consti.& est dictum Bar.vulgare in.l.in ambiguo.ff.de rebus dub. quem ad hoc vltra adducta per Felyn.alleg.& sequitur Alex.in.l.stipulatio hoc modo.§.alteri.col.fi.ff.de verbo. obli.& in.l.gallus.in prin.in.ij.col.versi.contra Bar.ff.de libe.& posthu.Ias.in.l.posthumo.in.vij.colũ.C. de bonis posses.contra tabu.& isto modo respõdet Abb.ad quoddam cõtrarium in.c.cum omnes.in fi. de consti. & Alex. in consi.viij.col.ij.lib.j.& ideo dicit Bal.in.c.fi.de consti. ꝙ quãdo statutum habet plures intellectus non potest allegari in decisionibus causarum, neq; sententia contra il-

lud lata est nulla, & hoc idem in lege habente plures intellectus, tenet idē Bal. in. l. ij. in. ij. col. C. quando prouo non est necess. hinc nota. dicit Io. de ana. in. c. petrus. in. j. col. de homi. ꝙ quando lex praecepti habet plures intellectus faciens contra eam non peccat: & hoc idem in lege dei no. Abb. & Io. an. in. c. capellanus. per illum tex. de fe rijs. sequitur Alex. in cons. cxliiij. circa primum. in. v. vol. & reassumit Iason in. l. admonendi. in. xj. colū. ff. de iure iuran. ¶ Et ista de plano procedunt quando nullus illorum intellectus esset probabilis, secus vero si aliquis illorum ratione probari posset: quia tunc ille esset tenēdus: vt concludunt Barto. & Soci. in. d. l. in ambiguo. & tenet Alex. in. l. diem functo. in. ij. col. ff. de offi. asses. & in. l. fin. col. fi. ff. ꝙ quisq; iur. Et idem est dicendum de illo intellectu qui magis menti conueniret: vt tradit Geor. natam in repe. cle. saepe. in prin. in. xij. col. de verbo. signi. Et idē dicendum est de intellectu magis dubitabili: quia tūc ille ex pluribus debet allegari: vt per Abb. in. c. de multa. de praeben. in. j. col. & ibi late dixi: & in. c. cum in iure peritus. de offi. delega.
232 † Idem est quando ex illis pluribus intellectibus aliquis sit communiter approbatus, & alij reprobati: qa inde est, ac si nō esset nisi vnus intellectus: ita dicit Iason in. l. naturaliter. §. nihil cōmune. in. xxviij. col. ff. de acqui. posses. tenet etiam Deci. in cons. xlvj. al's ccl. incip. antiqua & satis nota &c. col. fi. in. ij. parte: & dixi in. c. j. in glo. j. l. de iudi. eo. li. Idem quando vnus ex illis conueniret rubricae: vt dicit Alex. in. l. j. in. iij. colū. si cer. peta. & expresse hoc tenet Bal. in. l. j. col. xj. C. ne lice. tertio prouo. & hoc clarius firmat Abb. cum concor. ibi traditis per Deci. in. c. bonae. de confir. vti. vel inuti. & plures alias differentias quādo ex pluribus intellectibus aliquis sit tenendus, tradit Deci. in. l. quotiens idē sermo. in fi. ff. de re. iur. & aliquid Fely. i. c. dilecto. in. j. col. de testi.
233 ¶ † Vltimo circa intellectum. l. iij. §. diuus. ff. de sepul. viola. quam hic alleg. glo. habes conclusionem glo. hic ꝙ ideo in illo text. lex posterior reuocauit consuetudinem: quia in lege fiebat mentio consuetudinis: vt etiam dicit ibi Bart. Vel secundo, quia in secunda lege constabat de certa scientia principis: vt dicit gl. in. c. pastoralis. de fide instru. & iste solutiones siue intellectus ad illum tex. com

muniter recipiuntur per docto. vbilibet.

¶ Tamen mihi videtur omnino a veritate deuiare: quia tex. in. d. §. diuus. non loquitur de consue. prout doc. putant, neq; eo modo: vt ipsi dicunt: sed hoc aperte, & nitide dicit illa litera, videlicet, q si post legem generalē diui Hadriani disponentē in eos, qui in ciuitate sepulchrū faciunt sequutum fuerit statutum municipale contrariū disponens lex illa generalis obtinere debet & in omni loco valere: & isto modo ille tex. non est contra tex. nostrū, quę autem sit ratio decisionis illius legis ita intellecte nō satis apparet ex scriptis docto. ¶ Mihi videtur q sit duplex, & ita duo nascentur intellectus. Prima ergo ratio est vt lex illa generalis vincat statutum in illo loco: quia inferiores statuere non possunt contra legem superioris. l. forma. C. de offi. præfe. præto. tenet Bald. in. l. omnes populi. in. ij. colū. ff. de iusti. & iure. & hoc etiam procedit in populo: vt tenet glo. in. l. non ambigitur. ff. de legi. quam plures sequuntur, quos refert & sequit Præposi. in. c. lex. ij. distin. ad idem tex. in. l. fi. C. de legi. & ista est cōlor opi. ¶ Secunda ratio est, q ibi tex. statutum non reuocat, sed dicit legem valere, nec etiam per statutum fuisse reuocatam, quia est generalis: & sic si non obtinet in loco vbi fit statutum valebit in omni loco, & iste erit secūdus sensus, fm quem comprobabitur alia opi. quę refertur in. d. l. fi.

234 C. de legi. † q populus per suum statutum potest tollere. l. principis. per ea quæ not. in. l. omnes populi. de iusti. & iur. cum allega: per Fely. in. c. super his. de maio. & obe. & sic quomodocunq; ille tex. intelligatur non facit ad propositum istius text. Et per ista etiam resoluuntur duo alij intellectus ad. d. §. diuus. per Pau. de cast. in. l. de quibus. quos ibi latius refert & sequitur Ias. in. xij. colū. ff. de legi. & Rochus cur. in trac. consue. posito super. c. fi. de cōsue. in. xcj. colū. & faciunt ea quæ distinguendo tradit Ange. areti. in. §. j. in. iij. col. nu. 10. insti. de offi. iudi. de quo dictum fuit aliquid supra in notabilibus in. v. limitatione. Et per ista cum laude Dei sit expedita ista decretalis.

¶ Sequitur. c. ij.

1 Dictio vt quid importat.
2 Finis & principalis intētio iuris canonici est periculis an

marum succurrere.

3 Iuris ciuilis intentio est bonum publicum considerare.
Allegatio canonũ præferéda est allegationi legum quando simul etiam leges allegari debent.ibidem.
Declaratio istius tex.ibidem:& nu.40.

4 Periculum anime quod hic cõsiderat est ratione excommunicationis: non tamen accidit sic in omni alia dispositione canonica.
Non est licitum in foro conscientiæ contrahentibus sein uicem decipere.ibidem.

5 Conscientia idem est quod bonus vir.

6 Licitum est aliquem decipere in foro conscientiæ.
Mercatores omnes irẽt ad domum diaboli si non liceret eis contrahendo aliquem in valore decipere.ibidem.

7 Dolum ex proposito adhibens in contrahendo non est tutus in foro conscientiæ.

8 Deceptio re ipsa non dicitur proprie dolus.

9 Dolus re ipsa & ex proposito equiparantur.

10 Dolus ex proposito adhibitus in contractibus considerari potest dupliciter.

11 Casus in quo emptor non tenetur in foro conscientiæ.

12 Homines cohercere a cõmertio hoium nihil infelicius.

13 Ius summum summa iniuria est.

14 Substitutus pupillo per expressam substitutionem pupillarem non potest in foro conscientiæ denegare legitimam matri.

15 Canones emanarunt cooperante spiritusancto.

16 Qui peccat lege permittente non dicitur peccare.
Canones qui militant in foro poli procedũt etiam in foro fori.ibidem.

17 Ecclesia militans est exempta ad similitudinem ecclesiæ triumphantis.

18 Lex pmissiua peccati ẽt venialis nõ debet óbseruari.

19 Ius canonicum diuinum appellatur.

20 Quotienscunq; lex positiua absq; iusta causa contradicit æquitati naturali talis lex non ligat.

21 Duplex est finis iuris canonici.

22 Qui pptuit eligere digniorem si eligat dignum non est tutus in foro conscientiæ & peccat mortaliter.nu.29.

23 Electio digniceris est introducta pro forma,& est imposi-

ta a deo iure præcepti.nu.26.

24 Pater non posset meliorare vnū ex filijs in plus q̄ alios.

25 Ille ex filijs in pari gradu proferri debet qui prudentior & iustior habetur.

26 Ex duobus digniorem eligere tenemūr de iure diuino.

27 Qui doctior sanctior & eminentior est ille eligi debet ad sacerdotium.

Indignus promotus meretur decapitari.ibidem.

28 De Paschasio quoddam admirandum exemplum.

29 Qui omisso digniori minus dignum eligit peccat.

30 Alexandri regis prudens in obitu factum.

31 Parentes filijs optimos præceptores relinquant.

32 Non omne quod licitum est in foro canonico contentio so licitum est in foro conscientiæ.

33 Illicitum per dispensationem licitum redditur.

34 Publiciana competit de iure canonico, etiam tempore quo quis est in mala fide.

35 Si lex ciuilis est iusta in foro fori vtiq̄ erit iusta in foro poli, idest, conscientiæ.

36 Si pro causis tēporalibus cogitamus, quanto magis pro animarum salute prouidentia est nostræ solicitudinis adhibenda.

37 Sicut ex philosophia & medicina fit perfectus medicus: ita sciēs ius canonicum & ciuile efficiť pfectus legista.

Canonista sine legibus nihil valet:sed legista sine canonibus parum.ibidem.

Moralitas est summa summarum ad gubernationem orbis.ibidem.

Biblia sola non sufficit ad ecclesiam gubernandā. ibidē.

38 Ius ciuile & canonicum paribus passibus ambulant.

39 In lege humana potest considerari duplex iustitia.

40 Quandoq̄ statuta continent promulgationem sentētię.

41 Cautela ne quis priuetur beneficio propter delictum.

42 Promulgatio excommunicationis simpliciter facta non inducit canonem latæ sententiæ sed ferendæ.

43 A sententia excōmunicationis lata ab statuto potest quilibet alius q̄ proferens ab ea sententia absoluere.

44 Ignorantia excusat quem a pœna legis municipalis limitando vt hic:& nu.46.

45 Ignorantia statuti post duos menses non præsumitur.

45 Attemptans virginem credens eam meretricem non tenetur pœna iniuriarum.
47 Ius puniens participantem cum excommunicato non comprehendit ignorantem.
48 Personæ ignorantes non ligantur ex illis clausulis quas non intelligunt.
Rustici & mulieres ab ignorantia iuris non excusantur, nisi in casibus expressis. ibidem.
49 Indocti atque imperiti homines debent doctos consulere.
Clientulus si non intelligit aduocatum latine loquétem iudici non illi præiudicat. ibidem.
Ignatus non debet esse præsens. ibidem.
50 Emphytheota non soluens canonem per biennium non cadit a iure suo si ignorauit.
51 Siquis ignoranter acceperit vxorem alterius in coniugé & inde nati sunt filij tales dicuntur legitimi.
Minor ignorans se lesum etiam post mille annos potest restitutionem petere. ibidem.
52 Ratione ignorantiæ tolleratur sententia lata a non capace.
53 Interficiens bannitum liberatum a banno & habétem literas saluiconductus excusatur propter ignorantiam.
54 Ignorátia crassa, & ignorátia supina quare ita appellentur.
55 Statutum disponens ignorantiam non posse allegari intelligitur de supina.
56 Episcopum posset facere statuta quomodo intelligitur.
57 In materia correctoria & pœnali stricte est procedédum neque debet fieri extensio de casu ad casum.
58 Pœna temporali non ligantur ignoráces vbi periculum animæ non vertitur, sed pecuniarum.
59 Vtrum faciens contra statutum municipale, præceptiuum, & pœnale peccet mortaliter.
60 Si in regula monachorum continentur aliqua facienda sub pœna peccati mortalis: si tamen in illa regula est apposita pœna temporalis, an quis liberatur a pœna peccati.
61 Si malefactor punitur pœna condigna per legé releuatur a pœna purgatorij.
Intellectus ad istum tex. ibidem. & nu. 62.
62 Peccatum non dicitur nisi vbi adest voluntas.
63 Ordinariorum appellatione qui veniant.
Territorio & iurisdictione cessantibus frustra statuta erũt

condita.ibidem.

64 Idem iuris est de ordinarijs perpetuis quod de tpalibus. Paria sunt aliqua esse perpetua vel temporalia sed posse esse perpetua.ibidem.

65 Legatus potest facere statuta quæ durant etiam legatione finita.

1 VT animarum.† In tex.ibi, vt ista dictio multipliciter capitur. vt Albe.dicit in suo dictionario:sed hic ponitur causatiue sicut in.c.vt debitus.de appel.& in.c.vt litigantes.ȷ̃.de offi. ordi.& ita in terminis istum text. ad hoc no. And.sicu.in c.mandatum.in.ij.col.nu.9.de rescrip. Sed de proprietate verbi debet poni modaliter, vt ibidem dicit Andr.& hoc idem Bar.tradit in.l.j.ff.de conditio.& demon. cum concor.quæ scribit Alex.in.l.qui absenti.§.siquis in pri. ff.de acquire.posses.& Soci.in.l.cum auus. in.j.col.ff.de condi.& demon. Potest etiam dici ꝙ ista dictio vt, in isto tex.denotat causam finalem constitutionis:vt not.glo.j. per illum tex.quem etiam ibi no.doc.in cle.ij.de etate & quali.maxime quando ponitur in proœmio constitutionis:vt hic per tex.not.in.l.fi.ff.de hære.insti.Et ita in hoc significatu in vno priuilegio Alexan.papę.vj.vbi erant ista verba, vt nuptui tradere possis &c.Ita fuit interpretata ista causa Taruisina feudi coram do.Rainaldo heri dictio vt, per Rotam.xxvj.Nouembris.1535.

2 ¶† No primo fm Domini.hic, ꝙ finis & principalis intentio iuris canonici est succurrere periculis animarum, adde tu pro ista opi.tex.in.c.j.ȷ̃.de præben.&.c.fi.de præscrip.cum concord. vt per Corne.in consi.xxxvj.in hac consultatione.in litera.K.in.ij.vol.& ita istum tex.ad hoc idem quod Domi.alleg.And.sicu.in.c.nam concupiscētiam.in.ij.col.nu.8.ẽ.eo.tit.& in.c.fi.in.xxij.col.nu.cj.de consue.& in repe.c.Rainaldus.in.lxxviij.colū.de testa.& ideo ius canonicum ista ratione diuinum appellatur : vt in.c.qualiter.de accusa.& hac de cā dicit Imo. post Flo. in.c.j.de concess.præben.ꝙ raro vel nunq̃ reperta est differentia inter Canonistas & Theologos:& sequitur Mod. Hispanus in.c.j.in.ij.colum.de emptio.& venditio.& ratione istius finis ius canonicum a iure ciuili distinguitur.

3 ¶†Nã iuris ciuis intẽtio principalis est boni publici con seruatio secundaria vero salus animæ: vt dicit glo. singu. in. c. cum contingat. §. de iure iuran. quam alleg. Domi. hic, & commendat Fely. in. c. j. in. iij. col. §. de pac. & Domi. §. c. proximo. in pe. col. & hoc dicit Io. an. licet dictam glo. non alleg. in regula possessor. in. vij. colũ: in mercu. quem sequitur Abb. in. c. fi. in. iiij. col. nu. 5. de consue. & propterea dicimus, ꝙ quando leges & canones promiscue allegantur semper preferenda est allegatio canonũ propter excellentiã subiecti, ita Abb. dicit in. c. inter alia. in. ij. not. de immu. eccle. Nam vt dicit idem Abb. in. c. cũ causam. col. iiij. de testi. ius canonicum a foro conscientiæ non discrepat sequit̃ Deci. in. c. j. de cõsti. in. viij. col.

4 ¶†Tamen aduertendum est, ꝙ ista regula quam Domi. hic, & alij posteriores colligunt ex tex. nostro non probatur ex eo: quia periculum animę, de quo iste tex. loquitur consideratur respectu excommunicationis, quæ in statuto episcopi posita fuerat contra aliquid facientes: vt sentit hic glo. & ob eam causam dicit hic tex. periculo huiusmodi succurrẽdum, & tale periculum non consideratur absolute: quia ius canonicum principaliter tendat ad salutem animę cum in omnibus dispositionibus iuris canonici non contingat de tali periculo excommunicationis tractari: vt patet in. c. per tuas. de simo. & alijs similibus vbi de priuatione beneficij tantum agitur quæ periculum animę non inducit: ista igitur ratio tex. hic specialiter procedit vbi de excommunicatione agitur, quæ s̃m iustitiam iuste ignorãtem afficere non debet: vt dicit hic tex. quod manifesta ratione probatur: quia si in statuto de quo hic loquitur tex. non fuisset pœna excommunicationis apposita, sed temporalis cessarent: ista verba text. vt animarum periculis &c. quod quidẽ periculum ignorans per pœnam temporalem non incurreret, & si incurreret non incideret in periculum animæ, vt dicam. j. in glo. super verbo sententijs. & sic videtur ꝙ ista ratio tex. non sit generalis ad regulam quam hic faciũt doctores.

¶Sed retenta regula docto. pro vera, videlicet, ꝙ principalis finis, & intentio iuris canonici sit succurrere periculis animarum per illam, dicunt Moder. repetẽtes hic, videlicet Io. Crottus de Monteferrato, ꝙ destruuntur & redduntur

redduntur dubitabiles tres decisiones doctorum alibi ap probatæ. Primo confutatur dictum Anto. de bu. communiter approbatum in. c. cum dilecti. de emptio. & vendi. vbi vult post beatum Thomam, ꝙ nõ est licitum in foro conscientię contrahentibus seinuicem decipere etiam citra dimidiam iusti precij, quod dictum etiam vltra Mod. multum commendat Iason in. §. sed iste. nu. 113. col. xxvj. Insti. de actio. & Moder. repeten. in. l. ij. in. xxxviij. colũ. C. de rescin. vendi. & Bartho. Veronen. in tracta. de simula. contrac. sequitur etiam quidam Gerardus de Petra sancta subtilis doctor in singu. suo. xxij. incip. rogo vt nunq̃. & latissime Io. de ana. in. c. in ciuitate. de vsur. in. iij. colũ.

5 Et illud dictum in ratione fundatur: † quia conscientia idem est quod bonus vir: vt dicit Bal. in. c. cum causam. el. j. de testi. Sed bonum virum non decet contrahentem decipere ſm glo. in. l. semper. ff. de reg. iur. igitur &c. Et istud motiuum, licet Moder. non referant fuit Io. de ana. in. d. c. in ciuitate. in. iiij. & v. col. de vsur. sequitur Gerar. & Iason, vt. s. & Barba. in. l. iiij. §. cato. col. xxvij. de verb. obli. & consi. lvj. lib. ij. & consi. xxj. col. ij. & consi. xxij. col. iiij. & consi. lxvij. col. j. lib. iiij. cum sexcentis concordantijs cumulatis per quosdam Moder. in tractatu legum connubialium. lege. viij.

¶ Tamẽ licet hoc dictum ab omnibus approbetur, Moder. tamen hic dicunt non esse verum per text. in. c. cum dilecti. & in. c. cum causam. extra de emptio. & venditio. nam cum illi tex. de iure canonico approbent talem deceptionem: ergo huiusmodi contrahentes erunt tuti in foro conscientiæ per regulam illius text. alś sequeretur, ꝙ illa iura inijcerent nobis laqueum contra tex. in. l. j. in fine. C. de his qui ve. eta. impe. & c. de viduis. xxvij. q. ij. & ita cum isto dicto Moder. simpliciter transeunt posteriores. Adde pro ista opinio. Bal. in. c. si proponente. de re-

6 scrip. † vbi dicit licitum esse decipere aliquem etiam in foro conscientiæ: quia debet esse vnusquisq; cautus in rebus suis, alś sequeretur ꝙ omnes mercatores irent ad domum diaboli, quod est absurdum: & hoc idem tenet Per. de ancha. in regula peccatum. in. iiij. conclusione principali de regu. iur. lib. vj. & Barba. in. c. j. de emptio. & venditio. & ante ipsum Areti. in. c. cum causam. de testi. & in

l.siquis cum aliter.col.si.de verbo.obli.

¶Sed aduerte, quia ad istud dictum Moder. videtur re/spondere Decius in.c.j.in.viij.col.in prin. extra eod.tit. & in.l.semper in contractibus.in fine.ff. de regulis iuris.
7 †dicit enim ꝙ dolus ex ꝓposito adhibitus in contrahen/do non est permissus in foro conscientiæ: & ita procedit dictum Anr.de bu.in.d.c.cum dilecti. & communis opi. secus vero si dolus re ipsa eueniat extra ꝓpositum: quia tali casu ille dolus non imputatur: & ita procedit text.in d.c.cum dilecti.Et ista fuit distinctio Abb.licet Deci.non dicat in.c.quia pleriq;.in.ix.q.nu.28. de immuni. eccle. & licet eam aliqualiter videatur pungere Ioã. de ana.in d.c.in ciuitate.tamen motiua sua resoluuntur ex his quę late Areti.tradit in.d.c.cum causam.in.v.columna & se/quen.de testi.post Calde.in repe.c.nauiganti. de vsur.& ita communiter tenetur.

¶Sed vlterius circa hoc attende diligenter: quia ista di/stinctio Decij & aliorum, mihi non satisfacit ex eo: quia confundit per text.in.d.c.cum dilecti.&.c.cum causam. de emptio.& venditio. Nam illi text.loquuntur in dece/ptione quæ approbatur vsq; ad dimidiam iusti precij: er
8 go intelligitur de deceptione ex proposito:† quia dece/ptio re ipsa nõ dicitur proprie deceptio, seu dolus, sed error: vt est glo.communiter approbata in.d.l.siqs cum aliter.ff.de verb.obli.& sequitur Corne.in consil.clxxxj. visa.in litera.F.in.iij.vol.& ideo text.in.d.c.cũ cãm.qui de deceptione loquitur debet intelligi de vero & pro/prio dolo ex proposito non re ipsa.arg.text.in.l.j.§.hoc interdictum.& quod ibi dicit Bart.ff.de fonte. & tradit late Feiyn. in rub.de sponsa.in.iiij.col.& tamen ille do/lus approbatur a iure canonico: & sic adhuc militat ra/tio Moder.

¶Suadetur hoc, nam præsupposito ꝙ text. in.d.c.cum dilecti.&.d.c.cum causa.de deceptione siue dolo re ipsa loquerentur ex alio capite: ista distinctio Abb.& Decij
9 non procedit: †qa deceptio reipsa, & ex proposito equi/parantur: vt no.Ias.in.d.l.siquis cum aliter.in prin.per illũ tex.& hoc clarius Pet.de anch.firmat in consi.xxxix. pro clariori decisione.vbi hoc probat per tex.in.l.ij.ff. de exce.doli.vbi probatur ꝙ ad recisionem contractus

idem operatur dolus re ipsa quod ex ꝓposito, vt ibi per eum:& hoc idem dicit Abb.in consi.viij.tria ad decisio/nem.colū.ij.in.ij.parte,& in consi.cvij. quatuor sunt. in ij.dubio.eo.lib.cum pluribus concor.quæ congerit Decius.in consi.clxxx.visa renunciatione.in.iij.&.iiij. colū.in j.parte:& tamen istę deceptiones siue sint ex proposito, siue re ipsa a iure canonico approbant̄:vt dictis iuribus: ergo tales decipientes authoritate iuris canonici debent esse tuti in foro conscientię per regulam supradictam, & per ea quæ Decius tradidit in capitulo iurauit. circa finē de probationibus.

10 ¶†Et ideo pro resolutione vera istius materiæ considerandum est, ꝙ dolus ex proposito adhibitus in contractibus cōsiderari potest dupliciter, videlicet, aut expresse, aut tacite, primo modo decipiens non est tutus in foro conscientiæ:quia videtur inducere venditorem fraudulentis verbis:& ideo tali casu dolosa persuasio plus est q̄ violenta coactio.l.j.§.persuadere.ff.de ser. corrup. & ita procedit dictum Domi.Anto. & sequacium in.d.c.cum dilecti.Secundo modo licitum erit etiam in foro conscientiæ decipere etiam si talis dolus proueniat ex proposito vel scientia mea; distinguendo tamen in isto secundo casu inter venditorem volūtarium & necessarium: vt singulariter distinguit Pet.de ancha.in regula peccatū. fol. xj.J.de reg.iur.Nam si tu ex voluntate habes rem venalem & petis decem, ego autē emptor scio bene, ꝙ valet decem, sed nolo dare nisi quinqꝫ, & dico tātum valere ta/

11 li casu ego emptor non teneor in foro conscientiæ,† quia ex quo te cauillosis verbis non induco ad vendendum pro quinqꝫ, sed tu venditor iam sciebas plus valere, & tamen tradidisti pro quinqꝫ non coactus necessitate pecuniæ sed libera voluntate ego sum securus per rationem. c.scienti.J.de reg.iur.alˀs si contrarium diceremus non saluaretur vniuersa caro, & tali casu esset homines coherce

12 re a commercio communi,†quo nihil infelicius homini contingere potest:vt in.l.hi qui.C.de apostа. & ideo dicendum est tales esse securos neqꝫ attendenda est conscientia tam scrupulosa quæ potius iniusta dicitur:vt in capitulo serpens.de pœniten. distinctione prima, & in capitulo plerunque.secunda quæstione septima.& capitu/

lo præcepta vigesima quarta quæstione quarta. Nam ta-
lis iustus peribit cum iustitia sua, vt ibi dicitur: & origina
liter ecclesiastes. vij. capi. hinc ortum volunt illud com-
mune verbũ, de quo Plato sexto de legibus differit, sum-
mam, videlicet, equalitatem in inequalitatem transire,
13 sicut alibi Cicero † summum ius putat summam esse iniu
riam, & de vtroque meminerunt Moderni in volumine
prouerbiorum centuria prima chiliadis primæ numero
2. & Budeus in annota. pandectarum sub tit. de iusti. & iu
re. folio. ij. & ita nouiter videtur tenendum in isto articu
lo saniori iudicio semper saluo.

¶ Et prædicta omnia de plano procedunt in deceptio-
ne vel dolo, qui circa bona temporalia adhibētur, secus
tamen est in dolo adhibito circa spiritualia, nam dolus
aduersarij in spiritualibus non viciat contractum: vt tra-
dit glosa in ver. causa. in capitulo ex parte tua. de côuer.
coniug. & in capitulo dudum. eodem titulo: & ideo non
datur restitutio in integrum ratione circunuentionis in
istis spiritualibus: vt dicit Speculator in titulo de restitu-
tione in integrum. §. qualiter. versiculo sed nunquid. &
Ioan. andre. Abbas, & alij in capitulo cum virum. de re-
gula. & ante ipsos hoc tenet glosa prima in capitulo illud
vigesima prima quæstione prima: & hoc verum est, nisi
deceptio in spiritualibus respiciat personam & bona: qa
licet respectu personæ dolus ille bonus reputetur qui ad
vitam meliorem inducit, respectu tamen bonorum ma-
lus dolus reputatur: vt exemplum ponit textus valde sin-
gularis in capitulo finali vigesima quæstione tertia, quē
ad hoc pro singulari notant Moderni omnes in capitulo
in præsentia. de probatio. & Modernus hispanus in tra-
ctatu de vltimo fine iuris. in octuagesima quarta colum
na. Secundo declaratur hoc procedere, nisi talis dolus
etiam prudentem virum deciperet: quia tunc etiam in
spiritualibus viciaret actum: vt notat Imola & Abbas
columna finali in capitulo cum dilectus. ꝙ metus causa.
Præterea limitantur prædicta procedere in personis sæ-
cularibus, secus tamen est in ecclesiasticis: vt declarat So
cinus in consilio vigesimo nono colũna finali libro quar
to. Et ista sufficiunt quantum ad primum dictum Mo-
derno[illegible]

14 ¶†Secundo principaliter per dictum primũ notabiles & regu.istius tex.Moder.reprehendunt dictum Archi.in c.si pater.j.de testa.qui dicebat ꝙ substitutus pupillo per expressam substitutionem pupillarem non potest in foro conscientiæ denegare legitimam matri quæ sibi competit in bonis filij, Moder.dicũt illud dictum non esse verum:quia ex quo ius canonicum disponit per huiusmodi substitutionem matrem penitus excludi, vt disponit in.d.c.si pater.ipse substitutus eam excludens authoritate iuris canonici erit tutus in foro conscientiæ: & sic dictum Archi.non est verũ, ita resident Moder.hic. ¶ Adde tu in primis pro ista opi.contra Archi.Lancel.Deci.in l.præcibus.in.ij.col.versi.vnde succedit.C.de impub.&

15 alijs substi.vbi dicit† ꝙ ex quo canones emanarũt cooperante Spiritusancto:vt in.c.siquis diaconus.l.distin.esset absurdum dicere ꝙ contra consciẽtiam aliquid promittatur:nam leges humanæ, & ciuiles obligant in foro conscientiæ: vt tradit Abb.in.c.ij.de testa. & declarat.S.Tho. ij.ij.q.xcvj. ¶Secundo pro ista parte arguit etiam Soci. in repe.l.moribus.in.ix.col.versi.circa tertiũ.ff.de vulg. & pupil.dicens, ꝙ lex ciuilis quæ non est nutritiua peccati ligat, & seruanda est etiam in foro conscientiæ: vt late concludit Io.an.post.S.Tho.in.c.q̃q̃.de vsu.lib.vj.nam

16 ex quo hoc permittitur a canone, † qui peccat lege permittente non dicitur peccare.c. qui peccat.xxiij.q.iiij.l. grachus.C.de adulte. ¶Pręterea quia lex canonica non permittit aliqua cum peccato.c.fi.de pręscrip.cum si.vt ibi per eum: & licet ipsi non dicant hæc omnia fuerunt motiua Philippi Frãchi in.d.c.si pater.in fi.col.vbi tenet contra Archidiaconum.

¶Pro qua opi.vltra ipsos facit: quia lex canonica etiam in foro contentioso non differt a foro conscientiæ: nam si debet esse iusta in foro poli etiam in foro fori eadem iustitia attenditur gl.in.c.quę in ecclesiarum.quã ibi commendat Bal.extra de consti.cum cõcor.non parum multis, quos congerit qdam Moder.in trac.nuptia. fol.cxlij. in.iij.colũ.& ad hoc est dictum Abb.in.c. vigilanti.col.fi. de præscrip. ¶Facit etiam ꝙ quando iura canonica volunt aliud seruari in foro contẽtioso, & aliud in foro conscientiæ illud exprimunt:vt dicit Deci.in.l.culpa caret.

ff.de regu.iur.col.fina.& Anto.moder. Hispanus noster in.c.ij.col.ij.de empti.& vendi.sed in casu isto non illud exprimitur igitur &c. Et pro ista opi.facit glo. in clemen.
17 ad nostram.in ver.ecclesiæ.de hære.vbi dicitur † ꝙ ecclesia militans est exempta ad instar ecclesiæ triumphantis. facit.c.ecclesia paradiso comparata.de consecra.distin.
18 iiij.hinc est,† ꝙ vbi lex est permissiua peccati, etiã venialis,non debet obseruari in foro conscientię,nec etiam in foro fori:Fely.in.c.ecclesia in.xvj.col.de consti. Abb.in c.veniens secundo.de sponsa.& in.c.fina.de præscripti.
19 tex.in.c.inter hæc.xxxiij.q.ij. Et hoc respectu ius canonicum diuinum appellatur.c.qualiter & quando. de accusa.quia semper est conforme iuri diuino.c.fi.ix.distin. cum sexcentis concordan.vt in trac.nuptiali.fol.cxxviij. in.iij.colũ.Sed in foro conscientiæ quis licite potest retinere quod sibi debetur:vt notat Bal.in auc.ad hæc.C.de vsur.ergo eodem modo poterit retinere illud quod a iure canonico vel lege conceditur:vt late tradit Iason in.l. si pœnæ.in fine princi.ff.de conditio.indebi. faciunt ea quæ dicit Fely.in.d.c.vigilanti.col.fina.de præscrip. Et vltra ipsum accedat in ꝑposito quod dicit Areti.in consilio.clv.incip.periculosum est.in fi.vbi vult a fortiori, ꝙ etiam si pia causa sit substituta non excludit matrem nisi esset talis substõ facta pro exoneratione consciẽtiæ testõris.
¶ Istis tamen non obstan.teneo opinio. Archidi.quæ est communis,& eam sequũtur Moder.in.d.l. præcibus.C. de impube.& in.l.ij.ff.de vulga.& pupilla.plura allegantes,& Alex.in consi.xlv.habita super his. in.iij.colũ.in.j. vol.& prædicta opi.fundatur in ratione tex.c.fin.xvij.q. iiij.iuncta.l.nam & si parentibus.in principio.ff.de inofficioso testamen.nam in.d.c.fina.disponitur, ꝙ qui relictis filijs instituit ecclesiam alium quærat qui accipiat q̃ Augustinum : quia Deo ꝑpitio neminem inueniet cum illud non sit ẜm conscientiam , & sic iure poli , & tamen quod ibi dicitur de filijs statuitur idem esse in parentibus:vt.d.l.nam & si parentibus per quam legem hoc dicit Fabia.de Monte in repetitio.auctẽ.nouissima. in.ij. q.j.partis.C.de inofficio.testamen.& Ang.in.l. ex facto. §.si quis rogatus.ad trebellianum.Barbatia in.l. cum acutissimi.C. de fideicom. & per istam rationem tenent

istam opinionem Archidiaco. Corneus Perusinus, & Philippus decius in. d. l. præcibus. in. iiij. columna. Domini. in dicto. c. si pater. pro quo dicto vltra ipsos benefacit, Nam ꝙ mater in totum excludatur etiam a legitima: vt volunt communiter doctores in dicta lege secunda contradicit equitati naturali: vt patet ex adductis egregie per Baldum in dicta lege pręcibus. post principium versicu. circa tertium. vnde quotiescunq; lex positiua absq;

20 † iusta causa contradicit equitati naturali talis lex non ligat in conscientia: vt tradit Imola in capitulo quia plerique. circa finem de immunita eccle. vbi notabiliter ex hoc infert ad quæstionem de filio, de qua ibi per eũ. Sed clarum est ꝙ nulla iusta causa subest, vt mater a legitima debeat priuari, ergo illa dispositio. d. c. si pater. tanq̃ rigorosa non debet attendi in foro conscientiæ.

21 ¶ † Non ob. primo fundamentum Ioannis Croti hic de textu nostro, videlicet, ꝙ ius canonicum pricipaliter tendit ad vtilitatem animarum: quia pro resolutione aduertendum est, ꝙ duplex est finis iuris canonici vnus est fori contentiosi, alius est fori conscientiæ, primus non est in totum directiuus ad salutem, nec omnia ſm ipsum licita sunt in foro animæ: vt patet toto libro secundo decretalium, qui circa iudiciali versatur. Alius est finis in totum directiuus ad animam, de quo loquitur titulus de homicidijs, & titulus de pœniten. & remissio. & plures alij tituli de primo loquitur iste textus, de secũdo omnia contraria allegata. Et pro isto duplici fine est notabilis doctrina Antonij de burrio per illum textum in capitulo inquisitioni. de senten. excommunicatio. quem sequitur & multum commendat Felynus in capitulo nouit in sexta columna de iudicijs. & in dicto capitulo inquisitioni. & licet Andre. sicu. more suo super hoc dubitet in repeti. c. raynaldus. in. cxiij. col. de testamẽ. tamen pro opi. d. Anto. quæ communis est ego allego text. in. c. tua nos. de sponsa. & in. c. fraternitas. xij. q. ij. & pro ista dist. ꝙ duplex sit forus iuris canonici est casus vltra ipsos in capitulo finali. xvij. q. quarta quę omnia tene menti: quia non fuerunt hactenus declarata. facit textus in capitulo literas. de restitu. spolia. quem ad hoc idem alleg. Fely. in. d. c. inquisitioni.

22 ¶ † Tertio principaliter ex isto tex. reprehendunt Mod. dictum Abb. in. c. constitutus. el. ij. extra de appella. dum vult, q qui potuit eligere digniorem si eligat dignũ non est tutus in foro conscientię per tex. in. c. si quis iusto. ī. de elec. Nam dicunt Moder. illud dictum non esse verum, ex quo electio digni a iure canonico approbat. d. c. constitutus. cum simi. ibi adductis, licet dignior possit reperiri, dicendum est, q eligẽs dignum non peccat: & ita in d. c. constitutus. reprehendit Abb. Philippus Perusinus. ¶ Sed tamen opi. Abb. quicquid isti dicant est cõmunis & verior, vt ibi exordiuntur nouissimi, & eam sequitur Rochus de cur. in trac. de iurepatro. in ver. honorificum. q. xv. alia adducẽs, & sequitur Deci. in. c. in præsentia. in xxvj. col. nu. 56. de proba. & vltra ipsos potest ista opi. ratione, & multorum exemplis comprobari: † quia clarum est q electio dignioris est introducta pro forma in. d. c. si quis iusto. tunc sic quãdo electio fuit celebrata de minus digno habito consensu eligentium, licet non fuerit seruata forma electio valet etiam in foro conscientiæ, hoc dicit Inno. in. c. quia propter. de elec. sequitur Abb. in. c. j. in fi. de resti. in integ. & Deci. in. c. j. in. viij. col. de consti. & Iason in. l. nemo potest. in. ij. lec. in. xvj. col. de leg. j. dixi in. §. omnium. nũ. 27. de actio. ¶ Vltra prædicta ista opi. potest comprobari authoritatibus tam iuris diuini, q̃ humani de iure ciuili, in primis est text. qui non solet communiter allegari in. l. fœminæ. C. de secund. nup. in verbo in quem contemplatione meritorum liberalitatis suæ &c. quem tex. ad hoc Pau. de ca. alleg. in cons. clxxix. in. j. lib. col. ij. & hinc est q lege longobarda cautum erat,

24 † q pater non posset meliorare vnum ex filijs in plus q̃ alios, nisi alter fuerit magis meritus: de qua lege meminit Alberi. in auc. nouissima. col. viij. versi. item de iure. C. de inoffi. testa. & in. l. quoties. col. j. C. fami. hercis. & eodem modo in feudo dicendum est vt prudentiori, & sic idoniori ex filijs dandum sit: vt dicit Io. an. in addi. Spec. in rub. de feu. col. vlti. versi. sed hoc præsupposito. & hoc

25 idem dicendum est in successione regni. † Nam ille ex filijs in pari gradu præferri debet, qui prudentior, iustior, ac eminentior virtutibus alijs fuerit: vt scribit Pet. de ancha. in consil. cccl j. pro maiori intelligentia &c. Vbi hoc

multipliciter probat, & hoc idem statutum videtur de iu
re diuino: vt patet. iiij. Regum. x. ibi, dum dicit tex. eligite
meliorem de filijs domini vestri, & ponite super solium
patris sui: facit etiam Gene. c. xxvij. vbi Isaac benedixit Ia
cob natu minorem non Esau maiorem, & q̄q̄ errore du-
ctus: tamen s̄m doctores ibi ille error non sine misterio
euenit, quoniam Iacob melior erat: ad idem facit text. j.
Paralipomenon. xxvj. vbi Esay filium suum Sichi iunio-
rem prætulit fratribus suis natu maioribus: quia valenti
or cæteris erat: & hoc idem fecit Roboam rex, præfecit
enim Abiam filium iuniorem ducem super omnes fra-
tres suos: quia sapientior, & potẽtior erat: ideo ipsum re-
gem facere cogitabat: vt patet. ij. Paralipomenon. c. xj. &
iij. Regum. c. xv. ad idem facit quod scribitur. j. Macha.
26 c. ij. in fi. & ij. Paralipomenon. c. v. † & ista electio dignio-
ris videtur nobis imposita a domino iure pręcepti: vt pa
tet Leuitici. viij. c. dicit enim dominus ad Moisem con-
grega omnem cętum ad hostium tabernaculi in electione
27 Aaron, & filiorum eius vt sciant omnes, † q̧ qui pręstanti
or ex omni populo, doctior, sanctior, & eminẽtior, ille eli
gatur ad sacerdotium: & ibi Origenes in glo. dicit, q̧ qui
alijs mōdis eligunt debent timere Dei iudicium, & sibi
imputare damna, & perditionem animarū & ruinam ec-
clesiæ quæ destituitur in institutione mali prælati, Nam
plus peccant qui eligunt indignum, q̄ qui eligūt contra
formā electionis, Bal. in. c. auditis. circa fi. de elec. Immo
plus q̄ homicidę: vt dixi. s̄. in. c. j. allegando Imo. in. c. cū
nostris. de conces. præbē. & Deci. in. c. cum in cunctis. de
elec. & indignus taliter promotus meretur decapitari: vt
dicit glo. in. l. qui cum vno. ff. de re mili. quam sequitur
bonus Brixien. in trac. nobilitatis. in. ij. parte nu. 154. &
28 ideo diuus Grego. in. iiij. Dialogorum narrat † de Pasca
sio diacono Romanæ ecclesiæ, qui licet al's vir clarus fuis
set miraculis: vt quia ad eius feretri tactum demoniacus
quidam sanatus fuerit, nihilominus anima torquebatur
in termis, qui interrogatus a quodā sancto episcopo qua-
re torqueretur, respondit quia in contentione schismati
ca tenuerat partes Laurentij contra Symachum, qui di-
gnior erat ad pontificatum: & hoc dictum sancti Grego.
commēdat Monopolitanus in libro peregrinarum quę-

stionum.c.iij.j.decadis.q.ij.& Io.valensis in communillo quio.parte.iiij.distin.ij.c.iiij. accedant ad ista quæ dicit Augu.de ciuitate Dei.lib.xv.c.xx.dum dicit, ꝙ ante diluuium primogenitus nõ succedebat in regno, sed ille ex filijs eligebatur, qui erat magis virtuosus, & qui magis diligebatur a patre: & plura etiã dicit Archiepiscopus Florenti.in.iiij.parte summæ titu.ix.c.iij. Patet igitur ex istis
29 dictis sacrę scripturę, † ꝙ qui dimisso digniori minus dignum als bonum eligit peccat mortaliter ſm Alber.magnum: & hoc etiam ex Gentilium authoritatibus confirmatur. Nam vt scribit Q.Curtius de gestis Alexã.lib.x.
30 † Cum Alexander vltimum vitæ suæ terminum instare cerneret annulum suum Perdicę tradidit: interrogatus deinde cui relinqueret regnũ, respondit, ei qui esset optimis: & quasi idẽ de Socrate Platina refert in dialogo de vera nobilitate: & ita parẽtes instruit Plutarchus in lib.de
31 libe.educan. † vt filijs optimos præceptores relinquant: & alia plura ad idem propositũ congererem, nisi iam ista sufficerent ad probandum istam conclusionem, quam & Fely.in.c.cum adeo.&.c.si quando.de rescrip. post Bal. in.l.id quod.col.xix.C.de episco.& cleri.& Ancha.in clemen.j.in fi.de etate & qualita.sequuntur cum concord. non parum multis, quæ curiosus inueniet.

¶ Non ob.fundamẽtum Moder.hic: quia respondetur:
32 vt superius dictum fuit: videlicet, † ꝙ non omne quod licitum est in foro canonico contẽtioso licitum est in foro conscientiæ: vt per Anto.de bu.in.d.c.inquisitioni. & est text.in.c.tua nos.de spon.& sequuntur nouissimi in.d.c. cõstitutus.quia ecclesia duplici foro regitur, nec illico illud admittẽdum est, hoc est licitum in foro ecclesiæ, ergo conscientiæ: vt no.Præposi.in.c.tuæ.per illum tex.in.ij. col.de spon.quia forus ecclesiæ in specie, & forus conscientiæ differunt: vt ibi per eum, & hoc suadetur ex tribus vltra ipsos.Primo per tex.in.c.in literis.de restitu.spolia. vbi de iure canonico prædo debet restitui: & tamen dicit ibi Abb.in vlti.nota.ꝙ illud non sapit equitatem, sed est de rigore iuris ciuilis: vt in.l.j.§.si a me.&.l.si colonus.ff. de vi & vi arma.sic ergo non est inconueniens ꝙ ius canonicum in foro contentioso non sequatur equitatẽ fori conscientiæ: vt patet in omnibus canonibus iudiciali-

bus qui directe non tendunt ad salutem animę, sed ad bonum publicum. Secundo pro ista parte est tex. in. c. re quisiuit. extra de spon. vbi ius canonicum permittit pec
33 catum: vt ibi no. Abb. vt euitet maius malum. † Sed potest dici ꝙ ibi non permittitur peccatum, cum lex illo casu videatur dispensare quo casu illud quod illicitũ erat per dispensationem licitum redditur: vt dicit Io. and. in c. non magno. ne cle. vel mo. quem refert, & sequit Praepo. Medio. in. c. ꝙ ait. xiiij. dist. dictum tamen in se verum est in perplexis, ꝙ permittit minus malum propter maius euitãdum: vt in. c. duo sunt. xiij. dist. Sed illud ꝓcedit in malo, quia prohibitum, secus aũt in ꝓhibito, quia malum: nam in tali permissio non valeret: vt no. glo. in. c. ex parte. el. j. de offi. dele. & ita declaratur ẽt text. in. c. sacris. ꝙ met. cau. & tñ in. d. c. requisiuit. illud permittitur. Tertio pro praedicta opi. facit quod habetur per gl. cõiter ap
34 probatam in. c. abbate sane. §. de re iudi. vbi dicit, † ꝙ publiciana competit de iure canonico, & tñ nemini est dubium ꝙ in ea versatur mala fides tempore quo qs agit: vt concludit Ias. post alios, quos refert in. §. sed iste. nu. 85. insti. de actio. ad idem est tex. in. c. j. de praescrip. vbi permittitur praescriptio rerum ecclesię cũ mala fide. Ex quibus oĩbus apparet manifeste, ꝙ ius canonicum non semper principaliter attẽdit vtilitatem animae, ergo reg. tex. nostri debet limitari & restringi ꝙ ꝓcedat in foro canonico consciẽae, secus est in foro canonico contentioso: qa in illo foro aliqñ attẽditur principaliter bonũ publicum, & secundario vtilitas aĩę, & sic necessario non astringit nos reg. istius text. in illo foro: & ex hoc ego infero ꝙ rõ Abb. in. c. fi. de consue. non est bona, vbi per rõnem istius regulae dicit, ꝙ clerici non possunt statuta facere contra ius canonicum, licet layci possunt statuere contra ius ciuile. de quo latius dicam inferius in. §. statuto.

¶ Sed iuxta praedicta pro maiori declaratione est vlterius aduertendum: quia videtur quod tota ista materia subiecti vtriusque iuris, quam doctores vbilibet distinguunt vsque ad integros tractatus sit omnino superuacua si regulas iuris approbatas obseruare voluerimus, Nam illud in primis expeditum est apud iuris peritos, ꝙ quando lex ciuilis est iusta in foro fori, vtique

erit iusta in foro poli, idest conscientię: istam regu. ponit Bal. in c. quę in ecclesiarum. per gl. ibi de consti. & idem dicit Bal. in c. in omni negocio. de testi. vbi plus dicit, ꝙ si aliter diceremus omnis legum forma & eius subtilitates ducerēt nos ad inferos & scientia iuris ciuilis esset magis damnata q̄ maleficiorum: & hoc idē no. Bal. in. l. vnica. in. iij. col. C. de confes. & in auc. ingres. in. viij. colū. C. de sac. sanc. eccle. & ſm istam regu. arguit Areti. in consi. xlvij. reuocatur in dubium. in. j. col. & late Moder. repetentes in. c. j. colū. j. &. v. de pac. & in trac. de fi. vtriusq; iuris. col. xv. cum concor. vt per Iaso. in. l. si post diuisionē. in pe. col. C. de iuris & fac. igno. & in. l. nemo potest. in. ij. lec. in. xviij. col. versicu. similiter. de leg. j. vbi dicit se ſm istam regulam consuluisse: & ita etiā consuluit Bal. consi. cclxxxv. in. iij. volu. & ista est communis opi. vt attestatur Ias. in. d. l. nemo potest. Et hinc est, ꝙ leges ciuiles animā cuicunq; rei praetulerunt: vt in. l. sancimus. C. de episco. & cleri. nam vt dicit tex. in. §. si vero liberi. in fi. in auc. vt
36 cum de appel. cogno. & in. c. omnes. xlvij. distin. † si pro causis temporalibus cogitamus, quātomagis pro animarum salute prouidentia est nostrae sollicitudinis adhibenda: faciunt ea quae dico in. §. statuto. J. eo. Ecce igitur ꝙ leges ciuiles magis attendunt bonum animae q̄ rerum corporalium commoda: pro qua etiam voluerūt non minus hominem debere esse sollicitum & memorem q̄ pro caducis & rebus istis transeuntibus: vt in. l. fi. C. ad leg. iul. repet. tenet Iason in. l. j. in. xij. col. ff. de offi. eius. Rochus cur. in trac. iu. pa. in ver. competens. q. xxv. in. iij. colū. Si igitur ista regula est vera: ergo finis vtriusq; iuris non differt respectu anime. vt multipliciter probat Iason vbi. ſ. & Moder. in trac. primogeniturę. fol. xc. in. iij. colū. Nam ita sibi adinuicem iste duae scientiae coniunguntur, & suffragantur, ꝙ nota. dicit Bald. in. c. cum causa. in. ij. col. de
37 proba. † ꝙ sicut ex philosophia, & medicina fit perfectus medicus, ita sciens ius canonicū & ciuile efficitur perfectus legista, & nisi iurista sciat canones non gustabit hanc dulcedinem, nec potest praticam legum & iudiciorū perfecte cognoscere: & isti sunt ſm eundem Bal. in proe. decretalium, qui dulcedinem scientiae gustant: immo ipse idem de se ibi gloriatur traxisse sciētiam nostram ad na

turalem intellectum. Cuius verba commendant Moder. hispani in repe. c. per vestras. fol. j. in. iij. col. de donatio. inter virum & vxo. & hoc dictum Bal. videtur durissimũ imperitis detestantibus sacros canones: vt dicit Andre. sicu. in rubri. de testa. in. j. col. & ẽm hoc verificatur illud vulgare verbum Roma. no. dcliiij. incip. habens funem. videlicet, ꝙ canonista senza lege vale niente: ma legista senza capitoli vale pocho. Quod dictum ita vulgare sequitur Io. Rugerij in. c. j. in. j. no. de cau. posses. & propri. & Io. Igneus in dispu. an rex Franciæ recognoscat Imperatorem. col. iiij. & ideo Ioã. Fabri in. §. item precium. de emptio. & vendi. inuehit contra puros legistas, qui nihil sciunt de libris Poetarum, & Philosophorum, nec de moralibus, quod est deterius, cum moralitas, quæ in canonibus consistit sit summa summarum in regimine mundi: vt dicit Bald. in consi. cclxxvj. rex romanorum. col. ij. lib. iij. & ita etiã Fely. in. c. ecclesia sanctæ Mariæ. in. xxij. col. arguit & reprehẽdit puros canonistas, qui putant omnia posse decidi inter clericos solis canonibus, immo quod fortius est per solam Bibliam regi nõ posset ecclesia sancta Dei: vt dicit Hosti. in summa. de pœni. & remis. §. cui confitendum. col. ix. ver. iij. & contrarium esset præsumptuosum asserere ẽm Paulnum in trac. de visita. fo. lxxij. & contra plures legistas scandescit And. sicu. in. c. j. in. ij. col. nu. 5. de postu. præla. qui volunt repetere aliquas decretales cum ignorent earum rubricas, ex quibus etiam potest inferri ad illud dictum Bal. in. l. fi. in prin. C. commu. delega. & ad alia plura, quæ Barba. ponit in. d. rubri.

38 Vide igitur ex istis, † ꝙ ius ciuile & canonicum paribus passibus ambulant, Nam qui peccat lege permittẽte pœnam non meretur. c. qui peccat. xxiij. q. iiij. & l. grachus. C. de adulte. & sic vtrunq; ius concordat in fine. Et ꝙ ius ciuile dicatur scientia diuina vltra tex. in. §. iuris prudentia. insti. de iure natu. hoc tenet Bar. in trac. testimoniorũ. fol. v. in versi. siue. c. prudentia est. &c. & Moder. Bono. in trac. extensio. col. ix. & in supplemento pisanellæ. in ver. lex. versi. vij. & frater Baptista Salis in summa, quam appellat baptistinam. in eo. ver. fo. ij. vbi cõcludit, ꝙ respectu finis ius canonicum non distinguitur a ciuili, & econtra tenet Areti. in. c. qualiter. el. ij. in. ij. not. de accu. cum

concor.non parum multis,quę congerunt Moder. Aſtē. in trac.nuptia.fol.cxxxj.in.ij.colū. & ideo Pelagius papa ſcribēs Chiſſoletico regi ſe legibus ſubditum profitetur. c.ſatagendum.xxv.q.j.cum concor. vt ſcribit Lucas de penna in.l.fi.C.de inco.lib.x.col.fi.ſequitur Mod.hiſpanus in repe.c.per veſtras.de dona.inter virum & vxorē fo.lxxxix.in.ij.col.

39 ¶†Et ideo pro reſolutione iſtorum dictorum poteſt ita dici, ꝙ in lege humana poteſt conſiderari duplex iuſtitia vna ciuilis alia naturalis reſpectu primæ reperitur varietas in vtroq; iure, tam reſpectu cauſæ efficientis, q̄ finalis efficientis:quia ius canonicum eſt maioris dignitatis ratione condentis, qui eſt vicarius Ieſu Chriſti: & iſta ratione ius ciuile poſtponitur:vt in.c.ſolite.de maio.& obedi. & ratione finis etiam reperitur diſcrepantia:quia ius ciuile punit corporaliter, & ſequitur rigorem. Ius vero canonicum equitatem:vt patet in.c.inter hęc.xxxiij.q.ij.& in.c.q̄uis.de pœnis.lib.vj.& ſm iſtam iuſtitiam variatur ſubiectum vtriuſq; iuris.Nec ob. illa regula qui peccat, de qua in.l.grachus:quia illa intelligitur de peccato quo ad forum temporale, ſecus quo ad forum conſcientiæ: vt in.d.c.inter hæc.& tenet Abb.& Moder.in.c. ſi vero. el.j.in vltima glo.de ſenten.excom.ſed ſm naturalem iuſtitiam cōcordat vtrūq; ius: vt in.§.iuris p̄cepta.inſti.de iuſti.& iu.& ita fœdere diſtinctio.pn̄t p̄dicta concordari.

¶Poteris etiam aliam cōcordiam in genere colligere ex dictis Hiſpani noſtri in trac.de vltimo fine iuris canonici & ciuilis.Sed quia iſta ipſe non ſcribit nolui ſua hic inſerere, cum cuiq; videndi pateat locus, Non tamē omitto, ꝙ Ange.de claua.in ſumma ſua in ver.lex.verſi.iiij.enumerat.xj.caſus in quibus ius canonicum & ciuile diſcordant a prædicto fine in quibus etiam quis non obligatur in foro conſcientiæ:vt ibi late per eum. Et per iſta ſumus expediti de primo notabili.

40 ¶†Nota ſecundo ſm Domini.hic, ꝙ quandoq; ſtatuta continent promulgationem ſententiæ, vt hic: & in cle.j. quæ cum iſto tex.concor.de priuile.& tunc non eſt neceſſaria ſuper illa plena hominis ſententia diſpoſitiua, ſed ſufficit declaratiua:vt in.c.cum ſcd'm.j.de hære.ſecus vero quando diſponūt ſententiam proferendam: quia tūc

bene requiritur plena sententia hominis dispositiua: vt colligitur ex no. per Inn. in c. cum nris. de concess. pben. ¶ Sed circa hoc considerãdum est: quia non videt istud dictum Domini. verum in terminis istius tex. qui de pœna excommunicationis loquitur imposita ipso iure quę specialem in se cõtinet rationem: vt dicit Fely. in. c. cum contingat. in. ij. col. de foro compe. & in tali pœna vel similij, quæ secum executionem trahit non requiritur sententia declaratoria: prout putat hic Domini. quia dispositio. d. c. cum scdm. non procedit tali casu, prout declarat Abb. in. c. cum non ab homine. in penul. col. de iudi. & alij plures, quos ad istud propositum Deci. adducit in consi. cxlv. quæritur in effectu. in. iij. col. lib. j. & hoc idem ante ipsum firmat Præposi. in. c. ex ratione. in. iiij. col. de appel. cum multis concor. vt per Fely. in. c. præterea. in j. col. de spon. versi. vt quod dictum est. & hoc idẽ Domi. sequitur sibi contrarius in. c. felicis. j. de pœnis. quem Fely. refert in. d. c. præterea. Cum igitur sententia excommunicationis de qua text. hic loquitur trahat secum executionem, prout est text. in. c. pastoralis. de appel. & facit tex. in. c. cum non ab homine. in prin. de senten. excom. patet ꝙ non requiritur sententia declaratoria, prout dicit hic Domini. & alij: dictum tamen suum extra istum casum recte procedit, prout declarat Alex. & Moder. in. l. is cui bonis. de verbo. oblig. & prius Ang. in auc. de incest. nup. in prin. nu. 4. & Deci. in consil. lxxj. viso decreto. in j. col. in. ij. parte. & consi. j. in. iij. colũ. in. iij. parte nouiter impressa post Bar. in. l. imperator. vbi etiam Alexã. ff. de iure fisci. cum pluri. concor. quæ congerunt Mod. Bono. in rubr. ff. ad leg. cor. de fal. in. iiij. col. per totũ. ¶ Et ista omnia dubitationem non habent in sentẽtia quæ ipso iure a lege infligitur, secus quando pœna sentẽtiam hominis requirit: quia illa debet fieri dispositiue cũ plena causæ cognitione: vt hic permittitur: & tali casu vtilis cautela est,

41 † ꝙ si quis timet priuari beneficijs propter delictũ, & lex dicat sententiam proferendam, ꝙ anteq̃ sententia proferatur renũciat in fauorem alicuius amici sui a quo postea possit eadem beneficia iterum consequi: vt docet Abb. in. c. tanta. in. ij. no. de exces. præla. & in. c. licet hely. in glo. super verbo infamis. de simo. Bart. in. l. iusiuran-

dum.la.ij.§.fi.ff.de iure iur.cũ simi.Et ista de plano pro-
cedunt quando sententia est proferenda, secus aũt quan
do sententia per statutum profertur: quia tunc talis re-
nunciatio non valeret, cum iam sint affecta bona, siue be
neficium, super quibus non requiritur alia priuatio, sed
solum declaratio priuationis: vt dicit hic Domini. & de-
clarat nota. Felyn.in.c.in nostra. in.xxxvij.correlario.in
ij.col.de rescrip. ¶ Sed vlterius cogitanti videtur modo
ꝙ iste tex.inductus, prout Domini.hic, & Fely.inducunt
nullo pacto probat opinio.prędictam: quia vt dicit glo.
hic in ver.statuta. iste text.non loquitur de statuto iuris
communis, sed de particulari ordinatione episcopi: tũc
sic, aut illa sentẽtia excommunicationis episcopi. de qua
loquitur iste tex.fuit lata sub conditione contra talẽ quid
facientes, aut simpliciter primo casu ferri non potest ab
episcopo per tex.in.c.romana.§.caueant.j.de senten.ex-
com.vt tenet hic glo.in ver.commiserint.Secundo casu
sententia ferri potest, & ita præsumendum est ꝙ hic talis
sentẽtia fuerit simpliciter lata, si igitur ita est resultat mo
42 do vna regula communiter approbata, † ꝙ ꝑmulgatio
excommunicationis simpliciter facta non inducit cano-
nem latæ sententiæ, sed ferendæ.de hoc est glo.not. in.c.
sicut.el.ij.in ver.anathematis. de simo. & in.c.vnico. de
sagita.& in.c.cum esset.de testa.tenet Abb.in.c.relatum.
de iure patro.cum multis concor.quos scribit Mod.qui-
dam curiosus in Alphabe.iuris in verbo verbũ si lex &c.
circa fi.cum igitur in isto tex. fuerit tali modo in statuto
ꝑmulgata excommunicatio requirit ministerium homi-
nis dispositiuum, istud tamen non procedit in sñia lata
a iure cõmuni: & ita ꝑcedat regu.& limitatio supradicta.
¶ Secundo limitatur, nisi papa rescriberet, ꝙ de benefi-
cio Titij vacaturo per priuationem prouideretur Sem-
pronio: quia tunc isto casu, licet non sit lata sentẽtia, quæ
ad priuationem requirebatur, tamen renunciatio impe-
ditur, nisi in casu quo ille Titius mandatum papæ igno-
raret: ita singu.consuluit Anto.de bu.in cons.xliij.incip.
in Christi nomine &c.aggreditur: & aliæ sunt differentiæ,
quando sententia profertur ab statuto, vel quando decer-
nitur proferenda ab homine: vt prosequitur hic Perusi.
in.j.no.& vltra ipsum illa differẽtia est magis signanda,
quam

quam late tradit Felyn.post Abb.& alios in.c.pastoralis.
43 §.praeterea.de offi.ord.videlicet,† quia a sentētia excom municationis lata ab statuto,de qua hic dicitur,pōt quilibet alius q̄ proferens ab ea sententia absoluere.c.ex frequenti.vbi Abb.in vlti.not.de institu. secus vero in sententia lata ab homine: quia alius q̄ ipse idem proferens non potest absoluere glo.in clem.j.in verbo a canone.de priuile.quod etiam commendat idem Fely.in.c.prudentiam.§.si vero.de offi.dele.quod limita & amplia, vt per eundem in.d.§.praeterea.& alia differentia potest colligi ex his quae dicit Abb.in.c.irrefragabili.in.v.col.de offi.ordi.dum alleg.tex.hic.

44 ¶ †Nota tertio,ꝙ ignorātia excusat quem a poena legis municipalis,vt hic ratio est:quia statuta consistunt in facto,vt in.c.j.§.eod.& facta possunt ꝓbabiliter ignorari, vt ibi,& in.l.error.ff.de iuris & fac.ign.& ideo talis ignorantia excusat,vt hic:& ita tenet Alex.in consil.clxv.du-
45 bitatur.col.fi.in.vj.volu. ¶ †Sed aduerte, quia ista ratio mordeti potest ex eo: quia illa attenta sequeretur ꝙ etiā post lapsum duorum mēsium possit quis statutum ignorare:talis tamen ignorantia non praesumitur,sed sciētia ex quo factum est publice notum.c.ꝙ dicitis.xvj.distin. quae omnia ante duos menses publicationis non considerantur: vt hic.Et hoc de plano procedit in statuto, secus autem in poena legis cōmunis:vt.l.j.ff.de legi.& glo.hic in ver.statuta.& intellige hoc notabile ſm quod ibi declarat Domi.post Innocen.in.c.dudum.de conuer.coniuga.Et quod dictum est de lege communi procedit, nisi ignorātia sit absq; culpa.l.metrodorum.ff.de poenis.gl. in.l.j.ff.de recepta.cū similib.& tali casu ignorantia praesumitur,nisi ꝓbetur.l.verius.ff.de probati.Et hoc etiam in beneficialibus habet locum:vt Abb.concludit in.c.super literis.de resc.& ibi Deci.in.iij.col.& idem Deci.in.c. cum in cunctis.§.clerici.de electio.Sed an hoc procedat etiam eo casu quo quis incidit in crimen damnatum dicam.J.in glo.in ver.ignorantes.interim tamen vos faciatis regulam ex isto tex.ꝙ ignorantia excusat quem a poena legis,concor.bonus tex.in.l.apud labeonem.§.siquis
46 virgines.ff.de iniur.† vbi attentans virginē credens eam meretricem non tenetur poena iniuriarum:quia ignora

bat:& per hoc est dictum Abb.in.c.si vero.el.ij. de senté. excom.dum alleg.tex.hic dicens,ꝙ siquis credens percutere Martinum laycum percutit clericum, dicit ꝙ propter errorem qualitatis excusatur ab excommunicatione,facit tex.in.c.si iudex.eo.ti.lib.vj.Sed istud dictũ non videtur verum ex eo: quia in malefactis ignorantia non præsumitur.l.j.C.de sica.&.c.j.de præsump. & ideo scientia præsumitur,arg.tex.& quod ibi no.Bar.in.l.si ventri.ff.de priuile.credi. Tamen saluari potest Abb. ratione excommunicationis:prædicta vero procedunt ratione pœnæ corporalis quam talis non euitat:& ad hoc habes meliorem tex.qui posset ad hoc allegari in.l.generali.C.de tabula.lib.xj. ibi consensum volumus non ignorantiam obligare &c.facit.c.inter alia.de senten.excom.

47 †vbi ius puniens participantem cum excommunicato non habet locum in ignorante.¶ Et pro ornatu istius regulæ in practica adde aliquas notabiles decisiones vltra alios.Primo per istam regulam dicit singulariter Bar.in l.si.§.item quæsiuit.per illum tex.ff.de condi.indebi. ꝙ si mulier,rusticus,vel minor,renunciant in contractu conditioni indebiti,& conditioni sine causa,vel omni alio iuris auxilio talis renunciatio non præiudicat talibus quo

48 minus indebitum solutum possunt repetere: † ratio est, quia cum communiter istæ personæ sint ignorantes nõ ligantur ex illis clericis quas non intelligunt:ita ibi Bar. quem post lõgam disceptationem sequitur ibi post alios Iason & Ioan.de imo.in repe.c.cum contingat.in.cxxiij. col.de iure iuran.cum sexcentis alijs concord. congestis per Moder.Bononien.in singu.suis not.xviij.incip.quotidie fiunt &c.¶ Sed considera ꝙ istud dictum Bar.non videtur verum ex eo,ꝙ mulier,& rusticus,& similes personæ ab ignorantia iuris communis non excusantur,nisi in casibus expressis: vt concludit Iason in.l.si certis annis.in.iij.colũ.C.de pactis.& in.l.siquis id quod.ff.de iurisdi.omni.iudi.& in.l.venia.C.de in ius vocan.& casus iste de quo Bar.loquitur expresse nõ reperitur exceptus

49 a iure,†ergo standum erit regulæ,quæ habet ignorantiã iuris non excusare,maxime cum prædictæ personæ a peritioribus certificari debuerũt de illis clausulis iuris communis:vt in.c.innotuit.de elec. Nam sicut sciunt ire ad

fyluam pro lignis,& ad ecclesiam pro indulgētijs, ita de bent peritos consulere:vt inquit Bal.in.l.iuris.C.qui ad mit.& hoc maxime procedit quando agitur de rigore iu ris conseruando,vt in casu isto:quia tunc nullus excusa turvt Soci.concludit in regu.cccxxxiij.in vltima fallē. post Bal.& alios in.d.l.iuris.& in rustico sunt glo.expresse in.c.ignorantia.xxxviij.dist.& in.§.est ignorantia.j.q.iiij. sequit Barba.in.c.super literis.col.vij.de rescrip.¶ Ta men ab opi.Bar.quæ communis est non est recedēdum quem sequitur Alexā.in consil.xlij.super præmisso.in.v. col.lib.j.cum concor.vt per Decium in consi.clxxx. visa renunciatione.in.iij.col.in.j.parte:tamen vt tales perso næ obligentur habes cautelam,quam ibi ponit Bar.t.vbi post eum latissime dixi , & refero in voce , quibus adde Abb.in.c.fi.in.iij.col.de solu.dum alleg.tex.hic, & de il la cautela meminit Alex.consi.xiiij.num.19.in.vj.volu.& pro ista decisione optime facit quod dicit Bald. in.l.j.C. de erro.aduo.ꝙ si aduocatus alicuius loquitur coram iu dice latine,& clientulus est idiota,& ignarus literarum ꝙ talia dicta aduocati etiam prolata præsente & audiente clientulo illi non præiudicarent propter eius ignoranti am cum ille qui non intelligit non dicatur esse præsens. l.coram.ff.de verbo.signi.& facit pro hoc dictum eiusdē Bal.in.l.ij.eo.tit.& ista omnia bene ꝓcedunt in pœna de qua statutum loquitur,secus tamen est respectus solem nitatis contractus inducte ex statuto: quia tali casu etiam aduenæ,& peregrini illa seruare tenentur,& de illa debēt inquirere,licet statutum quo ad pœnam illos non ligeti vt dicit no.Fely.in.c.j.in.xij.col.de sponsa.

¶ Secundo per istam regulam dicit Bar.in.l.cum filius

50 fami.§.in hac.ff.de verbo.oblig.† ꝙ emphiteota non sol uens canonem per biēnium non cadit a iure suo si igno rauit talem rem esse emphiteotam:& ita tenet Dy.in re gula cum quis succedit.ſ.de reg.iuris.& Ang.areti.insti tu.quib.dare tuto.pos.in prin.cum similibus: vt per Phi lippum decium in.l. qui in alterius.ff. de regulis iuris. Nam vbi est ignorantia non est delictum neque contu macia:vt dicit Abbas per istum tex.in.c.pastoralis.in.x. col.de appella.

¶ Tertio pro ista regula facit notabile dictum Cardi.in

clemen.j.q.xxxviij.de priuile.vbi dicit, ꝙ dispositio illi- us clemen.puniens præsumentem &c.non ligat hominē simplicem conuenientem illi dispositioni sine dolo, vel præsumptione:quia cessat finis quem lex considerauit,& dicit se ita consuluisse,ꝙ dictum multum commendat,& dicit se alibi non legisse Fely.in.c.quoniam contra.in.v. col.in vlti.nota.de probatio.& hoc idem tenet Calde. in consi.iiij.in tit.de senten.excommu.

¶Quarto pro ista parte facit dictum Alexādri post Bal. & alios,quos refert in.l.fina.C.de dolo.vbi dicit,ꝙ si sta tutum imponit pœnam potestati non inquirenti de cri- mine in certum tempus,ꝙ intelligitur talis pœna esse im posita scienti,secus ignoranti, q̄uis circa hoc sint variæ opinio.vt patet per Roma.in repe.l.si vero.§.de viro.in l.&.lj.fallen.ff.solu.matrimo.sed prima opi.videtur veri or,pro qua facit quod dicit Abb.declarādo istum text.in c.cum sit.in fine extra de appellatio. dum vult ꝙ pœna imponitur ratione contemptus, sed ille qui ignorat non contemnit,ideo non punitur,vt hic,nec tali casu requi- ritur absolutio: vt notabiliter dicit Egidius decisio.dxlj. incip.ignorans.

¶Quinto pro ista parte facit optimus tex.in.c. ex teno-
51 re.qui filij sint legitimi.vbi est tex. † ꝙ siquis ignoranter acceperit vxorem alterius in coniugem,& inde nati sunt filij,tales filij propter illam ignorantiam dicentur legiti- mi,& succedent parentibus: & ita tenet Baldus licet illū textum non alleg.in.l.qui contra.in vltima columna,C. de incestis nuptijs.

¶Sexto facit dictum Abbatis in rubrica de schisma.in fine,vbi dicit, ꝙ licet ille qui gerit se pro papa, & sibi adherentes sint excōmunicati,fallit tamen,nisi esset pro babilis ignorantia:vt ibi latius per eum.

¶Septimo per textum hic facit dictum Baldi in lege fal sam.C.si ex fal.instrumen. vbi dicit, ꝙ licet minor læsus debeat infra quadrimestre petere restitutionem in inte- grum capitulo primo de restitutione in integrum.in- fra eodem libro.Tamen illud fallit, nisi ignoret se fuis- se læsum : quia tunc etiam si per centum annos stetisset semper potest eam petere :& istud dictum Baldi dicit singularissimum Iason in.§.tursus.colū. decima quinta

nu.lxxxij.insti.de actio.& latius commendat Ioan. Bal.in trac.præscrip.fol.lxij.in.ij.col.& Alex. in consi.lij.in.iiij. vol.cum simi quæ circa istam materiam adduci possent, quæ breuitatis gratia omittam, quæ poteris videre in.d. §.rursus.vbi late dico.

52 ¶ † Octauo per istum text.dicit Abb.in.c. sciscitatus.in iiij.col.de rescrip.ꝙ ratione ignorantiȩ tolleratur senten tia lata a non capace, quod est verum quādo illa ignoran tia erat probabilis, vt hic, secus si crassa vel supina.

53 ¶ † Nono per istam regulam consuluit notabi.Deci. in consi.j.in.iij.parte nouiter impressa, ꝙ interficiens ban- nitum liberatum a banno & habētem literas saluicondu- ctus excusatur propter ignorantiam, quæ in dubio præ- sumitur: vt ibi latius per eum.

¶ Limitantur tamen omnia prædicta per istum text.nisi ignorantia crassa fuerit aut supina: tunc enim talis igno rantia habet vim scientiæ,c.j.de postu.præla.cum simili. vt per Roma.consi.cccxl.circa primum.in fi.& Alexā.in consi.lxv.quoniam omne datum. col.penul. in.vj.volu.

54 quod errore est repetitum in consi.cxix.eo.vol. † & dici- tur ignorantia crassa a quadam similitudine pinguedi- nis ſm Bal.in.c.ab excommunicato.de rescrip. Nam ho- mines pingues parum vident ſm eum: & pro ipso facit bene tex in.c.ne tales.de consec.dist.v.& dicit supina ad similitudinem; quia homo supinus non videt seipsum: ita Bal.ibi, & sequitur And.sicu.in.xiiij.col.nu.71. Et per hoc dicit Abb.in.c.olim.in.x.col.de resti.spolia. ꝙ siquis pro recuperatione rerum suarum expellendo aliquē cle ricum occidat vel mutilet, ex quo illud non est licitum in currit irregularitatem.c.suscepimus.extra de homici. & forte ſm ipsum excōmunicationem cum modum exces- serit in alium acriter seuiēdo. Tamen si talis percutiens modum excessit ignoranter, tunc non est excommunica tus cum excommunicatio requirat dolum.c. siquis sua- dente.xvij.q.iiij.qui cessat data ignorantia, quod est ve- rum, dicit Abb.nisi ignorātia fuerit crassa vel supina, vt ibi per eum: & facit etiam dictum Abb.in.c.fi. circa fi.de iurepa.dum vult, ꝙ tempus ad conferendum non currit episcopo ignoranti, nisi fuerit supina ignorātia per text. hic, & generaliter isto casu dicatur crassa vel supina igno

rantia, colligitur ex verbis Abb. sicut in.iiij.col. ne cleri.
55 vel mona. dum alleg. tex. hic, & dixi.§. Notandum tamē est, ꝙ statutum disponens, ꝙ ignorantia non possit allegari intelligitur de crassa vel supina non de iusta: vt dicit Saly. in.l. senatus. C. de his qui si. ascri. alleg. tex. in.d.l. diuus. sed prima opi. est verior, quæ tradunt docto. in.c. ex parte. per illum text. de offi. delega. & quod dictum est de ignorantia crassa, idem est in affectata, quæ ęquiparatur scientiæ: vt hic dicit Perusi. & latius tradit Fely. in.c. a nobis. in.j. colū. de excep. per glo. quæ communiter ad hoc alleg. in cle.j. in ver. scienter. de consangui. & affini. & in c. quosdam. in.ij. col. de pręsump. cum simi. & illa arguit ex actu quem quis scire tenetur: vt in.l. ꝙ te. ff. si cer. per. & l.j. ff. si quis omis. cau. testa. & ibi hoc tenet Bal. & ex pluribus alijs modis ignorātia crassa colligitur, quos ponit Soci. in tracta. regula. nu. 220. & aliquid Alexan. in consi. xl. viso themate. in.ij. colū. in.vj volu. Corneus in consil. xxv. in litera. T. in.ij. parte.

56 ¶ † No. quarto, ꝙ episcopus potest facere statuta: hoc tamen dupliciter intelligi potest, vel de pertinentibus ad iurisdictionem suam, & tūc vna cum capitulo potest hoc facere, Si vero faciat statuta in alijs in quibus vertitur interesse aliorum, tunc episcopus non pōt ea condere sine consensu, vel saltem præsentia illorum de quorum interesse agitur: vt dicit Inno. in.c. vestra. de loca. & in.c. fi. de offi. leg. tenet Fede. consi. xvij. & hoc procedit quando legitime contradicere possunt, secus si non haberet causam legitimam contradicendi: vt declarat hæc omnia Abb. in.c. fi. in.iij. col. de ferijs.

¶ Glo. sententijs diuiditur in tres partes in prima declarat istum tex. in secunda eum extendit & ampliat, in tertia respondet tacitę obiectioni, secunda ibi, sed idem in
57 alijs, tertia ibi & potest dici. ¶ † Pro expeditione igit' istius gl. colligo tres conclusiones vltra alios. Prima conclusio sit, ꝙ licet in materia correctoria & pœnali stricte sit procedendum, nec debeat fieri extēsio de casu ad casum glo. in clemen. vt hi qui.ᵗ. de ęta. & quali. cum simi. tamē fallit fauore animæ, ita est gl. hic iuncto tex. quam nullus scribentium ponderat, quæ facit pro doctrina Barto. in auc. C. si aduer. ven. & Abb. in.c. quæsiuit. de diuor. cum

simi. vt per Fely. in. c. translato. col. fi. de consti. & ad hoc facit text. in. c. penul. de senten. excommu. & probat glo. hic in versi. sed idem in alijs sententijs. ¶ Et ex hac eadē parte glo. secundo infero, ꝙ quando dispositio vel constitutio aliqua redditur elusoria fit extēsio etiam in pœnalibus concor. bona glo. in. c. q̄q̄. J. de vsu. in gl. fi. Tamen audias, quia hoc non est indistincte verum: quia illa regula procedit vbi per hoc aliquis indebite damnum nō pateretur al's potius permittitur ꝙ dispositio sit frustratoria q̄ quod alicui damnum inferatur: vt est text. & glo. quem ibi no. omnes in. l. fi. §. in computatione. C. de iure delibe. Sed in casu isto de vtilitate ignorantis agitur, propterea ista ratio glo. bene procedit, & probatur clare in ista glo. quia si diceremus, ꝙ ideo statuta non ligant ignorantes vt periculis animarum obuietur, sequeretur ꝙ. l. fi. ff. de decre. ab ordi. faci. hic allega. in glo. non procede
58 ter, vel ista constitutio esset superflua, † cum ibi etiam in pœna temporali non ligentur ignorātes vbi periculum animæ non vertit, sed pecuniarum: & ideo dicit hic glo. ne reddatur frustratoria altera istarum disponunt, est dicendum ꝙ ibi etiam consideretur periculum animæ respectu inobedientiæ: & sic licet puniatur pœna pecuniaria contrafaciens legi, tamē alio respectu peccat contrauenlendo præceptis legis. c. ij. de maio. & obe. ¶ Ex quo colligitur tertiam regulam, ꝙ attēto ꝙ in tex. isto non potest reddi, nisi vnica ratio, videlicet, vt periculis animarum obuietur &c. ꝙ isto casu ista dispositio licet pœnalis possit extendi ad omnem similem casum per doctrinam Abb. in. c. fi. in. ij. col. de rescrip. cū concor. vt per Deci. in. c. suggestum. de appella. & Fely. in. d. c. translato. in fi. & Ias. in. §. omnem. instit. de actio. dum allegat. l. q̄uis. C. de fideicom.

59 ¶ † Secunda principalis conclusio colligitur ex ista glo. ſm Domini. & alios, ꝙ veniens contra statutum municipale præceptiuum peccat mortaliter, etiam si in tali statuto apponatur pœna corporalis: ita concludūt hic Docto. & idem tenet Domini. per illum tex. in. c. commissa. §. fi. J. de elec. & in. c. perpetue. eod. tit. & sequitur Deci. in c. nam concupiscentiam. in ij. lec. col. penul. de consti. & hoc in ratione fundatur: quia lex temporalis quæ est iu-

quuntur prædicti Moder. Papien. & Pet. de ancha. in. c. peccati venia. col. iiij. de reg. iur. & reassumit latius Deci. in. l. vt vim. in. ij. col. ff. de iusti. & iur. ¶ Tamen tenendo opinio. Domini. hic, & sequacium ad istud cõtrarium respondere potest ꝙ procedat quando illud pro quo pœna imponitur non sonat in maleficium, nec est de se malum principaliter, sed est malum propter prohibitionem: vt in casu illius text. fm quod exemplificat gl. in. c. ex parte, el. j. de offi. delega. Secus tamen esset generaliter in alijs criminalibus prohibitis, quia malis, pro quo est doct. no. Bal. in. l. decurionis. C. ex quib. cau. infa. irro. & declarat magistraliter Felyn. in. c. quæ in ecclesiarum. in. iiij. & v. col. extra de consti. cum quo concordat Roselus in. l. nemo martyres. C. de sac. sanc. eccle. faciunt ea quæ dicit Deci. in. c. ij. in. viij. col. nu. 14. de iudi. & in. l. in ambiguis. §. non est nouum. ff. de reg. iur. & Fely. in. c. ij. in. j. col. de testi. & Iason in rub. ff. de offi. eius. & in l. patre furioso. in. iij. col. ff. de his qui sunt sui. & isto modo distinguendo in hac materia declarantur dicta Bart. in alia materia in l. inter. §. sacram. de verbo. obli. & Firmia. in ver. occidẽs bannitum. versi. xxj. & quæ tradit Alex. in consi. cxxxij. in ij. colũ. versi. circa scd'm. lib. iiij. Ex quibus etiam resultat vna notabilis limitatio ad glo. istam editã per Domini. hic. Alia limitatio colligitur ex dictis Iaso. in. d. l. ij. de iure emphy. dum vult ꝙ regula prædicta Io. an. in. d. c. relatum. pcedit, quando pœna & constitutio sit facta ab vno & eodem, secus si cõstitutio ab vno, & pœna imponatur ab alio: quia tali casu procederet ista glo. quod est notandum. Et istud dictum Iaso. tacito auctore immutatis verbis transcribit, & sibi appropriat Deci. in. c. nam concupiscentiam. in. ij. lectu. col. penul. de consti. Sed mihi nulla videtur ratio d ifferentiæ: quia si contraueniens legi peccat mortaliter: vt. c. ij. de maio. & obedi. pœna postea apposita ab eodem, vel alio condẽte non tollit pœnam illam intrinsecam peccati, Nam illa pœna tẽporalis apposita fuit accumulatiue, vt magis constitutio ipsa obseruetur: vt dicit text. in. c. si aduersus. de hæreti. & in. c. q̃q̃. xxiij. dist. Nisi dicamus ꝙ quando idem auctor constitutionis non apposuit pœnam, alius apposuit, quia putauit illam pœnam peccati non sufficere: & sic accumulati

ue non priuatiue, super quo tamē cogitabis: & sic habes in quo casu quis vltra pœnam statuti dicatur peccare. ¶ Sed vlterius circa hoc notādum est, ꝙ tale peccatum contrauentionis constitutionis non præstabit impedimentum ad alia negocia exercenda. arg. glo. in. c. cum dilectus. de consue. ne contingat quis duplici pœna puniri ex eodem actu, contra tex. in. c. at si clerici. §. de adulterijs. in fi. extra de iudi. facit. l. senatus. ff. de accusa. Sed tamen in foro conscientiæ hoc non procederet per tex. in c. j. de adulte. & ibi dixi.

¶ Ista tamen quæ dicta sunt de peccato putarem vera quando pro illo delicto pœna imposita non fuisset condigna, secus vero esset dicendum quando illa pœna est commensurata delicto: quia tunc credo ꝙ soluta pœna sit sublatum peccatum. arg. eorum quę no. in regula pec
61 catum. ī. de reg. iur. † & quia si malefactor peccat pœna condigna quæ sibi imponitur per legem releuat eum a pœna purgatorij: per ea quæ dicit glo. in. c. ímportuna. in ver. martyrium. de pœni. distinct. j. quod non esset si adhuc remaneret peccatum mortale: & ideo pœnitentia pœna peccati dicitur in. c. pœnitentia. de pœni. dist. iij. & pro ista opi. facit glo. in. c. mensuram. de pœni. dist. j.

¶ Et ista de plano ꝓcedunt quando scienter aliquis contra legem facit, si vero ignoranter fecisset isto casu glo. hic non bene loqueretur, & certe inficiari non potest, ꝙ per hoc tex. hic reddatur valde dubius: quia pręsupponitur in eo, ꝙ ideo hic statutum fuit ne ignorātes pœna statuti afficiantur ne per hoc periculum incurrerent animarum: si enim sunt ignorantes qualiter periculum animę incurrere possunt, cum ignorās non delinquat nec contemnat. l. si quis ignorans. ff. loca. c. inter alia. & c. si vero.
62 de sentē. excom. † & peccatum non dicitur, nisi vbi adest voluntas. c. j. §. j. xv. q. j. quę in ignorante cessat: vt in. l. ij. ff. de iudi. & ideo dicas ꝙ iste tex. debet intelligi de ignorante post duos menses a tempore publicationis: quia talis præsumitur sciens, per ea quæ superius dicta fuerunt, vel in ignorātia crassa vel supina ¶ Vel dicas ꝙ iste tex. debet intelligi quando statutum inferiorum ordinariorum erat editum super eo quod prius erat a iure communi statutū erat, tamen in eo statuto addita pœna puta

excommunicationis, q inferiores facere possunt per gl. in clementi.ne romani.in ver.tolli.de elec.vnde fuit hic probabile dubium quia ex quo phibitio erat facta a iure communi, nunquid faciens contra ius commune incurrat pœnam positam in statuto facto super eodem casu, quod quidem statutum delinquens poterat ignorare, & determinatur hic q non, ne ignorans illaqueetur ad periculum animæ, & istum puto esse verum sensum istius literæ, de quo tamen latius dicam.j.in glo.ignorantes.

63 ¶ † Glo.ordinariorum. No.ex ista glo.q appellatione ordinariorum non solum venit maior ordinarius: vt in.c. j.de offi.ordi.&.c.cum episcopus.de offic.ordi.j.eod.sed etiam quilibet inferior: vt est text.& glo. in.c.ordinarij.j. de offi.ordi.& istud procedit fm Domini.ibi quãdo materia super qua ponitur hoc verbum est proportionabilis inferioribus, secus autem si non omnibus equaliter competeret, & ita fm hoc dispositio istius text. debet restringi ad illos tantum inferiores, qui territorium habẽt & iurisdictionem: vt dicit Archi.hic, & sequitur Abb.in c.cum contingat.in.x.col.de foro compete.& hoc latius declarat Soci.in consi.cclxxxv.reuerẽdissimus.in.ij.col. lib.ij.vbi varie interpretantur verba istius text. quibus cessantibus frustra statuta erunt condita cum non reperiant subiectum quod ligent.argu.eorum quæ not.in.c. j.in glo.omnibus.ẽ.co.tit.in antiquis.&.l.fi.ff.de iurisdi. omni.iudi. ¶ Et hoc de plano procedit in statutis pœnalibus, de quibus iste text.loquitur, Nam talia requirunt territorium: vt idem Abb.dicit in.d.c.cum contingat.in xv.col.secus vero in statutis non pœnalibus factis ad ordinationem alicuius ordinis collegij vel cõgregationis: & ita procedit doctrina Bar.in.l.omnes populi.fol.ij.de iusti.& iur.& quæ dicit Alex.in consi.xxxv.colũ.fi.lib.iiij. & Areti.in.c.post cessionem.de proba. & puto ita etiam posse procedere quod dicit Abb.in.c.consensus. de cle. non resi.dum dicit, q concilium generale potest constitutionem facere cum habeat iurisdictionem: per istũ tex. tamen ex quo non habet territoriũ deberet eo modo intelligi, vt dixi, nisi dicas q ratione papæ qui est in concilio vt caput: vt in.c.innotuit.de elec.sortiatur illud priuilegium statuendi etiam cum pœna, argu.eorũ quæ Mod.

tradunt: vt in.c.j.de iudi.ponderãdo suprascriptionem illius tex. ¶ Secũdo iste text.debet intelligi de ordinarijs constitutis a iure,& sic perpetuis, secus vero de illis qui accidentaliter creantur a capitulo vel papa super aliquo negocio: vt no.declarat Pau.de ca. in consi.iij.incip.qui additione non indiget.col.fi.in.j.vol.& sequuntur Mod. in.c.post cessionem.de proba.& istud not. sentit Abb.in c.irrefragabili.in.v.col.de offi.ord.dum alleg.istum tex.
64 ¶ † Sed aduertendum est: quia istud dictum Pau. de ca. non videt verum: nam idem iuris est de ordinarijs perpetuis quod de tẽporalibus qui ad nutum reuocari possunt dummodo possint esse perpetui: vt est glo.communiter approbata in cle.ij.de rescrip.& ibi late dixi, argu. tex.in.l.iurisperitos.ff.de ex.tut.nã paria sunt ꝙ aliquid sit perpetuum, vel possit esse perpetuum.l.sufficit, & ibi glo.ff.de condi.inde.cum concor. quæ alleg. Iason in.l. principalibus.ff.si cer.pet. Et de hoc videtur esse casus
65 in.c.j.de locato.† vbi legatus potest facere statuta, quæ durant etiam legatione finita: vt dicit text. in.c.nemini. de offi.lega.& tamen nulli est dubium, ꝙ tales legati possunt ad nutum papæ reuocari. ¶ Et ista omnia de plano procedunt in statuto condendo: quia tali casu paria sunt aliquid esse perpetuum vel temporale dummodo possit esse perpetuum: quia de commodo & fauore ius dicentis agitur & vtilitate reipublicæ, secus tamẽ in pœna de qua statutum loqueretur, vel in odiosis: quia tũc procederet dictum Pau.de cast.per ea quæ dicit Abb.in.c.de multa. in.v.col.de præben.& in.c.cum non ignores.eod.ti. vbi concludit ꝙ dispositio illius tex.quę est pœnalis,& loquitur de dignitatibus habebit locum in perpetuis, non autem in illis quæ possunt esse perpetuæ, vt ibi per eũ, iunctis his quæ ipse dicit in.c.licet.in prin.de foro compe.& in.c.j.de cogna.leg.& in.c.cum olim.de rerum permu. Et pro ista declaratione facit in simili dictum Bart.in.l. item si in potestate.in fi.ff.de his qui sunt sui vel alie.iur. & isto modo declarantur etiam ea quæ Deci.dicit in.d.c. post cessionem.in.j.no. ¶ Et circa hoc est vlterius notandum, ꝙ licet appellatione ordinariorum cæteri cum episcopo comprehendantur, vt.s.dictum est: tamen ex alia qualitate episcopus ab alijs inferioribus distinguitur.

Quia licet inferiores etiam ordinarij dicantur, solus tamen episcopus ordinarius dioecesanus dicitur: vt dicit Cardi.in clemen.j.in.xviij.q.de supplen.negli.præla.& tradunt doc.in.c.cum olim.de præscrip.& in.c.cum episcopus.&.c.ordinarij.per illum tex.de offi.ordi. lib.vj.& in clemen.j.post glo.de vita & hone.cleri.& an habentes curam animarum comprehendantur sub ista vel simili prerogatiua, vide Abb.in.c.decernimus.in.vj.col. de iud.

1 Episcopi possunt in suis dioc.statuta condere, dum tamẽ non sunt contra ius canonicum.

2 Episcopus dicitur concurrere cum capitulo, tanq̃ generalis ordinarius etiam in casu in quo prælati inferiores haberent iurisdictionem.

Ratio quare ecclesiastici non possunt statuere contra legem papę,& layci pñt contra legẽ imperatoris.ibidẽ.

3 Layci ratione animæ subijciuntur canonibus & præceptis papæ.

Lex ciuilis dirigit hominem in deum sicut ius canonicum.ibidem.

4 Imperator recepit potestatem a populo, qui retinuit sibi hanc potestatem, sed papa recepit a deo.

5 Omnis potestas temporalis a deo est.

6 Vnus debet esse princeps.

7 Par in parem, nec minor contra minorẽ imperiũ habet.

8 Quando aliquid est aperte dispositum de iure canonico & non reperitur illud clare de iure ciuili, standum est dispositioni iuris canonici.

Intellectus.l.omnes populi.de iusti.& iure.ibidem.

9 Sententia excommunicationis appellatur sententia, tamen non proprie declarando, vt ibi.

10 Sententia capitalis vel priuationis bonorũ sentẽtia proprie dicitur.

11 Excommunicato non fit ad finẽ vt aliquis principaliter puniatur, sed vt emendetur.

12 Quod dicitur de toto respectu totius idem dicẽdum est parte respectu partis.

13 Actio ita datur in factum per interlocutoriam sicut per diffinitiuam.

4 Verba simpliciter prolata generaliter debent intelligi.

15 Sententia interlocutoria dicitur absolute sententia.
16 Episcopus per suum statutum potest imponere pœnam ipso iure de delicto pro quo ius aliã pœnã imponit.
17 Episcopus potest facere statutũ ad reformationẽ morũ.
18 Factum a iure damnatum potest episcopus ꝓhibere sub certa & noua pœna.
19 Lex positiua si est consona iuri diuino, si tamẽ ei aliquid additur additio facit eam differre a iure diuino.
20 Species reassumens genus est potentior ipso genere.
21 Nemo debet duplici pœna puniri.
22 Electio facta vno ex canonicis cõtempto, an sit cassanda vel sit nulla.
23 Cui prohibitum est mutare ius a fortiori illi prohibetur posse addere.
24 Verbum non potest est naturæ talis vt inducat formam.
25 Episcopus non potest facere contra legem superioris, & non potest per suum statutum cõtrariam pœnam ponere. numero. 28.
26 Episcopus non potest pœnas ipso iure quæ afflictionem corporis, aut infamiam inducunt imponere.
27 Forma duplex est quædam hominis alia iuris.
Intellectus ad istum tex. ibidem.
28 Vbi forma a iure non esset data simpliciter, sed cum decreto annullatiuo tali casu potest procedere regula.
29 Episcopus põt contra ius ciuile statuere, ꝙ exceptio non numeratæ pecuniæ perpetuo opponatur.
30 De iure canonico exceptio non numeratæ pecuniæ perpetuo opponi potest.
Constitutionis ius fortius est ꝙ̃ dispensationis. ibidem.
31 Layci subijciuntur statuto episcopi tendentis in vtilitatem animæ & inducenti euitationem peccati.
32 Absolute dici non potest, ꝙ papa vel episcopus statuere possint contra laycos.
Iudices temporales de peccato subditorum cognoscere possunt.
33 Episcopus in foro contentioso non potest per suum statutum ligare delinquẽtes laycos ad peccatum, nisi ob negligentiam iudicis sæcularis relinquentis peccata impunita.
34 Modi aliqui ad statutum confirmandum.

35 Episcopus receptans furem incidit in excōicationē latā.
36 Papa proprio iuramento ligatur, neq; se ab illo sine causa absoluere potest, Sed vbi per viam statuti iurat creditur non tenere. nu. 39.
Paulus. ij. & Gregorius. iiij. iurarunt in conclaui ante assumptionem non creare cardinales, quod postea nō seruarunt. ibidem.
37 Iuramentum actum als de sua natura reuocabilem facit irreuocabilem.
38 Papa iurans in statutis non ligatur iuramento.
39 Statutum non extendit vires suas extra territorium, declarando late, vt hic.
40 Subditus episcopi non ligatur pœna statuti prohibentis sub pœna excommunicationis ne quis tali tempore vadat de nocte si est extra territorium.
41 Statutum dicitur esse iniustum quando excedit fines iurisdictionis.
42 Si statutum dat præmium occidenti bannitum comprehendit etiam occidentem bannitum extra territoriū.
43 Quando delictum originē habet a loco statuentis ex causa iam damnata tali casu statutum porrigit effectū suum extra territorium.
44 Patronus ecclesiæ non poterit etiam tempore fundationis disponere de iuribus ipsius ecclesiæ in præiudiciū ipsius episcopi.
45 In traditione rei suæ quis pōt apponere pacta quę vult.
46 Mandata, & rescripta principis etiam generalia recipiūt interpretationem ſm potestatem mandantis.
47 Mandatum generale generaliter debet intelligi.
48 Quando agitur de iurisdictione non valet argumentum hoc potest fieri in specie ergo in genere.
49 Licet quis possit absoluere non tamen potest excōicare.
50 Absolutio est iurisdictionis voluntariæ, & fit quandoque extra territorium.
51 Delegato iuristæ procedenti non resistitur.
52 Extra territorium iudici potest resisti.
53 Episcopus non solum a pari, sed etiam ab inferiori prælato potest iudicari & puniri quando deliquit in illius territorio.
54 Ad cognoscendum an appellatione iudicis comprehen

datur secularis, vel ecclesiasticus consideratur subie/cta materia.

55 Qui statuere non potest: potest tamen statuẽdo pœnam addere.

56 Licet quis extra territorium statuere non possit, poterit tamen declarare.

57 Si extra territorium quis non habet iurisdictionem non potest eam pacto priuatorum consequi.

58 Sacerdos parrochialis existens extra territorium suę par rochiæ poterit parrochianum suum vbicunque con/fiteri & absoluere.

59 Imperator nõ poterit aliquem legitimare in terris subie ctis papæ.

60 Duplex est iurisdictio.

61 Dispensatio quomodo potest fieri extra territorium.

62 Statuta episcopi, an sint perpetua vel sint potius tempo ralia. numero. 66.

63 Statutum episcopi dentur ius prætorium, & an in eo re/quiratur consensus.

64 Ad perdendum priuilegium clericale iura requirunt tri nam monitionem.

Episcopus putatiuus an possit statuta facere. ibidem.

65 Legatus de latere, an possit facere statuta perpetua.

Legati appellatione de maiori intelligitur. ibidem.

66 Perpetuum esse aliud est, & aliud tanq̃ perpetuum.

67 Differentia est inter sententiam & statutum.

68 Multa prohibentur fieri quæ post facta tenẽtur. ibidem.

69 Iudex debet proferre sñiam sedendo, declarando vt ibi.

70 Verba nullius momenti possunt annullationem ipso iu re importare.

71 Ius ciuile potest impedire obligationem naturalem ne nascatur.

72 Filiæ ingratæ potest pater negare dotem.

73 Statutum nunq̃ obseruantia confirmatũ potest tolli per decem annos.

74 Actio facilius impedit̃ q̃ exercitium actionis iam natæ.

75 Verba statuti quomodo intelligi possunt vt formã dent futuris negocijs & præteritis in dubio potius debent intelligi de futuris.

76 Verba præteriti subiũctiui pñt ẽẽ ad futurũ detorqueri.

77 Verbum

77 Verbū habens duo significata debet in vtroq; verificari.
78 Intentio principis potest dupliciter constare.
79 Verborum coniectura capitur ex eius significatu.
80 Intellectus istius tex.
81 Intellectus.c.fi.§.de constitu.
82 Episcopus maior ordinarius dicitur alijs inferioribus.
83 Iurisdictio est indiuidua.
84 Episcopus & legatus potest causas vnius ciuitatis in alterius dioc.tractare.
85 Statutum episcopi non ligat aliquem extra territorium: sed ligabit delinquentem in dioc.in loco exempto.
86 Locus exemptus dicitur extra iurisdictionem episcopi.
87 Territorium quid sit.
88 Ciuitas aliquando potest habere territorium, licet non habeat iurisdictionem.

1 Statuto. ¶ † Nota primo φ episcopi possunt in suis diocesibus statuta condere, dum tamen nō sint contra ius canonicum: vt late tradit Fely.in.c.super his.de maio.& obe.& dico.l.in.ij.not.& tenet Bart.in.l.j. ff.φ quisq; iur.& in.l.omnes populi.in.ix.q.j.q.princip. ff.de iusti.& iur. ¶ Istud tamen procedit dummodo adsit consensus capituli,& talia statuta rationabilia sint & non ambitiosa: vt concludit Inno.in.c.vestra.de loca.& Bal. in.l.nulli.C.de senten.& illud dictum Inno.sequit Fely. in.c.cum omnes.in.vj.col.de consti.declarando & limitando notabiliter: vt per Firmia.in tracta.de episcopo. in.ij.parte.iiij.libri in.xv.q. fol.xvj. & Areti. in.§.ius autem ciuile.in.iij.colum.institu.de iure naturali.cuius dicta non refero: qa mei moris non est alienis plumis mihi alas componere,sed proprijs inuentionibus vti:& tali ca
2 su quando consensus,vt dicitur,capituli requiritur † episcopus dicit concurrere tanq̄ generalis ordinarius, etiā in casu in quo prælati inferiores haberent iurisdictionē: vt dicit Abb.declarando dicta Archidi. hic in.c.cum ab ecclesiarum.in fine de offi.ordina.& ita declarari debent dicta Abb.in.c.siquis.in.ij.nota.de maiorita.& obedien. ¶ Sed aduertendum est, quia illud dictum Innocen. licet ab omnibus approbetur, mihi tamen non satisfacit: quia tex.iste simpliciter loquitur de statuto episcopi & de consensu capituli nullam faciat mētionem: ergo videtur

N

ꝙ solus episcopus hoc facere possit:& idem est in.c.siqs. de maiorita.& obedien.& si papa hoc voluisset vtiqꝫ expressisset:vt in.c.ad audientiam. de deci. & quia episcopus in diocesi sua censetur papa.c.j.versicu.de perferendis.de sac.vnctio.& in clemen.j. de pœnis. ¶ Sed modo pulchrum est videre, quæ est ratio quare episcopus nec subditi canonici non possunt statuere contra legem superioris, populus autem secularis potest contra imperatorem. Domi.hic,& Moder.§.eod.in.c.j.in.iij. col. se remittunt, & non bene, cum hic merito hoc discutiendum esset:& ideo super ista.q.repetio varias rationes vna fuit Abb.in.c.fina.de consuetu.ꝙ ideo hoc est: quia ius canonicum tendit principaliter ad salutem animarum:vt.§. in principio istius capituli fuit dictum, & clerici huic fini renunciare non possunt, quæ ratio cessat in laycis statuentibus contra ius ciuile:& istam rationem sequitur Iason in repetitio.l.omnes populi.in.ij.col.de iusti.& iure. ¶ Sed ista ratio nihil valet & reprobatur, per ea quæ dixi.§.in princi.istius text.quia non est verum, ꝙ indistincte ius canonicum tendat ad vtilitatem animæ:vt ibi latius probauit:& saltem esset dicendum ꝙ clerici contra canones non concernen.principaliter vtilitatem animarum sed corporalem & ppriam ipsorum possent statuere vt circa ordinem iudiciarium & modos appellandi & excipiendi introductos a iure canonico, qui non concernunt vtilitatem animę, sed mere ciuilem, & tamen hoc illis non conceditur. Præterea attēta illa ratione dicemus papam etiam non posse statuere contra ius canonicum: quia esset statuere contra vtilitatē animarum, quam vsqꝫ ad sanguinem defendere tenetur papa:vt in.c.sunt qui

3 dam.xxv.q.j. quod tamen est falsum. † Præterea ex alio ista ratio non est bona:quia habemus quod layci ratione animæ subijciuntur canonibus & præceptis papæ:vt in c.nouit.de iudi.tradunt omnes in.c.j.& in.c. nam concupiscentiam.de consti.& non solum papæ, sed etiam episcopis:vt hic est tex.quem no.ad hoc Domi.& in.c.ij.de maio.& obe. & tamen habemus ꝙ layci possunt statuere contra ius canonicum:vt est tex.quem ibi not.Abb.& omnes in.c.venientes.de iur.iur. si igitur ratio sua fuisset vera ꝙ ius canonicum considerat vtilitatem animarum

illa statuta a canonibus reijcerentur etiam in laycis cuius contrarium videmus. Item atteta supradicta ratione, neq; etiam clerici possent consuetudinem inducere contra canones cum repugnaret fini æterno, & sic vtilitati animarũ ad quem canones diriguntur: vt in.c. quáto. & in.c. ex parte. de consue. cuius cõtrarium probatur in.c.fi.eo.ti. Neq; eadem ratione attẽta contra ius ciuile layci possent statuere ex eo: quia leges ciuiles etiam principaliter vtilitatem animarum concernunt: vt supra dictum est in principio istius capituli. Nã ius ciuile dicit, ꝙ oportet prius animas deinde linguas fieri eruditas: vt dicit text. in. § pe. in proæ. digestorum, & tex. quem ibi ad hoc ponderat Ange. in. §. cumq; hoc in proæ. insti. ex quo proæmio intentio finalis constituentis colligitur: vt in l. fi. ff de hæredi. insti. & facit tex. in. l. sancimus. C. de epis. & cleri. & tamen videmus ꝙ layci statuta contra leges facere possunt: & ideo aliam rationem assignat do. Anto. in.c. cum. M. supra eo. ti. & in.c. I. de transla. episco. quam alibi sæpe Moder. sequuntur, & Præposi. in.c. frustra. in. iii. col. viii. distin. † ꝙ ideo hoc est, quia imperator recepit potestatem a populo, qui in translatione imperii retinuit sibi hanc potestatem, sed papa recepit a deo non a clericis: & ideo clerici nullam vnq̃ potestatem habuerũt. ¶ Sed istam rationem eleganter deridet Imo. in.c. i. de transla. præla. & And. sicu. in.c. fi. in. xiii. col. nu. 106. de consue. qui reiecta ista ratione sequitur primã & cum eo transeũt Moderniores. ¶ Mihi etiam ista ratio ex alio non satisfacit ex eo: quia attenta tali ratione etiam consuetudo, quæ a potestate originẽ summit: vt dicit Bar. in. l. i. in fi. ff. de legi. & Moder. in rub. de consue. non deberet posse induci a clericis contra canones cuius contrariũ est verum, nec eadem ratione attenta layci in rebus suis contra canones possent statuere, cum ipsi nõ dederint potestatem papæ: cuius contrarium probatur in. d.c. venientes. ¶ Præterea attenta supradicta ratione idem esset dicendum in laycis statuentibus contra ius ciuile: nam licet imperator imperium a populo habuerit, potestatem tamen condendi legem, quæ post translatum imperium competit imperatori non a populo, sed a Deo procedit: vt patet Prouerb. viii. c. per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: & hoc expresse dicit tex. in. §. quia igi

tur.in aucten.de fide instrumen. & in.l.fin.xxiij.q.j. cum concordan.quos scribit Paris de puteo in tractatu de re militari.fol.j.in.iiij.colum.& dixi supra in principio istius capituli. † Nam omnis potestas temporalis a deo est: vt in.c.nec mirum.xxvj.q.v. & ideo cõsiderata ista ratio ne deberemus dicere ꝙ layci statuere non possent contra imperatorem, cuius cõtrarium communiter omnes fatentur hactenus reprobatæ sunt omnes rationes doc. quid dicendum.

5

¶Mihi videtur ꝙ inaniter omnes torquẽtur in assignãdo rationem non considerato fundamento: nam si recte cuncta pensantur non cauetur expresse in iure ciuili, ꝙ inferiores layci possunt statuta facere contra principem q̃uis pertinaciter doctores hoc defendant, cuius opi.signifer fuit Albe. in tractatu statutorum parte prima in septima & octaua quæstione, & alij plures sequuti eum, cum ad hoc dicendum neq; ratio naturalis suadet, neq; iuridica: nam contra naturam potius iudicatur ꝙ membra a capite separentur: vt in.c.quoniam.de offic. ordi. quod fit si a lege principis subditi recedunt contra le-

6 gem eius calcitrando, & contrarium statuendo: † nam vnus debet esse princeps: vt dicit textus hoc probans ratione naturali in.c.in apibus.vij.q.j. & Aristo.ij.Metha. Abb.in disputatione sua prima: & pluralitas est naturæ inimica: vt in.l.finali.ff.de rerum diui. nec potuit Roma duos pati reges, vt ibi dicitur: sed dicere ꝙ layci pro suo arbitrio possint tollere legem principis esset dare pluralitatem principatuum, cum condere legem sit de supremo imperio, & de reseruatis in signum excellentiæ: vt tradunt omnes in lege prima de officio eius.& in lege imperium.ff.de iurisdictione omnium iudicum. hoc tamẽ est inconueniens igitur &c.

¶Non obstat textus in lege omnes populi. per quem communis opinio mouetur: quia ille textus non dicit ꝙ populus possit statuere contra legem principis, sed simpliciter ꝙ potest statuere: vnde intelligendum est illos posse præter legem in casibus non decisis a iure etiam vel secundum legem: vt in lege magistratus.ff.

7 ad municipales. † Ad hoc bene facit regula clara, ꝙ par in parem, nec minor contra minorem imperium

habet.l.nam & magistratus.ff.de arbi.per quem tex.istis opi.tenuit glo.in.l.si feriati.ff.de ferijs.&.l.ille a quo.§. tempestiuum.ff.ad treb.& habetur in.c.q super his.de maio.& obe.sed dicere populu posse tollere legem principis est maiorem minori submittere,& hoc est contra iura,ergo &c. ¶ † Praeterea hoc ex alio suadetur,nam clarum

8 est,q quando aliquid est aperte dispositum de iure canonico & non reperitur illud clarum de iure ciuili stādum est dispositioni iuris canonici in vtroq foro.c.j.&.ij.de ope.noui nuncia.Fely.in.c.in causis.col.j.& in.c.fraternitatis.col.ij.de testi.sed de iure canonico dispositu est, q inferiores tollere non possunt.l.superiori.vt in cle.ne romani.de elec.ergo illa dispositio habebit locum de iure ciuili postq aperte cōtrarium non apparet,nisi de expressa indulgentia,siue priuilegio principis hoc populo concederetur:vt in.c.venientes.de iure iur.& isto modo posset tolli tex.sm alium intellectum in.d.l.omnes populi.cum simi.quae allegantur.

9 ¶ † No.vlterius ex isto text.ibi sententia,q sententia excommunicationis appellatur sententia,tamen hoc non est verum proprie loquēdo:quia potius dicitur esse poena:vt dicit hic Archi.& communiter alij,adde eundem Archi.in.c.si.xviij.dist.&.ij.q.j.in summa,cum concor. quae scribit Fely.in rub.de re iudi.in.viij.col.versic.non obstan.& dixi latius in rubri.de senten.excom. Et hoc de plano procedit quando excommunicatio apponitur in statuto,de quo tex.hic loquitur,secus vero in excommunicatione,quae profertur ab hanc:quia talis bene dicitur sententia interloquutoria,& ita And.sic.& Moder.tenēt in rub.de re iudi.in cle.& hic.Ex quo inferunt,q statutu loquens de sententia non comprehendet excommunicationem:vt hic late per ipsos. ¶ Adde pro ista opi.Abb. in rub.de re iudi.in fi.& in rub.de senten.excom.& vtrobiq Fely.& idem Abb.in.c.praeterea.el.ij.in.v.col.de appella.& sequuntur quidam Moder.repe.g.in prin.istius capituli fol.xxj.& ratio praedictoru est: quia cum excommunicatio sit quaedam interlocutoria non venit proprie appellatione sententiae:vt concludit Alex.& alij in rubr. ff.de re iudi.per.l.q iussit.eo.tit.& quia verba debent accipi in potiori significatu.&c.

¶ Tamen circa hæc omnia considerandum est. Primo, quia illa ratio communis ꝙ excommunicatio, ideo sententia non dicatur, ex quo punit non videtur vera: quia eadem ratione esset dicendum in alijs sententijs, quibus crimina puniuntur: & tamen hoc est falsum: † quia sententia
10 capitulis vel priuationis bonorum sententia proprie dicitur: vt in.l.iiij.& quinta. de bo. perscrip. & toto titulo C.de senten.pas.& quia tex.noster hic simpliciter excommunicationem appellat sententiam: ergo in dubio debet intelligi de sententia proprie.l.j.& ibi Bart.ff.de fonte.& l.non aliter.de leg.iij.& hoc idem paret in rub. de sente. excom.nam ibi etiam simpliciter excommunicationem appellat sententiam, & illa differentia, quæ fit, an ab statuto vel homine excommunicatio proferatur iu e non probatur, immo parificantur: vt tradit Fede. de senis in consi.ij.in pri.& est tex.in.l.seruus hac lege.C.commu.delega.&.C.de re.alie.l.fi.quia isto casu nulla videtur differentia: quia vtroq; modo excommunicatus puniri dicitur, & sententia quæ ab statuto profertur, vel a lege etiã canon late, vel ferendæ sententiæ dicitur: vt tradit Fely.
11 in.c.rodulphus.de rescrip.† Et quia excõmunicatio non fit ad finem, vt aliquis principaliter puniat, sed vt emendetur, & isto respectu sententia excommunicationis medicinalis dicitur: vt in.c.cum medicinalis.j.de senten.excom.& propterea illa ratio non tollit, quin absolute sententia dici potest. ¶ Et ex hoc infero, ꝙ statutum loquens de sententia comprehendet proprie excommunicationẽ nec illud obstat, ꝙ interloquutoria non fit proprie sententia, quod ex rub.C.de senten.& interro.videtur colligi, dum ibi ponitur vt diuersa: quia ad hoc respõderi potest, ꝙ illa dictio &, in illa rub.ponitur inter genus & speciem: vt in rub.de serui.& aqua.& illa opi.est vera quando in sententia interloquutoria non concurrit eadem ratio: prout declarat late Deci.in.c.super eo.el.ij.in.iiij.no.de appel.post alios, quos ibi adducit: & licet dicat ꝙ sententia imponit finem controuersiæ, idem est dicendũ in interloquutoria, quæ etiam imponit finem illi articulo, super quo profertur diffinitiue: vt est gl.in.l. siquis iusiurandum.C.de reb.cre.& in.l.siquis a liberis.§. siquis ex
12 his.ff.de libe.agnoscẽ.† & sic quod dicitur de toto respe

ctu totius, idem dicendum est de parte respectu partis: vt no. Iason in .l. iurisgentium. §. adeo. in .j. not. ff. de pac. & in .l. a iudice. in .iij. col. C. de iudi. And. sicu. in .c. j. in .ix. col. de lit. contest. & vulga. l. quae de tota. ff. de rei vendi.
13 †Et hoc vlterius suadetur: quia videmus ꝙ ita dat actio in factū pro interloquutoria, sicut pro diffinitiua: vt not. glo. in .l. fi. §. de necessitate. C. de bonis q̃ libe. ¶ Nec ob. ꝙ verba in potiori significatu sunt intelligenda. l. j. ff. si ager vecti. quia illa regula procedit quando in alio mino
14 ri intelligi non possunt: & ita procedit. d. l. j. † als verba simpliciter prolata generaliter debent intelligi: ita decla rat. d. l. j. no. Bar. in .l. si mater. §. pen. ff. de excep. rei iudi. sequitur Iason in .l. incerti. §. si nummi. in .j. col. nu. 6. ff. de condi. indc. & in .l. j. in princ. col. xvj. de acqui. posses. nouissimi repe. in .c. j. in .iij. col. de iudi. & Soci. in consi. vlti. in .ij. lib. ¶ Et ista omnia in ratione efficaci fundant: quia negari non potest ꝙ iste terminus sententia, sit dictio generalis: ergo proprie comprehendit suas species. l. siquid earum. §. interemptum. ff. de leg. iij. licet Soci. in l. j. de vulg. & pup. & in rub. & sic ita comprehēdit interlocutoriam sicut diffinitiuam, sicut iste terminus animal vt genus ita proprie praedicatur de boue sicut de homine, nec ob. etiam tex. qui ad hoc de interloquutoria allegatur in .l. si ex causa. §. nunc videamus. ff. de mino. quia ille tex. de sententia non loquitur: sed praesupposito ꝙ de sententia loqueretur ex alio ille tex. non procedit propter delictum minoris. Ita illum tex. declarat Bar. in .l. si quis in tantam. in .ij. colū. ver. quaero quid de pupillo. C.
15 vnde vi. & finaliter † ꝙ sententia interloquutoria absolute dicatur proprie sententia, tenent Mod. regien. in rub. ff. de re iudi. & Franci. de Aretio in trac. quae sit sententia diffinitiua. in pen. q. rationibus de quibus ibi per eos, ad quos supradicta addi possunt. Nam ista videtur satis probabilis opinio.
16 ¶ †No. tertio ex isto text. s̃m Domini. ꝙ episcopus per suum statutum potest imponere poenam ipso iure de delicto, pro quo ius aliam poenā imponit non ipso iure, ita est hic tex. nota. quem ita intelligit Abb. in .c. cum contingat. in .ij. col. de foro compe. per quem dicit nota. Card. in .c. ex tuę. de clericis non residen. ꝙ licet de iure com

munui clericus non residens sit priuandus beneficio:ta
men episcopus potest per suum statutum imponere pœ
nam ipso iure, videlicet, vt sit priuatus: facit pro hoc eti
am glo. in cle. vt hij qui. de ætate & quali. & istam opi. per
tex. nostrum tenet Abb. licet de Card. mentionem non
facit in c. quoniam. §. porro. in pen. col. nu. 11. vt lit. non
conte. & ad hoc istum tex. alleg. Bal. in c. reprehẽsibilis.
in. ij. col. versic. quæro vtrum. de appella. ¶ Amplia hoc
quod dicitur de episcopo procedere in legato: nam si in
feriores hoc facere possunt: vt hic a fortiori legatus: & ita
istum text. ampliat Abb. in c. ꝙ translationem. in. ij. col.
17 de offi. lega. & sic habes ex hoc † ꝙ episcopus non solum
potest corrigere excessus subditorum, sed etiam statuta
facere ad reformationem morum per appositionẽ pœ
ne ipso iure, dum tamen sint ẽm regulas canonum, q̃uis
etiam præter ius canonicum statuere possit pœnam etiã
addendo, vt superius dictum est, in casu vbi ius pœnam
non apposuit, vel si apposuit eam poterit augere: vt pa
tet hic, sed contra ius non potest hoc facere: & ita istũ tex.
ad hoc alleg. Abb. in c. licet. in. ij. no. de offi. ordi. & Geor.
Natam in repe. cle. sæpe. in. xlix. colũ. de verbo. signifi. &
idem est in papa in casibus in quibus statuere nõ potest,
vt contra ius diuinum: nam potest præter ius diuinum
statuere apponendo pœnam: vt tradit Fely. in c. cum. p.
col. pe. de fide instru. & hoc idem est in concilio generali:
nam tollere non potest. l. papæ, licet præter eam possit
statuere: vt est glo. sing. in cle. ne romani. in ver. electio
nem, & ꝙ episcopus possit ius cõmune adiuuare etiam
per pœnam ipso iure, vt hic dicitur, tenet Abb. in c. quo
niam. §. porro. in. vij. col. vt lit. non contest. & Moder. Bo
noniẽn. in c. j. in. vij. col. ẽ. eod. tit. & ad hoc Abb. tradit
vnũ simile in practica in d. c. q̃m. §. in alijs. in. xxvj. colũ.
eo. tit. & per hoc dicit etiam Abb. in c. ex frequentibus.
in. ij. no. de insti. ꝙ superior poterit facere statutum ful
minans excommunicationem ipso facto contra tenen
18 tes beneficia sine legitimo titulo: & alleg. text. hic † & sic
potest factum a iure damnatum prohibere sub certa &
noua pœna: vt tradit idem Abb. in c. a nobis. per illum
& istum tex. de sentẽ. excom. & hoc de additione pœnæ
late prosequitur Fely. in c. ꝙ super his. in. v. col. de maio

19 vi.& obedi. † Et intantum operatur hæc additio pœnæ, ꝙ licet lex positiua sit consona iuri diuino, si tamen ei ali quid additur illa additio facit eam differre a iure diui no,& iudicatur de ea idem quod de iure positiuo: ita est tex.hic, quem ad hoc ponderat Felyn.in.c.j. in.v.col.de treu.& pace.& ita declarantur dicta sua in.c.ij.in.ij.col. de proba. Nam hoc statutum episcopi de quo loquit iste tex.prohibens furtum quod alis est damnatum lege diui na in additione pœnæ limitat per ius positiuum, vt non liget extra territorium statuentis sicut ius positiuum: &
20 ex hoc comprobatur illa regula, † ꝙ species reassumens genus est potentior ipso genere: vt in.c.ij. & ibi dico.J. de præben.lib.vj. Hoc tamen procedit respectu pœnæ appositæ in statuto, non autem respectu qualitatis deli cti: quia ius diuinum per hoc non alteratur, sed potius adiuuatur: vt in.l.hac consultissima.c.de testa.& ita etiam limitatur & declaratur dictum Card. in cle. statutum.in in.iiij.col.de elec.dum dicit quod idem iudicatur de ad ditamento quod de principali vt procedat cæteris pari bus, vt quia habent similitudinem in origine & natura, secus si aliter qualitas alteratur per additionem: vt in.l. ius ciuile.vbi no.Iason.ff.de iusti.& iure. facit bene text. in.c.statutum.j.de elec.

¶ Sed circa prædicta diligenter est aduertendum in pri mis non videtur verum istud dictum Domi.communi ter approbatum, ꝙ episcopus possit per suum statutum imponere pœnam ipso iure in casu super quo ius com
21 mune aliam pœnam imponit ex eo: † quia nemo debet duplici pœna puniri.c.at si clerici.de iudi.cum simi. cũ per pœnam appositam per episcopum pœna iuris com munis non censeatur sublata, nisi dicamus ꝙ istud dictũ debet intelligi quando pœna iuris communis non erat sufficiens pro illo delicto: quia tali casu non est inconue niens, vt quis duplici pœna puniatur: vt est bonus tex. in.c.cum in cunctis.§.clerici.& ibi no.Deci.in.ij.not.de elec.glo.no.in.c.mensuram.de pœni.dist.j.vel potest in telligi quando pœna iuris communis non imponebatur ipso iure: sed episcopus per suum statutum illam eandem inducit puniendo ipso iure: vt in exemplo Card.in.d.c. ex tuæ, quem sequuntur plures, quos.§.retuli. ¶ Sed vl-

terius cogitandum est: qa istud dictum Card. quod prædicti docto. tantum commendat adhuc non videt aliquo pacto verum, nec etiam absolute verum est episcopum addere pœnam posse ad ius commune: nam in primis contra opi. Card. & sequacium est dictum lo. an. in terminis in addi. ad Specu. in rub. de elec. vbi concludit, q episcopus non potest per suum statutum imponere pœnam ipso iure in casu super quo ius commune imposuit pœnam per sententiam non ipso iure, & exemplificat: vt
22 ecce de iure communi inductum est, † q electio facta vno ex canonicis contempto sit cassanda, non autem sit nulla ipso iure: vt in. c. q sicut. de elec. Si vero episcopus per suum statutum disponeret esse nullam ipso iure non valeret: & hoc tenet Oldra. in. d. consi. cclix. & hoc idem per viam regulæ videtur tradere Bald. in. l. pro gramma. C. comi. vel episto. & in specie contra opi. Cardi. in. d. c. ex tuæ, tenet Gaspar Calde. lo. an. & expressius Imol. in. d. c. ex tuæ. & videtur ista esse cõmunis opi. quam vltra prædicta expresse tenet Albe. in. l. de quibus. in. l. col. versic. item quæritur an circa electiones. ff. de legi & Oldr. cõsi. cclix. impugnatur electio. in. ij. colũ. immo fortius potest attētari, q episcopus non solum non potest per suum statutum imponere pœnam ipso iure, sed nec etiam aliquã aliam præter ius commune inducere per doctrinã Bar. quæ videtur in terminis in. l. fi. in fi. C. de proxi. sac. scri.
23 lib. x. † vbi concludit, q cui prohibitum est mutare ius a fortiori illi prohibetur posse addere: sequitur Oldr. in. d. consi. cclix. impugnatur electio. in. ij. col. Nam qui addit mutare dicitur: vt in. l. j. §. si quis simpliciter. de ver. ob. l. ius ciuile. ff. de iusti. & iur. sed episcopus prohibet mutare legem superioris. d. cle. ne romani. igitur & addere ad eam pœnam phibetur: & hoc vlterius efficacius probo sic: quia clarum est q inducta est forma a iure q episcopus, nec alij inferiores a papa possunt tollere legẽ superioris: vt in cle. ne romani. de elec. vbi text. loquit per
24 ver. non potest. † de cuius natura est inducere formam: vt tradit Iason in. l. j. in prin. per illum tex. ff. de verb. ob. & est tex. in. l. nemo potest. de leg. j. & c. j. de reg. iur. l. eo. lib. per quæ iura hoc tenet Bar. & Bal. in. l. gallus. in prin. in ij. col. ff. de lib. & posthu. cum sexcentis concord. quæ

congerũt Moder.in trac.legum connubialiũ.fol.clxxvj. cum seq.sed vbi inducta est forma paria sunt facere contra vel preter:vt est glo.nota.communiter approbata in c.si cui.in ver.praeter.§. de elec. tenet Abb. in.c.pisanis. in.ij.col.per illũ tex.de offi.deleg.Imo.post Bal.& Anto.
25 in.c.dilecti per illum tex.de maio.& obe.† sed episcopus non potest facere contra legem superioris:vt in.c.super his.de maio.& obe.&.d.cle.ne romani.ergo pariter, nec poterit praeter legem superioris facere constituendo poenam.Et per hoc ego damno opi.Abb.& Moder.in.c.prudentiam.in prin.de offi.deleg.dum ibi Abb.vult ꝙ licet episcopus non possit statuere contra legem papae:poterit tamen praeter legẽ facere apponendo poenam, quod dictum etiam sequutus est Fely.in.c.causamq́ꝫ.in.ij.col. de re iudi.&alibi saepe,sed illud non est verum: vt vides per istam regulam.

¶ Et ideo pro resolutione praedictorum considerandum est,ꝙ istud notabile Domi.& docto. verum est in casu in quo loquitur iste tex.videlicet in poena censurae,quae spiritualis est,& de facili reparari potest:vt in.c.cum medicinalis.de senten.excom.lib.vj.& habet in se specialẽ differentiam ab alijs:vt concludit Bal. in.l.j.in princi.ff.de
26 legi.† Secus vero videretur in poenis ipso iure,quae afflictionem corporis, vel infamiam inducerent: quia illas imponere non potest:vt declarat no.Bal.& Saly.in.d.l. programma. ¶ Sed cõsidera adhuc tu subtilis: quia ista distinctio non est generalis, nec eneruat ea, quae.ẽ.dicta sunt,quę praedicti docto.non viderunt. ¶ Et ideo ego ita dicerem,ꝙ aut a iure communi est statuta aliqua certa & determinata poena imponẽda, aut nulla primo casu episcopus non potest per suum statutum contrariam poenam imponere:& ita procedit dictum Io.an.in.d.rub.de elec.Nam si ius commune dicit ꝙ electio sit cassanda pręsupponit actum ante cassationem valere:vt tradit Bar.in l.iusiurãdum.ff.de iure iur.& Inno.in.c.cum in nostris. de cõcess.praebẽ.cum simi.si vero episcopus statuit poenam ipso iure vult actum statim non valere,& sic manifeste facit contra ius commune:& ideo merito illud statutũ non valeret per praedictam regulam: & hoc generaliter in omnibus casibus potest habere locũ,nisi poena sit me

diccinalis, vt hic: quia licet illa sit ipso iure imposita: non tamen concernit actum super quo ius commune disposuit, sed solum personam contrafacientem: & isto modo declaro, & approbo dictum Bal. in. d. l. pro grãma. & procedit iste tex. vel nisi pœna apposita a iure communi nõ esset clara in verbis, sed dubia propter diuersitatem opi. tunc enim episcopus posset pœnam ipso iure imponere, ita tenet Io. an. in. c. ex parte tertia. per illum tex. de verb. signi. & Io. de ana. in. c. fraternitatis. col. pe. de hæreti. aut vero ius commune prohibet aliquid non fieri: tamen super illo facto non apponit pœnam aliquam, & tali casu episcopus per suum statutum poterit apponere, vel ipso iure, vel per sententiam: & isto modo ego intelligo glo. in d. cle. ne romani. in ver. tolli. quod tene menti. nec obst. dictum Bar. in. d. l. fi. cum alijs allegatis: quia procedunt illa quando per illam additionem mutaretur substantia rei a'l's secus: vt no. dicit Archi. in summa. v. distin. faciũt etiam quæ Roma. dicit in consi. xlv. super eo quod quæritur. & ea quæ dicit Abb. in. c. ij. in. viij. col. vers. & aduerte. & versi. pone enim. de lib. obla.

27 ¶ Nõ ob. illud quod dicebatur de forma data in. d. cle. ne romani. qa aduertendũ est, ꝙ duplex est forma, quedã est hõis, alia iuris, prima annullat actũ, siue fiat cõtra siue fiat præter: ita procedit reg. illa glo. in. d. c. si cui. cum allega. superius: & ita expresse hoc dicit Car. in cle. j. in. xxx. q. de deci. quia tali casu durius agitur cum homine ꝙ cũ lege. vulg. l. celsus. de arbi. declarando vt dixi in. §. item si quis in fraudem. insti. de actio. In forma vero iuris distinguendum est: quia aut emanauit simpliciter prohibẽdo non tamen annullando, & tali casu factum contra formam non valet, sed factum præter non inualidatur; ita est doctri. Barto. notabilis in. l. omnes populi. in. vij. col. versi. circa secundum ibi quid dicemus. ff. de iusti. & iur. dum respondet ad. l. humanum. & declarat magistraliter Deci. in consi. xxv. & sm alium numerũ in consi. ccxxix. stante constitutione. in. ij. colũ. in. ij. parte. & aliquid per eundem in. c. de appel. in. ij. col. extra de appel. & ita procedit. d. cle. ne romani. & ita etiam declaratur tex. in. l. stipulatio ista. §. alteri. de verbo. obli. dum ibi datur forma ꝙ alteri stipulari nemo potest: & tamen præter illam for

28 mam valet stipulatio pœnæ: vt dicit ibi Barto. † Sed vbi
forma a iure non esset data simpliciter, sed cum decreto
annullatiuo tali casu potest procedere regula.d.c.sicut.&
ea quæ superius dicta sunt: & tūc paria essent contra for-
mam facere, vel præter per .g̃. dicta, intelligendo tamen
vt per glo.in cle.j.in ver.inhibentes.de iu.pa.ſm ꝙ eam
declarat Fely.in.c.ex parte.in.iiij.&.v.col.de constitu.&
quæ dicit Saly.in.l.vltima per tex.ibi iuncta.l.præceden
ti.C.de senten.ex pericu.reci.& Iason in.l.j.C.de summa
trini.& reassumunt Moder.quidam certe eruditi in trac.
de iure maritali.fol.clxvij. quæ omnia notanda sunt vl-
tra doctores.
¶ Et ista omnia quæ dicta sunt de plano procedūt quan
do de reuocanda, vel tollenda constitutione canonis epi
scopus disponit, secus vero si contra legem ciuilem sta-
tuisset: quia tali casu permissum sibi videtur: quia cessat
ratio in qua fundatur.d.cle.ne romani.& ideo Bal.in.c.
29 cum omnes.col.fi.de consti.dicit, † ꝙ episcopus poterit
facere statutum ꝙ exceptio nō numeratę pecuniæ inter
clericos possit opponi vsq; ad quadriennium non ob. ꝙ
ius ciuile contrarium statuat: quod sequitur Fely. in.c.su
per his.in fi.de maio.& obe. ¶ Sed considera tu, & audias
diligenter: quia in casu isto ideo statutum episcopi vale-
ret: quia p illud reuerteretur ad ius antiquū quo erat di-
spositum ꝙ.l.quadriennium tali exceptio proponi pos-
set: vt in.l.in contractibus.C.de non nume.pecu.& ita in
terminis dicit do.Anto.& Imo.in.c.fi.de soluti. sequitur
Soci.in consi.ccxlj.circa primam.in.vij.col.in.ij.vol.im-
mo dico tibi vnum, ꝙ tale statutum nō diceretur contra
30 ius ciuile, sed contra ius canonicum: † nam de iure cano
nico exceptio non numeratæ pecuniæ perpetuo opponi
potest: vt singulariter dicit Dyn.in regula locupletari.in
fi.l.de reg.iur.cuius opi. plures sequuntur, quos refert
Iason approbans istud dictū in.l.qui pecuniam. in.ij.col.
ff.si cer.peta.& ista est communis opi. vt dicunt Moder.
apostil.ad Dy.in.d.regula vbi plures alleg. & vltra ipsos
hoc tenet do.Bapti.de sancto Blasio in repe.rub. decreti
in.xxv.q.vbi plura adducit: & sic vides ꝙ Felyn.& Bald.
male dicunt, dum volunt ꝙ tale statutum sit contra ius
ciuile, & ꝙ valeat. Nam ex prædictis vides ꝙ non est dire

cto contra ius commune sed conseruatiuum iuris ciuilis antiqui: & tali casu episcopus etiam cōtra canones statuere posset quando per suum statutum reuerteretur ad ius antiquum: vt dictum est superius in.c.i. quæ quidem via fauorabilis reputatur: vt dicit gl.in.c.iii.in ver.numerandum.j.de præben.eo.lib. Nam tali casu episcopo hoc non denegatur: vt concludit Abb.in.c. cum accessissent, supra de consti. & tenet Fely.in.c.super his.in.iii.col. cum concor. vt ibi per eum de maio.& obe. Nam tale sta.utū non dicitur contra ius canonicum, sed in casu de quo hic agitur, secus est, per ea quæ dicta sunt, & per rationem quam adducit Bald.in.l.illicitas.in princ.in.i.lec.ff.de offi. præsi. ¶ Et circa prædicta vlterius notandum est, q licet episcopus contra ius canonicum, nec etiam legatus de latere statuere possint, dispensatio tamen eis non denegatur: vt concludit Deci.alia adducens in rub.supra de consti.in.ii.lec. col.penul.& sic potentius videtur hoc casu ius constitutionis q̃ dispensationis: vt Anto.dicit in clemen.ii.per gl.ibi de rescrip.& idem Deci.in.c.de causis.in.ii.colum.nu.8. de offi.delega.

31 ¶ † No.quarto, q layci subiiciuntur statuto episcopi tendenti in vtilitatem animæ, & per quod euitatur peccatū: ratio est s̄m Domi.hic: quia layci quo ad animam subiiciuntur iudici ecclesiastico.c.nouit.extra de iudi. adde pro ista opi.benefacere, quæ dicit Inn.& Abb.in.c.i.supra eo. vbi dicunt q conditori canonum subdita est vniuersa caro: & sequitur Firmia.in tracta.de episcopo.fol.xxviii. in iii.col.versi.prædictis adde.& ita in terminis istum text.ad hoc idem inducit Angelus in cons.lxiiii.incip.quoniam. ¶ Sed tamen aduertendum est, quia istud notabile respectu laycorum in tex. isto non ꝓbatur, qui intelligi debet de clericis episcopo suo subiectis, nec etiā ob.text.in.d.c. nouit.& in.d.c.i.quia procedunt in laycis subiectis aliqua particulari ratione, sicut in.c.cæterum.de iudi. per hoc tamen absolute dici non potest † q papa vel episcopus statuere possint contra laycos ex eo, quia distincte sunt potestates: vt dicitur in.d.c.nouit.& in.c.si duobus.de appella. & in.c.solite.de maio.& obed.& vnus non se impedit de iurisdictione alterius: vt no.per omnes.in.c.ecclesia. & in c.quæ in ecclesiarum.de consti. & in.c.per venerabilem.

&.c.causam.qui fi.sunt leg. Nam istud quod dicit Domi. procederet quando aliquo respectu speciali iudices temporales non possent illud peccatū laycorum punire, & de illo cognoscere: vt in cle.dispendiosam.de iudi.& in c.fi.j.de iudi.& tradit no.Alex.in consi.cxj.vel quādo denegaretur ab eis iustitia quod quidem specialiter non regulariter hoc contingit ex eo: quia cum iudices temporales de peccato subditorum cognoscere possint vt tradit no.Bar.in.l.sub praetextu.ff.de va.& extraor.crim.& Bal.in.c.ij.de proba.& est text.in.l.senatusconsulto.ff.de offi.praesi.& optimus tex.in.c.regum.& in.c.rex.&.c.relegantes.xxiij.q.v.& facit tex.in.l.potioris.C.de offi.rec.prouin.non debemus ad subsidiarios iudices cuius modi sunt ecclesiastici recurrere. Nam iudices temporales praesumuntur in dubio, ꝙ iustum & honestum fuerit iudicare: vt in.l.ij.C.de offi.ciui.iudi.& in.c.in praesentia.de renun.nisi constiterit cōtrarium quo casu, vt dictum est habet recursus ad ecclesiasticos iudices: vt tradit Alexā.

33 consi.cxj.in.ij.col.lib.j. ¶ † Et ideo ego putarem ꝙ episcopus in foro contentioso non posset per suum statutū ligare delinquentes laycos ad peccatum, nisi ob negligētiam iudicis secularis relinquētis peccata impunita, vel nisi in foro conscientiae, qui quidem forus non circūscribitur loco: vt patet ex verbis diui Pauli ad Chorin.j.c.v. cui q̄dem foro omnes layci sunt obnoxij, & ob eam causam parere coguntur episcopo, & alijs rectoribus ecclesiae: vt in.c.omnis.de poeni.& remis.& in.c.omnis anima. de censi.cum simi.& tali casu bene procederet dictū Domi. si ita loqueretur, & ita possunt declarari ea, quae dicit Abb.in.c.penul.in.j.col.versi.sed contra hoc.de consue. & in.c.dilecto.in.v.col.de testi.

34 ¶ † No.vlterius & quinto ex isto tex.fm Domi.hic vnum modum fortificandi statutum, scilicet, per poenae appositionem: adde ad hoc tex.singu.in.l.fi.C.de diuor.& alius modus firmandi statuta est iuramentum: vt in.c.vbi periculum.§.praeterea.j.de elec.tertius modus est cōfirmatio sedis apostolicae: vt in.c.dilecto.s̄.de praeben. & in.c. cum venerabilis.de consue.& in.c.constitutus.de rescri. & in.c.cum.m.&.c.cum accessissent.de constit.& de hoc est bonus tex.& ibi no.Domi.in.c.cū aliq̄bus.j.de rescri.

¶ Istud tamen dictum Domi. intelligitur respectu subditorum, secus vero respectu statuẽtium, qui pœna sui statuti non ligantur: nam possunt retrocedere, ita in terminis de episcopo dicit Bal. in auc. quibuscũq;. in fi. de sac. san. eccle. & in. l. digna vox. de legi. & in. l. cum ipse. C. de contrahen. empti. & notabilius in. l. voluntatibus. in. iiij. col. in lec. antiqua. C. de fideicom. & ita etiam concludit Abb. in. c. j. in fi. de rapto. & Archi. in. c. licet canon.). de elec. & hoc latissime probat in notabili. q. Io. an. in regu. cui licet.). de reg. iur. in mercu. Sed tamen in contrarium est decisio Bal. in. §. ad hæc. in. vj. col. de pace iur. firman.
35 † vbi concludit episcopum receptãtem furem incidere in excommunicationem latam vigore suæ cõstitutionis disponentis, q; furans sit excommunicatus. Tamẽ quicquid sit prima opi. est communis, & verior reiecta opini. Bal. per. sũ. dicta, & alia plura, quæ ad istud propositũ congerit Firmia. in trac. episcopi. in. ij. parte lib. iiij. q. xvj. & ibi disputat quod etiã in papa, de quo specialius dixi in regula de infirmis resig. q. j. ¶ Et hoc de plano procedit in pœna de qua Domi. hic loquitur, & prædicti docto. Secus tamen est in iuramẽto per quod statutum confirmatur: quia illud bene ligat statuentes, vt ab illo retrocedere non possint sine nota periurij: vt no. Abb. in. c. constitutus. de rescrip. distinguendo tamen nota. vt per eundẽ in. c. dilecto. col. fi. de præben. & hoc idem in papa videtur habere locum, † qui proprio iuramento ligatur, nec
36 se ab illo sine cã absoluere potest: prout concludit And. sicu. in. c. j. nu. 57. de consti. vbi refert Innoc. dicere in. c. non est. de voto. q; Grego. xij. qui in conclaui ante papatum iurauit, & vouit renũciare papatui pro sedãdo schismate, quod durauerat Triginta annis, q; fuit astrictus iuramento: & hoc idem cum pluribus cõcor. reassumit Deci. in consi. clj. maximi ponderis. in. v. col. in. j. parte. & latissime istam partem defendit post longam disputationẽ Hiero. Vicecomes in trac. de obligatione papali. in. iiij. quæsito. ¶ Sed tamen auctoritates prædictæ intelligunt quando papa per viam contractus se obligat & iurat obseruare: quia tali casu cum de præiudicio tertij agatur, efficax est iuramentum: & ratio est in promptu, quia iura-
37 mentum est talis naturæ, † q; actum aĩs de sua natura reuocabilem

uocabilem facit irreuocabilem vt tradit late Ias.in.l.si cõ
uenerit.ff.de iu.o.iu.Deci.& alij in.c.j.de iudi.cũ cõcor.
vt scribit Thomas ferrarius in cautel .xxx. cum quibus
concordant moder.omnes tam in.c.j.de consti.q̃ in.c.j.
de probati. vbi est propria materia sed vbi per viam sta
tuti vel alterius dispositionis non sonantis in contractũ
Papa iuraret credo illum non teneri nec ligari iuramen-
78 to ratio est † quia statutum de sui natura est reuocabile &
dependens a voluntate Principis & sic vnius vt patet in
c.j.& ibi glo.§.eodem.& in.l.fi.C.de legibus & iuramen
tum sortitur naturam dispositionis super qua interponi-
tur vt in.l.fi.C.de non nu.pecu.vnde tali casu reuocato
statuto iuramentum etiam censetur reuocatum ex eo qa
in eo semper subintelligitur illa clausula rebus sic stanti
bus vel si papę placuerit vt in.c.ne quis.xxij.q.ij.in.l.cũ
quibus.ff.de solu.& in.c. venientes de iu.iur.& ita proce
dit dictum Pet.de Ancha.in.c.venerabilem in fi.de elec.
cum multis quę congerit Fely.in.c.j.in.ix.col.vers.sexta
declaratio de consti. & ibi respondet ad quandam ratio-
nem contrariam de quibus Docto.latissime diuagantur
in dictis locis vbi videndum est quia non est hic propri-
us locus nam videmus exemplũ de papa Paulo.ij. & de
Gregorio.xij.quod refert Andre.sicul. in.c.in præsen-
tia in.xxxiij.& seq.col. de proba.qui iurauerant in con-
claui ante assumptionem & post capitula .xliij.obserua-
re & nullos creare cardinales nisi de voto vnanimi om-
nium Cardinalium. Et tamen postea hoc non obserua-
uit. Nam creauerat .viij.Cardinales inter quos fuit crea
tus generalis ordinis sancti Francisci qui postea fuit cre
atus Papa & vocatus Sixtus .iiij.Et idem fecit Gregori-
us.xij.qui vt refert.d.Anto. de but.in.c.j.de consti.iura
uerat se non creaturum Cardinales & hoc non obstan-
te creauit postea duos quorum alter vocabatur Gabriel
de contumeliis qui postea creatus fuit Papa & vocatus
Eugenius .iiij.Et licet idem Andre. sicul. multis verbis
eos defenderit in tracta. suo de præstantia Cardinaliũ,
in.d.capit.in præsentia se contrarium consuluisse dixit
& se excusat a contrarietate ibi exemplo Augustini qui

librum retractatio. fecerat. Sed circa prædicta vlterius aduertendum est quod iste opi. possent sic nouiter concordari quod aut statutum prohibet aliquid quod est cōtra bonos mores naturales & super illo apponitur pœna vel iuramentum & tali casu credo statuentem ligari aut vero illud quod prohibetur est contra bonos mores ciuiles tantum & apponitur pœna & tunc dicerem non ligari statuētes arg. eorū quę tradit Ias. post Pau. de Cast. in .l. pacta quę contra. C. de pact. & in .l. stipulo hoc modo. ff. de ver. obli. de qua materia dixi in regula Cancellarie .xviij.

39 ¶ † Nota sexto ex isto tex. ibi cum extra territorium &c. quod statutum non extendit vires suas extra territoriū ita istū tex. no. Abb. in .c. quę in ecclesiarum in prin. de consti. & in ru. de fo. compe. vbi declarat quid sit territorium de quo hic tex. loquitur & dicetur .j. in glo. & ad hoc idē notat Alex. in consil. xlj. in .v. volu. vbi plures concor. allegat & istam regulam ampliat & limitat. xvij. modis Ias. in .l. fi. ff. de iu. o. iu. ¶ Sed vltra ibi dicta per eum & alios ibi & hic adde pro declaratione & ampliatione istius tex. & regulę aliquas decisiones Doctorum in practica quas ex varia & multa lectione collegi addendo ad eas vel detrahendo prout dubitari continget. ¶ Primo igitur ista regula tex. nostri procedit quādo statutum est odiosum tunc enim limites diocesis non excedit vt no. Bal. in .l. j. C. de sum. tri. & ibi late Bar. & reassumit late Soci. vbi multa cumulat in consil. cclxxj. incip. in præsenti consultatione col. penul. in .ij. vol. & notabiliter per eundem in consil. lxxiiij. in præsenti consultatione in .iiij. col. li. primo vbi ita intelligit tex. hic & in consil. xxxvi. recte ac

40 mature in prima col. primo lib. & hinc est † quod subditus episcopi non ligatur pœna statuti prohibentis sub pœna excommunicationis ne quis tali tempore vadat de nocte si extra diocesim vadit de nocte vt dicit Abb. post alios quos refert in .c. j. de rapto. & reassumit. Alex. in

41 consil. cxj. in primo vol. † Nam tale statutum dicitur esse iniustum quando excedit fines iurisdictionis vt dicit Abb. in .c. j. in .ij. col. & ibi Fely. in .ix. col. de constitu. & idem dicit Abb. in .c. ecclesia sanctę Marię in .v. col. co.

titulo & alleg. tex. istum & ibidem in. x. colum. secus vero est in statuto fauorabili quia tunc bene ligat extra territorium ita notabiliter dicit Baldus in consil. cccxcvij. permittendum est ad euidentiam in. vi. volum. vt si statutum dat præmium occidenti bannitum comprehen-
42 dit † etiam occidentem bannitum extra territorium & licet contrarium teneat Ias. in. d. l. fin. in prima extensione dum alleg. pro sua opi. Imol. in clem. pastoralis in. ij. col. in. vi. notabili. de re iudi. & alios vt ibi per eum quē etiam sequuntur tacito auctore hic moder. Bononien. nihil alterius addentes. Tamen prima opi. Bald. in. d. consil. videtur mihi verior & magis communis per rationem de qua dix. §. in glosa sententiis quam sequitur Nellus in tract. Bannitorum in. ij. parte. ij. temporis. q. lvi. & duab. seq. & plures alij quos referunt moder. Bononien. qui hanc partem probant in. l. infans in. v. col. ff. ad. l. cor. de sicca. & hoc ratione probatur vltra ipsos
43 † quia quādo delictum habet originem a loco statuentis ex causa iam damnata tali casu statutum porrigit effectum suum extra territorium vt dicit notabiliter Anto. de But. in. c. a nobis primo de sen. ex. & sequitur Fely. in. c. proposuisti in. xv. col. de fo. compet. istud tamen declaratur procedere secundum quod intelligit Bald. in tracta. statuto. in versi. Bannitus versi. ij. videlicet ꝙ tale statutum extendetur extra territorium quoad remissionem per illud concessam quæ porrigitur extra limites iurisdictionis fauore publico per hoc tamen non tollitur quin statuto illius territorii vbi bannitum occidit puniri non possit & ita possunt opin. contrariæ concordari & ita etiam videtur sentire Bal. in c. ex literis circa fin. de constit. cum similibus & per hoc iustificatur quod Fely. dicit in. c. proposuisti in. vi. & xv. col. de fo. compe. & in c. postulasti in. vj. col. eo. ti.

¶ Secundo per regulam istius tex. dicit. Abb. in. c. cum
44 dilectus de consue. in princ. † Quod patronus ecclesiæ non poterit etiam tempore fundationis disponere de iuribus ipsius ecclesiæ in præiuditium ipsius episcopi vnde non potest transferre in alium Prælatum ius

conferendi, nec hoc statuere cum pertineant ad episcopum cuius est iurisdictio vt hic, Nam qui non habet iurisdictionem non potest hoc facere: quia ius dicere statutis ligari a pari procedunt, vt hic: & idem tenet Abbas in capitulo significatum. in primo notabili de præbēdis. cum concordan. quæ adducit Felynus in capitulo cum venerabilis. in duodecima columna de exceptionibus.

¶ Sed aduertendum est, quia videtur ꝙ patronus tempore
45 fundationis de iuribus ecclesiæ disponere possit, † Nam regula est ꝙ in traditione rei suæ quis potest apponere pacta quæ vult. l. in traditionibus. ff. de pactis. & in puncto hoc vide firmare Hostiensem in capitulo ea quæ. de statu regularium. cum similibus quæ congerit Felynus in tractatu quando literæ apostolicæ &c. in secunda columna versiculo corroboro. & Barbatia in consilio trigesimo tertio scripsit Psalmista. in quarta columna in secundo libro. Sed istis non obstantibus non recedendum est ab opinione Abbatis quæ communis est: vt patet ex adductis per Felynum in capitulo cum accessissent. in octaua columna de constitutionibus, & ad adducta in contrarium in terminis respondet Rochus Curtius in tractatu iurispatronatus in ver. pro eo ꝙ de diocesani. in duodecima quęstione, vbi latius loquitur, & copiosius Lambertinus in tractatu iurispatronatus. in prima & secunda parte, & in tertia.

¶ Tertio per istum textum dicit notabiliter Abbas in capitulo ex parte. el secundo in secunda columna extra
46 de officio delegati. † ꝙ mandata & rescripta principis etiam generalia recipiunt interpretationem secundum potestatem mandantis, vnde si princeps mandat, quód omnes exceptiones remoueantur in casu in quo non potest eas remouere: vt quia generaliter intelligendo excludentur defensiones, quæ sunt de iure gentium, & tunc illa potestas siue mandatum restringitur ad limites potestatis sicut hic, secus in materia in qua potest
47 disponere: † quia tunc tale mandatum generale generaliter debet intelligi. Et ita in notabili casu dicit idem Abbas per istum textum in capitulo cum

48 tempore.in.iiij.col.de arbi. ¶ † Tu ex hoc collige quã
do agitur de iurisdictione, non valet argumentum, hoc
potest fieri in specie, ergo in genere, per istum tex. quem
ad hoc alleg. Io. de imo. in cle. pastoralis. in fi. de re iudi. &
Fe[illegible].c. siquis contra. col. pe. de foro compe. & s̃m hoc
iustificantur ea, quae Moder. tradunt in. l. j. ff. de offi. eius.
de argumento de minori ad maius post Soci. in reper. l.
j. ff. quis, & a quo. ¶ Item per istum text. dicit idem Abb.
in. c. nouit. in. ij. col. de offi. deleg. q licet ea quae expediũ
tur sine causae cognitione, & non pro tribunali, possunt
exerceri extra territorium. l. ij. ff. de offi. procon. l. fi. ff. de
offi. praefe. vrb. & ideo tenet excommunicatio si episco-
pus iniuste extra territorium excommunicauit, vt quia
sine causae cognitione, & absq; eo q sedeat pro tribunali
illam fulminauit: vt sentit glo. in. c. episcopum. xix. q. iij.
Tamen si vellet cõtẽtiose procedere non teneret pro-
cessus, etiam si non excipiatur: quia iurisdictio inhaeret
territorio, vnde extra territorium non est iudex, & ita in-
telligit tex. hic, quod no. ¶ Istud tamẽ ibi limitat, nisi iu-
dex haberet consensum illius iudicis alterius territorij
partibus consentientibus, vt ibi per eum: & pro isto dicto
Abb. facit dictum Felyn. in. c. cum inferior. in. ij. colũ. de
49 maio. & obe. vbi dicit † q licet quis possit absoluere, non
tamen potest excommunicare, vnde prior ordinis Hiero
solimitani potest ex priuilegio absoluere generalem ab
excõmunicatione propter manuum iniectionem in cle-
ricum, licet ille generalis sit superior illius, non tamẽ po
test illum excommunicare: & idem dicimus de legato de
latere qui absoluit non subditos ab excommunicatione.
50 c. pen. de offi. leg. & tamen non potest illos ligare. † ratio
est, quia absolutio est iurisdictionis voluntariç, & fit quasi
extra iudicium, & ideo potest fieri extra legationem, limi
tando tamen, vt dicam inferius, sed excõmunicatio non
potest fieri nisi causa cognita. c. sacro. j. de senten. excom.
& videtur actus iudicialis, & iurisdictionalis, & ideo nõ
potest fieri extra territorium, vt hic, & s̃m hoc rite proce
dunt duae illationes, quas ponit Iason in. d. l. fi. in. ij. colũ.
versi. secundo ex ista cum in iurisdictione voluntaria fun
dentur, de quo tamẽ inferius dicetur. ¶ Et per ista dicit
etiam Oldra. consil. lxxiij. incip. quaeritur si praelatus. q

episcopus non potest concedere literas indulgentiarum pro opere quod fieri debet in aliena dioc.& hoc multis rationibus probat,& inter ceterea per regulam istius tex.& idem Oldra.aliam decisionem ponit in consi.xvij.& dicit Egidi.in decis.dviij.per istam regulam,φ auditor camere camerarius vel alius præter papá nullo modo possunt citare extra curiam,quia iurisdictio eorum est tantû in curia, & propterea dicit φ in hoc arguitur temeritas auditoris cameræ,quia dicit se executorem processuum, & omnium constitutionum papalium tanq̃ ordinarius,& per hoc oém iurisdictionem ordinariorum immo ipsius papæ nititur occupare,cum tantum sit iudex cortisanorum,vt vtar verbis ipsius Egidij deci.ccx. vbi hoc idem tenet. ¶ Præterea per istum tex.dicit Fely.in.c.si quãdo.
51 in prin.de offi.deleg.ex illo tex.† φ delegato iniuste procedenti non resistitur, sed istud non procedit quando iudex procedit extraiudicialiter,& sic extra iurisdictionem grauando,quia licet non sit appellatum dummodo grauamẽ sit ita reparabile,indistincte resisti potest, pro quo
52 alleg.tex.hic vbi patet† φ extra territorium iudici nõ paretur,potest igitur ei resisti,& sic ponit Fely.regulam,φ vbi datur prærogatiua respectu certi officij,illa nihil operatur,quatenus ille aliquid facit extra officium.pro quo allegat ibi multa similia, quæ per te videas,quibus adde notabile dictum Abb.in.c.significauit.in.ij.col.de offic. ord.vbi istud idem exemplificat in papa,& alleg.tex.hic, & ratio est,quia tunc ille extra officium vt extraneus iudi
53 catur,†Hinc est,φ episcopus nõ solum a pari, sed etiam ab inferiori prælato potest iudicari & puniri quando delinquit in illius territorio,vt dicit Abb.in.c. cum inferior.de maio.& obe.& idem in archiepiscopo delinquente in territorio suffraganti dicẽdum est, vt dicit hic Archi. arg.istius tex.& hoc idem tradit Abb.in.c.sane.in.ij.col. de foro compe.quod procedit etiam respectu superioris layci,Nam ille punire potest etiã episcopum machinantem in vitam eius,attenta origine episcopi: vt late concludit Præposi.in.c.in primis.§.de persona.in.j.&.ij.col. ij.q.j.dixi in.§.rursus.insti.de actio.& quod dictum est iurisdictionem non se extẽdere extra territorium,idem dicendum est quo ad loca exempta intra territorium exi

ften.vt tradit Soci.in conf.lxxvij.incip. consilijs nostris. in.iij.col.ver si.primo quia statuta.in.j.vol. vbi inter alia alleg.tex.in.l.decuriones.C.de silen.lib.xij. vt latius dictum fuit superius. ¶ Et per hoc dicit do.Abb in.c.nul-
54 lus.de foro compe.† q ad agnoscendum,an appellatione iudicis comprehendatur secularis, vel ecclesiasticus consideratur subiecta materia, Nam in dispositionibus ecclesiasticis comprehenduntur ecclesiastici,nisi subiecta materia aliud suadeat,in secularibus vero dispositionibus tantum comprehendũtur seculares,arg.istius tex. in fi ¶ Et per istam rationem etiam dicimus, q seculares etiam de crimine hæresis non cognoscit,quia cum sit ecclesiasticum est alterius fori,immo quod plus est statuendo super tali crimine,non poterit pœnam addere,cum punitio non specter ad eum,ita not.dicit Abb.in.c.cum sit.in.ix.col.de foro compe.licet cõtrarium circa hoc vltimum tenuerit ibi do.Anto.quem ibi reprobat,& forte
55 opi.sua videretur in hoc verior, † quia qui statuere non potest,potest tamen statuendo pœnam addere,præsupposita opi.communi pro vera:vt in glo.singulari cle.ne romani in ver.tolli.de elec.cũm simi.vt dixi.s.in.ij.not. ¶ Et iste tex.de plano procedit, quando delictum committitur in personam extra territorium, secus vero est, quando crimen committitur respectu rei sitæ in dioecesi statuen.per ea quæ Felyn. tradit in.c. postulasti.de foro compe.declarando vt per Abb.in.c.pastoralis.colũ.xij. de appel.& in.c.fi.in.iij.&.xxj.col.de foro compe.& in.c. j.in.ij.col.de rapto.& latius tradit quidam Siluester theologus in summa sua in ver.excommunicatio.el.ij.versi. sciendum est tertio.& Oldra.in consi.xvij.in.ij.&.iij.col.
56 ¶ † Et ista omnia bene procedunt ratione dispositionis nouę,secus autem respectu declarationis,quia licet quis extra territorium statuere non possit, poterit tamẽ declarare,& ideo episcopus extra territorium,licet aliquem excommunicare nõ possit, poterit tamen declarare ipsum esse excommunicatum,ita notabiliter istum text.limitat Io.an.in.c.nouit.de offi.lega.cuius dictum approbat cũ multis concor.Felyn.in.c.qualiter.el j.in.xiij.col.& seq. de accusa.& ea omnia quæ dicta sunt de statuto habent locum,& extenduntur ad consuetudinem,vt late scribit

Rochus Curtius in tracta. consuetudinis. in.cxxiii.col.6.
¶ Vltimo ad regulam istius tex. facit quod Alex. adducit in cõs.cxxii.in.v.col.lib.iiii.vbi dicit ꝙ adeo regula in tex. isto tradita est vera, ꝙ licet statutum factum ab eo, qui nõ habet in alium iurisdictionem fuerit confirmatũ a superiore habente potestatem, etiam ex certa scientia, ꝙ nihilominus tale statutum vigore talis confirmationis non extendetur ad illos qui non subsunt statuenti per rationẽ Abb. in.c.dudum.de decimis.quod est notandũ. ¶ Tamen hoc dictum videtur mihi periculosum, per ea quę tradit And. barba.in.c.cõstitutus.de rescrip.& Fely.in.c. cum omnes. in.iii.col de constitu. Nam clarum est, ꝙ vbi non subditi vellent subiici statuto, & illi consentirent ligarentur eo, vt Abb dicit in.c.per venerabilem.in.vi.colũ.qui fil. sunt legi.& tamen confirmatio ex certa scientia supplet consensum, vt prædicti docto.dicunt, Igitur dictum Alexã.non procederet, cogita quia magna est auctoritas Alex.& vide alias decisiones ad regulam istius tex.positas per eundẽ Alex.in consil.cxi.in.iiii.volu.quas vobis refero in voce, causa breuitatis.

¶ Limitatur modo regula istius tex. pluribus modis. Primo nisi iurisdictio extra territorium exerceatur de consensu partis, quando non tractatur de præiudicio alterius, ita dicit Bal.in proœ.C.& in proœ.feudo. quem refert & sequitur Abb.in.c.per venerabilẽ.in.vi col.qui fil.sunt leg.
57 ¶ † Tamen istud dictum videtur dubium ex eo, quid si extra territorium quis non habet iurisdictionem, non potest eam pacto priuatorum cõsequi.l.ius publicum.ff. de pac.& l.priuatorum.C.de iur.om.iudi.Nec ob.quæ dicit Bal.in dicto proœ.quia loquitur in imperatore vel papa, qui dicuntur saltem extra suum territorium retinere iurisdictionem habitu, per hoc tamen absolute concludi nõ potest idem esse in alio quocunqꝫ iudice.

¶ Secundo limitatur ista conclusio non habere locum in iurisdictione voluntaria, ita limitat Ludoui. de Sardis in trac.legiti.fol.lix.versi.secundo quæretur.in fi.& Ias.in.l. fi.post glo.ibi.ff.de iurisd.om.iudi.vbi per hoc infert post
58 Hosti.in summa de pœn.& remis.† ꝙ sacerdos parrochialis existens extra territorium suæ parrochiæ poterit parrochianum suum vbicũqꝫ confiteri & absoluere, cum sit vo-

luntariæ iurisdictionis, & istam opi. sequitur Moder. de Ripa in trac.legali pestilentiæ.fol.lxxxvii.vbi post Ange. de Clauasio dicit plus,ꝙ hoc idem procedit in vicario sacerdotis per rationes de qbus ibi per eũ & refero in voce. ¶ Sed considerandum est, quia ista limitatio non videtur vera ex eo,quia regula istius tex.non solum procedit in iurisdictione contentiosa,sed etiam voluntaria,vt concludit Pet.de anch.in consi.cccxx.incip.primum dubium.alleg. tex.in clem.ne romani.§.porro.de iure iur.per quem tex.
59 infert, † ꝙ imperator non poterit aliquem legitimare in terris subiectis papæ,dato ꝙ legitimatio imitatur iurisdictioni voluntariæ:vt dicit Anto.de bu.in.c.venerabilem. col.iiii.qui fil.sunt legi.& ibi Abb.in.iii.colũ.& hoc idem Alex.firmat in consi.lxvii.incip.consideratis.colũ.fi.lib.i.
60 vbi dicit ꝙ ista est communis opi. ¶ † Sed tu cõsidera pro concordia,& vera intelligentia istarum opinionum,quia duplex est iurisdictio voluntaria,vna est fori conscientiæ, alia est fori temporalis,prima bene potest extra territoriũ expediri,quia adsunt claues,vbi est persona,quæ illas habet,nec illa potestas circunscribitur loco nec tempore.c. quem pœnitet.de pœni.dist.i.& de tali iurisdictione voluntaria loquitur Hosti.& Ias.vbi supra cum quibus concordat Rochus cur.in repe.c.fina.in.cxxiiii.col.de consuetu. ¶ Hoc tamen non habet locum,nisi in casibus exceptis & reseruatis,quia in illis etiam extra territorium, neq; in eo iurisdictio exerceri potest,declarando latius vt per Gundisaluum de Villa Diego quondam egregius auditor Rotæ in tracta.de lega.q.xiii. vbi distinguit de absolutione a sententia lata a iure vel ab homine,& quando isto casu requiratur causæ cognitio qñ nõ,de quibus ibi latissime per eum,& idẽ latius reassumit in.q.xv.q̃ per te ipsum videas. ¶ Secunda vero iurisdictio voluntaria fori contentiosi va
61 riatur ẜm circunstantias casuum, † Nam si illa exercetur circa dispensationem,siquidem dispẽsatio concernit principaliter personam,& secundario rem,illa exerceri potest extra territorium ratione rei,ita declarantur quæ dicit Roma.in consi.xxxix.in proposita.q.col.ii. & quæ dicit Bar. in.l.legitimos.colũ.i.versi.quæro an istud decretum.ff.de legi.tuto. Aut vero fit dispensatio principaliter respectu rei per personam detentæ,& tũc non potest fieri extra ter-

dicinalis, vt hic: quia licet illa sit ipso iure imposita: non tamen concernit actum super quo ius commune dispo suit, sed solum personam contrafacientem: & isto modo declaro, & approbo dictum Bal. in. d. l. pro grãma. & procedit iste tex. vel nisi pœna apposita a iure communi nõ esset clara in verbis, sed dubia propter diuersitatem opi. 25
tunc enim episcopus posset pœnam ipso iure imponere, ita tenet Io. an. in. c. ex parte tertia. per illum tex. de verb. signi. & Io. de ana. in. c. fraternitatis. col. pe. de hæreti. aut vero ius commune prohibet aliquid non fieri: tamen super illo facto non apponit pœnam aliquam, & tali casu episcopus per suum statutum poterit apponere, vel ipso iure, vel per sententiam: & isto modo ego intelligo glo. in d. cle. ne romani. in ver. tolli. quod tene menti. nec obst. dictum Bar. in. d. l. fi. cum alijs allegatis: quia procedunt illa quando per illam additionem mutaretur substantia rei a'is secus: vt no. dicit Archi. in summa. v. distin. facit etiam quæ Roma. dicit in consi. xlv. super eo quod quæritur. & ea quæ dicit Abb. in. c. ij. in. viij. col. vers. & aduerte. & versi. pone enim. de lib. obla.
27 ¶ † Nõ ob. illud quod dicebatur de forma data in. d. cle. ne romani. qa aduertendũ est, ꝙ duplex est forma, quedã est hoīs, alia iuris, prima annullat actũ, siue fiat cõtra siue 26
fiat præter: ita procedit reg. illa glo. in. d. c. si cui. cum allega. superius: & ita expresse hoc dicit Car. in cle. j. in. xxx. q. de deci. quia tali casu durius agitur cum homine ꝙ cũ lege. vulg. l. celsus. de arbi. declarando vt dixi in. §. item si quis in fraudem. insti. de actio. In forma vero iuris distinguendum est: quia aut emanauit simpliciter prohibẽdo non tamen annullando, & tali casu factum contra formam non valet, sed factum præter non inualidatur; ita est doctri. Barto. notabilis in. l. omnes populi. in. vij. col. versi. circa secundum ibi quid dicemus. ff. de iusti. & iur. dum respondet ad. l. humanum. & declarat magistraliter Deci. in consi. xxv. & ꝫm alium numerũ in consi. ccxxix. stante constitutione. in. ij. colũ. in. ij. parte. & aliquid per eundem in. c. de appel. in. ij. col. extra de appel. & ita procedit. d. cle. ne romani. & ita etiam declaratur tex. in. l. stipulatio ista. §. alteri. de verbo. obli. dum ibi datur forma ꝙ alteri stipulari nemo potest: & tamen præter illam form

28 mam valet stipulatio pœnæ:vt dicit ibi Barto. † Sed vbi forma a iure non esset data simpliciter,sed cum decreto annullatiuo tali casu potest procedere regula.d.c.sicut.& ea quæ superius dicta sunt:& tũc paria essent contra formam facere,vel præter per.§.dicta,intelligendo tamen vt per glo.in cle.j.in ver.inhibentes.de iu.pa.fm q eam declarat Fely.in.c.ex parte.in.iiij.&.v.col.de constitu.& quæ dicit Saly.in.l.vltima per tex.ibi iuncta.l.præcedenti.C.de senten.ex pericu.reci.& Iason in.l.j.C.de summa trini.& reassumunt Moder.quidam certe eruditi in trac. de iure maritali.fol.clxvij. quæ omnia notanda sunt vltra doctores.

¶ Et ista omnia quæ dicta sunt de plano procedũt quando de reuocanda,vel tollenda constitutione canonis episcopus disponit,secus vero si contra legem ciuilem statuisset:quia tali casu permissum sibi videtur: quia cessat ratio in qua fundatur.d.cle.ne romani.& ideo Bal.in.c.

29 cum omnes.col.fi.de consti.dicit,† q episcopus poterit facere statutum q exceptio nõ numeratæ pecuniæ inter clericos possit opponi vsq; ad quadriennium non ob. q ius ciuile contrarium statuat:quod sequitur Fely.in.c.super his.in fi.de maio.& obe. ¶ Sed considera tu,& audias diligenter:quia in casu isto ideo statutum episcopi valeret:quia p illud reuerteretur ad ius antiquũ quo erat dispositum q.l.quadriennium tali exceptio proponi posset:vt in.l.in contractibus.C.de non nume.pecu.& ita in terminis dicit do.Anto.& Imo.in.c.fi.de soluti. sequitur Soci.in consi.ccxlj.circa primam.in.vij.col.in.ij.vol.immo dico tibi vnum,q tale statutum nõ diceretur contra

30 ius ciuile,sed contra ius canonicum:† nam de iure canonico exceptio non numeratæ pecuniæ perpetuo opponi potest:vt singulariter dicit Dyn.in regula locupletari.in fi.l.de reg.iur.cuius opi. plures sequuntur, quos refert Iason approbans istud dictũ in.l.qui pecuniam. in.ij.col. ff.si cer.peta.& ista est communis opi. vt dicunt Moder. a postil.ad Dy.in.d.regula vbi plures alleg. & vltra ipsos hoc tenet do.Bapti.de sancto Blasio in repe.rub. decreti in.xxv.q.vbi plura adducit:& sic vides q Felyn.& Bald. male dicunt,dum volunt q tale statutum sit contra ius ciuile,& q valeat.Nam ex prædictis vides q non est dire

cto contra ius commune sed conseruatiuum iuris ciuilis antiqui: & tali casu episcopus etiam cõtra canones statuere posset quando per suum statutum reuerteretur ad ius antiquum: vt dictum est superius in.c.i. quæ quidem via fauorabilis reputatur: vt dicit gl.in.c.iii.in ver.numerandum.j.de præben.eo.lib. Nam tali casu episcopo hoc non denegatur: vt concludit Abb.in.c. cum accessissent.supra de consti.& tenet Fely.in.c.super his.in.iii.col. cum concor.vt ibi per eum de maio.& obe. Nam tale sta.utũ non dicitur contra ius canonicum, sed in casu de quo hic agitur, secus est, per ea quæ dicta sunt, & per rationem quam adducit Bald.in.l.illicitas.in princ.in.i.lec.ff.de offi. præsi. ¶ Et circa prædicta vlterius notandum est, ꝙ licet episcopus contra ius canonicum, nec etiam legatus de latere statuere possint, dispensatio tamen eis non denegatur: vt concludit Deci.alia adducens in rub.supra de consti.in.ii.lec. col.penul.& sic potentius videtur hoc casu ius constitutionis q̃ dispensationis: vt Anto.dicit in clemen.ii.per gl.ibi de rescrip.& idem Deci.in.c.de causis.in.ii.colum.nu.8. de offi.delega.

31 ¶.† No.quarto, ꝙ layci subiiciuntur statuto episcopi tendenti in vtilitatem animæ, & per quod euitatur peccatũ: ratio est ſm Domi.hic: quia layci quo ad animam subiiciuntur iudici ecclesiastico.c.nouit.extra de iudi. adde pro ista opi.benefacere, quæ dicit Inn.& Abb.in.c.i.supra eo. vbi dicunt ꝙ conditori canonum subdita est vniuersa caro: & sequitur Firmia.in tracta.de episcopo.fol.xxviii. in iii.col.versi.prædictis adde.& ita in terminis istum text.ad hoc idem inducit Angelus in cons.lxiiii.incip.quoniam. ¶ Sed tamen aduertendum est, quia istud notabile respectu laycorum in tex. isto non ꝓbatur, qui intelligi debet de clericis episcopo suo subiectis, nec etiã ob.text.in.d.c. nouit.& in.d.c.i.quia procedunt in laycis subiectis aliqua particulari ratione, sicut in.c.cæterum.de iudi. per hoc ta-

32 men absolute dici non potest † ꝙ papa vel episcopus statuere possint contra laycos ex eo, quia distincte sunt potestates: vt dicitur in.d.c.nouit.& in.c.si duobus.de appella. & in.c.solite.de maio.& obed.& vnus non se impedit de iurisdictione alterius: vt no.per omnes.in.c.ecclesia. & in c.quæ in ecclesiarum.de consti. & in.c.per venerabilem.

&.c.causam.qui si.sunt leg. Nam istud quod dicit Domi. procederet quando aliquo respectu speciali iudices temporales non possent illud peccatū laycorum punire, & de illo cognoscere: vt in cle.dispendiosam.de iudi.& in c.si.j.de iudi.& tradit no.Alex.in consi.cxj.vel quādo denegaretur ab eis iustitia quod quidem specialiter non regulariter hoc contingit ex eo: quia cum iudices temporales de peccato subditorum cognoscere possint vt tradit no.Bar.in.l.sub prætextu.ff.de va.& extraor.crim.& Bal.in.c.ij.de proba.& est text.in.l.senatusconsulto.ff.de offi.præsi.& optimus tex.in.c.regum.& in.c.rex.&.c.relegantes.xxiij.q.v.& facit tex.in.l.potioris.C.de offi.rec.prouin.non debemus ad subsidiarios iudices cuius modi sunt ecclesiastici recurrere. Nam iudices temporales præsumuntur in dubio, ꝙ iustum & honestum fuerit iudicare: vt in.l.ij.C.de offi.ciui.iudi.& in.c.in præsentia.de renun.nisi constiterit cōtrarium quo casu, vt dictum est habet recursus ad ecclesiasticos iudices: vt tradit Alexā.

33 consi.cxj.in.ij.col.lib.j. ¶ † Et ideo ego putarem ꝙ episcopus in foro contentioso non posset per suum statutū ligare delinquentes laycos ad peccatum, nisi ob negligētiam iudicis secularis relinquētis peccata impunita, vel nisi in foro conscientiæ, qui quidem forus non circūscribitur loco: vt patet ex verbis diui Pauli ad Chorin.j.c.v. cui qdem foro omnes layci sunt obnoxij, & ob eam causam parere coguntur episcopo, & alijs rectoribus ecclesiæ: vt in.c.omnis.de pœni.& remis.& in.c.omnis anima. de censi.cum simi.& tali casu bene procederet dictū Domi. si ita loqueretur, & ita possunt declarari ea, quæ dicit Abb.in.c.penul.in.j.col.versi.sed contra hoc.de consue. & in.c.dilecto.in.v.col.de testi.

34 ¶ † No. vlterius & quinto ex isto tex. ſm Domi. hic vnum modum fortificandi statutum, scilicet, per pœnæ appositionem: adde ad hoc tex.singu.in.l.fi.C.de diuor.& alius modus firmandi statuta est iuramentum: vt in.c.vbi periculum.§.præterea.j.de elec.tertius modus est cōfirmatio sedis apostolicæ: vt in.c.dilecto.ō.de præben. & in.c. cum venerabilis.de consue.& in.c.constitutus.de rescri. & in.c.cum.m.&.c.cum accessissent.de constit.& de hoc est bonus tex.& ibi no.Domi.in.c.cū aliqbus.j. de rescri.

¶ Istud tamen dictum Domi. intelligitur respectu subditorum, secus vero respectu statuétium, qui pœna sui statuti non ligantur: nam possunt retrocedere, ita in terminis de episcopo dicit Bal. in auc. quibuscúq. in fi. de sac. san. eccle. & in. l. digna vox. de legi. & in. l. cum ipse. C. de contrahen. empti. & notabilius in. l. voluntatibus. in. iiij. col. in lec. antiqua. C. de fideicom. & ita etiam concludit Abb. in. c. j. in fi. de rapto. & Archi. in. c. licet canon. ĵ. de elec. & hoc latissime probat in notabili. q. Io. an. in regu. cui licet. ĵ. de reg. iur. in mercu. Sed tamen in contrarium est decisio Bal. in. §. ad hæc. in. vj. col. de pace iur. firman.

35 † vbi concludit episcopum receptátem furem incidere in excommunicationem latam vigore suæ cõstitutionis disponentis, q furans sit excommunicatus. Tamẽ quicquid sit prima opi. est communis, & verior reiecta opini. Bal. per. ĝ. dicta, & alia plura, quæ ad istud propositũ congerit Firmia. in trac. episcopi. in. ij. parte lib. iiij. q. xvj. & ibi disputat quod etiã in papa, de quo specialius dixi in regula de infirmis resig. q. j. ¶ Et hoc de plano procedit in pœna de qua Domi. hic loquitur, & prædicti docto. Secus tamen est in iuramẽto per quod statutum confirmatur: quia illud bene ligat statuentes, vt ab illo retrocedere non possint sine nota periurij: vt no. Abb. in. c. constitutus. de rescrip. distinguendo tamen nota. vt per eundẽ in. c. dilecto. col. fi. de præben. & hoc idem in papa vide-

36 tur habere locum, † qui proprio iuramento ligatur, nec se ab illo sine cã absoluere potest: prout concludit And. sicu. in. c. j. nu. 57. de consti. vbi refert Innoc. dicere in. c. non est. de voto. q Grego. xij. qui in conclaui ante papatum iurauit, & vouit renũciare papatui pro sedãdo schismate, quod durauerat Triginta annis, q fuit astrictus iuramento: & hoc idem cum pluribus cõcor. reassumit Deci. in consi. clj. maximi ponderis. in. v. col. in. j. parte. & latissime istam partem defendit post longam disputationẽ Hiero. Vicecomes in trac. de obligatione papali. in. iiij. quæsito. ¶ Sed tamen auctoritates prædictæ intelligunt quando papa per viam contractus se obligat & iurat obseruare: quia tali casu cum de præiudicio tertij agatur, efficax est iuramentum: & ratio est in promptu, quia iura-

37 mentum est talis naturæ, † q actum aĺs de sua natura reuocabilem

uocabilem facit irreuocabilem vt tradit late Iaf.in.l.si cõ
uenerit.ff.de iu.o.iu.Deci.& alij in.c.j.de iudi.cũ cõcor.
vt scribit Thomas ferrarius in cautel .xxx. cum quibus
concordant moder.omnes tam in.c.j.de consti.q̃ in.c.j.
de probati. vbi est propria materia sed vbi per viam sta
tuti vel alterius dispositionis non sonantis in contractũ
Papa iuraret credo illum non teneri nec ligari iuramen
18 to ratio est † quia statutum de sui natura est reuocabile &
dependens a voluntate Principis & sic vnius vt patet in
c.j.& ibi glo.§.eodem.& in.l.fi.C.de legibus & iuramen
tum sortitur naturam dispositionis super qua interponi
tur vt in.l.fi.C.de non nu.pecu.vnde tali casu reuocato
statuto iuramentum etiam censetur reuocatum ex eo qa
in eo semper subintelligitur illa clausula rebus sic stanti
bus vel si papę placuerit vt in.c.ne quis.xxij.q.iiij.in.l.cũ
quibus.ff.de solu.& in.c. venientes de iu.iur.& ita proce
dit dictum Pet.de Ancha.in.c.venerabilem in fi.de elec.
cum multis quę congerit Fely.in.c.j.in.ix.col.vers.sexta
declaratio de consti.& ibi respondet ad quandam ratio
nem contrariam de quibus Docto.latissime diuagantur
in dictis locis vbi videndum est quia non est hic propri
us locus nam videmus exemplũ de papa Paulo.ij. & de
Gregorio.xij.quod refert Andre.sicul. in.c.in præsen
tia in.xxxiij.& seq.col. de proba.qui iurauerant in con
claui ante assumptionem & post capitula .xliij.obserua
re & nullos creare cardinales nisi de voto vnanimi om
nium Cardinalium. Et tamen postea hoc non obserua
uit. Nam creauerat .viij.Cardinales inter quos fuit crea
tus generalis ordinis sancti Francisci qui postea fuit cre
atus Papa & vocatus Sixtus .iiij.Et idem fecit Gregori
us .xij.qui vt refert.d.Anto. de but.in.c.j.de consti.iura
uerat se non creaturum Cardinales & hoc non obstan
te creauit postea duos quorum alter vocabatur Gabriel
de contumeliis qui postea creatus fuit Papa & vocatus
Eugenius .iiij.Et licet idem Andre. sicul. multis verbis
eos defenderit in tracta. suo de præstantia Cardinaliũ,
in.d.capit.in præsentia se contrarium consuluisse dixit
& se excusat a contrarietate ibi exemplo Augustini qui

titulo & alleg. tex. istum & ibidem in. x. colum. secus vero est in statuto fauorabili quia tunc bene ligat extra territorium ita notabiliter dicit Baldus in consil. cccxcvij. permittendum est ad euidentiam in. vi. volum. vt si statutum dat præmium occidenti bannitum comprehen-
42 dit † etiam occidentem bannitum extra territorium & licet contrarium teneat Ias. in. d. l. fin. in prima extensione dum alleg. pro sua opi. Imol. in clem. pastoralis in. ij. col. in. vi. notabili. de re iudi. & alios vt ibi per eum quē etiam sequuntur tacito auctore hic moder. Bononien. nihil alterius addentes. Tamen prima opi. Bald. in. d. consil. videtur mihi verior & magis communis per rationem de qua dix. §. in glosa sententiis quam sequitur Nellus in tract. Bannitorum in. ij. parte. ij. temporis. q. lvi. & duab. seq. & plures alij quos referunt moder. Bononien. qui hanc partem probant in. l. infans in. v. col. ff. ad. l. cor. de sicca. & hoc ratione probatur vltra ipsos
43 † quia quādo delictum habet originem a loco statuentis ex causa iam damnata tali casu statutum porrigit effectum suum extra territorium vt dicit notabiliter Anto. de But. in. c. a nobis primo de sen. ex. & sequitur Fely. in. c. proposuisti in. xv. col. de fo. compet. istud tamen declaratur procedere secundum quod intelligit Bald. in tracta. statuto. in versi. Bannitus versi. ij. videlicet φ tale statutum extendetur extra territorium quoad remissionem per illud concessam quæ porrigitur extra limites iurisdictionis fauore publico per hoc tamen non tollitur quin statuto illius territorii vbi bannitum occidit puniri non possit & ita possunt opin. contrariæ concordari & ita etiam videtur sentire Bal. in c. ex literis circa fin. de constit. cum similibus & per hoc iustificatur quod Fely. dicit in. c. proposuisti in. vi. & xv. col. de fo. compe. & in c. postulasti in. vj. col. eo. ti.

¶ Secundo per regulam istius tex. dicit. Abb. in. c. cum
44 dilectus de consue. in princ. † Quod patronus ecclesiæ non poterit etiam tempore fundationis disponere de iuribus ipsius ecclesiæ in præiuditium ipsius episcopi vnde non potest transferre in alium Prælatum ius

conferendi, nec hoc statuere cum pertineant ad episcopum cuius est iurisdictio vt hic, Nam qui non habet iurisdictionem non potest hoc facere: quia ius dicere statutis ligari a pari procedunt, vt hic: & idem tenet Abbas in capitulo significatum.in primo notabili de præbēdis, cum concordan.quæ adducit Felynus in capitulo cum venerabilis.in duodecima columna de exceptionibus.

¶ Sed aduertendum est, quia videtur ꝙ patronus tempore
45 fundationis de iuribus ecclesiæ disponere possit,† Nam regula est ꝙ in traditione rei suæ quis potest apponere pacta quæ vult.l.in traditionibus.ff.de pactis. & in puncto hoc vide firmare Hostiensem in capitulo ea quæ. de statu regularium. cum similibus quæ congerit Felynus in tractatu quando literæ apostolicæ &c.in secunda columna versiculo corroboro.& Barbatia in consilio trigesimo tertio scripsit Psalmista.in quarta columna in secundo libro. Sed istis non obstantibus non recedendum est ab opinione Abbatis quæ communis est: vt patet ex adductis per Felynum in capitulo cum accessissent.in octaua columna de constitutionibus, & ad adducta in contrarium in terminis respondet Rochus Curtius in tractatu iurispatronatus in ver.pro eo ꝙ de diocesani.in duodecima quęstione, vbi latius loquitur, & copiosius Lambertinus in tractatu iurispatronatus.in prima & secunda parte, & in tertia.

¶ Tertio per istum textum dicit notabiliter Abbas in capitulo ex parte. el secundo in secunda columna extra
46 de officio delegāti. † ꝙ mandata & rescripta principis etiam generalia recipiunt interpretationem secundum potestatem mandantis, vnde si princeps mandat, quòd omnes exceptiones remoueantur in casu in quo non potest eas remouere: vt quia generaliter intelligendo excludentur defensiones, quæ sunt de iure gentium, & tunc illa potestas siue mandatum restringitur ad limites potestatis sicut hic, secus in materia in qua potest
47 disponere: † quia tunc tale mandatum generale generaliter debet intelligi. Et ita in notabili casu dicit idem Abbas per istum textum in capitulo cum

48 tempore.in.iiij.col.de arbi. ¶ † Tu ex hoc collige ꝙ quã do agitur de iurisdictione, non valet argumentum, hoc potest fieri in specie, ergo in genere. per istum tex. quem ad hoc alleg. Io. de imo. in cle. pastoralis. in fi. de re iudi. & F[illegible].c. si quis contra. col. pe. de foro compe. & ƀm hoc iustificantur ea, quæ Moder. tradunt in. l. j. ff. de offi. eius, de argumento de minori ad maius post Soci. in repet. l. j. ff. quis, & a quo. ¶ Item per istum text. dicit idem Abb. in. c. nouit. in. ij. col. de offi. deleg. ꝙ licet ea quæ expediũtur sine causæ cognitione, & non pro tribunali, possunt exerceri extra territorium. l. ij. ff. de offi. procon. l. fi. ff. de offi. præfe. vrb. & ideo tenet excommunicatio si episcopus iniuste extra territorium excommunicauit, vt quia sine causæ cognitione, & absq; eo ꝙ sedeat pro tribunali illam fulminauit: vt sentit glo. in. c. episcopum. xix. q. iij. Tamen si vellet cõtẽtiose procedere non teneret processus, etiam si non excipiatur: quia iurisdictio inhæret territorio, vnde extra territorium non est iudex, & ita intelligit tex. hic, quod no. ¶ Istud tamẽ ibi limitat, nisi iudex haberet consensum illius iudicis alterius territorij partibus consentientibus, vt ibi per eum: & pro isto dicto Abb. facit dictum Felyn. in. c. cum inferior. in. ij. colũ. de

49 maio. & obe. vbi dicit † ꝙ licet quis possit absoluere, non tamen potest excommunicare, vnde prior ordinis Hierosolimitani potest ex priuilegio absoluere generalem ab excõmunicatione propter manuum iniectionem in clericum, licet ille generalis sit superior illius, non tamẽ potest illum excommunicare: & idem dicimus de legato de latere qui absoluit non subditos ab excommunicatione.

50 c. pen. de offi. leg. & tamen non potest illos ligare. † ratio est, quia absolutio est iurisdictionis voluntariȩ, & fit quasi extra iudicium, & ideo potest fieri extra legationem, limitando tamen, vt dicam inferius, sed excõmunicatio non potest fieri nisi causa cognita. c. sacro. j. de senten. excom. & videtur actus iudicialis, & iurisdictionalis, & ideo non potest fieri extra territorium, vt hic, & ƀm hoc rite procedunt duæ illationes, quas ponit Iason in. d. l. fi. in. ij. colũ. versi. secundo ex ista cum in iurisdictione voluntaria fundentur, de quo tamẽ inferius dicetur. ¶ Et per ista dicit etiam Oldra. consil. lxxiij. incip. quæritur si prælatus. ꝙ.

episcopus non potest concedere literas indulgentiarum pro opere quod fieri debet in aliena dioc. & hoc multis rationibus probat, & inter cetera per regulam istius tex. & idem Oldra. aliam decisionem ponit in consi. xvij. & dicit Egidi. in decis. dviij. per istam regulam, quod auditor camere camerarius vel alius preter papá nullo modo possunt citare extra curiam, quia iurisdictio eorum est tantú in curia, & propterea dicit quod in hoc arguitur temeritas auditoris camerae, quia dicit se executorem processuum, & omnium constitutionum papalium tanq̃ ordinarius, & per hoc oẽm iurisdictionem ordinariorum immo ipsius papae nititur occupare, cum tantum sit iudex cortisanorum, vt vtar verbis ipsius Egidij deci. ccx. vbi hoc idem tenet. ¶ Praeterea per istum tex. dicit Fely. in. c. si quádo.
51 in prin. de offi. deleg. ex illo tex. † quod delegato iniuste procedenti non resistitur, sed istud non procedit quando iudex procedit extraiudicialiter, & sic extra iurisdictionem grauando, quia licet non sit appellatum dummodo grauamẽ sit ita reparabile, indistincte resisti potest, pro quo
52 alleg. tex. hic vbi patet † quod extra territorium iudici nõ paretur, potest igitur ei resisti, & sic ponit Fely. regulam, quod vbi datur praerogatiua respectu certi officij, illa nihil operatur, quatenus ille aliquid facit extra officium. pro quo allegat ibi multa similia, quae per te videas, quibus adde notabile dictum Abb. in. c. significauit. in. ij. col. de offic. ord. vbi istud idem exemplificat in papa, & alleg. tex. hic, & ratio est, quia tunc ille extra officium vt extraneus iudi
53 catur, † Hinc est, quod episcopus nõ solum a pari, sed etiam ab inferiori praelato potest iudicari & puniri quando delinquit in illius territorio, vt dicit Abb. in. c. cum inferior. de maio. & obe. & idem in archiepiscopo delinquente in territorio suffraganti dicẽdum est, vt dicit hic Archi. arg. istius tex. & hoc idem tradit Abb. in. c. sane. in. ij. col. de foro compe. quod procedit etiam respectu superioris layci, Nam ille punire potest etiá episcopum machinantem in vitam eius, attenta origine episcopi: vt late concludit Praeposi. in. c. in primis. §. de persona. in. j. & ij. col. ij. q. j. dixi in. §. rursus. insti. de actio. & quod dictum est iurisdictionem non se extẽdere extra territorium, idem dicendum est quo ad loca exempta intra territorium exi

ften.vt tradit Soci.in conf.lxxvij.incip.consilijs nostris.
in.iij.col.vel si.primo quia statuta.in.j.vol. vbi inter alia
alleg.tex.in.l.decuriones.C.de silen.lib.xij.vt latius di-
ctum fuit superius.¶Et per hoc dicit do.Abb in.c.nul-
54 lus.de foro compe.† quod ad agnoscendum,an appellatio-
ne iudicis comprehendatur secularis, vel ecclesiasticus
consideratur subiecta materia, Nam in dispositionibus
ecclesiasticis comprehenduntur ecclesiastici,nisi subie-
cta materia aliud suadeat,in secularibus vero dispositio-
nibus tantum comprehendũtur seculares,arg.istius tex.
in fi ¶Et per istam rationem etiam dicimus,quod seculares
etiam de crimine hæresis non cognoscit,quia cum sit ec-
clesiasticum est alterius fori,immo quod plus est statuen
do super tali crimine,non poterit pœnam addere,cum
punitio non spectet ad eum,ita not.dicit Abb.in.c.cum
sit.in.ix.col.de foro compe.licet cõtrarium circa hoc vl-
timum tenuerit ibi do.Anto.quem ibi reprobat,& forte
55 opi.sua videretur in hoc verior, † quia qui statuere non
potest,potest tamen statuendo pœnam addere,præsup-
posita opi.communi pro vera:vt in glo.singulari cle.ne
romani in ver.tolli.de elec.cum simi.vt dixi.ã.in.ij.not.
¶Et iste tex.de plano procedit, quando delictum com-
mittitur in personam extra territorium , secus vero est,
quando crimen committitur respectu rei sitæ in diocesi
statuen.per ea quæ Felyn. tradit in.c. postulasti.de foro
compe.declarando vt per Abb.in.c.pastoralis.colũ.xij.
de appel.& in.c.fi.in.iij.&.xxj.col.de foro compe.& in.c.
j.in.ij.col.de rapto.& latius tradit quidam Siluester theo-
logus in summa sua in ver.excommunicatio.el.ij.versi.
sciendum est tertio.& Oldra.in consi.xvij.in.ij.&.iij.col.
56 ¶† Et ista omnia bene procedunt ratione dispositionis
noue,secus autem respectu declarationis,quia licet quis
extra territorium statuere non possit, poterit tamẽ decla
rare,& ideo episcopus extra territorium,licet aliquem ex
communicare nõ possit, poterit tamen declarare ipsum
esse excommunicatum,ita notabiliter istum text.limitat
Io.an.in.c.nouit.de offi.lega.cuius dictum approbat cũ
multis concor.Felyn.in.c.qualiter.el j.in.xiij.col.& seq.
de accusa.& ea omnia quæ dicta sunt de statuto habent
locum,& extenduntur ad consuetudinem,vt late scribit

Rochus Curtius in tracta. consuetudinis. in.cxxiii.colū.

¶ Vltimo ad regulam istius tex. facit quod Alex. adducit in cōs.cxxii.in.v.col.lib.iiii.vbi dicit ꝙ adeo regula in tex. isto tradita est vera, ꝙ licet statutum factum ab eo, qui nō habet in alium iurisdictionem fuerit confirmatū a superiore habente potestatem, etiam ex certa scientia, ꝙ nihilominus tale statutum vigore talis confirmationis non extendetur ad illos qui non subsunt statuenti per rationē Abb. in.c.dudum.de decimis.quod est notandū. ¶ Tamen hoc dictum videtur mihi periculosum, per ea quę tradit And. barba.in.c.cōstitutus.de rescrip.& Fely.in.c. cum omnes. in.iii.col de constitu. Nam clarum est, ꝙ vbi non subditi vellent subiici statuto, & illi consentirent ligarentur eo, vt Abb dicit in.c.per venerabilem.in.vi.colū.qui fil. sunt legi. & tamen confirmatio ex certa scientia supplet consensum, vt prædicti docto.dicunt, Igitur dictum Alexā.non procederet, cogita quia magna est auctoritas Alex.& vide alias decisiones ad regulam istius tex. positas per eundē Alex.in consil.cxi.in.iiii.volu.quas vobis refero in voce, causa breuitatis.

¶ Limitatur modo regula istius tex. pluribus modis. Primo nisi iurisdictio extra territorium exerceatur de consensu partis, quando non tractatur de præiudicio alterius, ita dicit Bal.in proœ.C.& in proœ.feudo. quem refert & sequitur Abb.in.c.per venerabilē.in.vi col.qui fil.sunt leg.

57 ¶ † Tamen istud dictum videtur dubium ex eo, quia si extra territorium quis non habet iurisdictionem, non potest eam pacto priuatorum cōsequi.l.ius publicum.ff. de pac.&.l.priuatorum.C.de iur.om.iudi.Nec ob.quæ dicit Bal.in dicto proœ.quia loquitur in imperatore vel papa, qui dicuntur saltem extra suum territorium retinere iurisdictionem habitu, per hoc tamen absolute concludi nō potest idem esse in alio quocunq; iudice.

¶ Secundo limitatur ista conclusio non habere locum in iurisdictione voluntaria, ita limitat Ludoui. de Sardis in trac.legiti.fol.lix.versi.secundo quæretur.in fi.& l.as.in.l. fi.post glo.ibi.ff.de iurisd.om.iudi.vbi per hoc infert post

58 Hosti.in summa de pœn.& remiss.† ꝙ sacerdos parrochialis existens extra territorium suæ parrochiæ poterit parrochianum suum vbicūq; confiteri & absoluere, cum sit vo

luntariæ iurisdictionis, & istam opi. sequitur Moder. de Ripa in trac. legali pestilentiæ. fol. lxxxvii. vbi post Ange. de Clauasio dicit plus, q hoc idem procedit in vicario sacerdotis per rationes de qbus ibi per eũ & refero in voce. ¶ Sed considerandum est, quia ista limitatio non videtur vera ex eo, quia regula istius tex. non solum procedit in iurisdictione contentiosa, sed etiam voluntaria, vt concludit Pet. de anch. in consi. cccxx. incip. primum dubium. alleg. tex. in clem. ne romani. §. porro. de iure iur. per quem tex.
59 infert, † q imperator non poterit aliquem legitimare in terris subiectis papæ, dato q legitimatio imitatur iurisdictioni voluntariæ: vt dicit Anto. de bu. in. c. venerabilem. col. iiii. qui fil. sunt legi. & ibi Abb. in. iii. colũ. & hoc idem Alex. firmat in consi. lxvii. incip. consideratis. colũ. fi. lib. i.
60 vbi dicit q ista est communis opi. ¶ † Sed tu cõsidera pro concordia, & vera intelligentia istarum opinionum, quia duplex est iurisdictio voluntaria, vna est fori conscientię, alia est fori temporalis, prima bene potest extra territoriũ expediri, quia adsunt claues, vbi est persona, quæ illas habet, nec illa potestas circunscribitur loco nec tempore. c. quem pœnitet. de pœni. dist. i. & de tali iurisdictione volũtaria loquitur Hosti. & ias. vbi supra cum quibus concordat Rochus cur. in repe. c. fina. in. cxxiiii. col. de consuetu. ¶ Hoc tamen non habet locum, nisi in casibus exceptis & reseruatis, quia in illis etiam extra territorium, neq; in eo iurisdictio exerceri potest, declarando latius vt per Gundisaluum de Villa Diego quondam egregius auditor Rotæ in tract. de lega. q. xiii. vbi distinguit de absolutione a sententia lata a iure vel ab homine, & quando isto casu requiratur causæ cognitio qñ nõ, de quibus ibi latissime per eum, & idẽ latius reassumit in. q. xv. q̃ per te ipsum videas. ¶ Secunda vero iurisdictio voluntaria fori contentiosi va
61 riatur fm circunstantias casuum, † Nam si illa exercetur circa dispensationem, siquidem dispẽsatio concernit principaliter personam, & secundario rem, illa exerceri potest extra territorium ratione rei, ita declarantur quæ dicit Roma. in consi. xxxix. in proposita. q. col. ii. & quæ dicit Bar. in. l. legitimos. colũ. i. versi. quarto an istud decretum. ff. de legi. tuto. Aut vero fit dispensatio principaliter respectu rei per personam detentæ, & tũc non potest fieri extra ter

concor, And. sicul. in. c. in. iiij. col. nume. 26. de rescrip. sed istis non obstan. contrariam opi. puto veriorem non obst. tex. in. d. c. vestra, quia ideo ibi Episcopus non potest statuere, quia tangit iura aliorum & eorum praeiudicium, quo casu potestas impeditur, secus vero in pertinentibus ad iurisdictionem suam, vt late tradit Abb. in d. c. vestra in fi. vbi aduertit ad istud cotrarium, & soluit, pro cuius vlteriori declaratione videda sunt que Areti. tradit in. §. ius ciuile numero. 5. versi. quero nunquid iudices insti. de iu. nat.

¶ Secundo est aduertendum circa istam questione glo. dum vult statuta episcopi esse perpetua, quia hoc nullibi reperitur expressum, & ideo cum lex no dicat nec nos dicere debemus, vt in. §. cum igitur versi. sint autem in auct. ne fe. nub. ibi non est lex aliquid dicens, Quamobre concludendum videtur q sunt perpetua viuente Episcopo, sed eo mortuo spirent, & requirant confirmationem successoris prout de literis Cancellariae apostolicae dicitur in regula .j. per glosatores, facit text. & ibi Domi. in c. praesenti, l. de praeben. & quia voluntas expirare videtur cum condente, arg. c. si griose .l. ti. proximo, & hoc
63 probo tali ratione, quia statutum † Episcopi dicitur ius praetorium, vt dicit Bal. in. l. siue pars in fi. C. de dila. & in. l. fi. de edelit. actio. & in marga. sua. in ver. Episcopus versi. xx. & ideo talia statuta dicuntur esse temporalia, vt ibidem cocludit Bal. & doct. in. l. v. ff. de ver. ob. & in ter. ita tenet Ioa. firmia. in tracta. de episcopo in. ij. parte. iiij. libri. q. xv. fo. 26. & Areti. in. §. alie insti. de actio. Stat igit conclusio firma quod episcopus statuta facere potest, sed illa sunt temporalia. ¶ Ista conclusio recipit aliquas declarationes, primo quod procedat accedente consensu Capituli, quia tali casu statuta facere potest, vt dicit Inno. in. d. c. vestra per Abb. in. c. cum consuetudinis de co sue. alias viderentur facta sine maturitate, quo casu non esset illis obtemperandum, vt in notabili casu exemplificat Bal. in. l. pro gamata. C. comi. vel episto. ¶ Secundo ista regula procedit dummodo talia statuta non alterent voluntatem defunctorum, vt tradit Bal. in. l. voluntate in vltima col. C. de fideicom. quia etiam papa non posset in alium vsum transmutare disposita per testatorem vt

concludit Deci.in cõsi.ccclvij.in.ij.col.pœnas tamẽ potest imponere episcopus non exequentibus dictam voluntatem, vt idem Bal.cõcludit.in.l.j.in vltima.q.C. de his quę pœne no.& etiam alterare voluntatem defuncti non exequutã, vt singulariter declarat Imol.in.l.j.in.iij. col.vers.& si vis tenere de condi.iusti.quem multum cõmendant moder.Hispa.in rep.c.per vestras fo.27.in.j. col.de dona.inter vi.& vxo.& hoc dictum sequitur etiam Fely.in.c.super his in.ij.col.de accusa.Hipolit. singula. cxciiij.incip.magna est & plures casus ĩ q̃bus episcopus voluntatem defuncti mutare potest ponit Imol.in.c.nos quidem in.v.col.de testa.aliquid per Fely.in.c. cum accessissent in.vij.col.ver.& pro istis de consti.sequunť moder.Bononien.in.c.clericos in fo.6.col.iij.de offi. vica. ¶ Et quod dictum est de pœna procedit etiam si iam a lege fuisset tẽporalis pœna apposita cõtra non exequentes voluntatem defuncti, quia etiam hoc casu potest episcopus per suum statutum pęnam spiritualem imponere, vt dicit Bal.in.l.siquis seruo in fi.C.de furtis,& de hoc videtur hic esse tex.vbi episcopus pro furto imponit excommunicationem cum per leges pęna imposita sit temporalis,& hoc idem respectu modi probandi contra vsurarios procedit vt Bal.dicit in.l. omnes .§. super . C. de

64 vsuris. ¶ † Et aduerte circa hoc & tene mẽti vnum dictũ q̃ licet quo ad perdendum priuilegium clericale iura requirant trinam monitionem, vt est text.c.cõtigit de sen. ex.tamen illa regula non procederet quomodo episcopus per viam statuti apponeret illam pœnam tex. est hic quem ita intelligit,& decla.Abb.in.c.fi.in.ij. col. de vit. & ho.cler.& de hoc vltra Abb.est tex.in.c.ad apostolicę de re iudi.isto lib.in fi.quẽ ibi.§.ita nos ad hoc notat Domi.& rota in nouis deci.ccccxxxvi. quę est in tit. de dolo.& contum.vltima cum multis concor. quos scibunt prędicti Hispani in dicto.c.fo.lxvi. ¶ Et hoc quod dictũ est episcopum statuta facere posse, procedit etiam si putatiuus episcopus fuerit, quia interim valent dicta statuta, licet processus per ipsum factum non valeat ita Bar. in.l.Barbarius col.vi.versi.sed quid de his.ff.de offi.præto.qui ad hoc alleg.tex.hic sed tex. iste hoc non probat, quia simpliciter de episcopo loquitur. Quinto debet in

tel'igi de vero & legitimo.arg.tex.in c.cumana de elect.& l.fi.C.de his qui ve.æta.impe.&.l.i.ff.de fonte.vbi Bart.ad illud quod dicit de processibus est casus notabilis in.c.i.in versic.adiiciebatur.j.de concess.præben. & Bald.in.l.ii.nu. 76.C.de seruitu.& ita procedit optime glo.ista.

65 ¶ † Secunda conclusio glo.est ꝙ legatus de latere potest statuta facere,& illa erunt perpetua alleg.pro hoc text.in c.fin.de offi.leg.& cum ista opi.vltra scriben.hic transeunt Moder.in tracta.de potestate legati.in.vi.conclu.in.vi.declara.& hoc idem tenet Specula.quem ipsi non alleg.in titulo de lega.§.superest.versi.potest etiam legati &c.Bart. in.l.i.in princi.ff.ꝙ quisq; iur.& in.l.omnes populi.in.iiii. q.i.prin.ff.de iusti.& iur.cum concor.vt per Io.Firmia.in tracta.de episcopo.fol.xxvi.in.ii.colū.¶ Et hoc de legato procedit generaliter in quocunq; legato:vt dicit Andr.Sicul.in.d.c.fi.in princi.sed ego non puto verum nisi solum de legato de latere,& sic de maiori.argu.tex.in.c.penul.de sen.excō.vbi appel.excommunicationis de maiori intelligitur,facit quod dicit Bal.in.l.i.ff.ꝙ quisq; iur.cuius dicta in inferioribus legatis nō procedunt.¶ Sed circa istā conclusionem aduertatis diligenter: quia primum dictum istius cōclusionis,videlicet,ꝙ legatus statuta facere possit,expeditum est quando illa facit in his quę pertinent ad suam iurisdictionem,vt dicit Imola in.d.c.finali.de offic.lega.& latius Bald.in margari.in ver.lega.& de his quæ non sunt reseruata principi vt in.c.quo ad trāslationem.de offi.leg. sublimitando,vt ibi singulariter declarat Abb.¶ Quantū ad illud quod subiungit glo.& prædicti docto.ꝙ talia statuta sunt perpetua,est aduertendum ꝙ hoc non probatur aperte in.d.c.fin.quia ibi tex.dicit tanq̄ perpetua,Vnde aliud est esse perpetuum,aliud esse tanq̄ perpetuum.argu.l. si maritus.§.legis.ff.de adul.&.l.mercis.de verbo.sig.&.l. actione.§.publicatione.ff.pro socio.&.l.quia parentis.ff.

66 solu.ma.cum similibus.† & ideo ego crederem ꝙ durante vita illa statuta valeant,& taliter intelligantur perpetua per legem.i.ff.pro socio.sed postea expirent,non tamen a communi recedendum est in dubio.¶ Et ꝙ dictum est de statutis,idem dicendum est de indulgentiis per illum concessis quæ perpetuo durant:vt dicit Imol.in.c.ꝙ translationem de offi.leg.& hoc de statuto de plano procedit quando ali-

denotant annullationem ipso iure, vt not. in.l.oratio.ff. de sponsa.& ita licet Ioan.de monte ferrato in rep.l.si constante in secunda col.in.fi.ff. solut. mat.

¶Sed tamen aduerte quia tex. in.d.c.fi.adhuc non tollitur, quia dato quod prædicta verba nullius momenti possent semper annullationẽ ipso iure importare ex alio tamen in dicto.c.fina. annullatio ipso iure inducitur, qa vna cum illis verbis est dictio pœnitus, quę sola de per se ipso iure annullationem importat, vt est tex. & ibi glo.in l.si qui aduocatorum .C. de postul.cũ concordantibus traditis per Alex. in.l.qui vsumfructum in.ij. col .ff. de verbo.obli. ¶Sed etiam ad hoc responderi posset q̄ hoc non semper est verũ, vt est glo. in terminis sententię de qua loquimur quę tenet opi. Georgi. natam in .c. romana.§.fi.l.de sen.ex.& loquitur de dictione pœnitus.

¶Omissis igit ambagius breuiter concludas q̄ talis sententia est nulla ipso iure, non solum ea ratione qa verbũ nullius momenti & verbum pœnitus annullat ipso iure, sed quia ipsa verba annullatiua sunt geminata, vt ibi patet quo casu resultat vnum q̄ licet alias verba simpliciter de per se non importent annullationem, tamen vbi sunt geminata inducunt annullationem ipso iure, vt tradit Bal. per illum tex.in titulo de pace constan.in verbo casfetur ad idem tex.& glo.in.l.cum postea q̄.C.de pact. quam ibi vt singularem ad hoc commendat Ias. ad idẽ tex.in auct. cassa & irrita.C. de sacro san.ecc.sic ergo patet, q̄ illa decisio Georgij in.d.cle.sępe nõ est vera, licet videatur magis communiter approbari.

71 ¶†Secundo per istam regulam dicit Ias.in.l.xv.cui bonus in.iij.col.ff. de verbo. oblig.& in.l.non dubium.in ij.col. C.de legi. Quõd licet ius ciuile posset impedire obliga.naturalem ne nascatur .l.si non sortem in prin. ff. de condi. indeb. tamen postq̄ causata est tollere non potest, sic etiam in simili dicimus quod testator potest immutare obligationem quando est in fieri secus autem quando est in esse deducta per istam regulam, ita dicit Ias.in.l.nemo potest in.ij. col. in prima lect. de leg.j. Accedant ad hoc quæ dicit Alexander in.l.sing.in. iiij. col. nu.9.ff. si cer.pet.duas alias decisiones notabiles ad istã regulam posui in.c.j.in glo.iii.l.de iudi.vbi viden.erit.

¶ Tertio facit pro ista regula quod dicit Bal.in.l.fi.C.de
72 dot. promis.vbi dicit † q licet filiæ ingratæ possit pater denegare dotem, tamen postq semel illi constituit dotẽ non potest priuare illam dote, quia multa prohibentur fieri &c.& hoc dictum pro notabili refert & sequitur Pet. Gerardus in notabili suo pri.quatuor alias notabiles decisiones pro ista regula ponit Ias.in.l.j.in prin.in.iij.col. ff.de ope. noui nũ. quem videas, & alia similia ad istam regulam ponit zofredus in libello iuris canonici in rubrica quando matrimonium contrahitur contra interdictum eccl.post princip.in vers.e contra, & per hoc dicunt notabiliter Anto.Cardi. & Imol.in.c.j. de treu.& pace. q licet ad tollendum legem canonicam iam confirmatam requiratur tempus de quo in.c.fi.de cõsuetu. tamen ad faciendum quod statutum nunq vsu confirmatum nullius sit effectus sufficit quod transeant .x. anni. Ad idem pro ista regula facit dictum Alex.in consil .xl. viso themate in.iij.col.vi. volu.& dictum Decij in cons. xxiij. nu.2.& consil.xxix.& consil.lvij. nu.1.in.ij. parte.
73 † Accedat etiam quod dicit Io.de mõte ferrato in rep .l. si constante in .lvi.col.ff.solu.mat.vbi dicit q licet diuitię mariti impediant restitutionem dotis tamen si prius facta sit restitutio non potest retractari arg.d.l.patre furioso cum alijs concord.vt ibi per eum. Hinc est q dicimus q facilius impeditur actio q exercitium actionis iã
74 natę † vt in notabili.q.tradit Riminal.in .l.j. in. vi. col. C. de pactis. & ne multiplicitate decisionum oneremini reliqua quæ ad istam regulam dici possint cursim & remissiue complectar, videas igitur ad istam regulam aliã decisionem Ias.in.l. & si prætor in.iij. col. in glo.j .ff. de offi. eius. & aliam in.l.non solum.§. morte in.iij. notabili .ff de ope.no. nunci.& in.l.j.xij.& .xiij.col.nu .xlvj.& xlviij.ff.de acqui.poss.& in.l.furiosum in.j.col.C.qui testa.face.possunt & in.l.ij.§. j.in.v. colũ. ff. soluto matri. Et ad istam regulam septem decisiones cumulat Roma. in consil.ccxv. duo sunt & Corneus consil.iiij.in fi.li.primo cum pluribus alijs quæ congerit Decius in.l.in ambiguis.§.non est nouum.ff. de re.iur. & alij plures quos breuitatis gratia omitto.

¶ Modo ista regula limitatur duobus modis. Primo nõ

procedere

procedere quando est maior ratio in producto in esse ꝙ in producendo, quia tali casu facilius tolletur productum ꝙ producendum tollatur, ita limitat Ias. in apostillis ad Christoforum Portium iusti, de suspect. tuto. in glo. fin. per verbo procedunt alias habetur super glo. remouere in. §. suspectus. ¶ Secundo limitatur procedere, quando iam productum est perfectum, ita limitat Dy. in regula possessor fo. iiii. secundum parua. impressionem versi. secundo opponitur. j. de re. iur. alio modo limitatur ista regula vt per Decium in. d. §. non est nouum quem videas

75 ¶ † Tertia cõcl. ex fi. glo. colligitur ꝙ quando verba statuti possunt intelligi vt dent formam futuris negotiis & præteritis, in dubio potius debent intelligi, vt dent formam futuris ita ex glo. notat Domi. hic: & posteriores.

76 ¶ † Et rõ istius conclusionis est quia de natura legis est concernere futura, vt in c. fi. supra eo. ti. & secundum hoc verbum istud commiserint positum in tex. futurum respicit licet etiam ad præteritum referri possit, prout magis conuenit materię cum sit præteritum & futurum subiunctiui, & ita procedit glo. hic quam ad hoc notat. And. Sicul. in .c. ad hec in .ii. col. de rescript. & ante ipsum interminis hoc firmat Bar. in rep. l. omnes populi in xviii. col. versi. iuxta promissa quæro. ff. de iust. & iu. ¶ Tamen obstat huic conclusioni quæ dicit Roma. in consil .cccxxiii. quo ad primum vbi concludit ꝙ quando vnum verbum de sui natura potest importare duo, vt est pręteritum subiunctiui quod potest referri ad futurũ & ad pręteritũ, tali casu ad vtrumqꝫ referri debet: & sic ad præteritum & futurum, vt in pulchro casu ibi consuluit, Sed ad istud dictum Roma. respondet Ias. sub distinctione in .l. i. §. hec autẽ verba. ff. ꝙ quisqꝫ iuris vt ibi videre poteris & refero in voce, cuius dicta prius fuerunt Felyni, de quo ipse mentionem non facit in. c. ad hec in. i. col. de rescript. vbi regulam ponit cum limitationibus, & idem Fely. repetit in. c. fi. supra de consti. & vtrobiqꝫ approbat glo. hic & finaliter nemo ab ea discrepat. ¶ Sed tu audi diligẽter quę videt mihi quod Roma. optima ratione motus fuerit, quam ego alia via tutari conabor. Nam certum est ꝙ licet constitutio vel statutum in dubio futura respiciant non autem præterita vt in. d. c. fi. Tamen

vbi de intentione principis constat volentis illud ad præterita extendi, clarum est, quod statutum illud præterita
78 comprehendet, vt omnes fatentur in d.c.si. † Sed ista intentio principis potest nobis constare dupliciter, aut expresse aut ex coniectura verborum, vt tradit Abbas in.c. cum inter in prin.& ibi Fely.in .iii.col. de except. cum concor. vt dixi supra in c.i.in glo. noscatur, & ista coniectura verborum capitur secundum eius significatum, vt in.l. labeo.ff. de sup.
79 leg.† vnde si significatus proprius verborum est duplex actus agentium verificabuntur in vtroque significatu vt in .l. iii.ff.de bo.pos. nisi in testibus in quibus vterque significatus cadere non potest vt de hoc plura exempla Fely. ponit in c.super his de accusa.& Ias. in .l. non hoc .c. vnde legit.& dixi supra in.c.i.in.ii.nol. post Domi. Cum igitur in casu nostro papa hic loquatur per verbum commiserint,
80 † de cuius natura est proprie importare præteritum perfectum, & futurum subiunctiui ergo referretur ad vtrunque, quia talis videtur intentio condentis qualis ex facie verborum apparet .d.l. labeo. & tradit Socin. in consilio lxvi. incip.consiliis meis in.ii.col.li.ii.vbi plura iura alle-
81 gat,† Non obst.tex.in d.c.si. quod statutum respicit futura, quia illud est verum, quando non constat ex intentione principis per interpretationem verborum quod velit, etiam ad præterita extendere, quod est notandum pro intelligentia.d.c.& ita opi. Roma.poterit defendi, prima tamen opi. communis est, pro qua vltra predicta plura congerit Vincentius Herculanis in disputa. sua .ii. incipit.in nomine domini nostri, vbi videndum est quia late loquitur.
¶ Glo. diocesim, intendit declarare secundum Gemi. hic & moder. quis dicatur habere iurisdictionem ordinariam, vt hic in ea. ¶ Sed aduerte quia intentio glo. non est nisi declarare iurisdictionem episcopi, non authoritate absolute quærere quis dicatur habere ordinariam, Nam alias male loqueretur glo. respectu aliorum inferiorum, qui dicuntur ordinariam habere, vt supra in prin.istius tex.& tamen non habent territorium quia nec etiam ad essentiam illius iurisdictionis requiritur vt not. in.c. cum contingat de fo. compet. & declarat Bal. Hinc est quod etiam ex possessione territorii non arguitur iurisdictio, prout late concludit Soci. in consil.xv. in causa & .q.

lib. iij. vt in .l. j. §. cum vrbem .ff. de offi. præfect.
82 vrb. ratio igitur glo. bene concludit quod episcopus maior ordinarius dicatur, & præeminet alijs inferioribus, ex eo quia diocesim habet, in qua sedere potest, & in qualibet eius parte pro tribunali iudicare, vt dicit tex. in dicto capitulo cum episcopus allega. in glosa & tenet Fely. in capitulo accepimus columna penultima de fide instrumentorum. & hoc idem est in legato cui duę prouin. cõmissę sunt. Nã sedere potest in qualibet eius parte, vt dicit Abbas per illum textum in capitulo nouit de officio lega. sequitur Felynus in capitulo fin. in secunda columna de iudic. & hoc idem est in cardinalibus respectu titulorum suorum, vt dicit Imol. in clementina ne Romani in quinta columna de electionibus. & ibi cardinalis quos sequitur Fely. in capitulo his quæ per illum textum in principio de ma
83 ioritate & obedientia, & ratio prædictorum est, † quia iurisdictio est indiuidua, & ideo exercendo eam in qualibet parte diocesis dicitur continuari quasi possessio in toto territorio lege vna est via .ff. de ser. rust. prædiorum. capitulo pastoralis de appellationibus, & hoc expresse dicit Innocentius in capitulo dilectus de capell. mo. quem refert & sequitur Baldus in lege .ij. C. de seruit. & aqua. & in hoc episcopus fundatam habet intentionem, vt tradit Cardinalis in consil. cxvi. duo videnda in fine declarando, vt late per Decium in capitulo cum venerabilis in .x. notabili de except. & Fely. in capitulo ne dei de symonia secundum And. Sicul. in capitulo cum te de offi. delega. & in capitulo nonnulli de rescriptis, & ex hoc infert quod episcopus &
84 legatus posset causas vnius ciuitatis. † vel diocesis in alia tractare, etsi inter se ciuitates multum distent per supradictam rationem, & ita ampliari potest dicto. c. cum episcopus, & limitari tex. in capitulo statutum .l. de rescript. secundum Andream Siculum in capitulo cum te. de officio delega. & in capitulo nonnulli de rescript. ¶ Sed tamen aduerte, quia contrarium est verum, Nam illud quod dicit textus in dicto capitulo cum episcopus & glosa hic non habet locum in magna diocesi vt ibi notabiliter declarat Petrus de Ancha.

& in capitulo nonnuli de rescript. & in capitulo finali de docto. & contu. & alibi sæpe per tex. in lege cum potest .C. de appellatio. per quem ita tenet Fely. in capitulo sane in princ. de fore competen. & in dicto capitulo nonnulli & ibi respondet admotiua Andr. Sicul. & vltra ipsos istam opinionem sibi contrarius tenet ipse Andr. Sicul. in. consil. lij. colũna sexta libro secundo, & sic ista glosa & dicto capitulo cum episcopus declaratur quod procedant respectu causarum illius ciuitatis vel loci vbi episcopus sedet, non autem alterius longe distantis. ¶ Et ista omnia de plano procedunt in locis sibi subiectis in quibus pro tribunali sedere potest episcopus, & aliæ personę supradictæ, secus vero in loco exempto, quia dato ꝙ ille locus in diocesis sit, non tamen dicetur de iurisdictione vt episcopus in eo pro tribunali sedere possit, vt dicit hic glosa per textum in dicto capitulo cum episcopus, & hoc tenet Imol. in clementina .ij. in prima colũna de priui. & facit glos. in clementina .j. de excess. prela. cum similibus quæ Abb. & moder. adducunt in capitulo Abbatem de rescript. & tali casu paria sunt quod locus sit exemptus, vel extra territorium, vt dicit hic Ioan. Andr. & idem Ioan. Andr. in clementina .j. in versiculo aut earum parte in glosa de foro. competen. &

85 sequitur hic Domi. ¶ † Ex quo infert Ioan. Andr. quod sicut statutum episcopi non ligat aliquem extra territorium vt hic, Ita neq; delinquentem in diocesis in loco tamen exempto, ita notabiliter concludit Ioan. Andr. & Domi. hic qui allegat Imol. in. c. nimis de iu. iur. ¶ Sed hoc ibi non dicit Imol. sed fuit dictum Hostien. ibi quem refert ibi Ioan. Andr. & latius Abb. concludens per hoc quod loca, quæ sunt in prouincia vel dioecesi habentia dominum separatum non dicuntur esse de illo regno siue dioecesi, & sequitur Cardin. in clementina .ij. §. I. in .iiij. quęstione de priuileg. & hoc late firmat Petrus de Ancharano in repetitione. c. si propter in tertia columna versi. & ista faciunt infra de rescriptis quem multum ad hoc commendat And. Sicul. in dicto capitulo Abbate, & ista videtur esse communis opinio.

¶ Sed cōsideradum est quòd istud dictum Io. And. cum quo prædicti Docto. transeunt non videtur verum, quia imo. stat. episcopi ligabit deliquentem in diocesi in loco
86 exempto, † & sic isto casu non sunt paria ligare subditū extra territorium, vel in territorio, in loco tamen exempto, pro hoc videtur esse casus in. l. si quis in hoc genus C. de episcopis & cle. vbi laicus iudex potest punire subditum suum existentem in eccl. & sic in loco exempto, ad idem bonus tex. in. l. fi. ff. de decre. ab ordi. fac. & istam opi. p plura fundamēta firmat Fede. de Senis ī cōsil. ij. ī cip. statuto episcopi, & ibi respondet motiuis adductis pro contraria opi. & præcipue ad tex. in. d. c. cum episcopus hic alleg. in glo. & hoc videtur tenere Abb. in. c. nouit de ofſi. leg. ¶ Communis tamen opi. cum dicto Io. An. defendi posset ab istis motiuis per istum tex. si recte ponderetur, Nam hic tex. dicit quod statutum episcopi non ligat suos subditos extra territorium delinquentes, sed certum est quod locus exemptus quoad iurisdictionem dicetur extra potestatem & territorium episcopi dicto. c. cum episcopus, ergo illum non ligabit, & vt dicebat Io. And. ista equiparantur, ligare extra territorium, & in territorio, sed in loco exempto, & ad istam rationē non fuit vnq̄ responsum, quę iudicio meo est verissima, & probatur in. c. luminoso. xviij. q. ij. & istam regulam vltra prædicta sequuntur Ange. in consil. ccxxxiij. incip. quædam domina in. ij. col. & Calde. consil. xiij. in tit. de fo. compe. Pau. de Cast. in consi. clxxxvij. incipit notandum est ꝙ ista imperalis in penult. col. in. ij. volu. Ro ma. notabili xlix. l as. in. l. fi. in prin. de iu. o. iud. Ange. in dispu. sua incip. Bononien. in. j. col. & in. d. l. fi. sequitur Marti. Laudē. in tractatu de priuilegio & rescripto nu. 60. Non obst. tex. in. d. l. si quis in hoc genus quia illa potestas iudicis laici fuit ibi de facto non de iure, quod probatur, quia illa dispositio non valuit in damnum ecclesiæ & eius immunitatis, vt notat Abb. & communiter alij in. c. ecclesia de consti. vbi per hoc concludunt, quod tit. C. de sac. san. eccle. & de episc. & cle. sint hodie correcti per rationem posita in d. c. ecclesia & posito ꝙ non fuerit correctus ille tex. subtiliter intuenti non probat illud ad quod allegatur neq; etiam tex. in. d. l. fi. que. ibi statutum ligat, extra

municipium in loco tamen subiecto nec tex. contrarium dicit alias esset cõtra tex. in .l. fi. ff. de iur. om. iudi. alia motiua, quę incontrarium adduci possunt facile ex istis resoluuntur, & secundum istam distinctionem restringi possunt dicta Fely. in .c. graue. in .j. & .iij. col. de offi. ordi.
¶ Et pro clariore resolutione prædictorum, vlterius notandum est ꝙ dictum Io. And. in casu istius tex. optime procedit secus vero extra istum casum, quia in alijs pœnis subditus extra territorium & in territorio in loco exempto ligatur. ¶ Fallit hoc in pœna spirituali qualis est excommunicatio, quæ secum trahit executionem, & sic dispo. istius tex. speciali ratione procedit, vt dicit Bal. in l. j. ff. de leg. & Angel. in dispu. Bononien. in .j. & .ij. col. Fely. in .c. cum contingat in prin. de fo. comper. alijs modis limitatur iste tex. qui colligi possunt ex his quæ dicit idem Fely. post moder. in .c. postulasti de fo. comper. in vltima col. quæ breuitatis gratia non refero.

87 ¶ † Glo. territorium ponit concor. & declarat quid sit territorium, super quibus non est insistẽdum, sed super isto .ij. vltima alleg. hic per docto. & in .l. fi ff. de iu. om. iudic. videndum quid sit territorium Abb. in .c. quæ in ecclesiarum de consti. Soci. in consil. lxxxvi. in causa communitatis in .ij. col. primo volu. vbi ponit etiã de significatione & illustrorum verba curia & districtus quod consilium errore est repetitum in consil. clxvi. eiusdem volu. & qualiter diuidatur & fiat mensuratio territorij p eundem in cõsil. cxxvii. visis capitulis col. fi. primo libro ꝙ etiam consiliũ impressorum errore repetitum est in eodem volumine consi. clxxxj. & notabilius per eundem in consi. xv. in casu in .ij. & iij. col. in .iij. volu. vbi etiam ponit quod aliqua ciuitas potest habere territorium, licet non habeat iuris-
88 dictionem, † de quo ibi late per eum, & vltra prædicta de isto verbo & pluribus alijs latius loquitur Fely. in .c. Rodulphus .x. col. versi. territorium de rescript. cum alijs cõgergatis per Firmianum in indice suo in versi. territoriũ, & vltra ipsum hoc late ponit Barba. in consil. xi. scripsit bellissimę in .ij. col. in primo volu. & in cle. Romani. fo. vi. numero. xxvij. in glo. in versi. hoc casu, de electio. vbi latissime prosequitur drãs istorum vocabulorum territorium dioc. & districtus & aliorum plurium, de quibus ẽt

per Areti.in consil.lxxvii.& per præposi.in .c.i. in principio de capi.qui cur.in vsi.feu.& quomodo probetur territorium per Alber.Bru.in consil.lxxxxv.alias.xxiiii.incipit in causa & differentia per totum vbi notabiliter loquitur & quod dicatur podere quod mansum ponit Ludouicus Lusitanus in.l.fundum fo.vii.in.iii.col.ff.de reb.dub. post Bar.in.l.si ita de au.& ar.lega.& quid sit ciuitas vrbs per eundem in.l. ciuibus eo. titulo & quid sit prouincia, territorium, & de pluribus aliis remissiue per nouissimos in amplo tracta.præscriptio.in prima parte.iiii.partis in .iiii. quæstione.

¶De rescriptis. Rubrica

1 Beneficium priuilegium rescriptum manda.dispensa. licet aliquando promiscua sint,inter se tñ differunt.
Beneficium quomodo diffinitur ibidem.
2 Argumentum de feudo ad alias mat. non valet.
3 Sacerdotes orationibus,potius q̃ crapulationibus vel inerti ocio abundare debent.
4 Oberto de orto feudorum compositori non creditur sicut nec Gratiano.
5 Auctoritas nec potestas ex longa consuetudine præsumuntur.
6 Latę culpæ diffinitio data per iurisconsul. reprehenditur.
7 Diffinitio ab effectu capi non debet.
Beneficii noua diffinitio ibidem.
8 Alia diffinitio noua.
9 Ius accrescendi habet locum in beneficiis principum
10 Rescripti diffinitio.
11 Rescriptum continens idem quod ius commune non est proprie rescriptum.
12 Intellectus ad.l. falso.C.de diu.rescrip.
13 Rescriptum & mandatum differunt.
Rescripti noua diffinitio ibidem.
14 Mandatum proprie dicitur qñ iurisdictio non datur.
15 Rescriptorum duæ sunt species,gratiæ & iustitiæ.
16 Rescriptum in dubio an iustitiæ vel gratiæ intelligatur.
17 Verba in du.debent intelligi in specie, & non in genere.

SVper Isto tit. de rescriptis plura congessit docto. præsertim moder. in rubrica extra eodẽ quæ alias dum istũ titulũ pene iuuenis interpretandũ assumpserã cõsulto prætereunda duxi. Nã cum eo tẽpore nihil noui quod addere possẽ occurrebat malui plura omittere q̃ nudus ac laboriosus relator videri, modo autẽ assiduo studio ac repetita lectione diligẽtius ac firmius cũcta ruminans plura dicta scribentiũ repetio a vero iuris tramite deuiasse, ideo non ab re ex his quę ad euidentiã isti° tituli tã moder. ibi, q̃ repetentes hic adducunt quędam potiora trutinanda delegi, quæ vtilitatem aliquando afferre poterunt, iuxta tex. in. l. si forte. ff. de pœnis.

1 ¶ † Præmittẽda igitur sunt secũdũ moder. rep. hic pro declara, materiæ quædam vocabula in iure reperiri expressa quæ licet aliquando sinonima sint diuersum tamen iuris effectum continent quę sunt ista, videlicet, Beneficiũ priuilegium, rescriptum, mandatum, dispensatio ista .n. vocabula licet vt dixi interdum promiscue capiantur ꝓprie tñ intelligendo videntur inter se differre. ¶ Beneficium ergo diffinitur per tex. in cap. i. in. §. si. in quib. cau. feu. amit. Quod est beniuola actio gaudium tribuens capienti, quam diffinitionem vt indubitatam docto. omnes in rubrica extra eodem & hic & vbiq; sequuntur & eam tenet Abb. in. c. olim de verbo. signi. & in ca. ad audientiam in vltimo notabili de præscrip. & in cap. clericis de vita & ho. cleri. & in pluribus aliis locis quæ cogerunt apostillatores ad Dy. in regula beneficium. j. de re. iur. & summisse omnes in versi. beneficium.

¶ Mihi tñ ista diffinitio non satisfacit, quia illa diffinitio non est generalis ad omne beneficium, Nam non comꝓhendit bñficia ecclesiastica de quibus loquitur iste titu.
2 † Sed solum concernit temporale beneficium feudi de quo loquitur tex. in d. c. i. a quo quidem feudo non licet arguere nec inferre ad alias materias, vt dicit Bar. in. l. vt iuris iurandi. §. si liberis in duobus locis. ff. de ope. li. cum concor. traditis per Ias. in. l. i. num. 56. C. de iu. emphi. vbi rationem istius dicti videas procedunt igitur illæ consuetudines feudales & habent locum tantum in casibus suis specialibus. ¶ Quam opi. ego euidenter pro-

bo, quia videmus quod tale beneficium feudi vendi potest. c. ad nostram de empt. & vend. & c. i. de na. fe. quae venditio in beneficiis ecclesiasticis summopere est detestanda, vt patet toto titulo de simo. nam & in feudo quis ad lucrum assumitur, vt Ias. dicit in tracta. feu. in prima char. sed ad beneficia ecclesiastica praelati & ecclesiasticae personae ad sollicitudinem & ad curam assumuntur potius q̃ ad gaudium vt patet in cap. hoc tantum .xviii. q. ii. & bo. tex. in l. generaliter. C. de episc. & cle. & in. c. fi. J. isto ti. & in. c. multi. xlix. dist. & est optimus tex. in. cap. illud. viii. q.
3 ii. † Et ideo dicitur q vita sacerdotũ lachrymis & orationibus nõ gaudio crapulationibus vel inerti otio debet abũdare, vt in. c. conuenior. xxiii. q. vii. &. c. fi. xxxvi. distinct. Cũ igitur in ista materia occurrat tractãdum de beneficio ecclesiastico merito illa diffinitio bñficii feudalis hic non
4 aptatur, & quia illa diffinitio feudi fuit cuiusdam † Oberti de otto vt ibi patet, qui potestatem non habuit legis cõdendae vt dicit Oldra. in consil. clix. in. ii. dubio Areti. in. c. quia gu. in prima lectura in. ii. col. de iudi. & eius dicta ita reprobari possunt sicut dicta aliorum, sicut de Gratiano dicit Fely. & alii in. c. ii. col. penult. de rescript. & moder. in. l. i. ff. si cer. pet. & licet dicta eorum fuerunt longissima consue. recepta in scholis, tamen non propterea tribuunt auctoritatem nec potestatem legis, quia licet alias ex diuturnitate temporis multa praesumantur, non tamen
5 praesumitur potestas neq auctoritas, † vt est casus notabilis in. l. fi. ff. de vsuca. pro empt. firmat Alex. in. l. sciendum in. v. col. ff. de verbo. obli. ¶ Et praesupposito pro vero quod illa diffinitio beneficii posita in. d. cap. i. fuisset approbata ab Imperatore, nihilominus etiam iusta ratione reprehendi potest, quando conuincitur defectiua vt patet in diffinitione latae culpae data per iurisconsul. in
6 lege latae culpae de verbo. sign. † quam reprehendit Bar. in. l. quod nerua in. iiii. col. ff. deposi. Nec obstat q praelati in perceptione redditum accipiunt gaudium, & solatiũ vt in lege aduocati. C. de aduo. di. iudi. quia respondetur quod illud accidentaliter obuenit, propter laborem, & ideo non debet considerari argum. l. qui exceptionem. ff. de condi. indeb. & .l. si quis ne causam. ff. si cer. pet. & quae no. in. l. venia. C. de in ius vocã. vel secundo dicas quod

illud gaudium quod in perceptione emolumenti cōsistit
7 consideratur ex effectu beneficii † a quo effectu diffinitio formari seu fieri non debet, secundum omnes, Nam causa per effectum non debet diffiniri, vt tenet Bar. in. l. i. ff. de appell. & decius in ru. de probat. in. v. col. liceat aliter dixerim in cōmentariis meis actio. in prin. numero secundo, Sic ergo illa diffinitio Oberti de orto potius cōcernit effectū, q̄ ipsum beneficiū, & ideo non valet, Quamobrē reperio quod Barto. de quo docto. mentionem hic non fecerunt aliter diffinit beneficium, videlicet quod est concessio quædam, quæ non est contra ius cōmune, ita dicit Bar. in. l. si finita. §. ex hoc ædicto. ff. de dam. infect.

¶ Sed ēt ista consideratio Bar. non placet ex eo quia illa ratione attenta emptio venditio locatio & huiusmodi alia quæ circa iudicia vertuntur, deberent appellari ben. quo nil absurdius dici posset. ¶ Et ideo obmissis ambagibus mihi videretur quod ita nouiter beneficium diffiniri potest, videlicet. † Quod est beneuola actio procedens ab
8 auctoritate & potestate concedentis consistens circa spiritualia & temporalia, Ista diffinitio (vt opinor) comprehendit omnes actus procedentes a liberalitate hominis potestatem habentis vel iuris, & verba omnia diffinitionis quæ per se clara sunt expono in voce. ¶ Et istud beneficium isto modo diffinitum differt a rescripto quod est stricti iuris beneficium vero lati. leg. fi. de consti. princ. nisi sit concessum motu proprio vt in cap. si pluribus depræ.
9 ben. infra eodem. † est etiam alia differentia quia in beneficiis principum habet locum ius accrescendi, vt est casus singularis in. l. vnica. C. si libe. impe. soci. lib. x. quam ad hoc pro singulari commendat Ias. in repeti. l. reconiunctim in. ii. col. de lega. iii. secus in rescriptis vt in cap. cui de non sacerdotali. §. de præben. ¶ Priuilegium autem quid sit satis hic clare diffiniunt repet. post moder. in rubrica extra eodem cum quibus transeo.

10 ¶ † Rescriptum vero est illud quod cōceditur ad obseruātiā iuris cōmunis, l. falso. C. de diuer. rescrip. & cū ista diffinitione rescripti transeunt hic & vbiq; scribentes Bar. in. l. fi. ff. de cōsti. prin. Deci. in. c. prudentiam. §. sexta de offi. de lega. & idem Bar. in repet. l. Cæsar in. ix. col. num. xxiii. ff. de publica, quem moder. quidam Bononien. ad hoc idem

allegant in.l.j. in.xxvi.col.ff.de offi.eius,& cum istis cō cordat Decius in consil.v.in casu proposito in.ij.col.ij. parte & in consil.xxix.viso tenore col.penult.eo.li.quod errore est repertum in consil. lxxij.eo.lib.& ista est com munis omnium opinium.

¶Sed diligenter aduertendum est,quia contra hoc faciunt omnes tex. positi in tit.j.infra de offi.deleg. vbi p rescripta iudices delegati dātur,& tamen illa iurisdictio est contra iurisdictionem ordinariam quæ procedit de iure communi,vt est glo.j.in.c.j.& in.c.dispendia,præterea quia quando princeps concedit rescriptum contra ius commune faciendo mentionem de iure rescriptum valet,vt non omnes in.l rescripta.C.de præci.impe.offi. tenet Domi.in.c.j.in.j. notabili supra titulo primo, & est tex.in.c. ex parte de offi.deleg.& tamen illa dicuntur rescripta quæ non emanarunt ad obseruantiam iuris cō munis,sed contra ius commune,ergo ista diffinitio non est bona. ¶Præterea si rescriptum dicitur illud quod cō tinet obseruantiam iuris communis iam rescriptum con

11 tinens idem quod ius commune † non diceretur vere rescriptum & tamen constat de contrario,cū tale rescriptum potius dicatur ius commune,quia frustram precibus impetratur,quod iure communi conceditur. l.j.C. de thesau.li.x.l.j.ff. ad municipa.& quod non dicitur rescriptum sed ius commune est glo.notabilis in.c.j.in ver

12 bo facti.§. de constitu.eo.lib.& ibi plura dixi †Non obstan.tex.in.d.l.falso, quia vereor ne etiam falso doctores interpretati sint eius mentem,Nam tex.ibi non dicit illud quod docto.ex eo colligunt.verba enim illius legis hæc sunt,ea enim quæ ad ius scribuntur peremnia esse debent,docto.exponunt ad ius,i.ad iuris obseruantiā vide quæso q̄ extranea sit ista expositio,vnde videtur mihi quod glo.ibi melius exposuit ad ius.j.ad causam agēdam & defendendam,prout ibi etiam declarat Odofredus,& secundum hoc erit ibi sensus quod si ego contra te rescriptum impetro ad agendum vel defendendum ob eam causam ꝙ eo rescripto non sum vsus p aliquod tempus,non propterea rescriptum euanescet cū rescripta quæ ad ius scribuntur peremnia esse debeant vt dicit ille tex. præterea illa diffinitio communis ex alio non

13 est generalis, † quia tantum respicit rescriptū, per quod excitatur iurisdictio vt in .c. licet de offi. ordi. & tale rescriptum bene dicitur emanare ad obseruationem iuris & proprio nomine suo appellatur tale rescriptum mandatum, cum per illud non detur iurisdictio, vt dicit Cal. consil. v. isto titulo & sic patet ꝙ diffinitio non comprehenderet illam speciem rescripti, per quod iurisdictio tribuitur quod appellatur proprie rescriptum differens a mandato de quo diffinitio loquitur.

¶ Et ideo ego aliter & nouiter rescriptum diffinirē hoc modo, rescriptum est quædam concessio vľ mādatū prę ter ius concessum circa iudicialia vel extra iudicialia, ista diffinitio videtur probari in .§. sed quod principi insti. de iu. naturali & melius in .l. quæ relationibus .C. de legi. dixi in diffinitione vel mandatum, ad differentiam priuilegij & beneficij, & ita rescriptum appellatur in .c. mandatum extra eo. titulo & in .l. j. §. cui mandata .ff. de officius. intelligas tamen largo modo sumendo mandatum

14 † quia proprie capiendo illud dicitur mandatum quando iurisdictio non datur, vt dicit Calde. in consil. v. isto titulo & propterea vt euitarem scrupulum dixi in diffinitione est quædam concessio &c. dixi præter ius quia secū dum ius est ineficax per supra dicta & contra ius non valet vt in .l. rescripta .C. de precib. impe. offe. dixi circa iudicialia & extra iudicialia, ex eo quia rescripta sunt duplicia scilicet iustitiæ & gratiæ vt in .c. capitulum extra eo. vt ibi not. Abb. in .iij. col. versi. & non hoc verbum & in c. dispendia .j. eo.

15 ¶ † Præmittendum est vlterius circa intellectum istius tituli in actu pratico ꝙ rescriptorum duæ sunt species iustitiæ videlicet & gratię, vt tradunt doct. in .c. postulasti ꝟ. eo. rescripta iusticiæ diuiduntur in tria membra, quia quædam expediuntur per viam breuis quædam per viā commissiones, quædam per viam rescripti, sp ālr nuncupati de breuibus & gratijs dicā hic quia de tertia specie quæ commissiones respicit dicam latissimę i regula Cācel. xxv. de non iudicando iusta formam supplicationū vbi latius attingā pertinentia ad signaturam iustitię.

¶ Sed anteꝗ̄ ista duo capita rescriptorum attingamus

16 operę precium erit videre, † Nunquid rescriptum in du

bio de proprietate vocabuli intelligi debeat esse iustitiæ vel gratiæ vel vtrunq; simul quando materia super qua rescribitur ad vtrunq; adaptari potest. Quod in dubio debeat de rescripto iustitiæ siue ad lites intelligi facit .l. & si legibus & ibi communiter docto. post Bar. & alios. C. si contra ius, vbi est tex. qui loquitur in materia indifferẽti & tamen Bar. ibi & communiter antiqui intelligunt illum loqui in rescripto ad lites & sic in rescripto iustitiæ, ex quo datur intelligi quod appellatione rescripti de tali intelligendum erit facit .l. rescripta eo. ti. Sed quod de gratioso intelligatur facit quia verba in potentiori significatũ & in eo præsertim rescripto gratioso hæc interpretatio capi debet, quia per tale rescriptum nulli fit p̈iudicium nisi ipsi concedenti .c. quia circa cum vulga. de priuileg. sed huiusmodi sunt rescripta gratiosa, quia p̄ ea non detrahitur iurisdictioni ordinarij sicut per rescripta iustitiæ, quę iurisdictionem minuunt ordinariã, vt dicit glo. in .c. j. & .c. dispendia .l. eo. ergo de tali in dubio debet fieri interpretatio, Sed quod de vtroq; debeat intelligi facit quia generale verbum proprie comprehendit omnes suas species, licet inter se diuersas, vt patet in hoc nomine animal, quod ita proprie comprehendit hominem sicut equum. ¶ Quid tenendum dicas q̈ appellatione rescripti in dubio venit rescriptum iustitiæ non gratiosum, de hoc ẽ decisio in terminis geminia. in .c. si cui nulla in .j. col. de præben. .l. eo. li. per rationes de quibus ibi per eum & ista est communis opinio pro qua faciunt ea quæ superius allegaui & ita tempore meo fuit tentum in rota coram R. p. d. Petro vortio & tunc domini iuris plura mouebantur ad hoc tenendum ista ratione, quia qui dicit principem sibi gratiam concessisse, debet illud clare probare .c. constitutas de concess. preben. & in .c. fraternitatis de Schismati ergo ĩ dubio debemus
17 rescriptum interpretari iustitiæ † Et quia in dubio verba in specie non in genere capi debent .l. hoc legatum de leg. iij. & ita etiam idem Geminia. tenuit in consil. lxv. col. vi. qui alleg. Archi. & Io. Andr. in dicto .c. si cui attentis igitur prędictis conueniens erit prius de isto rescript. iustitię tractare & quia vt dixi tale rescriptum iustitiæ duas continet partes prima quæ in commissionis

bus versatur de quibus hic nihil dicam cum hoc latius attingam in dicta regula cancellariȩ.xxv.vbi est proprius locus secūda pars q̄ in breuibus consistit ideo hic de illis specialiter fiet sermo, deinde de gratijs expectatiuis & mandatis quæ rescripta gratiosa dicuntur scribam, super quibus plura in pratica vtilia adnotabo quæ per xxviij.annos in curia residens multa lectione experientia ac tractatu peritiorum in hac re versantium collegi & notaui, quæ ideo vobis chariora esse dn̄t quia ista materia adocto. nostris nullis in locis traditur sed opportuit eam ex locis inuijs & per mendicata suffragia expiscari sed iam rem ipsam aggrediamur.

¶ Tractatus breuissimus siue Epilogus in materia breuium

¶ Postq̄ ipsius tituli significatio expostulat vt singulas rescriptorum partes discurramus non erit vltra propositum materiam quoq̄ breuium per quædam notabilia distinguere, materia enim frequens est & vtilis & a doctoribus nostris parū discussa atq̄ proinde excusatione dignus videbor si in tam sterili campo tenues sulcos ducam. sufficiet enim mihi viam inueniendi curiosis dare. Diuidetur igitur huiusmodi cōpendium in duas particulas in prima disputabitur vtrum breuia appellari proprie possint rescripta seu literę apostolicę adeo q̄ sub rubrica nostra cōprehendantur ex qua disputatione multa ad vsum curię necessaria colligentur. In secunda enumerantur causa exempli plures casus qui per viam breuis expediri solent ac quidam alii qui per breue non conceduntur ad quos facile quilibet addere alios casus poterit. Nam non fuit intentionis mee omnes casus enumerare sed quosdam exempli gratia posuisse, Sed iā primā operis huius partē videamus.

1 Breuia nostri temporis an sint ad instar rescriptorum.
Breuia num: equiparentur bullis ibidem.
2 Rescripta dicuntur literę apostolicę.
Literę apostolicę dicuntur quę habent plumbum ibidem
Falsans Breue an incidat in pœnam, c. ad falsariorum de cri. fal. ibidem & nu. 5.
3 Rescripta debent continere solennitates, l. sacri. C. de diu. rescrip.
Breuia fuerunt nouiter inuenta ibidem.
Literis apostolicis datur maior fides q̄ breuibus ibidem.
4 Literę apostolicę habent se ad instar instrumenti publici breue vero ad instar instrumenti priuati.
5 Breuia an appellari possint literę apostolicę.
Archiepiscopus Cussentinus propter falsitatem breuis tēpore Alexandri, & Sebastianus de federicis propter falsitatem supplicationum tēpore Leonis. x. cōbusti fuerūt.
Falsarius est qui ad signaturam pape solum punctum addidit ibidem.
7 Extrauagās iniunctę Bonifacii habet locum in breuibus
Breue an appellatione supplicationis contineatur ibidem

& nume. 9.
9 Cancellaria non potest breuia concedere licet cōmissio nes de simplici iustitia concedat.
Cancellaria nō potest causam cōmittere in partib⁹ ibidē.
Regulę Cancellarię loquentes de supplicationibus non habent locum in breuibus nu. 9.
Supplicationum duplex est species nu. 9.
Breuia hodie possunt æquiparari bullis expeditis per Cameram nu. 9.
Tex. in. c. ad audientiā de resc. extenditur ad breuia nu. 9.
Breuia aut simpliciter aut supplicatione introclusę hodie expediuntur nu. 9.
Breuia vnde appellantur nu. 9.
10 Dispensatio de non promouēdo cōcessa ab ordinario in quo differat a concessa per papam.
Ordinarius non dispensat contra ius commune nisi ex causa numero. 10
Pœnitētiarius maior potest dispēsare in omnibus casibus quibus ordinarii dispensant & vltra in aliis contentis in priuilegiis num. 10.
Stilus sacræ pœnitentiarię approbatur a rota nu. 10.
Pœnitentiario maiori creditur de eius stilo nu. 10.
Pœnitentiarius maior potest dispensationis de non promouendo tempus porrogare sed ordinarius nō nu. 10
11 Porrogatio non debet excedere tempus datum in dispensatione.
Porrogatio vera debet tria requisita cōtinere ibidē nu. 11.
Porrogari non potest tempus dispensationis per maiorem pœnitentiarium quando dispensatio facta fuit per papam nu. 11.
Porrogare gratiam interdum est maius q̄ concedere ibidem num. 11.
Porrogatio debet continere saltem affectum primę dispēsationis nu. 11.
12 Porrogationis tempus currit a data eius non a fine primi temporis nu. 12.
Episcopus non potest minuere tempus concessum in dispensatione potest tamen illud facere per viam porrogationis nu. 12.
Porrogatio temporis ad se consecrandum non facit quominus

minus vacẽt priora beneficia nisi illa sit concessa motu ꝑprio secus in ꝓrogatione de non ꝓmouẽdo.nu.12.

13 Ordinarii & maior penitentiarius possunt vti clausula motus proprii.

Dispensatio ad duo incompatibilia conceditur per breue non autem ꝑ penitentiariam & qd hoc casu cõcedatur.

Dispensatio circa vnum non operatur habilitatem circa alia nu.14.

14 Possessio ꝙ propria authoritate capiatur breue sine vicio spolii solet concedi nu.14.

15 Possessio cum executorialibus de stilo rotæ capi non potest nisi pręcedentibus obseruatione quatuor terminorum & declaratoria.

16 Testandi licẽtiam de bo. ecclesiæ clericis vel religiosis qualiter concedatur ẽt per sacram penitentiariam numero.16.

17 Ro.eccle.solita est ab antiquo capere bona clericorum defunctorum non habentium licentiam testandi.

18 Religiosi etiam mendicantes & moniales possunt de licẽtia retinere pecunias acquisitas ex confessionibus, vel prędicationibus pro libris vel vestibus.

19 Bigamus ad sacros dispensatur per breue sed non per penitentiariam.

20 Bigamus verus est cognoscens vxorem suam adulteram quam virginem habuit etiam peracta penitentia.

21 Episcopus cum bigamo regulariter non dispensat ad primam tonsuram nisi ex euidenti causa.

Ep̄s ex causa dispensat contra concilium generale ibidẽ.

22 Venditio rerum ecclesiæ in euidentẽ eius vtilitatem a quibus & ad quam summam & quomodo concedi soleat.

23 Beneficiatus licet de fructibus beneficii possit creditoribus suis satisfacere,non tñ potest res ecclesiæ ad hoc vẽdere.

24 Compositiones pecuniarię quæ fiunt cum datariis vtrum sint licitę.

25 Pecunia pro prophetia capi poterat.

Ep̄i in veteri ecclesia peccata pecunia cõponebant ibidẽ.

26 Altare portatile quibus & quomodo per signaturam papę & per breue concedatur.

Altaris prędicti lnĩa concessa per sacrã pnĩariam iudicatur firmior ꝙ̃ concessa per fabricã vel archiuiũ ibi.

27 Declaratoria q degradatus & restitutus de nouo ordin- tur non conceditur per breue.
28 Declaratoria religionis p vim vel metũ quomõ cõcedit
29 Declaratoria religionis pro minore annis quomodo & per quam viam conceditur.
Protestatio facta in professione releuat religiosum in multis ibidem.
30 Metus nõ purgat p mille annos duráte causa metus.
31 Lnĩa stãdi extra religionẽ cõcedit religiosis multis modis
Infirmitas est causa extrahendi religiosum a monasterio & qualiter hoc intelligitur ibidem & nu.32
32 Infirmi inter miserabiles personas numerantur.
33 Inimicitiç capitales vel aeris intemperies præstat legiti- mam dispensandi causam.
34 Conuentuales viuunt sicut accipiter.
35 Licentia datur religiosis exeundi monasterium propter bueritionem parentum & quomodo.
36 Parentibus nullus honor maior præstari potest q̃ eis ægẽ tibus subuenire.
37 Parentum subuentio superat omne votum.
38 Votũ oẽ i stare ẽ pp hominẽ & hõ ẽ maior quocũq; voto.
39 Religiosus p ĩgressũ religiõis nõ absoluit a debito cõlu- (gali.
Ciconiç alunt parẽtes senio confectos ibid ẽ.
40 Religiosus potest ita religionẽ seruare in domo patris vel amici sicut in monasterio.
41 Religionis obligatio prouenit a constitu. humana.
Filios parentibus auxilium non prçst antes a cõcilio ana thematizantur ibidem.
42 Votum & iuramentum æquiparantur.
43 Doctorãdi lnĩa p breue nõ cõcedit sed p aliã viam.
Forma quç seruatur in aliquo doctorãdo ibidem.
44 Doctorandi promotor potest iurare esse idoneum qui non est nec erit periurus secundũ consuetudinem.
45 Fratres mẽdicantes q possint capere annuos redditus p missis dicendis non conceditur per breue.
46 Iuramẽti relaxatio ad effectũ agẽdi & excipiendi p breue nõ cõcedit sed quomõ p signaturã papç vel sacrç pe nitentiariç concedi soleat ibidem.
47 Exceptio facilius q̃ actio concedi solet.
48 Iuramento nullũ maius vinculũ inuenitur nam superat

rem iudicatam.

49 Periurus nõ absoluitur ad effectũ agẽdi nisi pte citata & dũmodo in supplicatiõe exprimat se enormissime lesum nec sufficiet enormis lesio.

50 Periurum regulariter non absoluit episcopus nec maior penitentiarius nisi ex priuilegio.

51 Abbatissa vt esse possit mulier corrupta non dat̃ p breue neq; p sacrã penitentiariam nisi certo modo vt ibidẽ.

52 Pœnitentiaria dispensat cũ criminoso occulto cum quo notorie non dispensaret.

53 Exẽptio psone non conceditur p breue nec p sacrã penitentiariam.

MAgna Sane fuit olim inter recẽtiores iurisperitos, & stili Rom. curiæ

1 practicos, noua & recẽs contẽtio. † Nunquid breuia, nostri temporis, se habeant ad instar rescripti apostolici, nam Fely. in rub. §. eo. tit. tenuit breuia esse rescripta, pro cuius opi. facit, quia diffinitio & etymologia rescripti, competit, breui apostolico, adeo, q rescriptũ dici põt, quam opi. pluribus fundamentis probat Rolan. de cur. in consi. incip. & primo super primo. In causa Vercelen. mona. vbi non solũ breue ęquiparat rescripto, sed ẽt bullę apostolicę. Ex quo infertur, q sicut per rescriptũ vel per bullã posteriorem tollit̃ prima, ita per secundum breue tollit̃ prima bulla, quia eandẽ vim habent breuia q̃ bullæ seu rescripta, vt ibi per eũ, pro quo facit text. in l. j. C. de apo. pub. li. x. ibi quadrimestibus quoq; breuib⁹ qui ad excellentiæ tuæ officium solẽniter diriguntur. &c.

2 ¶ † Alij contrariũ asseuerant moti ex eo, quia rescripta apl'ica dicuntur, literæ apl'icæ: vt patet in. c. ij. & c. sup literis. & toto tit. nostro de rescrip. cuiusmodi sunt rescripta cõtradictarum quæ oĩa plumbantur, & literæ apl'icæ dicuntur illæ quæ habẽt bullam. i. plũbum: vt tenẽt doc. in proœ. §. eo. & gl. in reg. cancel. xxv. & xxix. & lxix. quæ alleg. c. licet. & c. q̃ graui. de cri. fal. sed breuia nõ plũbant̃, & ideo literæ apl'icę seu rescripta dici non pñt. Ex quo inferunt pdicti doc. post gl. in. d. regu. xxv. q falsans breue non incidit in pœnã. c. ad falsariorũ. de cri. fal. Sed debet extraordinarie puniri: nã ex quo ille tex. loquit̃ de literis bulla

apl'icis,& breue non est litera apl'ica,quia non est plūbara merito sub illa dispositione non comprehēdit quod vr̄ sentire Decius in consi.clxxv incip.in cā falsitatis.

3 ¶†Pro quibus facit q̄ videmus q̄ rescripta debēt conti nere solēnitatē,de qua in.l.sacri affatus.C.de di. res.q̄ in breuibus nō apponit.Itē breuia sunt nouiter inuēta, vt auctor est Poli.li.viij.de iuē.rerū.c.ij.rescripta vero sunt antiqſſima,igit nihil habent cōe cū eis, & q̄a literis datur maior fides q̄ breuibus,vt patet in extraua.Bonifa.inci.

4 iniūcte.facit p̄ hoc.c.j.viij.q.v.facit et†quia literę apl'icę sub forma plūbi habēt se ad instar instri publici: vt tenet Soci.in cōsi.xij.qm̄ in p̄itiarum.col.fi.li.j.Simplex vero breue habet similitudinē instri priuati, vt vr̄ text.in.l.j.C. de exac.trib.li.x.ibi a tabulario ciuitatis noīatim breues accipiāt debitorū &c.& sic bulla vr̄ fortior ī hoc,iuxta ea q̄ tradit Archi.in.c.apl'icæ.xxxv.q.ix.& Hosti.i.c.dura.d crī.fal.Et in ista opi.fuit Io.bap.de.S.Seuerino in quodā suo cōsi.inci.cū diligētissima.in.ij.col.ni il allegans.Et p̄ hac parte cōsuluit et Beltrādus de viso,q voluit q̄ duob⁹ cōtēdētibus de offō iudicatus appellationū vtriq; cōcessi vni p̄ breue alteri p̄ bullā,p̄ferat ille q hēt p̄ bullā, licet eēt posterior ī data q̄d ita p̄bat,q̄a rescripto vel lr̄is papę nō credit sine bulla:vt no.in p̄æ.vj.in gl. Sed breue nō hēt bullā igit illi nō ē credēdū,nisi q̄n de p̄iudicio soli⁹ scribē tis ageret,q̄a tali casu priuata scriptura fidē faceret: vt ī terminis ē tex.ī.l.iter.C.d cōue.fis.debi.li.x.& no.ī.l.scri pturæ.C.de fi.īstr.Nā vt dicebat Io.bap.de.S.Seueri.vr̄ durū q̄ breuia faciāt illā fidē quā faciūt bullæ siue rescri pta p̄ricipū cū scribant a solis secretarijs,& p̄ papā signē tur ī cera rubea,q dicit sup hoc maximā cōtētionē vidis se an ī materia bñficiali dēret illis dari fides cū nō videan tur a iure approbati nec recepti cū nō registrent sed te neant ī fasciculis & grā bñficiales debēt p̄bari p̄ lr̄as apo stolicas.c.licet.de simo.& ī breuib⁹ nō habet illa forma li teratū sed diuersa,& vr̄ hoc damnosum curiæ & cameræ apl'icę,vt ī materia bñficiali breuia expediant cū potius ad aliū finē sint īducta,Nā vt inquit Ang.in.l. bene a ze none.C.de quadr p̄scri.stilus Ro.curię est q̄ papa signet priuilegia p̄ bullas plūbeas, & Imperator q̄busdā literis aureis al's non esset adhibenda fides, vt ibi late per eum.

§ ¶ † Sed pro primo opi. videlicet q̃ breuia apostolica pos
sunt appellari rescripta siue literæ apostolicæ facit stilus
palatij qui solet appellare breuia literas dum papa dicit
se per suas literas in forma breuis scripsisse &c. & sic ap
pellat breuia literas ergo apostolicas quia constat b euia
non esse literas priuatorum. hæc etiam opi. videtur sua
deri per tex. in. §. sed q̃ principi ist. de iu. nat. vbi quod
cunq̃ scribat princeps dicitur lex & tamen ibi tex. non
distinguit inter breuia & rescripta sed dicit quodcunq̃
&c. & ex hoc infero q̃ tex. in dict. c. ad falsariorum de
cri. fal. procedat in falsante breue apostolicum quia ex
quo dicitur rescriptũ ꝓprie & rescriptũ dicit litera ap'li
ca & tex. i. d. c. ad falsarioꝝ loq̃ simpl'r de l'ra ap'lica non
faciẽs differentiã inter breue & bullã sit sigillata plumbo
vel cera merito est dicendũ pœnã illius. c. locũ habere.
¶ Quod suadetur vlterius ex tex. in. c. in memoriã. xix.
dist. vbi puniuntur de falso falsantes literam papę vel ali
ud quid vnde non est dubitandum q̃ sub illis verbis vel
aliud quid saltem breue comprehendatur & tñ illũ tex.
Archi. & doct. ibi extendunt ad pœnas. d. c. ad falsario
rum, pro qua opi. facit consil. Federi. de senis. ccxix. in
cip. si notorium vbi vult q̃ falsans literas domini papę si
ue in bulla siue in carta siue alio modo incidit in pœnam
d. c. ad falsariorum & tamen non est dubium sub illis ver
bis breue comprehendi quod litera papę appellatur.
¶ Preterea q̃ breue dicatur rescriptum & litera apostoli
ca & per consequens comprehendatur sub dispositione
d. c. ad falsariorũ est decisio in terminis Pet. de Vicentia
quõdã cameræ auditoris insignis in quodã suo cõsi. siue
relatione facta coram Alex. sexto summo pontifice in cõ
sistorio secreto super falsitate breuium cõmissa per Bar
tholomeum floridum archiepiscopũ Cussentin. eiusdẽ
Papæ secretarium vbi multis rationibus probat. d. c. ad
falsariorum comprehendere episcopos & habere locum
in breuibus apostolicis quod consilium hodie reperitur
impressum & licet illum de comprehensione episcoporũ
sit valde dubitabile per ea quæ adduxit in contrarium
Vincentius herculanus vulgo frisius nuncupatus in quo
dam alio consil. impresso responsorio fundamentis dicti
Petri tamen quo ad hoc de breui quod sub dicto capit.

ad falsariorum comprehendatur omnes transeunt & ita fuit iudicatum per Alex. sextum in consistorio vt ipsi re
6 feruntt & ita fuit priuatus & cõbustus dictus archiepisco pus propter falsitatem breuis.

¶Non obstát modo quę superius adducta sunt quia nõ est verum dictum glosatoris regularum cancellariæ ꝙ literæ apostolicæ solum dicantur illæ que sunt plũbatę cũ iura allegata per eum hoc non probent minus videtur verum illud quod dicit de falsante supplicationem quia contra illum tenet collectarius in.d.c. ad falsariorum qui expresse tenet ꝙ falsans supplicationem comprehendatur sub illo tex. vt expertus fuit Sebastianus de federicis teruisinus alías doctor eminẽtis doctrínę & in pretio habitus qui propter falsitatem quarundam supplicationũ a Leone.x. iussus est ignibus tradi pro quo facit dictum Socini in consil.ciiij.in.ij.col.dum loquitur de falsitate signaturæ & hoc procedit etiam si vna litera tantũ vel etiam vnus punctus poneretur quia tales sunt falsarij vt tradít Fely.in.c.ij.in.ii.col. ver. stilus de rescríp. & fuit ventilatum hoc dictum Fely. coram Reuerendíssimo Cardinali de Cesarinis contra Rodericum de auila quẽ a tali nota vt aduocatus defendebam contra scriptores apostolicos ponderando tex.in.c. causam de rescrip. vt latius dixí in consilijs meis super hoc habitis.

¶Non obstat etiam tex. in.d.l.sacri affatus quia ille tex. non loquitur in rescrípto sed in priuilegio tantum vt in terminis dicit Domi.p.archi.ꝯ.in proæmio in.§.vniuersitati & idem Domi.in.c.j.de lit.contest.

¶Nec etiam obst.ꝙ breue sit inuentum recens quia hoc negari potest nam Polidorus in.d.c.íj. de inuent. rerũ non dicit nisi ꝙ Alex.vj.primus collegium scriptorum breuium ordinauit,Nam propter hoc non infertur inuẽtum fuisse recens quia potuit esse antiquum licet erectio collegij recens vt patet in collegio notariorum rotæ,Nã licet eorum officium antiquum sit collegium vero eorũ est recens & nouissime ordinatum sic est dicendum de breuibus quia constat Roma.pontifices ante Alex.vi.eis fuisse vsos vt est videre in registro diui Gregorij & palatij apostolici.

7 ¶†Nec obst. extrauag. iniunctæ quia non excludit bre-

uia cum veniant appellatione literarum vt superius est dictum & puto illi extrauag. satisfactũ siquis breue apostolicum obtineat ad probandum promotionem suam vt tenet glo. in regula cancellariæ .xxix. col.penult. per rationem quam ibi ponit & idem tenet glos. in regula xxv.col.fi. Alia quæ adducta fuerunt nõ vrgent nec probantur vt considerari potest & ideo concludendum est ꝙ breuia veniant appellatione rescriptorum, vt literæ apostolicę. ¶ Sed opere pretium videndum esset nunqd appellatione supplicationis contineatur breue & certe hoc etiam dependet ab eo nunquid supplicatio sit rescriptum quod posset defendi largo mõ sed proprie cõsiderando breue non veniret appellatione supplicationis cum contineat forma & qualitates diuersas iuxta.c.statu
8 tum de elect. eo.libro.hoc apparet, † quia supplicationes siue commissiones de simplici inst. potest cancellaria sine speciali commissione Papæ concedere vt tenet Egid.deci.cccccc .ij. secus tamen est in breuibus ergo videntur esse diuersa patet hoc ex alio quia per breuia cõmittitur causa pendens in partibus quam cancellaria nõ potest committere vt tenet Egid. deci.xlvi. & ideo glo. in regula cancellariæ.xxv. tenet ꝙ illa regula quæ loquitur de supplicatione non habet locum in breui & ibi in fi.col.dicit tunc in rota pendere dubium & hoc idem videtur tenere in regula .xxix. columna fi. & hoc etiam nouissime tempore meo tenuit rota coram .R.P .D. Paulo Capisucco episcopo Neocastren.benemerito ĩ causa taruisine pensionis de mense Maii.1536. Nam voluit maior
9 pars dominorũ † ꝙ regula cancellariæ de qua tunc agebatur disponens ꝙ per supplicationem non censeretur prouisum alicui de monasterijs nisi cedula consistorialis iuxta illius datam fieret nõ habet locum in breui ꝑ quod tunc fuerat prouisum per papam Clementem .vij.cardinali Pisano de episcopatu Vincentino & ita etiam tenuit rota in terminis dictarum regularum.xxv.&.xxix.de quibus supra coram.R.p.d.Io. mohedano in vna hispalen. can. & in alia tullen abbatisatus coram.R.d.Pet.vortio. Sed dictæ opi. possunt concordari ꝙ supplicatio potest capi dupliciter aut pro supplicatione gratiosa & procedant ea que superius dicta fuerunt quia clarũ est breue

non esse supplicationem gratiosam cum sit pars rescripti continentis iustitiam. Aut vero supplicatio capitur pro commissione prout secundum communem vsum loquendi appellantur & tunc breue potest dici supplicatio siue cōmissio cum per illud committantur causæ habet tamen maiorem qualitatem q̄ simplex commissio vt de se patet de quo dicam latius in regula cancellariæ.xxv. vbi melius cadet & propter istam maiorem licentiam & plenitudinē potestatis ex qua emanant breuia possunt hodie ęquiparari bullis expeditis per cameram vt colligitur ex his quæ dicit Car. Alexandri. in .c. in memoriam col. penul .xix. dist. post Benedictum de perusio in.c.ad audientiam isto titulo qui voluerunt ꝙ sicut falsa latinitas non viciat bullas quæ transeunt per cameram ita neq̄ viciant breuia quod est notandum ad extensionem .d.c. ad audientiam quod de literis apost. loqtur. Et hæc de pri. parte. sufficiat.

¶ Secunda huius opusculi pars que latum dicendi campum pręberevidetur in paucis consistit exeo quia pro maiori parte in pratica versatur & ideo in ea sufficiet exēpla quędam expeditiones veluti stationas quasdam ponere per que plenior notitia haberi possit in dicta materia & ideo pro eius introductione in primis notandum erit ꝙ olim non concedebantur breuia nisi in materia iustitiam concernen. hodie vero per breue non solum expediuntur negotia circa causas seu iustitiam sed etiam circa gratiam quæ omnia in partibus committuntur quorum expeditiones modernis temporibus per secretarios plurimum ampliatę sunt, A quibus solis breuia conficiuntur sub sigillo annuli piscatoris in cera rubea quorum collegium Alex.vi. vt dixi primus omnium instituit cum olim a procuratoribus contradictarum expediri consueuissent & ista breuia aliquando conceduntur simpliciter aliquando etiam supplicatione introclusa vt dicit glo. in regula cancellariæ .xxv. & quando habent supplicationem introclusam licet per eam committatur aliquid, non tamen illud breue potest dici commissio nec venit appellatione commissionis sed est quid diuersum vt declarat idem glosator super regula cancellariæ .xxix. & ista via breuium temporibus nostris est multum frequens & vsitata propter breuiorum expeditionem & ob eam causam breuia

dicuntur quia breuiter & sine apparatu negotium conti- nent & ad exitum ducūt vt in .l. fi. C. de cō. fisci. debi. lib. x. quam ad istud propositum inducunt Moder. in annotationibus quæ leuande .ff. ad legem rod. de fal. & de hoc vltra ipsos est bonus tex. in .c. humane .§. item obiicitur illud xxii. q. v. & in .c. i. §. item si vasallus. si de inuesti. feu. contro. fue. ad idem est tex. in .l. excellentia ibi breuium datorū &c. C. de eroga. mili. an. li. xii. & in .c. i. ibi breue testatum &c. qui succ. da. feud. ten. Eorum autem breuium quæ supplicationem introclusam non habent exempla possent poni plura sed deligam ex illis quędam potiora causa vberioris doctrinæ vt vos qui versati non estis in curia aliqua per imaginem & quodammodo per transitum intelligatis.

20 ¶ Primum igitur exemplum, ponitur in breui, † dispensationis de non promouendo, ad certum tempus, cuius formam in voce vobis refero circa quod debetis notare ꝙ vigore istius dispensationis non tenetur dispensatus durante illo tempore promoueri etiam ad subdiaconatus ordinem ad quem teneretur promoueri si dispensatus fuisset per ordinariū iuxta formam .c. cum ex eo de elect. eo. li. & hoc ideo est quia in forma huiusmodi breuis hoc expresse continetur & papa hoc potest facere sed ordinarius non potest hoc concedere quia non dispensat contra ius commune contra quod esset talis dispensatio quod est verum nisi in casibus expressis vel ex causa legitima & expressa vt in c. dilectus de tempo. ordi. & ibi Abb. & in .c. cum dilecti de elect. & not. in .c. at si clerici .§. de adulteriis de iudi. & in .c. cum inferior de maiori. & obe. & ita nouissimis temporibus conclusit Rota in vna ciuitaten. dimidiæ portionis coram .R.P.D. Nicolao aragonia pro Antonio Ferdinandi .xxiiii. Nouembris 1536. vt latius scripsi in decisionibus & quod dictum est de ordinario idem dicendum est in maiori Penitentiario qui hodie per priuilegia Sixti papæ quarti æquiparatur in his quæ sunt de iure communi ordinariis & potest etiam vltra ordinarios in casibus sibi concessis in priuilegiis suis dispensare iste tamen casus in illis non continetur & extra casus contentos in priuilegiis aut stilo non potest plusquam ordina-

tius vt tradunt doct. post glo. ibi in cle. ne Romani in verbo expirare de elect. & dixi late in tract. de offi. & potestate maioris penitentiarij est bene verum ꝙ stilus sacri officij multo tempore obseruatus plura etiam tribuit q̄ in priuilegijs contineantur & ille stilus approbatur a rota vt patet in deci. 846. in antiquis quae est sub titulo de filijs presby. dec. iiij. & de tali stilo statur relationi maioris penitentiarij vt dicit deci. rotae. 565. col. j. in antiquis sed circa casum de quo loquimur maior penitentiarius ex stilo non concedit plusq̄ ordinarius sed in alio habet plusq̄ ordinarius quia potest tempus huiusmodi dispensationis prorogare & ita stilus penitentiarię se habet sed ordinarius non quia hoc non cauetur iure & illa prorogatio potest fieri ter & in qualibet prorogatione non solet concedi nisi annus aliquando sex mēses & hoc secundum causas vrgentes quae narrantur pro quo facit que dicit Alex. consil. lxxj. secundo vol. licet secundum Bal. in. l. sancimus. C. de fideiuss. & clarius in. c. fi. in. v.
10 col. versi. dubitabatur † de cōsue. prorogatio nō debet excedere terminum principalem datum in concessione licet posset esse tanti temporis quia prorogatio debet esse eiusdē formae & naturę vt dicit Bald. in. cōsil. cj. incip. nobiles viri in. iii. vol. col. iij. & sequitur Lanfrancus in tracta. arbit. fol. iij. licet corrupte & Hyppolitus Sin. lij. quod est menti tenendum & in tali prorogatione requiruntur tria.

¶Primum ꝙ sit facta infra tempus primū iuxta. l. sed si manente de pręca. cum concor. vt per Fely. in. c. praeterea in. ix. col. desponsa.

¶Secundum requiritur ꝙ prima concessio siue dispensatio sit facta ab eodem maiori penitentiario quia si esset facta prima dispēsatio a papa maior penitentiarius non posset eam prorogare per ea quae tradit. Fely. in. c. cum olim in. iiij. col. vers. ad. x. q. de ma. & obe. sicut etiam videmus in gratia perinde valere quae nō conceditur quādo gratia fuit per alium facta vt notatur in illo libro qui dicitur pratica cancellariae fo. lxxxviij. posset tamen maior penitentiarius sicut & ordinarius hoc facere per viā nouę concessionis iuxta. dictum. c. cū ex eo & tali casu facilius esset concedere q̄ prorogare pro quo facit glo. in

capitulo hi qui de preben. eodem libro.

¶Tertium requisitum est q in tali prorogatione refera ad causam tur saltem in effectu prima dispensatio ne talis proroga tio sit surreptitia iuxta ea quę concludit Oldra. in con sil. ccxv. puncta breuia. col. 2. vers. secundo.

¶Vnum tamen non omitto q si talis prorogatio fieret
12 in medio temporis concessi in dispensatione quod † tem pus prorogationis curreret a data prorogationis & nõ expectaretur cursus totius temporis in dispensatione cõ cessi cum istæ prorogationes sint odiosę & damnosę ec clesiis hoc videtur probari ex adductis per Ioan. Andr. in capitulo cum in cunctis in. iiij. & .v. colũ. de elect. & ex dictis Oldr. consil. cciij. in. ii. dubio facit glo. in versi. cõstitutus in clementina hi qui de ętat. & qualita. & glo. in verbo postea in capitulo prędixerat de pœni. dist. pri ma & capitulo veniens de prescript. faciunt quæ notat Bal. in capitulo cum in veteri col. fi. de electio. & de hoc videtur esse glo. in terminis in verbo septennium in di cto capitulo cũ ex eo. ȷ. de elect. ex quo colligitur vnum aliud notabile q licet episcopus non possit dispensatio nem quam facit reuocare seu minuere in tempore pote rit tamen hoc facere per viam prorogationis & ratio esse potest quia in prorogatione concurrit voluntas dispen sati qui potest fauori suo renunciare propterea sint cauti petentes prorogationem vt petant in fine termini con tenti in dispensatione.

¶Et ista omnia de plano procedunt in prorrogatione dispensationis de non promouendo quę pręseruat di spensato beneficia sua ne vacent. ȷ. tempus in dispensa tione concessum secus tamen est in prorogatione tem poris dati ad se consecrandũ, quia talis prorogatio non faceret quo minus priora beneficia vacent & sic in effe ctu nihil operatur etiam si esset facta per papam nisi illa concederetur motu proprio vt dicit notabili. Fely. in. c. ad aures. vii. col. de rescript. & ante ipsum Ioan. Franci scus paulinus rotę auditor in tract. de offi. & potest capitu li sed. vacant. folio. xvii. in. ii. col. secũdũ paruam impre sionem & sequuntur moderni in capitulo cum in cun
13 ctis. §. inferiora de electionibus, † Sed isto casu esset dubium nunquid talis concessio motu proprio posset

per ordinarium vel maiorem penitentiarium fieri, Domi. in cap. primo in quarta columna vers. q si motu proprio cum vers. seq. i. isto titulo videtur dubitare sed ego puto q sic quia non reperitur prohibitum in iure q ordinarius non possit gratiam concedere motu proprio vt dicit glo. in regula cancellariae .xv. col. ij. immo si verum fateri licet magis conuenit illa clausula ordinarijs q pape propter maiorem certitudinem personarū habilium sue diocesis quarum presumuntur habere particularem & indiuiduam notitiam per ea que notan. in .c. ordinarij. j. de offi. ordi. & videtur sentire Fely. in .c. ad aures in .xiiij. conclusione de rescript. & in .c. in nostra in xxix. corre. eodem titulo dixi in regula annali .q .x. Sed summi pontifices habent notitiam in vniuerso & sepe p relationem aliorum & hoc propter multiplices eorum occupationes & ideo hac ratione ordinarij vti possunt dicta clausula vt notabiliter etiam concludit Cardi. in cle. ij. q. fi. de offi. ordi. & eodem modo dicendum est in maiori penitentiario cum sit ne dum ordinarius sed maior ordinario vt patet in priuilegijs Sixti & nota. in cle. ne romani de electio.

14 ¶Solet etiam concedi per breue dispensatio ad incompatibilia precipue † ad dignitates obtinendas in vna ecclesia ad duos menses item ad duos can. & preben. ad quatuor menses post pacificam possessionem assequutā & ista dispensatio ppterea expeditur p breue cum maiori expensa quia per penitentiariam non potest expediri nisi beneficia sub eodem tecto sint dissimilia vt est canonic. & simplex beneficium vel alia huiusmodi sicut potest hoc facere ordinarius vt tradit Abb. in .c. literas in fi. de concess. preben. & latissime in .c. extirpande .§. q vero numero .xlj. de preben. Et iste est vnus casus in quo breuia exorbitant a prima eorum natura.

¶Est tamen aduertendum q in huiusmodi dispensatione aliquando datur habilitatio aliquando non & frequentius solet denegari & in tali habilitatione habilitas dispēsati oī alio respectu adesse debet iuxta tex. ī .c. j. de etat. & qualit. lib. vi. itaq interpretatur ista dispositio habere locum ī beneficijs alias canonice adeptis vt tradit Abb. in .c. dudum la. ii. in penultimo notabili de elect. solum

enim operatur dicta dispositio vt ei pluralitas non noceat vt est tex. in capitulo non potest de præben. eodem libro & in .c. si gratiose eodem libro & huic emanauit regula cancellariæ .xlix. qua disponitur per quamcunq̧ signaturam in quacunq̧ gratia non induci dispensationem nisi super dispensatione principaliter sit facta alias nihil operatur.

¶ Per breue etiam frequenter in curia solet cōcedi supplicatione introclusa ꝙ prouisus de aliqua dignitate vel beneficio ponatur in possessionem per exequutorem in partibus ante expeditionem bullarum nec tali casu potest dari de regulari ꝙ literis non expeditis nec de extrauag. iniunctę cum in talibus certa scientia papę inducit derogationē vt dicit glo. cancellarię in regula .xxix. col. ij. & isto casu breue plus operatur q̄ res iudicata quod est mirandum ex eo quia breuia conceduntur sine causę cognitione, & sic potest res aliter se habere sed res iudicata pro veritate habetur vulg. l. res iudicata & tamen † de stilo rotæ non potest quis poni in possessionem vigore executorialium nisi intimentur prius possessori quo non parente obseruatis quatuor terminis declaratoria sententia fertur contra eum & licet in exequutorialibus ponatur clausula ꝙ propria auctoritate possit capi possessio illud intelligitur seruatis prędictis alias diceretur quasi attentare propter reliquias quasdam litis quæ durat quo vsq̧ sententia sit exequutioni mandata vt dixi in regula de annali. q. xliiij. & ita seruat rota sed iste stilus non est de iure, quia de iure statim possent capere possessionem cū exequutorialibus vt late probo in regula cācellarię .xxv. & tradunt omnes in .c. sicut & in .l. a diuo pio de re iudi. sed quia posset cōtingere ꝙ possessor ex aliqua iusta causa iustificaret possessionem suam rota considerat equitatem illam quæ ita hodie seruatur vt refert Fely. in .c. ad probandum in .iij. col. de re iudi. & de hoc dico latissime super regula cancellarię .xxv. in. fi. q. vbi tracto materiā signaturę iustitię quæ non repetam. Tamen hodie per fauores facile obtinentur breuia ꝙ licet quis capere possessionem etiā si lis pendeat sine vicio attentatorū vt vidi sæpe quod est male factum tamen hoc haberet excusationem in beneficijs vacan. in curia.

16 ¶ †Facultas etiam testandi de bonis acquisitis intuitu ecclesiȩ iuxta .c. requisisti de testa. solet etiam per breue concedi sed ad paruam summam & tunc non fit compositio cum datario quia de minimis non curat prætor. l. si proprietarius de dam. infecto .c. si quȩstionis de symonia & hanc licentiam concedit etiam pœnitentiaria cum clausula dummodo ante omnia circa ecclesiam se exhibeat liberalē & non indistincte sed pro seruitoribus pauperibus vel aliis etiam consanguineis qui honesta seruitia prȩstiterunt aut alios pios vsus iuxta formam traditā in .c. relatum el secundo de testa. ex quo tex. composita fuit seu potius extracta ad verbum forma testandi posita in quinterno cancellariæ. Hodie tamen multi officiales curiȩ rōne officiorum suorum habēt istam licentiam, vt scriptores milites sancti Petri & plures alij tamen quando sunt diuites illis non seruatur talis facultas sed auferūtur ab illorum hȩredibus bona nisi specialiter in vita impetrauerint licentiā testandi facta compositione cum datario secundum mod. facultatum, & qui talem facultatem non habent spoliantur† & iste mos spoliandi defunctos bonis per dictos collectores fuit ab antiquo
17 seruatus in Romana ecclesia vt dicit Car. in .c. nisi cum pridē §. intueri in tertio notabili de renuncia. vbi subdit propter hanc causam plures viros egregios abhorrere prȩlaturam nē priuentur libertate testandi. & eodem modo sacra penitentiaria cōcedit licentiā religiosis retinendi pecunias acquisitas ex confessionibus, prædicationibus
18 † vel elemosinis ad vsus suos vt ex eis possint sibi vestes vel libros emere quod etiam ordinarius aut eorum superior illis concedere possent, Nam propter hoc non vidētur habere proprium cum ex debita obedientia semper debeant esse parati illa dimittere ad libitum suorum superiorum vt tradunt Ioā. And. Abb. & alij in .c. ij. & in c. cum ad monasterium de sta. mona. & idem Io. Andr. in regula non est obligatorium de re. iur. lib. vi. & hoc ēt in monialibus procedit vt tradit Abb. & moder. in .c. ex doceri in .ij. col. de rescript. & latius in consil. lxxxviij. lib. primo & idem in fratribus minoribus dicendum est vt probat late Car. in consil. 17. col. fi. & Cald. in titulo de regula. consil. ii. cum concor. vt per moder. in. c. cum

m.de const. & in.§. actionis autem Instit. de actio. quæ quidem facultas retinendi non conceditur absolute sed cum limitationibus suis inter quas ponuntur ista videlicet prouiso ꝙ omnia quæ habuerit tempore mortis suæ. confessori vel alteri religioso reuelare & monasterio relinquere teneatur alias ꝙ literę sibi nullatenus suffragētur &c. & non solum vt dictum est sacta pœnitentiaria concedit prædictis facultatem retinendi sed etiam vt dictum est licentiam testandi sed non simpliciter sed pro anima eorum vel proprijs vsibus cum limitationibus ordinarijs & solitis & per istam licentiam non conceditur religioso vt habeat proprium sic vt retineat sed vt in alium pium vsum transferat & distribuat eo tempore quo etiam si vellet retinere non posset quod facile cōceditur argu.l.cogi.§. hi qui solidum .ff.ad trebel.& .l.in ædibus §. ꝙ si filius.ff. de dona.& ꝙ talis licentia testandi concedi possit vltra stilum inueteratum sacri officij est etiam hoc de iure vt patet ex his quæ scribit Bal.in auct. nisi rogati ad si.C. ad trebel.& in.l. si quando post prine. C.de inoffi. testa.& in.l. certum.C. vnde legi.pro qua opi.Socinus .xviij fundamenta componit in consil.xiij.pręsens consultatio in.iii.col. libro .i. ista tamen licentia difficilius conceditur per viam breuis nam per viam breuis illis non conceditur facultas testandi nisi de licentia sui superioris & circa rem modicam argu. eorum quę ponit Egidius decis.ccxlvij. & not.in.c. cęterum de dona.licet ex magna causa in maiori summa aliquando fuerit dispēsatum de quo latius tradit Abb.in repeti.c.cum esses in xviii.col.de testa.& ibi late moder. & Philip.Perusinus in rubrica de testa.& moder.rep. in auct.ingressi.C.de sac. san.eccl. faciunt quæ tradit Fely.in.c.cū adeo de rescr.

19 ¶ † Per breue etiam conceditur dispensatio ꝙ bigamus possit capere ordines sacros & retinere beneficia sed sacra pœnitentiaria non dispensat in ordinibus sacris sed cum dispensato per papam indulget ꝙ possit habere duo beneficia simplicia compatibilia alias cum non dispensato ad ordines non dispensar quo ad beneficia etiā cum eo qui cum duabus virginibus contraxit etiam cum

20 illo † qui cognosceret vxorem suam adulteram quā initio virginem suscepit quia talis est vere bigamus etiam si

eam cognouiscet post peractam poenitentiam reconcilia- tam: vt tenet Petrus de ancha. in consil. cxxiiii. incip. circa bigamos, quem late refert & sequitur Io. de ana. in. c. si vir. col. i. de adulte. & hoc etiam tenet Felyn. in. c. ius generale. in. vi. col. i. dist. & latius Moder. in tracta. bigamiæ. q. v. col. xl. & q. vi. col. viii. nam licet sacra penitētiaria cum isto bi- gamo dispenset ꝙ possit gaudere clericali caractere ratio- ne fori, ac si cum vnica virgine contraxisset, non tamen di- spensat ad beneficia cum reputetur in cæteris laycus: vt ha- betur in. c. i. de biga. lib. vi. vbi etiam voluit Io. an. Domi. & alii ꝙ etiam ordinarius cum bigamo non posset dispen- sare ad primam tonsuram quorum opi. dicit esse commu- nem Cardi. alex. in. c. lector. xxxiiii. dist. & ratio istius opi. esse potest: quia prohibitio. d. c. i. est conciliaris contra quā non solum episcopi, sed neq legati de latere dispēsare pos- sunt: vt late tradit Moder. in. c. cum inferior. & in cle. ne ro- mani. de electio. Licet circa hoc ꝙ episcopi possint dispen- sare cum bigamo in minoribus ordinibus multi tenuerūt contrarium: nam Cardi. sancti Sixti post. S. Tho. & alios quos alleg. in. d. c. lector tenet episcopos in minoribus or- dinibus cum bigamo posse dispensare: & hoc idem ante ipsos tenuit Io. antiquus in summa confesso. li. iii. q. xii. & dicit cōmuniter teneri Astesanus antiquus in summa lib. vi. tit. vii. col. fi. Ita ꝙ videntur in hoc duæ opi. communes contrariæ, sed possunt concordari si diligenter præscruten- tur, vt prima opi. Io. an. & sequacium in. d. c. i. procedat re- gulariter propter rationem superius dictam. Secunda ve- ro opi. militet quando dispensandi subest legitima & eui-
21 dens causa † quia tali casu possunt episcopi & legati dispē- sare contra concilium generale: vt tradit Roma. in consil. ccccxxvii. col. pen. & consi. cccxxv. in. iiii. colū. Et legitima causa erit hoc casu sufficiens literatura vel nobilitas, iu- xta. c. de multa, de præbend. & ita præteritis diebus maior penitentiarius propter hanc causam dispensauit cum do. Fabio Mignanello Senensi aduocato consistoriali ad pri- mam tonsuram non ob. ꝙ contraxerat cum vidua.

22 ¶ † Solet etiam concedi per breue licentia vēdendi res im- mobiles ecclesiæ, & hoc conceditur per triplicem viā per breue supplicatione introclusa, & per rescriptum in forma dilectus, & per bullam sacræ penitētiariæ, sed per primam

viam

viam non solet concedi nisi ad valorem centum ducato rum(per alias vero vias datur etiam vltra centum cum iustificationibus suis videlicet dummodo precium huius modi apud ędem sacram vel aliquem mercatorem ido neum deponatur iux.l. acceptum .C. de vsur. & ea quæ dicunt moder.in.c.per vestras per illum tex.de do.inter vi.& vxo. & fiunt huiusmodi commissiones cum clausula si tibi constiterit q alienatio prædicta sit in euidentem vtilitatem ecclesiæ &c. & istę licentiæ frequentius hodie expediuntur per penitentieriam etiam ad magnam sum mam & non solum si in euidentem vtilitatem fiant sed et si dumtaxat in euidentem necessitatem quando illa ne cessitas aliunde reparari non potest nisi alienando quia talis necessitas vtilitati equiparatur vt est tex. & ibi glo. in versi. necessitas in cle. i. de re. ecclesiis non alien. & talis necessitas requiritur q sit ecclesiæ non personæ ex empli gratia vt si ecclesia pateretur ruinam quam non posset aliunde cum minori impensa nisi ex venditione huiusmodi reparari vel pateretur defectum. ornamento rum vel vasorum sacrorum vt dicit tex.in.c. aurum .xij. q.ij. nam tali casu potest dari licentia secus vero quando necessitas non ex parte ecclesiæ sed personæ vt quia be neficiatus est onere debitorum grauatus & condemna tus soluere & ille non habet bona patrimonialia nam ta li casu licet de fructibus beneficij satisfacere possit vt ha betur in.c. peruenit de fideiusso.& not.Ioan.And. & alii
23 in.c.grauis de deposi.†Non tamen hoc potest facere ven dendo bona ecclesiæ vt dicit Archi. & Ioan.Andr.in.c. eos.l.de sent.excom.declarando tamen vt per Abb.in.c. reprehensibilis col.fi.de appel.per cuius dicta concor dantur ea quę dicit Fely. in.c.ea noscitur de sent. excõ. vidi tamen concedi similes alienationes per penitentie riam pro soluendis debitis in dominio Florẽtinorum, & hoc quia Clemens .vii. specialiter commiserat maiori penitẽtiario propter magnas calamitates illius dominii causatas ex direptionibus militum.Hactenus quædam exempla posuimus quibus colligitur experientia expedi tionum breuium modo superest quædam alia enarrare quæ per breue expediri aliquando non possunt,& inter dum conceduntur.

¶ Nam in primis per breue non conceduntur dispensatio
24 nes matrimoniales in aliquibus gradibus phibitis,† quæ
tñ per penitentiariam expediuntur facta prius compositio
ne cum datario al's non transeunt,quod visum fuit multis
scrupulosis iniustũ asserentibus non procul esse ab hæresi
papam exigere istas compositiones pro dispensationibus
concedendis in quo errore constituerunt omnes pontifi
ces defunctos,& ad fundandum eorum opi.euangelii di
cto tegũtur,gratis enim accepistis gratis date quod proce
dit qñ iuste petitur dispensatio,cæterum si absq causa de
neganda esset potius dispensatio:qa dispensatio sine causa
edificat ad gehennã,& non immerito dissipatio appellatur
vt dicit illa gl.vulgaris in.c.non est.de voto.Et cã in dispen
sationibus põt esse multiplex,vel ad euitandũ scandalum,
vel rixas,vel quid simile:vt tradũt doc.in.c.qa circa.de con
san.& affi.& habes exẽplum in.c.ii.& in.c.duo.de despon.
impu.tradit Roma.in consi.cccvii.& Pet.de anch.in consi.
cccxxxix.vbi de Remigio monacho loqtur,q fuit postea
rex Aragonũ,& ab eo pcesserunt.viii.generationes regũ:
vt ibi dicit Pet.de ancha.& meminit Fely.in.c.si qñ.in.iii.
col.de rescrip.Sed tñ aduerte q licet verũ sit q in composi
tionibus exigẽdis hodie modus excedatur,tñ non idcirco
cõpositiones a papa male capiũtur:qa legimus.iiii.Regũ
c.xii.q p peccato a sacerdote redimẽdo dabatur pecunia,
quæ sacerdotũ erat:vt ibi dicit tex.Et licet pro gratia spũs
sancti,quę in impositione manus super egros versabatur,
pecunia capi non poterat:vt patet Mathæi.x.c.Et sic neq
papa pro cõsecrationibus,& pro his quæ in mera spũalita
te consistũt nihil etiam capit,vbi tñ aliquis petit dispensari,
qa transgressus est legem licite capit,qa hoc est quid diuer
sum a primo,sicut pphetia est quid diuersum ab ipositione
manus:vt pbat eps Abuleñ.super.c.x.Mathæi.Et hoc ap
paret qa etiam in veteri testõ non licebat pro sanitate dan
da,& sic pro manuũ impositione aliqd capere sine scelere:
25 vt patet.iiii.Regũ.c.v.† Et tñ pro prophetia poterat capi pe
cunia:vt patet Michee.iii.c.vt patet ẽt de Balaã qui erat ve
rus ppheta:vt colligitur Nume.xxiiii.& tñ pro pecunia ve
niebat ad pphetandum & maledicendum iudæis:vt patet
Nume.xxii.&.xxiiii.c.Et hoc qđ capit papa non capit pro
lucro,sed pro eius sustẽtatione:nã qui altari seruit iustũ est

vt de altari viuat: vt dicit Apl's. Et constat ipsum posse sua dente cã necessitatis bona ecclesię capere, & pecunias ab ecclesiasticis exigere: vt in.c.oĩs.xxii.dist. & in.c.cum apl's.de cẽsi. Nam & epi peccata subditorũ delinquẽtiũ pecunia cõponebãt: vt patet i.c.ii.de pœnis. ergo eodẽ mõ & papa facere põt seruato mõ pro culpa delinquentis, vel ad contra legem dispensatiue petẽtis. Infinita possent in ista materia cumulari quæ in mea apologia aduersus impugnãtes summum pontificem super ista perceptione latius diserui, quę hic inserere esset extra propositum.

26 ¶ † Neq; ẽt per breue regulariter conceditur altare portatile cum aliis contentis in forma confessionalis nisi ex magno fauore, & tũc non nisi nobilibus vel literatis personis, iuxta.c.de multa.de præben. nec tali casu conceditur in locis apostolica, sed ordinaria tm̃ auctoritate interdictis, licet tpe Leonis indifferenter concedebatur, pręsertim quia bulla fabricæ.S.Petri hoc concedebat. Et hodie ẽt per sacram penitentiariã cõceditur etiam cum clausulis in locis auctoritate apostolica interdictis cũ clausula, nisi interdictum huiusmodi apostolicũ pro interesse sedis apostolicæ appositũ fuerit, in reliquis vero concordat stilus signaturæ papæ cũ stilo sacræ penitentiariæ. Quia per signaturam papæ talis licentia audiendi missam tpe interdicti cum altari portatili regulariter non cõceditur, nisi qualificato oratori cũ familiaribus suis qui interesse possunt: si tñ fuerint oratores egregiæ personę, vel nobiles, aut illustres, tunc datur cum clausula in præsentia familiariũ domesticorum, aut aliarũ personarum ibidẽ accurrentium, dummodo.xx.non excedant. Et ista forma solet, vt dixi, per signaturã supplicationis, vel per sacrũ penitentiariæ officium concedi. Sed per viã breuis non conceditur, nisi iuxta formã quinterni cancellariæ. Et eodẽ modo antiquitus dari solebat cõfessionale, quod vltra altare portatile continet plenariã absolutionem omniũ peccatorum semel in vita, & in mortis articulo etiã si postea mors non sequatur ab oibus peccatis exceptis contentis in bulla in cena domini, Et q; sepelliri possit in ecclesia tempore interdicti ab ordinario posito sine funerali pompa, Si vero detur illustri ponitur clausula cum humili pompa, Sed principibus datur licentia funerandi etiam tempore interdicti impositi a sede apostolica, Item

dantur ět ad ſtatiónes vrbis, exceptis ſeptē eccleſiis, Et quando datur confraternitatibus reſtringitur ad perſonas.200. computatis viro & vxore pro vna perſona & eſt aduertendum ꝙ huiuſmodi licentia altaris conceſſa per ſacram penitentieriam iudicatur firmior q̄ conceſſa per fabricam vel archiuium quia eſt perpetua ex quo penitentieria nunq̄ moritur etiam mortuo pontifice vt in.d. cle. ne romani ſed illa quam concedit fabrica vel archiuium nulla habita perſonarum ratione eſt temporalis durante vita pontificis. Ratio eſt quia archiuium in hoc cenſetur habere poteſtatem ordinariam ſicut vicecancellarius iux. glo. in cle. ne Romani de electio. & tamen confeſſionale conceſſum ab ordinario eſt temporale ſecus ſi a papa vt dicit Fely. in. c. licet in. ij. col. de off. ordi. ergo eodem modo & illud archiuij niſi hoc expreſſe in eius priuilegio caueatur & iſta facultas tranſiuit hodie in abuſum nam antiquis temporibus non cōcedebātur niſi magnis nobilibus vel graduatis de quo latiſſime dico in tracta. de ſtilo ſacrę penitentierię.

27 ¶ † Item per breue non danť declaratoriæ cuiuſmodi eſt illa ꝙ degradatus reſtitutus per papam non debeat de nouo ordinari: & tamen hoc fit per officium ſacræ penitentiarię diſtinguendo ſpecies degradationis vt tradit Car. Alexandri. in. c. accedens in. ij. col. 50. diſt. & ſpecul. in titulo de diſpen. §. nunc de epiſcoporū verſ. lxv. & ſequit firmianus in tract. de epiſcopo in vlt. parte. q. 4.

28 ¶ † Datur tamen declaratoria religionis per vim & metum iuxta. c. i. ꝙ met. cauſa & iſta fit commiſſaria ordinario vel eo legitime recuſato viciniori epiſcopo qui hoc videat citato perſonaliter procuratore generali illius ordinis vna die pro altera iux. formam traditam in cōcilio Laterano & conſtito de metu iudex datus declarat talem non eſſe obligatum in genere nec ſpecie religioni alias li ere ubi non ſuffragantur.

29 ¶ † Datur ět declaratoria pro eo ꝙ minor annis intrat religioně iux. c. j. de reglꝰa. lib. vi. ſed ſi poſtea maior factꝰ ět non facta pfeſſione expſſa, capit ſacros ordines, in monaſterio non declaratur talis per breue obſtan. conſil. Cal. v. in titulo de regula. Nam aſſumptione m ſacrorū ordinū i mon ſterio facta cēſeť tacite pfeſſus vt ibi dicit Cal.

Tamen per sacram penitentiariā conceditur ita demū si promotus in promotione sua protestatus fuit, ꝙ propter huiusmodi ordinum susceptionem non intendebat in genere vel in specie se dictæ religioni obligari & sit commissaria, & talis ꝓtestatio releuat, iuxta dictum Domi.in.c.j.§.j.in.ij.q.de reg.lib.vj.& Abb.in.c.iij.de reg. & Domini.in.c.ij.de cogna.spiritua.

¶Potest etiam per breue concedi declaratoria ordinis per vim suscepti, sed ista hodie frequentius per penitentiariam conceditur, iuxta consi.j.Calde.in tit.qui cle. vel mona.declarando, prout per Abba.in.c.j.de cle. per sal. promo. quæ quidem concessio iustissima est ex eo, quia vbi est metus vel vis abest consensus liber, qui in ordine & professione requiritur: vt dicit tex.in.c.j.de regula.& in.c.sicut.xx.q.j.& tradunt doc.in.c.ꝙ locum.de spōsa.

30 †nec talis metus purgatur per mille annos durante causa metus: vt dicit Calde.in consi.j.ꝙ met.cau.& hoc idē firmat Bart.in.l.si ob turpē.col.fi.ff.de condi.ob tur.cau. sequitu Alex.in consi.xlviij.lib.iiij.cum concor.vt scribit Deci.in cōs.ccxix.& in.l.in oībus causis.ff.de reg.iur.

31 ¶†Solet tamen concedi religiosis per omnes vias, scilicet per signaturā papæ & per breue licentia standi extra propter infirmitates, vel pro subuentione parentum fratrum vel nepotum, & eadem licentia etiam conceditur per sacrum officium penitētiariæ, sed diuersimode: quia hodie per breue restringitur licētia cum clausula de licentia sui superioris & ea durante, sed per officium sacræ penitentiariæ conceditur sine dicta clausula: quia vbi est licentia superioris sui religiosus non indiget licentia apostolica & esset fatuus pecunias & laborem frustra exponere: & ita licentia olim per penitentiariam absentibus maioribus penitētiarijs Cardinalibus, Iuliano postea Iulio.ij.& Cardinali Borgia propter eorum contentiones, Nam Iuliano aduersabatur Alex.vj.& Cardinali Borgia idem Iulius.ij.Hæc licentia concedebatur satis inaduertenter, quæ tamen temporibus meis optime est reformata, vt statim dicam. In primis igitur conceditur licentia causa infirmitatis, sed non cuiuslibet infirmitatis, nec ita simpliciter, vt prius solitum erat, sed illius infirmitatis quam sine vitæ periculo, & animi dispēdio religiosus in

monasterii supportare non potest. Ista est formalis pe titio quę ibi proponitur, & secundum istum tenorem pe tit missellus religiosus licentiam exeundi ad domum ali cuius consanguinei vel amici vbi facilius possit mederi quam medicinam & consolationem hodie quia monaste ria sunt pauperrima vel quia refriguit Charitas non in ueniunt infirmi in domibus fratrum pręsertim conuen tualium mendicantium qui cęteris sunt pauperiores & ideo ne infirmus destitutus omni humano auxilio sic mo riatur hoc salutare remediū reptū ē quo papa eorū neces sitatibus subuenit ne soli inter duos monasterii parietes marmore frigidiores cogantur vitam cum gemitu & in dignatione emittere cum igitur iura omnia miserabili bus personis occurrant: vt tradunt doctores in capitu lo ex parte. cum similibus de foro competenti. & con stat hos infirmos inter miserabiles personas ad nume
32 rari. † vt est textus in lege prima. C. quando impera. in. pupil. & vidu. conueniens fuit: vt implorantibus tale re medium misericorditer occurramus. Nam sicut solui debet iuramentum quando seruari non potest sine in teritu salutis corporalis: vt dicit Abbas in capitulo si vero. de iure iurando. ita & religionis obseruantia ex tali causa potest ad tempus relaxari: infirmitas enim tri buit iustam causam dispensandi: vt dicit glosa necessi tate in clementina prima de priuilegijs. & est textus in capitulo primo de statu regularium. libro sexto. & in cle mentina prima. §. caeterum. versiculo sane. & ibi glo sa, hoc notat in versiculo rationabilis de statu monacho rum. Immo vult ibi praedicta glosa communiter ap probata, ꝙ eodem modo propter inimicitias capita
33 les † & aeris intemperiem potest cum talibus dispen sari, & illam glosam sequitur Fely. in capitulo accedens el. ij. in. v. col. vt lit. non contest. & plura cumulant mo der. in commento pragmaticae titulo de pac. poss. & ista licentia ad tempus causa infirmitatis posset concedi a su perioribus eorum prout saepe conceditur vt tradunt doctor. in dictis locis & in capitulo cum ad monasterium de sta. mo. & est tex. in capitulo monachum. xx. q. iiij. ve rum quia superiores prędicti pręsertim conuentuales non eā vtuntur discreto modo nec curant in hoc sequi

dispositionem, canonum sed proprium eorum arbitri-
um propterea ad sacrum officium occurrunt & quia di-
xi conuentuales non vti hac potestate discreto modo
hoc ex eo dixi quia videmus ꝙ maior pars religiosorum
exeuntium sunt de istis conuentualibus, Nam ex mona-
steriis claustralium obseruantium rarius exeunt quia in
illis maior aliquando adhibetur discretio circa infirmos
& seruatur modus viuendi & ideo vt dixi pauci ex illis ex
eunt cum habeatur vt plurimum ibi cura infirmorum
& ad illum effectum procurant facultates colligere. clau
strales vero qui communi vocabulo non obseruantes
appellantur non illam adhibent curam propter non or-
dinatum modum viuendi viuunt enim inter se sicut ac
34 cipitres adeo† ꝙ saepe isti afflicti exeuntes asserunt facili
us in seculo saluare posse animas suas q̃ in eorum mona
steriis subueniendum igitur fuit miserorum calamitati-
bus quia deus non vult mortem peccatorum sed vt con
uertantur & viuant vt in capitulo quia diuinitatis de pe
nit. distinct. prima & si tales cessantibus infirmitatibus (ꝑ
ut literae nostrae dicunt) non redierint ad monasterium
vtantur superiores eorum remediis oportunis ad redu-
cendum eos sicut reducunt apostatas sacrum igitur poe-
nitentiariae officium concedit huiusmodi licentiam di-
ctis infirmis non tamen absolute vt tempore Leonis .x.
solitum erat sed cum quadam limitatione a me inuen-
ta per quam iste aggressus monasterij conceditur ad tem
pus limitatio igitur quae in supplicationibus ponitur est
talis. Prouiso tamen ꝙ cessante infirmitate statim ad mo-
nasterium reuertantur alias literę huiusmodi nullatenus
sibi suffragentur itaq; licentia ista non est perpetua sed
temporali. scilicet durante infirmitate.
37 ¶ Secundo modo cõceditur licentia religiosis standi ex
tra isto modo videlicet propter subuentionem paren-
tum fratris vel neptis in extrema paupertate & mise-
ria existentium qui aliunde sibi de necessariis prouide
re non possunt. Ista concessio tempore Leonis per
breue & per poenitentiariam inaduertenter concede-
batur quia non erat limitata nec ratione persona-
rum nec ratione temporis. Concedebatur. n. talis licen
tia pro subuentione et consanguineorũ sine ꝑfinitione tẽ

poris, sed hodie restricta fuit per me hæc cōcessio ad ter
minos iuris, propterea talis expeditio hodie iuridica est,
& necessaria, & licita, in qua aliqui theologi fortius volue
runt ꝙ etiam sine licentia, & inuito prælato posset talis
religiosus monasterium exire, & parentibus in maxima
miseria constitutis, & alijs quibuscunq; fidelibus egendi
bus ex suo labore subuenire, adeo ꝙ posset capere de bo
nis monasterij inuito prælato, & eis ministrare. Sed licet
aliqui theologi ita teneāt per plures bonas rationes, alij
tamen voluerunt contrarium, sed illæ disputationes oēs
procedunt in casibus de qbus superius diximus, qui con
cedebātur tempore Leonis sine taxatione temporū nec
personarum: & ideo non attingūt casum, de quo hic tra
ctamus. Nam licentia ita moderata & iustificata, vt hodie
conceditur nullam difficultatem habet apud eosdē theo
logos: quia nullus eorum inficiatur ꝙ si religiosus de licē
tia papæ vel maioris penitentiarij exeat monasteriū præ
staturus opem parentibus egentibus omni auxilio desti
tutis ex sua industria & labore non ex bonis monasterij
hoc licite faciat, Nam in primis hoc est præceptum secū
dæ tabulæ de quo Exod. xx. honora patrem & matrē &c.
36 † Et iste honor principaliter consideratur in subuenien
do eis in magna necessitate constitutis: vt declarat Chri
stus dominus noster Mathei. xv. reprehēdens in hoc pha
riseos qui contrarium suadebant, & cum hoc obligatio
naturalis concurrit ſm Aristo. quem referunt Theologi
37 Exodi. xx. c. cum quo lex ciuilis concordat: † quia ex quo
huiusmodi opus subuētionis fundatur in charitate & mi
sericordia talis necessitas excludit omne votum & obli
gationem, alˢ ea quæ introducta sunt in cultum dei mili
tarent contra charitatē, & nesciremus quid esset illud mi
sericordiam volo non sacrificium, si propter cerimonias
regulares præsertim hodiernas non succurreretur huius
modi morienti, sicut Christus dixit contra phariseos Ma
thæi. xij. qui arguebant discipulos Christi fame pereun
tes in die Sabbati colligentes spicas, Nam rñdet Chri
stus homo maior est Sabbato, & Sabbatum est ꝑpter ho
38 minem. † Ita homo est maior quacunq; obseruantia & vo
to regulari: quia omnia hęc sunt propter hominem, nam
in his in quibus est quis primo obligatus non potest con

tariam obligationem subire, Nam si religiosus ante in⸗ gressum religionis esset vni obligatus in centum, clarum est ꝙ propter ingressum religionis illa obligatio non tol⸗ leretur, eodem modo nec tollitur illa obligatio de subue niendo parentibus quæ priusq̃ monasterium ingredere tur contracta fuit: & ideo per ingressum non debet tolli,
39 † sicut videmus ꝙ per ingressum religionis non absolui tur vir a debito coniugali prius contracto. Ita eadem ra⸗ tione neq; a debito iuris naturæ quod est alimentare pa rentes quam charitatem alendi parẽtes in necessitatibus cõstitutos legimus bruta animalia obseruasse, Nam teste Ysidoro, Ciconię sic se affectu pio ad parentes gerunt, ꝙ tanto tempore filij parentes senectute confectos in nido nutriant quanto ab eis in ætate paruula sunt nutriti: & maxime quia hic non agitur de auferendis religiosis per petuo a religione: vt quidam male opinantur, sed duran te dumtaxat parentum necessitate, Nam multa concedũ tur ad tempus, quę perpetuo non concederẽtur. argu. l.
40 quoties. C. de præci. impe. offe. † Præsertim quia talis re⸗ ligiosus propter hoc non absoluitur ab obseruantia reli gionis, quæ seruari potest in domo patris, cõsanguinei, vel amici. Nam hoc non est contra substãtiam monacha tus vt maneat extra monasteriũ in certo loco super quo episcopus & abbas possunt licentiam dare esse toto tem⸗ pore vitæ suæ: vt dicunt Inno. Abbas, & cæteri in. c. insi⸗ nuante. qui cleri. vel mona. sequitur Cardi. in cle. j. §. prę missa. de sup. neg. pręla. & Abb. in. c. sicut. el. j. de iur. iur. & in. c. ex rescripto. eo. tit. Et quamuis hoc sit de iure, ta⸗ men sacra penitẽtiaria non concedit hanc licentiã per⸗
41 petuo. † Præterea quia illa obligatio qua qs tenetur pa⸗ rentibus subuenire est ex præcepto diuino, obligatio ve⸗ ro ad religionẽ est inducta a constitutione humana prin cipaliter. Sed inconueniens est ꝙ lex humana deroget le gi diuinæ. Concludendum est igitur licentiam esse cano nicam, & ob eam causam, quia aliqui super hoc dubita⸗ uerunt concilium Grangense tales filios auxilium paren tibus non præstantes anathematizauit, cuius verba for⸗ malia hæc sunt. Siqui filij parentes maxime fideles dese⸗ ruerint occasione Dei cultus hoc iustum esse iudicantes, & non potius debitum honorem parẽtibus reddiderint

vt hoc ipsum in eis venerentur ꝙ fideles sint anethemati sint. Cuius concilii decretum & istam opinionem plures sequuti fuerunt quos breuitatis causa omittimus & licet vt dixi tempore Leonis hæc licentia exrandi extra dabatur non solum pro subuentione parentum & fratrum sed etiam nepotum hodie tamen hoc non indistincte conceditur propter doctrinam sancti Thomæ in quo libero .vi. tamen hoc solet concedi ad tempus videlicet pro fratre pupillo vel nepote non habente aliunde vñ sibi subueniri possit vel pro decrepito & hoc durante pupillari ętate quibus impedimentis cessantibus cessat licẽtia & debet ad monasterium reuerti religiosus & hoc fit propter rationem textus in capitulo cum quidam. §. finali. de iure iurando equiparando votum & iuramen
42 tum † quæ a pari procedunt vt dicit Abb. in capitulo sicut el primo de iure iurando & ante ipsum Archidiaconus in capitulo non solum. xxxij. quęstione. iij. cum quibus concordat Bartolus in lege si quis a liberis. ff. de liberis agnosc.
43 ¶ † Neq; solet etiam concedi per breue licentia doctorandi licet aliquando modernis temporibus ex gratia fuerit concessa etiam cum derogatione indultorum regum & reginarum quibus forte cauetur ꝙ nemo vigore etiam literarum apostolicarum debeat doctorari nisi prius in aliqua vniuersitate approbata operam literis dederit in qua periculum doctrinę suæ facere debeat hodie vero passim per commissionem conceditur talis licentia & cõmittitur alicui pręlato in curia ad electionem doctorandi qui quidem prælatus ex forma commissionis debet secum adhibere duos peritos eiusdem facultatis qui assistant examini & iurent de idoneitate doctorandi tunc habitis votis iuratis concedit lauream formam autem istius iuramenti poni Abb. in capitulo proposuisti de probat. & moderni in tractat. docto. vbi latius singula pertinentia ad doctoratum explicant & reassumit latissime Bar. cassaneus in catalogo gloriæ mundi in decima parte.

¶ Aduerte tamen ꝙ licet periti pręfati iurent de idoneitate & peritia promouendi pauci tamen hodie digni reperiuntur ad doctoratum vt dicit Bart. in proœ. ff. &

44 hoc fortasse euenit † propter consuetudinem hodier- nam propter quam dicit Rochus curtius in rep. capi- tulo finali de consue. in .xi. & . xii. columna q doctores presidentes laureando possunt iurare illos esse idoneos licet non sint & excusantur a periurio propter con- suetudinem allegat Roma. consil. dcccclxvi. & alia plu- ra de quibus ibi per eum sed puto excusari eos a pœna temporali non autem gehennali iuxta dictum glosę in capitulo deniq; quarta distinctione ista etiam licentia doctorandi conceditur per penitentieriam cum eisdem clausulis.

45 ¶ † Nec etiã per breue conceditur q fratres mẽdicantes possunt capere annuos redditus pro missis dicendis & tamen penitentiaria hoc concedit per ea quæ dicit Abbas in consilio .lxiij. in secundo volumine sequitur Decius in capitulo in pręsentia columna .xxxvi. nume- ro .lxxix. de probationibus plura alia per breue non conceduntur verũ quia ea solent aut p signaturam pa- pę vel per officium sacræ penitentiarię expediri pro- pterea omittenda dixi cũ latissime in tractatu de offic. & potest. maioris penitentiari. & stilo penitentiarię singu- la enarraui sufficient igitur ista exẽpli gratia posuisse.

46 ¶ † Iuramenti relaxatio ad effectum agendi parte non ci- tata non conceditur per breue, conceditur tamen per simplicem signaturam iustitiæ ac per officium sacrę pe nitentiariæ per viam commissionis & debet quis narra- re se inductum dolo vel vi ad celebrandum contractum vel quando est enormiter lesus nam tali casu quia iura- mentum non debet esse vinculum iniquitatis datur ab solutio ad predictum effectum nam ex hoc nullum parti aduersæ infertur præiuditium saltim conside- rabile & ideo talis commissio conceditur parte non ci- tata vt dicit Deci. rotæ .767. in antiquis & plures alii doctores quos a curate congerunt moderni in cõmen to decisionum capellæ Tolosanę Deci .lxij . & licet ista opinio sit communis contrariam tamen opini- onem amplectitur signatura Papæ quæ non con- cedit absolutionem nisi parte citata pro qua est Decisi. parlamenti Franciæ .cxxxx. sed illa opi nio non est vera nisi quando per illam abso-

lutionem obligatio contracta tolleretur & cancellaretur, tunc enim etiam per penitentiariam non cōceditur nisi ex magna causa, & tunc requireretur partis citatio, sed quando petitur relaxatio non ad hoc vt contractus tollatur, sed vt habilitetur persona, seu potius eius os aperiatur, vt non obstante iuramento huiusmodi possit detegere fraudem & dolum ipsius conclusionis, tunc datur parte non citata, & potest dari, quia non fit praeiudicium parti aduersae cum maneat sibi omne ius saluum ad debitum defendendum, ita dicit Oldra. consi. cxx. incip. ad duplicem finem. cum alijs concor. vt per Felyn. in. c. j. in iiij. q. de iur. iur.

¶ Et ista quae dicta sunt procedunt respectu actionis, secus tamen est respectu exceptionis, nam licet absolutio a iuramento per penitentiariam detur ad effectum agendi, non tamen ad effectum excipiendi. Ita cauetur in quadam formula cōcilij Lateranēsi. quae modo a paucis temporibus fuit per me ad vsum reuocata, Nam solebāt maiores penitentiarij a tempore Leonis abinde etiam absolutionem ad effectum excipiendi elargiri, & sic in formularijs tempore Ludouici Borgiae, & Agenēs. Cardinaliū & maiorum penitētiariorum obseruatum legimus, & cauetur in taxis illorum temporum, & etiam quod magis mirādum est tempore Cardinalis Sanctorum Quatuor senioris, cum eo tempore formula concilij Lateranēs. edita fuisset hoc. Idem cōcedebatur vt patet in registro sacri officij, itaq; varias videmus obseruationes quarum quaelibet sua se ratione tuet, Nam patres illi antiqui concedentes absolutionem ad effectum excipiendi fortassis

47 fundabantur hac ratione, † quia videmus facilius a iure concedi exceptionem q̄ actionem: vt patet in. c. cum inter cum alijs de excep. quo loco voluit Innoc. & posteri, q; licet excommunicatus agere prohibetur, non tamen prohibetur excipere, cum exceptio sit quędam defensio quae diabolo nō denegatur. Si igitur absolutio datur ad effectum agendi a fortiori potest concedi ad effectū excipiendi, Qui vero contrariam partem obseruant se formula concilij tuentur a qua non licet recedere, tum etiā quia videtur per licentiam excipiēdi dari ansa periurijs, Nam qui petit q; liceat ei contra obligationem iuratam

excipere petit licentiā contrauenlendi iuramento & hoc videtur periurium secus vero quando petit licentiā agē di quia in ea debet prius ostendere se lesum enormiter quod forte non probabit & pro ista opinio. facit quia clarum est ꝙ iuramentum habet se ad instar immo maiorē
48 vim habet q̄ res iudicata † vt dicit tex. in .l. ij .ff. de iur. iur. Nam iure chistiano nullum maius vinculum ad obligandum inuenitur q̄ iuramentum & tamen contra rem iudicatam licet quis permittatur agere nō tamē permittitur excipere vt est tex. in cle. i. de re iudi. & tenet Fely. in. c. debitores in. iiij. col. de iu. iur. & multi sunt casus in quibus permittitur actio & non permittitur exceptio vt refert Io. And. in. c. fi. de ordi. cog. facit tex. in. l. si quis fundum .C. ad. l. Iul. de vi. vbi in possessorio retinende licet admittatu actio non tamen exceptio quę omnia in casu nostro multo magis militant quia ex quo agitur de obseruantia iuramenti omnis interpretatio per quā eluditur talis promissio debet reijci vt probatur in. c. ad nostram de iu. iur. vbi licet exceptio compensationis sit legitima ad excludendum creditorem tamen vbi in contractu interuenit iuramentum illa exceptio repellitur & cogitur quis precisse soluere & iuramentum obseruare idem videmus in. c. debitores eodem titulo vbi exceptio vsurariæ prauitatis quæ alias esset sufficiens ad excludendum quamlibet obligationem tamen vinculum iuramēti non tollit prohibetur enim istis casibus exceptio quia per eam aperitur nobis facilior via ad eludenda iuramēta quod cessat in absolutione ad effectum agendi tantū quam absolutionem non pręsumitur quis de facili petere velle ex eo quia ad instruendam actionem sicut ad instruendum bellum multæ expensæ & alia præparatoria requiruntur vt not. in. l. pure. ff. de excep. doli & .l. si quādo .C. de dila. cum similibus quæ facile ex falsa causa qs non subibit. Nam taliter absolutus cogitur ante omnia coram iudice docere se enormiter lesum vel vi aut dolo inductum ad iurandum quarum rerum probatio nō ita facile occurrit & ideo dicit Paul. de cast. in consil. cclix. incip. circa primum quæsitum col. fi. in secundo volumine ꝙ ista absolutio ad effectum agendi a principio nō est plena tamen ex postfacto per probationes factas re

ctas repletur, sed exceptio non indiget tot apparatus, cum sæpe in sola negatiua consistit, quæ excludit agentem: quia regulariter excipiens non tenetur sicut agens exprimere causam suæ exceptionis: quia nuda voluntas videtur sufficere ad dandam & cassandam exceptionem, & hoc fauore liberationis: vt dicit expresse Io. de imo. in. c. super hoc. in ii. col. versi. potes etiam. de renuncia. Vnde si iuramentum non esset in medio quod tollit exceptionem facile omnia possent subuerti, nō igitur mirum est si in ista materia absolutionis tam arcta fiat interpretatio, vt absolutio concedatur ad effectum agēdi dumtaxat, & talis interpretatio est fauorabilis religioni & obseruantiæ iuramenti, quibus rationibus fortasse fuit motum cōcilium Lateranen. ad hoc ordinandum. Tamen quicquid sit de stilo penitentiariæ inductum est scientibus & patientibus summis pontificibus q detur absolutio etiam ad effectum excipiēdi, cum actio & exceptio videantur correlatiua, vel saltem respectu probationis equipolentia, Nam sicut actor tenetur probare intentionem suam, ita & exceptionē reus. l. i. &. ii. ff. de excep.

49 ¶ † Et hæc omnia de plano procedunt in absolutione a iuramento, secus tamen est in absolutione a periurio incurso: quia talis absolutio non datur parte non citata: vt concludit Fede. de senis in consil. ccci. & Ancha. consil. cxcviii. prædictum subtiliter. Et hoc non narret iurantem fuisse enormiter lesum, nec tali casu enormis lesio sufficeret: vt conclusit Rota coram R. P. D. Petro Vortio in vna Parmeñ. hoc anno. 1538. mota per decisionem Anto. & Pau. de ca. & aliorum, quos adducit deci. concilii Neapolitani

50 cccxxii. col. fi. † Et licet maior penitentiarius absoluere nō possit de iure a periurio: vt dicit Domi. in consi. cv. in. ii. dubio, neq3 etiam quilibet alius ordinarius: vt dicit Alexā. in consi. xvii. in. ii. col. lib. iii. Tamen maior penitētiarius hoc facit ex speciali priuilegio Sixti & Eugenii.

51 ¶ † Non conceditur etiam per breue dispensatio q vidua possit esse abbatissa, neq3 hoc concedit penitentiaria: quia sm communem opi. dispensare cum corrupta ad solum papam pertinet & denegatur ordinatio: vt dicit Card. post glo. ibi in clemen. attendentes. §. statuimus. in. x. q. de statu monacho. & ante ipsum Calde. consi. iiii. in tit. de offi. vica. & tradunt Moder. in tracta. de beneficio. in. iiii. parte. q. vii.

quibus adde Abb.hoc idem tenentem in.c.cum in cūctis in.iii.col.de electio.& pro ista opi.est tex.in.c.fi.de biga.& tex.in.c.viii.qui cleri.vel mona.quem ad hoc allegat Henricus boich in.c.de biga.& cum ista opi.transit Felyn.in.c.meminimus.in.ii.colū.de accusa.& in.c.at si clerici.in fi.& ibi Moder.de iudi.qui aliqualiter super hoc dubitāt,& ista opi.est communis & vera scd'm quam ita conclusum fuit in casu contingenti in concilio Tolosano: vt patet in eo libro qui appellatur capella deci.ccxcv.

52 ¶ †Limitatur tamen ista conclusio tribus modis vltra praedictos docto.Primo ꝙ non procedat in corrup ta occulta: quia cum tali non solum sacra penitentiaria,sed etiam quilibet ordinarius dispensare poterit sicut fit cum homicida voluntario occulto.Ita limitat Cardi.alexan.in.c.acutius.xxvi.dist.vbi latius loquitur.Secundo fallit nisi de speciali licentia papae: vt dicit Hosti.in summa de biga.§.fi.Tertio limitatur nisi dispensatio fieret citra consecrationem & benedictionem: quia tali casu penitentiaria posset dispensare sicut ordinarius ſm Archid.in.c.indēnitatibus.J.de elec.& ita tenet Lapus,Zenzel.& quidam alii in.d.cle.attendentes.& ſm istam doctri.al's tpe Iulii penitētiaria dispēsauit.

53 ¶ †Datur etiam per breue exemptio ad postulationem patroni petentis hoc in fundatione ecclesiae sed ordinarii,& per consequens maior penitentiarius hoc nō possent concedere: vt consuluit Fede.de senis in consi.ccxlvii.quidam episcopus,licet ordinarii quo ad quaedam possent exemptionem concedere: vt declarat Abb.& Moder.in.c.cum dilecti.de consue.& ita forte posset declarari dictum Ioā.Randiu in tracta.dispensationum.articu.ix.vbi indistincte voluit ꝙ episcopi possint concedere priuilegia exemptionis monasteriis,alleg.c.cum olim.&.c.ex ore.de priuile.& in.c.peruenit.xvi.q.i.Alia pene infinita circa expeditiones breuium,& sacri officii penitentiariae congerere possem,quae consultius omitto ex eo: qa de omnibus latissime scribo in eo libro qui stilus penitentiariae appellatur.

¶ Et haec circa materiam breuium enarrasse exempli gratia sufficeret.Restat modo in hac postrema huius rubricae parte tertia rescriptorum speciem attingere,quae in gratiis concedendis versatur.Verum quia concessionum plures sunt species inter quas gratiae spectatiuae,& mandata de

prouidendo primum tenent locum maiorem etiam ex
perientiam & doctrinam requiruntur q̄ aliæ gratiæ pro
pter varietatem formarum & stilum sępius immutatum
ideo de illis pauca quędam per modum compendij pro
curialibus adnotabo quæ successiuo studio per stationes
quasdam interrupto post redditum meum ab vrbe Pata
uij vbi maior scriptorum meorum pars furto perijt con
gessit.scripseram.n.in hac materia prius longe plura q̄
hic modo dicam, nam antea cōpendiū hoc expectatiua
rum in tres ptes diuisim Cuius prima pars originē ea
effectus ac prerogatiuas continebatS ecunda formulas
mādatorū naturā & vim enarrabat. Tertia pars circa ac
cessus & regressus versabatur in quibus multa de commē
dis & pene infinita de pensionibus miscueram quæ pas
sim in locis vulgaribus non traduntur, verum cum liber
ille vt dixi inter alia plura vigiliarum mearum munimē
ta Patauij perierit.Decreueram me amplius tam ingra
to labore non torqueri, nisi clarissimus ille vir.D.Petrus
Andreas gāmarus ex ordine nostro benemeritus & mihi
multis de causis amicissimus cui partem istorum laborū
abiens dimisseram presto fuisset qui me ad idem onus ite
rum capescendum cohortaretur sic itaq; collegi quasdā
reliquias priorum laborum ex tanta strage relictas quas
apud R.P.D. Sthaphileum inueneram per eundem. D.
Petrum eidem mutuatas qui magno supercilio & vultu
seuero vt moris eius erat restituit nam decreuerat vt ip
se dicebat super dicta materia scribere itaq; ex his & ali
is nouiter fabricatis epilogum quendam confeci non ta
men eo modo quo prius impedientibus iam publicis &
domesticis curis quibus antea scholastico otio fueram oī
no solutus sed solū materiā expectatiuarum & mandato
rum per capita formarum distinguam, ea tm̄ in decem
formulas reducens quę erunt in hac materia rescriptorū
veluti leges decemuirales reliqua curiosis dimittēs. Sed
iam rem ipsam aggrediamur.

TRACTATVS
SIVE COMPENDIVM GRA

tiarum expectatiuarum,ac mandato
rum de prouidendo per q̃ꝫ utile &
neceſſariũ,æditum per Reueren
dum in Chriſto patrem .D.
Ludouicum Gomes Epiſco
pum Sarneñ. ſacri palatii
apoſtolici cauſarum
auditorem.

REVERENDISSIMO AC AMPLISSIMO PATRI Domino Iacobo Simoneta tituli Sancti Apolinaris presbytero Cardinali viro vndecunque doctissimo, Ludouicus Gomes Episcopus Sarnen. sacri Palatij Apostolici causarum Auditor Felicitatem.

EXEGERVNT a me amici plures, amplissime pater, ac saepenumero efflagitarunt, vt epilogū gratiarum expectatiuarum & mandatorum de prouidendo, quem exercitij potius q̄ ostentationis gratia praeteritis annis composueram, in lucem proferem, nec pati vellem tamdiu inter puluerem & vmbras delitescere, ac studiosos hac noui laboris accessione, meque pariter nominis celebritate & gloria, certissimo studiorum praemio fraudari. Considerarem insuper facilem ac lubricum rerum humanarum casum, qui tot excellentes viros, anteq̄ illorum scripta aederentur, memoria rerum gestarum fraudatos immatura morte praeuenit. In qua quidem re quamuis plura animum meum in contrariam sententiam traherent, & a tam immatura & pene audaci editione auerterent, vicit me nihilominus illorum importunitas, cui resistere nec potui nec debui. facile enim vnus a pluribus vincitur, vel suadetur, maluique his optimorum virorum exemplis admonitus amicorum pio desiderio obsequi, quam mihi ipsi satisfacere. Sed cum huic nostro labori acerrimos propugnatores adhiberi necesse sit, qui auctoritate, eruditione, iudicio, dignitatisque splendore, obtrectatorum inuidiae ac maledictis occurrant, venisti in mentem tu pater amplissime vnicum aetatis nostrae praesidiū, qui meritis erga me tuis tanq̄ creditor caeteros anteires, sentis iam quid tibi subeundum sit. Accipe igitur opusculū hoc succissiuis & quodammodo furtiuis horis compositum: quod si abs te probari intellexero, maiora indies tentare conabor, sin minus saltem erit mei erga te amoris, obseruantiaeque argumentum. Vale studiorum columen, & me, vt facis, ama.

EPILOGVS SEV COMPENDIVM gratiarum expectatiuarum, & mandatorum de prouidendo, Incipit.

1 Gratiæ expectatiuæ quando ortum habuerunt.
2 Pontifi. veteres nullas grãs expectatiuas cõcedere solebãt.
3 Episcopis in eorũ episcopatibus ab initio orientis ecclesię attributa fuit plena potestas.
4 Papa cum scribebat pro aliquo beneficiando tribus præcipue literarum formulis vtebatur.
5 Ioannes. xxii. primus omniũ scriptores literarum numero distinxit, & taxas literarum ordinauit.
6 Executoriæ literæ solum sunt in vsu, monitoriæ vero, ac præceptoriæ recesserunt, nisi quando papa pro monia li aliqua recipienda rescribit.
7 Expectatiuarum materia habet in se lac, lanam, pellem, & carnes, in qua tam maiores q̃ minores studiose peccãt.
8 Illius est condere, cuius est destruere.
9 Qui suo iure vtitur ei iniuriam fieri non debet.
10 Pontifices summi non solum causas totius mundi iudicant, sed etiam de omnibus beneficiis disponunt.
11 Papa solus in plenitudinem potestatis vocatus est, vnde omnes ab illo potestatem habent, ipse vero a deo.
12 Papa ex plenitu. ptãtis expectatiuas ad oẽs mẽses cõcedere põt, & collationẽ oĩum bñficiorũ orbis sibi reseruare.
13 Ordinariis episcopis quatuor menses. s. Martium, Iuniũ, Septembrem, & Decẽbrem ad conferendũ quæcunq; bñficia papa cõcessit reseruatis & affectis dũtaxat excep.
14 Qui dat id, ad quod nõ tenet̃, liberalitatem vr̃ exercere.
15 Citatus debet prius coram ordinario comparere etiam si iudex particularis eodem die illum citauerit.
16 Legatus in quatuor mensibus ordinariis reseruatis potest etiam conferre.
17 Nemo potest beneficium aliquod acceptare literis nõ expeditis, nec ante factam fulminationem processus.
Literæ expeditæ in bñficialibus habentur loco tituli. ibidẽ.
18 Episcopus in omnibus mensibus beneficia sui episcopatus conferre posset, nisi prohiberetur.
19 Decreti natura adeo maligna est, q quicquid inuenit, destruit, & in oppositum reddit.

20 Vna dictio pro alia poni solet. (q̄ papa
21 Ordinarij meliores sunt cōditionis in bn̄ficijs vacātib⁹
22 Expressio clausulæ exprimendæ fieri debet in parte dispositiua alias non prodest. (qn̄ dari solitæ sunt
23 Reualidationes gratiarum,& secundę gratię expectatiuę
24 Sermones veriores efficiūt,cū ad idiuidua descendim⁹.
25 In longo opere fas est obrepere somnum.
26 Expectatiuarum & mandatorum variæ sunt formæ.
27 Fortuna bonorum omnium nouerca.
26 Expectatiuarū decē & mādatorū totidē formas facit auctor,quas breuiter descripturus pollicetur, ac eas .s. q̄ originē hn̄t a iure cōmuni,q̄ vero nudi facti assertionem continent relinquens.
29 Prima forma expectatiuæ.
30 Papa qn̄ creat canonicū confert plenū ius ī canonicatu
31 Qua pœna puniātur canonici alteri conferentes præbendam contra mandatum papę.
32 Canonicatus ius quomodo se habet ad prębendam.
33 Quanto quis est dignior,tanto est nobilior & durabilior.
34 Illegitimus dispēsatus nō pōt obtinere canonicatū in ecclia cathedrali pp maiorē pēminētiā q̄.d.canonici hn̄t
35 Canonicus creatus ī ecclesia cathedrali potest esse iudex delegatus a sede apostolica.
36 Beneficium dignum minus digno vniri non potest.
37 Canonicus sine prębenda dicitur canonicus in herbis sicut comes sine redditu.
38 Creatus in canonicū sub expectatione p̄bēdę debet habere distributiōes,vocē in capitulo,& pōt cātare ī coro
39 Conclusio primæ formæ expectatiuę.
40 Licentia ad duo vel tria patrimonialia in Hispania frequentissime solet dari.
41 Canonicus creatus non potest beneficium seruitorium acceptare videas ibi rationem.
42 Quando quis habet gratiam expectatiuā ad largam potest beneficium seruitorium acceptare.
43 Secundæ formulę expectatiuæ declaratio.
Quis nō potest obtinere duos canonicatus in pluribus ecclesiis multo minus in eadem ecclesia ibidem.
44 Nullus inferior,etiam si fuerit legatus potest contra cōcilium,aut iura communia dispensare.

45 Expectans in forma secunda vltra duas præbendas, vna scilicet in qualibet non potest consequi nisi vnam dignitatem vel officium in altera illarum ecclesiarum.
46 Dignitas quæ maior dicatur post pontificalem.
47 Ex quo dispensatur cum aliquo super pluralitate beneficiorum videtur etiam dispensatum super residētia.
48 Papa non intelligitur ita velle præiudicare pluribus, sicut vni.
49 Expectatiuæ tertiæ formæ declaratio.
50 Expectatiuæ quartæ formæ declaratio.
51 Clerici literati quicquid exponunt causa studij, dicitur expositum in vtilitatem ecclesiæ.
Ius canonicum diuinum appellatur ibidem.
52 Ecclesia dei solis magistris nec sola biblia gubernari pōt
Doctores qui res ecclesiæ iuste defendunt non minus merentur q̃ sacerdotes, qui corpus christi conficiunt ibidem.
53 Papa facilius concedit, vt quis sit pluralis in præbendis diuersarum ecclesiarũ q̃ in dignitatibus seu officiis.
54 Expectatiuæ quintæ formæ declaratio.
Distributiones duplicatæ non dantur ei, qui gerit vices plurium personarum, quia seruit loco vnius ibidem.
55 Gratia etsi ad duo incompatibilia data est non ideo censetur dispensatum super retentione vtriusq̃.
56 Distributio, respectu eorum quæ dantur secundum merita & conditionem personæ fieri debet.
57 Valor & summa in gratiis expectatiuis ſm taxationem decimæ non autem ſm communem extimationem consideratur.
58 Literæ in quibus non apparet seruatus stilus communis Ro. curiæ, nec rationabilis cursus cancellariæ, de falsitate suspectæ sunt.
59 Quando papa per literas executorias mandat vt illum, pro quo sic scribit, recipi faciant in canonicum illius ecclesiæ, verba ista quomodo intelligantur.
60 Canonici excommunicati vel suspensi receptionem iuris & facti facere non possunt.
Præsentatio a patrono excommunicato fieri non potest ibidem.
61 Expectatiuæ sexta forma scilicet quando expectans pōt

duo beneficia obtinere, vnum in qualibet collatione
Cura animarum est ars artium & salus animarum ibidẽ.
62 Expectans an poterit in qualibet collatione in ista sexta forma, acceptare duo beneficia, non excedentia summam in literis expressam.
Obtinens tria sufficientia beneficia non dicitur sufficienter beneficiatus ibidem.
63 Septima forma expectatiuæ explicitur videlicet quando gratiæ expectatiuę conceduntur prælato.
64 Turpius eiicitur, q̃ non admittitur hospes.
Multa prohibentur fieri, quę iam facta tenent ibidem.
65 Dispensatio non datur in expectatiuis.
66 Commenda non dat verum titulum in beneficio.
Episcopis vltramontanis non datur expectatiua, & vbi conceditur, beneficia dantur in titulum ibidem.
67 Octaua forma expectatiuæ explicitur, videlicet quando conceditur alicui regulari.
68 Ad hoc vt beneficium regulare dicatur quid sit necessarium.
69 Gratia ad beneficium regulare alterius ordinis conceditur cum translatione.
Expectatiua ad dignitatem conuentualem vel officium claustrale non datur nisi qualificatis ibidem.
70 Gratia ad beneficium seculare non datur monacho nisi cum dispensatione.
71 In vno eodemq; officio non debet dispar esse professio.
72 Nona forma expectatiuæ explicantur quæ pauperibus clericis conceditur.
73 Expectatiuæ pauperibus concessus potius dicuntur literæ iustitiæ q̃ gratiæ quæ quidem & gratiose dici possunt multis de causis.
Frustra precibus impetratur, quod de iure communi cõ conceditur ibidem.
Executores litterarum iustitiæ non debent esse in dignitate ibidem.
74 Pauper obtinens pensionem potest expedire literas.
75 Pensio non dicitur titulus perpetuus & spiritualis & in capitulo .92.
74 Obtinens beneficia vel pensionem .xxiiij. librarum potest in forma pauperum literas impetrare.

77 Habes possessionem beneficij cum titulo, licet possessio non sit pacifica non poterit in forma pauperum literas impetrare.

78 Habens beneficium litigiosum, ita q non recipit fructus potest in forma pauperum impetrare.

Promotus ad episcopatum etiam post adeptam possessionem, si fructus illius recipere non potest, ex eo q alteri debeantur, priora illius beneficia non vacãt ibi.

79 Tria requiruntur, vt quis reperiatur idoneus ad beneficium ecclesiasticum.

80 Petenti aliquid incumbit probare se esse bonum, quia pręsumptio naturę non habet locum, nisi quando quis se defenderet.

Ætas omnis ab adolescentia prona est ad malum ibidẽ.

Vbi agitur de periculo animæ, capitur in dubio sinistra suspitio, ibidem.

81 Boni mores in clerico ante omnia requiri debent.

In anima mala non intrat spiritus sapientiæ ibidem.

82 Literatura in clericis simplicibus & pauperibus non est multum necessaria quo ad deum, nec quo ad mũdũ.

83 Canonici ita debent esse literati sicut nobiles.

84 Ætatis defectus maior est, q̃ morum & ordinum.

Patienti defectum in ætate tempore datæ non prouidetur de beneficio curato, ibidem.

85 Indecorum est, vt hi debeant ecclesias regere, qui non nouerunt gubernare se ipsos.

86 Ætas legitima quę intelligatur, quo ad beneficium curatum, & canonicatum & prębendam.

87 Illegitimi ad beneficia ecclesiastica absq; dispensatione sunt inhabiles.

Collatio beneficij facta periuro vel infami est ipso iure nulla ibidem.

88 Circa homicidium voluntarium cum quibus dispẽsatur.

89 Purus laicus incapax est beneficij ecclesiastici.

Habitus & dispositio animi sufficiũt, quo ad hoc vt quis clericus reputetur ibidem.

90 Miles non gaudet priuilegio militari, nisi ex eo tempore, quo in numeris relatus est.

92 Clerici pauperes extra suam prouinciam locari non possunt, licet hodie ex fauore concedatur cũ derogatiõe.

92 Pensio non dicitur beneficiũ ecclesiasticũ nec spiritualẽ
93 Hospitalia, cum nõ veniant nomine beneficij in gratiis expectatiuarum non cadunt.
94 Beneficium manuale non dicitur proprie ecclesiasticũ.
95 Cũ alicui pvideri mãdatur de beneficio in aliqua ecclesiarũ, ciuitatis, vel dioc. nõ includitur ecclĩa cathedralis.
Prouidendo in cathedrali, prouidetur in ciuitate, sed nõ econtra ibidem.
96 Collatio beneficiorum in ecclesia cathedrali ad episcopũ principalissime spectat.
97 Expectans ad collationẽ decani & capituli ecclesiæ cathedralis potest acceptare bñficium vacans in ea.
98 Dispensatus per episcopum ad bñficia potest obtinere dimidiã portionem in ecclesia cathedrali.
De modicis & minimis non curatur ibidem.
99 Plus & minus non differunt specie.
100 Constitutio penalis dicitur esse fauorabilis & extendenda fauore ecclesiarum.
101 Rote auctoritas magna est apud omnes.
Dispositio simpliciter loquens minima non comprehendit ibidem.
102 Pauperes expectantes quare excludãtur a canonicatibus & alijs bñficijs existentibus in ecclesia cathedrali.
Canonicum esse in ecclesia cathedrali magnus est honor ibidem.
103 Taxa certa in literis pauperis olim non exprimebatur, hodie autem aliter fit.
104 Valor beneficij non computatur respectu vtilitatis, quę habetur in residendo, sed in portatis.
105 Expectatiuæ decima & vltima forma, quę pro pauperibus graduatis conceditur.
106 Possessio decennalis secundum ius commune introducta, de consuetudine sufficit.
Beneficia omnia de iure communi censentur esse secularia ibidem.
107 Taxa beneficiorum exprimitur in pauperibus graduatis & non graduatis.
Beneficij sufficientia secundum qualitatẽ & dignitatẽ beneficiati consideratur ibidem.
108 Idoneitas impetrantis pro pauperibus graduatis non la

quiri mandatur.
109 Mandati de prouidẽdo prima forma explicitur, & est qñ scribitur pro certa persona & pro certo beneficio.
110 Anteferri clausula quid operetur.
Iuris quęsiti regula declaratur ibidem.
111 Habens mandatum in prima forma licet sit conditionale pfertur expectanti habenti gratiam puram.
112 Expectantium ad idem beneficiũ simul concurrentiũ, ex quo habent eandem datam & similes clausulas quis cui preferatur.
113 Differentia inter duas expectatiuas adinuicem concurrentes & mandatum nouæ prouisionis quando concurrit cum expectante.
Generi per genus non derogatur ibidem.
114 Mandata de prouidẽdo ambo specialia, ad idem corpus beneficij concurrentia præualet primum in data.
115 Reseruatio nulla expressa vel exprimenda in prouisionibus per obitum signatis consueuit cassari.
116 Mandati de prouidendo secunda forma est quando scribitur pro persona incerta, sed sup beneficio certo.
117 Obtinens sibi prouideri de beneficio, tpe vnionis non vacãte, cũ clausulis anteferri & non obstantiarum, an debeat pręferri obstante mandato vnionis.
Vnio potest fieri de beneficio nondum vacante ibidẽ.
118 Differentia gratiæ vnionis fiendæ & mãdati de puidẽdo.
119 Collatio, quę fit impetrãti bñficiũ in titulũ, ẽt si fiat vigore reseruationis papalis, non impedit vnionem respectu proprietatis beneficij.
120 In mora non longi temporis modicum est pręiuditium.
121 Mandati de prouidendo tertia forma explicitur. s. quãdo inscribit pro certa persona & de incerto beneficio.
Res facilius renascitur, q̃ de nouo nascatur ibidem.
122 Inter mãdatũ de puidẽdo, & lr̃as facultatis q̃ sit differẽtia
123 Ius idẽ debet esse de termĩo, qd̃ de via q̃ ducit ad terminũ
124 Quis cui præferendus sit prouisus auctoritate mera apostolica, an nominatus per literas facultatis.
125 Iura spiritualia per papã in laicũ translata nõ sunt vt fun data in ipso, sed vt ministro & agente papę.
Is facit cuius nomine fit ibidẽ. (tates reseruatas,
126 Reges vigore idulti an possint noĩare ad pbẽdas vł digni

127 Nominatus per regem an preferri debeat nōīato per re
ginam, cum vterq; illorū consimilia habeant indulta.
128 Nominati per reges an preferantur scriptoribus apl'icis.
129 Mandati de prouidendo quarta forma est, quando datur
executor ad prouidendū post negligentiā ordinarij.
Ordinarius semel exclusus non potest vlterius variare
ibidem.
Episcopus cum semel nominauerit, iterum nominare
non potest ibidem.
130 Mandati de prouidendo quinta forma, & est quando da-
tur executor ad prouidendum in euentum alicuius
conditionis.
131 Impetrans in forma speciali, præfertur illi qui impetra-
uit in forma pauperum in beneficio vacante ante pu-
rificationem conditionum.
132 Mandati de prouidendo sexta forma & est quando datur
executor ad prouidendum iuxta formam literarum le
gati, per papam in forma speciali confirmatarū.
Beneficium de iurepatronatus laicorum de iure cōmu-
ni reseruari non potest.
Solus papa potest sanare nullitates prouenientes a iu-
re positiuo, ibidem.
Mandatum legati non potest necessitare canonicos, ad
recipiendum aliquem contra statuta ecclesiæ ibidem.
133 Mandati de prouidendo septima forma & est quādo mā
datur executori, vt illi pro quo scribitur prouideat de
canonicatu primo vacaturo.
Executor non potest reseruationem facere super certo
beneficio nondum vacante, ibidem.
134 Mandati de prouidendo octaua forma & est quando da
tur executor, vt compellat ordinarium, ad faciendum
quod sibi mandatur.
135 Executor an differat, ab eo qui datur ad compellendum.
136 Noua constitutio non ligat nisi post duos menses.
137 Ministerium nudum simplici clerico potest demādari.
138 Mandati de prouidendo nona forma est executorum, qui
dicuntur mixti.
Executor ante presentationem literarum nihil facere po
test, ibidem.
Datus ad prouidendum debet esse qualificatus ibidem.

139 Executoris meri sententia non appellatur. ¢gnioris
140 Cõpositũ ex duob⁹ simplicib⁹ assumit naturã sĩplicis di
141 Patronus laicus propter clericum compatronum habet sex menses ad presentandum.
142 Executores huiusmodi gratiarum an possint committere exequutionem aliis faciendo subexecutores.
143 Laicis de rebus spiritualibus nulla est attributa facultas
144 Subexequutores sub qua forma deputantur.
145 Labor improbus omnia vincit.

GRatias Expectatiuas post annum .1150. ortũ habuisse, ex eo manifestam
1 coniecturam capimus: †Quia cum circa ea tempora decretum Gratiani compilatum fuerit, vt Archiepiscopus Florentinus in tertia parte historiæ, titulo .xviij.c.vi. auctor est sequutus in hoc glos.in.c.post appellationem .§. forma.ii.q.vj.in eo tamẽ libro tales gratiæ nõ habentur, Nec inter decretorum canones meminit Io.Andr.se legisse, tales literas fuisse aut concessas aut impetratas quia tempore decretorum papa nunq̃ grauabat ordinarios dicit Io.and.in.c.duobus de rescript.li.vi. in nouella. Et hoc idem affirmat Abb.Panor. in.c. mandatum col.fin.
2 eo.tit.†Nam consueuerunt veteres illi summi pontifices Christianæ religionis patres nõ solum nullas gratias expectatiuas, sed (quod est magis mirandum) gratias de vacantibus raro, & cum difficultate concedere, vt dicit Io.And. in rubrica de conces.præben.in addi. ad spe-
3 cul.† Ea, vt opinor, ratione, quia ab initio orientis ecclesiæ, plena potestas omnium huiusmodi iurium episcopis in eorum episcopatibus fuit attributa, vt notat Innocen. in.c.postulasti de iur.patro.glos.magna, in .c. quanquã de electi.lib.vi.cum alijs concordan.de quibus per Abb. in disputatione Augerio in secundo dubio principali.in secunda col. versi. secundo probatur, & in .c.cum olim in secunda colum. de ma. & obe.& in .c. secundo in secundo notabili de resti.in integ. Et ob eam causam non facile grauabant eosdem ordinarios arg. tex. in .c. peruenit .xi.q .i. Hinc est, quod de ista materia in decretis non fit mentio. Sed deinde successu temporis summi põtifices inceperunt expectatiuas dare, parce tamen, & cu-

rialiter, vt notat Abb. in .c. constitutus in primo notabili de rescript. Nam vt dicit ibi Abb. & in .c. mandatum co lum. pe. eo. tit. cum papa scribebat pro aliquo beneficiando, tribus præcipue literarum formulis vtebatur & tūc
4 cum magna circunspectione † Nā vtebatur illo moderamine videlicet quatenus pro alio non scripserimus vt dicit Domi. in .c. duobus col. fi. de rescript. lib. vi. primo enim concedebat monitorias, quibus ordinarium collectorem monebat, vt illi pro quo papa scribebat, prouideret, per quas quidem monitorias potius videbatur acquiri ius ad rem q̄ in re vt tradit Pet. de Ancha. in .c. literis de rescrip. & hoc videtur probari in .c. dilectus de præben. & ibi not. idem Pet. Solum enim videtur inducere monitionem de cōgruo vt patet quia illis ordinario præsentatis si monitoriis literis non parebat, secundo loco papa dabat præceptorias: Deinde si ordinarius illas etiā negligebat, executorias literas concedebat, per quas executor loco papæ deputatus, compelleret ordinarium. Per istas tamen tres species literarum non tribuebatur ius in re in beneficio, vel ad illud, sed solum dabatur facultas implorādi officium iudicis id est executoris: quia ius in re acquirebatur p receptionē, auctoritate papæ factā vt dicit specul. tit. de acti. & petitio. §. iiij. in princip. & inferius dicetur. Et iste modus expectandi beneficia promiscuus erat,
5 † & sine aliquo ordine, donec Ioan. vigesimus secundus primus omnium per regulas suas rem in ordinem redegit, scriptores literarum numero distinguens, & taxas literarum ordinans. Deinde Benedictus Duodecimus, & Gregorius vndecimus, hoc domesticum peculium magis auxerunt, vt auctor est Polydorus. lib. viij de inuentio. rer. c. ij. A quibus veluti ab antesignanis posteriores omnes pontifices, regulas suas expectatiuarum veluti per manus acceperunt, plura addendo, & formas varias inducendo, vt ex lectione Regularum cancellariæ & plurium extrauagantium colligere possumus. Modernis tamen temporibus, sublatis illis antiquorum formu
6 lis solum executoriæ literæ sunt in vsu, † vt dicit Io. de Imola in .c. capitulum, in secundo notabili: & Andr. siicul. in .c. eam te per illum tex. in tertio notabili de rescri. monitoriæ vero, ac præceptoriæ recesserunt ab aula, nisi

eo tantum casu, quo papa pro moniali aliqua recipienda rescribit, vt dixit Abb. post Ioan. Andream in.c.ex insinuatione de rescript. Et probatur in.c.cum dilecta eo. titulo, vbi etiam vnum aliud est notandum ꝙ quando papa scribit dictis monialibus vocat eas dilectas in christo & eodem modo vocat reginas vt ibi notat ex illo tex. Io. de Imol. & Andr. sicul. & ante ipsos hoc dixit specula. in titulo de rescrip. pręsentatione. §. ratione formę in prin. qui ad hoc alleg. d.c.cum dilecta & ad hoc speculato. allegat Io. Andr. & Imo. in.ij. proœmio decretalium incip. Gregorius in.ij.col. vbi dicunt ꝙ nullis alijs q̃ abbatissis monialibus & reginis diriguntur prędicta verba in christo sicut hodie nullis alijs diriguntur literę monitorię vel prœceptorię q̃ prędictis & licet Car. in. d.c.ex insinuatione dixerit se non vidisse hoc seruari in receptione alicuius monialis, non tamen ex hoc infertur ꝙ non ita fiat quia ipse non viderit pręsertim cum sit tex. de hoc clarus in.d.c.cum dilecta tenenda est igitur ista opi. ꝙ solę executorię hodie sunt in vsu quæ adeo iam inualuerũt quod videntur ad instar pluuiæ ex vbertate sedis Apostolicæ emanantis: quæ in dies magis germinant, quam herba grammínea, in graue ordinariorũ collatorum damnum, & præiuditium. Ex concessione enim earum innumera pene incommoda suborta sunt ĩ ecclesia Dei, quę sigillatim numerantur in cõcilio Basiliensi sub titulo, de collationibus beneficiorum cess. xxxj. Adeo enim expectatiuarum creuit vsus, quod regulæ antiquorum pontificum nihil fere aliud, quam expectatiuarum ordinationes continebant, 7 † Nec mirum, quoniam hæc materia expectatiuarum, & beneficialis, secundum Alberi. in verbo præbenda. habet in se lac, lanam, pellem, & carnes id est abundantiam temporalium. Et ideo non ab re, varia in ea iura fuerunt cõdita: plures etiam quęstiones orte quotidie. Ex quibus quia practici multa lucrtuãr in curia Romana & alibi, istam materiam studuerunt, & student: quę longe plus dilatata est quam materia de pœnitentijs, & similes, & papa cardinales, & religiosi etiam pauperes, & clerici seculares in hac materia studiose peccant continue. Hæc Albericus. ni mirum igitur, si dixerũt moderni mediolanen. in.c.j. in.ij. col. de electio, quod ꝑpter istas

in ea. ad honorem de aucto. & vsu pal. hinc est, quod episcopi in suis diocesibus vices papæ gerunt, vt dicit Archidiaconus in tract. de hæresi. c. insuper sciendum. Quem refert, & sequitur Gaspar de Perusio episcopus frequentinus doctor antiquus in tract. reseruationum fo. j. & omnes prælati de mundo habent potestatem a papa, ipse vero a Deo, vt dicit Guliel. de monte lau. in sacramentali, post Ioan. Andr. in capitulo cum ex eo ad fin. de pœn. & remiss. & sequitur Stepha. de Gaieta latius in suo etiam sacramentali fol. ij. ex quibus potest resolui illud, quod dicebam ex dictis Imol. in dicto capitulo postulasti, quod licet papa in beneficialibus, in quibus habet liberam & plenissimam potestatem iuxta capitulo secundo de præben. lib. vj. a principio concesserit totam potestatem alteri disponendi, ex quo tamen maiorem apud se retinuit, potuit ex certa scientia immutare, vel limitare in aliqua parte totum illud, quod concessit, prout postea fecit: quia in hoc videtur vsus iure, & facultate sibi data a Deo, & ab inueterata ecclesiæ primitiuæ consuetudine, vt dicitur in dicto capitulo secundo ex quo doctores inferunt, non solum papam iurisdictionem conferendi datam posset in parte limitare & ad certum tempus restringere, sed etiam de iure etiã non data, aliqua negligentia ordinariorum omnia beneficia mundi conferre, vt dixit Abbas in capitulo quia diuersitatem in. v. notabili per illum textum de conces. præben.
12 † & per consequens concedere poterit expectatiuas ad omnes menses, & non solum vnam ecclesiam cathedralem collatione priuare, & a potestate episcopi totaliter eximere: sed etiam collationem omnium beneficiorum orbis sibi reseruare, vt dictum est. Et de primo dicto est doctr. Bal. in capitulo ꝙ translationẽ de offi. lega. & docto. in. c. j. ne sed. vac. & in alijs locis cõgestis ꝑ modernos Asten. in consil. liiij, & quod fortius est, non solũ ea, quæ sunt sui apostolatus, potest papa infeudare, sed oẽs res, quæ sunt aliarum omnium ecclesiarum, vt latius tradunt moderni Bononi. in consi. ij. & posito inter consilia Bruni in. vi. col. & ipse idem in suo. j. consil. post Bal. in. c. j. in princ. qui feu-da pos. Verum cum hæc omnia legitime papa possit facere, non tamen concessa vti

voluit potestate: sed vrbanius agens, iurisdictionem, & potestatem suam omnimodam cum ordinarijs episcopis partitus est eis concedens per suas regulas cancellariæ
13 quatuor menses, † videlicet Martium, Iunium, Septembrem, & Decembrem, a die datæ expectatiuatum computandos, ad conferendum quæcunq; beneficia, reseruatis, & affectis dumtaxat exceptis: reliquos octo menses sibi reseruans, in quibus ordinarij propter decreta, & inhibitiones regularum, & expectatiuarum cōferre prohibētur, iuxta cle. primam. §. secus de concess. præben. & talis mensium partitio facta per regulam faciem habet honesti. quia conueniens, & rationabile videtur, quod Papa, qui est dominus, & creator, vt dixi, beneficiorum, & habet plenissimam potestatem eorum omnium, quæ sunt sub cœlo, vt dicit Bal. in proœmio Gregoriano, propter eius maiorem potestatem, sibi partem maiorem mensiū retineret. arg. c. si a sede de pręben. lib. vi. & in alijs qua-
14 tuor mensibus cōcurret cum ordinarijs. † Nam qui dat id, ad quod non tenetur, liberalitatem videtur exercere, vt tradunt moder. in. c. relatum de præben. post glo. ibi & est text. notabilis in cle. si dominum de reli. & ve. sancto. & in. c. j. de dona. Dedit igitur potestatem ordinarijs in illis quatuor mensibus accumulatiue, non autem priuatiue. Itaq; erit locus præuentioni, vt dicit Io. Monach. in. c. si eo tempore de electi. lib. vj. de quo Bal. meminit in. c. primo. in princi. qui feu. da. poss. Et in hoc consistit potestas ista accumulatiua: quia si papæ collatio in illis quatuor mensibus erit anterior collatione ordinarij, illa prævalebit. Sicut in simili dicit glo. notabilis in. c. j. de
15 inuesti. in marit. fact. † Quod si iudex feudi, qui est iudex particularis, citat aliquem, & iudex ordinarius vniuersalis citat eundem, non solum si ordinarius pręuenit, debet citatus prius coram eo comparere. Sed quod notabilius est in dubio quando vtraq; citatio est facta eodem die, debet citatus prius coram ordinario comparere. Ita est ibi glos. quam pro singulari notat Cardinalis in. c. super literis de rescript. & Andr. Sicul. in rub. de offi. de lega. & in. c. studuisti numero. 45. de offi. lega. & alibi sæpe & ista dignitatis & potestatis prętogatiua non solum ha-
16 bet locum in papa, sed etiam in legato, † qui eius vices

gerit

gerit, qui etiam potest in. iiij. mensibus ordinarijs reser-uatis conferre, & erit etiam locus præuentioni prout in vna causa iudicarunt Domini, vt refert. D. Pet. And. Gãmarus auditor in tract. legati lib. iij. q. iij. & ita nouissime reperio consultum per. D. Francis. de Ripa virum doctissimum in lib. i. responsorum cap. xv. per plures rationes de quibus ibi per eum. Non obstante quodam consil. Soci. cclx. qui tenebat contrarium ratio illius decisionis fuit, quia ex quo legatus non poterat in mensibus Papæ concessis, expectantibus prouidere, ne eluderentur ex-pectantes, frustarentur, & deciperentur, auctoritate sedis apostolicæ fuit visum, legatum posse in reliquis illis quatuor mensibus prouidere, & cõcurrere cum ordina-riis, sicut papa, cuius personam legatus representat nẽ potestas legato concessa videretur inanis vacua & sine aliquo effectu. Et ista, quæ dicta sunt, procedunt, quando papa scienter prouidet, & hac intentione, vt prçiudice-tur ordinarijs, secus vero in dubio. Vnde si infra illos quatuor menses, vel in aliquo eorum concurreret data expectatiuarum, & fulminatio processus, non propter hoc censeretur derogatum illi regulç, quatuor mensiũ ex quo per prius virtute illius fuit prçseruatum ius ordi-nariorum, quo casu concessio principis subsequens, vi-detur facta sine præiuditio illorum, iuxta ea, quæ notat Fely. in. c. causam, per illum tex. de rescript. & in. c. sup eo. de offi. dele. solet enim semper capi interpretatio in eam partem, vt minus præiudicetur ordinariæ iurisdi-ctioni, vt est tex. notabilis in. c. ij. de religio. domi. quem habui in punctis disputationis secretæ auditoratus mei a Reuerendis Dñis meis coauditoribus die. xvj. Iunij. 1525. Nã vt dicit ibi glo. ecclesiasticus, ordo cõfuditur, si epis iurisdictio data non seruatur. c. peruenit. xi. q. j. vt dixi late in. c. j. post glo. ibi de resc. & pdicta pcedunt, et si gra tia principis fiat motu pprio, vt tradit Ias. in. l. si mihi, & tibi. §. i legatis. i. ij. lec. ff. de leg. j. & latius decl. in consi. cclxxxxij. col. j. vt dixi i regula cãcellarie de iure q. nõ tol. in. Vij. q. & hæc ratione idẽ erit dicendũ in expectatiuis, q solẽt cõcedi motu pprio, vt dixit Io. An. in. c. si motu p prio de pben. li. vj. post alios, quos refert Ab. in. c. j. i. xij. col. versi. argumẽtũ optimũ de iudi. pp rationẽ glos. posi.

tæ in vltima parte regulæ prærogatiuarũ Iulii. Ex quibus infertur, ꝙ fulminatio pceſſuum in expectatiuis Domini noſtri papæ Pauli.iii.quæ fuit facta die.1.Ianuarii.1537. non debet trahi ad datam expectatiuarum, quæ fuit Kal. Septem. Ex quo ſequitur iſte magnus effectus, ꝙ collationes ordinariorum, quæ factæ fuerunt a Kal. Septem. vſq; ad Kal. Ianuarii, valent, & tenent, per ſupra dicta, & per re

17 gulam, quæ diſponit, † ꝙ nullus poſſit acceptare aliquod beneficium, vel illud aſſequi, literis nõ expeditis, nec ante factam fulminationem pceſſus: quia gratia principis ante confectas literas eſt informis, & imperfecta. Et ideo ante expeditionem literarum valet prouiſio ordinarii, quæ nõ valeret literis expeditis, ex eo, qa gratia papæ per cõfectionem, & expeditionẽ literarũ perficit: & quæ in vtero erat, per expeditionẽ literarũ, in mundum pducitur. Et deinde per dationẽ certorum executorum roboratur, & quodam modo pubeſcit, iuxta deciſi.cccclviii.incip.cum fm.in nouis. Hinc dicitur, ꝙ in beneficialibus literæ expeditæ habẽtur, loco tituli, vt no. Cõpo.in.c.conſtitutus.ad fi. de reſcri. & Io.an.in.c.i.de lit.conteſta.lib.vi.Fely.in.c.in noſtra.in verb.titulus de reſcrip.& Milis in verſi.gratia. Et ideo ſolet per vnã bullam inhiberi bullatoribus, & aliis officialibus, ne literas ſuper gratiis expectatiuis, anteq̃ pceſſus deſuper decreti fuerint, aut fulminati, partibus tradere præſumant. faciũt ad hoc no.per Archi.& Io.an.in proæ.lib.vi.& per Dominos de Rota deci.cccxxxii.incip.licet Ro.cu. Cum ergo expeditio literarũ, & fulminatio proceſſus in gratiis expectatiuis Pauli fuerit facta Kal.Ianua.certe vr̃, ꝙ beneficia, quæ in antea vacauerint, et in menſe Apoſtolico potuerunt valide cõferri per ordinarios. Ex quo illa expectãtes tunc acceptare, ſeu aſſequi non valuerũt, vt dixi. Nam licet papa ſit generalis ordinarius orbis, quoad beneficia,

18 † ep̃s tamẽ eſt etiam generalis ordinarius epiſcopatus ſui, adeo, ꝙ poſſet cõferre in oĩbus menſibus, niſi phiberetur, vt dixi, qa eſt prordinator in cunctis, vt dicit deciſi.clxvii. incip.de collatione.&c.in no. Et tenẽdo hanc partem põt dici, ꝙ non obſtat decretũ irritans appoſitum in dictis gratiis expectatiuis, per quod decernit irritum, & inane &c. Quia reſpondetur, ꝙ illa verba reſtringuntur ad habilitatem literarũ, quaſi dicas, ex nunc, id eſt, literis expeditis, &

decreta fulminatione processuum,& non antea, qñ literæ sunt adhuc informes,& inefficaces. Recipiũt igitur verba illa decreti restrictionem de habilitate.argu.l.vt gradatim. ff.de mune.& hono.& eorum,quæ not.Bart.& Moder.in l.i.§.nunciatio.ff.de ope.no.nun.facit glo.in.c.i.de cõst. in verb.oĩbus.& in.c.dilecto.de sen.excom.lib.vi.Et quod eleganter scribit Do.consi.cxxxiii.in.iiii.col.vbi dicit,ꝙ decretum appositũ in gratia non afficit,nisi beneficiũ cadens in illa:quia intelligitur modificatum ſm modificationem gratiæ.Pari modo potest dici in isto casu,vt tale decretum expectatiuarum dicatur esse potens,& habile ad producẽdum suum effectum,stante potentia,& habilitate literarũ, quoad earum effectus, acceptationis scilicet, & similium. Nec fulminatio, quæ postea sequuta est, retrotrahitur ad datam literarum,stantibus collationibus ordinariorum,c. quamuis,de rescrip.lib.vi.cum aliis,de qbus supra. Et pro hac parte inclinant multi in casu,qui iam est in facto,licet nonnulli teneant contrarium,quoad beneficia, quæ vacarunt de mense Octob.vsꝙ ad Kal.Ianua. Quia cum prædicti menses sint Apostolici,licet expectãtes ante fulminationem ꝓcessuum non potuerint acceptare,per rõnes, & motiua,de qbus in parte affirmatiua:tamen ſm eos,ligatæ erant manus ordinariorum in dictis mensibus Apostolicis pp decretum appositum in gratiis hmõi. Quod quidem decretũ licet medio tpe nullum attulerit cõmodum expectantibus,impediunt tñ ordinarios in mẽsibus Apostolicis a data ꝑdictarum literarũ.Hæc est.n.natura decreti,qa per illud vr̃ superior habere pro illicito,& nullo,quicquid fieret in cõtrarium ſm Panor.in.c.dilecto.in.iiii.col.

19 de præben.†Nam est tã malignantis naturę,quod qcquid inuenit,destruit,& in oppositũ ducit:vt habetur in dec.i.vt lit.pen.in antiquo.Præsertim qa in quacunꝙ dispositione decretum vr̃ dare formã,ſm Bal.in.l.i.ff.de lib.& posthu. & sequitur Fely.plura ponẽs in.c.cum accessissent de consti.& in.c.cum dilecta.de rescri.Et factum contra formam est nullum ipso iure.vulg.c.cui de non sacerdotali.de prebend.lib.vi.Tñ vtcunq; sit,in isto conflictu rationum, inclinarem ego magis in primam partem affirmatiuam, in fauendo collationibus ordinariorum,quæ sunt fauorabiles, & ampliandæ:vt dicit glo.in.c.primo in verbo processus.

rię concernant eorum collationes, &c. Nam si nemo ex pediret gratiam expectatiuam ad collationem alicuius ordinarij, ille posset conferre in mensibus etiam aposto licis. Nam nihil est, quod impediat, cum habeat manus li beras, & per nullam reseruationem, aut decretum, seu aliquas literas papales impeditas. Nam de iure commu ni potestas ordinariorum in conferendis beneficijs suae rum collationum non reperitur limitata, seu restricta ad certos menses. Sed quandocunque contigit vacare, ea conferre possunt, dummodo non differant per sex mẽ ses, iuxta dispositionem concilij Lateranensis. c. licet de
21 suppl. negl. prala. & in. c. nulla de concess. praeben. † & in hoc meliores sunt conditionis, quam Papa, qui si benefi cia vacantia in curia non conferat infra mensem a die vacationis numerandum, illi, ad quos collatio pertinet, possunt illa conferre. c. statutum de praeben. in. vj. licet ille tex. non habeat locum, quando papa etiam reseruas set illa post mensem, prout fecit Bonifacius, per suam ex trauagantem, quae incipit, piae sollicitudinis, & Io. vige simus sects per aliam, quae incipit ex debito. & hodie in distincte ordinarius non posset cõferre, si verũ est, quod vulgo dicitur per dictam extrauag. piae, illud. c. statutum fuisse reuocatum, vt dicit decisio. ccvij. incip. licet iuxta ordinationem in no. & Gemi. consil. lxxviij. tamen su per hoc dubitant moderni Perusini in nouo tract. reser uationum in prima parte in. vj. effectu vbi multis ratio nibus probant. d. c. statutum non fuisse reuocatum, re spondens ad. d. deci. & alia allegata. Et tenẽdo illam opi nionem, assumptum superius factum subsisteret, de quo aliquid dixi in regula de triennali in illa. q. de reseruatio ne facta in curia, & quod dictum est superius de mensi bus apostolicis, idem, & fortius dicendum est in mensi bus alternatiuis, aliquibus ordinarijs concessis qui non stantibus ibidem expectatiuis habent omnes menses ad conferendum, licet alternatiuis mensibus conferant, in quibus pari modo nõ est locus expectatiuis, nisi illis spe cialiter in eisdem derogetur, faciendo mentionem de mensibus alternatiuis in parte dispositiua gratiae, iuxta no. in. c. j. & c. cũ ordinẽ de rescrip. & videtur expressum
22 in cle. j. §. fi. de praeben. vbi probatur, † quod expressio

clausulæ exprimendæ fieri debet in parte dispositiua ali
as non prodest. Ad quod etiam facit, quod scribit Lap.
allega.xv.iuxta meum ordinem, & .D. Anto. in .c. cum
nostris de concess.præben.de clausula, amoto quolibet
illicito detentore &c.& Fely.in.c.in nostra in .xj.& latius
in.xxxvi. corr. de rescript.& declarat notabiliter gemi-
nia.in consil. lxxxvj. tamen circa hoc non audeo firma-
re pedes, propter illa, quæ dico in regula, de quatuor mē
sibus. Et scripsit super hoc latam decisionem. D. Gulielmus
quamuis de prædictis nihil attigerit.

23 ¶ † Vlterius non omitto vnum, quod licet tempore Iu-
lij non darent reualidationes gratiarum, neq; secundæ
gratiæ expectatiuæ, tamen tempore Leonis, & Clemen
tis contrarium vidi obseruari. Et ideo quando gratia se-
cunda expectatiua in se habet ad instar descriptorū, vel
aliquam dispensationem, tunc ponitur data isto modo:
& sub data currenti, quæ perinde valeat, ac si sub data ka
len. Septemb. literæ expeditæ fuissent attento, q; aliam
gratiam expectatiuam a nobis non obtinuit. Quando
vero nō habet ad instar, videlicet dispēsationē, tūc semp
dicitur, & sub data kalen. Septēb. Pont. nostri. Anno &c.

24 ¶ † Et quia vt inquit Philosophus veriores efficiuntur
sermones nostri, cum ad indiuidua descendimus, quem
refert Andr. Sicul. in consil. iiij. illud offeram &c. col.j.
lib.iiij. Ideo expeditis euidētioribus, quædam particula-
rius circa istam materiam expectatiuarum, & mandatorū
de prouidendo per exempla, & formulas quasdā dispo-
nam: in reliquis referendo me ad ea, quæ dicam in regu
lis expectatiuarum, quæ hic non scribam ne dos debita
illis subtrahatur. Non q; sperem in singulis satisfacere.

25 † Nā in longo opere fas est obrepere somnum, vt Flacus
ait. Præsertim cum iste labor humeris meis sit longe im-
par. sufficiet igitur mihi in magnis voluisse, & primos (vt
inquit ille) ædere vagitus. Reliquum supplebit posteri-
tas magis docta, quę facile inuentis addet meliora. Inte-
rim vero si quid minus accurate dixero, veniam prome-
rebor, dum in tantis occupationibus ista tentauerim.
Sed iam rem ipsam aggrediamur.

26 ¶ † Varias apud antiquos iuris peritos, p̄sertim cācella-
rię ap̄licę abbreuiatores legimus expectatiuarū, ac māda

torum formulas, quarum aliquas succincte attigit Hieronymus Paulus Hispanus noster, & antiquus literarũ apostolicarũ corrector, in eo libro, qui vulgo practica cancellariæ apl'icę appellatur, vbi licet multa vtilia obseruauerit, ĩ multis tamen defecit: & ea, quæ notatu sunt digna plerũq; nuda, & sine authoritate, vel ratione dimisit. Deinde do. Io. baptista de. S. Seuerino, vulgo Caccialupus appellatus, super ista materia aliqua notabilia collegit, in quodam epilogo, quem fecit de notis gratiarum, licet præuentus morte, vel propter occupationes imperfectum, & sine aliquo ordine reliquerit. Postremo memorabilis vir Laurentius Puccius Cardinalis sanctorum Quatuor, qui in hoc genere laboris ætatem consumpsit, & reliquos omnes superauit: & in qua materia, vt ipse tunc mihi auditori suo referebat, plus q̃ ducenta millia ducatorum lucratus fuerat. Longe plures gratiarum formulas congessit, fortassis plures, quam Sybillæ folia: & ea per formularia, & paraphrases dimisit, ad quę perlegenda non sufficeret vita hominis. Non tamẽ habuerunt suam decoctionem: nam dum animum ad componẽdam illam rerum sarcinam, & immensam formularũ syluam applicare cõstituit: iam negocia sedis apostolicæ grauiora tantum virum obruerant, quibus factum est, vt machina illa formularum, nuda sine authoritatibus iuris, vt decreuerat, manca, & ieiuna remanserunt. Cogitauerat tamen aliquãdo summus ille vir, vt dicebat, se velle receptui canere, & per ætatem excusationem petere, & totam illam congeriem ad quoddam breue compẽdium, quod manuale abbreuiatorũ nuncupabat redigere.

27 † Sed vt est bonorũ omniũ fortuna nouerca, acres illos, & illustres cogitatus, ac librorũ immẽsam seriẽ, calamitosa vrbis direptio, ac deinde inuida mors interrupit, & penitus absumpsit, adeo vt vix vnus, vel alter liber superest. Et ideo ego ne per mediũ ꝓfundum, vt ita loquar, incedere videar, & opus quasi desperatum, vitę lapsu imperfectũ dimittam, vt præfatis contigit, cõstitui apud me ipsum ex cõgerie adnotationũ mearum

28 † decem formulas in totũ deligere, decẽ concernẽtes gratias expectatiuas, & totidẽ mandata de prouidẽdo, quas R. D. V. recipere dignabitur, veluti decem illa talenta, quæ in Euangelio Lucæ. xix. fidelis ille seruus obtulit. † Et thæ qdem decẽ formulæ, breuiter, & succincte a me describent,

& necessaria ad alias formas infra dicẽdas. Et deinde quædam particularius erunt circa istam formam adnotanda, quæ non erunt communia cum alijs, sed eam tantũ concernent.

30 ¶ † In primis igitur illud meminisse oportet, ꝙ Papa quãdo creat canonicum, confert plenum ius in canonicatu, sed taliter creatus non dicitur consequutus ius in præbẽda, sed ad præbendam, vt in.c.fi.de conces. præben. lib. vj. Adeo quod propter illud ius potest euincere præbendam alteri collatam tanquam sibi debitam agendo, vt possessori auferatur, & sibi conferatur, vt tenet Io. Andr. & Domi. in.c.si soli. de conces. præben. & Inno. in.c. inter cæteras de præben. & formam petitionis scribit spe-

31 cul. tit. de actio. & peti. §. iiij. † Et qua pœna puniantur canonici, alteri conferentes prebendam, ponunt doctores in.c. statuimus de ma. & obed. & habetur in.c. dilectus el ij. de præben. Redeundo igitur ad propositum, dico ꝙ per creationem in canonicum non solum Papa dat ius in canonicatu, sed facit verum canonicum, licet expectet præbendam, adeo, quod interim posset capere distributiones quotidianas, vt tradit Io. Franc. Paul. rotæ auditor in tract. de sed. vacan. fol. xj. col. iiij. post Inno. in c. cum. m. de consti. & Bal. in Margarita in versi. canonicus versi. ij. & in.l. fi. in. fi. C. de alluuio. sequitur Io. firmianus in tract. de episcopo in. iij. parte primi lib. nu. xxij. Nam per creationem canonici acquiruntur ea, quæ sunt diuini, & ecclesiastici officij, sicut cantare in choro, & alia similia exercere. c. dilecto de præben. adeo ꝙ poterit dare vocem in electione episcopi licet non habeat præbendam vt dicit Innoc. in. d. c. cum. m. & sequitur firmianus in. d. tract. Et in ista creatione canonicatus tãtum confertur quoddam ius spirituale, & incorporeum, quod non

32 cadit in laicum, sicut præbenda. † Nam habet se ius canonicatus ad præbendam, sicut anima ad corpus. præbenda vero, quia est quid mere temporale, potest cadere in laicum, considerando eam de per se: sed quando est annexa canonicatui, habet se ad canonicatum, sicut corpus ad animam vt in.c. si quis obiecerit. iij. q. iij. & tunc dicitur ius spirituale, ratione canoniæ, cui est annexa. Et dicitur ius spirituale indiuiduũ, vt est tex. notabilis in.c.

dilecto,de præben. Et tunc habent inter se coniunctionẽ, tanquam anima,& corpus,vt dixi, vel vt dicit Cardinalis in clemen.finali.q.xv.de præben.ꝙ habet se præbenda ad canoniam,tanquam filia ad matrẽ,& est decisio. ccccxxvi. & Bisign.decisio.xi.titulo de concessio.præben.& tradunt Moderni post glo.& Abb.in.c.cum.m.de constituti. & in c.maioribus.de præben. Et licet ita sit canonicatus, tamen
33 quia se habet vt anima,dat ius magis firmum.†Quia quãto quis est dignius,tanto est nobilius,& durabilius: vt not. in.c.quædam.de iure iurando. Hoc patet,quia sicut anima sine corpore durat,corpus vero sine anima dissoluitur: ita & canonicatus sine præbenda operatur in canonico plures effectus iuris,quos præbenda non inducit. Primus effectus potest considerari vltra prædicta: quia videmus,ꝙ creatus in canonicum,dicitur habere quãdam singularem præeminentiam inter cæteros inferiores clericos, propter quam dicitur habere dignitatem: vt dicit glo.penultima in verbo vltrix.in.c.si canonici.de offi.ordina.libro.vi.quam multum commendat Felynus in.c.pastoralis.in.iii.colũ. versicu.not.tex.de officio delega. Nam canonicus in ecclesia cathedrali est nomen maximi honoris, & præeminentiæ: vt dicit Dominicus in.c.quamuis.in principio,& in.§. quamquam.in tertio notabili de præben.libro.vi. & in.c.i. de filiis presbyterorum.eo.lib.& Felynus in.c.super his.in principio de accusationibus. & Innocentius in capitulo fraternitatem.de sepulturis sequuntur Moderni in tractatu de beneficio quæstione.xlv.tertiæ partis. Adeo ꝙ dicuntur collaterales episcopi: vt dicit Baldus in lege prima.C. de petitio.bono.sublato.libro decimo. Et ideo voluerunt Domini in decisione.ii.titu.de filiis presbyterorum.in nouis.Quod illegitimus dispensatus non potest obtinere canonicatum in ecclesia cathedrali propter maiorem præe-
34 minentiam,quã dicti canonici habent.†Et adeo ista præeminentia est considerabilis,ꝙ multi reges se canonicos aliquarum ecclesiarum cathedralium creari procrearunt: vt Rex Angliæ, Rex Franciæ in ecclesia sancti Hilaris vt refert Abbas in capitulo extirpandæ.§.qui vero.de præbendis,& reassumũt Moderni in tractatu electionum, folio.xviii. Et ideo dicit Abbas in capitulo causam.in quinta columna numero.9.de iudi. ꝙ propterea canonicatus

in ecclesia cathedrali conferuntur communiter ciuibus optimi status & conditionis, qui dedicant se studio literarum, & prae caeteris honorantur. Est bene verum, quod licet habeant dicti canonici in ecclesia cathedrali maximum honorem, & quandam effigiem, & similitudinem dignitatis, nõ tñ proprie possunt dici ĩdignitate constituti, vt patet in.c. statutum in princip. de rescript. lib. vj. & ibi late dixi Sed largo modo secundum quid dicuntur in dignitate, vt dicit Fely. in.c. pastoralis in. iii. col. de offi. de leg. & vltra ipsum Imol. in.c. relatum el. ij. in. iiij. col. de testa. & in.c. dudum el. j. col. i. de electio. & ideo videmus
35 † quod ratione illius praeeminentiae, & quasi dignitatis, creatus canonicus in ecclesia cathedrali potest esse iudex delegatus a sede apostolica, sicut si existeret in dignitate vt patet in.d.c. statutum & ibi tenet Domi. in. ij. q.
36 ¶ † Et pari modo licet secundũ stilũ curię non possit vniri bñficium dignũ minus digno. Et sic parrochialis non posset vniri simplici bñficio, posset tñ vniri canonicatui quia propter dictam praeeminentiam reputatur dignius vt probatur in.c. super eo. de prębe. lib. vj. & iste est primus effectus creationis in canonicum. Nec obstat, si diceretur, quod tex. in.d.c. statutum debet intelligi de canonicis cum plenitudine iuris canonicalis, id est actu praebendatis, vt verba cum effectu intelligantur iuxta .c. relatũ
37 de cle. non residen. † Praesertim quia canonicus sine prębẽn. est sicut comes sine redditu: & episcopus sine episcopatu, qui vocantur nulla tenentes, & abusiui: & canonici sine praebenda dicuntur canonici in herbis, vt dicit Imol. in .d.c. relatum & deci. xxv. titu. de praeben. in no. incipiẽ. si legatus, & reassumit Ias. in. l. id quod apud hostes col. fi. ff. de lega. j. Nam illa procedunt quoad consequendum effectus plenę dignitatis. Secus vero quoad effectum delegationis: Quia istis canonicis sic creatis sine spe futurae praebendae, causa committi potest, vt dicit praedicta decisio .xxv. & tenet expresse Andr. Sicul. post Calde. in capitulo cum.m. in .lviij. colum. de cõstitu. & tali casu solũ canonicatus sine praebenda sufficit. ¶ Hinc est, qđ si in aliqua eccl'ia sit cõsuetudo, qđ dignitas nõ cõferat̃ nisi canonico, poterit cõferri cãonico creato sine ꝓbẽda, vt dicit. D. i. c. si is, cui. §. & si de ꝓbẽ. li. vj.

sionis canonicatus, vt etiam vltra ipsum dicit Ioan. An. in addit. magna ad specul. in titu. de teste. §. nunc vidẽdum. Sicut etiam beneficia conferre, inter fructus computatur, vt dicit glos. in. c. cum olim de ma. & obe. Cum igitur creatus in canonicum habet quasi possessionem iuris canonicalis, sequitur, ꝙ debet habere huiusmodi fructus, cum sit verus canonicus. Et ista omnia procedunt, postquam fuit receptus ad possessionem, & militant de iure communi. de consuetudine tamen forte in pluribus ecclesiis seruatur cõtrarium: quia videmus, quod anteꝗ creatus in canonicum consequatur prębendam, nõ participat de distributionibus, nec pmittitur exercere supetius dicta, & propterea vocantur canonici in herbis, prout dicta decisio. xxv. nec retinent perpetuo illum canonicatum collatum per papam, sed vacante præbenda distincta canonicali, & collata dicto expectanti, ille consequitur nouum canonicatum intra numerum, & primus redit ad papam, prout dicit decisio. cl. incip. si legatus in nonis, & talis consuetudo, de qua est dictum habet faciem honesti, secundum Dominos in. d. decisione &. d. Anto. in. d. c. cum. m. & Imol. in cle. finali in. ij. col. de præben. Hinc est, ꝙ in regulis reuocatorijs gratiarum, facile, huiusmodi creationibus, & receptionibus, in canonicum, derogatur, vt apparet in regula. D. N. Pauli papæ tertij. Secundum quam, reuocaui, creationem, & receptionem, in canonicum, in ecclesia. S. Mariæ maioris Valeriani, & canonizani gratiam factam de eodem canicatu per eundem dominum nostrum episcopo Sezenateñ. vt alibi dixi latius. Et ista in vniuersum, dicta, sufficiãt pro introductione, dicendorũ. redeo igitur ad formam, qua Hispani nostri vtuntur.

39 ¶ † Dico igitur, ꝙ vigore istius formę literatum potest expectans consequi in eadem collatione vltra præbendam, & dignitatem, præstimonia etiam plura, quæ ascendunt ad summam expressam in literis, & ratio est, quia licet præstimonia, quæ conceduntur clericis in titulum, dicantur esse, & sunt beneficia ecclesiastica saltem large, vt notat Ioan. Andr. in. c. postulasti de rescript. & Io. Cald. in. c. in nostra eo. titu. & tradit notabiliter Dominicus in consi l. lxxxix incipien. vacan. archidiaconatu in fi. col. tũ

ex quo nullum habent seruitium annexum, nec aliquod onus, & quia mille teneri possunt absq; aliqua dispensatione, ideo nõ possunt dici proprie beneficia ecclesiastica, sed quædam stipẽdia, de quibus non est necesse facere mentionem in rescripto beneficiali, ſm Io. and. in. c. vnico. de rerũ permu. lib. vi. prout etiam sentit Oldr. consilio. cxxix. al's cxliii. in titu. de rescrip. Nam præstimonia ab initio fuerũt instituta pro studentibus. & pro subsidio contra infideles, ideo pluralitas eorum, vt dixi, non est prohibita in diuersis ecclesiis, ex quo consistũt in sola temporalitate, & nullum seruitium spirituale habent annexum. Cadunt igiť, & comprehendũtur in huiusmodi literis per supradicta, dummodo non sint præstimonia patrimonialia, nam alia non includuntur, quia sunt de iurepatronatus laycorum, quibus papa in dubio non videtur derogare velle, nisi exprimat, iuxta glo. in. c. ii. de præben. lib. vi. in verbo collatio, quę dicit, ꝙ sæpius reperitur receptum in curia, papam non conferre beneficia vacantia, etiam apud sedem, quando illa pertinent ad præsentationem laycorum. Et hoc, ne illi retrahãtur a fundatione, & dotatione beneficiorũ, vt dicit alia glo. in. c. cum dilectus. de iurepatro. In Hispania tamen datur expectatiua, si specialiter petitur ad vnum, & aliquando ex fauore ad duo beneficia patrimonialia in diuersis ecclesiis, in quibus expectans est filius patrimonialis, & tunc derogatur iuripatronatus laycorum, etiam in totum, quando scilicet est pro vno patronorum, filio vel nepote vnius ex

40 patronis, ſm stilum curiæ. † Et frequentissime hodiernis temporibus per sacrum officium pœnitẽtiariæ datur licentia ad duo, vel tria patrimonialia, ſm antiquam formam.

¶ Insuper sciendum est, ꝙ licet canonicus creatus possit acceptare præstimonia, præstimoniales portiones, aut simplicia beneficia, quæ omnia idem significant, & important,

41 dummodo illa non sint patrimonialia, vt dixi, † non tamen poterit acceptare aliquod beneficium seruitorium, obstante regula cancellariæ, quæ habet decretum irritans. Ratio illius regulæ potest esse ista, ne canonicus, qui habet deseruire in ecclesia cathedrali, distrahatur ab ea propter onus, & seruitiũ, quod imminet beneficio seruitorio. Sæpe enim qui ad vtrunq; festinant, neutrum bene peragunt. l. nemo. C. de assesso. cum aliis iuribus, per glo. ad hoc notabilem

in.c.accusatus.in verbo offendiculum.de hære.lib.vi. Ad hanc rationem bene facit tex.in.c.extirpandæ.§.qui vero. de præbendis.ibi dum dicit,cum oporteat eum in maiori ecclesia deseruire.Ista ratio,ne scilicet distrahatur a maiori ecclesia,cessat penitus in præstimoniis,cum illa,vt sæpius dixi nullum onus,aut seruitium habeant annexũ.Ideo conceduntᷣ canonicis creatis.Immo in pluribus ecclesiis Hispaniæ sunt statuta,ꝙ præstimonia obtineri nõ possint nisi per canonicos prębẽdatos,vt illi ex hac copia redditu um sint magis honorabiliores,Et ideo talibus statutis in hmõi literis derogatur expresse,dũ dicitur,nõ obstãtibus cõstitutionibus,&c.illis præsertim,quibus caueri dicitur expresse,ꝙ nullus in ciuitate,& diocesi prædictis ꝑstimonia,præstimoniales portiones aut simplicia bñficia obtinere possit,nisi in supradicta ecclesia fuerit canonicus, actu præbendatus,aut alias in ea perpetuus beneficiatus existat quibus illis alias &c,specialiter,& expresse derogamus,q̃ derogatio est necessaria in ecclesiis,vbi extant alia statuta. ¶Ex quo est notandum,quia ex eo,ꝙ in dictis statutis dicitur de canonicis actu præbendatis,videntur per ista verba excludi isti canonici creati nondum actu præbendati. Alias si non esset in statuto illud verbum,actu præbendatus,non esset necessaria aliqua derogatio, quia canonici creati dicuntur veri cononici etiam ante consequutam ꝑbendam, & comprehenduntur appellatione canonicorũ secundum Io. Andr.& Domi.c.si is cui versic, sed etsi de præben.lib.vi.cum aliis iuribus,& rationibus,quæ adducam inferius, in tertia forma. ¶ Et ꝙ dictum est, gratiam expectatiuam non concedi sub prædicta forma canonico creato ad simplicia bñficia seruitoria.Cõceditur tñ de facili ꝓuisio de vacanti bñficio seruitorio cũ dispẽsatione, vel de residẽdo ĩ maiori ecclesia,dũmodo in.d.beneficio seruitium consuetũ non negligatur.Quæ clausula importat, vt ꝑ alium possit illi deseruire,vt notatur in cle.i.de præb. & ibi dixi.¶ Vlterius ne aliquid remaneat intactum, est aduertendũ,quod licet in prædicta formula creationis in canonicũ,detur facultas ꝑbendam capiẽdi indistincte,debet tñ restringi de iure,nisi illa præbẽda fuerit sacerdotalis quia illa sub hmõi formula non cadit,nisi dicatᷣ, vt notat Cal,consil.xiii,titu.de præben.per rationẽ,de qua ibi ꝑ eũ.

in.c.vnico.§.sane in versi. absq; penuria de statu regul. lib.vi.& quod habetur in.c. vacante,de præben.Sed nõ poterit acceptare beneficium seruitorium per rationem superius dictam,ne distrahatur a maiori ecclesia, & licet illud videatur satis iuri consonum,communiter in contrarium practicatur,& minime mutanda sunt &c.per rationem,quam superius scripsi.

43 ¶ † Sed iam secundam formulam attingamus,quæ magis ex voluntate, & arbitrio Papæ concedi potest,quam q; iuridica videatur. In ea enim creatur quis canonicus in duabus ecclesiis hoc modo, vnum Valentinum, & vnum carthagineñ.ecclesiarum canonicatus, cum plenitudine iuris canonici Apostolica authoritate tibi conferimus &c. Vnam vero Valentiñ.& aliam Carthagineñ.prædictarum præbendas necnon dignitates, personatus, administrationes, vel officium alterius earundem ecclesiarum,etiam si per electionem &c. Exemplo igitur istius formulæ apparet, potius hanc formulam esse voluñtariam, quam iuridicam,vt probatur in ca. sanctorum lxx.dist. vbi dicitur quem non posse obtinere duos canonicatus in pluribus ecclesijs,& multo minus in eadem ecclesia,vt probatur etiam in cle.si.de præben. Vbi est expressum:q; adeptus in certa ecclesia dignitatem habentem præbendam annexam,perdit primã præbẽdã, quã obtinebat ibidẽ,& etiam canonicatum annexũ p̃bendę, vt volũt ibi doctores,& clarius moderni Perusini in.c.cũ in ecclesia,in glo.iij.in fi.eo,ti.li.vj.ratio redditur in.c.quonnulli,de cleri.non resi.ne per huiusmodi retentionẽ pluriũ dignitatũ,vel canonicatuũ vnus occupet stipẽdia plurimorum,cũ vix quis vni officio vel ecclesiæ deseruire possit. Talis igitur multitudo,& pluralitas præbendarũ, est canonibus inimica,dissolutionis materiã, & euagationis occasionẽ inducit,certũq; cõtinet periculũ animarũ, vt dicit tex.in.c.quia in tantum de præben. Verum, vt dixi hæc oĩa consistunt in voluntate papæ,qui in istis beneficialibus potest quadrare rotunda quadratis, & quadrata rotũdis, vt dicit hostieñ.in.c.cũ venissent de iudi.& potest has formas,& similes contra iura concedere, put cõmuniter videmus similes in rota discuti quas p̃sertim Leo.x.cõcedere solebat, Propterea eã hic volui inserere.

Et licet papa hoc possit, nullus tamen inferior post papam huiusmodi formam posset concedere: quia non potest dispensare super pluralitate prębendarum, nedum in eadem ecclesia, sed neque in diuersis, prout attestatur Domi. in. d. c. sanctorum, dicens quod hoc communiter tenent omnes, & quod sic seruat curia. alleg. Innoc. in. c. fi. de cleri. non residen. Et hoc in ratione fundatur, quia illa retentio est prohibita nō solum per cōcilium generale. de quo in. d. c. quia nonnulli, sed etiam per ius commune, de quo in. d. c. sanctorum.

44 †Et tamen constat, nullum inferiorem, etiam si fuerit legatus, posse contra concilium, aut iura communia dispensare, nisi sibi specialiter concedatur: vt in clem. ne romani. de elec. & nota. in. c. i. de biga. lib. vi. & tradunt omnes. in. c. at si clerici. §. de adulteriis. de iudi. Hoc tamē declaratur procedere, quando ipsi canonicatus, vel præbeñ. ex statuto, vel consuetudine requirerent residentiam: quia vt dicit Host. in. c. super inordinata. de præben. sicut in plūribus castris, quorum quodlibet requirit certos homines ad sui custodiam, non potest quis obtinere locum pluriū. Ita neque quis præfici potest duabus, vel pluribus præbendis, requirentibus residentiam, nisi accedente dispensatione papæ, secus ergo, si non requireret residentiam: quia tunc possunt licite obtineri, si conferantur per inferiorem. Et hoc modo debet intelligi opi. Innocē. in. c. cum iam dudum. de præben. Isto enim casu inferior poterit dispensare. Vel quādo vna ex illis præbendis esset tenuis, & minus sufficiens, sm Io. an. in c. literas. de conces. præben. Quem hoc modo intelligit, & declarat Panor. in. d. c. iam dudum. In diuersis ecclesiis, ideo dixi, quia non posset inferior dispēsare, vt quis in eadem ecclesia habeat duos canonicatus. Et sic duo conformia, licet in difformibus possit: vtputa, quod sub eodem tecto quis habeat dignitatem, & canonicatum cum præbenda: vt declarat Abb. in. c. extirpandæ. §. qui vero. de præbend. Pari modo valet in hoc consuetudo: vt probatur in. c. cum in ecclesia. & in. c. si is cui. de præben. lib. vi. Et ibi hoc colligit Philippus Perusinus. Sed non valet circa duo conformia, vtputa duas dignitates, vel prioratus: vt in. c. i. de consue. eo. lib. Idem puto de duobus canonicatibus sub eodē tecto, per hoc quod sequitur. Ratio diuersitatis est, quia per dispensationem in diuersis ecclesiis, vel in eadem ecclesia

circa difformia, non frangitur numerus in ecclesia, nec illi tollitur suffragium canonicorum, sed circa conformia læditur ecclesia, & frangitur numerus.

¶ Vlterius circa hanc formam aduertẽdum est ad aliqua. Et primo dum in ea cum misterio dicitur, necnon dignitatem &c. alterius earũdem ecclesiarum. † Ista verba hoc important, quod vltra duas præbendas, vnam scilicet in qualibet non potest expectans in hac forma, nec sub quarta, de qua infra consequi, nisi vnam dignitatem, vel vnum personatum, aut administrationem, vel officium in altera illarũ ecclesiarum. Quod clarius specificatur in dicta quarta forma, dum in ea dicitur, in vna ipsarum, &c. Etiam debet intelligi, ꝙ aliquod prædictorum non habet præbendam annexam, quia alias consequeretur duas præbẽdas in eadem ecclesia, quod est prohibitum de iure, etiam quando altera est annexa: vt probatur in cle. fi. de præben. & no. Io. an. in d. c. literas. de concess. præben. Ex quo apparet, ꝙ duæ præbendæ sunt magis incompatibiles sub eodem tecto, etiam si altera earum sit annexa, q̃ sit dignitas cum ecclesia parrochiali, quæ est annexa præben. in ecclesia cathedrali, vt probatur in. c. super eo. de præben. lib. vi. Licet aliquãdo disputando publice sustinui contrarium tam Romæ, q̃ Patauii: licet illæ disputationes cum aliis scriptis meis furto perierint. Et hoc quod est dictum, verum est, & procedit, nisi in literis aliud diceretur, per quod appareret papam intellexisse de duabus præbendis obtinendis sub eodem tecto: quia tunc non esset recedendum a verbis papæ. c. si papa. de priui. lib. vi. l. non aliter. ff. de lega. iii. Secundo debent intelligi illa verba de dignitate. &c. dummodo aliquod illorum, idest dignitas, vel administratio &c. nõ sit maior post pontificalem ibidem, quæ expresse in literis excipitur. Et ratio est, quia tales dignitates, quæ sunt, vel reputantur maiores post pontificalem, sunt per regulas istas cancellariæ reseruatæ. Constat autem, ꝙ huiusmodi literæ non extenduntur ad dignitates, & beneficia specialiter, atq; generaliter reseruata vel affecta secundum Dominos de rota in decisione. ccccxcix, incipiente nuncius apostolicus. in no. & vltra ꝙ ad hoc sunt plura consilia Roma. cccxlii. & clx. & Cald. in titulo de præbendis. consilio. ix. quæ in alia quæstione allegaui. Est & de hoc regula cancellariæ expressa, Ad

quod bene facit tex.in.c.ij.de præben.li.vj. Sed illud, ꝙ dicitur de dignitate debet sane intelligi dummodo dignitas huiusmodi post pontificalem valorem decē flo. au.secundum cō.esti.excedat, iuxta regulam tertiam cācellariæ. Alias si est infra dictum valorem, includitur in literis quamuis reputetur ibidem maior post pontificalem. Nam ex quo talis dignitas non censetur reseruata, certe cadit sub expectatiua, & potest acceptari, argu.eiusdem, quod legitur, & notatur in.l.j.§.si stipulanti.ff.de verbo.obliga.& in.l.cum prætor.ff.de iudi.iuncto.c.nomine de presump. Nescio tamen si rota hoc admitteret, quia literæ non distinguunt. Ergo nec nos distinguamus l.iij.cum glo.ff.de offi.præsi l.de præcio de public.præsertim quia isto casu ne talis dignitas comprehendatur, concurrit duplex ratio, non solum estimatio valoris, & etiam prærogatiua ecclesiæ cathedralis de qua in.c.quāuis de præben.li.vi. Vnde licet vna ratio cesset, militat tamen alia, in qua potest sustineri dispositio vulga.§.affinitatis insti.de nup. & ista prærogatiua ecclesiæ cathedralis non solum in dignitate prima sed in alijs canonicatibus, & dignitatibus multum consideratur, vt est dictum superius in prima forma, & latius dixi in capitulo
46 statutum de rescript.li.vj. Quæ autem dicatur dignitas maior post pontificalem, in hoc debet attēdi cōsuetudo & reputatio illius ecclesię vt notatur in capitulo deliberatione de offi.lega.lib.vj.& ponit rota deci.173.incip.de thesauraria in nouis alias deci.viij.titu.de præbend. Et illa verba dummodo non sit maior post pontificalem arguunt in ecclesia plures adesse dignitates: quia non posset aliqua dignitas dici maior nisi alię essent minores & ideo si in ecclesia non esset nisi vnica dignitas non intelligeretu r de ea illa regula vt tradit Gemi. in consil. xxxvj. facit ꝙ dicit.d. gūdisaluus in tractat. legati in .ix. quęstione primę partis colum. xx. in princip. Nam prout alias dixit rota in vna causa camerlatus ecclesiæ neapolitan. q est vnica regula pdicta debetītelligi tm̄ ī casibus exprssis & ita adnotauit tūc.d.melchior Baldasinus doctissimus aduocatus. Et per hec remanent declarata illa verba, necnon dignitatē &c. alterius earūdem ecclesiarum siquis autē voluerit in qualibet ecclesia, vbi creatus est

canonicus habere dignitatem,oportet,ꝙ prius obtineat dispensationem ad duo vel tria incompatibilia. Et demũ circa principiũ gratiæ suæ expectatiuæ dicatur isto modo,videlicet,cum quo dudum,vt duo icõpatibilia beneficia,ẽt si dignitatis,personatus,administrationes,vel officia forẽt,& ad eos &c.si tibi alias canonice conferantur,recipere,& insimul retinere libere,& licite valeres, apostolica fuit auctoritate dispẽsatum,præmissorum meritorũ tuorum &c. Et isto casu non dicitur,dignitatẽ alterius earũdem, sed earundem ecclesiarum,sit aũt talis narratio dispẽsationis iam obtẽtæ cum ministerio:quia alias virtute gratiæ ad duo incompatibilia non cẽsetur dispensatũ super retentione vtriusq̃:vt est casus no.in.c.non põt.§.cũ no.de ꝑben.lib.vi.

¶Quid autem si vtraq̃ dignitas in casu præmisso,requireret residentiam,an super illa censeatur dispensatum virtute talium literarum,dico ꝙ sic:vt tenet glo.in.c.siquis in

47 clero.vii.q.i.†quæ dicitꝙ ex quo dispensatur cum aliquo super pluralitate beneficiorum,seu prębendarum,videtur etiam dispensatum super residẽtia.Ratio huius est,licet gl. illa non declaret,quia quamuis dispensatio sit stricti iuris, & stricte interpretanda.c.i.&.ii.de fil.presby.lib.vi.nihilominus extenditur ad consecutiua,seu depẽdentia ex eo super quo est dispensatum,ꝓm Panor.post glo.ibi in.c.quia intantum,de præben. Vbi per hoc infert, ꝙ si dispensatur cum minori,vt possit habere ecclesiam curatam,videtur ẽt dispẽsatum,vt non teneatur,se facere promoueri ad sacerdotium infra annum,iuxta dispositionem.c. licet canon.& c.commissa,de electio.lib.vi. Idem tenet ipsemet Panor. in.c.cum in cunctis.§.cum no,de election.& in.c.ad aures.de rescrip.& Moder.late in.c.postulasti.de rescrip.

¶Postremo sciendũ est,ꝙ ideo apponũtur illa verba,videlicet ẽt si per electionem,qs cõsueuerit ad illam assumi:qa alias nõ includeretur dignitas electiua,nõ expresso modo electiuo.c.cum in illis.§.i.de præbẽ.lib.vi.& in cle.i.eo.ti.

48 †Rõ est qa papa in dubio non intelligitur ita velle ꝓiudicare pluribus,sicut vni.Quia melius ꝓsumitur prouisum ecclesiæ per cõsilium plurimorum,q̃ vnius.c.prudẽtiã.de of. dele.per quem tex.voluit ibi Abb.& Mod.ꝙ per clausulã generalẽ non censeatur derogatũ concilio generali ꝑꝑ prędictam rationẽ.Est bene verũ,ꝙ circa hoc,an dignitas ele

ctiua comprehendatur vel non, fuerunt aliquæ opinio-nes, quas refert Cald. titu. de præben. consil. xij. & xxiiij. & tradit Fely. in. c. in nostra de rescript.

49 ¶ † Tertia forma, quia ea raro curiales vtuntur, breui-ter absoluetur & est, quando creatur canonicus in vna ec-clesia tantum cum reseruatione præbendæ conferendæ per certum executorem deputatum, sub hac forma, ca-nonicum in ecclesia Valentina cum plenitudine iuris canonici tibi authoritate apostolica conferimus, & de il-lo etiam prouidemus. Præbendam vero &c. necnon di-gnitatem personatum, administrationem, vel officium, etiam si ad illum, illam, vel illud consueuerit quis per ele-ctionem assumi, &c. Hæc forma colligitur ex tex. cum ibi notatis in. c. si postquam de præben. lib. vj.

¶ Sed pro intelligentia istius formæ, & aliarum est aduer-tendum vnum, quod peritioribus est satis notum, sed ali-is forte incognitum: quod vbi quis est creatus canonicus, duo tantum ibidem assequi potest, præbendam scilicet i. ecclesia cathedrali, sed non in collegiata, item dignita-tem, personatum, vel officium, siue administrationem in eadem tamen ecclesia cathedrali, dummodo maior post pontificalem ibidem non reputetur, extra cathedra-lem nullum canonicatum acceptare potest, quamuis pa-ratus sit dimittere dignitatem debitam sibi in cathedra-li vigore harum literarum, & esse contentus vno bene-ficio, quamuis minoris valoris. Et hoc propter formam literarum, quæ ad illa duo ibidem, & non alia, seu alibi se extendunt. Quæ quidem forma exacte ad vnguem est seruanda. c. cum dilecta cum ibi notatis de rescript. ma-xime in beneficialibus. c. quamuis &. c. cui de non. de præ-ben. lib. vj. An autẽ creatus canonicus in Hispania pos-sit vltra illa duo obtinere præstimonia dictum fuit in pri ma forma.

50 ¶ † Quarta forma exemplificari potest, quando creatur quis canonicus in tribus, aut pluribus ecclesiis hoc mo-do vnum in Orioleñ. & in vnum in Valentiñ. ac vnum in Concheñ. maioribus ecclesiis canonicatus &c. Nec non vnum in qualibet ecclesiarum prædictarum præbẽ-dam, ac dignitatem, vel personatum aut officium in vna ipsarum &c. In ista forma possunt repeti ea, quæ dicta

sunt in præcedentibus formis circa declarationem verborum. Quia habent inter se quandam similitudinem, excepto, ꝙ ista forma est magis pinguis, quia comprehendit plures canonicatus, & præbendas: sed vnam tantummodo dignitatem in vna ipsarum ecclesiarum, prout in forma dicitur in qua, vel secundum quam non deberent concedi literæ, nisi pro magnis nobilibus, aut magnis literatis arg. C. de multa in fi. de præben. & glo. in .c. cum adeo de rescrip. quæ vult, ꝙ simplici clerico sufficiat tale beneficium, quod non sufficeret nobili sicut de dote dicit Bar. in .l. si constante in. iiij. colum. ff. solu. matri. Ratio potest esse, quia cum tales communiter sint dediti vel studio, vel laudabilibus curis, & negocijs, ne dũ vna præbenda, sed vix multæ eis sufficiunt. Et ideo secũdum qualitatem personarum beneficia concedenda sũt arg. l. plenum §. equitij. ff. de vsu & habi. & quod per illam .l. cumulat Fely. in .c. causam in. xij. col. de rescript. & moder. Bononien. in repe. rub. C. de proba. i. v. & . vj. columna.

52 ¶ † Hinc est, ꝙ tales literati, quicquid exponunt causa studij, dicitur expositum in vtilitatem ecclesiæ, secundũ Domi. per illum tex. in .c. cum ex eo, de elect. lib. vj. quod est verum, quando studium est theologiæ, vt dicit Bal. in repe. l. pri. ff. de leg. j. Et tali casu relictum pro studio, censetur pium, vt ibi dicitur, & sequitur Ias. in .l. prima. col. fi. C. de sacro san. eccl. & pro illis videtur tex. in .c. super specula. de magistra. & .c. fi. ne cle. vel mo. & ita potest intelligi tex. in .d. c. cum ex eo, dum ibi dicitur, ꝙ ecclesia Dei quam maxime indiget viris literatis, non asinis ferratis, vt vtar verbis Io. monachi antiq. card. & dum dicit de literatis adde etiam magnis nobilibus, per quos ecclesia defenditur, & subleuatur, vt dicit glos. in .c. constitutus in ver. impotentia de appella. & Abb. in .c. de multa de præben. & ibi est tex. Et licet dictum Bal. in .d. l .j. loquentis de magistris theologię prima facie nobis blãdiatur, tamen tex. in cle. fin. de magist. indistincte loquitur &

52 de doctoribus legum, † & canonum: qui etiam necessarij sunt ecclesiæ, vt patet in .c. j. de consan. & affini. & quod ibi notant doctores. Adeo ꝙ cum solis magistris ecclesia regi nõ possit sicut etiã dicit hosti. in ti. de pœni. & remi.

§. qui confitendum col. ix. versi. tertio ꝙ cum sola Biblia non posset etiam ecclesia sancta dei gubernari ideo necessarij sunt tales doctores qui quidem si res. ecclesiæ iustæ defendent vel docendo instruxerint non minus merentur q̃ proprij sacerdotes qui corpus xp̄i conficiũt vt dicit idem hostieñ. in proœmio summæ immo magis merentur q̃ fratres prędicatores & alij religiosi vt dicit Alberi. in. l. ab anastasio. C. mandati & tradit Andre, de isernia in proœmio seu. allegat illud Danielis. xij. c. qui ad iustitiam instruũt multos fulgebũt sicut stellę in regno dei referunt moder. in. l. j. per illum tex. ff. de iust. & iu. Nam ius canonicum diuinum appellatur, vt in. c. j. de iur. calum. cum concor. vt scribit Andr. Sicul. in capitulo filius in tertio notabili de testam. & dixi latissime in capitulo. ij. de constitu. lib. vj. & reassumunt moder. in. c. ecclesia de consti. concludo igitur, ꝙ tex. in dicto capitulo de multa largius disponẽs circa lireratas personas, quod debet intelligi non solum dę theologis, sed etiam de iurisperitis, vt ibi in repetitione mea latius scribo, & ideo videmus ꝙ domini mei Auditores rotæ, licet principaliter Theologi non sint, solent tamen expedire expectatiuas in ista forma, & merito eis conceditur, per ea, quę de præfatis dominis meis latæ dixi in proœmio regularum, similiter solent expedire abbreuiatores de Parco maiori, & alij magni viri, cæteris autem hęc forma nõ esset concedenda, per illud, quod dicit tex. in capitulo quia in tantum de præben. Ideo vlterius circa hanc materiam non insisto. Hoc solum ex hac forma noto, quod
53 facilius concedit Papa, † vt quis sit pluralis in præbendis diuersarum ecclesiarum, quam in dignitatibus personatibus, seu officijs, ex quo in hac, & præcedentibus formis conceditur dignitas tantummodo in vna ecclesiarum, cum tamen in qualibet concedatur canonicatus, & præbenda. Ratio est, quia plures præbendæ in diuersis ecclesijs non sunt ita incompatibiles, prout sunt plures dignitates, aut personatus, vel officia. Patet quia in istis per assecutionem pacificam secundę, vacat primum ipso iure capitulo de multa, cum similibus. Quod non est in prębendis, nam per receptionem secundæ non vacat prima ipso iure, licet quando tenen

tur sine dispensatione saltem episcopi, potest fieri vt il- las taliter obtinens cogatur ad renunciandum vni, vt di cit Domi. in capitulo primo de consue.lib.vj. ex mente Ioannis de sancto Georgio allegant notata per Innoc. in capitulo cum nostris de conces. præben. & quod no- tatur in capitulo si eo tempore de rescript. lib.vi. Illud autem, quod dictum est per receptionem secundæ præ- bendæ non vacare primam ipso iure, debet intelligi in præbenda diuersarum ecclesiarum secus in vna, & eadẽ ecclesia, vt probatur in clem.fin.de præben. Ex quo appa ret, ꝙ iura plus abhorrent pluralitatem in eadem eccle- sia, quam in diuersis & ex hoc infertur, ꝙ si est dispensa- tum cum aliquo super pluribus dignitatibus obtinendis non intelligitur de dignitatibus eiusdẽ ecclesiæ, nisi hoc exprimatur. Quia ista prohibitio habet specialem qualita tem, de qua specifice est mentio facienda arg.l. itẽ apud Labeonem.§.edictum.ff. de iniur. Et ita tenet Io. And. in.c.de multa de præben. Pet.de Ancha. & francus in.c. j. de consue.lib.vj. quod est notandum ad illud, quod dixi in præcedentibus formis, & ad alia similia. Vidi insu per aliquas gratias auditorum, & etiam conclauistarum, qui in duabus expediuerunt in canonicos creatos, & in tertia ad largam, in qua ex quo sunt graduati, possunt ac ceptare vnũ cuiuscunqꝫ taxæ. Et hic est casus in quo cer ta taxa non exprimitur, sicut neqꝫ in canonicatu, & præ- benda ac dignitate personatu vel officio, quando gratia est in canonicum creatum, secus quando datur ad largã, vt inferius subijciam.

54 ¶ † Quinta forma est, qñ creat canonicus in vna & alia datur ad largam sub his verbis canonicatũ ecclesiæ Va- lentiñ. &c. Necnon beneficium ecclesiasticum cum cura, vel sine cura, etiam si decanatus, vel archipresbyteratus ruralis, seu vicaria, vel capellania perpetua &c. Ista for- ma multum frequentatur, ideo pro eius declaratione sciendum est primo, ꝙ vigore talium literarum potest ex pectans cõsequi tria diuersa beneficia, videlicet duo, vbi est creatus canonicus, & tertiũ vbi habet ad largã, prima duo sunt præbenda scilicet & dignitas, aut psonatus, vel officium in cathedrali dummodo nõ sit maior post põti ficalem, vt in superioribus dixi. Et illa duo habentur loco

vnius attento, ꝙ in pluribus ecclesiis seruatur de consue tudine vt quis non possit assumi ad dignitatem, persona tum, vel officium ibidem, nisi sit canonicus præbenda- tus, vt patet ex notatis per Ioan. Andr. & Domi. in.c. si is cui.de preben. libr. vj. consequenter habentur loco vnius vt dixi, ad quod faciunt notata per.d. Anto. in.c. cum olim de re iud. vbi tenet, ꝙ si quis gerit vices plu- rium personarum puta, canonici, & præpositi, nō debet habere duplicatas distributiones, quia seruit pro vno, & habetur loco vnius. Pro quo Panor. ibi allegat bonū tex. in.c. vnico de cle. non residen. li. vj. Et quod scribit Fede. de Senis consil. cx. inducendo vt ibi per eum & ex præ- dictis sumitur ratio, quare est, ꝙ canonicus creatus po- test vigore literarum consequi ibidem dignitatem, perso natum, vel officium: & tamen nisi ī literis aliud exprima tur non potest assequi simplex beneficium, quod est mi- nus quam aliquod præmissorum. Hæc inquam est ratio, quia licet simplex beneficium sit compatibile cum cano- nicatu, & præbenda, etiam in eadem ecclesia, vt vult car dinalis consil. iij. incip. domina. &c. Et similiter præben- da cum dignitate, tamen negari non potest quin obti- nens duo priora sit magis pluralis, quam eo casu, quan- do obtinet præbendam cum dignitate in eadem ecclesia ex quo, vt dixi: ista duo habentur loco vnius. Et sic primo casu notatur maior pluralitas, quam in secundo, constat autem ꝙ iura abhorrent pluralitatem etiam compatibi lium, vt sunt plura simplicia, quando quodlibet illorum per se est sufficiens, maxime in eadem ecclesia, vt vult glos. in.c. dudum ecclesia, in versi. retineri de electio. fa- cit tex. in.c. sanctorum. lxx. dist. & in.c. quia in tantū de præben. Nec valet hoc casu argumentum de maiori ad minus, videlicet si potest consequi dignitatem. Ergo mul to fortius beneficium simplex, quia dico, ꝙ huiusmodi argumentatio cessat in literis ad beneficia, quarum for- ma exactissime seruanda est.c. quamuis &.c. cui de nō. de præben. lib. vj. & propterea creati canonici in Hispania possunt vltra præbendam, & dignitatem consequi vnū duo, vel plura præstimonia vsq; ad summam deputatam & quia istud exprimitur in literis quoad partes Hispaniæ prout in prima forma latius dixi idem etiam esset extra

Hispaniam, quando creatus canonicus impetraret ibidem etiam ad largam ad alium collatorem. Quo casu posset consequi ibidem tria, videlicet, præbendam, item dignitatem, & aliud beneficium cum cura, vel sine cura, & hoc etiam propter tenorem literarum, qui semper seruãdus est, & diligenter inspiciendus, vt supra, facit. c. porro de priuileg. cum vulga. Eo tamen casu, quo virtute huiusmodi literarum assequeretur dignitatẽ, expiraret gratia, quoad beneficium curatum dumtaxat in illa, vel alia collatione & econtra, propter clausulam, quæ apponitur in fi. literarum, volumus autem, ꝙ quam primum &c. c. primo. de consue. lib. vj. iuncto. c. de multa. Nam pro-
55 pter hoc † ꝙ datur gratia ad duo incompatibilia, non censetur dispensatum super retentione vtriusq;, vt probat in. c. non potest. §. cum not. de præbend. lib. vj. Nisi dispensatio prius obtenta narretur post principium literarum, videlicet, cum quo dudum &c. vt dixi superius in alio proposito, & in alia forma versi. si quis autẽ &c. Prædicta procedunt, quoad beneficia, quæ potest consequi canonicus creatus in ea collatione, vbi est creatus canonicus. In alia autem, in qua habet ad largã, si est graduat⁹, aut de magnis nobilibus datur ad vnum cuiuscunq; taxæ. Alias apponitur taxa per regulas deputata, & datur maior summa in curato, aut dignitate, vel personatu. Nam & in istis exprimitur summa in collatione ad largã, alias non, propter onera illis incumbentia, iuxta notata in. c. de monachis. Item in recompensationem laborum, quos sustinent: & quia magis debet incedere honoratus, ex quo est in dignitate, vel officio honorabili constitut⁹: iuxta notata in. c. statutum. in princ. de rescrip. lib. vi. & per Innoc. in. c. cum omnes de constitu. Vbi dicit, ꝙ in-
56 ter canonicos, † vbi ꝑbendæ nõ sunt distinctæ, respectu eorum, quæ dantur pro vestimentis, & alijs necessarijs, debet fieri distributio, secundum merita personæ, & conditionem cuiuslibet. Quia plus debet dari doctori, vel nobili, aut in dignitate constituto, q̃ simplici clerico, & idiotæ. Et ideo dicit Bal. in. l. sed etsi quid, ff. de vsur. quod Abbas debet cæteris melius indui. Benefacit glos. in. c. conquerente de cleri. non resi. & in. c. clericus ab instand. xxi. q. j. iuncta glos. in. c. cum adeo de rescrip. quæ

volunt, quod in considerandа sufficientia beneficii attendatur nobilitas, & dignitas clerici. Cum ergo propter curam & dignitatem grauentur maioribus laboribus, & expensis, conueniens fuit releuare eos in maiori summa. arg. l. eum qui. ff. de iure iuran. & c. cum secundum apostolum, de præben. ibi, qui ad onus eligitur repelli non debet a mercede, cum multis aliis concor. ibi in glo.

57 ¶ † Postremo sciendum est, quod summa, & valor in gratiis expectatiuis consideratur secundum taxationem decimæ, non autem secundum communem estimationem, prout in literis exprimitur quod respicit commodum, & fauorem expectantium, vt possint habere beneficia pinguiora. Nam beneficium, quod secundum communem estimationem est valoris centum, & viginti ducatorum, secundum taxationem decimæ est octuaginta. Creuerunt enim beneficia per industriam beneficiatorum, & ideo diligentia, & industria eorum non debet esse illis, vel successoribus damnosa. l. fi. C. de alluuioni. cum aliis per glo. notatis in. c. cum clerici. de pac. ¶ Sed quid si per iniuriam, & inaduertentiam scriptoris, qui scripsit bullam reperiretur scripta summa, seu valor, non secundum taxationem decimę, prout solitum est scribi, sed secundum communem estimationem & expectans acceptaret beneficium, quod secundum taxationem decimæ caderet in sua gratia, excederet tamen secundum communem estimationem, an talis erronea expressio sibi præiudicaretur, & certe casus est dubius, videtur enim prima facie dicendum, quod error huiusmodi nihil officit veritati, prout in simili expresse dicit tex. in. l. si in nomine. C. de test. & clarius in. l. errore. C. eo. tit. dicitur, quod error scribentis veritati non nocet. Et ideo dicit ibi Bald. quod si erratur in eo, quod pertinet ad officium scribentis, puta in dictione, tunc præsumitur error scribentis, qui non debet parti nocere: & ita videtur dicendum in hoc casu: quia ad officium scriptoris apostolici spectat scribere summam, prout scribitur in regulis cancellariæ, circa regimen expectatiuarum, quæ pro maiori parte non sunt de dandis: quia concernunt modum, & formam expeditionis literarum, & respiciunt officiales, & non iudices. Nihilominus his non obstantibus, puto, quod talis erronea expressio noceat expectanti, ita, quod teneatur stare summæ in literis expressę, & non in regula cancellariæ. Et hoc erit ei minus damnosum, ne alias careat his in totum.

Nam certum est eo ipso, ꝙ producuntur literæ in quibus non apparet seruatus stilus communis Romanæ curiæ, nec rationabilis cursus cancellariæ in huiusmodi literis seruari cõsuetus, illæ de falsitate suspectæ sunt, nec est eis fides aliquatenus adhibenda, vt tenet Panor. in.c. ex parte.ij. de offi. de leg. & in.c.j. vt lite penden. per glos. ordinariam, & approbatam in.c. porrecta de confir. vtili. per quę consuluit Roma. consil. ccclxxvj. incip. quæstio est. ꝙ si in expectatiua deficiunt illa verba, de quibus in.c. cum in illis, de præben. li. vi. videlicet ad collationẽ præsenta. electionem seu &c. Ei tanquam de falsitate suspectæ fides non adhiberetur, ex quo illa verba secundum stilum Cancellariæ sunt consueta apponi. Igitur in proposito nt talis grati : reijciatur in totum tanquam suspecta iudicanda erit secundum valorem expressum in gratia. Et ita alias fuit iudicatũ in rota. Reliqua super expressione valoris, quæ desiderari hic poterunt, petenda sunt ab his, quæ latius dixi in regula de valore exprimendo.

¶ Hactenus dictum est de quinq; principalibus formis expectatiuarum in canonicum creatum cum declarationibus oppotunis ad vnamquamq;. Restat solum declarare quædam verba, quæ apponuntur in executorijs expectatiuarum, videlicet inquantum per literas executorias mandat papa certis executoribus, † vt illũ pro quo

59 sic scribit, recipi faciant in canonicum illius ecclesię quę verba ꝙ canonicos creatos per papam intelliguntur de receptione facti, scilicet quantum ad ea, quæ in facto consistunt, hoc est, vt assignentur eis loci in capitulo & stallum in choro cum plenitudine iuris canonici. Et de ista receptione, prout in facto consistit loquitur tex. in.c. capitulum de rescript. & in.c. cum cui de præben. lib. vj. Differt autem ab alia receptione quę potest dici receptio iuris & facti, prout quando mandat Papa capitulo alicuius ecclesiæ, vt illum pro quo scribit, recipiant in canonicum, & in fratrem, & conferant ei ius canoniæ, & fraternitatis. Differt enim ista secunda a prima in aliquibus. Et primo, quia receptus per secundam causat ius a recipiente, & sic censetur ordinaria, non apostolica authoritate receptus, c. cum aliquibus de rescript. lib. vj. quod ẽ vtile scire propter illud, quod dicitur in.c. hi, qui & in.c.

ñ a sede.de præben.lib.vi.cum ibi nota.per docto. Secun-
do differt in alio,quia per præsentationem literarum in for-
ma secunda non afficitur præbenda. Immo canonici, qui-
bus sic scribitur,possunt occurrente vacatione, eam alteri
conferre,& tenebit collatio,c.dilectus,el.ii.de præben. Nisi
vigore talium literarum,fuisset ille iam in canonicum rece-
ptus,& admissus,vel in literis contineretur decretum irri-
tans,aut si executor ad compellendum inhibuisset,quibus
casibus,vel aliquo ipsorum censetur affecta præbenda,aľs
minime: vt est casus in.c.si soli.de conces.præben. At quã-
do scribitur primo modo , etiã anteq̃ recipiatur ille ad ea,
quæ sunt facti, afficitur præbenda propter canonicatum,
quẽ habet ex creatione papæ.c.si postq̃.de præben. lib.vi.
Et infra mẽsem ligatæ sunt manus ordinarii.cle. vnica.§.
secus.de conces.præbẽ.iunctis his,quæ scribit Card.zaba.
consi.ciiii.incip.post redditum consilium,in fi.

80 ¶ Tertio differt,quia secundam receptionem,quæ est iu-
ris,& facti,non possunt facere canonici excommunicati,
vel suspensi. Primam no.sic,ex quo in nudo facto consistit
ßm Fede.de Senis consi.ccxc.incip.quia in præsenti.faciũt
notata in.c.si celebret.de cleri.excom. Et ista ratione dici-
mus,ꝙ acceptatio, & optio facta ab excõmunicato valet:
quia consistunt in facto. Prouisio autem,quia est iuris , ab
illo facta non tenet: vt est decisio.cxcv.incip.acceptatio fa-
cta.in no.& decisi.cxxvi.incip.no. ꝙ excommunicatus.in
antiquis. Quod est verũ,nisi ille, cui executor excommu-
nicatus prouidet,hoc ignoret , nam tali casu valeret rece-
ptio,prouisio,& similia: vt est decisio.cxxviii.in antiquis,vt
ibi dicitur,non inspicitur persona, quæ prouidet , sed cui
prouidetur. Et eodem modo pñtatio,quia habet adminicu-
lum iuris,fieri non potest a patrono excõicato: vt in deci.
clxi.& dxxvii.in antiquis. Quod ꝓcedit in clerico,qui va-
riare non potest,secus est in layco: quia illa est mere facti:
vt me pñte,tenuit Rota in vna Zamoreñ. coram R.P.D.
Io.Clerici de mense Martii,1533. Et quod dictũ est,cano-
nicos executores,quando sunt excõicati,non posse aliquẽ
in canonicum,nec patronum pñtare,forte procederet, qñ
illi essent publicati,& declarati, secus vero si simpľr excõi-
cati essent propter extrauagantẽ Martini, de qua pluribus
locis meminit Fely.præsertim in.c.ad probandũ.de re iud.

¶ Quarto, & vltimo, quia secunda receptio debet fieri a canonicis collegionaliter congregatis in capitulo. Prima vero possunt canonici vt singuli, & sic separatim, secundū Inno. in. c. bone. lo. ii. de postu. prælat. & Archid. in. c. si capitulum de concess. præben. li. vi. illa enim receptio, vt sæpius dixi, est executio nudi facti, consequenter potest fieri p canonicos singulariter, & separati. p illud, qd dicit glo. i. c. i. i verf. tract. de reb. eccl. nō alien. li. vi. p quæ clare cōstat, qd importet illa verba, in executoriis recipi i canonicū &c.
¶ Vltra formas pdictas i canonicū creatā sūt & aliæ formæ expectatiuarū hñtes diuersos modos, & diuersos effect⁹.

61 ¶ † Sexta igitur forma in ordine est, quando in duabus collationibus datur ad largam, videlicet vnum, vel duo beneficium, seu beneficia, etiam si alterū cum cura, aut decanatus, &c. seu dignitas vel personatus, &c. dummodo dignitas ipsa, &c. ad venerabiliū fratrū nostrorū, &c. Expectās in ista forma potest obtinere duo beneficia, vnum in qualibet collatione, ad summam in literis expressam, etiam si alterū sit curatū, prout dicitur in literis. Quæ verba exprimuntur cū mysterio, quia alias curatū nō includeretur. c. cū illis in prin. de præben. li. vi. Et φ in curatis maior, q̄ in aliis idoneitas requiritur, dixi in regula de idiomate, præsertim. in. q. xi. & aliquid in prima. q. Et hoc manifesta ratione apparet, quia cura animarum est ars artium, & salus animarum. c. pe. de æta. & qualit. Item illa verba important & aliud, quia poterit acceptare ambo simplicia, vnū qualibet ad summam, quæ datur in simplicibus, φ innuit dictio implicatiua, etiam, quæ de sui natura idem implicat in alio casu, secundum glos. in cle. prima in verbo, etiā de sequestra. posses. & Domi. lxv. in. iiii. col. Dicitur insup in huiusmodi literis ad largā, quod possit acceptare canonicatum, & præbendā in cathedrali, vel collegionata ecclesia. Alias si hoc non diceretur in literis, non posset conseq præbendā, quia illa non includitur appellatione bñficii in materia stricta, secundū Archid. & moder. in. c. cui. de nō de pben. li. vi. per illud, quod dicitur in. c. quamuis eod. ti. li. vi. & sic isto casu non habet locum tex. in. c. tua nobis de verbo. signifi. cū ibi notatis. Contrarium tñ voluit Calde. consi. xxxi. ti. de preben. nisi dicamus prædicta pcedere qñ nō fit mētio de bñficiis ecclesiæ cathedralis, secus si diceret

duo beneficia etiam in ecclesia cathedrali, quia tali casu includeretur canonicatus, vt dicit Calde. Tamen in omnem euentum capiet canonicatus aliarum ecclesiarum inferiorum, vt in.c. si eum & c. dudum de præben.li.vj. & in.c.fi.de præben.sequitur Cald.in.d.consil. xxxj.& sequitur late Fely. in.c.in nostra.in.xxxix.corr.de rescrip. Item dicitur de dignitate persona.administ. vel officio, dummodo aliqua dignitatum prædictarum in metropolitana vel alia cathedrali post pōtificalem maior, aut collegiata principalis non existat. Ista verba apponuntur ex cum mysterio, quia si hoc non exprimeretur in literis, non posset consequi aliquam dignitatem, quæ in materia restringibili non includitur : appellatione beneficij, vt notatur in.c.cum in illis de præben.li.vj. Item, ideo dicitur dummodo in cathedrali maior, aut collegiata principalis &c. Ista verba ponuntur alternatiue isto respectu, quia si dignitas principalis in collegiata haberet secundam sedem in cathedrali & sic non reputaretur maior post pontificalem, certe non caderet in literis huiusmodi, quia ex quo in illis dicitur alternatiue, vt supra licet talis dignitas non sit maior in cathedrali post pontificalem, est tamen principalis in collegionata. Sufficit autem alteram partem alternatiue esse veram.c.inter cæteras cum concor.ibi, in glos. de rescript. Vnde licet cesset vnum impedimentum, vt quia non est maior post pōtificalem in cathedrali, remanet tamen aliud, quia est principalis in collegiata. Et ideo alio impedimento remanente, remanet prohibitio.arg. tex. in .§. affinitatis insti. de nupt.& in.l.ventri.§.in bonis.ff.de priuil.cre. cum similibus. Dicitur etiam de integra, vel dimidia portione, quando in ecclesia sunt integræ, vel dimidiæ portiões, prout sunt in Hispania. Item poterit acceptare beneficium seruitorium, licet in literis de seruitorio non exprimat, de quo latius dixi in prima forma.

62 ¶ †Restat vnum dubium, nunquid habens expectatiuā in ista forma, possit in qualibet collatione acceptare duo beneficia non excedentia illam summam, puta duo simplicia quadraginta ducatorum. Insimul Ioan.And.in.c. quamuis primo de præben.li.vj. tenuit, quod possit plura minuta beneficia, vsque ad illam summam. Pro qua opinione

nione facit ille tex. dum dicit si alicui vsq; ad certam summam prouideri mandamus ei, nõ in pensione, sed in beneficijs ecclesiasticis tantum volumus prouideri. Pondero, dum in plurali dicit in beneficijs, ergo intelligit ad minus de duobus regula pluralis loquutio de re. iur. li. vj. cũ vulga. propterea satis est, ꝙ non excedant illam summã, quamuis sint plura, quia pluralitas videtur tollerabilis ꝑpter tenuitatem beneficiorũ, arg. c. cam te in fi. de æta. & quali. & ideo solet dici, ꝙ obtinens tria insufficientia beneficia, non dicitur sufficiẽter beneficiatus, vt dicit deci. 445. incip. si legatus in nouis & notatur in. c. is cui de ꝑben. li. vj. contrariam opinionem tenet hostién. in. c. cum dilectus de iur. patro. quæ seruatur in practica, & habet æquitatem, & rationem in se, quia non est de intentione papæ, velle grauare eundem collatorem in pluribus beneficijs, nisi aliud exprimat. c. mandatum de rescript. & ideo si hoc casu acceptaret duo in eadem collatione, con sumeret gratiam in primo acceptato. c. si clericus, cũ ibi notatis de præben. li. vj. & hoc quatenus primum sibi debeatur: alias dimisso illo, poterit aliud acceptare, dũmodo primum acceptauerit, cũ protestatione solita, vt moris est secundũ Archid. in. c. ne captandę de ꝑben. li. vj. & ponunt Domini de rota decisio. 142. inci. nota. ꝙ vbi est in antiquis & Domi. consi. lxxviij. in. ii. col. & ĩ. c. cũ ĩ multis de resc. li. vj Nihilominus ista opinio nõ procedit in præstimonijs, & beneficijs simplicibus in Hispania, ꝑ ea q̃ dixi in forma prima, de qua domi. Guliel. aliqua dixit ĩ quadã decisione posita inter extrauagantes.

¶ Sũt & aliç formç expectatiuarũ, quæ variantur ex ꝑsonis eorũ, quibus conceduntur, prout apparet ex infrasc.

63 ¶ † Septima igitur forma est, qñ gratiç expectatiuç cõceduntur ꝑlato, qui si habet possessionem pacificã suç ecclesiæ, & episcopatus, & vult habere bñficia ĩ titulũ, oportet ꝙ in literis ponatur dispẽsatio: videlicet, vt illa bñficia possit obtinere, & tenere vna cũ suo episcopatu: alias sine dicta dispẽsatione nõ daretur gratia episcopo ad bñficia in titulũ quia illa cũ episcopatu censerentur incompatibilia. Hinc est, ꝙ beneficia promoti ad ecclesiam vacant post consecrationẽ, & adeptã possessionem. c. cũ in cunctis. §. cum vero de electio. & in. c. post electionẽ iũcta

glo.in verbo confirmationem.de concesſ præben. Si ergo episcopus per ꝓmotionem eiicitur a prioribus beneficiis, quæ ante promotionem obtinebat:certe multo minus admittitur ad alia de nouo obtinenda in titulum, ſine diſpen
64 ſatione.† Quia turpius eiicitur,q̄ non admittitur hoſpes. c.quemadmodum.de iure iuran.Et multa prohibenẽ fieri quæ iam facta tenent.l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.Hac igitur de cauſa ponitur in literis diſpenſatio,quæ datur iſto caſu,ex quo eſt neceſſaria ad effectũ gra
65 tiæ:†Licet al's in expectatiuis non detur diſpenſatio: quia cum ſint omnes motu proprio,non bene ſonat diſpenſare motu proprio.Nam ad poſtulationem partis concedũtur diſpenſationes:ſed ſi dãtur dicta beneficia prælato in commendam,non eſt neceſſaria diſpenſatio,ſed ſatis eſt, quod dicatur,vt poſſit tenere illa beneficia vna cum epiſcopatu, vel cum eccleſia magna,cui præeſſe dignoſcitur.Simile eſt quando cardinali prouidetur de beneficio regulari: quia ſi datur in commendam,ſatis eſt, ꝙ dicatur, ꝙ poſſit illud tenere,vna cum aliis beneficiis,quæ obtinet, Al's ſi datur in titulum,tunc debet poni in fine diſpenſatio: vt illud poſſit
66 obtinere.†Ex quibus apparet,ꝙ commenda non dat verum titulũ in beneficio.Pro quo bene facit textus in.c.dudum eccleſia.de electionibus.vbi dicitur, ꝙ quamuis non liceat alicui regulariter duas eccleſias habere in titulum cõ ferentem ius in eis:tamen licitum eſt habere vnam in titulum,alteram vero in commendam. Ergo patet,ꝙ commẽda non dat verum titulum,de quo tamen latius dico in regula de idiomate in quinta quæſtione.& latiſſime ſuper regula de triennali quæſtione quarta. Vbi hoc limito, & declaro multis modis. Epiſcopis autem vltramontanis non datur expectatiua,quando tamen conceditur,tunc beneficia dantur in titulum cum diſpenſatione,& non in cõmendam,vt ſupra.
67 ¶†Octaua forma,qñ conceditur gratia expectatiua alicui regulari,dicitur iſto modo. Volentes itaque tibi præmiſſorum meritorum tuorum intuitu, gratiam facere ſpecialẽ, beneficium eccleſiaſticum cum cura, vel ſine cura, per monachos talis monaſterii, talis ordinis gubernari conſuetum, cuius fructus & cætera. Iſta forma extenditur ad beneficium regulare,prout ſonant illa verba, per mona

chos gubernari consuetũ, & ad hoc vt debeatur tale bñfi cium hmõi expectandi oportet, ꝙ fiat mentio de illo mo do pmisso, vt ex hoc colligatur, gratiam suá ad seculare curatũ non extendi, non solũ, quia in gratia illud non ex primitur: sed quia necessaria est ad tale bñficium dispen satio pro monachis, & fratribus mendicantibus, cũ qui bus dispensatur ad vnũ tale dũtaxat, ad duo cũ difficul tate præterꝙ in Anglia, vbi datur ad vnum seculare cũ cura, vel sine cura, non tamen ad dignitatem persona. ad ministrationem vel officiũ. Sed fratribus sancti Io. Hiero solimitanis &c. Non datur dispensatio ad obtinendũ bñ ficium seculare, vel alterius ordinis regulare. Nã & bene ficia illorũ non dãtur clericis secularibus, nisi in titulum. Est tñ circa hoc vnum aliud notandum: quia videtur, ꝙ quando cõceditur simpliciter gratia regulari, de primo beneficio vacaturo, non oporteret fieri mentio de regula ri, quia eo ipso fm qualitatem personæ, pro qua scribit intelligitur de tali, sicut videmus in gratia cõcessa cleri co ad bñficia vacatura, ꝙ in ea non includitur bñficium solitũ regi per laicũ secundum rotã deci. lxvij. tit. de resc. in antiquis. nã bñficia, quæ cõferri debẽt, debẽt itelligi se cundum qualitatẽ personæ, vt dicit Gemi. in. c. fi. §. j. cir ca fi. de offi. dele. li. vj. & reassumit late An. sicul. in. c. pos sessiones in. ij. notabili, de reb⁹ eccl. nõ alienan. & alibi sæ pe & tenet Fely. in. c. in nostra. in. xxij. cor. de resc. & vt di
68 catur bñficiũ regularẽ, debet intelligi, † ꝙ per. xl. annos continue, & pacifice ab vno: vel pluribus monachis, in eo extitit gubernatũ, vt est casus in. c. cũ de beneficio. iuncta glos. in verb. modũ de pben. li. vj. satis est ergo, ꝙ per spa tiũ tanti tẽporis fuerit gubernatũ p monachos, licet pri mæuus status illius fuerit secularis, id ẽ per antea fuerit beneficiũ seculare. Cursus enim temporis quadraginta annorũ tribuit statum de beneficio seculari in beneficiũ regulare, & de regulari in seculare, secundũ dominos de rota. deci. xxxij. incip. fuit dubitatũ in nouis per tex. in. d. c. cũ de beneficio per quem dicit eleganter in simili Pet. de Ancha. consi. 162. incipien. in quæstione ecclesiæ &c: ꝙ ecclesia probatur nõ curata, si a quadraginta annis ci tra collegiata fuit, tanꝙ non curata. Et sic postea cõtinue sit possessa, dato, ꝙ antea probetur, fuisse curata: quia vt

dixi cursus tanti temporis tribuit statum beneficio. De quo tamen videndum est late per Fely. qui studio perti naci voluit ampliare tex. in dicto capitulo cum de bene ficio in.c.in nostra in quarto corr. de rescript. Et est ad uertendum, q ante clausulam non obstante solet in tali expectatiua dici, videlicet, decernentes te, q primum vi gore præsentium huiusmodi beneficium fueris pacifice assecutus, de primo monasterio ad primum monasteri

69 um illius ordinis transferen. &c. † Datur igitur gratia ad beneficium regulare alterius ordinis, cum translatio ne, id est, vt ad illud monasterium, ad cuius collationem beneficium assequitur, transferatur. Quia rationi non congruit, vt homines disparis professionis, vel habitus, simul in eisdem monasterijs socientur dicit tex. in clem. j. de electio. Et est notandum, q regularibus non datur licentia se transferendi, nisi ad parem, vel arctiorem or dinem. Et tunc consueuit addi de licentia superioris, ni si causa infirmitatis, vel subuentionis parentum, aut ini micitiæ capitalis cum superioribus, vel nisi monasteriu sit redactum ad strictiorem viuendi modum, vt hæc om nia latissime probo in tract. meo, de offic. & potest. offi cij sacræ pœnitentiariæ, & in Apologia ad. S. D. Paulum, contra superiores ordinum conuentualiu responsiua ad aliam eorum accusationem contra prædictum officium, cuius regentis officium indigne gero dico etiam late in præcedenti tracta. breuium. Item non datur clericis se cularibus neq religiosis eiusde ordinis expectatiua ad di gnitatem conuentuale vel officium claustrale, nisi qualifi catis, & illis ad vnum tantum conuentuale, ad claustrale non datur, nisi tantum regularibus secundu aliquas for

70 mas, in quibus dicitur, etiam si alteru claustrale &c. † Sed si datur gratia monacho ad beneficium seculare, quod raro fit, maxime curatum, oportet, quod prius habeat di spensationem, vt tale beneficiu obtinere possit. Et tunc effectus dictæ dispensationis debet poni in principio lite raru ibi ex istis, & cui nos dudum &c. Sine dispensatione autem tale beneficium obtineri non potest, quia mona chus mortuus est mundo, licet deo viuat. c. monachus & c. placuit. xvj. q. j. & i. l. Deo nobis. C. de epi. & cler. sed p assumptionem ad ecclesiam secularem maxime curata,

resuscitatur. Et ista resuscitatio est miraculosa, ergo vt re surgat, & ciuiles actus exerceat, opus est dispensatione. Et ita per istam rationem tenet decisio. rotæ. ccccIxxxiii. inci. collatio. in nouis. & Egidi. de Bella. conclu. dccxiiii. incipi. collatio. Sed vt dixi, non solent concedi literæ regularibus ad beneficia secularia, neq̃ transeunt per cãcellariam. arg.
71 tex. in. c. in noua actione. xvi. q. vii. † Dum dicit, in vno eodemq; officio non debet dispar esse professio, dicente Mose, de quo habetur in clemẽ. i. de electio. Non arabis in boue, simul & asino. Idem homines diuersæ ꝓfessionis in vno officio simul non sociabis. Et ideo in expectatiua pro monacho, si petatur ad duo beneficia secularia, vel regularia, ponitur clausula, videlicet, ad vnum beneficiũ sui ordinis in titulum. Eadem ratione prohibetur, ne prioratus aliquis siue administratio committi alicui, vel conferri possit, nisi expresse professus fuerit ordinem monachalem: vt est casus in clemen. ne in agro. §. sane. ii. de statu monach. & ponit Egidi. conclusione. lxxvi. incipien. non expresse professus. &c. Et hoc nisi habeat dispensationem, vt dixi in regularibus, respectu secularium beneficiorum, vel nisi concedantur literæ in forma cupientibus proficisci, in qua conceditur clerico seculari beneficium regulare in commendam vsq; ad sex menses, a die pacificæ professionis computandos: & deinde in titulum cum opportuna habitus assumptione, & professionis regularis emissione, quasi iam destinatione animi cẽseatur religiosus, per illud, quod dicit gl. fi. c. ii. de institu. & decisio. rotæ. cccxii. in antiquis. & l. pen. ff. de testamen. mili.

72 ¶ † Nona expectatiue forma dicitur pauperum clericorũ expectantium, quæ taliter concedi solet, videlicet. Dilecti filii &c. Præcibus inclinati, mandamus, quatenus de vita, & cõuersatione ipsius, N. q vt asserit &c. Nono pono istã formam, hic extense, ad longum, qa statim reassumam, singulas eius partes declarãdo, quid importent, & cur ita scribatur in ista forma, quæ post annũ non datur: vt vult regula, nisi vlterius prorogetur, put soliti sunt facere aliqui põtifices. Pro cuius euidentia sciẽdum est, ꝙ huiusmodi literæ, quæ concedũtur pauperibus clericis ad beneficia, potius dicuntur
73 tur literæ iustitiæ, q̃ gratiæ. † Quia iustum, & rationabile est, clericum beneficiari, ex quo deputauit se seruitiis

diuinis,& non habet aliud beneficium, secundum Ioan-
nem Andre.& Domin.in.c.si pauper de præben.li.vi.Iu
stum est ergo, vt dixi, clericum pauperem beneficiari, quia
cum sit miles cælestis militiæ, vt dicit tex.in .c. degrada-
tio.de pœnis li.vj.& glos.in.l.miles.ff.de re iudi.certe nõ
debet proprijs stipendijs militare.c. cum secundum de
præben.& ideo per illum tex.dicunt ibi doctores, quod
licite pauper clericus locat operas suas spirituales ad
hoc, vt inde viuat, secus si habet beneficium, de quo pos
sit viuere facit glos. in.c.significatum eo.titu.Istæ eædem
literæ appellantur in forma communi secundũ Panor.
in.c.postulasti in.iij.notabili de rescript. quia olim papa
non solebat grauare ordinarios in collatione beneficio-
rum, nec concedebat literas gratiosas, sed scribebat con-
tra ordinatores, vt ipsi prouiderent illis, quos promoue-
rant ad ordines sine titulo, vt patet.c.episcopus.&.c. non
liceat de præbend.eo quod ad obtinendum ecclesiasticum
beneficium, eos debebant idoneos reputare, quos ad or-
dines susceperunt .c.accepimus de æta.& qualit. appel-
latur etiam in forma speciali, vt est dec.cvj.in no.&.463.
in antiquis & mihi in verb. gratia numero. 28. appellan-
tur etiam in forma, cum secundum apostolum, quia sunt
super illo dicto Apostoli fundatæ qui altari seruit &c.d.
c.cum secundum de præben.prædictis ergo de causis hu
iusmodi literæ sunt appellatæ de iustitia.Possunt tamen
aliquo respectu dici gratiosæ, vt ponunt moder .in. d.c.
postulasti & potissime ea ratione, inquantũ conceduntur
magis vni, quam alteri, puta existentibus in curia. Licet
enim collator ordinarius necesse habeat conferre bene-
ficium, non tamen magis necessitatur isti, quam illi, &
ideo si conferat vni, vel alteri, gratiam illi facit & dicitur
erga illum liberalitatem exercere vt dicit pulchra glos.
in.c. relatum de præben.& tenet zenze.in extrauag.xxij.
suscepti in verbo gratię. Est ergo gratia, & liberalitas in
cui dando, vt dicit glos.pulchra, in.c.fin. de offi.vica.lib.
vj.& in.c.quamuis in verb. pensionem de præben .eo.li.
& sequitur Alex.in consil.clxxxx.col.penult. lib.ij. Lanf.
in tract. arbit.in tertia colum. Et ideo hac de causa in
principio literarum dicitur, dilecti filij talis clerici sup-
plicationi inclinati &c. Ad ostendum, quod per concessionẽ

talium literarum fit gratia illi, pro quo scribitur. Alias, si concessio esset omnino necessaria verba illa non præmitterentur, quia frustra præcibus impetratur, quod de iure communi conceditur. l. j. C. de thesau. li. x. l. j. ff. ad municip. & in l. si quando, C. de inoffi. testa. & est vlterius considerandum quod iste literæ iustitiæ siue in forma pauperum possunt etiam alijs respectibus dici gratiosę, nam cum papa solutus sit legibus iuxta vulg. c. proposuit de concess. præben. certe tales literas non astringitur de iure concedere cum posset remittere impetrantem ad suum ordinarium dicitur igitur in hoc papa gratiam concedere in quo non astringitur & hoc sentit Abb. in. c. nonnulli in primo notabili per illum tex. de rescript. Item possunt dici iste literæ gratiosę quia sicut in executoribus datis per literas mere gratiosas non requiruntur qualitates. c. statutum isto titulo ita neque requiruntur in executoribus datis in forma pauperum, quod tamen procedit quando literæ diriguntur ordinario extero qui non tenebatur alias ordinato prouidere & tunc huiusmodi literę pauperum dicuntur gratiosę, & in talibus non habet locum. d. c. statutum secus quando dictæ literæ pauperum diriguntur ordinario, qui alias de iure prouidere tenentur quia tunc literæ tales dicuntur vere iustitiæ vt declarat notabiliter decisio. vij. titulo de rescrip. in antiquio. circ. fi. & hoc sequitur gemi. in rep. c. postulasti de rescrip. & Ioan. Bapti. de sancto Seuerino in notis gratiarum. Ex prædictis ergo colligitur, quare statim post principium literarum dicuntur illa verba videlicet, qui vt asserit, beneficium ecclesiasticum aliquod non obtinet, quia vt paret ex præmissis non prouidetur in ista forma, nec conceduntur literæ clericis beneficiatis, cum non possint tunc dici pauperes, alias literæ dicerentur subreptitiæ arg. c. significantibus de offi. delega. ibi, cum nobilis esset, & diues, pauperem se dixit. Item propter aliud dicuntur illa ver-

74 ba, beneficium aliquod ecclesiasticum nō obtinet, † quia vt patet, si obtineret pensionem, nihilominus posset expedire literas, in hac forma eo, quod pensio non dicitur beneficium ecclesiasticum, licet quantum ad religiosos cedat loco beneficij, sed regulariter non dicitur beneficium ecclesiasticum ex quo consistit in sola tēporalitate.

neque assignatur in titulũ, vt ponit Domi.in.c.quamuis in fine principij de præb.li.vj.& dixi in regula, de infirmis resignantibus. Immo plus dicit decisio rotæ inci.nota quod pauper.numero.210.in antiquis, ꝙ taciturnitas pensionis non reddit gratiam pauperis subreptitiam, licet sit assignata in titulũ de auctoritate episcopi, ex quo non est pensio perpetuo assignata, & constituta iure beneficij, ita ꝙ transferatur de persona in personam. Item tenet alia decisio .xj.incipien.verum intitulatus sub titu
75 lo de præben.in antiquioribus.† Vt dicitur ꝙ pensio nõ dicitur titulus perpetuus, & spiritualis, quia moriente eo, cui est assignata expirat. Hoc etiam sentit Oldr. consil.clxviij.incipi.ad primam quæstionem, vbi tenet, ꝙ soluens pensionem, dicitur beneficiatus, non eam recipiẽs ex quibus videtur concludendum, ꝙ obtinens pensionẽ potest expedire literas in ista forma pauperum, de iure communi Domi.tamen in.c.postulasti, ad finem de rescrip.quem refert ibi, & sequitur Fely.in tertia declaratione, tenet contrarium, motus ista ratione: quia papa intendit per concessionem harum literarum solum subuenire, & opitulari paupertati clerici. Sed ex quo habet pẽsionem de qua viuit, certe satis est prouisum eius paupertati, sicut si esset ipsi assignatum patrimoniũ pro titulo. vnde istis casibus videtur cessare ratio propter quã cõceduntur literæ. Si enim volens expedire literas in forma pauperũ, exprimeret se habere patrimoniũ sufficiẽs, aut pẽsionẽ congruentẽ certe, vel nullatenus haberet gratiã in ista forma, vel non ita de facili, & pro ista opinione benefacit tex.in.c.clericos.j.q.ij.qui loquitur in literis de iustitia, secundũ docto.ibi & prohibet habenti sufficiens patrimoniũ occupare stipẽdia, & beneficia ecclesię, quæ dicuntur esse panis pauperum, tandem propter prædictas opiniones doctorum & rationes, hinc inde facta est
76 vna regula, qua cauetur, † ꝙ obtinens beneficia .xxiiij. librarũ, aut alterius similis monetę, & similiter ꝑcipiẽs pẽsionem annuã similis valoris, & summæ super fructibus, possunt in cõmuni forma pauperũ literas ĩpetrare: ita tamen, ꝙ per assequutionẽ alterius, alia dimittere teneanť & pẽsio cesset, & expiret. Et ista regula est multũ æqua & iuridica, in quãtũ primo disponit, quod obtinẽs bñficiũ,

vel penſionẽ vſq ad ſummam prædictã, non excludat ab ĩpetratione literarum in cõmuni forma pauperũ, & poſtea vult, ꝙ p aſſecutionem alterius, alia dimittere te neantur, quod eſt conſonũ, & conforme iuri cõmuni, vt notatur in.d.c.ſi pauper clericus per rationẽ, quæ ibi exprimitur, ſed quia ceſſat cauſa, ceſſat &c.

¶ Vlterius pro declaratione dictæ regulæ notandum eſt dum dicit, ꝙ non habentes poſſeſſionem beneficiorum in quibus ſe iu habere aſſerunt, & ſuper quibus litigant cuiuſcunq valoris annui, poſſunt in communi pauperum literas impetrare. Vult ergo regula, in hac parte,

77 prout innuunt verba prædicta a contrario ſenſu, † ꝙ habens poſſeſſionem beneficij cum titulo, licet dicta poſſeſſio non ſit ipſi pacifica, vt quia litigat ſuper titulo beneficij, talis non poterit in hac forma literas impetrare, ratio eſt, quia ex quo percipit fructus, ſatis eſt prouiſum eius paupertati: & ſic ceſſat cauſa, propter quam conceditur gratia in hac forma, prout in ſimili, de habente penſionem tenet Domi.in.d.c.propoſuiſti quem ſuperius retuli. Præterea regula in illis verbis non requirit pacificam poſſeſſionem, prout facit tex.in.c.de multa de pben.c.commiſſa de electio.li.vj.c.licet epiſcopus de præben.eo.li.& extrauagans, execrabilis in quorum iurium caſibus non ſufficit poſſeſſio turbulenta & litigioſa, vt in eis notatur, & ponit deciſio rotæ .xxxvj. incip. nota, ꝙ vbi aliquis in antiquis & .lxj.in nouis ſed ſimpliciter dicit de nõ habentibus poſſeſſionẽ beneficiorũ, vt poſſint ĩpetrare in iſta forma. Ergo vult a contrario ſenſu, ꝙ habentes poſſeſſionem, non poſſint, licet poſſeſſio non ſit pacifica, ſed turbulenta, per rationem de qua ſupra, & ar

78 guendo a dicta ratione, ĩfero, † ſi poſſeſſori bñficij moueatur lis ſup ſua poſſeſſione ita quod non pcipit fructus bñficij, licet incumbat poſſeſſioni, poterit nihilominus impetrare in forma pauperum, quia tunc ex quo non percipit fructus, pinde eſt ac ſi poſſeſſionẽ nõ haberet p illud, quod dicit gloſ.in.c.ſi tibi conceſſo.in verbo vacare de pben.li.vj. vbi vult p illũ tex.quod promotus ad epiſcopatum, etiam poſt conſecrationem, & adeptam poſſeſſionem, ſi fructus dicti epiſcopatus non percipit, vt quia ex cauſa aliquo tempore alteri debentur, quod propter

hoc priora eius beneficia non vacant, sed possit ea interim retinere. Quod etiam tenet Roma. consil. cccxxxv. incip. circa primum & alio consil. cccxlv. Ex prędictis patet declaratio ad ea, quæ dicuntur in prima parte proœmij literarum in ista forma, in quibus subsequenter dicitur, & quem per certos examinatores super hoc a nobis deputatos de literatura examinari fecimus diligēter, &c. Circa istam particulam sciendum est, ꝙ sub illis verbis, de literatura examinari fecimus, continentur tria, † quia
79 examinatores examinant de tribus, videlicet, si bene legit si bene construit, & si bene cantat. Quorum saltem duo debent concurrere, secundum Dominic. in. c. si pauper clericus. Vbi subijcit, ꝙ quo ad partes Gallicanas, plus ponderant cantum, quam constructum. Hoc autē prius induxit Gregorius vndecimus, per quandam suam regulam. Vbi voluit, ꝙ in Vasconia & Hispania requirerētur ad minus duo ex istis tribus competenter interuenire, licet male se haberet in cantu. Itaq; satis colligebatur ꝙ in alijs prouincijs requirebatur ad minus sufficienter cantare. Et idem statuit Benedictus decimus tertius. Et postea sequuti sunt alij successores aliq̄ua addentes, prout temporis opportunitas suasit, facta autem examinatione ī premissis, & eo reperto idoneo ad beneficium ecclesiasticum obtinendum, rursus papa mandat in eisdem literis solerter inquiri de vita laudabili, & honesta illius clerici, & de eius conuersatione. Dignoscitur autem vita laudabilis ex operibus, & abstinentia vitiorum, secundū Panor. & Car. in cle. cum ei quem de concess. præben. Nec sufficit isto casu præsumptio naturæ, vt in. c. vnico. de scrut. & in. c. fi. de præsumpt. Nam ex quo agitur de aliquo promouendo, & beneficiando, probari debet bonitas, vt dicit cardinalis in. d. clem. & sequitur Decius in
80 c. ij. in. ij. col. de electio. † Et hoc regulare est, ꝙ quando quis aliquid petit, probare debet se esse bonum, & idoneum. Et præsumptio naturæ, de qua in. d. c. vnico & in. l. merito. ff. pro socio non habet locum nisi quando quis se defenderet, vt dicit Bar. post glos. ibi in. l. qui iurasse §. si pater. ff. de iur. iur. sequitur Deci. in. l. si emancipati in. iij. notabili. C. de colla. Et tunc bene consonat, quod dicitur in. c. ij. xij. q. j. ꝙ omnis ætas ab adolescentia pro

na est ad malum. Et ideo mandat etiam inquiri papa de honesta conuersatione, quia præsumitur pro aliquo, vel contra ipsum ex conuersatione, c. inter. iuncto .c. cũ in iuuentute de purg. cano. iuxta illud cũ sancto sanctus eris &c. Et præsertim in homine qui tractare debet spiritualia, cuius conuersatio, si mala est inducit laqueum, & periculum animæ. Et ob eam causam requiritur ꝙ conuersatio bona probetur, quia etiam in dubio non præsumitur bona, quia vbi agitur de periculo animæ, capitur in dubio sinistra suspitio, quia illa videtur esse tutior. Et isto casu receditur a præsumptione. l. merito, vt in notabili casu tradit Pet. de Ancha. in consil. lxxix. circa finem cum multis concor. vt scribunt moderni in .c. in præsentia. de proba. in .xij. notabili.

¶ Et est notandum circa præmissa, ꝙ licet quatuor requirantur in promouendo, videlicet, scientia, ætas, mores, & ordo, vt dicit glos. in .c. si pro clericis in verb. alijs de præben. li. vj. tamen in ista forma mandatur inquiri primo de literatura, deinde de moribus, vt patet ex præmissis. De ætate autem, & ordinibus nulla fit mentio. Sed antequam de ætate dicamus, vnum est admiratione dignum, ꝙ prius de literatura inquiri mandatur, cum in
81 clerico ante omnia requiri debent boni mores, † dein scientia, iuxta illud psal. Bonitatẽ, & disciplinam doce me. Prius ergo propheta bonitatem petiit, sine qua disciplina, seu scientia perfecte acquiri non potest. Quia in animam malam non intrat spiritus sapientiæ, nec in corpore subdito peccatis vt dicit propheta sapien. c. j. initium igitur sapientiæ timor Domini prouerb. c. j. Quoad illũ igitur timorem, ex qua sapientia procedit, requiruntur boni mores. Apparet igitur ex istis, ꝙ inconsiderate mãdatur in ista forma prius de literatura inquiri, q̃ de
82 moribus, † Præsertim quia literatura quoad Deum, nec quoad mundum in simplicibus, & pauperibus clericis, non est multum necessaria, vt dicit Inno. in .c. j. de summa tri. vbi dicit, ꝙ sufficit istis clericis pauperibus, ꝙ tantum sciant, sicut simplex laicus, vel aliquantulum plus, circa sacramenta, circa, quæ quotidie versantur. Ita ibi Innocen. quem in hoc multum cõmendat Bald. in rub. de sum. trini. & pro singulari sequitur And. Sicul. i tract.

de præstan.cardi.in.x.q.i.partis,in.ii.&.iii.col. Et ideo dicebat glo.singularis in.l.societas contrahitur.in glo.ii.per il-
83 lum tex.ff.pro socio.† ꝙ ad canonicatus ita debēt promoueri literati,sicut nobiles,quam glo.pro singulari commendet And.sicu.in cōsi.lvii.præclare scribitur in.viii.col.lib.ii. Apparet igitur ex istis,in clericis pauperibus magis attēdendos mores,ꝗ literatura:quia in istis clericis,sicut in regularibus,qui pauperes etiam sunt,magis attenditur vita immaculata,ꝗ scientia:vt dicit Bal.in.l.athletæ.§.de rusticis,in fi.ff.de excusa.tuto.Sed vt video,ſm istam formam,de moribus vltima fiet quæstio:vt ait Satyri. De ætate etiā
84 est mirandum,ꝙ in ista forma non fiat mentio.† Cum tamen valde maius sit,pati defectum in ætate,ꝗ in moribus:vt probatur in.c.si eo tempore.de rescrip.lib.vi.Vbi patiēti defectum in ætate tempore datæ,non prouidetur de beneficio curato,ex quo de tali defectu non fuit facta mentio in literis,quamuis postea superueniat vltima ætas,vt ibi,& tamen potest prouideri,si non est in sacris.Esto ꝙ de ordinum defectu non fuerit in literis facta mentio.d.c.si pro clericis.Consequenter apparet,ꝙ maior est defectus ætatis,ꝗ ordinum:vt in prædictis iuribus,& per glo.in.c.i.de æta.& quali.in.vi.Sed saluando formas huiusmodi literarum,potest dici,ꝙ tacite mandatur inquiri etiam de ætate,per illa verba,quæ in literis sequuntur,videlicet,aliudꝗ canonicū ei non obsistat,per quæ importatur legitima ætas.
85 †Quia indecorum est,vt hi debeant ecclesias regere,qui non nouerunt gubernare se ipsos.c.indecorum.de æta.&
86 quali.&.c.super inordinata.de præben.† Legitima autem ætas intelligitur viginti quinꝗ annorum,quo ad beneficiū cum cura.c.cum in cunctis,de electio.& not.in.c.si eo tempore.de rescrip.lib.vi.Sed quo ad beneficiū simplex,ac canonicatum,& præbendam,extra tamen cathedralem ecclesiam sufficit ætas maior septennio:vt no.in.c.ex eo.de elec.lib.vi.Licet quoad canonicatus,& præbendas ecclesiæ cathedrales fuerit ordinatum per Gregorium.xi. Quod nō conferantur,nisi habentibus annos.xiiii.prout attestatur decisio rotæ.cccxxiiii.incipiē.supposita.in nouis decisionibus.Et hodie est regula Cancellariæ nu.xvii.in qua dispo nitur,ꝙ canonicatus in cathedrali non dentur,nisi habentibus decimum quartum annum completum,Als proui-

sio sit ipso iure nulla, quam regulam ad hoc allegant mo
derni in tract. de autho. & praeminen. magni consil. fol.
vj. In collegiatis vero disponitur in dicta regula, q canō
nicatus non dentur minori decem annorum, declaran
do, vt per Alex. in consil. lxxv. in. ij. colum. lib. iiij. Secũ
do important praedicta verba, scilicet aliudq; canonicũ
nō obstat, vt ille, pro quo taliter scribitur sit legitime na
87 tus: † quia illegitimi ad beneficia ecclesiastica absq; dispē
satione sunt inhabiles. c. j. & ij. de fil. presby. li. vj. Tertio
quod non sit periurus, infamis, seu alias criminosus. Nā
licet collatio beneficij facta talibus valeat meto iure, vt tē
net Lapus in additione ad consilium Federici quinqua
gesimum & card. in. c. querelam. de iur. iur. per. c. inter.
de excess. pralar. Illud tamen non habet locum, quando
prouisio facta periuro, vel alias infami, fiat virtute litera
rum ad beneficia, quia tunc propter maximam eorum
odiositatem erit ipso iure nulla, prout eleganter tenet
Calde. consil. xx. in titu. de praeben. Et sequuntur moder
ni in. c. ij. de rescrip. cum alijs ibi latius per Fely. addu
ctis. Quarto quod alias non sit incapax tituli beneficia
lis, prout si esset irregularis ex homicidio secundum In
nocen. in. c. cum nostris de concess. praeben. Intātum, q
88 aliqui volunt, † quod cum homicida voluntario non di
spensatur, nisi sit persona regularis, & tunc circa altaris
ministerium, & cum volenti ingredi religionem mendi
cantium, cui datur rehabilitatio ad omnes ordines, etiā
in altaris ministerio, vel nisi homicidium fuisset omni
no occultum, & cum isto dispensatur primo casu per so
lum papam, vt late tradit Thom. ferra. cautell. xliiij. in
duobus alijs casibus dispensat officium sacrae poeniten
tiariae, sed in occulto in susceptis quia hoc potest facere
episcopus secundum Vincen. & quosdam alios, qu s re
fert Archid. in. c. de his. 50. dist. sequitur Federicus in cō
sil. clxviij. in fine: licet praeposi. in. d. c. de his teneat con
trarium: tamen prima opinio est de stilo hodierno in vsu
aliquando tamen dat signatura de absolutione, & obten
tis ad simplicia postea signatura ampliari poterit iuxta
qualitatem casus homicidij, quandoq; ponitur etiā clau
sula pro praesbytero homicida, videlicet eo ad trienniũ
suspenso &c. vel apostata, in quo non cadit tale ius secũ

dum Bal. in repetitione .l. Barbarius in .x. colũ. ff. de offi. prætó. aut penitus illiteratus, qui est inhabilis ad benefi-cium ecclesiasticum secundum Inno. in. c. dilectus de té. ordi. & Archid. in. c. nullus eo. titulo li .vj. quod videtur intelligendum in beneficio cum cura, secus forte in sim-
89 plici, vt ponit decisio .cccxij. in antiquis. † Similiter pu-rus laicus incapax est beneficij ecclesiastici capitulo cum adeo. de rescript. & in capitulo ex literis de transac. quic quid dicat glos. in capitulo. ij. de insti. quæ tenet suffice-re solum propositum clericandi, quasi destinatione ani mi possit iam dici clericus. Sed illa glosa communiter reprobatur per doctor. in dicto capitulo cum adeo nisi saluetur, vt per vnam decisionem rotæ. cccxlj. incip. no ta quod clericus in antiquis. Vbi dicitur, ꝙ non clerico, incedenti tamen in habitu, potest beneficium conferri vt clerico, quasi velint, quod habitus: & dispositio animi sufficiat, quoad hoc vt quis clericus reputetur. Ad quod bene facit dictum Archid. in. c. si quis suadente .xvij. q. 4. vbi dicit, ꝙ ille, qui nondũ habet ordinẽ, sed tantum co-ronã portat, & est clericus animi destinatione, gaudet pri uilegio illius canonis. Et hoc in notabili casu tradit Ias. in. l. cum quædã puella in. ij. col. ff. de iur. om. iud. His tñ non obstantibus verius est, quod dixi prius per tex. in. l.
90 ex eo. ff. de testa. milita. † Vbi dicitur, ꝙ miles gaudet pri uilegio militari ex eo tempore, quo in numeris relatis est non ante. Et ideo practica, & communis stilus est, quan-do purus laicus impetrat, & ei mandatur beneficiũ con-ferri, apponitur illa clausula, cupienti adscribi militiæ cle ricali, &c. vt per Abb. in. d. c. ex literis de transact. Alias li-teræ essent surreptitiæ, & isto respectu quando scribitur pro aliquo in ista forma in principio literarũ, appellatur clericus, quia alias esset quoad hoc inhabilis per supradi cta: Insuper diceretur canonicum impendimentum suf-ficiens ad excludendum pauperem clericũ si non sit ori-undus in loco, ad quem literæ extenduntur arg. l. in eccl. C. de epis. & cleri. stante regula cancellariæ, quæ disponit
91 † ꝙ pauperes clerici extra suam prouinciam locari non possint, nisi ibi per sex annos moram traxerint, vt la-tius in dicta regula cuius dispositio fundatur in textu notabili in capitulo nullus inuitus .lxj. distinct. Vbi di-

citur habeat vnusquisq; suum fructum militiæ in ecclesia in qua suam per omnia officia transegit ætatem, in alie na stipendia minime alter obrepat, nec alii debitam alteri, sibi vendicare audeat mercedem. Et licet ille text. loquatur de promouendo in episcopum, tamen ratio illius commu nis est etiam ad beneficia inferiora, secundum Panormita. in. c. ad decorem. de institutio. Vbi dicit, q esset valde honestum, & fructuosum, vt quisq; in patria sua beneficiaretur, nec al ter occupet beneficia, vel stipendia alterius, per quod tolle retur materia depauperandi ecclesias, & beneficia, vt dixi latius in prima quæstiõe regulæ de idiomate. Propter hęc non consueuit prouideri alicui de beneficio extra suam na tionem consistenti: licet quandoq; ex fauore conceditur cum derogatione. Super quo tamen variæ fuerunt regu læ æditæ. Hodie tamen vnicuique potest prouideri extra suam nationem, si intelligat idioma loci, & intelligibiliter loquatur, vt in dicta regula dicitur, Neque requiritur ali qua derogatio: quia vndecunq; quis veniat, dummodo sit idoneus, non repellitur a sanctuario domini, apud quem nulla est acceptio personarum, vt latius ibi dixi.

¶ Subsequenter in huiusmodi literis dicitur ei de aliquo beneficio ecclesiastico, &c. Hæc verba important, vt non possit eidem prouideri de pensione capitulo quamuis pri

92 mo de præbendis. libro sexto. † Quia pensio non dicitur beneficium ecclesiasticum, ex quo in sola temporalitate consistit, & nullum habet ministerium spirituale anne xum: vt per Dominicum in dicto capitulo quamuis. Eodẽ modo propter illa verba non poterit prouideri de hospi tali, secũdum glosam in capitulo si pauper clericus. de præ bendis. libro sexto per textum in clementina per literas. eodem titulo. Nec de elemosinariis, vt ibi, Immo etiam si prædicta fuissent instituta de auctoritate episcopi, & soli ta essent conferri in titulum beneficii, adhuc non caderẽt in huiusmodi gratiis expectatiuis: vt dixit notabiliter de cisio Rotæ ducentesima quinta incipente nota, q vbi re

93 ligiosus. in antiquis. † Vbi assignatur ratio, Quia cum hospitalia, & elemosinæ sint ad nutum, amobilia regu lariter, non veniunt nomine beneficii, quantum ad cle ricum impetrantem, posito q in titulum beneficii con

ferantur & ideo nec expectatiuę talia beneficia compre-
hendunt immo fortius etiam capellanię ab elemosina-
rijs dependentes licet dentur in titulum non cadunt sub
gratijs expectatiuis prout est decisio .584. incipiente qui
dam in ciuitate in antiquis alias est sub titulo de concess.
præben. lj. & sequitur eam Paulinus in tracta. de offic. &
pot. ca. sede vac. pro quo plura ponit Rochus in tract. iu
rispa. in ver. in ecclesia .q. iiij. Et ista sunt notanda, quia li
cet prędicta loca, dicantur loca pia, & religiosa siue eccle
siastica, quando sunt de auctoritate episcopi constituta
c. ad hæc de religi. domi. tamen non includuntur in hu-
iusmodi literis per supradicta. De quo aliquid tangunt
moderni in. c. in nostra in. xxij. corr. in fin. de rescript. &
latius in. c. de quarta de præscrip & in notabili casu con-
suluit Federi. in consil. 380. casus talis est & ex istis posset
inferri ꝙ beneficia sancti Io. Hierosolomitani & præce-
ptorię sancti Antonij siue alterius ordinis prout sunt in
Hispania non cadant sub huiusmodi gratijs secundum
ea quæ dicit Lap. alleg. lxxxiiij. dominus papa col. pen. li-
cet aliquando ille præceptorię reseruatæ fuerint de iure
antiquo vt tradit idem Lap. alle. xxvij. declarando vt idē
dicit allega. ix. & pariter dicendum esset in beneficijs ma
gistralibus & doctoralibus quia non caderent sub expe-
ctatiuis iuxta not. per glos. magnam in. c. cum in ecclesia
de præben lib. vj. tamen si habens expectatiuam esset do
ctor & alia non obstarent forte illa glos. non procederet
propter plures doctri. quas modo non allego ex eo quia
causa pendet de præsenti rota. Similiter propter illa ver
ba de beneficio ecclesiastico &c. non potest obtineri be-
neficium manuale, & ad nutum superioris amouibile. Da
to ꝙ ab olim consuetū esset, clericis secularibus assigna-
ri: quia tale beneficium, non potest proprie dici benefi-
cium ecclesiasticum, cum non sit perpetuum, sed vt dixi
ad nutum superioris remouibile arg. c. præcepta lv. dist.
& eorum, quæ notatur in. c. veniens de filijs presby. & in
c. j. de capel. mo. lib. vj. Et ideo dixit Calde. consil. xxvj. in
titu. de præben. ꝙ in reseruationibus beneficiorū, quas
facit papa non includuntur manualia beneficia, quia re-
seruando beneficia videtur intelligere de beneficijs, quę
perpetuo conferuntur. Ex quo infero quod nec vicaria

temporalem

temporalem poterit obtinere prædicta ratione. Idem si vicaria esset alias perpetua, sed vnita mensæ episcopali, vel abbatiali: quia per talem vnionem illa perpetuitas transit in temporalitatem: vt ponunt domini de rota decisi. cclxxiii. incipien. fuit dubitatum. in nouis. Consequenter non venit appellatione beneficii ecclesiastici, & etiam non dicuntur vacare: vt in clemen. i. & ibi glo. in ver. mensa. de sup. plen. negligen. prælato. & in clementi. i. de excesso. prælato. tradit Andr. sicu. in. c. cum accessissent. xii. colum. de constitu. pro quo vide notabilia verba Anto. de bu. in clemen. prima de rescrip. vt ibi referũt Moder. vbi limitat non procedere quando episcopus illa in titulum contulisset: quia tunc possunt a mensa separari: iuxta gl. tenues. & in verbo fauore in cle. i. de reb. eccle. nõ alie. lib. vi. De quibus omnibus dixi in regula de annali, & triennali, & aliquibus aliis regulis. ¶ Post prædicta verba de aliquo beneficio ecclesiastico, dicitur cum cura, vel sine cura. Ista verba necessario apponuntur: quia nisi sic diceretur, nõ veniret beneficium curatum. c. cum in illis. in principio de prębendis. libro. vi. Et licet aliqui voluerunt dicere istud procedere, quando papa mandat prouideri de vacaturo, quo casu non facit tantam gratiam, prout quando prouidet de vacanti. Verius tamen est, vt neutro casu includatur curatum de cura non habita mentione: vt per dominos de rota decisio. ccii. incip. nota ꝙ quis non tenetur, in antiquis. Sed ista conclusio non habet locum, quãdo beneficium curatum esset annexum præbendæ: quia tunc ratione annexionis de cura, non est necessaria mentio. argu. c. super eo. de præben. lib. vi. per rationem, de qua ibi notatur.

¶ Subiicitur postmodum, dummodo in cathedrali ecclesia non existat. Ista verba videntur apponi ad maiorem declarationem: quia etiam si non exprimerentur, non venirent beneficia ecclesiæ cathedralis, cum scribitur prouideri in ciuitate, vel diocesi secundum opinionem Compost. in capitulo capitulum sanctæ crucis. de rescriptis. Quod satis bene probatur in capitulo quamuis, el primo de præbendis. libro sexto, vt conclusit Rota proximis diebus in
95 vna causa Zamoreñ. † licet ille text. videatur loqui in aliis terminis, videlicet, cum alicui prouideri mandatur de beneficio in aliqua ecclesiarum ciuitatis, vel diocesis. vt tunc

Y

sub illa generalitate non includatur ecclesia cathedralis, propter illius honorem, & praeminentiam. Et ideo dicunt aliqui, secus esse, quando scribitur in terminis, in quibus loquitur Compost. Sed quando mandatur prouideri in ciuitate, vel dioecesi quia tunc verum est dicere secundum eos, ꝙ prouidendo in cathedrali, prouidetur in ciuitate non sic est, cum dicitur in aliqua ecclesiarum, quasi illa dictio aliqua respiciat minores, & inferiores ecclesias, iuxta glosam in clementina prima in verbo aut earum parte de foro competen. Vbi dicit, ꝙ dictio aliqua verificatur in qualibet re minima, prout etiam ponit Panormitan. in capitulo pastoralis in principio de officio delegat. & Petrus de Ancharano consil. clxxxv. incip. thema tale est, Titius canonicus, & caet. sequitur primam opinionem, concludens, quod si quis impetrat gratiam a Papa de personatu, officio, vel dignitate pertinente ad collationem episcopi, & capituli, communiter, vel diuisim, non includitur ecclesia cathedralis, quod dignitates in ea existentes propter rationẽ de qua supra, & per illud, quod dicitur in lege prętor ait. §. quod autem. ff. de iure iurando & capitulo sedes de rescrip. Et tenendo praedictam opinionem Compost. & Oldra. oportet dicere, ꝙ ista verba dummodo, & caetera. Exprimuntur ad maiorem expressionem, & causa tollendae dubitationis resultantis ex contraria opinione Ioan. Andr. in dicto capitulo quamuis super glos. in verbo includi & clarius in additio. Specula. in titulo de acti- n. §. super petitione in additione magna ad fin. In quibus locis tenet, ꝙ quando scribitur ad collationẽ
96 episcopi, includatur ecclesia cathedralis, † quia ad episcopum principalissime spectat collatio beneficiorum in ecclesia cathedrali capitulo cum ecclesia de electione. ergo principalius illius beneficia videntur includi, nisi nominatim excludantur. Et proprerea dicit ipse, in literis pauperis apponi illa verba, dummodo in cathedrali ecclesia non existat. Et sic secundum eum illa verba ponuntur necessario & non ad maiorem declarationẽ quod etiã ex alio suaderur quia literae istę pauperum ex quo dicunt iustitię. q. v. ita videtur iustum ꝙ episcopus prouideat pauperi clerico quem sine titulo ordinauerat in ecclesia

cathedrali ſicut in alia & ſic tex.in.d.c.q̃uis non habet lo cum in iſtis literis iuſtitię vt ibi dicit gloſ.in ver. includit & glo.in.c.accepimus de ęta.& qualit.cõuen.ens igitur fuit vt clauſula prędicta poneretur iſtud et videntur ſentire domini de rota deci.112.incip.noto,ꝙ vbi aliquis in
97 antiquis vbi dicunt,† ꝙ expectãs ad collationẽ decani & capituli eccleſię cathedralis poteſt acceptare beneficiũ vacans in ea.Idẽ tenet alia deciſio .ccxiij.incipiẽ.nota ꝙ vbi in antiquis,vbi dicitur,ꝙ expectãti ad collationẽ epĩ prouideri poteſt de beneficio,& pbenda cathedrali,quia diſpoſitio.c.quãuis debet reſtringi & teneri in ſuis terminis,videlicet qñ ſcribit ſecũdum formã illius capituli.ſ. in aliqua eccleſiarum ciuitatis,vel diocefis &c. Vt cunq; ſit in alijs formis in iſta certũ eſt,excludi expſſe beneficia eccleſiaſtica cathedralis eccleſię p illa verba ſępius dicta dummodo &c.Quę cũ ſint generaliter & indiffinite plata,excludunt oĩa beneficia quantuncũq; modica exiſtẽtia in eccleſia cathedrali.c.ſi Romanorũ.xix.diſt.& glo.in.c. vt circa,cũ vulg.licet vna deci.rotę.319. incipien. nota, ꝙ vbi ſententia,in antiquis.dicat, ꝙ diſpoſitio dicti.c. quãuis ſępius allegati nõ habet locũ in bñficiis modicis ſicut ẽ vicaria,quã poteſt acceptare expectãs ĩ forma pauperũ licet illa exiſtat ĩ eccleſia cathedrali & ſimiliter aliud bñficium modicũ, quod nõ eſt de principalioribus in eccleſia.Aſſignatur ad hoc duplex ratio primo qa diſpoſitio.d.c.quãuis,eſt pœnalis.Et ideo reſtringenda regula, odia cũ vulga.Secũdo:quia illud ibi diſponitur propter honorẽ,& ꝓrogatiuam eccleſię cathedralis,vt ſub verbis gñalibus nõ veniat bñficiũ exiſtẽs in ea.At in modicis bñficijs eccl'ię cathedralis ceſſat illa ratio,qa intitulati in eis non interſunt negotijs capitularibus.Conſequenter iſto caſu nõ vendicat ſibi locũ ratio.d.c.quamuis nec ſua diſpoſitio Et p iſtam rationẽ & alias,quas non refero, rota in vna ciuitateñ.dimidię portionis,corã . R .P. domino Nicolao Aragonia die vigeſimo octauo Martij.1536.cõ
98 cluſit † diſpẽſatũ p epiſcopũ ad beneficia poſſe obtinere dimidiã portionẽ in eccleſia cathedrali,qa ĩ tali dimidia portione ceſſat ratio ꝓeminẽtię eccleſię cathedralis,quę cõſideratur ĩ deci.ſecũda de filijs pſby.ĩ no. ad quod facit illud tritũ,& vulg,videlicet,ꝙ de modicis & minimis

non curatur .l. scio.ff. de restitu .in integ.& in capitulo &
si quæstiones de simon.& quod per illum textum dicunt
notanter doctores maxime Angelus in lege senatus.§.
Marcellus.ff. de legat. primo videlicet si statutum prohi-
bet alienare domum, vel aliam rem immobilem in fo-
rensem non habebit locum in domuncula, & parua re.
Qui tex.exclamatur pro singulari ad hoc per Roman.sin
gulari incipit. hodie. Ex quibus videtur, quod pauper
expectans potest acceptare beneficium modicum in ec-
clesia cathedrali, secundum Dominos meos de Rota,
quod mihi videtur satis mirum, ex quo generaliter, &
indiffinite excluduntur per illa verba, beneficia ecclesiæ
cathedralis. Que verba debent comprehendere tam par
ua, q̃ magna beneficia, licet maior ratio sit in vno
casu, q̃ in alio, iuxta textum in lege prima .§. quod
99 autem .ff. de vsu aleæ: & alea. † Nam plus, & minus nõ
differunt specie lege fin. ff. de fundo instruct. maxime
cum ratio dicti capituli quamuis, & præmissorum, non
est illa considerare, videlicet beneficium paruum, & ma
gnum, sed honorem, & præeminentiam ecclesiæ cathe
dralis: quæ ratio ita militat in beneficio modico existen-
te in ecclesia cathedrali, sicut in magno. Quo casu pro
pter identitatem rationis, licitum est extendere consti-
tutionem pœnalem, & præcipue fauore ecclesiarum,
iuxta glosam in capitulo sciant cuncti in verbo. alias de
100 electio.libr.sexto.† Quæ dicit quod constitutio pœnalis
dicitur esse fauorabilis, & extendenda fauore ecclesia-
rum, idem dicit Dominicus consil. xxxvij. in penultima
columna & consil. cvi. in prima columna. Certum est au
tem, quod illa verba dummodo & cætera. apponuntur
fauore cathedralium ecclesiarum, ne in eis, nisi perso-
næ honorabiles obtineant beneficia, per quas honoran
tur ecclesiæ, & subleuantur, quæ per pauperes spolian
tur, & deprimuntur, iuxta glosam in capitulo constitutis
in verbo impotentia de appellatio. per quæ videtur di-
cendum, quod illa verba excludunt generaliter omnia
beneficia existentia in ecclesia cathedrali. Nam ex quo
est data forma in literis, certe ita violatur in paruis,
sicut in magnis capitulo cui de non sacerdotali, &
capitulo si motu proprio de præbendis libro sexto, &

capitulo primo de baptis. & tradunt Modern. in capitulo cum dilecta. de rescrip. Istud tamē non pono pro constan ti, propter dictam decisionem contrariam dominorũ, quo
101 rum † magna est authoritas apud omnes: vt probaui lati us in proœmio regularum cancellariæ in. ii. q. Præsertim, quia licet in aliquibus casibus a iure expressis modicum at tendatur, tamen regulariter negari non potest, ꝙ disposi tio simpliciter loquens minima non comprehendit: vt tra dunt Moder. in. c. de appella. per illum tex. de appel. & dixi in. §. pœnales. colum. ii. insti. de actio. In quo genere vltra Corse. in trac. de minimis. lx. decisiones cumulat Iaco. Flo rius de Vriñ. in repetitio. l. si quos. C. de offi. præfec. præto.
102 † Et ex supra dictis potest summi ratio, & causa quare est, ꝙ pauperes expectantes excluduntur a canonicatibus, & aliis beneficiis existentibus in ecclesia cathedrali. Quam rationem hic melius declaro, videlicet, quia ex quo quis est pauper præsumitur vilis persona. Hinc est, ꝙ tali minus creditur, q̃ alteri diuiti, & poteti, iuxta illud Satyrici, Quã tum quisꝙ sua minorum seruat in archa, tantum habet fi dei. Et probatur in. l. iii. ff. de testi. in. §. sancimus. in auctē. eodem titulo, & in. l. spadonem. §. fi. ff. de excusa. tuto. Vn de sicut magnus est honor esse canonicum ecclesiæ cathe dralis: vt dicit Innoc. in. c. fraternitatem. de sepultu. & retu li in superioribus. Ita aliquid plus est esse beneficiatum in ecclesia cathedrali, q̃ in aliis inferioribus extra illam, pro pter illius honorem, & præeminētiam. Et propterea arcen tur pauperes expectantes a beneficiis & canonicatibus ec clesiæ cathedralis. Ridiculum enim vulgo videretur, vide re pannosum clericum beneficiatum, vel canonicum in choro cathedralis ecclesiæ, iuxta illud, quod dicit glo. in. c. statutum. in ver. committantur. de rescrip. lib. vi. Licet ista ratio posset etiam morderi, ex eo, quia illa vilitas cessaret, & aboleretur habito canonicatu, ex cuius redditibus faci le sibi vestes posset comparare. Quia videmus Deum in firma huius mundi elegisse, vt confunderet fortia: & pau peres, & ignobiles asciuit Christus ad apostolatum: vt pa tet in. c. venerabilis. de præbend. Præcedens tamen opinio videtur magis recepta, per ea quæ dicunt doctores post glosam in capitulo statutum. de rescriptis. libro sexto. Et ibi dixi.

¶Demum post particulas praecedentes ponitur taxa, vi delicet cuius fructus, &c. Pro declaratione istius partis,
103 sciendum est, † ꝙ olim in huiusmodi literis pauperis non exprimebatur certa taxa, sed dicebatur de benefi cio secundum suae probitatis merita competente, vt po nit Lap. allega. lxxix. incip. Innocentius, quae verba im portabant, vt prouideretur expectanti de beneficio se cundum qualitatem suae personae ad arbitrium executo ris. arg. l. plenum. §. equitij. ff. de vsu, & habi. vt per Pa nor. in. c. fi. de praeben. & clarius per Butrium in. c. cum dilectus in secunda colum. de iur. patr. Ad quod etiam facit bona glos. in. c. primo, in vers. absꝙ penuria. de sta. regu. li. vi. Hodie autem ista competentia taxata est ad certam summam diuersimode tamen secundum diuer sitatem regionum prout in regula de taxa. in forma pau perum. Dicit tamen Ioan. Andr. in addi. spec. in titu. de concess. praeben. in additione magna, quod verba fina lia huiusmodi literarum videntur id ponere in arbitrio pauperis expectantis, secundum quod sibi volenti pos sit prouideri de minori valore, de quibus verbis dubi tat ibi multum idem Ioan. Andr. quia etiam si dicta ver ba non apponerentur, posset eidem de minori forma prouideri. Nam quando summa ponitur, potest tunc et de minori prouideri, secus quando ponitur taxatiue, pro ut vult glos. notabilis in. c. quamuis in ver. vsꝙ ad certã summam de praeben. li. vj. & latius declarat Domi. con sil. cxxxiij. in. vj. col. consequenter expressio illorum ver borum, videlicet, ꝙ volenti possit de minori prouideri, videtur superflua, quia expressio eorum, quae tacite in sunt, nihil operatur, iuxta iura vulg. Tandem huic obie ctioni respondit praefactus Ioan. And. ibidem & in cap. cui de non. de praeben. lib. vj. quem non expedit referre quia hodie non apponuntur illa verba, & bene propter supradicta. ¶Vltimo pro declaratione praemissorũ cir ca istam formam, & alias praecedentes, in quibus expri
104 mitur certa summa, & valor sciendum est, † ꝙ valor be neficij non computatur respectu vtilitatis, quae habetur in residendo, sed in portatis, seu in absentia, vt sentit no tabiliter Oldra. consil. xviij. incip. ex virtute gratiae, ibi, dum dicit constat, redditus appellari qui percipiuntur

ex corpore beneficij, & debentur vnicuiq; absenti. Subdit etiam, quod quotidianæ distributiones & anniuersalia non computantur in valore beneficij nec augent corp⁹ præbendæ, ex quo dantur ratione operę personalis arg. tex. in. l. prima in secundo responso. ff. si mens fal. mod. dix. & in. l. cum duobus. §. si inchoantia. ff. pro socio. ibi, precium enim operæ &c. Idem tenet decis. rotæ. 134. in cip. quando impetratur in nouis. Datur enim tantũmodo interessentibus diuinis, & ideo non sunt de corpore beneficij, nec sub illo comprehenduntur. Ad quod facit, quod legitur & notatur in. c. licet de præben. & in. c. vnico de cleri. non residentib. li. vi. Idem vult alia decisio ccccviij. & .766. in antiquis & prædicta intelligo procedere, etiam si in aliqua ecclesia ex statuto vel consuetudine nihil percipiant absentes, quia pari modo valor debebit considerari non in residendo sed quantum alias perciperet absens, si statutum, & consuetudo non starent, habet enim præbenda suos redditus consuetos, licet propter statutum vel consuetudinem non debeantur absenti. Et ita intelligo dictum Oldra. puto tamen, quod vtilius, & magis expediens expectanti est, quod valor beneficij cõputetur secundum taxationem decimæ, q̃ secundum cõmunem æstimationem. Quia per industriam clericorum creuerunt redditus beneficiorum, quæ industria non debet illis esse damnosa. l. fi. C. de aluuio. & notatur in cap. cum in fer. de consti. & in. c. cum clerici de pact. & ita solet in literis exprimi. de quo tamen latius dicam in regula de valore exprimendo vbi est proprius locus.

105 ¶ † Decima & vltima principalis forma, quoad gratias expectatiuarum est, pro pauperibus graduatis, quæ differt in aliquibus a communi forma pauperum, præcedẽti primo, quia in ista post illa verba beneficium ecclesiasticum &c. Non ponuntur ab olim clericis secularibus assignari consuetum, prout ponitur in forma præcedenti sed simpliciter dicitur consuetum clericis secularibus assignari. Et hoc ea, vt opinor ratione, quia fauore graduatorum vult summus Pontifex, vt intelligatur beneficiũ seculare, seu clericis secularibus assignari consuetum, qñ per decennium pacifice, & quiete fuit rectum, per clericos seculares, per illud, quod dicit Ioan. And. in. c. fi. de

106 consue.lib.vj.† Vbi tenet sufficere decennalem posses≠sionem de consuetudine, secundum ius commune intro ducta, qualis potest dici ista de qua loquuntur maxime concurrente fauore graduatorum, vt supra. Nam de iu re communi omnia beneficia censetur esse secularia, ex eo, quod primæuus status beneficiorum fuit secularis. hinc est, quod de seculari beneficio, fit regulare, dummo do legitima præscriptio quadragenaria sit decursa, Sed ecõuerso, sufficit decennalis præscriptio, quasi velint do ctores sufficere tali casu breuius tempus ad hoc, vt res re uertatur ad naturam suam.c.ab exordio.xxxv.dist. cum vulga.pp fauorem pauperum graduatorum, vt sæpius dixi. Hinc est, quod licet consuetudo contra ius commu≠ne non valeat, nisi sit quadragenaria, fallit tñ nisi per eã reuerteremur ad ius antiquum: quia tunc sufficiunt de cem anni, vt tradit cursius in rep.c.fi.in glos.rationabilis de consue.& fol.xxviij.secundum primam impressionẽ, cum concor.de quibus moder.in vulg.l. si vnus.§. pa≠ctus.ff.de pact. Sed in communi forma pauperum po≠test dici, quod requiratur quadragenaria præscriptio, vt beneficium dicatur seculare seu rectum a secularibus cle ricis, quod denotat illa dictio ab olim, quæ ponitur in di≠cta forma communi, & omittitur in ista. Et hoc modo possunt concordari opiniones contrariæ doctorum in dicto.c.cum de beneficio.& Dominiorum de rota, de qui bus deci.xxxij.incip. fuit dubitatũ, in nouis & deci.xlviij. in antiquis. De qua tamẽ materia latius diuagatur Fely. in.c.in nostra in.iiij.corr.de rescript.& Bartho. Belenzi≠nus auditor in tract.de charit.subsi.q.82.

107 ¶ † Differt insuper ista forma a præcedenti: quia maior taxa datur in ista, q̃ in præcedenti, vt puta in Alamania, in communi forma pauperum datur ad beneficium cũ cura.xx.sine cura.xv. marcharum argenti. In ista vero pro graduatis si cũ cura.xxv.si sine cura.xviij.mar. arg. Et similiter in aliis partibus augetur taxa pro pauperib⁹ graduatis respectiue ad taxam, quæ est in forma commu ni, & istud introductum est non sine ratione, vt pingui≠us prouideatur graduatis in redditibus iuxta.c. de mul≠ta circa fi.de præben.nam vt dicit glos. in.c. cum adeo de rescrip. quod simplici clerico sufficit tale beneficium

quod non sufficeret nobili, & similiter literato, & gradua to, vt notat Bar. in l. si constante in. iiij. colum. ff. solu. ma tri. & ideo dicit glo. in. c. clericus. xxj. q. j. quod sufficientia beneficij cõsideratur secundum qualitatem, & dignitatẽ beneficiati. facit etiam bona glos. in. c. vnico. §. sane in verb. absq; penuria de sta. relig. li. vj. eodem modo in ali is formis praecedentibus, in quibus datur ad largam, ma ior est taxa pro graduatis, q̃ pro alijs, vt apparet ex regu la de taxis beneficiorum & est aduertendum, quod olim non ponebatur summa in principio gratiæ in forma pau perum. Immo dabatur gratia de omni beneficio cõpetẽ ti: & postea in fine gratiæ dicebatur nostræ autem inten tionis existit, vt sibi prouideatur de beneficio cuius fru ctus &c. talem summam non excedunt, prout declarat rota in antiquio. deci. vj. de praeben. tertio & vltimo dif

108 fert, † q; in ista forma pro graduatis non mandatur inquiri de idoneitate impetrantis, quasi iam semel cen seatur approbatus arg. tex. in. l. vnica. & quod ibi notatur per Bar. C. de athl. li. x. At in praecedẽti ponitur illa clau sula, si per solertem inquisitionem &c. quae facit condi tionem, & dat formam exequutori, qua non seruata non valet prouisio, etiam si pauper alias millies esset idoneus, & hoc executor sciret, & pronunciaret esse talem, quia p hoc non crederetur ei, sed oportet, q; haec examinatio fiat, certo modo, videlicet per inquisitionem solertem, de qua constare debeat. Ita formaliter dicit Egidius con clu. 668. incip. clausula allegat Paulum ita tenentem in clem. cum ei quem primo responso super verbo inquisi tionis de concess. praeben.

DE MANDATIS DE PROVIDENDO.

DICENDVM est modo de mandatis de prouidendo, & de varijs formis executorum, qui aliquando sunt prouisores, aliquando compulsores, & quandoque mixti. De quibus sigillatim, & breuiter dicetur.

109 ¶ † Prima igitur forma mandati de prouidendo est, quando scribitur pro certa persona, & pro certo beneficio, exemplum in.c. ex parte el primo de offi.delega. ibi dum dicit, vt si auunculus suus Archidiaconatum quem habet in ecclesia illa velit omnino dimittere ipsum ei facias assignari. Et sic tale mandatum respicit fauorem certæ personæ, & comprehendit certum beneficium.

¶ Circa hanc formam notandum est, primo, quod ha-
110 bens tale mandatum, † si in eo est clausula anteferri præfertur expectanti qui est prior in data, etiam si expectans tempore datæ talis mandati iam acceptauerit illud beneficium dummodo sibi de illo non obtinuerit prouideri, & hoc propter clausulam anteferri, per quam posterior in data præfertur priori habenti solum ius ad rem quale est illud, quod quæritur per solam acceptationem, vt probatur in.c. quondam de præben.li.vj. per quem tex. ita tenuerunt Domini de rota deci.viij.incip. vnus Innocentianus in titu. de conceß. præben. in antiquioribus, ex quo infertur, quod si apostolicus expectans vacante beneficio illud acceptauit, & antequam obtineat sibi de illo per executorem, vel subexequutorem prouideri, alius impetrat a papa tale beneficium, tanquam vacans, certe præualet istius impetratio, etiam si in suis literis sit clausula, dummodo tempore datæ præsentium non sit alteri ius quæsitum. Nec potest dici subreptitia, ex eo, quod de iure expectantis, idest de sua acceptatione non faciat mentionem, prout tenent domini de rota decis. ccxliiij. incip. licet de more in nouis. Ad hoc etiam facit doctrina Io. And. & Doctorum in.c. causam quæ de rescrip. vbi dicunt, quod dicta clausula, dummodo non sit alteri ius quæsitum, reseruat habentes ius in re, sed derogat habentibus ius ad rem, Idem consulendo tenuit Cald. in tit. de resc.

consil.viij.ad fi.& Roma.consil.256.vt dixi latissime in rè gula de nō tollendo iure quæsito,maxime in prima quæ stione vbi circa hoc multa bona cumulo.

111 ¶†Notandum est secūdo circa istam formam,quod ha bens tale mandatum de prouidendo,vt supra licet illud sit conditionale,videlicet si per diligentem examinatio nem &c.prefertur expectanti habenti gratiam puram, dummodo in huiusmodi noua prouisione sit clausula re trotractiua,perinde ac si &c.fiatq; purificatio conditio nis ante vacationē beneficij,Talis enim purificatio ope ratur,vt prouiso eidem postea facta per executorem per inde habeatur,ac si tempore datæ facta esset. Ita affirmat rota deci.383. incip. si papa in nouis limitando isto mo do dispositionem cle.primę de concess. præben. Quod ego intelligo procedere,etiam si expectans prior in data iam fecerit acceptationem illius beneficij non sequuta prouisione tempore datæ nouæ prouisionis,& hoc pro pter clausulam anteferri,vt dixi in princi. Sed hoc non procederet in duabus gratijs expectatiuis successiue ad eandem collationem duobus concessis quamuis poste rior habeat clausulam anteferri,& alias,de quibus supra propter verba,quæ in huiusmodi gratijs dicuntur,vide licet quibus omnibus præterq̃ autem nostra in canoni cos receptis,vel similia beneficia ibidem expectantibus te volumus anteferri. Idem dico,si duæ gratiæ expecta tiuæ habent eandem datam, quia alias mutuo se impedi rent arg.l.duo sunt Titij.ff.de testa.tutel.&. c.si quis iu

112 sto.de electi.li.vj.†& ideo si in tali casu ambo expectātes concurrunt simul ad idem beneficium,ex quo habent eā dem datam,& similes seu pares clausulas,statur disposi tioni .c.duobus de rescrip.li.vi.iuncta deci. rotæ .403. Incipi.nota si vnus in antiquior. Vbi dicitur, quod tunc præfertur diligentior in processu,sed si pares sunt etiam in fulminatione processus recurritur ad prærogatiuas, de quibus late dicetur in regula prærogatiuarum expe

113 ctantium.† Ratio autem differentiæ inter duas expectati uas adinuicem concurrentes,& mandatum nouę proui sionis,quando concurrit cum expectante,ista est videli licet,quia literæ expectantium habentes eandem datam sunt generales. Nam habitualiter includunt plura bene

ficia,sed nullum certum.Et ideo generi per genus non de rogatur,sed recurritur ad ea,quæ prius dixi.Sed mãdatum de prouidẽdo respicit certum corpus talis beneficii iam va cantis,& sic est prouisio specialis. Nimirum ergo si generi idest literis expectatiuis,quæ sunt generales,vt dixi p spe ciem derogatur iuribus vulgatis,& quasi in terminis in.c.
114 quamuis tibi.de præben.lib.vi.† Secus dicerẽ quando con currunt duo mandata de prouidendo, ambo specialia ad idem corpus beneficii:quia tunc præualet primum in da ta,etiam si respiceret tale beneficium cum vacauit,non ob stante secundo,quod est concessum ad illud idem benefi cium iam vacans,Nam cum vtrunq; respiciat idem benefi cium,& si vtrunq; est speciale debet præualere primũ,nisi de primo fieret mentio in secundo,prout vult glo.nota.& sequuntur docto.in.d.c.quamuis.superius allegato. Nec sufficeret,si in eodem mandato diceretur,etiam si sit gene raliter,vel specialiter reseruatum:quia talis clausula nõ est potens ad tolendum omnes reseruationes,quarum diuer sæ sunt species.Quædam enim sunt generales,vt patet in extrauagan.execrabilis Io.xxii.Quædam sunt speciales, quoad certum corpus beneficii,non tamen pro certa per sona:vt patet in.c.cum olim.de re iud,& in.c.v.eo.tempo. de elec.lib.vi.Quædam aliæ sunt speciales super certo cor pore beneficii,& in specie pro certa persona:vt in.c.ex par te.el.i.de offi.deleg.& in.c.dudum.de præben.lib.vi.vt la tius prosequũtur Moderni Perusini in trac.reseruatio. Ex quibus apparet,quod licet in tali mandato posteriori appo natur dicta clausula etiã si sit generaliter, vel specialiter re seruatum,illa tamen non est apta tollere omnes reseruatio nes.Patet,quia non tollit reseruationem generalem clau sam in corpore iuris,vt quando beneficium vacat in curia, nisi de illa faceret mentionem specialem,& expressam: vt in.c.ii.de præben.lib.vi.Et hoc procedit etiam si in suppli cationibus vel mandatis fuisset apposita illa clausula, quæ communiter apponitur de stilo,videlicet,quancunq; gene ralem reseruationem importañ.quia per hoc non include retur reseruatio.d.c.ii.licet quo ad alias reseruationes ge nerales sufficeret,nisi esset reseruatio specialis de illo bene ficio facta certæ personæ,quia tali casu requireretur specia lis mentio sicut de reseruatione.d.c.ii.vt notabiliter omnia

ista declarat geminia.in consil.xij. quod est verum nisi papa eidem reseruatiuo concederet quia[?] ali casu mentio specialis non requireretur vt dicit Federi. in tract. de re. permu.q.iiij.& ad prædicta conferunt ea quæ scribit Fely. in.c.in nostra in.v.corr.de rescrip. putarem tamē ꝙ quando impetrantur beneficia certo modo vacantia, & ponitur clausula. Et quod vltimus vere vacationis modus, etiam si ex illo quæuis generalis reseruatio etiam in corpore iuris clausa, resultet habeantur pro expressis suf ficeret quia quādo ex narratiua potest comprehendi genus reseruationis papa non dicitur decipi & ideo indiuidua mentio non requireretur, quia sufficit exprimere equippolens, vt in decl.ccxvj.in no.incip. & voluerunt & deci.xiij.de præben.in antiquis & ita declaratur decl. Egid.ix.est bene verum ꝙ ante illud verbum habeantur solent poni hæc verba videlicet præterquam per obitū apud sedem. hoc secundum aliquos ne papa in impetratione huiusmodi decipiatur quia talis reseruatio non in
115 cluditur in impetratione, † nisi specialiter exprimatur, vt dixi latius tamen iudicio meo illa verba non ponunt ad dictum effectum ne papa decipiatur cum videatur habere certam notitiam per prædicta verba equippollēda sed ponuntur ea ratione ad denotandum ꝙ papa nō vult cōcedere vacantia in curia, nam si non ponerentur dicta verba præterꝗ &c.comprehēderentur vt dixi, Alias in supplicationibus prouisionum per obitum signatis ꝑ papam nulla reseruatio expressa, vel exprimenda consueuit cassari. Et quod dictum est per dictam clausulam quamcunqꝫ generalem reseruatio.in portan.non tollere reseruationem certi beneficij in fauorem certæ personæ reseruati iuxta consil. Geminia .cxxiij.allegat. hoc fit ne per hoc in totum excluderetur reseruatiuus cui non pręsumitur papa per illa verba generalia vellet præiudicare vt excludatur in totum, ex quo de illius speciali reseruatione non fuit informatus argu.c.quamuis &c.si propter tua.de rescript.lib.vj. allegat Dominicus. Io. mona. in extrauag. dudum Boni.xj.dicentem quod per huiusmodi non obstan.generaliter prolata nunquam præiudicat alteri in specie super iure suo, nisi specialiter illud exprimat & prosequitur Decius in consil. clxviij. Con

cludo ergo, ꝙ illa verba, etiã si sit generaliter, vel specia liter reseruatũ non praeiudicant reseruatiuo habenti spe cialem reseruationẽ super certo beneficio, nisi de tali re seruatione dispositiue fieret mentio secus si conditionali per supradicta. Pro quo facit, ꝙ in simili seruat signa tura gratiae cuius in ea merito sum referendarius a papa Pau lo tertio creatus. Nã quando cardinalis in supplicatione commendae de beneficio per obitum vacante sibi facien dae, narrat defunctum familiarem suũ continuum com mensalem additur clausula, & ꝙ dispositiue dicatur, ꝙ fuit familiaris continuus commensalis dicti Cardi nalis, non sufficit ergo ponere familiaritatem cõditiona liter per ea quae conclusi in praecedentibus quę conclu sio procedit & habet locum etiam si in secundo mandato seu noua prouisione esset clausula anteferri non obstan te eo, quod dictum est supra in principio huius formę vi delicet, ꝙ habens mandatum de prouidendo cum clau sula anteferri, praefertur expectanti, qui solum non fecit acceptationem, prouisione non subsequuta; quia in illo casu licet praeiudicetur expectanti quoad istud beneficiũ propter nouam prouisionem secundi impetrantis, tamẽ ex toto gratia sua non perimitur, sed remanet sibi ius sal uum acceptandi aliud beneficiũ cadens in sua gratia, idẽ dico in reseruatiuo habente reseruationem generalẽ, pu ta in hispania ad certam summam, quia habens nouam prouisionem certi beneficij vacantis in dicto regno prae cedit illum qui nondum fecit de tali beneficio sibi proui deri per eandem rationẽ. l. illud. ff. ad leg. A qui. cũ vulg. quae ratio cessat in reseruatiuo habente reseruationẽ sup certo beneficio vacaturo, cui per nouam prouisionẽ de illo met beneficio iam vacãte non praeiudicatur. quia sic in totum, & perpetuo durante illa vacatione remaneret exclusus, quod esset absurdum, & contra mentẽ papae cu ius intentio non fuit praeludicare habenti specialẽ reser uationem super illo beneficio, ex quo de illa non fuit fa cta mentio. arg. c. super eo. de offi. deleg. & c. quamuis de rescrip. li. vj. & per hanc rationem determinant similem quaestionem domini de rota. decis. ccxliiij. incip. licet de more in nouis & Egid. deci. clxvij. quae ratio cessat, quan do beneficium est reseruatum soli papae & non in fauorẽ

certæ personæ. Valet enim tunc noua prouisio papæ, licet de tali reseruatione non fiat mentio, prout tenet rota decis. 877. incipien. verum si papa conferat in antiqu. Et est aduertendum, quando papa facit mandatum de prouidendo simile isti dicitur manum apponere & tale mandatum includit quandam reseruationem specialem, secundum Egidium in consil. xxxiiij. versi. ad secundum dubium cum sequen. & est expressum in extrauag. Pauli secundi incip. ad Romani titu. de præben. Et talis manus appositio impedit ordinarium, & alios inferiores, vt in. d. extrauag. donec habeat res effectum de quo alibi latius dicam. Hic etiam caderet non impertinenter vna difficultas quæ videretur apponere magnum tumultum omnibus prædictis videlicet nunquid ea quę dicta sunt videlicet per illam clausulam quacunque generalem reseruationem importantem non includi reseruationem de vacanti in curia nunquid hoc procedit quãdo papa concessit mandatum motu proprio prout omnia mandata videntur ita concedi & certe si consideretur dictum Lapi cum quo simpliciter transeunt docto. in. d. c. ij. videtur hoc sufficere tamen ego putarem contrarium quia Lap. videtur loqui in gratia de beneficio vacanti sed in mandato de vacaturo satis dubito propter disparitatem rationum & ideo cogita.

116 ¶ †Secunda forma principalis mãdati de prouidendo, ẽ quũ scribitur pro persona incerta, sed super bñficio certo, & ista potius respicit fauorẽ ecclesiæ, q̃ psonæ. Hinc ẽ executor talis mandati vices suas alteri cõmittere nõ potest, nisi aliud in literis dicatur tex. est & exẽplum in. c. is cui in. ij. respõ. de offi. deleg. li. vj. Quia vt dicit ibi tex. In eligendo personam idoneã, videtur fuisse electa industria personæ talis executoris facit tex. in. c. fin. de offi. de leg. Hoc ẽt ponit decisio rotæ. 443. incip. fuit dubitatũ vtrum exce. in nouis. Idẽ dico, quãdo mãdatur fieri vnio ecclesiæ, vel alicui beneficio vacanti, aut mensæ sede episcopali vacante. Quia istis casibus versatur principaliter fauor ecclesiæ, prout etiã in exẽplo proxime pcedẽti.

117 ¶ †Sed hic cadit dubium satis notabile, pone beneficiũ, quod venit vniendum, nondũ vacet tẽpore quo fit mãdatũ vnionis, sed mãdatur vniri in euentum, rector

illius cedat, vel decedat. Dubitatur nunquid eo post modum actu aliter vacante, si alius de eodem sic vacante obtineat sibi prouideri cum clausula anteferri, & cum clausula non obstantiarum generali debeat praeferri in tali beneficio non obstante mandato vnionis. Dico excludendo prius vnum casum clarum, videlicet, ꝙ si papa iam tale beneficium vniuit, & annexuit, tunc habens mandatum nouae prouisionis excluditur, non obstante, ꝙ in suis literis habeat clausulam anteferri: quia illa, prout in superioribus dixi, praeseruat habentes ius in re, quale potest dici illud, quod fuit causatum ex dicta vnione, licet tempore vnionis beneficium illud nondum vacaret. Nam vnio potest fieri de beneficio nondum vacante, c. & temporis qualitas. xvi. q. i. & no. in. c. i. ne sede vacante. Vnde illa verba cedente, vel decedente rectore, licet sint ablatiui absoluti, qui als conditionem faciunt: vt in. l. attestatore. ff. de condi. & demon. & ꝑ glo. in. l. cum ab eo. ff. de contrahen. emptio. Tamē isto casu non stant conditionaliter, sed solum diem adiiciūt, quae omnino est exitura: nam certum est, ꝙ rector illius beneficii, aut cedet, aut decedet. Et ita per hęc, & alia motiua tenuit in simili quaestione Oldra. consi. ccxxiii. incip. factum tale est. Sed casus dubitabilis est, quando papa non vniuit a principio, sed vniri mandauit beneficium vacaturum per cessum, vel decessum, quo casu nondum dicitur ius in re quaesitum taliter impetranti, sed solummodo ius ad rem, quod ius videtur tolli per clausulam anteferri, appositam in noua prouisione, per ea, quae in superioribus dixi, & per ea, quae Moder. tradunt in. c. capitulum. de rescrip. Nihilominus hoc non obstante, idem puto dicendum isto casu, quod dixi in casu proxime praecedenti: quia clausula anteferri, apposita in noua prouisione non extendit vim suam, nisi ad gratias sibi similes, non autem ad maiores, arg. eorū quae habentur in. c. sedes. de rescrip. & in. c. qui ad agen. de
118 procu. lib. vi. Sed sic est, † ꝙ gratia vnionis fiendus est omnino dissimilis & maior quā sit gratia mandati de prouidendo. Nam illa est perpetua, haec temporalis, illa fauorabilis, haec odiosa. c. quamuis. de praeben. lib. vi. Illa ecclesiam seu beneficium per modum proprietatis applicans alteri ecclesiae, vt augeatur cultus diuinus, vel ob aliam, iustam, & rationalem causam, c. eā te. in fi. de aeta. & quali. & in. c. vnio. x. q.

x.q.ij.hæc autem per modum tituli, per quem potius prouidetur personæ, quam ecclesiæ. Constât autem inter prædicta esse magnam differentiam, vt legitur, & notatur in.c.eum.qui de eo, qui mittitur in possess.lib.vj. Præterea aliter dicendo excluderetur in totum ius vnionis: & sic militat ratio, qua in simili vtuntur Domini de rota decis.244.incip.licet de more in nouis. Et in hanc sententiam videtur inclinare Oldra. in dicto consil.de quo supra. Posset tamen dici, fauendo isti, qui habet nouam prouisionem, & ad hoc, vt dicta clausula, anteferri, aliquit operetur, quod vnio poterit nunc fieri, sed eius finalis, & totalis effectus suspenditur pro illo tempore, quo isti impetranti confertur beneficium, idest durante eius vita.

119 † Collatio enim quæ fit impetranti beneficium in titulum etiam si fiat vigore reseruationis papalis non impedit vnionem, respectu proprietatis beneficij, sed suspenditur pro illo tempore eius effectus, prout firmat rota decisione.xix. incipiente nota quod reseruatio in antiquis. & ista pars æquitatem habet in se videlicet, vt vtraque gratia suo tempore sortiatur effectum, maxime cum habens

120 nouam prouisionem possit breui mori. † Et sic in mora non longi temporis modicum est præiudicium .l.si debitori.ff. de iudic. l. quotiens.C. de præci.imp.offe.differtur enim vt dixi effectus vnionis ad tempus, non perpetuo. arg.l.cum ita de condi. & demonst. Sed prima pars videtur verior in puncto iuris, & propterea ad omnem dubitationem tollendam consueuit apponi in tali mandato nouæ prouisionis hæc clausula, suspendentes quascunque vniones. Et ponitur etiam communiter in huiusmodi mandatis, seu prouisionibus, dummodo vnio prædicta non fuerit sortita effectum. Quod qualiter intelligatur dixi in regula de idiomate & in regula de non tollendo iure quæsito. Non repetam vlterius.

121 ¶ † Tertia forma mandati de prouidendo est quando scribitur pro certa persona & de incerto beneficio de qua habetur in capitulo quis ei secundo de præben. libro vj. ibi dum dicitur potestatem dedimus beneficia sex clericorum tuorum cedentium vel decedentium auctoritate nostra personis idoneis conferen. similis forma ponitur in capitulo dudum eodem titulo & lib. pro cuius de

claratione sciendum est quod huiusmodi literæ, vt plurimũ conceduntur ordinarijs super beneficijs reseruatis vel alias legitime ad curiam deuolutis quæ proprie appellantur literæ facultatis & sunt fauorabiles vt probat bo. tex. in capitulo si cui de præbend. libro sexto nam per eas reducitur ordinarius ad ius suum primæuum & naturale conferendi beneficia suæ ecclesiæ & dioces. facit tex. in capitulo ab exordio.xxxv. dist. & in lege si vnus §. pactus .ff. de pact. iuncta .l. filio quem pater .ff. de li. & post. ibi non translatus sed redditus & cætera & ita per istam rationem tenet Petrus de Anchara. consil. cxxxj. incip. ad exclusionem pro quo etiam facit quia facilius res renascitur quam de nouo nascatur vt probat bo. tex. in .l. si testamentum .ff. de testa. l. inter. §. sacram de verb. oblig. ex quibus patet quod si scribitur sub prædicta forma alij quam ordinario collatori dicetur mandatum de proui-
122 dẽdo † & nõ literæ facultatis inter quæ lõga est differẽtia & primo quia per literas facultatis non grauatur ecclesia & sic non habet locum dispositio capituli mandatum cum sua materia de rescript. sed per mandatum de prouidendo bene grauatur vt dicit glos. not. in capitulo cũ aliquibus in ver. concedimus facultatem de rescript. li. vj. Secũdo differũt in alio quia cũ literæ facultatis dirigãtur ordinario prouisus vel receptus virtute earum censetur receptus auctoritate ordinarij ex quo sequitur quod si quis impetrat huiusmodi literas a papa pro se vt ordinarius habeat facultatem conferre sibi beneficium alias forte reseruatũ vel deuolutum cum dicatur recipi auctoritate ordinarij & non papæ per dict. cap. cum aliquibus vt dixi forte taliter impetrans non habet necesse facere mẽtionem de beneficijs quæ obtinet iuxta dispositionem clem. fin. de officio ordin. contrarium tamen in hoc tenet Ioan. mo. archi. & moder. in dicto capitulo cum aliquibus mouentur bona ratione quæ & mihi placet videlicet quia per literas remouetur impedimentum propter quod ordinarius conferre non poterat & sic per eas præparatur via ad obtinendum beneficium vnde idem ius
123 debet esse de termino, † quod de via quæ ducit ad terminum .l. oratio .ff. de spons. & in regula cum quid cũ vul. facit etiam bona glo. in .c. si apostolicæ in glo. pe. de præ

ben.li.vj.dico ergo circa istã materiam secundã differen
tiã veram esse in se licet illatio nõ sit vera per supradicta
124 ex quo dicto ĩfero,† ꝙ si pro iussus auctoritate mere aplẽ
cẽ concurrit cũ nominato ꝑ literas facultatis certe aplĩ-
cus ꝑfertur nominato arg.c.hi qui &.c. si a sede, de præ-
ben.li.vj.quod absq; dubio procedit si vtraq; prouisio re
periatur facta eadem die tunc enim neutro eorum posiĩ
dente ille cui papa prouidit propter eiusdem maiorem ꝑ
rogatiuam erit alteri præferẽdus vt in dictis iuribus sed
si nominato per literas facultatis facta sit prius prouisio
tũc præfertur apostolico postea prouiso prout tenet Per.
de ancha.consil.ccxv.incip.scripsit papa alias si nomi-
natus per talem facultatem cõcurrat ad præbendam va-
cañ.cum impetrante apostolico tunc impetrans aplĩcus
præfertur nominato quia papa concedẽdo literas facul-
tatis ꝑp hoc non ligauit sibi manus nec videtur a se pote-
statẽ conferen.abdicasse.c.dudum de præben.li.vi.& ita
tenet rota in antiquis decis.lv.incip. nota ꝙ vbi aliquis
quam sequuntur moder.in tract.benefi.in.xxix.q.iij.par
tis col.j.& ista sunt notan.ad nominatos per reges Hispa
niæ virtute indulti apostolici vt non præferantur impe-
trantibus seu expectantibus aplĩcis nisi aliud caueatur in
indulto regũ iuxta cuius tenorem & continentiã iudicã
dũ est.c.porro &.c.recipimus de priuil. ratio summitur
expræmissis & magis specificę ex hoc quod sequit videli
cet quia in ista nominatione præfati reges & alij haben-
tes similia indulta sunt delegati immo potius nudi mini-
stri papæ iuxta illud quod dicit Io.An.in.c.ij.de ꝑben. li.
125 vj.†quotiẽs papa ex priuilegio trãsfert iura spiritualia in
laicũ nõ execrat illa nec sunt in laico vt fundata in ipso
sed vt in ministro & agente noĩe papę ad quod facit bo.
tex.quẽ ibi ad hoc ponderat.d.An.in.c.cũ apostolica de
his quæ fiũt a pla.Nec obstat si diceret ex quo sunt nudi
ministri, vt supra ergo videtur ꝙ nominatus per eos cau
sat ius a papa non ab ipsis nominantibus arg.l.si quis Ti
tio ,ff.de legat.ij. & sic potest dici nominatus per papam
quia is facit cuius nomine fit seu cuius auctoritate & man
dato actus explicatur capitulo mulieres in fine ,de senten
tia excommunicationis quia ad hoc respondetur ꝙ
taliter nominatus consequitur ex tali nominatione

saltem facultatem ad obtinendum plenum ius in beneficio perficiens, facto & ministerio personæ ecclesiasticæ scilicet exequutoris vnde apparet ꝙ aliquale ius præparatorium saltem causat nominatus a nominante argumento, l. oratio. ff. de spons. prout etiam dicitur in iure quod quæritur ex præsentatione patroni quo mediante peruenitur ad institutionem & similiter in electione per quam ante confirmationem quæritur ius prosequendã electionem ad obtinendum plenum ius per confirmationem, vt tenet glos. ordina. in capitulo nosti. & ibi Inno. & in capitulo ex transmissa de election. ponunt domini de rota deci. ccccxcij. incip. cum ad capitulum in nouis hoc modo intelligentes glos. in capitulo quanto. lxiij.

126 distinct. † An autem reges vigore talis indulti possint nominare ad præbendas vel dignitates reseruatas puto ꝙ non nisi aliud exprimatur in indulto & hoc propter decretum appositum circa beneficia reseruata ratione cuius videtur papa voluisse habere pro illicito quicquid in contrarium fieret absq; sua licentia speciali argu. capitulo dilecto ad finem versic. nisi forte de præbend. & quæ notat Felyn. & moder. in capitulo cum accessissent de constitutio.

¶ Sciendum tamen est ꝙ in curia non derogatur indulto dictorum regum quoad canonicatus & præbendas graduatorum in ecclesijs cathedralibus & metropolitaṅ. Castellæ & Legionis nisi ad eorundem regis & reginæ

127 instantiam, † sed quid si rex habet indultum nominandi tot idoneas personas in tot ecclesiis & regnis habeat aliud indultum consimile pone ꝙ nominant quilibet eorum de per se ad eandem præbendam in genere puta ad primam vacaturam in certa ecclesia quis vel vter eorum præferatur dico ꝙ si in altero indulto caueatur ꝙ nominati vel nominanḋ. ab eo nominatis & nominãdis ab alio præferantur. tunc casus est clarus & satis est ꝙ ita principi placuit. §. sed quid princip. insti. de iur. natu. glos. in lege relegati. ff. de pen. alias cessantibus prædictis clausulis antelationum prius nominatus per vnum præfertur alteri postea nominato in assequutione primæ præbendæ vacandæ. prout sentit rota decisio. dccclxxxj. incipit. Papa in antiquis, sed an taliter nominati

per reges præferantur scriptoribus apostolicis vel alijs officialibus & in hoc non potest dari certa responsio quia inspiciendus esset tenor indulti & priuilegiorum & iuxta illum iudicandum dicto capitulo accepimus de fi. instru.&.c.porro de priuil. tamen tépore Iulij papę.ij. vt audiui a domino Guiliel.cassador cum quo ista cõmunicabam, fuit iudicatũ in rota pro nominato per regem Hispaniæ contra scriptorem apostolicum propter clausulas fortiores contentas in indulto concesso regibus Hispanię per Alex.Pap.vj.in quo voluit ꝙ nominati per indultum præferantur omnibus alijs exceptis.x.familiaribus suæ sanctitatis in cancellaria describendis, & licet idẽ Alex.concesserit scriptoribus apostolicis pręrogatiuas descriptorum non tamen censetur voluisse pręferre eos nominatis per indultum arg.c.tibi qui de rescrip.lib.vj. & ca.super eo de officio del.cum similibus. Et prædicta minus dubium haberent quando regibus nõ solum fuisset concessa facultas nominandi sed etiam conferendi beneficia quod papa facere potest quia tali casu etiam prouisio papę facta in specie non valeret vt exemplum refert specul.in titulo de legato.§.nunc tractemus vers.sed nunquid legatus &c. vbi dicit ꝙ ex quo rex Francię prætendebat habere collationem præbẽdarum ecclesię Lauden.licet papa Nicolaus contulisset ibi quandam præbẽdam quam ante suam promotionem obtinebat nihilominus rex eam alteri contulit talia enim beneficia grauari non possunt.& est aduertendum ꝙ reges pluribus modis possunt de beneficijs ecclesiasticis disponere ex licentia sedis apostolicæ primo tanq̃ patroni prout faciunt reges Castellę Legionis & Galliciæ de quibus loquit' tex.in ca. cum longe.lxiij.distinct.& hoc priuilegium quod in sola præsentatione consistit est cõmune omnibus etiam inferioribus nobilibus habentibus ius patronatus de quibus vna regula cancellariæ specialiter loquitur, Secundo mõ competit regibus facultas nominandi vt superius est dictũ in qua noĩatione multa specialia inducta sunt q̃ differunt a p̃ntatione prout latius circa hoc diuagat' Cosmas glosator pragmaticæ sãctionis præsertim ĩ ti.de ele.& de collatio. Tertio mõ cõpetit regibus ista facultas per viã collationis & ista fuit multum vsitata antiquis temporis.

bus de quibus loquitur collecta in capitulo cum dilecta in prin.de conceſſ.præbend.& tale priuilegium conferen di beneficia habuit ab antiquo rex Angliæ vt refert Ol- dra . in conſil . j. in ſecunda columna & Bald.in leg.re- ſcripta in ſecunda columna.C.de præci.impera.offe.quo loco dicit idem de rege Vngariæ & iſtam eandem facul- tatem Hadrianus papa conceſſit Karolo Francorum regi vt patet in.c.Hadrianus el.ii.cum ſeq.lxiij.diſt.& ſpeciali ter in eccleſia carnoteñ.dicti reges conferunt beneficia. vt dicit ſpecul.in titulo ne ſede vac.in fi.& compoſtel. in c.ꝙ ſicut col.fi.verſi.nunquid ille de electio. & de dictis regibus Franciæ loquitur tex.in.c.dilectus el.iij.de præ- ben.ibi ex donatione regis præbendarum collationem haberet &c.Et ꝙ conferant decanatus tenet Io. Andr.in d.c.dilectus dum allegat tex.in.c.cum inter in parte de- ciſa de conſuet.& eandem facultatem conceſſit Leo pa- pa Ottoni theutonicorum regi vt dicit glo.in.c.imperiū x.diſt.& rex Apuliæ eandem facultatem habuit vt dicit glo.in ſumma .xvj.q.vij.& de iſtis regibus pariter & de imperatore habentibus dictam facultatem loquitur Io. Andr.in.ca.is cui de præbend.li.vj.& dicit ſpecul.in ti. de præben.§.reſtat verſi.item nota &c.ꝙ imperator ha- bet priuilegium (quod aſſerit vidiſſe bullatum) ꝙ in qua- libet eccleſia Alemanię poſſet facere vnum recipi & ibi Io.And.dicit idem de regibus Francię& Angliæ & talia beneficia ſic ad reges pertinentia dicuntur hodie rega- lia vt patet in conſtitutionibus regis Francię .x.&.xj.refe runt moder.in tract.bigamiæ.q .v. in quibus expectati- uæ locum non habent vt not.glo.magna in titulo de An natis .§.item ꝙ dicta in ver. regaliæ in pragmatica & tra dunt moder.in tract.beneficia.in ſecunda parte.q.xxij.in quibus facultatibus propter euitandum ſcandalum re- ges manuteneri deberent vt dicit Io.An.in .c.ij. de præ- ben.li.vj.& circa hoc ſufficiant hic.

129 ¶†Quarta forma principalis eſt, quando datur execu- tor ad prouidendum poſt negligentiam ordinarij,qui de bet facere mandatum,ſiue præceptum illi, ad cuius col lationem taliter ſcribitur,vt infra certum terminum cō- petentem prouideat impetranti . Quo elapſo, & illo in negligentia exiſtente extunc in ipſum exequutorē traſ-

fertur potestas prouidendi, vt est casus in.c. si capitulo de conceff. præben.lib.vj. Et ex hoc appatet ꝙ execu tor datus sub prædicta forma, differt ab executore dato simpliciter ad prouidendum in hoc, quia primus debet requirere prius ordinarium, anteq̄ possit ipse prouidere vt patet ex præmissis. Secundus potest per se absque ali qua requisitione ordinarij mandatum apostolicum exe qui, vt sentit Inno. & expressius tenet hoc Panor.in.c.su per eo.de offi.delega. An autem lapso termino re adhuc existente integra possit ordinarius purgare moram si ve lit parere mandato, vt supra sibi facto Inno.in.c. propo suit de concef.præben.tenet ꝙ nō.arg.c. literas eodem titu.&.l.mancipiorum.ff.de op.leg.pro quo facit, quia non debet posse ordinarius lapso iam termino vlterius variare in præiudicium executoris, cui honor est facere prouisionem, & fungi in hoc vice papæ arg.c. præcipi mus.lxxxxiij.dist. Hoc etiam videntur sequi moder.in.d. c.si capitulo, quę determinatio maxime procedit eo ca su, quando executor lapso termino pronunciaret se so lum debere exequi: quia vt dixi ordinarius semel exclu sus non potest vlterius variare. Ad quod benefacit, ꝙ di cunt Domini de rota deci. xxxv. incip. nota ꝙ vbi epi scopus in antiq. ꝙ per nominationem semel factam de aliquo excluditur episcopus a facultate iterum nominā di, quamuis primo nominatus renunciet dominationi de se factæ arg.l.apud Aufidium.ff.de opt.leg.

130 ¶ † Quinta forma est, quando datur executor ad proui dendum in euentū alicuius conditionis, puta si ad id ac cesserit episcopi, & capituli assensus aut alia similis. Et tūc pari modo potestas huiusmodi executoris suspenditur ī euentum illius conditionis, in tantum, ꝙ si interim ali quis alius obtineat prouisionem pure a papa, erit præfe rendus primo, vt probatur in.c.si pro te de rescrip.lib. vj.per quem tex.similem quęstionem determinat Oldr.

131 consil.ccxxxiij.incip.credo de iure. Vbi dicit, † ꝙ impe trans in forma speciali præfertur illi, qui impetrauit in forma pauperum in beneficio vacante ante purificatio nem conditionum, de quibus in literis pauperum, & ra tio est, secundum eum quia in potestate illius, videlicet superioris ex cuius facto ius causabantur fuit impedire

illud ante purificatas conditiones.l.qui Balneũ in .ff. re-
spõso.& in.l.qui potior.ff.qui poti.in pig.habe.prædictã
tamen illationem,q̃ feci supra,in principio istius formę
in vers. intantum &c.intelligo sane,& declaro dupliciter
primo,vt procedat,nisi in literis primis conditionalibus
esset clausula retrotractatiua, videlicet perinde ac si die
datę præsentiũ pbendã eidem,vel beneficium contulisse
mus.Et isto casu secuta purificatione conditionis,prim⁹
debet preferri secundo pure impetranti : Quia prouisio
primi propter subsecutam purificationem prouisio inq̃
ex post eidẽ per executorẽ facta perinde habetur,ac si tẽ
pore datæ facta fuisset,prout tenent domini de rota de-
cis.383.incip.si papa in nouis hoc etiam tenet card.in.d.
cle.cum ei quem de concess.præben.ita limitando dispo
sitionem illius tex.propter verbum perinde &c. Secũdo
eam intelligo,& declaro,vt procedat,nisi primus habẽs
gratiam cõditionalem impetrasset certum corpus bene
ficij,quia tunc præfertur secundo impetranti illud idem
beneficiũ ante euentum conditionis primi quamuis iste
secũdus impetret illud pure,dũmodo in sua impetratio
ne non fecerit mentionem de prima gratia illius primi
licet conditionali.A d quod facit bonus tex.in.c.ex parte
primo de offi.deleg.vbi secundũ cõmunẽ lecturã,vtraq;
gratia erat specialis:quia referebatur ad idẽ corpus be-
neficij & tñ papa ibi dicit q̧ si memor fuisset, se scripsisse
pro primo,nõ cõcessisset gratiã secundo.Et ita in termi
nis p illum tex.tenuit Domi.consi.cxvij.incip. super du-
bio.Quicquid dicat card.in.d.cle.cum ei quem,quia pri
mum est verius.De quibus tamen latius dixi in regula,
de publicandis resignationibus.

832 ¶ †Sexta forma est quando datur executor ad prouiden
dũ iuxta vel secundũ formã literarũ legati,prout qñ gra
tia legati confirmatur p papã in forma speciali,quo casu
censetur gratia papalis.c.si apostolicæ de pben.li.vj. ex
qua confirmatione sequitur iste effectus,q̧ si gratia lega
ti est nulla,vt quia simpliciter promisisset primum vaca-
turum,& nõ per viam,seu modũ reseruationis,& sic nul-
liter cum legatus non possit dare ius ad vacaturum,vt di
cit glos.in.c.si eum de præben.li.vj.per.c.dilectus filius
co.ti.in antiquis,vel quia reseruasset in fauorẽ alicuius

beneficium ius patronatus laicorum. Quod facere non potest de iure communi. c. dilectus de officio legat. cum concor. vel similibus casibus, gratia legati existente nulla, si papa ex scientia certa sub forma praemissa scribat, tunc gratiam nullam, firmam, & validam facit. Quia vt dixi iam censetur gratia papalis. Ipse enim solus potest sanare nullitates prouenientes a iure positiuo capitulo primo de transact. cum ibi notatis. Sanat autem siue sanare intelligitur, eo ipso quod confirmat ex certa scientia gratiam nullam. Arg. eorum quae notantur in capitulo secundo de scismat. & in lege quidam consulebant. ff. de re iudic. tradunt moder. in lege & quia. ff. de iur. omn. iudic. Sequitur & alius effectus ex huiusmodi literis. Nam licet mandatum legati de prouidendo super certo beneficio vacante, expiret ipso iure legato moriente, re integra, vt per Egidium conclusio. 541. incip. conclusion. & caetera. Praeseruatur tamen, & non expirat quando papa scribit in forma praemissa. Pari modo licet mandatum legati, re integra, expiret, ne dum per eius mortem, vt dicit Egidius, sed etiam finito legationis officio, quando ad collationem vacantis processum non extitit. Non expirat tamen quando papa confirmat talem gratiam, scribendo, vt supra secundum glos. in dicto capitulo si apostolicae. Tertius effectus est, nã mandatũ legati non potest necessitare canonicos ad recipiendũ aliquẽ contra statuta ecclesiae, & ipsius priuilegia vt per glo. not. in. c. pro illorum de praeben. & ponit Panor. in. c. cum in for. in glos. super verb. vltra numerũ in fi. de consti. illis tamen per literas papae sub forma praemissa derogatur. quod tamen late prosequitur. D. Pet. And. in tract. de offi. lega. lib. iij.

83 ¶ †Septima forma principalis est, q̃ñ mandatur executori, vt illi, pro quo scribitur, prouideat de canonicatu, & p̃bendã eidẽ conferat cũ primũ eã vacare contigerit iuxta ea, q̃ habentur in. c. abbatẽ de rescript. Pro cuius declaratione notandum est, quia secũdum aliquos solet poni in huiusmodi mandato, vt prouideat de canonicatu statim, prout ponit glos. quae vtitur his verbis in hac forma. in. c. si clericus in verbo postea de praeben. lib. vj. vnde non immerito potest dubitari, quid si in literis non exprimat

illa verba, de canonicatu statim &c. circa quod sunt no-
tandæ variæ opiniones, sed finaliter standum est stilo cu
riæ, quæ habet, vt executor possit de canonicatu
prouidere in tali casu, sed ita demum, quando in literis
adest clausula videlicet non obstante certo canonicorũ
numero, alias minime. Quia in dubio papa non præsu-
mitur voluisse rumpere certum numerum in illa eccle-
sia nisi aliud exprimat secundum compost. in .c. eam te.
de rescript. Nihilominus Domin. & Petr. de Ancha. quos
simpliciter refert, & sequitur Francus in. d. c. si capitulo
tenent procedere dictam conclusionem de mero iure,
quamuis stilus id non haberet. Mouentur ista ratione,
quia quando in literis aliud non exprimitur, non vide-
tur includi ecclesia habens certum numerum .c. pro illo
rum de præben. Consequenter non potest executor pro
uidere de canonicatu in ecclesia numerata, ex quo literę
illam non includunt arg. c. si. de præben. Quid autem e
conuerso an executor possit conferre præbendam ante
quam vacetur. Dico, ꝙ certam conferre non potest,
neq; aliquem processum super ea facere vt probatur in
c. ne captandæ versi. ꝙ si fecerit de concess. præben. lib.
vi. Vbi probatur, ꝙ si executor ad prouidendum expe-
ctanti de beneficio vacaturo certum beneficium nondũ
vacans suæ prouisioni reseruet, inhibeatq; &c. Talis re-
seruatio, & processus inde secutus non valent ex defe-
ctu potestatis ipsius executoris, qui non potest reserua
tionem facere super certo beneficio nondum vacante, &
ideo huiusmodi sua reseruatio tanq̃ nulla non afficit il-
lud beneficium, quominus eueniente vacatione possit
ordinarius de illo disponere, vt est casus rotundus in. d.
c. ne captandæ. Quem tex. ad hoc vltimũ dicit esse singu
larem Roma. cons. cccxxxv. incip. circa primũ in .iij. col.
Sed primum vacaturum bene potest in genere reserua-
re, & secundum, siue etiam vlterius si hoc illi competit
ex beneficio literarum, vt dicit tex. in. c. exequutor de cõ
cess. præben. li. vj. ratio differentiæ inter prædicta ista est
quia primo casu timetur, & subest votum captãdæ mor
tis illius, cuius præbenda seu beneficium sic in specie re
seruatur. Quæ ratio cessat in .ij. casu. vt patet in dictis iu-
ribus, & ponit Egid. in simili casu conclusione .588.

¶ † Octaua forma est, per q̃ deputantur executores ad cõpellendũ puta, quando dat executor, vt compellat ordinarium, ad faciendum, ꝙ sibi mandatur. Ad cuius euidentiam sciendum est, ꝙ executor taliter deputatus non potest prouidere seu instituere, sed solummodo excommunicare obedire nolentes vt dicit glos. & latius do cto. in. c. Abbatem de rescript. Item non potest ĩ possessionem mittere secundum glos. ibidem ratio est, quia inducendo in possessionem per indirectum, & in quandã consequentiam prouideret, iuxta illud, quod norant cõpost. & Io. Andr. in nouella in. c. transmissa de electio. dicentes, ꝙ inuestitura, quæ fit de beneficio non præcedente collatione, habet vim collationis. Ad quod bene facit tex. in. c. pro illorum, ibi inuestiuit de præben. Istud idẽ tenet Roma. consil. 337. incip. quoad primum. Sed cum prædictus executor non receperit facultatem conferendi, ergo non poterit in possessionem mittere, quia ad positionem sequentis ex præsumpta intentione illud agentis, sequitur positio necessarij antecedentis. l. ad rem mobilem iuncta. l. ad leg. ff. de procura. Sed sic est, ꝙ inductio in possessionem canonicatus, & præbendę, seu alterius beneficij, non potest fieri absq; eo, quod procedat canonica collatio, & institutio, vt in regula. j. li. vj. Ergo sequitur ꝙ talis executor ad compellendum, qui prouidere non potest vt dixi, non potest etiam inducere in possessionem virtute sui mandati, nisi aliud in eo dicatur & ex hoc est lata decisio rotæ in nouis titu. de conces. præben. xv. alias numero. 439. Item fuit dubitatum vtrum inductio in possessionem &c. Vbi plures rationes pro, & contra allegantur, tamen maior pars conclusit, ꝙ dictũ est & ita sæpe temporibus meis practicatum fuit. Et ex prædictis patet vna differentia inter executorem ad pro
135 uidendum, † & istum, qui datur ad compellendum. Nã iste prouidere non potest, nec in possessionem inducere, vt supra sed ille bene potest, vt dicitur in prædicta decisione. Est & alia differentia: Nam per solam præsentationem mandati de prouidendo factam per executorẽ ad prouidendum capitulo, & canonicis ad quos prouisio expectat, seu alteri ordinario collatori afficitur præbenda, ita vt si alteri conferatur, non valet collatio, seu

teretur natura constitutionis, vt statim liget etiam ignorantes, intelligo inquam, procedere, quoad nullitatem actus, qui in contrarium geritur, sed non quoad pœnam quæ non ligat ignorantes, vt vult glos. notabil. in ver. exnunc in clem. ij. de hæreti. Idem notat Lapus in clem. j. de electione & Panor. in proœmio clem. Reperitur alia differentia, & sic tertia inter prędictos executores. Nā illi, qui dantur ad prouidendum, debent esse qualificati, prout requirit. c. statutum de rescrip. li. vj. Quia vt plurimū tales executores dantur cum clausula videlicet vocato dicto. A. & alijs qui fuerint euocandi &c. maxime, quando beneficium, super quo scribitur, est iam plenum. Quo casu sunt veri iudices, quia debent procedere, vocata parte, & cum causæ cognitione. c. exhibita de iudic. consequenter in talibus executoribus habet locum dispositio d. c. statutum tam quod personas, q̄ quoad loca, prout expresse firmat decisio rotæ in nouis. 370. incip. ex hoc. Et idem procedit in subexequutore, cui non potest committi aliquid, q requirat causæ cognitionem, cum potestate assumendi officium iudicis, nisi sit qualificatus vt s. prout ponit alia decisio. 99. incipien. Nota quod exequutor in antiq. Et ita conclusit rota de mense Nouemb. 1537. in vna Abulen. iniuriarum coram R. P. D. Ioanne Mohedano. vbi plus voluerunt Domini, q hoc procederet etiam, si sub exequutori esset data potestas mixta: quia debet attendi dignius, vt latius dictum fuit in informationibus, in scriptis, quas breuitatis causa non refero.

137 †Nudū autē ministerium simplici presbytero, aut clerico potest demandari, secundum Dominos, vbi supra. arg. l. statu liberam. §. fi. ff. de statu lib. sed ista omnia cessant in exequutoribus, qui dantur ad compellendū: quia tales sunt nudi ministri & meri executores in compellendo ordinarium. Et per hoc potest dici, q in eis non vendicat sibi locum dispositio. d. c. statutum. Et hoc modo intelligo vnam decisionem in nouis. 369. incipien. si in forma, quamuis præfata decisio videatur innuere idem in executoribus ad prouidendum. Quod satis posset procedere in executore simpliciter dato ad prouidendū de beneficio iam vacante, & per neminem occupato. Alias si haberet assumere partes iudicis, tunc procedet, q su-

perius dixi. Et hoc modo possunt reduci ad concordiam præfatæ decisiones. De quo tñ videnda sunt, quæ tradũt moderni post glos. in cle. j. de offi. vicarij, & quæ dicit vt talis in tract. clausularum Fely. & alij, in. c. fi. de præsum. & in. c. de cætero de re iudi.

138 ¶ † Nona forma est executorum, qui dicuntur mixti videlicet partim ad prouidendum, & partim ad compellendũ, prout quando datur exequutor, qui illum pro quo scribitur in canonicum recipi faciat per ordinariũ, vel capitulum, & de præbenda, si quæ vacat, alioquin de vacatura prouideat. Iste executor ideo dicit mixtus, quia in aliquo participat de executore ad prouidendum, & in aliquo de exequutore ad compellendum. Nam sicut executor ad prouidendũ nihil facere potest ante p̃ntationẽ literarũ, vt notat Io. An. in. c. duobus de rescrip. li. vj. cum multis alijs iuribus, q̃ allegat decisio rotæ in nouis. 459. incip. circa tertium eodẽ mõ executor mixtus non potest exequi gratiã, neq; aliquem processum fulminare ante p̃sentationẽ literarũ, vt probat tex. iuncta glo. & ibi Archi. in. c. tibi qui eo ti. & li. qui tex. ponit formam executoris mixti. Secundo conuenit cum illo, quia sicut datus ad prouidendum debet esse qualificatus vt superius dixi in forma pręcedenti, ita & iste mixtus, quia non habet nudum
139 ministerium, vt dixi facit ad hoc bonum simile. † Nã licet a meri executoris sententia non appelletur regulariter. l. ab executione. ff. de appel. tamen a mixto bene appellat, eo quod tunc nõ habet nudum ministeriũ, sed procedit ad executionem, cum aliquali causæ cognitione, iuxta notata in. c. quoad consultationẽ de re iudi. & in. l. ab exe
140 cutione. C. quorum appe. non recip. † Præterea compositum ex duobus simplicibus assumit naturam simplicis dignioris, vt probatur in. c. tuas de arbit. & patet ex nota
141 tis per glos. in. c. vnico de iur. patro. lib. vj. † vbi dicit, q laicus patronus propter ecclesiam, seu clericum compatronum habet sex menses ad præsentandum facit. c. q in dubijs de conse. eccl. vel altar. Ex quibus patet, q executor mixtus, debet esse qualificatus, sicut executor ad prouidendum. Participat tamen etiam cum executore ad cõpellendum. Nam sicut per solam præsentationem literarum factam executori ad compellendum non afficitur

prebenda, nisi concurrat aliquid eorum, quæ statim sub iiciamsita & isto mixto requiritur vnum de quatuor, vt in ducatur affectio, videlicet, vel quod ordinario collatori intimetur per istum executorem, quod vult prebendam, seu beneficium conferre, aut quod illud sibi reseruet, seu quod illi interdicatur illius collatio, siue quod decretum interponat, vt est casus in.c. tibi q de rescript. li. vj. cu ibi not.

142 ¶ † Decimo, & vltimo pro declaratione præmissorum dubitari potest de aliquibus. Et primum vtrum executores huiusmodi gratiarũ possint committere exequutionẽ alijs faciẽdo subexecutores, quia habent iurisdictionẽ delegatam. Nam eorum materia ponitur in titulo de offi. delegati, vt patet in.c. si super gratia & in.c. is cui de offi. deleg. li. vj. ex quo datur intelligi, quod sunt delegati per illud quod dicit glos. in.c. j. eo. tit. & li. & in.c. tibi qui de rescript. vnde ex quo sunt delegati principis, possunt subdelegere. l. a iudice. C. de iudic. & in.c. cum causam de appel. qui autem, & quales possunt esse subexequutores in vim clausulæ cæterum dico quod debent esse clerici & licet vna decisio. 99. incip. nota quod exequutor in antiquis videatur requirere quod sint presbyteri seu curati tamen secundum stilum curiæ satis est quod sint simplices clerici prout attestatur alia decisio. 369. incip. si in forma in nouis ex quo infero quod purus laicus non potest prouidere

143 tanquam subexequutor in vim clausulæ cęterum. † Quia laicis de rebus spiritualibus nulla est attributa facultas. c. ecclesia sanctæ mariæ de consti. capitulo decernimus de iudic. & in.c. fi. de reb. eccl. non alienan. solus enim papa & non alius potest dare puro laico potestatem prouidendi de beneficio per illud quod notatur in. §. vtrum. 32. dist. vt dixi latius superius in fi. iij. formulæ.

144 ¶ † Ad vltimũ sub qua forma deputatur sub exequutores: rñdeo quod in hoc stilus discrepat a iure quia de iure cõi exequutor nõ potest subdelegare exequutionem generaliter oĩbus q fuerint requisiti, quod procedit, siue dicamus hmõi subexequutores esse iudices siue procuratores seu defensores aut exequutores quia oĩ casu nõ valet talis gñalis subdelegatio put expsse firmat La. alle. 127. incip. anastasi⁹ canonic⁹ idẽ tenet Do. cõ. 75. inci. i cã magistri &c. De stilo tñ & cõsuetudie aliter fuat quia mãdat generalr

Abbatibus præpositis archidiaconis &c. Qui quidem stilus prævalet iuri communi iuxta iura vulga. de quibus plura ponit Belenzinus in tract. de charitati. subsi. & ista pro præsenti epilogo sufficient quę quis in. ij. mea ęditio ne longe magis copiosę fuerint scripta tamen quia illę vigiliæ vna cum alijs multis mihi furto substractis periere̅t Patauij, vt in principio dixi ista quæ gratis vobis offeruntur quamuis breuiter scripta displicere non debent quæ in prima mea compositione Romæ composui q̄uis propter magnam congeriem rerum quæ in secunda co̅positione feceram primam æditionem quasi iam derelictam habuit fateor tamen ingenue hæc exigua esse atte̅ta materia subiecta expectatiuarum & mandatorum quæ in magno pelago versat quam ob rem in secu̅dis co̅mentarijs meis tunc ex consilio Reuerendissimi patris domini mei Laurentij Puccij cardinalis sanctorum quatuor ad triginta formulas dilatatis magnam accessionem feci sed cum illa male perdita fuerint cogor modo ex repudiatis quisquilijs cibum sumere ne in totum laboris mei memoria pereat. Nam restaurare de perdita hoc te̅pore propter innumerabiles occupationes meas impossibile quodammodo videtur si quid tamen hic minus aptę scripta erunt dabit veniam lector cum ociu̅ defuerit ad corrigendum quam quidem negligentiam spero me in illo arduo opere regularum compensare.

De rescriptis. Capus Primum.

1 Excommunicatus potest impetrare rescriptum cum sit actus extraiudicialis.
2 Impetratio rescripti est præambulum ad iudicium.
3 Rescripti impetratio conceditur quibus denegatur iudicij prosecutio & rescripti impetratio considerari potest dupliciter. ibidem.
4 Verba ipso iure priuationem rei denotant.
5 Illud verbū ipso iure non inducit ipso facto priuationē.
6 Notorium vbi punitur ipso iure sententia declaratoria non requiritur.
7 Episcopus licet notorie sit homicida nō tm̄ debet deponi
8 In notorijs citatio & ordo iuris requiritur.
9 Differentia est magna an actus sit nullus ipso iure vel an nullandus.
10 Verbi ipso iure effectus, ꝙ vbi res non est de se transmissibilis ad hæredes transmittitur.
11 Difficilius est impetrare, q̄ agere.
12 Filiusfamilias rescriptum potest impetrare.
13 Differētia nulla est inter impetrare, & agere si loquimur in delegato per rescriptum.
14 Excommunicato prohibitum est impetrare & agere.
15 Peccator ad gremium matris ecclesiæ reuertitur rubore suffusus.
16 Excommunicatus repelli potest a limine iudicij.
17 Diuinare licitum est vt iura concordentur.
18 Contraria qn̄ sunt difficilia cogimur rn̄dendo diuinare.
19 Motus proprius licet multum operetur, non tamē inducit habilitatem personæ.
20 Differentia est inter processum & rescriptum.
21 Rescriptum delegatoriū a tpe p̄ntationis accipit robur.
22 Rescriptum etiam post p̄ntationem non dr̄ de processu
23 Citatio dicitur de processu non autem libellus.
2 Processus dicitur totum illud qđ in iudicio ventilatur.
25 Aliud est esse perusinum aliud de perusio.
26 Præces per quem porrigantur non refert, sed refert per quem fiat præsentatio in iudicio.
27 Rescripti impetratio est actus extraiudicialis.
28 Impetrare & iudicio prosequi paria sunt.

29 Dictio non valet importat nullitatem actus ipso iure.
30 Quando verbum non valet de per se indefinite ponitur non intelligitur ipso iure, declarando vt nu. 31.
32 Non inspicitur modus intrandi religioné, sed effectus.
33 Extensio de casu ad casum admittitur etiã in pœnalibus.
34 Excommunicatus si pro alio rescriptum impetret valet.
35 Excommunicatus pro se & pro alijs imperrare potest.
36 Statutum permittens bannitum impune offendi, debet intelligi tam in rebus q̃ in persona.
37 Excommunicatus ꝓhibetur ne possit esse in iudicio propter communionis periculum.
38 Excommunicatus substituere procuratorem non potest.
39 Auditores rotæ dicuntur ordinarij in cognoscendo, & delegati in sententiando.
40 Continentia causæ non debet diuidi.
41 Probitas vnius ex testibus supplet defectum alterius.
Auditores Rotæ antiquitus solum causas audiebãt, & papæ referebant, qui postea sententiabat, vel delegabat causam, ibidem.
42 Tex. simpliciter de excommunicato loquens de maiori intelligi debet.
43 In actu impetrationis rescripti nullum vertitur periculum communionis, sed fit præparatorium ad futuram communionem.
44 Sola rescripti impetratio excommunicato etiam maiori non denegatur.
45 Quando excommunicatus impetraret cum non excommunicato in re diuidua, tunc bene valet rescriptum.
46 Non excommunicatus qui potuit de per se sine excommunicato impetrare rescriptum videtur reddere se inhabilem si cum excommunicato impetrat.
47 Ex persona habili in re inseparabili debet valere rescriptum impetratum cum inhabili.
48 Instrumentum confectum per duos notarios quorũ alter est falsarius sustentatur ex persona notarij habilis.
49 Excommunicatus carceratus potest impetrare rescriptũ pro redemptione sua.
50 Appellatio est quædam defensio & leuamen grauati.
51 Incarcerato pro culpa sua non est subueniendum.
52 Clausula annullatiua quando ponitur in aliquo actu con

sensus partium nihil operatur circa illum.
53 Clausula annullatiua inducit formam, & nu. 60.
54 Formæ introductæ de cõsensu partiũ non põt renũciari.
55 Rescriptum vbi est nullum ipso iure oppositio partis nihil operatur.
56 Formæ a lege inductæ in fauorẽ alicuius põt renũciari.
57 Clausula annullatiua apposita in aliqua dispositione nõ alterat eam, sed eius sequitur naturam.
58 Iuramentum est vinculum dei.
59 Qñ partes põt clausulæ annullatiuæ renũciare, & qñ nõ.
60 Cautela pro iudicibus non habẽtibus iurisdictionem vt eam consequantur & actum validem.
61 Rescriptum de iure antiquo ab excommunicato impetratum non valebat.
Intellectus. c. dilectus. de rescrip. ibidem.
Careat verbum intelligitur ipso iure. ibidem.
62 Reus qui excommunicatum repulit non potest eum corã eodem iudice reconuenire.
63 Processus factus per excõmunicatum coram ordinario valet anteq̃ opponatur.
64 Clausula in suo robore duratura nihil noui inducit.
Nouus intellectus ad istum tex. hic cum nu. seq.
65 Motus proprius non habilitet personã quõ intelligatur.
Difficultas cõtrariorũ cogit nos ĩ rñdẽdo diuinare. ibidẽ
66 Iurisdictio delegati odiosa est, quomodo intelligatur.
67 Appellatione iurisdictionis venit delegata.
68 Verba ĩ dubio dñt ĩtelligi iure ordinario nõ extraordina.
69 Iurisdictio delegati est accidentalis, ordinaria vero est naturalis.
70 Iurisdictio ordinaria est perpetua.
71 Actiones ciuiles quia a lege proueniunt prætorijs sunt potentiores.
Pauperi testi minus creditur q̃ diuiti. ibidem.
72 Excommunicatus non potest impetrare rescriptum in causa inquisitionis.
73 Paria sunt personam nomine in rescripto vel ꝙ verba rescripta in ea verificari possint.
74 Excõicatus in casu inquisitionis impetrare non potest.
75 Excõmunicatus impetrans in causa inquisitionis ad hoc tendere præsumitur vt crimina detegantur.

76 Excõicatus non poterit ĩpetrare ꝓcuratorio noĩe alteri⁹
77 Nec inspici debet per quem actus expediatur, nisi in quẽ effectus actus dirigitur.
78 Vbi est concursus plurium personarum ibi periculosior est conuersatio.
79 Non omnium quæ a maioribus nostris disposita sunt ratio reddi potest.

1 IPso iure ꝛc. †Pro ratione dubitandi istius text. considera vnum motiuum satis vrgens, quia videbatur ꝙ excommunicatus possit rescriptum impetrare cum sit actus extraiudicialis: vt in.c.ex parte.el vltimo de rescrip. Et extraiudicialia excõmunicato non denegantur.c.veritatis. de dolo & contu. vbi no.Abb.& alij.l.cum quidam.ff.de pœnis.Moder.re
2 pe.hic respondent† ꝙ rescripti impetratio est prçambulum ad iudicum ꝙ excommunicatus exercere non potest c.intelleximus.de iudi.& ideo prohibito consequẽti prohibetur, & antecedens per quod peruenitur ad illud.l. oratio.de sponsa.
¶Sed considerandũ est diligenter circa hoc: quia ista ratio quam faciunt Moder.non videtur vera ex eo, quia licet rescripti impetratio præambula sit ad iudicium, ta
3 men est præambulum diuisibile & non necessarium, pater quia multis conceditur rescripti impetratio quibus denegatur prosequutio iudicij:vt est glo.in.l.j.C.de prec.impe.offe.cum alijs quæ dicam in.ij.no. Et sic prohibito iudicio antecedens ad iudicium non ꝓhibetur ex quõ in eo concurrit diuersa ratio,& maxime quando non est præambulum necessarium.arg.eorum quæ tradit Ias.in l.& si prætor.in.j.no.ff.de offi.eius.
¶Et ideo pro resolutione attẽde ꝙ rescripti impetratio potest considerari dupliciter, vno modo ad extraiudicialia mera,& talis impetratio prohibita nõ censetur excomunicato, alio modo circa iudicialia, & tali casu excommunicatus impetrare non potest, vt hic, ratio est quia rescriptum dicitur de actibus iudicialibus:vt in.c.quoniã. de proba.& equiparatur libello:vt tradit Io.an in.c.dudum.el.ij.d elec.& in.c.ij.super.ij.glo.de dila.& in.c.cũ super.de concef.præben.tenet Domi.in.c.ij.in.ij.col.ſ.

eo.& sic non est verum, vt dicūt Moder.ꝙ sit actus extra iudicialis neqꝫ tex.in.d.c.ex parte probar.Nam quamuis rescripti impetratio extra iudicium fiat, per illud tamen datur iurisdictio in habitu ante præsentationem:vt not. in.c.super eo.de appel.& in.c.pastoralis.§.eo.& idem iudicatur de habitu reducibili ad actum quod de ipso actu l.penul.ff.de testa.mili.Itaqꝫ rescripti impetratio non potest dici actus mere extra iudicialis, sed potius mixtus, & sic ea ratione qua excommunicato prohibetur actus iudicialis eadem ratione actus mixtus denegatur.c. quanto.& quæ ibi not.supra de iudi. Quia vbi vnum propter aliud vtrobiqꝫ tantum vnum:vt dicit Abb.in.c. latores.de cleri. excom.mini.l.alteri.ff.de adimen.leg.& no.Ias.in.l.quominus.in vlti.no.ff.de flumi.& ista est rō decisionis istius tex.

¶ † Diuiditur & summatur iste tex.vt hic per Io.andre. & Domi.In tex.ibi ipso iure,ꝙ ista verba priuationem rei denotant absqꝫ aliqua prolatione sentētiæ exceptione vel ministerio hominis,ita istum tex.ad hoc no.Areti.in.l.si ambo.per illum tex.ff.de compensa.& vltra ipsum ad hoc idē no.Cardi.in cle.i.in ver.duro.in.v.no.de hære.& in cle.fin. in prin.in.iii.no.de vita & hone.cleri.& ante ipsos glo.fi.in cle.i.de rescrip.& ad hoc idem istum tex.inducit Maria.soci.in.c.i.in vlti.no.de re iudi.& Domini.in.c.fi.in princ.j.de præscrip.& hoc per viam regulæ tradit Bart.in.l.i.ff.de his quæ notan.infami.& in.l.me ius.§.duobus. nota.iii.ff.de lega.ii. Areti.in.l.vnica.in.ii.col.C.si aduer.liber.cum simi. vt per Moder.Perusinos in.c.quam sit.§.cæterū.j.de elec. Quibus adde tex.in.l.fi.C.loca.iuncta glo. in ver. cadunt. & quod dictum est de dictione,ipso iure,idem est dicendū de dictione ipso facto:vt est text in.l.i.C.quib. ex cau. ser. pro præ.lib.accep.quod no. Archi.in.c.felicis.super verbo infamis.j.de pœnis.& Bar.in.l.i.in ver. secundo videndū. ff.de his quæ notan.infa.& in summa ista est vera conclusio ꝙ ista verba important sententiam iuris sine ministerio hominis:vt est tex.vltra prædictos in auc.de rap.muli.col. ix.& in.l.seruitutes.la.i.in princi.ff.de seruit.& in.l.si ita sit scriptum.de leg.i.& in.l.qui bis.de verbo.obli.& in.l.interdum.§.fi.ff.de ope.liber.& in. §.sin autem.instit. de hære. quæ ab intest.& in.l.siquis vsumfructū.ff.de vsufruc.lega. & in.l.si ego.§.si res.ff.de iure do.& in.l.penul.C. de inof.

testa, quæ iura notare debes: quia non reperies in communibus repertoriis. Et licet alia plura iura ad hoc ass accumulaueram, breuitatis tamen causa ista sufficient.

¶ Sed modo aduerte: quia contra istam conclusionem videtur tex. in contrarium in. c. licet episcopus. ī. de præben. in eo. lib. vbi ꝓbatur, ꝙ licet aliquis sit priuatus ipso iure primo beneficio curato per assecutionem secundi: vt in. c. de multa. de præben. tamen ibi tex. requirit citationem & sen-
5 tentiam hominis ergo non est verum † ꝙ per istud verbum ipso iure inducatur ipso facto priuatio a iure sine sententia hominis vt dicit Bart. & prædicti docto. pro qua opinio. faciunt ea quæ congerit Ias. in. §. in bonefidei numero. 77. instit. de actio. & quæ dicit Bar. in. l. scimus in prin. per illum tex. C. de inoffi. testa. ad idem est tex. in l. prætor. §. emancipatus filius. ff. de colla. bon. vbi istud verbum ipso iure non operatur sine ministerio hominis & de hoc etiam est tex. in. c. auditis & ibi glos. de electio. vbi electio quæ ibi irrita ipso iure dicitur exponit ibi. i. irritanda & sic cum ministerio hominis & licet tex. in. d. c. licet videat posse resolui ex his quę tradit Fely. alia adducens in. c. in nostra in. xxxvj. corr. de rescript. in. iij. colū. & in. c. cum olim in. vij. columna in ver. etiam multa de reiudi. alia tamen iura superius allegata non ita resolui possunt & ideo potest ad illa iura generaliter & sub distinctione responderi ꝙ iura quæ dicunt requiri sententiam intelligantur de sententia declaratoria priuationis, quæ semper in criminibus inducentibus priuationem ipso iu-
6 re necessaria est quoad effectum, † vt crimen puniatur & pœna exequatur vt latæ tradit Fran. Curtius in consi. xx. col. x. ver. confirmo & col. xj. & de hoc est tex. in. c. cum secundum. ī. de hæret. & hoc procedit vbi delictum est occultū secus vero vbi esset notorium talem incidisse in. l. punientem ipso iurę quia tunc nō requiritur aliqua sententia declaratoria & ita possunt contraria concordari ꝑ quo est notabilis doctri. Alex. post Bar. in. l. is cui bonis in j. col. nu. 19. ff. de verbo. obli. vel dicas ꝙ prædicta iura ꝓcedunt respectu pœnæ iuris quæ quando a lege imponūtur ipso iure non requiritur alia sententia secus vero est quo ad exequutionē realē & facti quia in tali requiritur bene sententia declaratoria & ita procedit tex. in. d. c. cū

ſecundum cũ alijs allegatis & ita in ſpecie declarat Do. in.c.j.de homi.li.vj.& ſequuntur moder.repet.videlicet Frãciſcus ripa.in.c.ſæpe nu.101.col.penul.de reſti.ſpo. & ante ipſos hoc tenet Bar.in.l.j.ff.de infami.& ita p hoc ĩtelliges dicta Bar.& Alex.in.l.ĩpera.ff.de iu.fiſci.& Car. in cle.j.per illum tex.in.xiiij.notabili de pœnis & ſic etiã iuſtificãtur ea quæ Deci.tradit in.c.j.in.ij.lect.in.vj.notabili de iudi.& ea quæ latæ tradit Iaſ.in.l.ſi quis maior in xiij.notabili.C.de tranſac.& Fely.in.c.Rodulphus ĩ.24. col.de reſcript.& in.c.irrefragabili.§.cæterũ de offi.ord. ¶Sed conſidera quia dictum Alex.in.d.l.is cui bonis videtur apud me dubium ex eo quia tex.in.d.c.cum ſecundum generaliter loquitur & contra Alex.eſt dictum Bal. in.l.maritus.C.de dona.inter vir.& vxo.& in.l.nam ita diuus.ff.de ado.& in.l.cũ frẽm.C.de his qb.vt indi. qbus
7 locis vult Bal.† ꝙ in notorijs requirit ſententia & iuris ordo & hoc pro regula tradit idem Bal.in.c.ad noſtram el.iij.de iu.iur.vbi vult ꝙ in notorijs pars eſt citanda & ſententia eſt ferenda & idem Bal.in.c.cum decorem.de vita & honeſt.cleri.& plura alia dicta Bal.pro iſta opi. adducunt moder.Bononieñ.in rubrica.ff.de falſ.in.vj. columna ver.quinimmo vnum audeo dicere & idem moder.plura cumulant in rep.l.de vno quoq; in.iij.col. ff.de re iudi.&c.¶Sed ad iſta omnia de facili poteſt reſponderi videlicet ꝙ procedunt quando priuatio non ẽ inducta a lege ipſo iure patet in exemplis adductis per Bal.de epõ homicida, nam ſecũdum cõmunem opi.de qua per Fely.& alios moder.in.c.ij.de reſcri.poſt Inno. in.c.cũ noſtris de conce.præben.homicida non eſt priuatus ipſo iure beneficijs ſed venit priuandus & ideo bene requiritur ſententia vt dicit Bal.ſecus tñ eſt in criminibus notorijs vel alijs factis pro quibus inducitur ipſo iure ſententia a lege quia iſto caſu procedit dictũ Alex.cũ alijs allegatis pro quo eſt doctrina Abb.in.c.cũ non ab hoĩe col.penul.extra de iudic.& ita ẽt reſ. luit dictũ.c.licit epiſcopus ſuperius allegatum idem Fely.in.c.prætea in.ij.col.de ſponſ.vel.iij.dicas ꝙ in notorijs citatio requiritur quando poteſt conſtare abſenti competere aliquam defenſionem ſecus ſi defenſio non competat ita dicit Abb.in.c.cum olim in.iiij.col.de ſen.& re iud.& in

.consil.iij.incip.Inter.in.vij. col. ver.ad.viij.q.in. ij. vol. & Soci.consi. iiij.incip.sup col.pe.in.iij.vol.& reassumit not.Deci.in.c.peruenit el.j.ver.circa istũ tex.de appel.& per hoc habes reducta ista contraria ad concordiam est bene verum ꝙ licet in casibus prædictis declaratoria requiratur non tamen est de necessitate vt dicit Bar.in .l.j. C.de the.li.x.quia vt dicit Fulg. in consil.148.in fi.declaratoria nihil noui inducit sed solũ excutit grana ex spicis. Tñ quo ad effectũ prędictũ.s.qñ factũ esset occultũ crederem esse necessariã: quia al's non posset haberi notitia priuationis inductæ a lege cum ista declaratoria dicat̃ quędam exequutio : vt colligitur ex dictis Barto.in.l.quæ sub conditione.§.fi.ff.de conditi.insti.plures tamen sunt casus in quibus talis exequutio siue declaratoria non requiritur, prout prosequuntur Moder.Bononien.in rubri.ff.ad legẽ corne.de fal.in.iiii.col.vbi per duas col.hoc disputant,licet ista in specie non adducant videatis ibi per eos.

9 ¶ † Non tamen est omittendum vnum circa prædicta: qa vltra declaratoriam,quæ in pœnis ipso iure inflictis requiritur sunt plures alii effectus iuris qui sequuntur ex priuatione inducta ipso iure a lege. Nam priuatus ipso iure nõ facit fructus suos,sed de perceptis tenetur siue extent, vel sint consumpti,& etiam tenetur de his quæ percipi potuerunt:vt tenet Ang.& Pau.de cast.in.l.i.per illum tex.C.de his quib.vt indi.declarando vt per gl.sing.in auc.incestas. in ver.innuere.C.de incest.nup. Et hoc non solum procedit in foro fori,sed etiam in foro poli:vt dicit Anto.Corse. nota.cclxiiii.incip.pœna vbicunq;.secus vero quando est aliquis priuãdus:quia interim facit fructus suos:vt late tradit Fely.in.c.de quarta.in.ix.col.de præscrip.cum aliis quę Moder.repe.adducunt in repeti.l.centurio.fol.xxxi.in.iiii. 10 col.nu.447.de vulg.& pup. † Item operatur istud verbũ ipso iure,ꝙ actus qui al's non transiret in hæredem fit tantum transitorius vigore istius dictionis,ita nouiter Bal.in l.i.§.insuper.de prohibi.feu.alie.per Fede.iunctis his quæ idem Bal.dicit in.c.l.§.domino.per illũ text.si de feu. fue. contro.inter domi.& agna.tradit Abb.in.c.fi.in.v.colũ.de dona.Iason in.l.omnimodo.in fi.C.de inoffic.testa.faciunt ea quæ de ista dictione scribit Soci.in consi.lxvi.visa.in pe. col.lib.iii.Item ista dictio operatur alium similem effectũ.

ꝙ in casu in quo requiritur citatio si apposita fuerit ista di=ctio non erit necessaria tex. est singularis in. c. reprehensibi lis. de appel. cum multis concor. quos adducit Maria. soci. in trac. cita. in. iii. colū. ver. xlix. casus. & reassumit Moder. Bononi. in repe. l. vnica. C. de rap. virg. fol. v. in. iiii. col. vbi plura allegat, quibus adde aliam notabilem decisionē Bal. in. l. iubemus. §. sane. nu. 7. C. de sac. sanc. eccle. & aliā per Fely. in. c. de hoc. in. ii. colū. de simo. quæ est etiā singularis. Postremo ad propositum istius dictionis ipso iure & simi=lium quam in iure vim quem etiam effectum habeant, & an per illam indicatur pœna absq̧ sententiæ prolationæ, vide quæ nouissime hoc anno in lucē sunt ædita ab Andr. Tiraquello super. l. si vnq̄. C. de reuo. dona. fol. cccxiii. quo in loco vltra peculiarem. d. l. si vnq̄. materiam istam de qua loquimur reassumit per ducentas paginas, quæ non cura=ui recensere: quia moris mei non est materias transcribere de charta in papyrum, satis est quod ea quæ superius dicta fuerunt per eum tacta non sunt, quibus addere poteris.

11 ¶ † No. secundo vnum aliud ex isto tex. vltra doc. ꝙ diffi cilius est impetrare q̄ agere, patet quia impetratio hic facta ab excommunicato est ipso iure nulla parte non opponen te, & tamen si agit & non opponatur, valet processus. c. i. in fra de excep. Et sic patet ꝙ difficilius est impetrare q̄ agere, cuius tamen contrarium probatur aperte in. c. causam el. i. extra de iud. per quem tex. contrariam regulam facit Ioan. an. in addi. ad Spec. in tit. de rescrip. princ. §. rationem etiā.

12 in vlti. addi. & hoc ratione probatur, † quia filiusfamilias potest rescriptum impetrare sine consensu patris, & tamē agere non potest: prout late probāt domini de rota in de=ci. clxxv. in tit. de rescrip. in nouis. Mouentur inter cætera, quia non refert per quem preces porrigantur imperatori, alleg. tex. vbi clarius ista regula colligitur in. l. vniuersis. C. de præci. impe. offe. & hoc idem affirmat Egidi. de bellame ra in deci. dccl. & pro ista opi. benefacit dictum Alex. in. l. libertus. la. ii. in ff. de in ius vocan. vbi dicit ꝙ papa conce dendo rescriptum non propterea concedit, ꝙ possit agere impetrans, alleg. tex. in cle. i. de sentē. excom. ad idem bene facit quod dicit Bal. in. l. i. C. qui admit. vbi dicit se cōsuluis se ꝙ filiusfami. potest petere donationē insinuari sine con=sensu patris: quia est quædam impetratio: & hoc idem dicit

in.l.fi.§.necessitate.C.de bonis ꝙ lib.cum multis concord. quæ pro ista parte Andre.sicu.congerit in rub.extra de rescrip.in.v.col.Ergo manifeste videtur sentire ꝙ facilior sit rescrip.impetratio, q̃ agendi concessio, ergo regula istius tex.non est vera.

¶Tu modo aduerte, quia istud contrarium sentit Fely. in c.edoceri.in.iiii.col.ver.quinta declaratio. extra de rescrip. Et respõdet ꝙ istud ꝙ hic dicitur in tex. nostro non est regulare sed secundum subiectã materiam debet considerari. Nam aliquando vnum est facilius altero aliquando non, nam hic difficilior est impetratio quia summit robur a persona inhabili & dãnata a iure sed in.d.c. pia valuit processus fauore ordinariæ potestatis & ob negligentiam partis non opponentis secus vero vbi ista non concurrunt quia tunc procederet contrarium ex quibus apparet ꝙ non valet arg. de isto tex. ad tex.in.d.c.j.de excep. nam ibi fuit facilius agere attẽta persona iudicis ordinarij sed si loquimur in delegato dato per rescriptum nul

13 la est differentia inter impetrare & agere † quia vtrunq; pariter prohibetur vt hic probatur & hanc eandem differentiam inter istum tex.& .d.c. primum de excep. respondendo ad istud contratrium firmat idem Fely.in.d. c.causam in.j.col.& licet ipse nõ dicat ista fuit prius opi. Abb. in cap. dilectus. el.j. in fi.de rescript.& in.c.intelleximus in.iiij.col.de iudic.& in.c.prudentiam.§.sexta in ij.col.de offi.deleg.& hoc ante Abb.dixit Lapus de quo ipse mentionem non fecit allega. lv. in versi. vnde acta coram ordinario & cum ista opi. videtur transire Alex. in.l.viro col.pen.ff.solu.ma.

¶Est bene verum ꝙ ipsi istud contrarium in specie non formant licet ex dictis eorum prædicta contraria concordantur Decius tamen in.d.c.edoceri in ver.ij.con-

14 clusio & in.d.c.causam in.iij.notabili dicit, † ꝙ ista responsio Fely.non tollit difficultatem. Nam cum vtrumq; sit prohibitum excõicato tam agere q̃ impetrare, vt hic quare potius cum excommunicato valet iudicium q̃ impetratio & non dicit ipse ꝙ impetrare & agere sit actus separatus & ideo vno prohibito aliud non prohibetur ar. l.si vnus.§.ante omnia.ff.de pact. & in excommunicato licet prohibitio facta sit ne possit impetrare neq; agere

per hoc tamen termini non sunt pares quia respectu fa cultatis agendi prohibitio facta est simpliciter quæ non impedit validitatem processus in contrarium sed prohi bitio impetrandi non est facta simpliciter sed expresse di citur ꝙ non valeat rescrip. neqꝫ processus vt hic & sic in effectu facilius impetratur rescriptum nisi lex procedat vlterius aliter disponendo vt hic ita concludit Decius in locis. ſ. allegatis & licet ipse non dicit ista tamen fuit reso lutio Abb. ad istum tex. in .c. cum dilect. in .iiij. col. de re script. & Ioan. de Imol. in. l. j. §. sublata. ff. ad trebel. quem ibi refert Ias. in. j. col. numero. 5. ver. istam cõmunẽ &c.

¶ Sed tu modo aduerte quia per hoc non tollitur com munis resolutio data per Fely. immo cõsideratio Decij est eadem cum opi. Fely. licet per diuersa verba nam De cius vult ꝙ hic ideo sit prohibitus excommunicatus im petrare & agere quia tex. hic vlterius processit hoc non negat Fely. sed quæ est ratio quare tex. hic vlterius pro cessit vtrumqꝫ prohibendo hic est punctus super quo ni hil dicit Decius & certe bene cogitando non potest reddi alia ratio q̃ illa Fely. quia ex quo in tex. nostro procede batur coram delegato processus etiam impeditur cum sit factus a non habente iurisdictionem de per se nisi vi

15 gore rescripti impetrati, † & vt citius rubore suffusus ex communicatus ad gremium matris ecclesiæ reuertatur vt dicit Ias. in. l. vniuersis. C. de præ. imp. offe. hæc omnia non impediunt iurisdictionem ordinariã de qua loquit̃ tex. in. d. c. j. nam cum non summat vires a rescripto ex communicati valet processus est bene verum ꝙ propter illam rationem vt rubore suffusus excommunicatus con uertatur &c. est inductum in. d. c. j. ꝙ per exceptionẽ ad

16 uersarij possit etiam isto casu impediri processus, † & re pelli excommunicatus a limine iudicij ꝙ in voluntate partis opponentis consistit vel etiam iudicis qui auctori tate propria auctorem excommunicatum repellere põt d. c. j. & c. exceptionem extra eo. ti. de excep. & isto mo do responsio Fely. saluari videtur.

¶ Sed ex alio mihi videtur ꝙ omnes solutiones date cõ muniter ad istum tex. & dicta docto. & glo. quæ commu niter recipiuntur volentium istum tex. loqui de delega to non videntur vera aliquo pacto in primis quia est di

diuinatiua ad tex. nostrum qui simpliciter de iudice loqui tur & si quæ interpretatio ad istum tex. est facienda illa magis conuenit quod in dubio de iudice ordinario intelliga tur arg. tex. notabilis in l. seio. §. medico de annuis lega. quia vt ibi dr̃ verba in dubio debent intelligi iure ordina rio & naturaliter non accidentaliter. l. fi. C. qui ven. æta. impet. not. Bar. in l. j. §. hoc interdictum per illum textũ ff. de fonte & quod quando fit mẽtio iurisdictionis debeam in dubio de ordinaria intelligere nõ autem de delegata, tenet Anto. de bu. in c. sua. de offi. vic. & Iason in rub. de iurisdi. om. iudi. Et versa vice est dicendum quod magis vi detur cõsonum verbis tex. in d. c. pia dicere. quod loquatur in delegato, cum verba ipsius hoc innuant q̃ in ordina rio: vt de se patet, vnde retenta ista opi. ego cogitabam aliter resolui posse ista contraria, videlicet, vt dicamus quod text. noster intelligatur quãdo impetratio rescripti facta est per ipsum excommunicatum personaliter, & non per alium hoc probatur. ĩ. isto tex. in illis verbis ab excommu nicato: quia quæ quidam verba ratione dictio ab, signifi cat causam immediatam, & sic per seipsum quando per alium: vt tradit Nellus in trac. bannitorum fol. xxxix. col. j. & in eodem significatu vsurpatur a peritioribus linguę latinæ: vt patet apud Quintilianum lib. ix. ibi ab reo fusti bus vapulasset, & alibi sæpe, vel aliter potest iste tex. intel ligi: vt dicamus hic impetrationem factam tacita excom municatione in. c. pia secus. vel ibi motu proprio conces sum fuit rescriptum hic ad instantiam excommunicati. argu. tex. in. c. si pluribus. ∫. de præben. & hoc sentit Lap. hic, & licet hoc videatur diuinantium, nihilominus pro

17 pter difficultatem cõtrarij: † & vt iura iuribus cõcorden tur licitum est aliquando diuinare: vt dicit Iason in l. hu iusmodi. §. si cui. de leg. j. sequuntur Moder. Ferrarien. in l. j. col. ij. C. de eden. Et isto modo respondendi vritur Alex. in l. rei iudicatæ. col. fi. ff. solu. ma. & ideo dicit Bar. in l. ita stipulatus. in. xj. col. ver. & erit octaua. ff. de verb.

18 obli. † quod quando contraria snnt difficilia cogimur diui nare, facit quod dicit idem Bart. in l. iurisgen. §. prætor ait. ff. de pac. cũ simi. vt alibi latius dixi. Non tamen omit to quod ista duo iura cõtraria aliter resoluit Alberi. de rosa. in l. j. in fi. C. de iuris & fac. igno. quem refert & sequitur

Iason in.l.j.§.sublata.in.iij.col.nu.13.ver.tenendo istam partem.ff.ad treb.videlicet, ꝙ in.d.c.pia.non valet processus nisi ex quadam dispensatione & benignitate canonica al's autem secus, vt hic est. Quia in effectum non est aliud dicere, nisi ꝙ iste text. procedit de rigore, & text. in d.c.pia.de equitate.

¶Sed ista solutio non est vera, nam non video quare ibi potius equitas attendatur ꝙ̃ hic, & dispensatio non præsumitur nisi probetur.c.ordinarij.de offi.ordi.eod.lib.& quia in.d.c.j.non constat de dispensatione igitur nõ presumamillam interuenisse cum iura non sint trahẽda ad gratiam seu dispensationem: vt dicit Abb.in.c.ex parte. de testi.in.c.cura.de iure patro.& alibi sæpe. Quæ omnia tanq̃ noua notabis. ¶In tex.ibi ab excommunicato impetratum. Nota ꝙ per istam dictionem ab, datur intelligi rescriptum de quo tex.iste loquitur fuisse obtẽtum ad impetrationem excommunicati, non autem fuisse concessum motu proprio, ita no.hic Lapus ex quo infert ꝙ iste tex.non haberet locum in rescripto impetrato motu proprio a papa, vt hic colligitur a contrario sensu, & hoc dictum Lapi sequitur Domi.in.iiij.col.ver.ꝙ si motu pro-

19 prio.cum quibus transeunt alij. ¶†Sed mihi hoc dictum nullo modo satisfacit ex eo, quia motus ꝓprius licet multum operetur, non tamẽ adeo vt per illum habilitas personæ inducatur: vt est glo.sing.in cle. si romanus pontifex.de præben.quem ad hoc multum commendat Fely. & alij in.c.causam.de testi.& Abb.in.c. cum olim. in.vj. col.de re iudi.& ista regula adeo est vera ꝙ etiam si simul cum motu proprio cõcurreret clausula supplentes oẽm defectum iuris & facti non per hoc persona inhabilis dispensaretᵉ: vt est dictum notabile Archi.in.c.cenomanensem.lvj.distin.& Cardi.in cle.ij.§.cæterum.de re iudi.Fely.in.c.postulasti.in.xviij.col.de rescrip.cum multis concor.quæ scripsi in trac.clausularum Vgonis fol.xxxiiij. & reassumit Deci.in consi.dxlj.visa donatione &c. Cum igitur impetratio in isto tex.annullatur ratione inhabilitatis personæ, ergo eadem ratione attenta idem esset dicendum si rescriptũ concessum fuisset motu ꝓprio. Nec ob.argumẽtum sumptum a contrario sensu hic, qꝛ illud non procedit in foro pœnitentiæ quando de peccato &

vtilitate animæ agitur:vt dicit nota.Bal.in auc.ad hęc.in ij.col.de vsur.alleg.glo.sing.in cle.j.in ver.facere.eo.ti. quam multum ad hoc commendant Moder. repeten.in l.vnica.C.de rap.virgi.nu.61.

20 ¶†Nota tertio ẽm Philippum Perusinum & Modernio res hic ibi rescriptum vel processus, ꝙ differentia est inter rescriptum & processum propter disiunctiuam, vel quæ ponitur inter diuersa.c.inter cætera.de rescriptis. ¶Hoc tamen est verum ẽm ipsos ante pręsentationem, secus autem post pręsentationem, nam tunc rescriptum dicitur de processu quemadmodum & alia acta extraiudicialia:vt per Inno.& alios in.c.cõquestionem.de resti. spo.cum simi.vt hic per eos,quibus adde Specu.in titu.

21 de rescrip.pręsen.§.fi.ver.sed obijcitur. ¶†Et hoc ratione suadetur,quia rescriptum delegatoriũ a tempore præsentationis accipit suum robur.c.vt debitus.ᵹ.de appel. quia tunc iurisdictio tribuitur,quæ postea per citationẽ perpetuatur.c.gratum.ᵹ.de offi.deleg.& a citatione processus incipit:vt dicit Pau.de ca.in rub.C.de in ius voc. & sequitur Iason in.l.postq̃ liti.in penul. col.nu.10 C.de pac.ergo quo ad hoc vt rescriptum sit de processu requiritur ꝙ pręsentatio præcedat.

¶Tamen ista cõsideratio quo ad istum tex.mihi non satisfacit:quia in primis non est verum ꝙ tex.iste ideo ponat rescriptum & ꝓcessus: quia hic non fuerat rescriptũ præsentatum:quia contrarium apparet ex verbis tex.se-

22 quentibus ibi,vel ꝓcessus per ipsum habitus,†quæ verba denotant rescripti præsentationem sine qua processus fieri non posset,vt dixi,& tamẽ hoc non obstante tex. hic ista ponit vt diuersa.Et ideo tu dicas declarando aliter istum tex.ꝙ licet tex.hic de rescripto post præsentationem loquitur,vt dixi,quia ante præsentationem non dicitur habere effectum.d.c.vt debitus.Tamen dico ꝙ rescriptum etiam post solam præsentationem non dicitur de processu, Quod ita probo quia vbi non est iudicium ibi non est processus:vt probatur in.l.edita.ẽm communem intellectum.C.de eden.& iudicium a citatione inci-

23 pit:vt in.§.fi.insti.de pœna teme.liti.†& ideo citatio quę est primus actus iudicialis de processu dicitur,non autẽ rescriptum vel libellus præcedens:vt concludit Lanfrã-

& Moder. in. c. quoniam cōtra. in ver. citationes. in prin. de probat. & probatur in. l. libertus aduersus. ff. de in ius vocan. & ad ista benefaciunt ea, quæ idem Lanfran. adducit in clemen. sæpe. in. iiij. col. de verbo. signifi. hinc est ꝙ iudex non dicitur habere iurisdictionem effectualiter ante citationem: vt in. c. gratum. de offi. delega. & sic sola rescripti præsentatio non dicitur de processu, patet igitur ꝙ rescriptum & ꝓcessus sunt diuersa etiam post præsentationem. ¶ Sed præsupposito ꝙ rescriptum de processu dicatur, alio tamen respectu est differentia inter re
24 scriptum & processum, † Nam processus dicitur totum illud quod in iudicio ventilatur & producitur ab vtraque parte scribendum a notario vsq; ad sententiam. c. quoniam. & ibi no. omnes. ext. de proba. Rescriptum vero dicitur particula quædam actorum, & sic processus se habet vt genus comprehendens sub se varias species quæ enumerantur in. d. c. quoniam. Sed rescripti præsentatio differt a processu tanq̄ species a genere, ergo sunt diuersa inter se: vt tradit Barto. in. l. qui vsufructum. circa fi. ff. de verbo. obli. fm quod declarat Iason in. l. j. nu. 67. de acq. possess. Et licet appellatione ꝓcessus veniat rescripti præsentatio, & sic ea ratione sufficeret ꝙ tex. hic irritaret tantum processum, tamē non inconuenit ꝙ speciei & generis fiat expressio: vt in rub. C. de serui. & aqua. & talis expressio multum operatur: vt dicit Io. an. per illum tex. in c. nimis ibi vniuersis & singulis de exces. prælat. & tradit Fely. in. c. venerabilis. in. j. col. de offi. deleg. Et hoc vlterius suadetur, nam eo ipso quod tu dicis rescriptum esse de processu fateris necessario rescriptum esse quid diuer
25 sum ab ipso processu, † sicut aliud est esse Perusinum, & aliud de Perusio, prout tradit Alex. in rubr. ff. solu. matri. in. ij. col. nu. 9. ita aliud est processus, & aliud esse de processu. ¶ Et ex hoc primo inferas ꝙ excommunicatus poterit impetrare rescriptum, cum iste text. non prohibeat, nisi præsentationem & rescripti prosequutionem ex qua processus fundatur: quia ex ꝓcessu potest resultare commodum siue vtilitas ipsius excommunicati, non autē tex. considerat solam impetrationem, ex qua sola nihil vtilitatis consequitur excōmunicatus, Nam sola rescripti impetratio est sine effectu ante præsentationem. c. super eo.

26 de appel.† quæ ab excommunicato fieri potest cum non referat per quem præces porrigantur.d.l.vniuersis.C. de praeci.impe.offerē.sed bene referr per quem fiat præsentatio in iudicio.c.intelleximus.de iudi.& ita tenent & intelligunt istum tex.domini de rota in deci.clxxv.incip. commissio.quos sequitur Felyn.in.c. nonnulli.§. sunt & alij.in.xiij.col.ff.de rescrip.¶ Et hoc vlterius comprobatur,nam clarum est,ꝙ ratio quare excommunicatus a limine iudicij repellitur quæ ponitur in.d.c.intelleximus. in fi.cessat isto casu,quia ex sola impetratione absq; prosecutione excommunicato non paratur commodum. Hinc est ꝙ vt reus potest in iudicio interesse cū cesset tunc ratio quia non agitur de suo cōmodo.c.cum inter. de excep.Sed ista ratio militat in sola rescripti impetratione:nam sola rescripti impetratio forte magis redundat in damnum excommunicati q̄ in commodum, cum per huiusmodi rescriptum nō posset effectum suæ inten
27 tionis habere.† Præterea quia rescripti impetratio cum sit actus extraiudicialis:vt in.c.ex parte.el.ij.de rescrip. non debet denegari excōmunicato,sicut neq; alia extraiudicialia denegantur:vt in.c.veritatis.de dolo & contu. c.felicis.§.verum.l.de pœnis. Et ex hoc potest inferri ꝙ tale rescriptum cessante excommunicatione poterit conualidari & retrotrahi validitatis ad tēpus datæ, pro quo optime facit doctrina Bal.in.c.cum ex officij.in penult. col.ver.ad hoc adduco.de prescrip.licet contrarium voluerit Abb.in.c.prudentiam.§.sexta.in.ij.colū.nu.10.de offi.deleg.& Perusi.hic.Tamen prima opi.videtur verior quampluribus fundamentis comprobant Moder.Bononieñ.de Mōteferrato hic,quos videatis per vos,& hoc a fortiori procedit quando aliquis per malitiam fuit excommunicatus per episcopum quando rescriptum volebat impetrare forte contra ipsum, quia tali casu impetrans sic excōmunicatus non facit nullum rescriptum: vt tenet hic Gemi.in.j.col.Specu.in tit.de rescrip.præs. §.ratione.sed circa hoc quod dictum est valere rescriptū
28 ante præsentationem cogitādum est:† quia non videtur expeditum ex quo in prohibitis paria sunt impetrare,& in iudicio prosequi:vt in.l.siquis maior.C.de transacti. nisi lex vlterius procedat in aliquo casu permittendo vt

in.l.

in.l.libertus.ff.de in ius voc.& dixi in.§.pœnales.instit.de actio.

29 ¶ † Nota quarto ibi non valeat,ꝙ dictio non valeat non importat nullitatem actus ipso iure Ias.post Areti.in.l.ii.§.prius.in.ii.no.ff.de vulg.& pupil.patet quia si de per se importaret nullitatem frustra fuisset hic positũ illud verbum ipso iure.Adde pro ista opinio.doctri.Abb.in simili in.c.ii.in.ii.notabili de cohabi.cleri.& Anto.de but.in.c.vestra.in iii.col.circa fi.eo.tit.Et isto modo arguendi vtitur Ias.in.l.iurisgentium.§.quinimmo.in.iiii.notabi.ff.de pac.& Andre.sicu.in.c.de his.in.iiii.colũ.ver.nota ibi vel reliquis.extra de testa.Cuius contrarium voluit Bar.in.l.cum lex.ff.de fideiusso.vbi tenet allegando.l.iii.in prin.ff.de donatio.inter vir.& vxo.ꝙ tale verbum importat nullitatem ipso iure,& ita transiit hic Philippus Perusinus.

¶ Moder.tamen dicunt,ꝙ illa adiectio ipso iure fuerit hic posita causa maioris expressionis:argu.l.qui mutuam.ff.manda.cum simi.Et pro ista solutione adde Fely.in.c.fin.in.xiiii.col.supra de constitu.Sed aduertendũ est ad duo.Primo nunquid iste tex.probet primum assumptũ quod isti faciunt.Secundo videndum erit,an verum sit regulariter ꝙ istud verbum non valeat sit annullatiuũ ipso iure.

¶ Circa primum dicas ꝙ iste tex.nihil probat de isto verbo non valeat,nam illud verbum ponitur hic ad determinandum illa verba ipso iure quæ de per se videntur imperfecta & nihil significantia,nisi adiungeretur simile verbum non valeat,vel non teneat,vel sit irritum,aut verba similia:quia al's dicendo ipso iure rescriptum &c.non addendo ista verba non valeat esset manca & mutila oratio,& ideo ex quo tale verbum in necessariam consequẽtiam istius verbi ipso iure ponitur determinatiue nõ potest colligi argumento ex illo solo cum ad hoc principaliter non ponatur vt de per se significet,& ideo non debet attendi.argu.l.si quis ne causam.ff.si cer.peta.iuncta glo.in.l.vnica.C.quando non peten.parti.Motiuum autem doctorũ
30 procederet † quando verbum non valeat de per se principaliter poneretur.Tunc enim posset dubitari an nullitatẽ induceret nec ne de quo statim dicã.Nec placet quod dicunt Moder.ꝙ causa maioris expressionis ponatur:quia istud esset verum,quando ex abundanti,& ad maiorem

cautelam, & sic sine necessitate tale verbum hic poneretur prout loquitur dicta.l.qui mutuam. cū similibus. Sed hic ponitur ad determinandum istud verbum ipso iure quod vt dixi de per se explicari non potest sine adiunctione istius verbi non valeat, vel alterius similis, vnde consideratio Moder. haberet locum quando istud verbum ipso iure esset per se significatiuum: vt ponitur in.c.i.de dilatio. nam licet appellatione monachorum abbas includatur: vt in.c.i.de simo. Tamen in.d.c.i.ex abundanti ponuntur ista verba dilecti filii abbas & monachi, sicut in illo exemplo dicite discipulis, & Petro: prout etiam habes notabilem tex.in l.quaesitum.§.penul.ff.de fundo instru.cum simili.vt per Moder.in.l.testamentum.C.de testa.& per Deci.in.l.quae dubitationis.ff.de regu.iuris, ad quos haec addere poteris. ¶ Circa secundum, an istud verbum non valeat importet nullitatem actus de per se vel non docto. vndique repetiuntur varii, & in variis locis, nam do. Abb.& doct.in.c. quia propter.per illum tex.extra de elec.tenent ista verba denotare priuationem ipso iure, & idem tenet Bart.in.l.cū lex.ff.de fideius.facit text.& glo.in.c.dispendia. eodem titulo. ¶ Contrarium tamen expresse tenet Barto.in.l.vniuersa.per tex.ibi.C.de praeci.impera.offeren. quem ibi sequuntur Moder.cum concor.vt scribit Iason in.l.ii.§.prius.in i.col.ff.de vulga.& pup. ¶ Et ideo omissis multis dicas sic vna cum Bart.in.l.ii.C.de cano.fur.ve.ro.lib.xi.qui videtur

31 tur ista contraria in effectu concordare, † quod aut istud verbum non valet profertur a lege simpliciter sine adiuncto, & tunc intelligitur ipso iure, & procedat tex.in.d.c.ii.cum aliis superius adductis, aut vero non simpliciter profertur sed cum additione aliorum verborū, videlicet, talis actus non valeat si per partem aliquid fuerit factum vel cōmissum, & tunc quia ista verba habēt quodammodo tractūm in futurum nō importat nullitatem ipso iure, sed ope exceptionis, ita procedit tex.in.l.vniuersa. ita concludit Bar. in.d.l.ii.quem ibi sequitur Io.de pla.& alii, & hoc idem tenet Bar.in.l.si ita quis.§.ea lege.in.6.nu.ff.de verbo.oblig. & hanc distinctionem per quam concordantur multa iura sequitur etiam, & approbat late Felyn.in.c.nonnulli.§.sunt & alii.in.xii.col.de rescrip. Et latius comprobant nouissimi repetentes in.l.si vnq̄.C.de reuoc.dona.fol.cclxi.

Et circa hoc plura tradit idem Fely.in.c.in nomine domi. ni.in.i.col.supra de test. & in.c.quoniam.in princi.penul. col.vt lit.non contest.& idem etiam reassumit in.c.rodul phus.in.xvii.col.ver.vltimo quia text.de rescrip. vbi longo apparatu ponit quae sunt verba late & proferenda sententiae, vt ibi videas per eum.

¶ Vltimo no.regulam ex isto tex. ꝙ rescriptum impetratum ab excommunicato est ipso iure nullum, & hoc est adeo verum, quia tale rescriptum non inducit litis pēdentiam: vt dicit Cardi.in clemen.fina.in.iiii.q.vt lit. penden. ¶ Et ista regula procedit etiam si per illud rescrip.excommunicatus reduceretur ad religionē, quia nullius est momenti nec professio inde sequuta: vt no.Fely.in.c.cum illorum.in.i.colū.ver.no.de senten.excom.limitando vt ibi per eum, & idem tenet Fely.in.c.fi.in.i.col.de except.post Calde.quem ibi alleg.

¶ Sed ad duo est aduertendum. Primo quia non videtur sine dubitatione dictum Cardi.in.d. clemen.fina.quia ea ratione qua dicimus, ꝙ ex actibus nullis inducitur cōsuetudo, & ꝙ libellus nullus interrumpit praescriptionem: vt tradit Ange.in. §.ex non scripto.de iure natura.cum concor.vt per Fely.in.c.ex ratione.de rescript. eadem ratione videtur dicendum in dicto rescripto ab excommunicato impetrato. Nam dato ꝙ non valeat debet tamen producere effectum litis pendentis. Sed ad hoc facilis est responsio ꝙ termini sunt dispares: nam ad interrumpendum prę scriptionem sicut & pacificam possessionem sufficiūt actus nulli qui de facto fiunt: sed ad inducendam litis pendentiam iurisdictio requiritur quae per rescriptum nullū non tribuitur. ¶ Secundo aduertendum est circa dicta Fely.in d.c.cum illorum.& d.c.fi.quia eius dictum nō videtur ve-

32 rum ex eo, † quia vbi agitur de religione nō inspicitur modus intrandi, sed effectus: vt in.c.fi.xx.q.iii. nam per huiusmodi ingressum omnis macula purgatur: vt in.c.i.de filiis presby, quia monasterium habetur loco carceris: vt in.c.sicut dignum. §.clericos.de homi. & quia text.in.d.c.cū illorum.simpliciter considerat fauorem religionis, nec distinguit an religiosus intret per rescriptum vel nō, & tex. iste fauore animae concedit excommunicato impetrationem rescripti in casu absolutionis. Ergo pari ratione dicen-

dum est fauore religionis in qua de vtilitate animæ tra-
ctatur, sicut etiam videmus ꝙ iste text. locum non habet
quando excommunicatus impetrat rescriptum pro re-
cuperatione famæ: vt dicit Ioá. de ana. in. c. dura. in. ij. &
iij. col. de crimi. fal. pari ergo ratione debet permitti pro
33 recuperatione animæ. † Nam extensio de casu ad casum
tali casu permittitur etiam in pœnalibus & correctorijs:
vt est glo. in. l. illud. C. de sacro sanc. eccle. cum simi. alle-
ga. per Alex. in. l. si constante. ff. solu. matri. & ibi tenet Ia-
son in. xiiij. col. nu. 78. & de hoc est glo. in. c. sciant cuncti.
§. de elec. cum pluribus alijs quæ congerit idem Iason in
l. cum quidam. in penul. col. si. nu. 24. ff. de libe. & posthu.
& quia in. d. c. cum illorum. abbas in monasterio suo est
ordinarius: & ideo si excommunicatus impetrat ad illũ
rescriptum videtur potius illius iurisdictionem excitare
q̃ delegatam dare: vt in. c. cũ aliquibus. §. eod. & in. c. licet.
de offi. ordi. quo casu iste tex. non procedit per tex. in. c. j.
34 §. de excep. ¶ Et ista omnia de plano procedunt quãdo
excommunicatus per se impetrat, secus si pro alios quia
tunc bene valet rescriptum, ita dicit Iason in. l. vniuersis.
C. de præci. impe. offeren. & tenet Domi. hic in. iiij. col. d.
ver. quære an excommunicatus. post Archidi. & Lapum
quem ipse refert pro qua opinio. Moder. hic plura fun-
damenta faciunt, quos per te videas, vt refero in voce, &
est tex. in. c. ex parte decani. de rescrip.
¶ Tamen contrarium tenet Abb. in. c. fi. de procu. mo-
tus quia tex. hic generaliter loquitur, & debet intelligi si-
ue pro se siue pro alio: & istam opinio. dicit tenere Ioan.
mona. & Ioan. andre. hic, & alibi: & idem firmat in. c. ad
probandum. in. ij. & iij. col. de re iudi. Immo fortius vult
Fely. in. c. post cessionem. in pen. col. §. de probati. ꝙ etiã
si talis excõmunicatus esset occultus non posset pro alio
impetrare contra Domi. hic, & sequentes.
¶ Sed ista possent ad concordiam reduci, vt colligitur
ex verbis Fely. qui nisi ita concordentur esset sibi contra-
rius in. c. dilectus. el. §. in fi. eo. ti. vel melius dicas, ꝙ aut lo-
35 quimur in casibus concessis in text. excommunicato, † &
tunc procedit dictum Domi. hic Iaso. & sequacium, vi-
delicet, vt eodẽ mõ quo & pro se, ita & pro alio impetra-
re possit absolutionem, vel appellationẽ cõmittere: & ita

intelligitur glo. in.c.fi.de procu.fm do.Anto. & Ancha. hic,& faciebat dubium isto casu:quia ex quo dispensatio facta est cum excommunicato debebat stricte intelligi respectu personae suae,non autem alterius.argu.c.sane.de priuile. Tamē hoc non obstante fm istam opi.dicitur hic contrarium,si vero loquimur in casibus excommunicato prohibitis,& tunc procedit opi.Abb.& sequacium in d.c.fin.per generalitatē istius tex. Et licet isto casu maior ratio militat quando excommunicatus pro se impetrat q̄ quādo pro alio illud plus vel minus non variat dispositionem iuris.arg.tex.valde nota.in.l.j.§.ꝙ autem.ff.de aleato.per quem tex.notabilem.q.decidit.Bald.in.l.fi.in

36 ij.col.nu.4.C.si contra ius vel vtili.pub.† vbi dicit ꝙ statutum permittens bannitum impune offendi ex quo loquitur simpliciter debet intelligi tam de offensione rerū q̄ personę,licet maior ratio sit in vno casu q̄ in alio,& ita ad hoc etiam alleg.Deci.in.l.si emancipati.in.j.colū.C.de colla.& Moder.galiaula in.l.j.§.fi.in prin.ff.de verbo. obli.vbi notabiliter loquitur post Areti.in.l.talis scriptura.in.iiij.col.de lega.j.cum concordan. vt dixi in.d.l.j.in singularibus meis.

37 ¶ † Et ista opi.ratione firmissima suadetur,quia excommunicatus ideo prohibetur ne possit esse in iudicio propter periculum cōmunionis, ac etiam ne ex malitia sua commodum reportet,& qa videns se prohibitum a commertio quo boni & honesti homines vti solent verecundia pulsus citius conuertatur,sed ista ratio militat quādo excommunicatus pro alio impetrat in casibus extra tex. nostrum,nam exercēdo officium procuratoris consequitur aliquod commodum , & vritur aliorum commertio,

38 ideo fm mentem iurium debet esse prohibita.†† Hinc videmus ꝙ excommunicatus eisdem rationibus substituere procuratorem non potest:vt late concludit Deci.post Areti.& alios in.c.post cessionem.in.xij.col.de proba.

¶ Et si tu dicis ꝙ in casibus concessis hic in tex.etiam militat periculum communionis atq; eedem rationes concurrunt,& tamen excommunicatus admittitur, respondeo ꝙ in dictis casibus est inducta dispēsatio ne communio periculum inducat quae non reperiť expressa in alijs casibus,& quia in causa appellationis & absolutionis de

quibus tex.hic loquitur videtur illud permissum ratione cuiusdã defensionis & vtilitatis animæ eius quæ excommunicato non denegatur.c.cum inter.de except.vt expresse dicit Domi.in.c.fi.§.vbi vero.col.penu.in fi.de appella.& Abb.in.c.prudentiam.§.sexta.in.j.col.de offi.de lega.Resultat igitur qđ ex prædictis ꝙ excommunicatus tanq̃ procurator poterit pro alio impetrare in casibus sibi concessis,sed extra illos casus rescriptũ non valebit.

¶ Et ista regula generaliter procedit siue publicus siue occultus excõmunicatus fuerit:vt dicit Abb.in.c.ad probandum.in.ij.&.iij.col.de re iudi.& in.c. pastoralis.§.verum.in.iiij.col.in principio de appellatio.& in.c. si vere.col.ij.de senten.excommu.& hoc videtur tenere Domi.in.c.si is cui.in fi.j.de offi.delega.

In curia

¶ Limitatur tamen ista regula aliquibus modis. Primo nisi per rescriptum impetratum ab excõmunicato committatur causa auditori rotę in curia,quia tali casu dispositio istius tex.non habet locum,ita dicunt Domini de rota in deci.dxciiij.in antiquis in titulo de impetratiõibus.& in nouis decisio.clxxv.in titu.de rescrip. & idem tenet Egidi.de bellamera decisio.cxxx.in fi.& in consi.xcv.incip.præsupponitur.in prin.& idem Domi.hic,& rationẽ

39 ponit:† quia ex quo auditores rotæ dicuntur quasi ordinarij in cognoscendo,& delegati in sententiando: vt est glo.in clemen.auditor.eod.titu.& istæ commissiones quę eis fiunt sunt quædam distributiones causarum quas facit Vicecancellarius:vt declaro in commento cuiusdam regulæ Cancellariæ,& tradit late Paul.in trac.de sede vacante.fol.xj.in.iij.col.Ideo dispositio istius tex.non habet locum in eis,& hoc idem dicit Fely.in rub.ff.de offi. deleg.in.ij.col.& in.c.edoceri.in.iij.col.in.c. nõnulli.§.sunt & alij.in.xiij.col.& fi.de rescrip.

¶ Et hoc quod dictum est pcedit respectu cognitionis: vt dicit Domi.hic,secus vero respectu decisionis : quia cum auditores rotæ in sententiando dicantur habere delegatam non ordinariam per superius dicta, & illam delegatam habeant ex rescripto nullo non valebit eorum sententia,licet valeant alia acta,ita concludit Domi.hic, cum quo posteriores transeunt.Sed istum dictum Domi

40 nici non satisfacit:† quia continẽtia causæ non debet di

uidi.c.j.xij.distin.l.nulli.C.de iudi.& circuitus est euitandus.clemen.auditor.eo.tit.& hoc ratione comprobatur: quia si valet processus,ergo valebit etiam sententia cum sententia de processu dicatur:vt tenet Io. an.Abb.& alij communiter in.c.quoniam contra falsam. per illum tex. supra de proba.& posito ꝙ auditores rotæ habeant delegatam in decidendo, non tamen recipiunt illam ex illa commissione siue rescripto,sed ex dispositione iuris tempore suæ creationis,de qua loquitur Egidi.decisio.dcxj. nam illæ commissiones non dicuntur propriæ,nisi quædam distributiones,vt est dictum,& sic nihil noui videntur tribuere,vel si delegatam tribuant deberet illa sententia valere ex coniunctione processus validi sub qua sententia comprehenditur,vt supra dixi,argum.c.sacris.de sepul.& per ea quæ singulariter dicit Bald. in.l.siquis ex argentarijs.§.j.per illum tex.ff.de edem.vbi dicit ꝙ probitas vnius ex testibus supplet defectum alterius.Et ideo infert ꝙ si vnus testis est infamis infamia facti,alter vero est multum dignus,ꝙ isti duo testes faciunt plenam pro-
41 bationem:† quia integra fides vnius supplet imperfectũ alterius,ꝙ dictum pro singulari commendat Fely.in.c. tertio loco.in fi.supra de proba.&.c.j.in.iij.col.de præscrip.& Alex.& Ias.in.d.§.j.& idem Ias.in.l.j.in.ij.lectu. col.xij.nu.53.C.de sacro sanc.eccle.cum concord.vt late dixi in.d.l.siquis.§.j.Ita in proposito est dicendum,nam dato ꝙ ipsi auditores in sententiando delegati dicantur, eo tamen respectu, quia processus factus per ipsos valet propter coniunctionem sententiæ cum processu videtur dicendum sententiam valere,& sic ꝙ vnius validitas suppleat inualiditatem alterius: non tamen recedendum est a communi opinione,quam tenet Specu. in titulo.j.§.j.in ver.sed nunquid. in fine. vbi plus dicit, ꝙ omnes existentes in curia iudicant, aut ex generali delegatione papæ:vt est auditor cameræ & contradictarum aut ex specialibus cõmissionibus sicut auditores rotæ, q licet a principio auditores fiant eo modo:vt dicit Egidi. d.deci.dcxj.nihilominus s̃m eundem Specu.in tit.de delegato.§.iam nunc.versi.item non obstat.& in tit.de auditore.§.j.eorum officium erat ad referendum antiquitus destinatum,decisio vero negocij pertinebat ad papam,

quam per specialem commissionem postea delegabat:& tradunt Moder.in.d.clemen.auditor.& Gundisaluus in tracta.cardinalium in fine.

42 ¶†Secũdo limitatur iste tex.vt non procedat in excommunicato minori:quia cum tex. simpliciter de excõmunicato loquitur de maiori intelligi debet.c.penul.de sen. ten.excom.& ita istum text. intelligit Abb. in.c.a nobis. de excep.& in.c.intelleximus.de iudi.& idem tenet Card.in clemen.j.in.xxv.q.de priui.& Domi.hic in.ij.colũ. ver.quærit Lap.& idem Domi.in.c.si is cui. in si.J.de offi.deleg.& sentit Fely.in.c.edoceri.in.iiij.col.de rescrip. Et ratio assignatur per prędictos docto.quia ideo excommunicatus maiori ab impetratione prohibetur propter periculum cõmunionis quod cessatur excõicato minori.

43 ¶†Sed ista ratio non videtur vera:quia in actu impetrationis rescripti nullum vertitur periculum communionis,sed fit præparatorium ad futuram communionẽ: vt dicit Fely.in.c.nonnulli.§.sunt & alij.col.pen.ver.potest forte.eo.tit.& quia impetratio rescripti actus extraiudicialis est,qui non prohibetur excommunicato,sicut neq; contractus,vnde eadem ratione attẽta etiam excommunicatus minori non deberet posse impetrare,neq; etiam contrahere, cuius contrarium volunt præfati docto.Et

44 ideo dicendum est,vt als dixi,† ꝙ sola rescripti impetratio excommunicato etiam maiori non denegatur, cum cessat ratio fundamentalis tex.nostri, quæ in.c.intelleximus.ẽ.de iudic.fundatur.

¶Retenta tamen communi opi.videlicet, ꝙ excommunicatus etiam a sola impetratione repellitur,alia videtur ratio quare iste text.de maiori excõmunicato debeat intelligi quæ ponitur in.c.j.J.de excep.videlicet,vt rubore suffusus ad ecclesiam cõuertatur,ac ne ex sua proteruia & contumacia commodum sentiat.Ita enim fit vt claues ecclesiæ minime contemnantur, & neruus ecclesiasticæ disciplinæ sustinetur:vt dicit tex.in.c.cũ inter.ẽ.de consuetu.quæ rationẽs cessant in minori excõmunicatione quæ propter contumaciam,seu delictum excommunicati contracta non fuit,& ideo cessat in eo prohibitio.

45 ¶†Tertio limitatur regula prædicta quando excommunicatus impetraret simul cum nõ excommunicato in re

diuidua quam excommunicatus non posset de per se im petrare: quia tunc bene valeret rescriptum non excommunicati, secus si esset res communis pro indiuiduo, tūc enim rescriptum esset ipso iure nullum, ita Io.an. in regula vtile. de reg. iur. & hic, & hoc dictum pro singulari notat Ludo. ro. in singu. xv. incip. nūquid. & sequit̃ Fely. in. c. venerabilē. in. j. col. de excep. & Domi. hic in fi.

¶Hoc tamen videtur dubium, quia eadem ratione qua rescriptum est nullum in re indiuisibili propter odium adiuncti excommunicati deberet etiā esse nullum quando res super qua impetratur rescriptum est diuisibilis &

46 separata ab ipso excommunicato. † Nam ex quo tali casu non excommunicatus potuit de per se sine excommunicato impetrare rescriptum admittendo excōmunicatum ad impetrationem videtur se inhabilem reddere. arg. tex. notabilis, & quasi in terminis in. c. cum super. de offi. deleg. & odium excommunicati hoc operari debet, ne etiam ex persona alterius consequatur illud quod per se non potest immo si quo casu rescriptum valere debet facilius sustinebit̃ quando res super qua impetratur est indiuisibilis cum fortior ratio militet: quia quando res est indiuisibilis non est aliquid imputandum non excommunicato cur excommunicatum ad communionem admissit cum ex qualitate rei indiuisibilis, & per consequēs necessitate potius q̃ voluntate compulsus hoc fecit, Nam solus impetrare non poterat propter subiectam naturā

47 rei, † & ideo rescriptū valere debuisset & sustineri ex persona sua habili, arg. tex. in. c. per tuas. de arbi. per quē tex. plura cumulat Alexā. fere similia cum isto casu in consi. cxxij. i. iiij. col. lib. iiij. & Stepha. m alereta moder. in trac. electio. fol. xv. Ad idem facit optime text. in. c. sacris. de sepul. & quæ per illum tex. notabiliter in proposito decidit Fely. in. c. cum inter. colum. fina. de except. & in. c. j. in iiij. colū. de præscrip. Multa enim conceduntur ratione actus indiuidui quæ als in actu diuiduo non concederentur: vt notabiliter dicit Thomas ferratius in cautela. x. & Iason in. l. imperium. in. j. col. ff. de iurisdi. omni. iudi. Accedant prædictis quæ tradit idem Fely. in. c. significauerunt. in. vij. col. ver. du. Abba. de excep. ex præmissis igitur videtur dicendum in casu nostro rescriptum valere

attenta habilitate alterius impetrantis per tex.in.d.l.siqs ex argentarijs.§.j.inducendo vt ibi per Bald.& quia sm regulam communem magis dignum attrahit ad se mi-nus dignum.c.tuam.de ordi.cognitio.c.quanto.vbi no.

48 Abb.de iudi.† Et hinc videmus ꝙ instrumentum confe ctum per duos notarios sustentatur vigore notarij habi-lis,licet alius fuerit falsarius:vt dicit Bal.in.l. imperator. ff.de statu homi.& in.c.tertio loco.de probat.quem cum alijs multis decisionibus refert & sequitur Fely.in.c.mul torum.de iudeis.Nec videretur honestum ꝙ ille qui ex-communicatus non est propter culpam & contumaciã excommunicati pœnam patiatur.l.electio.§.fi.cum con-cor.datis ibi in glo.de noxali.

49 ¶†Quarto limita istum text.non procedere in excom-municato carcerato, quia licet fuerit excommunicatus poterit tamen impetrare rescriptum pro redemptione sua,ita notabiliter limitat Io.de ana.in.c. excommunica mus.§.credentes.colũ.fi.in glo.cum autore.de hære.qui pro hoc allegat Bal.hic in nõnullis suis apostillis,& sequi tur Fely.in.c.fi.col.j.de excepti.& idem videtur ratione recuperandæ famæ,vt superius dixi nu.33.

¶Quod vltra ipsos suadetur, quia licet excommunica-to plura prohibentur quæ enumerat Io.an.in regula do lo.in.iiij.argu.j.de reg.iur.in mercuria.plura etiam con-ceduntur tam per extensionem rationis q̃ per dispositio nem iuris : vt tradit Felyn. in.c.intelleximus. de iudi. & quamuis text.hic excipiat duos casus, potest tamen fieri extensio ad similia:vt tradit notabiliter Alexan.in consi. ciij.consideratis.in fi.in.v.volu.Et iste potest esse vnus ex similibus casibus,nam quemadmodum in causa appella

50 tionis excommunicatus admittitur,†quia appellatio est quædam defensio & leuamẽ oppressorum.c.suggestũ.de appel.ita in.d.casu quando excõicatus est incarceratus.

51 ¶†Tamen considerandum est,quia isto casu diuersa ra tio videtur,nam incarceratus pro culpa sua non est sub-ueniendum:vt dicit Bal.in auc.contra rogatos.C.ad tre-belli.quia dignum est vt male meriti ægestate laborent.l. bonafides.ff. deposi. qua ratione huic excommunicato non esset subueniendum.

¶Sed ad ista omnia potest responderi distinguendo cul-

pam ſm ea quæ dixi in.§.item ſiquis in fraudem.nu.32. inſtitu.de actio.vbi videndum erit reliquas limitationes ad iſtum textum vltra quindecim poſitas hic per Domi. vide per Felynum in.c.venerabilem.colum.j.ſupra de exceptio.vbi eſt videndum.

¶Glo.j.ponit duo.Primum eſt ꝙ reprobat per iſtũ text. opi.Tancre.Inno.Ber.Compo.& Spec.qui dicebant reſcriptũ impetratũ per excõicatũ valere niſi opponeretur. Tamen diſputatiue videtur dicendum non eſſe veriſimile illuſtres illos & antiquos viros ita ſupine erraſſe cum illis viuẽtibus decretalis iſta edita fuerit, & propterea pro eorum defenſione dico ꝙ non obſtan.iſtis verbis text.ibi: ipſo iure per quæ mouetur glo.hic, ꝙ illi benedixerint, nam illa verba ipſo iure intelliguntur ſi pars opponat:vt eſt caſus de hoc in.§.bonæfidei.inſtitu.de actio.quem ibi no.Iaſon & omnes,& idem tenet Barto.in.l.ſi conſtat.C. de compenſati.cum concor.traditis per Iaſo. in lectu.l. admonendi.ff.de iure iuran.& alibi ſæpe,& ita opi. iſtorũ poterit procedere,& ſm hoc moderanda erunt ea, quæ ſuperius dixi in notabilibus.

52 ¶†Secundum eſt dictum iſtius glo.ex quo vna alia concluſio reſultat,videlicet,ꝙ quãdo.in aliquo actu,ponitur clauſula anullatiua,cõſenſus partium,nihil operatur,ſed bene operatur,quando actus poteſt elidi, & anullari per exceptionem,quia tunc pars non opponẽdo facit actum valere.Ita iſtam glo.vltra ſcribentes hic ad hoc ponderat Fely.in.c.olim.in fi.prin.de excep.& in.c.cũ acceſſiſſent. in tertia columna de conſtitutio.& in.c.nonnulli.§.ſunt & alij.in.xiij.col.de reſcrip.& aliam habes glo.concordãtem de iure ciuili in.l.a diuo pio.ff.de re iudi. cum pluribus concor.ibi alleg.per eum,quibus adde Iaſo.in.l. nõ dubium.in.iiij.col.C.de legi.& in.l.pacta quæ contra.in princi.& in.l.penul.in.vj.col.C.de pac.& Andre.ſicu.in clemen.fi.in.xxx.col.de reſcrip.ſm paruam impreſſionẽ & in clemen.j.in.viij.col.de electio.vbi vltra plures gloſas quas allegat dicit de hoc eſſe text.vltra alios in.§.& ſi legibus.iiij.diſtin.cum alijs ſimi.vt per Felyn.in.c.cæterum.in.xij.&.xiij.col.ẽ.eo.tit.& dixi in clemen.vnica.de conceſ.præben.& dicam in.c.diſpendia.ſuper glo. proceſſus.eo.tit.Et ratio iſtius concluſionis redditur per pre

53 fatos docto.† quia clausula anullatiua introducit formã: vt tenet Bal.in.l.j.ff.de libe.& posthu.& Pet.de ancha.in repe.c.canonum.in ver.quarto si statuto cauetur ꝙ no-
54 tarij.supra de constit.† Sed clarum est ꝙ vbi introducta est forma non potest illi consensu partium renunciari:vt tenet Bar.in.l.de his.ff.de trãsac.& Bal.in auc.iubemus. per illum text.C.de iudi.& reassumit Iason in.l.sed & si quis.§.quæsitum.in.v.colũ.ff.siquis cau.ergo neq; in isto casu poterit,& istam opi.tenet Bernard.de bisig.in decisione.j.de iure iuran.Fely.in.c.cum dilecta. in.viij.col. de rescrip.facit glo.in.l.ij.C.commu.vtriusq; iudi.& pro ista opi.ꝙ quando est clausula annullatiua nõ possint partes renunciare,videtur esse casus in.c.dilecto.de præbẽ.
55 † Et pro ista parte pondero hic esse glos.inducendo hoc modo,nam si rescriptum est nullum ipso iure ab excommunicato impetrat,ergo oppositio partis non est in consideratione:vt dicebant Tancre.& alij enumerati in gl. & prædicta procedũtur etiam si lex annullaret actum in fauorem partis:quia tali casu cõsensus etiam eius nihil operatur:vt probat glo.in.d.c.dispendia.& glo.in.c.statutum.in verbo committantur.j.eod.quas glo.sequuntur repe.hic.

¶ Sed contra istam conclusionem tenent Moder.Bononien.hic rationibus de q̃bus hic per eos,vt refero in voce vltra quos ego contra istam cõclusionem adduco mo
56 tiua duo.† Primum quia clara est regula ꝙ quãdo lex est inducta in fauorem alicuius dato ꝙ illa lex contineat formam illi potest renunciari tex.est in.c.fi.§.fi.de offi.dele. Bar.in.l.filio præterito.per illum tex.ff.de iniusto rup.testa.facit.l.penul.cum vulga.C.de pac.con.eodem modo est dicendum quando illa lex continet clausulam anullatiuam:quia clausula anullatiua super aliqua dispositione idem importat ꝙ forma:vt tradit Bal.in.l.j.ff. de libe.&
57 posthu.† & tamen illi formæ inductæ per talem clausulã renunciari potest per partem:vt in.d.c.fi.Et quia clausula anullatiua apposita in aliqua dispositione non alterat eam,sed eius sequitur naturam:vt est casus in cle.vnica. & ibi Cardina.notat de concessio. præben. Sed simplici dispositioni renunciari potest consensu partium,ergo & clausulæ anullatiuæ.

¶ Comprobatur hoc quia non debet plus posse operari vinculum principis q̃ dei.arg.c.dudum.§.nos igitur de praeben.eo.lib.sed vinculum principis per decretum suum inductum inducit formam:vt tradit Bald.in.l.j.ff.
58 de liberis & posthu. † Ergo eodem modo & vinculum dei quod est iuramētum etiam inducit formam:c. ad nostrã. de iure iuran.& tamen illę formę inductę per huiusmodi vinculum per renūciationem dispositionis in quo iuramentum interponitur renunciari potest:vt est gl.communiter approbata in.c.fi.de procura.&.l.fi.C.de non nume.pecu.Bar.in.l.cum precario.ff.de praeca.cum simi.Igitur idem dicēdum est & a fortiori in clausula anullatiua posita a principe.
59 ¶ † Et ideo pro concordia istarum opinio. potest vltra alios dari noua distructio, q̧ autem loquimur de consensu tacito,aut de consensu expresso.Primo casu procedit communis opi.q̧ partes non possunt clausulę anullatiuę renunciare.In secundo casu procedit contraria opi.q̧ expresso consensu bene potest fieri talis renunciatio,attento q̧ est inducta in fauorem renunciantis, de hoc est casus singularis probans ista duo membra in.c.statutū.§.in nullo.eo.ti.vbi dispositio illius tex.habet clausulam anullatiuam in fi.& tamē dicit tex.in.d.§.in nullo.q̧ partes possunt expresse illi renunciare,non autem tacite,ita est ibi tex.quem ad hoc multum commēdant domini de rota in deci.ccclxxx.incip.si iudex delegatus sub titu.de rescrip.in nouis,& pro singulari allegat etiam Alex.in.l.fi.in.j.col.nu.6.ff.de iurisdi.omni.iudi.cum simi.vt dixi in.d.§.in nullo. Immo fortius probat ille text. q̧ dato q̧ cōstitutio sit facta pro communi vtilitate dummodo in ea consideretur fauor partium potest illi renunciare, vt ibi patet iuncto principio illius tex.ibi pro communi vtilitate &c.
60 † Et per hoc resoluuntur cōtraria adducta pro communi:quia licet clausula anullatiua ponat formam, & formę non possit renunciari:vt superius dictum est.Illud procedit,nisi illa forma sit introducta in fauorē partium:vt est tex.quem ibi nō.Bal.& Moder.in.c.fina.§.de his.ij.de offi.delega.& tenet Deci.in.c.de causis.in.iij.notabili de officio delega.

¶ Et ista omnia de plano procedunt quando solus con-

sensus partium est in casu sine aliquo ministerio iudicis, sed vbicunque iudex non obstante exceptione partis pronunciaret rescriptum impetratum ab excommunicato valere, & per consequens se iudicem competentem declararet tali casu reo non appellante rescriptum valebit & tenebit, & iste tex. non procederet: vt singulariter tenet Lapus hic quem communiter alii sequuntur. Adde tu pro ista opi. Lapi Abb. in. c. super literis, in fi. & ibi Felyn. col. xx. nu. 40. ver. limita secũdo, de rescrip. & sequitur idẽ Abb. in. c. ex parte decani in. v. col. eod. tit. & in. c. præterea, in. v. col. de dila. & in. c. si duobus. in. iiii. col. & ibi Deci. de appel la. qui dicit istam esse optimam cautelam pro iudicibus non habentibus iurisdictionem vt se pronuncient competentes, nam si non appellatur a tali pronunciatione valet actus per dictum Lapi hic, quem etiam vltra prædicta sequitur Fely. in. c. cæterum. nu. 16. & nu. 23. de rescrip. & in. c. cum dilecta. in. ii. col. ver. xxxix. casus. eod. tit. Roma. consi. ccclxxxiiii. in casu proposito. & Georgi. natàm in repeti. clemen. sæpe. in. xx. colũ. de verbo. signi. Tamen licet prædicta videantur satis aures demulcere, contraria tamẽ opi. contra Lapum mihi magis placet per fundamẽta adducta hic per Moder. repe. quæ vobis in voce refero, ad quæ nihil addendum occurrit.

¶ Glo. secunda in verbo rescriptum diuiditur in duas partes, in prima ponit concordantiam ad istum tex. In secunda quærit & soluit secunda ibi, & satis hic puto. Et ista secũda pars subdiuiditur in tot partes quot sunt rationes positæ pro decisione.

¶ Ex prima parte colligitur conclusio ꝙ de iure antiquo rescriptum impetratum per excommunicatum erat nullum ipso iure: vt in. c. dilectus hic alleg. in glo. pro concordan.

¶ Tamen in hoc dictum glo. non consonat: quia al's frustratoria esset dispositio istius text. Sed responde ꝯm communiter omnes in. d. c. dilectus. ꝙ ibi non erant literæ ipso iure nullæ nisi per exceptionem, & maxime processus, secus vero hic.

¶ Sed tamen aduerte, quia ista solutio communis videtur dubitabilis ex eo, quia tex. in. d. c. dilectus, dicit ꝙ talis debeat carere impetratis, & verbum careat de sui propria natura inducit anullationem ipso iure ꝯm communem opi.

vt tenet glo. in .l. prouidendum. in ver. careat. C. de postu. cum concor. vt per Deci in .c. ex tenore. de rescrip.

¶ Et ideo aliter responderi potest, quod de iure illo antiquo non reperiebantur excepti isti duo casus, de quibus hic. Et sic ratione illorum casuum poterit iste tex. nouam dispositionem continere. Vel secundo dicas quod tex. in .d .c. dilectus non dicit quod careat impetratis, sed quod debeat carere, & sic nō inducitur ipso iure nullitas, sed requiritur ministerium hominis, secus vero hic.

62 ¶ † Colligitur secundo ex ista glo. quod reus qui excommunicatum repulit non poterit eum coram eodem iudice reconuenire. Hoc tamen intelligendum est quando talis iudex fuisset datus per rescriptum impetratum tempore excommunicationis, secus vero si tēpore habili, licet ex post excommunicatio superuenerit: vt tenet hic Io. and. & alii. arg. tex. in .c. cum olim, & .c. p. & .g. de offi. deleg. Sed considerandum est, quia illa eadem ratione qua excommunicatus prohibetur esse in iudicio militat isto casu. Nam clarū est quod ideo iste reus excommunicatum repulit propter periculum communionis, & ista ratio concurrit quādo per viam reconuentionis vult cum illo litigare, Nam hoc concessum non reperitur: & quia si reus in vno casu reprobauit eius communionem in alio casu tenetur illi prohibitioni stare contra se, arg. l. publia. ff. deposi. Et per hoc etiam magis dubium redditur dictum Moder. repetentium hic post Pet. de anchā. dum volunt quod reus potest reconuenire actorem excommunicatum coram iudice delegato quando actor vult desistere aliter mouerentur ratione: quia per ipsum rescriptum est acquisitum ius ipsi reo, quod eo inuito auferri non potest. Nam per prędicta istud dictum non est verum ex eo, quia si rescriptum non valet, vt hic probatur ergo reconuētio non valebit, cum iudex delegatus non dicatur isto casu habere iurisdictionē, & ideo processus erit ipso iure nullus, circa hoc tamen de reconuentione multa dixi post Moder. in .c. dispendia. l. eo.

63 ¶ † Glo. processus cōcludit vnum, quod processus factus per excommunicatum coram ordinario valet anteq̄ opponatur rationibus de quibus hic in ea, cum qua transeunt omnes scribentes hic.

¶ Sed Andr. sicu. in .c. intelleximus. de iudi. in. viii. col. nu.

45. reprobat istam differentiam inter ordinarium & delegatum concludens processum coram vtroque esse nullum ipso iure: & respondent ad tex. in. c. pia. j. de excep. vbi dum ibi dicitur quod ea quæ præcesserunt in suo robore durantur. Dicit enim quod ista verba nihil operantur vltra id quod a iure reperitur dispositum, neque dant nouum robur: vt dicit Ang. in l. fi. C. de tempo. appella. cum simi. vt ibi latius per eum, qui super hoc multum insistit & exaltat vocem suam & idem tenuit in consi. xxvi. sapienter scripsit. in. vi. col. in ii. vol. & in consi. xxxviii. præclare scribit. in. xii. col. eo. lib. ¶ Sed ad sua motiua respondent Fely. & Deci. in. c. intelleximus. & idem Fely. in. c. cæterum. in. vii. col. per illum text. de rescrip. vbi dicit quod ista verba multum operantur: quia inducunt anullationem ipso iure. Sed omissis contentionibus quicquid sit in effectu ista videtur veritas † quod illa clausula in suo robore duraturis nihil noui inducit, nisi princeps per alia verba hoc declarauerit: vt in d. c. pia. reperitur in multis locis declaratum per plura verba: vt patet in fi. ibi: sed sententia quæ præcessit non minus robur debitum obtineat &c. Et ideo consideratio And. sicu. non habet locum, & ita in terminis Fely. declarat in. c. cum ad monasterium. in. ii. col. de senten. & re iudi. & in. c. exceptionem. in ii. col. de excep. Deci. in. c. cum accessissent. in prin. de consti. patet igitur quod in. d. c. pia. processus valet ante oppositionem, & sic opi. And. sicu. non est vera.
64
¶ Sed vlterius est diligenter præscrutandum quare in. d. c. pia. processus valuit, & hic no. glo. nostra, & communiter docto. dicunt: quia ibi coram ordinario hic coram delegato. istud mihi non videtur verum, nam iste text. non dicit aliquid de delegato, & in dubio potius de iurisdictione ordinaria videtur intelligendum, & sic de iurisdictione maiori & firmiori, per ea quæ Iason tradit in rubri. ff. de iurisdi. omni. iudi. Et quocunque modo fiat interpretatio ad istum text. prædicta concordia istorum iurium non subsistit: nam si iste tex. intelligitur in dubio de ordinario concordia communis non procedit, si vero intelligamus istum tex. simpliciter loquentem procedere in delegato eodem modo dicemus tex. in. d. c. pia. qui etiam simpliciter loquitur debere intelligi in delegato: nam aliis exponere ista iura simpliciter loquentia diuersimode non suadet ratio recti intellectus.

¶ Et ideo

¶Et ideo cogitabam pro noua concordia & intellectu istorum iurium si dici potest, q̃ dispositio istius tex. procedit in rescripto impetrato ad partis instantiam: vt patet ex illis verbis impetratum positis hic, quæ partis petitionem indicant, vt patet in. l. j. & ibi no. Bar. C. de pet. bo. sub. lib. x. Sed tex. in. d. c. pia. loquitᵉ in rescripto concesso motu proprio, Nam ex quo ibi nulla fit mentio de impetratione quæ est facti non præsumitur illam interuenisse, Ergo censetur cõcessio illa facta motu proprio, & tamen motus proprius istud operatur, q̃ tale rescriptum valeat per tex. notabilem in. l. si quis iniquum. ff. q̃ quisq̃ iur. & in. c. si pluribus. & in. c. si motu proprio. de

65 præben. eo. tit. †Nec obst. q̃ motus proprius non habilitat personam: quia verum est respectu habilitatis prouenientis ratione personæ, vt videlicet per hoc censeatur absolutus: vt in clementi. si summus pontifex. de senten. excommuni. rescriptum tamen bene valebit, donec opponatur, & hoc inducit motus proprius: & ita potest intelligi tex. in. d. c. pia. Et si dicatur q̃ etiam iste intellectus est diuinatiuus fateor, sed non est ita diuinatiuus sicut communis intellectus, & qualitercunq̃ sit propter difficultatem contrarij. Ita videtur dicendũ, vt in simili dicit Barto. in. l. ita stipulatus. in. xij. col. ff. de verbo. obliga. Et q̃ iste tex. procedat in rescripto impetrato ad instantiã partis, & non in rescripto motu proprio, tenet Domi. hic in iiij. col. & col. fina. in. ix. limitatione, & sequitur Barba. in rub. de rescript. col. ix. vbi hoc declarat dum quærit si in tali rescripto esset apposita clausula supplentes &c. de quo dic, vt ibi per eum.

¶Vel secundo põt responderi q̃ iste tex. procedit quando rescriptum fuit impetratum tempore excommunicationis: sed. c. pia in rescripto impetrato ante excommunicationem, licet postea excõmunicatio superuenit quo casu potest repelli a iudicio, sed processus antea factus valebit. Et iste videtur verus sensus illius literæ, pro quo faciunt quæ dicit Fely. in. c. fi. col. j. de excep. & quia videmus q̃ excommunicatus conditionaliter pendente conditione potest impetrare: & non habet locum iste tex. vt limitat Pet. de ancha. in consi. clviij. ex narratis. col. fi. ergo a fortiori erit dicendũ isto casu quando a principio quis

non fuit excommunicatus.

¶ In ea.glo.ibi ſatis mirandum concludit glo.vnum ad
66 quod frequenter alleg.iſta gl.† ꝙ iuriſdictio delegati odio
ſa eſt.c.p.&.g.de offi.deleg.c.ad hæc.extra eo.tit.& tenet
Andre.ſicu.in.c.cauſamꝗ.nu.28.eo.ti.& in.c.præterea.
in.j.col.de offi.deleg.vbi alleg.glo.hic.

¶ Et iſtud dictum ꝓcedit etiam per interpretationem:
vt tradit in notabili caſu Iaſon in.l.ſi idem cum eodem.
in prin.in.j.col.ff.de iuriſdi.omni.iudi. Et fortius voluit
Pau.de ca.in conſi.ccliij.ad confirmationem.in.j.vol.ꝙ
reſcriptum impetratum puta ad ſummam ducentorum
ducatorum ex cauſa mutui non extendetur ad eandem
ſummam ex cauſa ſtipulationis.alleg.Inno.in.c. ſuper li
teris.extra eodem,& plura alia ibi congerit,quæ videas,
& hoc conſilium approbat Fely . licet corrupte in.c.ſe-
des.in fi.de reſcrip.& iſtam etiam opi.tenet Andr.ſicu.
in.c.ſuper eo.nu.41.de offi.deleg.

¶ Sed circa hoc aduertendum eſt,quia Inn.in.c. epiſco
pi.de reb.eccle.non alien.col.fi.tenet contrarium, & di-
cit ꝙ reſcripta ad lites debent latiſſime interpretari:& di
ctum ſuum in ratione conſiſtit: quia reſcripta huiuſmo-
di per quæ mandatur iuſtitia fieri,debēt interpretari ſm
ius commune, & recipiſit omnes interpretationes eius:
vt tradit Domi.in.c.licet canō.§.fi.ver.nota bene iſtud.
ṡ.de elec.eod.lib.ſequitur Deci.in conſi.ccxxxiij.col.pe.
Cum igitur ius commune propter eius fauorem recipi-
at latam interpretationem: vt in.l.ſcire.§.aliud.ver.ſed &
ſi maxime.ff.de excu.tut.& in.l.de interpretatione. cum
aliis.ff.de legi.& no.glo.in.c.iij.in ver.numerandum.de
præben.eo.li.Igitur in reſcriptis eadem debet fieri inter
pretatio.Cogita & circa hoc vide Io.an.in.c.capitulum
& latius in reg.is qui in ius.de reg.iur.in mercu. & Fely.
in.c.cauſam.eo.tit.Et reſolue iſtud contrarium cum di-
ctis Abb.in.d.c.epiſcopi.vt retuli in voce,& Felyn.in.c.
cauſam.eod.tit.

67 ¶ † In ea.gl.colligitur hic,ꝙ appellatione iuriſdictionis
venit delegata.Ita ad hoc iſtam glo.alleg.Moder.repe.in
ti.de offi.eius.fol.ij.col.iiij.& hoc ex iſta gl.aperte colligi
tur dum iſtum tex.ſimpliciter loquentem intelligit in iu-
dice delegato, & iſta videtur eſſe communis opi. ¶ Sed

considerandum est quia non videtur vera aliquo pacto
68 ex eo quia clara est iuris regula † q verba in dubio debēt ītelligi iure ordinario nō extraordinario.l.scio.§.medico ff. de annu. leg.no.Barb.in.c.volētes de offi.leg. & Decius in.c.inter cætera in.iij.col.de appel.cum concor. vt tradit Io.neuiza. in sylua nuptiali fo.xxv.in. iiij.col.prę terea quia in dubio causa naturalis potius attendi debet q̄ accidētalis.l.qui ha.ff.de tutel.Bal.in auct.similiter.C. ad.l.falci.Bar.in.l.siquis postumos.ff.de lib.& post.& in.l.
69 fi.ff.de offi.proc.Abb.in.c.licet de offi. leg.† sed iurisdi-ctio delegati est accidentalis ordinaria vero est naturalis vt tenet Andr.sicul.in.c. sciscitatus numero. 47. de rescrip.& de se patet ergo in dubio de ordinaria intelligi debet prętereà indubio quælibet res vel causa debet interpretari perpetua & peremnis non autem temporalis.l.i.§.hoc interdictum.ff.de fonte & quod per illū tex. no.Alex.in.l.in illa col.ij.ff.de verborum oblig. An.sic. in repe.l.cum acutissimi in.cxiiij.col.C.de fideicō.& Ro.
70 consil.xlv.prępsuppositis in.j.col.† sed iurisdictio ordinaria est perpetua procedens a lege delegata nō est tēporalis & ab homine cōclusio indubio ordinaria debet attēdi non delegata,neq obst.q iurisdictio delegata est,dignior.c.sane cū vulgaribus de offi.deleg.quia respondetur q licet si dignior non est potentior vt patet in.l.more.ff. de iu.o.iudi.nā ex quo iurisdictio ordinario prouenit a le
71 ge dicitur potētior vt in.l.j.ff.de offi.deleg. † Hinc est q actiones ciuiles quæ a lege proueniunt sunt potentiores prætorijs vt legitur & no.in.l. v.de ver. oblig. & insti.de ppe.& tēpor. præscrip.p totū & in.l.in honorarijs.ff.de actio.& oblig.concurrente igitur digno & potenti illud quod potētius est attenditur vt in.l.quæritur.ff.de sta.homi.& in.c.tuā de ordi.cogni.hinc est q inter duos testes quorū vnus sit pauper alter diues creditur magis diuiti q̄ pauperi nisi diues sit infamis vt tradunt moder.in suo tract.de test. fol.iij.& octauo & de ista pro quo vide late Io.Fran.purpuratum in rubrica.ff.de iu.o.iudi.vbi pluribus modis limitat ex cuius limitationibus poterit resolui tota ista materia.

¶ Glo.alio in duas partes diuiditur ponit.n.q. & soluit in.ij.parte plurium opi. refert.

¶ Ex qua vos vnum colligatis quod excõĩcatus impetra re non potest rescrip.in cau.inquisitionis rationibus de quibus in glo.cũ qua cõmuniter doct. videntur trãsire. ¶ Gemi. tñ hic post Lapũ & alios quos refert distinguit dicens ꝙ istud dictũ glo.procedit quando in impetratio ne rescripti fuisset expressum nomen excõmunicati se cus vero si rescriptũ impetratũ p excõmunicatũ impso naliter loqueretur quia tali casu opi.glo. nõ procederet & ita simpliciter cũ ista distinctione posteriores trãseũt ¶ Sed considerandũ est quia mihi videtur ꝙ non sit ali qua differentia quando in rescripto sit expressum nomẽ vel loquatur impsonaliter dũmodo probari possit ꝙ ex cõmunicatus illud rescriptum impetrauerit quia certũ est ꝙ quãdo actus per partẽ expeditur & impersonaliter loquitur in dubio videtur contemplata psona agentis nõ aũt persona iudicis de hoc est doct.Bar.in.l. vnica .ff.de condi.ex lege col.penult.alleg.tex.in auct. sacramẽta pu berum.C.si aduer.ven.&.l.status.ff.de acq.re.domi.&.l. si vero.§.pręter.ff.de his quæ deiecerunt vel effuderunt & illam doctri.cõmuniter sequuntur doct.facit tex. in.l.
73 & magis.ff.de solutio. † Nã isto casu paria sunt ꝙ perso na nominetur vel ꝙ verba rescripti in ea verificari pos sint.c.ex parte extra de offi.delega.l.certũ .ff. si cer. pet. nam genus quod non potest verificari nisi in specie re putatur species .l.ij.ff.de lib.& post. præterea quia hoc est clarũ in iure ꝙ actus ab eo pręsumitur factus ad quẽ ille actus ptinet vt tradit Old.in consil.cxxxvj. in.ij.col. qui inter.loquitur & quia excommunicatus prohibetur nomine alterius impetrare tanq̃ procurator vt in.c.post cessionem de probatio.ergo a fortiori ex persona sua li cet nomen eius non fuerit expressum & hoc vlterius sua detur quia iura generaliter prohibent excommunicatũ ab impetratione iudicis vt hic ergo videtur comprehen dere iudicium inquisitionis secundum communem opi. vt tradunt modernos post Abb . in rubrica de iudi. in vj. & vij.columna quia inquisitio de iure canonico reme dium ordinarium dicitur vt tradit Bal. in capitulo pri mo per illum textum in secunda columna de offi. ordi. & in capitulo super literis extra eodem ergo pariter ex communicato prohiberi debet.

74 ¶ † Et q̃ tale rescriptũ impersonale in quo persona non esset nominata non valeat, tenet expresse Domi. obliitus sui in. c. sequen. in. ij. col. ver. & per prædicta. Et quantũ attinet ad negocium inquisitionis in quo dictum est excommunicatum rescriptũ impetratre non posse. Est advertendum quia contraria opi. verior videtur pro qua efficaciter facit: quia vt crimina detegantur al's incapaces & inhabiles ad impetrãdum admittuntur. l. si quis in graui. §. verum. & ibi not. Barto. ff. ad sile. cum simi. quæ scribit And. sicu. in. c. j. col. xiiij. de consti. vt dixi latius in §. in personam. nu. 23. insti. de actio.

75 ¶ † Sed quando excommunicatus impetrat in negocio inquisitionis ista impetratio tendit ad hoc vt crimina detegantur, ergo impediri non debet talis impetratio, & tali casu bene adaptatur ratio tex. in. l. j. C. de præci. impe. offeren. videlicet q̃ nõ refert per quem præces porrigantur. l. vniuersis. eo. tit.

¶ Et ideo vt omnes difficultates resoluãtur possunt opiniones sic concordari. Nam dum quæris an excommunicatus possit impetrare in casu inquisitionis est distinguẽdum, an talis inquisitio tendet ad cõmodum excommunicati necne. Exempli gratia est factũ furtum in vicinia excommunicato ignoratur a quo habetur, tamen de aliquibus suspicio excommunicatus impetrat ad istum effectum, vt rem sibi subtractam hoc medio consequatur, tunc dico tale rescriptum non valere propter rationem quæ colligitur in. c. j. §. de excep. videlicet vt excommunicatus citius conuertatur ad matrem ecclesiam, & ne ex sua malitia commodum reportet. c. intelleximus. de iudi. & sic communis opi. procedet. Aut vero excommunicatus cui nullum damnum in vicinia fuit illatum impetrat principaliter vt crimina detegantur, finge enim in vicinia esse pupillos, viduas, vel alias miserabiles personas quæ damnum passæ sunt habetur suspicio de aliquibus, excommunicatus miseratione ductus, vel quia plus potest impetrat vt crimina detegantur, putarem tali casu delere rescriptum ratione tex. in. l. j. C. de præci. impe. offe. super quæ cogitabis.

76 ¶ † Tertia conclusio colligitur ex ista glo. q̃ excommunicatus non poterit impetrare procuratorio nomine al's

terius.c.post cessioné.alleg.in glo.cum qua oés transeūt
¶Sed aduerte diligenter ꝙ text. in d.c.post cessionem non probat hoc ad quod glo.hic,& alij inaduertēter adducunt,quia excommunicatus ibi ea ratione prohibetur esse procurator:quia debet officium suum circa iudicialia exercere quibus reperitur prohibitus,& quia tali casu ex quo procuratoris officium mercennarium est,& vtile consequi potest ex illo commodum quod excommunicato prohibetur:vt in.c.intelleximus.de iudi.Ista ratio non militat in sola impetratione rescripti,quæ est actus extraiudicialis:vt in.c.ex parte.extra eo.titu.& fatentur vbiq; docto.Nam eadem ratione qua excōmunicatus contrahere potest nomine suo ex quo est actus extraiudicialis:
77 vt in.c.veritatis.& ibi Abb.de dolo & contu.† debet etiā posse a fortiori impetrare nomine alterius,cum sit etiam actus extraiudicialis,nec inspici debet per quē actus expediatur,nisi in quem effectus actus dirigitur.l.si legatarius.C.de lega.traditur in.l.cum filio.de lega.j.& in.l.si defunctus.C.de suis & legi.neq; potest isto casu considerari ratio vtilitatis excommunicati,nec vt citius conuertatur:quia omnes istæ rationes concurrunt in contrahēdo,& tantum non prohibetur a contractu,igitur eadem ratione videtur dicendum in casu isto quare puto ꝙ gl. non bene dicat.
¶Et si dicatur ꝙ omnes istæ rationes militant etiam vt excommunicatus non debeat repelli a iudicio,respondetur ꝙ in iudicio alia ratio cōcurrit,nam ibi est propter concursum plurium personarū vbi est periculosior con
78 uersatio & communio,†ideo excommunicatus prohibetur esse in iudicio.Et quia ibi facilius nascitur scandalum & perniciosum exēplum,nam forte si excōicatus contēptis clauibus ecclesiæ agere cās,& hoc ecclesiastici pmitterent a simplicibus dici posset vbi est deus corū:& quia ēt hoc expresse in iudicialibus ꝓhibitum est in dictis.c.intelleximus.cum simi.Et ideo ꝓhibitioni standū est,licet
79 concludēs ratio reddi non posset,† quia non oīum quæ a maioribus nostris disposita sunt ratio reddi pōt.c.si qñ de rescrip.l.non oīum.ff.de legi.quia in his quæ sunt de iure positiuo sufficit dicere.Ita placuit Legislatori:vt est glo.in.l.j.in ver.tatus.de postul.& dico alibi.

1 Dictio multi plura comprehendit, & qualiter ibi.
2 Bis gestum dicitur multis vicibus factum.
3 Dictio pluries quot comprehendit.
4 Duo dicuntur plures.
5 Dictio plurimas quid differat a dictione plures.
6 Dictio articulis quomodo exponatur.
7 Verbum trahantur quid significet.
8 Iudicium reddi in inuitum quando intelligatur.
9 Trahi dicitur ille, qui solum citatur.
10 Allegatio generalis quibus casibus possit fieri.
11 Allegatio specialis non sufficit nisi sit in proposito.
12 Allegatio ad balistam.
13 Allegantes quando dicitur ligare arenam sine cemento.
14 Allegans impertinentia & generalia repelli potest.
15 Allegare generaliter coram principe & magno doctore, an sufficiat.
16 Princeps ita potest iura ignorare vt quilibet priuatus.
17 Princeps propter potestatem quam habet interpretandi dicitur habere iura in scrinio pectoris.
18 In quo casu aduocatus allegare possit ad aurem iudicis.
19 In consilio quando allegationes poni debeant.
20 Qñ sufficiat dicere per ea quæ vidi & audiui sic cōsulo.
21 Infinitas siue generalitas reprobatur.
22 Infinitas reprobatur in quinquaginta casibus.
23 Actor reconuentus non potest corā eodē iudice recon- uenire reum super causa in rescripto non tñ expressa.
24 Infinitas reprobatur ne lites sint infinitæ.
25 Compromissi dies nisi semel per arbitrū prorogari pōt.
26 Sententia lata ad dictum peritorū an debeat retractari.
27 Creditor an possit pignorare alteri pignus debitoris sui vltra tertiam vicem.
28 Ius acquisitum in pignore an sit reale.
29 Infinitas reprobatur a iure.
30 Pignus semel liberatū non pōt denuo pignori subijci.
31 Delegatus principis an possit subdelegare cum potesta- te subdelegandi.
32 Vicarius perpetuus an substituere possit vicariū ppetuū.
33 Patronus laycus an possit variare vltra duas vices.
34 Quando datur potestas variandi prestat occasio fraudis
35 Vbi alicui cōcessum est variare, non intelligit nisi semel.

36 Qui promisit reficere molendinum si dirueretur, debet intelligi de prima vice.

37 Aduocatus qui pro certo salario promisit defendere causam, an teneatur pro eodem salario prosequi causam appellationis.

38 Monachis habentibus priuilegium, ꝙ possint tempore interdicti vna cum familiaribus suis audire diuina, an intelligatur tantum de familiaribus præsentibus, vel etiam de futuris post priuilegium.

39 Exceptio excommunicationis an possit opponi bis tm̃.

40 Actus intelligitur pro prima vice.

41 Intellectus.l.boues.§.hoc sermone.

42 Clausula quidam alij, an comprehēdat numerū infinitū.

43 Rescripta fauore ordinarij largius interpretantur.

44 Declaratur iste tex.

45 Actus qui est nullus non præstat impedimentum.

46 Subiecta materia aliud suadente infinitas admittitur.

47 Textus noster non procedit in iudicijs diuisorijs.

48 Variatio prohibetur ne locus sit fraudi, quia ex variatione fraus præsumitur.

49 Citatio debet fieri certa in primo citatorio ne fraudulenter citatus in incerto vagetur.

50 Variatio in personis ecclesiasticis maxime detestanda.

51 Fraudibus obuiandum est.

52 Vbi lex non ꝓhibet possumus semp fraudibus obuiare.

53 Dies quo fit mādatum vtrum computari debeat in actu faciendo.

54 Quando lex facit monitionem de duplo, vel quadruplo, intelligitur computato simplo.

55 In generali sermone persona loquentis comprehēditur.

56 Dies termini an computetur in termino.

57 Conclusio ꝙ clausula & quidam alij non comprehendiitur vltra quatuor.

58 Procurator generaliter recipit potestatem super omnibus personis, & rebus in posterum exprimendis.

59 Declaratur tex. & glo.

60 Dictionis alij natura an sit similia expressis copulare & non dissimilia.

61 Expresso clerico an conueniri possit laycus per dictam clausulam.

62 Dictio alius non semper implicat.
63 In rescriptis an masculinum concipiat fœmininum.
64 Fœmina vtrum comprehendatur sub dictione layci.
65 Rescripta cum sint odiosa,& stricti iuris non dicuntur in terpretari præter casum expressum.
66 In contractu emphiteotico, qui est stricti iuris masculi num an concipiat fœmininum.
67 Per istam clausulam ꝙ possint conueniri homines talis loci quot conueniri possint.
68 Vniuersitas an conueniri possit vigore istius clausulæ,ꝙ possint conueniri homines talis loci.
69 Vniuersitas pro vno reputatur.
70 Quando lex præfinit certum tempus ad aliquid facien dum non potest assignari ratio,cur non plus,vel mi nus tempus concessum fuerit.
71 Princeps quando mouetur sola voluntate taxãdo nume rum non ꝓcedit de filijs ad filia,sed ꝓhibet extẽsio.
72 Regulæ cancellariæ apostolicæ nu.18.declaratio.
73 Allegare rationem licet fatuam,& dissimilem sufficit.
74 Complexiones corporis sunt quatuor.
75 Elementa quatuor.
76 Eunuchi qua ratione non possunt esse testes.
77 Liber institutionum quare diuisus ab Imperatore in qua tuor libros.
78 Quartus numerus.
79 Quatuor anni tempora.
80 Anni magni ab Adam,vsq; ad finem quatuor tempora, quorum ratione ieiunia quatuor tempora introducta fuerunt in ecclesia.
81 Hominum quatuor ætates, quatuor vitia, quatuor spe cies superbiæ.
82 Animus ex quaternario constat ẜm Pythagoricos.
83 Quaternarius numerus sanctissimum iusiurandũ apud Pythagoricos.
84 Olympica certamina quatuor celebratissima.
85 Conuiuium quatuor rebus constare debebat.
86 Venti principales quatuor.
87 Deus quatuor præfinitur literis,& eisdem papa.
88 Quatuor modis per naturas cognoscitur Deus, & qua tuor modis operatur.

89 Liberi arbitrii quatuor sunt status.
90 Episcoporum ordines quatuor.
91 Solis, & Lunæ virtutes animales quatuor.
92 Ecclesiæ patriarchales quatuor.
93 Ordines quatuor.
94 Astrologiæ partes quatuor.
95 Solis equi quatuor.
96 Textus declaratur.
97 Textus etiam declaratur.
98 Princeps committens causam appellatione remota, vel statutum prohibens appellationem non intelligitur eã phibere respectu tertij cõparẽtis pro interesse suo.
99 Statutum prohibẽs appellationem intelligitur respectu partium, nõ autem respectu tertij, & ibi ponit similia.
100 Iudex licet per processum ad vlteriora videtur tacite cir ca rejectionem obstaculorum iurisdictionis pronunciare, sec⁹ quo ad exceptões ĩpeditiuas pcessus. ibidẽ.
101 Acceptans primum beneficium quando potest acceptare secundum, & quando non, late ibi.
102 Protestari quando debet acceptans, & qñ nocet. ibidem.

CVm in multis. Summatur & diuiditur istud capitulum, vt hic per docto. ¶ In tex. ibi multis. † Ista
1 dictio hic plura & infinita comprehendit, & pater quia plura sunt iura q̃ q facile enumerari valeant in quibus infinitas reprobatur: vt enumerat hic gl. facit tex. & quod ibi no. Bal. in. l. hac consultissima. in fi. C. qui testa. facere pos. vbi dicitur q octo dicuntur multi, alibi dicitur q sexdecim: vt in. l. in multis. ff. de statu homi. quandoq; viginti quatuor milia dicũtur multi: vt dicit glo. in. c. vidua. xxxiiij. distin. quæ vult q illa dicatur vera meretrix quæ plus q̃. xxiij. milium hominũ admisit: nam ita ibi glo. exponit text. quæ dicit q meretrix est quæ multorum libidini paret, & licet Domi. hic dicat q sub ista dictone multi, hic tres vel quatuor comprehẽduntur hoc non probatur in isto tex. nam illud quod dicit Domi. respicit clausulam, quidam alij & dictio multis in tex. posita nõ respicit illam clausulam, sed iura quæ infinitatem repbo bant, quæ plura sunt q̃ tres vel quatuor: vt patet hic in gl. igitur dictum suum non procedit quo

ad istum tex. nec etiam regulariter extra istum tex. est verum, q ista dictio multi simpliciter plata quatuor vel plura comprehendat. Sed vario modo accipit, nam aliquando quatuor, vel quinq comprehendit: vt dicit Bald. in l. excusantur. in prin. ff. de excu. tuto. ver. inducit ad q. de faciente plura argumenta aliquando comprehendit duo aut tria: vt est tex. quem ibi not. omnes in §. singulorum. insti. de rerum diui. & tex. in §. fi. inst. de iu. perso. per quē tex. ita tenet glo. in l. j. §. potuisse. ibi hoc rescriptum multa continet. ff. ad fille. & tex. in l. cōstitutionem. C. de admini. tuto. & l. cum opportet. in princ. C. de bonisq libe. cum concep. vt per Alex. in apostil. ad Bart. in d. l. j. & in l. si constante. in. viij. col. nu. 22. ff. solu. matri. & hoc idem
2 tenet gl. in. c. reliqui. lxvj. distin. † & sic habes q bis gestū dicitur multis vicibus factum. Et ideo dicendum est q omnia ista fm subiectam materiā regulari debeant in qua certa regula dari nō potest: vt patet in. c. latores. de cleri. excommu. mini. & in l. ij. §. ignominia. ff. de infami. & gl. in. c. quoties. j. q. vij. quæ omnia arbitrio iudicis relinquūtur: vt est glo. in. c. cupientes. §. ceterum. in ver. contradicentium. j. de electio.

¶ Et hoc procedit in ista dictione multi, secus autem est
3 in dictione pluries: † quia bis factum non dicitur pluries factum. ita dicit Abb. in. c. ad nostrā. super glo. j. quæ alleg. plures concord. de reb. eccle. non alie. alleg. pro hoc tex. in. c. christiano. xxxiiij. distin. & tradit Ang. in auc. de trien. & semi. §. ij. & glo. in. l. cū ratio. §. si plures. ff. de bo. dam. & probat tex. insti. de duo. reis. in prin. nam vt dicitur in. c. quia intantum. de præben. duo vel tria non dicuntur plura, sed bene quatuor. Est bene verum q plurimorum appellatio de sui propria natura tres comprehendit: vt no. in. §. & q sepe. in auc. de trien. & semi. in gl. j. col. iij. licet aliquando in duobus verificetur: vt patet in c. relatum. de consecra. di. st. ij. hinc est q plurimum tempus dicitur biennium: vt in auc. vt immo. aut do. §. j. col. v. Tamen vt dixi de proprio significatu dictio plurimorum, vel plures ad tres restringitur: vt tradit etiam Bal. & Fely. in. c. interposita. de testi.

¶ Sed mihi videtur q idem sit dicendum de ista dictione plures, q dictum est de dictione multi. Nam sicut di

ctio multi de proprietate sui; ita potest comprehendere duo sicut quatuor, & recipit sicut Camaleon significatū ex materia subiecta. Ita & dictio plures easdem qualitates recipit in primis quo ad dictionem plures probatur
4 per tex. in c. ij. §. sanc. de test. vbi aperte colligitur quod duo dicuntur plures, de quo etiam patet in regula pluralis. l. de reg. iur. Et ideo si statutū disponat de pluribus percussionibus intelligi debet de duabus: vt vult Bal. in l. ij. §. ignominiæ. in prin. ff. de infami. Roma: consil. ccci. in penul. col. alleg. Bart. in l. si gemma. ff. de arb. fur. ces. & tenet Ange. in tracta. maleficio. in ver. pluribus.

¶ Non ob. tex. in d. c. christiano. quia non loquitur de dictione plures, sed de dictiōe plurimas inter quas est magna differentia: quia dictio plures comprehendit duos
5 vel tres: & dictio plurimas quantitatem innumeram: vt probat Areti. in l. continuus. §. item quod. in ij. no. ff. de verbo. oblig. & ante ipsum Domi. & alij in c. ij. in j. col. ver. quæro an per istam dispēsatiōnem. & c. l. de filijs presby. qui ita intelligitur. d. c. christiano.

¶ Et ideo pro intelligentia videtur dicendum, quod regulariter dictio plures comprehendit tres vel quatuor vltra duo, nisi lex vlterius procedat enumerādo plures casus. Ita notabiliter dicit Archi. & Domi. in c. fi. l. de filijs presby. & tali casu non posset dari certa regula, sed hoc iudicabitur ſm subiectam materiam: vt dicit Areti. in l. cum quidam. §. quod dicitur. in penul. not. ff. de acqui. hære. & per glo. in c. latores. de cleri. excom. mini. vbi vult, quod aliquando ista dictio multi comprehendit quadraginta, & plures, vel minus: & ita procedit glo. in §. & quod sæpe. in ver. filiorū. in auc. de trien. & semis. quæ vult quod ista dictio plurimorum in duobus, vel tribus intelligatur: & ſm hoc tex. hic bene procedit habito respectu ad dispositiones iuris in quibus infinitas reprobatur, de qua materia habetur per Alex. post Bart. in l. si gemma arbor. ff. arbo. fur. ces. per Areti. in consi. cij. in ij. col. per Bald. in consi. cxcix. in fi. in j. vol. ex quorum dictis aliquæ aliæ limitationes colliguntur, quas latius prosequitur Georgius natam in repe. clemē. sæpe. in prin. in ij. col. de verb. signi. & Alex. in l. sæpe. col. j. ff. de re iudi. & Moder. in l. j. de leg. j. vbi est glo. quod illa dictio, quatuor comprehendit

6 ¶ † In tex.ibi articulis hoc verbum hic pro capitulo ex
ponitur vt notat Bal.in .l.non possunt per illum tex .ff.
de legi.& ꝙ articulus dicatur capitulum notat Bar.in.l.
iij.§.j.ff.de libe.& post.& alijs pluribus modis ista dictio
capitur vt exorditur Bal.& moder. in. d .l. non possunt
sed hic capitur vt dictum est pro capitulo vel pro parte
iuris vt per Archi.in.c.accusatus in prima col.j.de hęre.
& in.c.praecedenti capitur pro causa vt est etiam tex. in
proœmio istius libri.
7 ¶ † In tex.ibi trahantur hoc verbum coactionem signi-
ficat ita istum tex.ad hoc ponderat Decius in.c.dilecti in
prin.de excep.alleg.glo.& Bar.in.l.j.C.de agri.& cenfi.
lib.xj.cum alijs similibus quae prius adduxerunt ibi mo-
der.vt ibi per eos quibus adde tex.in.c.statutum.§.cum
autē.j.eo.& in.c.si ğ.eo.ti.& est tex.in.c.lator. qui fil. sint
leg.& hoc clarius probatur in c.cum pro causa de sent.
excō.cū concor.vt p And.sicul. in.c.fi.in.iiij.col.nume-
ro.24.de rescript.& talis coactio dicitur respectu litis cō
8 testationis † quia tunc dicitur iud. reddi in inuitum.l.in
ter stipulantem in prin.ff.de verbo.obl.ratione quasi cō
tractus qui ex litis contestatione resultat & sic hoc verbū
trahere litis contestationem importat vt concludit Bal.
in auct.habita col.fi. versi. sequitur .C.ne fil.pro pa.
¶ Tamen ad ista est aduertendum primo ꝙ non est ve-
rum ꝙ istud verbum trahere necessario coactionem si-
gnificet quia hoc expresse iure non cauetur & tex. vide-
tur in contrarium in.c.Romano.§.caueant .j.de foro cō
pet.ibi trahere inuitos &c.& in.c.j.de offi. de leg.nam si
de natura istius dictionis esset coactionem importare nō
ibi additum fuisset illud verbum inuitos argumento eo-
rum quae notabiliter dicit Ias. in.l.iurisgentium.§ quinī
mo in quarto notabili de pactis dum assignat differen-
tiam inter dictionem post & postea de quo dixi supra titu
lo proximo.c.j.ex quo datur intelligi ꝙ illud verbum de
per se non solum potest verificari in eo,qui volens ad iu
dicium venit q̃ in eo qui inuitus venit vti de hoc vi-
detur doctri.Abb.in.c.si diligenti in.v.col.numero.17.
de fo.compe.& faciunt ea quae dixi post Abb. in .c.j. in
primo notabili de adulte.nec etiam est verū quod Bal.
dicit in dicta auct.habita videlicet ꝙ istud verbum trahe

9 re requirat litis contestationem † immo sufficit sola cita
tio & ille dicitur trahi qui solum citatur de hoc est tex.
quem ibi ad hoc ponderat Maria.Socin.& Abb.in .ij.no
tabili in.c.ij.de libel.obla.vbi ex hoc inferunt ad statutū
& hoc idem tenet Abb.in.c.pastoralis in quarto notabi
li per illū tex.de cau.posse.& ꝓprie.facit tex.in.c.fi.§.j.&
ibi notat Domi.in prima oppo.j.de offi.delega. ¶ Sed
ista possunt ad concordiam reduci per distinctionē quā
facit Abb.in dicto.c.si diligenti in.vj.col.ver.ij.glo.prin
cipaliter &c.& ita etiam concordari potest tex.in aucten.
statuimus vbi etiam no. Bal.C.de episc.& cle.& in dicta
auct.habita.

10 ¶ † Nota primo ex isto tex. secundum Domi.ꝙ genera
lis allegatio sufficit vt puta dicendo cauetur lege vt hic
patet & idem tenet Domi.in.c.super eo. in primo nota
bili .j.de hęre.& in.c.fundamenta in prin.in.iij.notabili
li infra de electio facit tex.in.c.vt euidenter prima .q.j.
¶ Sed contrarium tenet Domi.in.c.j.in.iij.notabili in
fra de cle.coniuga.& pro ista opinione videtur esse tex.
quem ibi notant alij in.c. præterea .xxv.dist. hinc est ꝙ
11 etiam specialis allegatio nō sufficit † nisi sit in induiduo
tangat casum de quo agitur quia alias dicetur genera
lis allegatio vt est glo.sing.quam ibi commēdat Car .in
vj.oppo.in cle.sæpe de verb.sig.nam allegatio non con
cernens præcise casum de quo queritur sed a longe vo
catur allegatio ad balistam in quo allegationis genere ta
xatur sæpe Barb.ab Hypoli.de marsil.in.l.j.§.siquis vlti
12 mo col.ix.ff.de questio.† nam taliter allegantes dicuntur
13 ligare arenā sine cemento† vt dicit Bar.Veronen.in tra.
14 cta.de serui.vrb.prædio.c.xl.† & propterea allegans im
pertinentia & generalia potest repelli vt dicit Ias.in.l.cē
turio in.iiij.colū. de vul.& pu. Quamobrem vt con
cordantur opiniones potest sic dici ꝙ generalis allega
tio sufficit quando aliquis per illam allegationem reddi
tur certus nec vacillat per eam intellectus quo minus de
ueniat ad cognitionem rei & ita procedit iste tex.cum.ꝯ.
allegatis secus autem siquis per illam generalem allega
tionem non redderetur certus vt in contrarijs ita dicit
Ioan.de imola in cle. constitutionem in .iij. notabili de
electio.quod maxime procedit quādo ius allegatur cau

sa doctrine vt not.tradit Bar.in.l.vbicunq; in.iij.col.ff.
de interro.actio.
¶Sed ista distinctio non tollit difficultatem quia non de
clarat in quibus casibus dicatur quis certus & in quibus
non cum iura superius allegata indistincte loquantur.
¶Et ideo dominus Abb.in.c.vestra de coha.cleri.& mu
lie.in primo notabili aliter distinguit scilicet q̧ corã prin
15 cipe † & coram magno doctore sufficit allegare genera
liter vt.l.caueтur ratio est quia censetur habere iura in
scrinio pectoris.c.j.de consti.li.6.& sequitur And.sicul.in
cle.j.in.ij.col.de electio.sed adhuc istud dictum Abb.nõ
plene satisfacit quia per hoc non necessario infertur q̧
coram alijs inferioribus debeat fieri allegatio specialis li-
cet coram principe sufficiat generalis in principe non
videtur hoc absolutum quia in eo videtur eadem ratio
16 quæ in alijs idiotis ex eo † quia princeps ita potest iura
17 materialiter ignorare † vt quilibet priuatus licet potesta
tem interpretandi habent vt latius probaui in.c.j.supra
titulo proximo & ideo tu dicas q̧ aut allegatio fit a prin
cipe & tunc verum est quod dicit Abb.& tunc procedit
tex.hic secus si fit coram eo & maxime si esset ius aliquod
singulare vel extrauagans quod presumeretur ignora-
re tunc allegari debet ita est tex.& ibi dixi in.c.j.li.6.de cõ-
sti.eo.lib.si vero allegatio fit coram alijs inferioribus &
tunc aut ius est notissimũ & vulgatũ & nõ debet allegari.
¶Aut non est omnino vulgatum & debet fieri specialis
allegatio vbi non resultat præiudicium allegantis.c.pa-
sto.de fi.instru.qui ita debet intelligi & hoc procedit tam
in doctore legente q̃ in disputãte in aduocato tamen re
quiritur etiam specialis nisi sit casus per quem decidi-
18 tur causa † quia tunc ne instruat aduersarium cautela est
vt ad aurem iudicis alleget vt docet Specula.in titu-
lo de aduoca.§.consequenter ver.item caueat.
¶Si vero loquimur in allegationibus quæ fiunt consu-
lendo & tunc dicit Io.an.in addi.ad Specul.in titulo de
requi.consil.§.j.ver.tenet q̧ aut consilia mittũtur extra
ciuitatem & tunc consuetudo est Bononiæ q̧ in consilio
19 ponantur allegationes † quia non potest de facili haberi
20 recursus ad consulentem, † si vero fit consilium intra ci
uitatem & tunc sufficit consulentem dicere per ea quæ vi

di & audiui sic consulo vt dicit ibi Specul.ne ex multitudine allegationum iudex deducatur ad nauseam & ita ēt sequitur Anto.de But.in repe.d.c.vestra in prima oppo. sed Io.And.in.c.sicut de re iud.aliter distinguit circa cōsilia dicit enim ꝙ si petantur a iudice tali casu doctor sufficit opinionem referre sine allegatione iurium secus vero quando consilia petuntur a partibus licet vtroq; casu contrarium teneat ibi Abbas in fine de hoc tamen vide omnino quæ dico in. capitu. statutum.j. eo. vbi loquor de consilio decisiuo.

21 ¶†Not.ij.ꝙ infinitas, siue generalitas reprobatur, ita hic notat Domi.& latius idem Domi.ğ.in proœmio huius libri in.§.sane in.ij.q.vbi ponit quot modis infinitū dicatur, quæ materia videtur Brocardica, vt hic dicit idē Domi.super glo.j.& ideo remissione & partim decisiue propter temporis breuitatem procedam plura vltra scri-

22 bentes addendo.¶†.In primis videatur Io. And. ꝙ allegat ad hoc istum tex.& ponit .50.casus, in quibus infinitas reprobatur in regula in generali in prin .J. de re. iur.in mercuria.& Roma.ponit.xij.casus inquibus etiam infinitas reprobatur in rubrica.ff.de arbi.Decius etiam in.l.vnica in prin.C.de sene.p eo.quod inter. post Bal. plura adducit quæ ibi videri possunt & istum tex.ad hoc etiam allegat Alex.qui late scribit decisiue & parte remissiue in.l.ꝙ bona.§.fi.per totum .ff.de dam.infec. & in .l. si finita in prin.numero.4.eo.ti.& in.l. si cum dotem .§. j.ff.solu.ma.& Barba.in.cō. xxxiij.incip.clemētiss. in.iiij. col.in primo volumine vbi de generalitate euitanda alia ponit & alleg.inter alia tex.hic & in.c.sedes.ğ.eo.

32 ¶†Et vltra ipsos per istum tex. dicit Abb. in.c. ij.col .j. numero.5. de mut.pet.quod actor qui super vna causa tantum rescriptum impetrauit reconuentus non poterit coram eodem iudice iterum recōuenire reum super causa in rescripto,non expressa,in qua est modo reus,quia reconuentio non intelligitur nisi quo ad illum,ꝙ primo conuenitur,& ratio est quam iste tex. ponit videlicet vt

24 euitetur infinitas,† vel ne lites fint infinite,, & ex litibus orianrur,vt dicit Socin.in.l.singulis per illum tex. ff.de excep.rei iudi.& ista etiam videtur ratio vnius dicti Specul.in tit.de arbitr. versi. sed quid si fuerit actum, vbi

dicit

dicit q̃ si in compromisso fuerit actũ q̃ dies cõpromissi
25 † prorogetur p arbitrum nõ poterit nisi semel proroga
ri per tex.in.l.fideicõmissa. §.si quis.x.de lega.iij. p quo
etiam Socin.in consil.ccxxj.visa,& diligenter in prin.in
ij.parte dicit hic esse casum cum sexcentis concor. con-
gestis per Ias.in.l.j.in.v.col.super glo.in ver.infinito.C.
de sac.san.eccl.& per rationem istius regulę dicit idem
Abb.post longã disceptationẽ in.c.proposuisti in.v.col.
26 de proba.† q̃ sententia lata ad dictũ peritorũ nõ retra-
ctat,ẽt si peritiores postea producantur dicentes contra
riũ ne processus fiat in infinitũ arg.istius tex.quia si retra
ctaretur postea possent produci alij magis peritiores, &
esset processus in ĩfinitũ,q̃ non est dicendum vt ibi per
eũ qui hoc dictum alijs rationibus cõprobat. ¶Sed ad-
uerte,q̃ licet plures sequantur illud dictũ Abb.tñ com-
munis opi.est in contrariũ,vt ibi tradit Decius referens
27 alios.¶ † Item per istã regulã vt infinitas reprobetur ali
as dicitur,q̃ creditor non poterit vltra tertiam vicẽ pi-
gnorare alteri pignus debitoris sui dato, q̃ pignus pi-
gnus pignori dari possit vt in l.j.C.si pig.pig.da.sit quia
debet intelligi de prima vice propter infinitatem euitan
dam ita concludit Specul.in tit.de pigno.§.j.versi.sed
cum pignus allegat tex.hic & tex.in .l. fideicommissa hic
allegat.in glo.& hanc opi.sequitur etiam Roma.in.l.qui
bona.§.fi.ff.de dam.infecto.

¶Sed aduerte quia quãtũ ad hoc quod dictũ ẽ de pigno
re Ang.in.d.l.j.tenet cõtrariũ quẽ sequit Alex.in .d.§.fi.
28 mouet † quia ius nobis acqsitũ ĩ pignore ẽ reale .l. eos.
C.q pig.ha.& iõ ius illud ab oĩb9 nr̃is separari nõ põt,si
cut dñium qđ ẽ trãsitoriũ de psona ĩ psonã p mille man9
& sẽp remanet idẽ dñium.Nec obst.dicũt ipsi dictũ Spe-
cul.quia nõ probatur iure,& ista consideratio fuit prius
Bal.in.d.l.j.C.si pig.pig.datum sit tñ istius nõ obstantĩ
b9 verior nisi videt opi.Spec.quã ĩ primis seqẽ Abb.ĩ.c
cũ contra,ĩ.ij.col.nu.7.de pig.& vr̃ seq.Fely ĩ.c.licet el
iij.ĩ.ij.col.de testi.vbi plura cumulat circa istã rl̃am.q̃ vi-
deas q̃ p maiori pte posuit prius Alex.ĩ.d.l.q bona .§. fi.
& dictum Specul. seqtur ẽt. Hipp. de marsu. in tractatu
de fideiusso.in.ix.quęstione & Per. ra. in alpha , iuris in
verb. infinitas ,& licet opinio , Speculatoris & Abbatis

fundetur principaliter per cl'am traditam in isto tex. vt infi
nitas euitet̃, vt in dicta.l.fideicōmissa.§.si qsdecē de leg.
iii. tamen pro ista opi. videtur tex.in terminis & singularis
in ratione sui in.l.fi.C. de remis. pig. vbi est casus secun-
30 dū Bar. ibi cōtra quæ de facili qs responderet, † Quod si
semel liberatū, ē pignus non pōt denuo pignori subiici vt
infinitas euitet̃ quē tex.valde cōmendat Andre.sicul.in.c.
cum accessissent,nu.98.de consti.& idem dicit eē singula
rē in addi. ad Bal.in.l.si legata.C. de lega. & meminit etiā
Ias.in.l.fi.in vltimo nota.C. de pactis & finaliter ista opi.
pōt suaderi ex pluribus similibus adductis per Alex.in.d.
§.fi.& Fely.in.d.c.licet in quibus non maior ratio militat
infinitatis euitandæ q̃ in isto casu,& tñ illa ratione ne in in
finitū procedatur volunt illos casus restringere ad vnā vel
duas vices ergo pariformiter dicendū erit in casu nostro.
¶ Preterea p istā regulā dicit nota.Alex.post alios,quos ref
31 fert. in.l.a iudice in.ii.col. nu.9.C. de iudic. † Quod
delegatus principis nō poterit subdelegare cum potesta-
te subdelegandi ratione infinitatis euitādæ & ita rep̃batur
Abb. tenens cōtrariū,in.c.cū Ber.de re iudi.¦quorū opi.
videtur magis cōis,vt patet ex allegatis p eum licet Fely.
in.d.c.cū Ber.in.vi.col.versi.ad aliā &c. velit vno casu sal-
uare dictū Abb. vt ibi per eū,& p dicto Alex.facit dictum
32 Car.in.cle.in.q.xi.in prima oppo.de offi.vic. vbi dicit,† ꝙ
Vicarius perpetuus licet substituere Vicariū possit, nō tñ
p̃petuum,ne procedat̃ in infinitū & per hoc allegat tex.hic.
¶ Hic ēt voluit Calde. p istū tex.in cōsi.xvi.īcip. an laicus
33 in titulo de iure patro. † ꝙ ratiōe īfinitatis euitādę p̄onus
laicus non pōt variare vltra duas vices,qa licet iura dicāt
ꝙ pluries possit variare,illa tñ pluralitas ad duas vices re-
stringitur iuxta regulā pluralis locutio,ī.de re. iu. & .l.vbi
numerus.ff.de testi.& p hoc bñ facit dictū Domi.hic dum
34 vult, † ꝙ qñ datur potestas variandi p̃statur occasio frau
dis,& ideo fit restrictio de qua hic in tex.& dicit Alex.in.l.
35 si ex toto.§.fi.in glo.fi.post alios quos ibi alleg. † ꝙ vbi a
licui ē concessū variare nō intelligitur nisi semel & illud
cōsil.Calde.cū multis similibus faciētibus ad p̃positū mul
tū cōmēdat,& ornat Fely.in.c.oēs leges prima dist,vbi co
piose āpliat r'am pluralis locutio & illud cōsi.Calde. cum
pluribus aliis hic inde discutit Rochus de curte in tracta.

de iu.pat.in verbo honorificum.q.x.& licet contrarium te neat Decius in.c.quanto in.iiii. col. supra de iudic. prima tñ opi.est communis & ista regula istius tex. vt infinitas re probetur habet quãdam affinitatem cum decisione tradita in.l.boues.§.hoc sermone.ff.de verbo.sig.quam late discu tit Fely.in.c.ii.de treu.& pac.vbi multa cumulat, quæ in ratione tex.nostri fundantur,& vltra ipsos multa etiam di cta notanda per istũ tex.&.d.§.hoc sermone scribit Geor gius Natam solemnis doctor, & collega Fely. in reper. cle. sæpe in princip. col.liii.& seq. de verbo. signi. & Ias. ponit.xvi.similia in.l.duobus.§.si ei.in prima & .ii.col.ff. de iu.iur.& reassumit idem Ias.in.l.diuortio.§.ꝙ in anno in.ii.& .iii.col.ff. solu.ma. Quibus adde notabile dictum Bal.in.l.licet in.iiii.q.C. locati de eo ꝙ promisit reficere
36 molẽdinum si destrueret, † nam debet intelligi de prima vice ratione vitãdę infinitatis, quod dictũ ꝓ singulari ref ferect Fran.Cremo. in notabili.cxlvi.incip.decidi semel & late ꝓseqt Ias.in rep.l.quomin⁹ ĩ.xxiiii.q.ad fi.ff. de flumi.
¶ Et per istũ tex. dicit disputando Io.And.in regula con tractus in.ii.q.in versi.item licet procurator in mercuria.
37 † ꝙ si aduocatus q pro certo salario ꝓmisit alicui defende re causã debet intelligi de prima instantia & ideo nõ tene tur ꝓ eo salario defendere causam appellationis, vt infini nitas euitetur adducens alias rationes vt ibi per eum.
¶ Et idẽ Io.And. in rl'a q sentit eo. tit. in mercuria. versi.ĩ cõtrariũ facit, dicidit nol'r aliã pulchrã.q. videlicet, Mona
38 chi habẽt preuilegiũ, † ꝙ possint tpe interdicti vna cum familiaribus suis audire diuina, istud priuilegium intelli getur de familiaribus p̃ntibus, nõ de illis q post priuile gium recipiuntur, vt euitetur infinitas & est aduertendum ꝙ ĩfinitas ĩ ꝑdictis & aliis casib⁹ nõ debet p partes ipas pro pria auctoritate restringi sed hoc ꝑtinet ad iudicẽ vt dicit Fely.declarãs istũ tex.in.c.ꝑposuisti in fi. supra de ꝑbatio. & plura circa hoc ponit Io.And.in rl'a sine culpa in.ii.q. col.ii.ĩ.in mercuria.& ꝑ rl'a istius tex. facit.c. pia.ĩ. de ex
39 cep. † vbi excep. excõis nõ põt opponi nisi bis, vt euitet infinitas ꝑ qua regula vide pet. de Raue.in alpha. iuris in verbo infinitas,& plures casus ꝓsequitur Firmianus in re pto. suo in verbo infinitas & vltra ibi deducta vide latissi me modernos de Marsil.in tracta.de fideiusso ĩ.ix.q.prici

pali vbi hoc late prosequit & in.l.vnius.§. cognitur ū in vj.col.ī fi.vet si.itē vltra prędicta.ff.de quęstio.;& ad hoc est notabile dictū Albe.in.ij.parte statutorū.q.clxxxi. icí. per dñm frēm vbertum quē ad hoc multū cōmendant moder.mediolan.in lib.memorialiū iuris in verbo rescri ptū &c.qui ponunt notabilē casum fuerat concessum qui dā nobilissime matronę vt semel posset intrare monaste

40 riū Cartusien.accidit † ꝙ postea in funere cuiusdam re gine fuit concess.gñalis lnīa oībus mulieribus intrandi illud monasterium quo tēpore vna cū alijs pfata nobilis matrona ingressa est, deinde vigore suę specialis licētię noluit iterū īgredi fuit dubitatū nūquid possit, & fuit de cisum,ꝙ nō p dictū Alberici p ratiōnē istius ꝙ pro quo videnda sunt plura alia notabilia dicta q̄ iidē moder. tra dūt ī.d.tract.dictorū memora.Bal.ī verbo executores & ī verbo.hęres hęredis & ī verbo legatū & ī verbo vxor d relicta ī qb⁹ locis varias decisiones ponūt p illā .l. Boues

41 .§.hoc.pmone de ver.sig.† qb⁹ adde las.ī.l.decē ī.v.col. ī.de verbo.obli.facit.d.Bar.ī.l.hoc articulo ī.ij. col .ī fi. .f.de hęre.īsti.& aliud dictū ī pposito ponit Old.ī cōs.xvi. ī.j.col.& Iaso.ī.l.placet ī.iij.col.ff.de libe.& post Ale.cō. xliij.ī vj.col.iiij.lib.& cōsi.xvj.eo.li.& Frā.cremonē.ī no tabili.lxxv.īcip.habebā redditū& Imol.ī.c. c ̄stitut⁹ ī .j. col.de cōcess.pbē.& Thomas par pa.ī repe.l.si qs maior. C.de trāsac.Deci⁹ ī.c.an sit ī fi.de appel.cū alijs plutib⁹ cōcor.vt scribit Io.licier moder.ī tract.pgeniturę .L.iiij. q.li.ij.fol.67.ex qb⁹ oībus plures notabiles decisiōes in vtrāq; ptē extēdi poterūt quas omitto pp īpedimēta dua rū lectionū sufficiet.n.vobis pdictos allegare doctores q plura allegāt vt vtar verbis Fely.ī.c.Rodul.ī.ix.col.vers. & ista faciūt d rescrip.nō tñ omittēdū ē ꝙ Lau.calca.ī cō si.xx.limitat pdicta q̄tuor modis vt ibi p eū sed vltra eū limita rl'am isti⁹ tex.qnq; modis prīo vt nō pcedāt ī lrīs

42 epōrū ī qbus ista clausula,† qdē alij nō restrīgit ad tres, vel quatuor sed cōprehendit numerū ī finitū ita dicit hic glo.ī ver.ī lrīs & ratio reddit p Per.de ancha.hic ī.j .col. qa ad epm solet hrī de facili & cū mīori īcōmodo recur sus poti⁹ q̄ ad papā & qa largi⁹ īterpramur rescri .fauor ordīarij.& licet Do. hic teneat contrarium,quem refert & sequitur Maria.Socin. in tracta.citation. in.vj .q.iij.q. principalis tñ magis cōis opi.videt esse illa quā tenet

glo.pro qua vltra adducta.facit bene ad profitum cle.ij. de offi.ordi.iuncto.c.si motu proprio.§.de præben.eo.li. & pro ista parte bene concludunt fundamenta Anto. de Bur.hic,quia cum hæc decretalis sit correctoria & limitatoria iuris antiqui,debet restringi & intelligi in terminis illius secundum not.per omnes in.l.j.ff.de leg.primo & sic non debet fieri extensio, per ea, quę traduntur in auct.quas actiones.C.de epis.& cle.& ratio pro ista parte est euidentissima quia ꝙ in literis papæ fiat ista restrictio, est ideo,quia si imperrans infinitas personas posset corã delegato conuenire exauriretur pro maxima parte iurisdictio. ordinariorum cum iudices delegati plerumq; extra curiam dentur & ideo hac de causa restricta fuit illa clausula ad tres vel quatuor reliqui autem cõuenientur coram ordinario ista ratio non militat in literis ipsorum ordinariorum & ideo cessat dispositio .c. non debet de consa in.& affini.

44 ¶ †Secundo limitatur dispositio istius tex.non procedere in commissionibus,quę fiunt in palatio auditoribus rotæ,nam illa clausula quidam alij tunc restringi non debet ad tres vel quatuor,ita est decisio rotæ Bernar.de bisig.in tit.de rescriptis secunda in ordine & hoc est forte ꝙ voluit dicere glo. hic in verbo frequenter tamen Maria in tracta.citationum in.vij.q.xxx.principalis tenet cõtrarium allegans quandam decisionem rotæ per rationem istius tex.& ibi distinguit,quem videas, & cõtra istã limitationem facit ratio posita supra in proxima limitatione.

45 ¶ †Tertio limita.n. prima cita.in qua esset facta ex peciſicatio trium,vel quatuor personarum redderetur frustatoria & aliqua causa fortæ ex expressione personarum, quę non possunt per illam clausulam conueniri, secundũ dispositionẽ.c.sedes supra eo .quia isto casu possent alij plures conueniri ratio est,quia ille actus, qui nullus fuit,non pręstitit ĩpedimẽtũ iuxta regulam nõ pręstat.§. de re.iur. & pro ista limitatione faciunt,quę late congerunt moder.in.d.ix.q.in tract.de fideiusso. versi. secundo limita.

46 ¶ † Quarto limita.nisi subiecta materia aliud suaderet quia tunc infinitas admittitur,vt videtur colligi ex dictis

Alex.in.d.l.qui bona.§.fi.de dam.infect. & per Hyppo/
lit.vt supra & ideo dicit Alex.in consil.cxiv.in.ij.col.lib.
ij.ꝙ tunc tolleratur infinitas quando verba contrahen/
tium hoc importent vt patet in dictione quocunq; de
quo ibi per eum.

47 ¶†Quinto limita.istam regulam non procedere. in in/
diuiduis iudicijs.s.fami.hercis.finium reg.& similium ita
glo.hic in verbo vel quatuor & sequuntur moder. in.d.
c.sedes,& hoc approbat Maria.Soci.in tracta.de citatio/
nibus in.ij.q.xxx.q.principalis & in ca.fi. in.ij. articulo
fall .ij. de mut.peti.& ratio redditur per eundem in.d.
tract.in prima .q.v.articulo quia in talibus iudicijs non
potest fieri congrua diuisio,nisi diffiniat lis inter omnes
& idem est quando plures vellent pro suo interesse com
parere vt ibi late per eum.

48 ¶†Not.tertio ex isto tex.ibi si circa ea possit libere va/
riari &c. ꝙ variatio prohibet,ne locus sit fraudi. quia ex
variatione fraus presumitur ita ad hoc istum tex.allegat
Areti.& dicit notabiliter in.l. eum qui certarum .§. qui
pure columna penultima.ff.de verbo.obliga.& ideo pro
49 pter hoc iste tex.disponit † ꝙ citatio sit certa i primo ci
tatorio,ne fraudulenter citatus in incerto vaget vt di/
cit Car.per istum tex.in cle.fi.in.v.notabili. & in fi. vt lit.
pen. & prius Lapus alleg.viij .in fin. quod de facili fieri
50 possit si varia .pmitteretur,† & ista variatio licet regula
riter prohibita sit in omnibus in personis tamen eccle/
siasticis magis est detestanda vt tradunt moder.in.l.quo
tiens in.iij.col.C.de rei ven.& est ad hoc peculiaris tex.
in cle.vnica de renuncia.cum alijs similibus vt per Fe/
ly.in capitulo olim in.ij.col.de re iud.& in.c.ex parte de
cani in.vij. colum.,versi. excipiuntur de rescript. & vl/
tra ipsum latissime istam materiam variationis prose/
quunt quidā moder.Bononiē.in.§.his itaq; in glo. auer
tit insti.de iust.& iu.& reassumit magis copiose & ordina
te quidam Ferdinandus Loazes doctor Hispanus in.d.
§.his itaq; in.xv.columna cum seq.vbi in varijs casibus
hoc ampliat,& limitat vt ibi per eum quia vterq; est im/
pressus.

51 ¶† Not.quarto ibi ne locus fraudi &c. ꝙ fraudibus est
obuiandum concor.tex.in capitulo sedes vbi moder. &c

co. tl. & istam regulā late prosequitur Hyppol. de Marsi* in singulari suo. clxxvij. incip. malitiis &c. Tu tamen vl* tra ipsos declara istud procedere quando a iure reperi* tur facta expressa prohibitio fraudis alias non censeret
52 prohibita, † quia non semper vbi lex non prohibet pos sumus fraudibus obuiare, vt in notabili casu declarat So cin. in consil. cviij. incip. in hac cōsultatione in. iiij. col. versi. nec etiam obstat in primo volu.

¶ Glo. iij. ex ista glo. collige argumētum ꝙ qñ lex iubet
53 actum esse faciendum, puta. j. decē dies, † alias ꝙ actus non valeat, non debet computari ille dies, quo fit mādaꝫ datū, vel īpetrat rescriptū. ad expediendū illū actū pro bat hic. Nā papa vult ꝙ p istā clām quidā alii tres vel qꝫ tuor nō plures possint cōueniri, & tñ glo. hoc declarat d bere mandatū intelligi pter expressos ī rescripto. quia il li nō cōputantur ī nu. ita videtur dicendū in proposito ꝙ dies termini datis ad id faciendū nō debeat in termino cōputari de quo tñ vide glo. in. c. j. J. de exceptio. eo. li. & in. c. statutum. J. de preben. & in cle. ij. de appe. ¶ Sed aduertēdum est, quia istud dictum glo. non vr verū neqꝫ iure probatū quia tex. hic simpliciter dicit ꝙ vigore clau sule quidam alii tres vel quatuor conueniuntur, vnde in telligitur computata persona debitoris, nisi aliud appaꝫ
54 reat sicut videmus, † ꝙ quādo lex facit mentionem de duplo, vel quadruplo intelligitur, computato simplo. ita dicit Bar. in. l. hoc edicto. §. primo per illum textum. ff. de publi. sequitur Ias. cum concor. in. §. sic itaqꝫ in quarto
55 notabili insti. de actio. & eodē modo videmus, † ꝙ in geꝫ nerali sermone persona loquentis comprehenditur, vt in. l. Paulus. §. fi. ff. de pign. & . l. ꝙ si nolit. §. j. ff. de edil. edi. & . l. ꝙ si suo. & . l. añ penult. ff. de in diē adiec. cū conꝫ cor. vt per glo. in. c. si vero. xxiij. q. v. & hoc maxime pro cedit vbi de odio agitur vt Io. and. dicit in regula, qui
56 sentit. de re. iur. in mercuria, † Non obst. ꝙ dicebatur de die termini qui nō cōputatur in termino quia respōdeē illud esse verū qñ lex vlterius procedit declarādo ne dies termini cōprehēdat, vel ex verbis, & d. ctionibus hoc col ligiē secus vero est idubio, quia dies termini bñ ī term nō cōputādus tenet lo. an. i. c. q fit. §. ij. sup glo. m. cē. d. clem. eo. li. quē seqē Phil. Fran. in. c. i. in fi. prin. J. de te sti.

spolia. tamen Alex. in l. gallus in prin. in v. col. nu. 12. ff. de libe. & posthu. & Rochus Curtius in tract. iu. pat. in verbo honorificum. q. lii. & ista est communis opi. sic
57 ergo ista glo. nõ est vera stat igitur cõclusio, † quod ista clausula, & quidam alii non comprehendit vltra quatuor inter quos reus expressus in rescripto connumeratur.

¶ Et aduerte quod ista cõclusio de plano procedit, in rescriptis prout loquitur tex. hic secus vero esset in aliis dispositionibus, vt puta in constitutione procuratorum, quia non fiet
58 tunc restrictio ad tres vel quatuor, † sed generaliter procurator recipit potestatem super omnibus personis, & rebus in posterum exprimendis vt dicit Pet. de ancha. hic. Hoc tamen intellige, & declara, vt late per Fely. qui super hoc disceptat in. c. sedes in. viii. col. versi. quinta declaratio supra eo. ti. itẽ aduertendum quod dispositio istius tex. procedit quando clausula ponitur cum expressione alicuius personę secus autem si nullus reperitur expressus, ita tenet Io. andr. hic, & sequitur Fely. late in. c. sedes in. vi. col. de rescrip.

59 ¶ † Secundo limitatur quod tex. hic, & glo. procedit quando personę conueniendę sunt eiusdem qualitatis cuius sunt expresse per tex. in. c. sedes. supra eo. & hoc indicat dictio
60 alii, de cuius natura est similia expressis copulare, † non dissimilia glo. in. l. si fugitiui in ver. alia. C. de seru. fug. cle. in. i. eo. ti. vbi latissime scripsi post Imol. & alios cũ quibus concordat Lud. Roma. in consil. xlii. in fi. & Alex. in consil. lxxxvii. in. ii. col. li. v. & secũdum hoc si rescriptum esset impetratum contra Titium & quosdam alios sub illa cl'a non possent cõueniri fœminę cum sint diuersę qualitatis arg. tex. in. l. fi. §. cui dulcia. ff. de vi. tri. oleoque lega. ✠ Cuius contrarium tenet hic Domi. & cõiter docto. & idem Domi. in. c. generali in. iii. col. i. de electio. & licet super hoc videatur aliqua difficultas, per not. per moder. in. l. siquis id quod. ff. de iu. om. iudi. in illa. q. an masculinum concipiat fœmininum, de quo etiam p Decium late in. l. ii. ff. de re. iur. tamen in proposito nostro istud dictum Domi. videtur verius, quia tex. in. d. c. sedes procedit quando maiores personæ conuenirentur diuersę qualitatis, secus vero de qualitate minori vt dicit Abb. & Imol. in. d. c. sedes dum volunt, quod ibi ponderatur solum diuersitas in qualitate ma

iori vel grauiori expressis, non in minori, & ideo volunt' ꝙ expresso clerico conueniri possit per dictam clausulam
61 laicus per allegata ibi per eos, † & sequitur ibi Fely. post Barba. xvi. columna plura adducens, & respondet ad .d. §. cui dulcia vt ibi per eum, & ita in proposito videtur dicendũ, ꝙ licet fœmina sit diuersæ qualitatis a masculo, nihilo minus, quia dicitur minor qualitas, bene poterit conueniri per illam clausulam. Et quidam alii. Non ob. quod di-
62 xi de dictione alius, † quia respondetur ꝙ illa dictio non semper implicat, vt patet in auct. vt defunct. fu. in prin. ibi milites, & seruos alios & non etiã in .d. c. sedes. ¶ Sed
63 vlterius circa hoc aduertendum est, † ꝙ iure non probatur, in rescriptis masculinum concipere fœmininum. Nam tex. in. c. significauit de rescriptis qui ad hoc allegatur non probat duplici ratione prima quia ibi nullum verbum & quia illa cõmitissa si quo casu conueniri poterat illud fuisset, quia erat hęres, vt ibi expresse tex. dicit qui istam rationem ponit. Secũdo respondetur. Nam præsupposito ꝙ non fuisset hæres ex alio, illa comitissa videbatur posse conueniri, quia illa clausula quidam alii expresse illam comprehenderat, quia illa clausula erat sub ista for-
64 ma, ꝙ posset conueniri comes, † quidam alii clerici, & layci. vnde sub illo verbo layci fœmina comprehendit, vt dicit expresse Abb. in. c. i. in. ii. columna nu. 4. per illum tex. de ui. & ho. cleri. quę omnia in casu nostro cessant. Cõcludendum est igitur, ꝙ illud dictum non est verum
65 accedit quia rescripta cum sint odiosa, † & stricti iuris nõ debent interpretari pręter casum expressum .c. Rodulphus, & .c. significãte eo. ti. quod vult in simili Cuma. cõsi.
66 clxxxiii. visa copia vbi ista ratione dicit, † ꝙ in contractu emphiteotico qui est stricti iuris masculinum non concipit fœmininum facit ꝙ dicit Bartolus in .l. i. §. sed si incertum per illum tex. ff. de ven. in poss. mit. & in consilio liiii. incip. angelus mathię vbi concludit ꝙ licet in dispositione odiosa legis masculinum comprehendat fœmininum. Secus in dispositione hominis vt hic, & sequitur Iaс. in. l. si quis idem, ꝙ in .ii. columna nu. 15. versi. v. limita. de iuris. om. iudicum licet hoc dixerit ad aliud propositum.
67 ¶ † Glo. quidam alii. ibi item si dicatur collige ex ista glo-

q per istam clausulam quidam homines talis loci non possunt nisi quatuor conueniri nisi eos conueniat vt vniuersitas quia tunc vltra quatuor possunt in iudicium euocari pro ista glo. vltra adducta hic per docto. adde late Fely. q eam comprobat in.c.eam te in. xij. col. versi. secunda declaratio, de rescrip. & inter alia dicit vnum notandum q etiam si fieret cõmissio. contra quascunq personas per illam clausulam non comprehenditur collegium auditorum rotæ alleg. Roma. consil. cccccxxxvj.
68 incip. † q indultum quod nota. & q vigore istius clausule non possit conueniri vniuersitas tenet Domi. in. c. cũ in illis. §. illis circa fi. j. de preben. & quantum ad hoc de vniuersitate istam gl. sequitur Maria. Soci. in tract. recitatio. in. j. q. xxx. q. principalis & hoc procedit quando in clausula nulla persona est expressa vt qñ causa cõmittitur generaliter contra homines talis loci secus vero si aliqua persona exprimitur, quia tunc sub illa clausula vniuersitas comprehendetur quod procedit quando persona
69 nominata esset in dignitate, † & æq potẽs quia tunc vniuersitas, q pro vno reputatur conueniri posset, & tunc procedit tex. in dicto capitulo sedes qui vult q non maiores, sed pares vel minores comprehendantur & ita cum hac opinio. transit Maria. in dicto tracta. in. iij. q. xxx. principalis. ¶Super ista tamen materia multa dicunt in contrarium Iaso. & modernio. in. l. si quis maior in tertio notabili. C. de transacti. quos videas. ¶Quãtum vero ad illud quod dicit glo. per istam clausulã contra Titium & nonnullos homines non posset nisi quatuor conueniri hoc non procedit quando dictio vniuersalis addita esset clausulę prædictę vt puta contra Titium & omnes alios, quia tunc nunc haberet locum. dispositio istius tex. vt vult hic Io. and. & Domi. quos sequitur Maria. in pręalleg. loco, nã tex. hic loquitur quando clausula esset concessa perditionem particularem non autem vniuersalem.

¶Glos. frequenter fuit expedita supra in secundo notabili in secunda fallentia.

¶Glos. in literis expediuí eam supra in secundo notabili in prima limitatione.

70 ¶† Glo. vel quatuor ibi dic. q arbitraria & c. collige

vnum ex ista glo. q quando lex præfinit certum tempus ad aliquid faciendum non potest assignari ratio concludens cur non plus, vel minus tempus fuerit concessum & ita ad hoc istam glo. allegat Domi. in .c. si compremissarius. §. & idem versi. nec obstat. i. de electio. ad idem tu habes glo. quę communiter ad hoc allegatur in. l. j. §. initium in ver. ratus. ff. de postula. per quam dicit Ias. in. §. actionum in tertia columna numero. 17 insti. de actio. q nulla efficatior ratio reddi potest, quare actiones ibi enumeratę dicantur magis bone fidei q̃ alię nisi quia ita placuit legislatori & ita etiam respondet Bar. in simili. q. in. l. humanite circa fi. C. de impube, quia non omnia quę a maioribus nostris introducta sunt ratio reddi potest &c. l. non omnium. ff. de legi. cum alijs vt per moderan. in. c. si quando de rescrip. & tali casu quando princeps

71 mouetur † sola voluntate taxando numerum non proceditur de similibus ad similia, sed prohibetur extensio vt not. Bald. concludit in. l. iij. col. ij. versi. ex quo. C. de iu. do. quem sequitur Decius in consi. xx. in casu proposito in prima col. in. ij. parte vbi per hoc concludit regu

72 lam cancellarię apostolicę nu. 18. disponent q resignans beneficium suum si moriatur. j. xx. dies tale beneficium censeatur vacare per mortem, non per resignationem, non habebit locum in beneficio iuris patronatus ad q per pręsentationem, & institutionem quis assumitur, ea ratione, quia. d. regula loquitur in collatione, quæ taxatur cum termino .xx. dierum, & sic ex quo respectu termini est fundata in solo arbitrio principis talis regula non recipiet extensionem de quo tamen latius scribo. super. d. regula, & aliquid dico in regula de triennali. quęstione prima & tradunt modern. in tracta. extensionum col. vj.

73 ¶ † Secundo collige ex ista glo. dum allegat. c. nō debet de consanguini. & affini. q sufficit allegare rationem licet fatuam, & dissimilem probatur in. d. c. nō debet non dicitur ibi, q ideo prohibitio coniugij fuit restricta, ad

74 quartum gradum † quia quatuor sunt complexiones

75 corporis † & quatuor elementa, clarū est q ista ratio est multū dissimilis, nec faciens ad propositū, nā qd cōe hēt q. iiij. sint complexiones corporis ad hoc vt prohibitio

matrimonij quæ olim extendebatur vsq; ad septimum gradum ibi restringatur ad quartum gradū quā rōnem tanq̄ non cohærentem notauit ibi Anto.de Butrio. in.ij. notabili versi.prohibitio & Abb. in proœm . grego.in viij. col. versi.primo noto & Gemin.in.c.q̄uis ei secū do .§.fi.cir.fi.j.de præben.isto lib.verum quia aliam ma gis concludentem dare non potuit papa illi ibi admittit ad idem est glo.in.l.Eunuchis.C.qui testa. face. possunt quę pro ratione illius tex.allegat rationem fatuā & ideo illa glo.solet etiam ad hoc allegari videlicet, q̄ in his, q̄ sunt de iure positiuo sufficit allegare rationem licet fa

76 tuam ,† Nam ibi quæritur cur Eunuchi in testamento non possunt esse testes dicit ibi glo. quę aliam rationem non inuenit,q̄ ratio est,quia non habent testes & illam glo. ad hoc allegant moder.repetentes in .l. cum filio in xxxiiij.col.versi.secundo collige.de lega.j. & proprius p̄ ista opi.glo.facit etiam tex. in .§. igitur post in proœm.

77 institu.† vbi imperator librū institutionum in quatuor diuisit libros tanq̄ quatuor elementa vt ibi not.glo.quæ tamen elementa nihil pertinere videtur ad partitionem libri.

¶Sed diligenter aduertendum est,q̄ ratio.d.c.non de bet de qua ibi iocatur .d. Anto.& ratio imperatoris in proœmi.insti.& etiam istius tex.videtur satis fundata , & rationabilis primo quantum attinet ad.d .c. non debet.

78 † Non potuit papa in materia coniugij aptiorē numerū applicare , q̄ quartum , de quo ibi fit mentio, is enim numerus authore Hesiodo in eo libro qui opera,& dies inscribitur quem latinum fecit Nicolaus valla nuptiis accommodatur atq; nauibus cōstruendis , fortasse quo niam solidi natura.Quaternario debetur in eoq; ratio nes,omnes musicæ continentur solusq; iste numerus se habet velut mater elementorū numerūq; hunc sacratū Cillenio hoc est Mercurio deputatum esse dicūt , author est Capella li.vij.eo q̄ quadratus deus solus habeatur in hoc numero,vt idem meminit. Nam in eo certa est so liditatis perfectio,& hoc quaternario,& tribus primis gra tatim multiplicatis denarius fit numerus,hoc est,vnum, duo,tria,quatuor decem componunt,& forte hac ratio ne loturi mares olim quadrantem portionem soluebāt,

vt meminit Iuue.Saty.iiij.& ibi post eum Merula.ita eti-
am videmus ab ordine naturę huic numero numen es-
79 se tributum, †quatuor enim sunt anni tempora vt in le
ge .j.§.hoc interdictum .ff.de aqua. quoti. ęsti. qui lo-
80 quitur de anno solari † & eodem modo quatuor sunt tē
pora anni magni totius tēporis ab Adā vsq; ad finē mū
di videlicet tēpus deuiationis, reuocatiōis, recōciliatiōis.
& peregrinationis ratione quorū ieiunia quatuor tēporū
in ecclesia fuerunt introducta vt latius ista declarat ar-
chiepiscopus Floren. in.iii.parte summæ titulo .xiij.ca.
iiij.§.ix.frontes cæli quatuor elementa quæ rerum omni
um principia sunt quatuor quā ob causam Iustinianus
in quatuor libros institutiones diuisit vt tanq̄ principia
illa essent elementa quatuor professoribus legum vt ip-
se idem in proæmio eiusdem libri testanē hominum etiā
81 quatuor ætates,† quatuor vitia & quatuor species super
biæ vt dicit magister sententiarum lib.ii.dist.xlij. virtu-
82 tes quatuor † vt testatur idem magister lib.iij.dist.xxxiij.
animum ex quaternario constare Pithagorici putauerūt
si quidem esse mentem, scientiam, opinionem sensum,
ex quibus ars omnis, & scientia nosq; rationis compo-
83 tes sumus iccirco sanctissimum † apud eos iusiurandum
quaternarius erat vt lib. de placitis philosophorum pri-
mo author est Plutarchus, & ratione numeri.4. etiam ce
84 lebratissima certamina olympica numerantur † vt re-
fert Merula.in commento Iuuenal.saty.8.ea etiam ratio
85 ne conuiuium quatuor rebus constare debebat,† vt in-
86 quit Gellius capite.xj.xiij.lib.† & Gra. pal. de partibus
ædium lib.secundo fol. 70. quatuor etiam principales
venti ab eodem Gellio ponuntur .c.xxij li.ij. & ab eodē
libr.iij.capitulo.x. arteriæ sub armonia siue collatione
87 quaternarij numeri collocātur.† Quaternarij igitur nu
meri tam diuina virtus est vt deus etiam, cuius vices
gerit papa conditor huius tex.sub eodem numero vo-
luit ab omnibus fere gentibus appellari deus enim
quatuor præfinitur literis Papa etiam eisdem vnde & in
ter dei cognomina tetragrammaton ascripsere Aegiptij
quatuor literas per se etiam Siræ magiorsi, Hebręi etiam
quatuor literis scribūt deum sub hoc noīe adonai quod
non nisi commode in pronuntiatione sub.iiij. literis ca-

dere potuit Græci etiã θεὸς .i. teos quatuor scribunt literis Arabis, & Mauris, alla, latinis deus, Christianis Iesu, siue s prout ab angelo extitit nunciatum vt authores sunt Bapti sta piso, & Marsilius ficinus in cõmentariis in cratilum Pla tonis, quæ causa est, ꝙ nos hispani Dios literis quatuor &
88 Galli totidem dieu nuncupemus, † quatuor, etiam modis per naturas cognoscitur Deus, vt dicit magister sententia
89 rum li. pri. dist. iii. in litera b c d e † quatuor etiã modis Deus operatur, vt idem dicit lib. ii. dist. xii. in litera b libe ri etiam arbitrii quatuor sunt status vt eo. lib. testatur dist. xxv. g. quatuor sunt status hominis quatuor sunt timo res quatuor ordines dilectionis quatuor gradus charitatis
90 † Episcoporum etiam ordines quatuor vt itidem magi
91 ster late tradit in. iii. li. sen tẽtiarum, quatuor † etiam virtu tes animales solis, & lunæ, vt late exorditur Marsil. Fici
92 nus in triplici vita li. iii. c. vi. quatuor † Ecclesiæ Patriar chales .c. antiqua de priuileg. ordines quatuor vt in .c. fi.
93 de reli. domi. & .c. i. j. eo. li. † quatuor astrologiæ partes, geometria, arithmetica, Musica, & astrologia, vt tradit Ra
94 phael vullaterannus lib. † Commentariorum xxxv. solis
95 etiam equi, vt fabulantur, poetæ, † quatuor cuius ratio nem assignat idẽ Rapha. eo. lib. capite de sole. Alia plura prçter ista de prçeminentia istius numeri Petrus Crinitus c. vi. de honesta disciplina lib. xxii. & Cẽsorinus. c. xii. lib. de die Natali & Codrus sermo. vi. fol. iii. & Abb. Zachari as in sermone concilii Pisani in fi. ii. fol. Congesserunt quæ breuitatis causa omitto quibus etiam adde quæ in opuscu lo quatuor nouissimorum dicuntur fol. i. & quæ dicit Ar chiepiscopus Floren. in. iii. parte summæ titulo. xxiii. c. i. §. i. vbi ponit quatuor proprietates solis vt ibi latç per eum ex quibus omnibus satis manifestæ apparet, ꝙ non sine causa summus Pontifex in. d. c. non debet, & hic restrinxit infinitatem potius ad quatuor q̃ ad alium numerum, & ita etiam potest defendi Imperator in proçm. institutio. non est ergo ratio fatua, vt volebat Anto. de butrio, & se quaces. Cum non facile in aliis numeris inuenies tot reç significatus ac misteria sicut in quaternario de quo vltra prçdicta vide Marsili. ficinum in proæmio ad librum platon. de differentia nominum & dixi. in capitulo. d. non debet.

96 ¶† In ea glo. ibi dico tamen habes quęstionem ꝙ dispositio istius tex. non procedit in iudiciis diuisoriis ratio esse potest, quia cum in hæreditate possunt esse decem hæredes, ad quos iudicium fami. hær. pertinet, esset inconueniens, ꝙ quatuor tantum admitterentur, & alii excludantur & ita cum ista quęstione transeo, quæ communis est, de qua etiam dixi supra in .ii. not. in .v. fallentia faciunt ea quæ iudicio fami. hær. dicit Maria. socin. in tracta. citationis articulo. v. q. i.

97 ¶† In vltima parte glo. habes ex glo. aliam limita. ad istum tex. videlicet ꝙ non procedat ista clausula in .iii. agēte pro interesse suo, quia etiam si essent plures, poterunt citari, & dicta clausula non habet locum cum ista glo. doctores communiter transeunt. Adde in primis pro ista opi. Maria. socin. ĩ titulo de dila. articulo. vii. in. ii. q. xxx. q. principalis, vbi sequitur, & approbat istam glo. in hoc, quæ est communis, & vltra ipsum adde bene facere, quæ dicit Bar. in. l. i. §. interdum. ff. a quib. appel. non licet vbi dicit
98 ꝙ princeps cōmittens, † causam appellatione remota, vel statutū prohibens appellationem non intelligitur prohibere respectu .iii. comparentis, pro interesse suo, sed solū
99 prohibet partes principales, facit etiam †, ꝙ dicit angel. in l. si quis libertatum per illum tex. singularem. ff. de pet. hæ. vbi dicit, ꝙ licet post litem contesta. dilatorię exceptiones opponi non possint, illud est verum respectu partis, secus autem respectu tertii comparētis pro suo interesse & pro ista parte multa notanda dicta congerit And. sicu. in .c. super eo. de offi. deleg. & ibi Fely. & aliud dictum nota. ponit Fely. in. c. cum super in prin. de offi. deleg. & latius in. c. veniens de testi. & dixi latissime in tract. de tertio in indice meo decisiuo vbi plura consil. docto. ad memoriam allego quæ breuitatis causa hic non conuenit referre.

¶ Glo. in ver. quorum plana est & non habet difficultatem vt in superioribus vidisti circa vltimā tamen partē eius videatis Ias. in. l. ita demum in prima col. C. de procura. & latius Fely. in. c. suborta in. iiii. col. de sen. & re. iudi. & etiam notabiliter per eundem in. c. cęterum in. ix. col. versi. opus est de rescrip. & in. c. super literis in. xxii. col. versi. fallit duodecimo eo. tit. sequitur etiam And. sicul. in. c. consultationibus in primo notabili de offi. deleg. & Domi. in. c.

statutum .§.cũ vero infra eo.facit glo.in.c.j.§.eo.& glo. processus in.c.seq.In quibus omnibus locis fit ista conclusio ꝙ licet processus ad vlteriora sufficiat loco expres-
100 se pronuntiationis † quo ad plura impedi. iurisdictionem secus est in exceptionibus impeditiuis processus, qa in illis requiritur expressa pronuntiatio nec sufficit processus ad vlteriora ita etiam colligitur hic nam si nomina citandorum non sunt expressa modo vt hic dicitur non valet processus & si non opponatur sed requiritur expressa interlocutio vt prędicti docto. notant in quibus locis notabiliter commentatur ista pars glo. vt retuli in voce & teneatis menti. vltra docto.

¶ Glo.fi.duo effectualiter facit primo ponit regulam secundo infert ad.q.secunda ibi & non per hanc regulã.

¶ Regula igitur ex ista glo.colligitur ꝙ variatio & inconstantia reprobatur ex hoc infert glo.ad.q. ponamus, ꝙ habẽs literas ad beneficia vacatura acceptet primo vnũ beneficium si illud obtinere non potest, nunquid possit acceptare secundum & glo.tenet ꝙ non remittendo se pro veritate ad not. in.c.ne captande .l.de cõcess.pręb.

101 ¶ † Sed tu pro vera declaratione istius glo.facias aliquas conclusiones prima sit quod acceptans primum beneficium pure et valide si culpa vel collusione sua illud amittit non potest secundum acceptare per regulam positã in princ.glos. & ita in terminis tenet Roman.in consil. cccxxix.col.iij.versi.cęterum quem sequuti sunt Domi. de rota.me præsente in quadam causa Leonem parrochialis de la red.coram.d.Nicolao picolomineo die.xvij feb.1533 & eodem modo dicendum est si cum aliquo cõcordauerit vt tenet hic Domi.quia tunc censetur gratię renunciasse vt tradunt Domi.de rota . deci.ccccxxxviij. in no.& Roman.in.d.consil. Secunda sit conclusio acceptans primum beneficium cum protestatione quatenus mihi debeatur prout hodie communiter acceptationes fiunt potest variare acceptando secundum, si primum vere sibi non debetur & idem secundum docto.hic si nõ protestauerit quomodo cõstat notoriæ vel errore probabili sibi non deberi istam cõclusionem vltra hic adducta sequitur in terminis Lapus allega.viij. in penult.colũ. versi.quid igitur sequitur Angel.areti.in.§.penult.insti. de bono.

de bono. posse. & ratio istius conclusionis est quia si acceptatio non habuit effectum non debet preiudicare vt dicit Angel. in. l. nihil. §. si cum filius. ff. de inoffi. testa. & Pet. de ancha. in consil. ccccxliiij. & hinc est q acceptatio procuratoris que non valet non nocet domino vt tradit Bar. in consil. lxxiij queritur vtrum in. ij. dubio & Domi. in ca. eum q in fi. j. de preben. & Lapus alleg. cxxvij. Anastasius in. iij. col.

102 ¶ † Sed considera circa istam conclusionem primo quo ad illud quod dictum est de protestatione, quia videtur q acceptatio debet esse pura & certa sed quando fit cum protestatione videtur esse incerta & conditionalis & per consequens non videtur valida per ea que tradunt Domi. in. c. dudum in fi. j. de praeben. vbi dicit q si executor dicat confero tibi beneficium si tibi debetur talis collatio quia non est pura non valet & hoc idem in acceptatione facta cum ista protestatione si placuerit regi tenet idem Domi. in. c. ij. in. iij. col. de electio. eo. li. & vtranque decisionem sequitur Fely. in. c. cum contingat in penul. col. de offi. del. & ideo attentis premissis melius esset nõ protestari cum protestatio, illa tacite, subintelligatur q expressa noceret iuxta no. per glos. in. ca. significasti de election.

¶ Vlterius aduertendum est circa illud quod superius est dictum in secunda cõclusione q acceptans nulliter quia forte alteri est debitum beneficium potest iterũ acceptare nam hoc videtur contra doctri. Bar. in. l. ij. §. j. ff. de optio. lega. vbi concludit q habens potestatem eligendi eligendo licet nulliter non potest amplius eligere quia functus est officio suo allegat tex. in. l. si vt proponis. C. quomodo & qñ iu. adde tex. meliorem in. cap. si compromissarius supra de electio. & ideo non ab re glo. hic voluit protestationem esse necessariam quia per eã declaratur voluntas in futurum secundum docto. communiter sed tenendo opi. quam superius tenui ad ista cõtraria respondeas vt per Decium in. c. in literis in. ij. & iiij. col. de offi. deleg. vbi moder. tenent opi. istius glos. q acceptatio nulla non cõsumit gratiam quam opi. firmat respondens ad predictam Domi. in consil. cviij. in pen. col. & in consil. lxxviij. ver. sequitur istam glo. & Fely. in

Ee

capitulo ex tenore in.iiij.columna de rescrip. & ad probandam nullitatem non sufficit sola assertio, sed probari debet plene vel expectari sententia declaratoria vt tradit idem Domi.in consil.ciij.vbi etiam dicit vnum aliud notabile videlicet q; sola acceptan. absq; prouisione consumit gratiam, & secundus expectans poterit acceptare pro quo est presumptio transferens onus probandi in primum expectantem qui inualide acceptauit vt latius per eum. nam contra bis acceptantem est sinistra suspitio vt tradit Bar.in.l.cum procurator.§.j.ff.de no.ope.nuntia. & licet acceptans inutiliter, non prohibetur iterum acceptare vt Fely. tradit in dicto capitulo ex tenore illud fallit nisi pro illa prima acceptatione aliquid consecutus fuit renunciando, vt conclusum fuit in vna Hispaleñ. Cardinalatus contra episcopum solis per ea que not. Rom. consil.cccxxix. & rota, ccccxxxviij. in no. hoc tamen limitatur nisi in causa Seguntina de pradosredondos que mō pēdet & habeo vota quam hic non scribam nisi facta conclusione, & quod dictum est quis non posse valide nisi semel acceptare intelligitur quo ad vnum vel duo beneficia in vna collatione nam tria acceptare non poterit vt refert, d. Guliel. algareñ. fuisse tentum in rota plura de acceptatione dixi in repertorio rote.

1 Dispendia verbum quot modis exponatur.
2 Dispendium & compendium in quo differant.
3 Textus declaratur.
4 Promittens alicui questionem non mouere sub certa pena contrafaciens andicatur in eam incidere.
5 Actorem per solam impetrationem rescripti contra aduersarium non incidere in penam.
6 Iura in quantum possunt conantur arctare prorogationem litium.
7 Lites inter ciues sunt damnose reipublice.
8 Reipublice conuenit subiectos habere locupletes.
9 Laudabili votum illorum qui lites execrantur.
10 Vt lites finiantur a sententia interloquutoria non appellatur.
11 Statutum cogens affines ad compromittendum est fauo

2 rabiles

13 Lites inquantum sint fugiendę.

13 Rem litigiosam minus valere.

14 Homines per lites incontemptibiles reddi.

15 Ordinarij litigiosi prohibentur,

16 Seruos dei litigare non oportere.

17 Clericus negociator debet tanq̃ pestis euitar..

1? Textus limitatur.

19 Aequitas pręferenda est rigori

20 Aequitas in quantum attendi debeat.

21 Rigorem seruari debere in causis iudęorum.

22 Rigor & æquitas quid sint & quomodo capiantur.

23 Ex sola rescripti impetrationem pręscriptionem non interrumpi.

24 Pręscriptionem per actum nullum regulariter interrumpi posse.

25 Textus in quo datur iurisdictio in accessorio & non in principali.

26 Iudex quando non posset cognoscere etiam super incidenti.

27 Textus limitatur.

28 Iudex quando non posset facere condemnationem in expensis.

29 Differentię inter actiones personales & reales.

30 Actiones personales longiori tempore pręscribuntur, & ideo maioris esse importantię.

31 Actiones personales faciliores esse & debiliores q̃ reales

32 Quod nostrum est regulariter magis nostrum esse non posse.

33 Actiones personales communiter paruę sunt reales vero magnę.

34 Gabellę tot soluuntur quot sunt causę stante statuto.

35 Reum coram eodem iudice posse actorem sibi obnoxium reconuenire quomodo intelligatur.

Dispendia. Diuiditur & sumatur iste tex. vt per Io and. hic, in tex.
1 ibi dispendia † Istud verbum multis modis exponitur per Archidiac. hic regulariter tamen pro damno & detrimento, ex dilatione causato capitur vt in cap. q

sæpe.§.de elect.& in.c.ii.in glo.dispendiis supra de consti. in anti. & glo.ii.& ibi archi.in.c.i.§.vt lit.pen.& facit tex. in.c. Abbat.circa fi.ibi longo dispendio de re iudi.eo.li.&
2 no. Cardi.in cle.dispendiosam in prin.de iudic. † & dispendium,& compendium differunt,vt dicit hic glo. quã sequitur Domi.in.c. Abba.§.prefatus in prin.§.de re iudi. &.in.c.i.in prin.§.de scisma. & est tex. & glo.in proæ. cle. & quid sit aliquem puniri in dispendio causę vide tex.in.l. si quis prouocatione cum ibi no.C.de appella. & dispendium labor & expensę differunt inter se vt est tex.in proę. istius li.circa.fi.
3 ¶ † In tex.ibi quęstiones &c. Non ꝙ licet istud verbum, siue dictio pro contẽtione ante iudicium acipiatur, vt no. in.l.quæ fidem.ff.de transac.& in.l.Lutius.§. tres hęredes ff.ad trebel.& tenet Bal.per illum tex.in cap.audita de resti. spol. sequitur Decius in.c.i.in.ii. notabili de appella. istud tamen est verum, quando ab homine profertur, secus vero si a lege proferatur,vt hic, nam tunc intelligitur per litis contestationem.l.iii.C.fini.reg. & per istam distin
4 ctionẽ soluit Bar.illam.q. videlicet, † an qui promittit alicui quęstionem non mouere sub certa pœna,dicatur in eam incidere quocunq; modo moueat controuersiam an litem contestatam,an vero reqratur litis cõtestatio & Bar. in.l.amplius non peti.in.iii.col.nu.5.ff.rem ra.ha.resoluit istud quæsitum modo prędicto sequitur idem Bar.in.l.Lutius & sequitur Cuma.consil.xvii.in .ii. col. cum pluribus concor.vt per Alex.in.l.si quis maior in.ii.columna.nu.6. C.de transactio. est bene verum ꝙ Matheus nerutius in rep.c.i.de appella.in primo notabili recedit ab ista opi. & ponit quandam distinctionem verum quia mihi satis non facit propterea non recedo a communi opi. & de ista dictione quęstio & de similibus verbis scribit Corneus in consil.cclxvii.incip.in hac cõsultatione in.v.columna.iiii. volu.& ibi ponit quot modis accipiatur hoc verbum,& latius exponit Franciscus Brunus in tracta.de iudiciis,& tortura in.v.carta. ¶ Et ex hoc resultat notabilis intellectus ad istum tex. videlicet,ꝙ auctor per solam impetrationem rescripti contra aduersarium non inciderit in pœnam de qua in tex.contra Domi.& alios hic in .ii. col. sed requirit litis contestatio ratione istius dictionis quęstiones & hoc

suadetur, quia ratio in qua fundat iste tex. cessat hoc casu, Nam aduersarius non vexatur per solam impetrationem, pro quo facit text. in. l. libertus. ff. de in ius vocan. Sed per citationem bene committeretur pœna, non tamen per hoc perderet causam, nisi lis côtestaretur, quia tunc argueretur maiora malitia impetrantis, & ita tenet glo. fi. & Inno. in. c. ex tenore. §. eo. titu. glo. tamen in. c. fi. eod. tit. in verbo super vno tenet contrarium, videlicet, quod perdat causam, sed illa glo. debet intelligi quando vltra citationem processum est ad litis côtestationem, & ita concordat Andre. sicu. prædictam contrarietatem in. d. c. fi. col. xiij. nu. 72. facit tex. in. l. si tibi. C. de libe. cau. & in l. cui necessitas. C. de libe. cau. quod ego limito procedere, nisi reus esset contumax, ita est doctrina Bart. in. l. sepulchri. in. j. col. ff. de sepul. vi. & in. l. quis. ff. de dam. infec. Pau. de cast. in. l. quis. ff. de in ius vocan. per illum text. Abb. in. c. proposuisti. ad finem. &. c. dilecti. col. penul. de foro competen. quæ omnia nota.

6 ¶ † Nota primo secundum Dominicum, quod iura inquantum possunt conantur arctare prorogationem litium. capitulo finem. de dolo, & contumacia. lege properandum. in principio. C. de iudicijs. & ita tenet Dominicus supra in proœmio sacro sanctæ. §. quem librum. in principio. & in. c. præcedenti columna prima cum similibus. vt per glosam in lege æquissimum. ff. de vsufruc. & latissime prosequit Lucas de penna in lege litibus. C. de agricolis & censi. & not. idem Dominicus in capitulo primo
7 in principio infra de appellatio. † quia lites inter ciues sunt damnosæ reipublicæ. lege si quis. §. in ciuilibus. ff. de appellatio. Nam propter lites multi deducti sunt ad egestatem & propriam patriam reliquerunt: vt in auc.
8 de defenso. ciuit. in principio. † quia reipublicæ côuenit subiectos habere locupletes, qui per lites extenuantur: vt in aucten. vt iud. sine quoque suffrag. § cogitatio. & gravatur in. §. sed etiam. instituta de his qui sunt sui vel alieni iuris. & propterea reipublicæ interest lites cito expediri: vt dicit textus in prima côstitutione. C. ad fi. & ibi not. Bartolus & Baldus & in lege fratris. C. de transactio. cum similibus: vt per Alexandrum in lege seyus. in quarta
9 columna. ff. ad legem falcidiam. † & ideo laudabile est vo-

eum illorum qui eas execrantur:vt tenet Corneus in consilio.cclxxxiij.pars dicti.in penultima columna in quarto volumine cum pluribus notabilibus dictis,quę congerit Felynus in capitulo nihil.in principio de præscripti. & post ipsum latius cumulant quidam Moderni in tract. nuptiali.folio.xxiiij.in tertia colũna, & sequen. pro quo vide Alexandrum in lege siquis cum aliter. de verborũ obligatio.in illa quæstione an deceptus in transactione possit intentare remedium.l.ij.C.de rescindenda venditione.& Domini.in consilio.cxxix.in secunda columna vbi ponit vtilitatem illius qui recedit a lite.not. Dominicus infra capitulo secundo de verborum significa. facit textus in lege item si res.§.itaq;.ff.de aliena.iu.mutan.cau.fac.cum pluribus concordan.vt late prosequuntur Moderni in lege quidam extimauerunt.per illum textum.ff.si certum petatur,& propterea vt lites finiantur

10 †a sententia interlocutoria non appellatur:vt dicit Bal. in lege apertissimi.in quinto notabili per illum textum C.de iudicijs.& per hoc infert notabiliter Baldus in lege qui se patris.in fi.colum.versiculo prima quæstio.C.

11 vnde liberi.† ꝙ statutum cogens affines, vel agnatos ad compromittendum est fauorabile,ideo extendit̃ ad eos, ꝙ de propria significatione verbi non sunt affines, vel agnati:quia per hoc lites euitantur,quod dictum valde commendant ibi Paulus de castro & Alexander in penultima columna,& Iason in antepenultima,& in notabili quæstione consuluit Socinus in consilio quarto visis

12 actis,& actitatis.ad finem. in primo libro.† & intantum sunt lites fugiendę,ꝙ potius debet quis perdere vnam partem rei,q̃ litigare. vigesima tertia quæstione prima §.primo.& quæstione tertia capitulo primo,& capitulo

13 suscepimus.de homicidijs.& propterea dici solet, † ꝙ res minus valet quando est litigiosa:vt dicit Bartolus in lege si duo societatem.§. arbitrorum. columna finali.ff. pro socio.& in lege per diuersas.columna secunda versiculo & semper actio.C.mandati.& hoc idem dicit Fabi. de monte in tractatu de emptio.& venditio. quæstione viij.princi.columna quarta Iason in lege prima.§.si hæres.columna secunda.ff.ad trebellianum. † Nam per li-

14 tes homines redduntur contemptibiles,& viles capitulo

15 prælatom̃.lxxxviij.distin.† & propterea litigiosi ordinari prohibentur.xlvj.dstin.c.j.&.xc.distinct.c. litigiosus.
16 † Nam seruos Dei non opportet litigare.c.sicut.ij.q.vij. &.viij.de sindi.c.vnico.& propterea dicitur in.c. nego-
17 ciatorem.lxxxviij.distinct.† ꝙ clericus negociator debet tanq̃ pestis euitari. Et ob hanc causam hic inductum est, vt quis actiones suas personales coram vno iudice proponat, quia non ita vexatur reus laboribus, & expensis litis, neq; intricatur inter varios circuitus, & cõtrarias sententias, quas forte plures iudices possent proferre: vt dicit Abb.in.c.tuam.in.ij.col.de ordi.cogni.& Domini.in c.statutum.§.cum autem.in.j.col.j.eod.& alleg. tex.hic.
18 ¶ † Iste tamen tex.limitatur non procedere in causa hęresis, quia tunc bene potest aduersarius super eo articulo trahi ad diuersos iudices. Ita concludit Domini.in.c. per hoc.§.verum.in prin.per illum text.j.de hære. Reliqua circa incõmoda litis videas in cõmen.meo sup regula cancellariæ de annali possessore. vbi alia plura scribo.
19 ¶ † No. secundo ibi æquitatis compendio &c.secundum Domini.ꝙ æquitas præferenda est rigori.c.fi.ff.de transac.cum similibus, vt per Moder.post Alex.in.l.placuit. C.de iudi.vbi inter alia refert dictum notabile Archi.in c.ꝙ a patribus.xv.dist.qui vult ꝙ adeo æquitas debet at-
20 tendi, † ꝙ in pertinentibus ad forum ecclesiasticum attendimus potius ius ciuile quando habet æquitatem, q̃ ius canonicum continens rigorem, ponit exemplum in clerico, qui iurauit soluere tali die, ꝙ debet attendi dies secundum ius ciuile, & sic secũdum.l. more Romano.ff. de ferijs.quia est æquius q̃ ius canonicum, & hoc prius tradidit Fely.in.c.ecclesia sanctæ Mariæ.in.xvij.col.versi.quinta de clan.de constitutio.vbi alias authoritates adducit. ¶ Ista tamen regula procedit quando æquitas est scripta, secus vero si non esset scripta, nam tunc non pręfertur rigori. Ita dicit do. Anto.in.c.j.col.vij.de constit. quem sequitur Fely.in.c.cum illorum.in.j.col.super gl. in verbo rigorẽ.de senten. excom. quod est verum, nisi pro æquitate non scripta concurrat pręsumptio.glo.penul.in.c.suscitata.de resti.in integ.

¶ Secundo notabiliter limitatur, nisi rigor esset in constitutione posteriori, nam tunc præualeret æquitati prio

ri glo. notabilis in. c. extirpande. §. quia vero in ver. prius tum de præben. cum concord. allega. ibi per eum pro quo facit tex. in. c. i. supra de const. eo. li. Sed tamen idem Fely. tenet contrarium in. c. ii. in prin. de re iudi. & ibi respondet illi glo. & in ista materia dat plures remissiones, quas videas.

21 ¶ † Tertio limita, nisi in causis iudæorum in quibus rigor debet seruari, non æquitas glo. notabilis est in. c. ii. glo. penultima de iudę. quam ad hoc valde commendat soci. in consil. lxii. incip. in præsenti consultatione columna penultima in primo volu. aliç limitationes possunt
22 colligi ex dictis Alex. † & moder. in. d. l. placuit, & quid sit rigor, & quid æquitas, & quo modo capiantur declarat Andre. sicul. in. c. super literis in. iii. col. nu. 20. de rescriptis & . c. si clericus laicum in. ii. columna nu. 11. de foro competenti & in. c. quærenti columna penultima de officio delegati.

¶ Nota tertio ibi inquantum possumus &c. ꝙ quo ad exclusionem malorum sufficit ꝙ quis facit illud, ꝙ ipse potest & ideo dicit hic Romanus Pontifex quantum possumus quia omnia mala præuideri non possunt nec fraudibus omnibus potest occurri quia nouę fraudes quotidie excogitantur vt in auctentica vt hi qui oblig. habe. se prohiben. res mino. §. i. colla. vi. & in auctentica de nuptiis §. iussionis coll. iiii. nam vt hic debet homines semel dati in malum nihil est quod non inueniant vt etiam dicit glosa in. §. lex. in auctentica de non alienan. aut permutan.

¶ Nota quarto secundum perusi. hic ibi omni commodo &c. ꝙ si vigore primi rescripti coram primis iudicibus impetrati erat interrupta præscriptio, vel erat constitutus aduersarius in mora vel in mala fide ꝙ ex sequenti impetratione prohibita euanescit omnis effectus secutus ex illa prima impetratione pro quo facit glo. in. l. si pater. C. ne de statu defunctorum.

¶ Sed modo tu aduerte pro vtili intelligentia ꝙ ista dicta perusi. ita simpliciter non videntur sine dubio primo quia videtur præsupponere, vnum assumptum falsum, ꝙ ex so
23 la rescripti impetratione interrũpatur pręscriptio, † Nam

eum rescripti impetratio sit actus extraiudicialis, vt tenet Rota in deci.clxxv. in nouis, & diximus supra in.c.i. post Modernos non constituit aduersarium in mora secundum Innocentium in capitulo olim de censi. & dicit Alexander in lege naturaliter in apostilis ad Bartolum in verbo interrumpatur in quarta columna .ff. de rescriptis ꝙ non reperitur iure cautum, ꝙ interpellatio extraiudicialis interrumpat præscriptione nisi in casibus expressis, allegat Imola in lege si seruū.§.sequitur .ff. de verborum obligatio. & ideo debet suppleri & intelligi dictum Perusini quando per illud rescriptum processum fuit ad litis contestationem, per quam regular ter præscriptio cum bona fide interrūpitur lege more.C. de rei vendicatione tenet Abbas in capitulo illud in secunda columna de præscriptio. & ita intelligendo non esset dubium.

¶ Nota quinto ex isto textu ibi careat &c. ꝙ hoc verbum careat denotat canonem latę sententię non ferendæ vt late probat Andreas siculus qui ad hoc notat istum textum in capitulo si diligenti numero.90. de foro competenti & sequitur Corsetus eius discipulus in singularibus suis in verbo careo. Contrarium vero voluit Franciscus Cremonen. in notabilibus suis numero.7. vbi probat ꝙ hoc verbum careat non denotet canonem latæ sententiæ sed ferendæ, per allegata ibi per eum & hoc idem sentit Mathesilanus notabili Centesimo duodecimo & forte propter istam diuersitatem iurium Domini.hic ponderauit textum nostrum pro vtraꝗ parte nihil determinans. Ego vero dico ꝙ prima opinio est communis vt patet ex adductis per Decium in consilio centesimo trigesimo octauo in principio verum quia in se habet multa contraria, vt patet ex allegatis per Iasonem in lege rem quæ nobis columna penultima .ff. de acquirenda possessione qui etiam super hoc videtur varius vt patet etiam ex his quæ idem Iason disputando adduxit in lege secunda in tertia columna numero duodecimo & sequenti.C. de iure emphiteotico ideo pro vera resolutione prædictorum contrariorum sequor distinctionem quam in ista propria materia ponit Felynus in capitulo ex tenore in nona columna versiculo considera tertio de rescriptis

quam idem repetit in capitulo rodulphus. In decima se- prima columna eodem titulo, cui propter sui prolixitatem, refero tamen in voce, nam nihil ad eam addendum occurrit, nam satis eam probat authoritate multorum.

¶Sed maius dubium est, dum vult Perusinus, quod si per talem actum agitatum in iudicio vigore talis impetrationis constituatur aduersarius in mala fide, quod adhuc non interrumpatur praescriptio. attento quod ille actus anullatur hic.

24 †Hoc tamen est falsum, quia licet per actum nullum regulariter praescriptio non interrūpatur. d.l. si pater. cum glo. C. ne de statu defun. & per tex. in l. si fundū. C. de rei vendi. & reg. non praestat. l. de re. iur. tenet Bar. & alij in. l. nemini. C. de exhi. re. & in l. j. per illum tex. C. de iure do. in pe. cum simi. vt per Praepo. in. c. cum para. in. vij. col. de appel. & glo. in. c. placuit. §. potest. in verbo interrupta. xvj. q. iij. & nota. per Bal. in auc. offeratur. per illum tex. col. fi. versi. venio ad illud. C. de lit. contesta. & Bar. in. l. accusatus. per illum tex. ff. de adulte. cum mille alijs concor. quę cōgerit Fely. in. c. ex tenore. de rescrip. de quo dixi in. c. j. ꝫ. de consti. eod. lib. tamen istud procedit, nisi per illum actum etiam nullum appareat, quod aduersarius sit in mala fide. Nam tunc bene per talem actū licet nullum interrumperetur praescriptio. ita not. dicit Abb. in. c. illud. in. iiij. col. versi. & in simili. de praescript. & ibi commendat Fely. in versi. tertia declaratio alia adducens, & firmat Deci. in. c. vt debitus. in gl. ij. ꝫ. de app. nā non est inconueniens isto casu quod actus nullus effectum producat, vulg. l. fi. vbi Bart. ff. de reb. eorum. cum alijs, vt dixi. ꝫ. de consti. c. j. iiij. no. eo. tit.

¶Nota sexto ex isto tex. ibi maluerit &c. hic esse tex. contra ea quae dicit Io. an. in. c. j. de mut. peti. vbi voluit, quod coram iudice delegato post lit. contest. sine nouis literis nō habet locum reconuentio. Nam text. iste relinquit hic in arbitrio rei si maluerit eas impetrare quasi innuat, quod si velit sine illis vti beneficio reconuentionis possit, & hoc in ratione fundatur, quia dispositio facta in vno ex correlatiuis trahitur ad aliud. l. fi. ff. de accep. & sic iudex sine commissione hoc poterit.

25 ¶†Nota septimo secundum Petrum de ancharano, & Perusinum hic esse textum notabilem, vbi datur iurisdi-

ctio in accessorio, & non in principali. concordat textus in clementina prima de rescriptis. quem ad hoc ibi not. omnes, & commendat idem Perusinus in capitulo ex ratione, in vigesima columna de appellatio. & in capitulo vt debitus. in octauo notabili eodem titu. vbi latius prosequitur, & melius cæteris hic Petrus de ancharano, & Benedictus capra.

26 ¶ † Ista tamen declarantur procedere quando iudex a's de se esset capax iurisdictionis, secus vero si non posset esse iudex etiam data validitate rescripti ppter aliquod impedimētum vt in minori, furioso, & muliere, & in layco respectu clerici, quia tunc etiam super incidenti cognoscere non posset: vt tradit notabiliter Angelus in lege secunda versiculo quarto fallit. ff. siquis in ius vocatus non ierit. & per hoc videtur text. in capitulo si iudex. §. de senten. excom. & tradit Barto. in. l. quidam consulebant. in. j. col. ff. de re iudi.

27 ¶ † Secunda declaratio colligitur ex his, quæ dicit hic Perusinus, videlicet, ꝙ iste textus procedit quādo iudex datus sit per cōmissionem, licet nullam, secus vero vbi
28 nulla commissio præcessisset, † quia tunc non posset talis iudex forte datus a partibus facere condemnationem in expensis. argumen. l. priuatorum. C. de iurisdictione omnium iudicum. & pro ista limitatione bene facit quod notat Abbas, & latius Moderni in capitulo super literis. de rescriptis. vbi volunt idem esse quando rescriptum, seu cōmissio esset falsa, nam tale rescriptum, seu commissio non dicitur emanatum a principe, sed a parte, declarando vt ibi per eos, quid autem sit in arbitrio dicas vt hic per Baldum & Benedi. capram.

¶ Nota octauo ex isto textu ibi commodo careat literarum &c. ꝙ impetrans literas ad varios iudices ex sola impetratione punitur. Ita ad hoc istum textum ponderat Andreas siculus in capitulo ex tenore. eodem titulo cū quo videtur concordare Domini. hic super glosa finali ponderando textum, vt hic per eum, contrariam opinionem, videlicet, ꝙ sola impetratio non puniatur, sed ꝙ requiratur vsus, tenet Felynus, & Decius super glo. prima in dicto capitulo ex tenore. vbi dicit Deci. ꝙ ista est cōīs opi. quam conatur defendere motiuis, de qbus ibi

¶In eadem glo.ibi & facilius expediuntur ista ratio glo. non videtur vera nam personales videntur esse maioris
30 importantiæ, † videlicet quia longiori tempore præscribũtur vt in.l.sicut & .l.omnes de præscrip.xxx.vel.xl.anno. iũcta.l.i.C.de vsu transfor.tamen tu teneas glo.per ea quæ tradit Alex.in rubrica si cer. pet. & moder. dum conclu-
31 dunt faciliores esse & debiliores actiones personales, † q̃ reales hinc est ꝙ personales de facili a principe tolli possunt reales autem secus vt concludit ibi Alex.& in consil. cxc. in .ii. volum. pro quo etiam facit doctri. Bar. in .l. venditor.ff.de hę. & actio.vendi. declarando vt dixi late in.d.§.omnium in.iiii.notabili insti.de actionibus. Non obst.ꝙ supra est dictum de præscriptione,quia id fortificat opi.glo.quia ex quo realis est maioris importantię inductũ est vt per.x.annos inter præsentes & .xl.inter absentes præscribantur cum in eis soleat haberi maior cura, & minor negligentia propter earum dignitatem & vtilitatem q̃ im personalibus & dum dicit glo.ꝙ sæpius fit inde instrumẽtum vult dicere,ꝙ actio personalis potest ex pluribus capitibus deberi,& sic redditur liquida,& facilis arg.tex.& quę ibi no. in .l. possideri. §. fi. ex pluribus.ff.de acqui.poss.
32 † Sed in actione reali est secus,quia non potest nisi vna via deberi quia qđ semel nostrum est regulariter fieri magis nostrũ nõ potest.c.inter dilectos vbi no. glo. & Fely. in.viii.col.de fide instru.§.sit itaq; vbi dixi insti. de actio.
33 ¶ † In ea.glo.ibi & communiter parvę &c. habes,ꝙ actiones personales communiter parvę sunt reales vero magnę Adde ꝙ hoc non solum est respectu quantitatis vel rei debitę, sed etiam respectu iuris quia habens actionem realem dicitur habere optimum ius sed habens personalem habetur bonum glo.in.l.fideiussor la.ii.§.i. in versi. possit.ff.de pig.Bar.in.l.i.C.quando & qui.iiii. pars.li. x. & tenet Ias.in rubrica.ff.si cer.pet. qđ facit ad notabilem q. de qua dixi in.§.omniũ in.iiii.notabili insti.de actio. hinc est ꝙ actiones personales faciliter tolluntur per principem vt per Bar.in tracta.de tirannide.q.iiii.& in.l.creditor col.ii.ff.de solu.reales vero ex quo concernunt dominiũ, ꝙ est de iure naturali,non ita de facili tolluntur,vt dicit Alex.in.d.rubrica & in consil.cxc.in.ii.volu.Fely.in.c. cum omnes & in.c.quæ in ecclesiarum de consti.

¶In ea.glos.ibi in vna petitione &c. habes ex ista glo. ꝙ plures actiones personales dissimiles possunt in vno li/bello seu petitione cumulari cũ ista glos. transeunt cõmuniter docto.

¶Sed tamen.d.Abb.in.c.ij.col.fi.de libel.obl. post Bar. in.l.ædita.C.de eden. tenent contrarium vbi volunt ꝙ si actiones sunt dissimiles requiruntur plures libelli, & idem tenet Bar. in.l. per hanc in.ij.columna.C.de tem/po. appella.

¶Tamen quicquid tene.opi.istius glo.quí est commũnis, pro qua est glo.iuncto tex.in capitulo querelam de election.& glos.ín ver.possessorium in capitulo.ij. de cap.mo. cum concor.quę pro ista opi. adducit Fely.in dicto capitulo.ij.in.xij.col.versi. sed inquantum est be/ne verum ꝙ isto casu debet cuiuslibet actionis assignari causa in dicto libello vt dicit hic glo.& tunc ratione cau
34 sarum totidem iudicantur libelli † & ídeo tot gabellę sol uentur quot sunt causæ stante statuto ꝙ de quolibet libel lo debeat solui gabella vt concludit idem Fely. plura cu mulans in capitulo .j.in princ.de mut.peti. & hoc proce dit quando diuerse sunt actiones vt supra est dictum se/cus vero si símiles quia tunc vnus libellus reputatur, vt tradit ibi Fely. per allegata ibi per eum & isto modo pos sunt opi.concordari videlicet ꝙ opi.Abb.& Bar.proce/dat prę sumptiue, respectu solutionis & commodi statu/ti. opi. vero glo. procedat attenta rei veritate vel potest dici ꝙ non fit vera ponderatio Fely. ad istam glos. quia glos.hic non loquitur de pluribus actionibus personali/bus dissimilibus & glo. allegatę supra possunt euitari, qa loquuntur in realibus vt manifeste apparet & secundũ hoc distinctio Abb.in dicto capitulo.ij.& Bar. bene pro/cedit tamen tu non recedas ab opi.glo. nostrę ita intelle cta vt supra quam ita declarat & sequitur contra Barr. Alex. in.d.l. edita actío. in.v.columna numero.7.versi. & in hac materia .E.de æden.& eam etiam sequitur ibi Ias. in.xi.columna numero .35.& idem Ias. in.l. si idem ín princ.ff.de iu.om.iudi.& ista est communis opi. a qua in iudicando & consulendo non est recedẽdum q̃uis De cius ibi in.xx. columna conetur saluare Bar. & satis debi/liter ideo non refero.

¶In vltima parte glo. concludē ꝙ dispositio istius tex. habet locum in realibus quod est verum secundum doctores hic quando militat eadem ratio vt quia res sunt in vno loco quia tunc militat ratio istius tex. si vero in diuersis non procedit iste tex. & eo casu quo procedit nō habet locum pœna de qua hic ita concludit Ioan. andr. quem communiter sequuntur alij.

¶Tamen dicto Abb. circa istud vltimum dictum Ioan. and. tenet contrarium in capitulo fi. eo. tit. dicens ꝙ istud dictum Ioan. and. non est verum tamen quia fuit varius in hac materia extensionis tūc etiam quia est contra multa iura in quibus fit extensio in pœnalibus vt patet in. l. ij. §. quod si curatores. ff. ad tertu. cum similibus ibi allegatis per eum quem sequitur etiam ibi Andre. Sicul. ideo subsisto.

¶Sed tamen pro uera resolutione quęrendum de duobus primo nunquid sit verum ꝙ iste tex. procedat in realibus.

¶Secundo supposito ꝙ sic verum pœna de qua hic habeat locum.

¶Circa primum tene cōmunem opi. quæ est ꝙ procedat in realibus quando est eadem ratio quam tenet hic glo. & vbiq; doct. quam non possum examinare propter repentinas & tumultuosas vacationes sed ne materia remaneat imperfecta circa reliquam partem illius tex. vos permittetis hodierna lectione ꝙ tota materia glosarum, & istius tex. &. §. reus qui plures requirerent lectiones colligam cursim per viam regulę & limitationū quas nō examinabo sed eas decisiue & remissiue q̄uis earum aliquis longam requirunt imaginem.

¶Regula igitur sic ꝙ reus coram eodem iudice potest actorem sibi obnoxium reconuenire ita dicit hic text. in. §. reus cum glosis suis.

35 ¶† Limitetur primo hoc procedere quomodo hoc faceret post conclusionem in causa vt declarat Lapus allega. tertia facit textus in capitulo. j. de mur. peti. ponderatus vt ibi per modern. & in clementina sæpe de verb. significan, vbi etiam hoc tenent modern. & licet Perusinus hic videatur dubitare ista tamen videtur veritas.

¶Secũdo limitto nõ habere locum regula in nouis cau sis ortis post datam rescripti quia tunc ex beneficio re conuẽtionis non posset reus actorem reconuenire sine nouis literis secundum Damas.in.q.xij.& tenet Io.and. & Domi.hic rationibus de quibus per eos.

¶Tertio limitto in causis quę non caderent sub iurisdi ctione dele.sine speciali mãdato papę quia tunc sine no uis literis non posset, vt not.in.c. quo ad translationes de offi.leg.& tradunt moder.in.l.ij.& in .l. imperium .ff. de iu.om.iudi.

¶Quarto limitto in casu.not.per Specul.in titulo de re conuentione .§.j.&.ii.& Inno.in.ca.j. de mu. pet. refero in voce.

¶Quinto fallit coram iudice appellationis quia coram eo non posset reus reconuenire.l.ij.§.hi qui .ff. de iudi. tenet Inno.in.d.c.j.& ita etiam firmat Domi. in consil. 95. in princ.

¶Sexto fallit inconuento super nullitate quia non po test reconuenire coram eodem secundum Bald. hic per tex in.l.absente.C.de accus.

¶Septimo fallit coram arbitro.quia coram eo nõ fit re conuentio vt est tex.in.c.cum dilectus de arbi.& ita ibi ĩ primo notabili limitat istum tex.Abb.& istam limitatio nem sequitur Rom.in singulari.cxlix.& Alex. in consil. cxix.in.iij.col.li.ij.& ista de plano procedunt in arbitro compromissario qui alias de se nullam haberet iurisdi ctionem secus tamen est in arbitro iuris vel compromis sario.qui alias de se iurisdictionem haberet quia coram talibus benefieri posset reconuentio de primo est dictũ Specul.in titulo de recusa.§.effectus versi. sed nunquid coram istis & fundatur sua opinio ratione quia arbitri iuris ĩ effectu sunt delegati.c.ab arbitris.j.de offi. deleg. pro secundo est doctri.Bar.in.l.non distinguemus .§. itẽ si quis de arbit.pro quo facit tex.in.c.licet de offi.ordin. & .c.cum aliquibus.j.eo.

¶Octauo limitta non habere locum regula istius tex.in iudice delegato electo cõi consensu partium quia corã tali non fit reconuentio.ita limitat Bar.in auct. & conse quenter in fin.verbis.C.de sent.sequitur Abb.in.c. cum dilectus de arbi.& in capitulo.j.de mu . pet. & ibi Pet. de ancha.

ancha. sibi contrarius contrariam opi. tenet idem Pet. de ancha. hic in vltima col. & reprobat Bar. tribus rationibus & eandem opi. late defendit per quinq; motiua And. sicul. in. d. c. j. in. iij. col. quorum dicta refero in voce quid tenendum teneo primam opi. cum Bar. quę est communis vt patet ex numero docto. in. d. auct. & consequenter & in. d. c. i. & illam opi. Barto. sequitur Ias. in. l. est receptum in fi. ff. de iu. o. iudi. & Soci. in tract. regularum regula. cccxxxii. in. xiii. limitatio. & hodie sum eam latius disputaturus cum collega meo in circulis propterea non me amplius extendo.

¶ Nono fallit coram delegato qui non potest nisi in certa parte cognoscere secundum Bal. hic & Benedictum qui alleg. Specul. titulo de reconuen. §. i. versi. quid si conuenis & . §. ii. versi. sed nunquid.

¶ Decimo fallit quando quis est conuentus possess. nam non potest reconuenire vt tenet Inno. in. d. c. i. & no. in c. fi. de ordi. cog. & Abb. & Moder. in. d. c. i.

¶ Vndecimo fallit in conuento criminaliter qui ciuiliter reconuenire non potest vt nota. in. l. fi. C. de ordi. cogni.

¶ Duodecimo fallit in conuento in causa summaria quia non potest reconuenire in causa ordinaria vt dicit glo. in verbo voluerit in cle. sæpe de verbo. sig. tenet Bal. in. l. i. C. vbi causa sta. Sed Georgius natam in repe. d. cle. sæpe §. non sic. tamen in glo. super verbo exordium in. ii. col. tenet contrarium & dicit q͂ communis opi. est q͂ habeat locum reconuentio & ideo pro vera resolutione istius articuli disputandi hodie in concursu college videatis eundem Georgium super glo. in. d. verbo. voluerit qui ampliat & declarat istam limittationem in quibus casibus procedat & reassumunt Moder. post Abba. in. d. c. i. & Socin. in consil. lxxxviii. col. viii. li. primo.

¶ Decimotertio fallit s͂m Bn͂dictū hic in offerēte se liti qa nō pōt recōuenire arg. nota. ī. c. inter de pac. Sed tu consi dera si ista limitatio est vera quia potest confundi ex addu ctis superius in. viii. limitatione.

¶ Decimoquarto fallit ī cōuēto ad depositū vt ī. l. fi. C. de cōpēsa. rōnē vide p Bar. in. l. cū is. §. i. ff. de cōdi. ideb. hoc tn̄ declarat vt p Bal. in. l. siqs. C. deposi. vt refero in voce & istam limitationem sequitur Abb. in. d. c. i.

¶ Decimo quinto fallit in negotio inquisitionis, vt not. Inno. & alij in. d. c. j. & in rub. & sic facio finem.
¶ Addatis plures alias limitationes ad regulã istius tex. præter istas quas ponit Soci. in regu. cccxxxij. vbi. xviij. modis limitat istam regulam.
¶ Glo. processus ponit vnam regulam ad quam quotidie allegatur, videlicet, ꝙ vbi lex procedit vlterius anullando cõsensus partium nihil operatur. Immo nec actus iudicis procedentis ad vlteriora & se iudicem declarantis quo ad primum dictum concordant glo. in. c. ij. supra eo. & in. c. statutum. j. eo. & istam glo. not. Fely. in. c. cum accessissent in. iiij. col. de consti. vbi notabiliter limitat & declarat & Ro. nota. cccxliii. dictum papa cũ sexcentis similibus vt ibi congerũt apostillatores & ad hoc idem istam glo. notat idem Fely. in. c. olim de exceptio. col. i. & istam glo. ad hoc etiam notat Iaf. in. l. vniuersa. in. iii. col. C. de preci. Impera. offer. & in. l. pacta quæ contra. C. de pact. & quantum ad secundum dictum idẽ Fely. meminit de ista glo. Et per istam cum laude dei postq̃ etiam vobis ita videtur sit impositus finis huiꝰ decretali & elapsis istis repentinis vacationibus faciam trãsitum ad capitulum Statutum. j. eodem.

1 Appellatione statuti comprehẽditur etiam ius cõmune.
2 Verbum statutum proprie ad inferiores pertinet & a iure communi distinguitur constitutio dicitur proprie quam facit princeps ibidem.
3 Per clausulam non obstantibus statutis non censetur sublatum ius commune.
Io. Andreas in Ro. curia publice fuit reprehensus de quadam opi. ibidem.
4 Papa vlterius procedit se declarando dum se refert ad constitutionem per se editam.
5 Statutum attenta persona loquentis non potest nisi de iure communi intelligi.
6 Appellatione statuti absolute ius commune non comprehenditur.
7 Renuntians omni iuris auxilio non intelligitur renunciare beneficio statuti.
8 Verba debent intelligi secundum qualitatem personæ.

9 Correctionis sui ipsius legitima causa est quando illud quod quis constituit tendere ad noxam incipit.
10 Solus papa potest limitare tollere & interpretari statuta concilij.
11 Doctori licitum erit suũ consiliũ in melius reformare.
12 Qui conantur sustinere errorem suum incidunt in plura inconuenientia.
13 Corrigere seipsum superior, aut errorem suum de facili agnoscere non debet ne cõtẽnatur eius auctoritas.
14 Qui positus est vt aliorum errores corrigat verecundius videtur si in eo ipse corrigendus inueniatur.
Error maiorum facilius trahitur in exemplum ibidem.
Intellectus .c. iii. de auct. & vsu pal. ibidem.
15 Consilium decisiuum quod dicitur.
16 Consilium decisiuum reuocari non potest quando per illud acquisitum est ius parti.
17 Personatus non est dignitas declarans vt ibi.
18 Aliud est dignitas aliud personatus: & aliud officium.
19 Causæ a sede apostolica an debeant committi habentibus primiceriatum.
20 Canonicus non dicitur habere dignitatem.
21 Dictio siue disiunctionem importat.
22 Dictio seu inducit argumentum & paritatem
23 Alternatiue pars vna per aliam declaratur & nu. 43.
24 Dignitas tanq̃ genus cõprehendit sub se multas species
25 Canonicatus in ecclesia cathedrali est nomen maximi honoris & præeminentię.
Canonicatus quo ad quid dicitur dignitas ibidem.
26 Canonicus vt fieri delegatus possit requiritur vt sit in ętate .20. annorum.
27 Canonicus minor .20. annis ex certa scientia papę posset esse delegatus.
28 Verba cum effectu debent intelligi.
29 Quo ad effectum delegationis non inspicitur exercitiũ dignitatis sed nomen.
30 Consuetudo stante ꝙ dignitas non conferatur nisi canonico canonicus sine prębenda illam habere poterit
31 Tex. in .c. licet canon de electio. q̃uis sit penalis verificatur tñ in habentibus parochialem habitu & nomine tantum licet non actu.

32 Monachus effectus canonicus ecclesiæ cathedralis an posset esset delegatus.
33 Monachi possunt dici canonici.
34 Canonici dicuntur a canone & canon idē est quod regula dans certam normam viuendi.
35 Religiosus obtinens prioratum pōt esse delegatus papæ
36 Monachi prohibentur esse procuratores.
37 Mulieribus procuratoris officium prohibitum est.
38 Dispositio loquens de habentibus dignitatem non debet extendi ad non habentes.
39 Extensio non prohibetur habere locum in casu in quo est minor ratio.
40 Canonicatus largo modo comprehenditur appellatione dignitatis.
41 Qualitas quæ est in constitutione relata censetur repetita in constitutione referente.
42 Qualitas adiecta non debet restringere dispositionem precedentem.
43 Vna pars alternatiue per aliam debet declarari supra numero .23.
44 Quando in vno actu due concurrunt rationes quarum altera nocet alia vero prodest causa illa quæ nocet debet attendi.
45 Monachi prohibentur iudicare.
46 Illa qualitas debet considerari quæ magis fouetur a iure communi.
47 Statutum vel dispositio generalis non comprehendit personas qualificatas. Et vbi loquitur de homicidio non habebit locum in homicidio qualificato nu.48.
49 Monachi & religiosi in dubio presumuntur iuris ignari, & potius contemplationi intendere debent quam actioni.
50 A contemplatiua vita recedi potest propter maiorem vtilitatem rerum ecclesiasticarum.
51 Singula quæ non prosunt multa collecta iuuant.
52 Quando papa ex certa scientia committeret monacho causam siue sit canonicus siue non poterit esse delegatus etiam ab inferiore.
53 Papa ex certa scientia posset causam spiritualem layco committere.

54 Multa per nos non possumus quæ cum adiuncto licent.
Inquisitores possunt esse etiam non habentes dignitatem ibidem.
Monachi possunt esse cōmissarii in extraiudicialibus etiā si dignitatem non habeant ibidem.
55 Iudicialia & extraiudicialia parificantur.
56 Inhabilitas vnius suppletur per habilitatem alterius.
57 Causæ a sede apostolica debent cōmitti in locis vbi copia peritorum possit haberi.
Vbi est copia peritorū præsumuntur causę melius decidi.
58 Clausula in fine posita refertur ad omnia pręcedentia quo modo intelligitur.
59 Regula ꝙ vna determinatio respiciens plura determinabilia &c. limitatur ibidem.
60 Delegatio papæ debet fieri per literas secus in delegatione vnius causæ factæ per episcopum.
Subdelegatio facta a delegato papæ per testes probari non potest ibidem.
Transumptū ab originali in quibus casibus probat ibidē.
61 Quando causa committitur existenti in dignitate in dubio censetur sibi commissa iurisdictio in eo loco vbi habet dignitatem, non autem in loco vbi residet.
62 Actus agentis debet interpretari secundum eius voluntatem & dispositionem iuris.
Dignitas quæ requiritur in delegato apostolico requiritur etiam in subdelegato ibidem.
63 Subrogatus sapit naturam subrogati.
64 Delegatio facta simplici clerico est exorbitans tribus rationibus.
65 Priuilegium non transit de persona ad personam etiam ex identitate rationis.
66 Simplex clericus cui papa ex certa scientia causam delegauit an possit alteri clerico non habenti dignitatē causam subdelegare.
67 Doctoratus dicitur esse dignitas.
68 Dignitates ecclesiasticæ dicuntur quæ habent nomen a iure expressum.
69 Doctor existens Patauii habens tamen dignitatem alibi vtrum sit capax delegationis.
70 Doctor licet non possit esse delegatus quia non habet di

gnitatem, tamen si legerit per viginti annos poterit illi causa delegari a sede apostolica.
71 Arbitri iuris censentur delegati.
72 Delegatus etiam in dignitate minori maior reputatur quocunq; alio maiorem dignitatem habenti.
73 Delegatus potest etiam citare cardinalem.
74 Iudex maior potest se minori subijcere.
75 Executores sunt meri iudices.
76 Quod principaliter fit illud debet attẽdi, non autem ea quæ in consequentiam.
77 Clausula vocans vocantis facit de executore iudicem.
Commenda non est proprie dignitas. ibidem.
7[8] Vicarius non dr̃ habere dignitatem, qđ declara vt hic.
79 Dispositio loquẽs de dignitatibus non habet locum in illis quæ sunt ad nutum reuocabiles.
80 Paria sunt aliquid esse perpetuum aut temporale, & posse esse perpetuum, declarando vt ibi.
Committi potest causa a principe de iure ciuili non habenti dignitatem. ibidem.
81 Qui est in inferiori gradu iurisdictionis respectu supremi gradus priuatus dicitur.
Intellectus. l. fi. ff. de offi. eius. ibidem.
82 Causa matrimonialis potest cõmitti inferiori ab episcopo existenti in dignitate.
Causa temporalis layco potest committi a papa, licet nõ habeat dignitatem. ibidem.
83 Clerici a causis temporalibus alieni esse debent.
84 Inconueniens est, ꝙ persona vilis, & sine dignitate representaret principem.
Legatus potest committere causam non habenti dignitatem, vt vicario. ibidem.
Imperator an possit causam committere sacerdoti dignitatem non habenti. ibidem.
Primicerius, an sit in dignitate. ibidem.
85 Esse iudicem est habere publicum officium.
86 Iudæi prohibentur ab oĩbus honoribus & dignitatibus.
Iudæus non potest esse medicus principis, neque coquinus. ibidem.
Nouiter conuersus, an potest esse delegatus. ibidem.
Intellectus. c. constituit, xvij. q. iiij. ibidem.

87 Causæ a sede apostolica virum possunt committi existentibus ĩ dignitate, vel psonatu in alia ecclía q̃ cathedr.
Locus insignis præsumit habere viros peritiores. ibidẽ.
88 Plus est esse conseruatorem q̃ delegatum.
Regula ꝙ clausula in fine apposita referat ad præcedentia limitatur. ibidem.
89 Sanctio pprie dicitur cui adijcitur pœna, & ibi quomodo differat a constitutione.
90 Anulatio actus non est proprie pœna.
91 Plures constitutiones etiam non pœnales sanctiones dicuntur.
92 Reformatio dicitur quando aliqua dispositio non in totum tollitur, sed pro parte corrigitur, & reformare est nouam formam dare. nu. 94.
93 Quod si potestas datur alicui vt reformet statuta non videtur data potestas vt in totum illa tollat, & ibi quot modis capiatur reformatio.
95 Sublatis statutis reformationes etiam tolluntur.
96 Appellatione dignititatis venit omnis præeminentia ecclesiastica.
97 Verbum dignitas habet se vt genus generalissimum ad omnia ministeria ecclesiastica.
98 Species separata a genere restringit ipsum genus.
99 Nullus potest obtinere dignitatem, nisi in. xxv. anno.
100 Dignitas potest in. xx. anno dispensatione obtineri.
101 Quæ dispẽsatione pricipis acquirunt videnť ĩpossibilia.
102 Iura in dubio adaptant ad ea, quæ frequenter accidunt.
103 Facta non præsumuntur, nisi probentur.
104 Constitutio declarans intelligitur in terminos constitutionis declarate.
Tex. in. l. quidam. ff. de re iudi. declaratur. ibidem.
105 Dispensatus in vno non censetur dispẽsatus quo ad consequutiua separata.
106 Dispensatio videtur respectu accessorij tollere obstaculũ per quod illud accessorium expediri non poterat.
107 Verbum officium est latissimum comprehendens omnẽ præeminentiam ecclesiasticam.
108 Officia perpetua differunt a canonicatu.
109 Licet canonici ecclesiæ cathedralis possunt esse delegati, non tamen poterunt esse conseruatores.

110 Quādo duo sunt çquiparata in materia dispositio postea loquēs de vno habet locū in alio nisi expresse excipiat.

111 In materia ociosa non prohibetur fieri extensio ad casum qui lato sumpto vocabulo potest comprehendi.

112 De stilo Romā. curiæ cōmittitur causa potius duobus q̄ vni & tribus q̄ duobus.

Declaratur tex. in. c. cum. xx. de offi. deleg. ibidem.

113 Ex duobus iudicibus si alter est inhabilis non potest procedere cum habili.

114 Differentia est inter verbum sufficere & requiri.

115 Testis per exceptionem conuictus de crimine nulla pœna debet puniri.

116 Qualitas prçrogatiuans an debeat adesse tempore datę vel vacationis.

117 Qualitas adiecta verbo debet adesse tempore verbi.

118 Qualitas habens respectum ad effectum debet adesse tempore effectus.

119 Auditor Rotæ quocunq; tempore fiat vtitur priuilegiis antelationis.

120 Auditor creatus tempore vacationis & non tēpore datę expectatiuę vtitur priuilegio ne teneatur ad diligētias.

121 Legitorum tres sunt species.

122 Verba simpliciter prolata de digniori intelliguntur.

Statutum. Ista decretalis famosa est, & clauis totius materię rescriptorum & Delegatorum, ideo plenius eius materiam attigemus, quantum ad pertinentia textuum & glo, diuidetur in. §. pro ut hic communiter Docto. faciunt vt commodius singulæ quæque partes, quæ materiam separatam continent perscrutentur, & intelligantur.

¶ Hoc principium diuiditur, & summatur vt hic per Domi. quem vt plurimum imitabor.

1 ¶ Nota primo secundū Domi. & Moder. hic q † appellatione statuti comprehenditur etiam ius commune, ex quo infertur, quod rescriptum tollens statuta contraria, tollet etiam ius commune. Licet expresse non dicat de iure cōmuni, cum statutum sit aptum etiam apprehendere ius commune. Ita dicit Domi. hic cum quo posteriores transeunt, adde pro ista opi. Bal. in. l. illa institutio in fi. ff.

de hę. insti. cum aliis quæ Soci. adducit in consi. lxxxi. in præsenti consultatione, iii. colū. li. primo faciunt etiā quæ idem Soci. scribit in consi. cliii. pulchra & subtilis in, vi. col. li. ii. Et istam opi. expresse tenet idem Domi. in. c. i. ꝙ Quod si appellatur per illum tex. in. iiii. no. ſ. de appella. & Iaſ. in .l. si creditori in. ii. col. nu. 5. de leg. i. Car. in .c. i. per illum tex. de consti. & sequitur ibi Andre. sicu. & Decius in .iii. notabili. Et quod dictum est de statuto videlicet ꝙ eius appellatione ius commune comprehenditur idem dicendum est econtra vt appellatione iuris omnis etiam statutum comprehendatur, vt notabiliter tradit Bal. in .l. i. in. ii. col. C. de confessis; & ista est communis opi. vt patet ex adductis per Moder. in. l. præscriptione in, iiii. & .v. col. C. si contra ius, vel vti. pub.

¶ Sed tamen diligenter considerandum est, quia istud dictum Domi. quod communiter approbatur non videtur
2 verum, ex eo quia hoc, † verbum statutum proprie ad inferiores pertinet, & in hoc a iure communi distinguitur, si constitutio proprie dicitur illa quam facit princeps, vt de primo, est casus in. c. i. & .ii. supra titulo proximo. De .ii. est tex. ad literam in. c. constitutio .ii. distinct. & tradunt moder. in. c. i. extra eo. Ergo istud dictum non est verum, suadetur hoc per dictum notabile Domi. de Rota in decis. iii. incip. si statutum in titulo de rescrip. in. ii. col. in no
3 uis, vbi notabiliter concludunt, ꝙ † per clausulam non obstantibus statutis, non censetur sublatum ius commune. Ergo manifeste apparet, ꝙ appellatione statuti non cōprehenditur, & illam decis. Rotæ sequitur Domi. sibi cōtrarius in. c. ei cui. iiii. col. & .c. si pro clericis in prima col. ſ. de prēben. eo. lib. & reassumunt late Fely. in. c. nonnulli in, xxix. col. versi. nona conclusio. de rescrip. cum concordan. ibi per eum adductis, quibus adde Iaſ. in .l. omnes populi in prima col. in lectu. ff. de iusti. & iure. facit quod dicit Alexan. in consi. primo in. iiii. col. in. iiii. volu. prius hoc tenuit Pet. de Ancha. in consil. xx. viso prædicto & Alberi. in prima parte statutorum. q. cxlvii. incip. statuto col. fi. vbi reprehendunt glo. Io. And. in. d. c. ei cui quitenebat contrarium & dicit ꝙ cum Io. And. fuisset in Ro. cu. publice fuit reprehensus de illa opi. quam postea cum verum reprehenderetur a Cardinali sancti Eusebii,

& alijs ibi astantibus, professus fuit se in scholis opinionē prędictæ glo. reuocasse. Ita ibi dicit Albe. latius hoc narrans, Patet ergo per ista, ꝙ opinio Gemi. neq; eius illatio
4 hic non potest procedere. † Non obstat iste tex. quia papa vlterius procedit declarando, dum se refert non solum ad constitutionem per se editam, sed ad constitutionem
5 Gregorij, † & ideo illud verbum statutum, attenta persona loquentis, & ẞm subiectam materiam non potest nisi de iure communi intelligi. arg. l. plenum. §. equitij. de vsu & habi. Per hoc tamē non infertur illud esse generaliter
6 & absolute. † verum ꝙ appellatione statuti, ius cōmune comprehendatur, cum differant specie, & habeāt diuersam causam productiuam. Vel potest dici, ꝙ iste tex. non probat, ex eo quia statutū, de quo hic fit mentio non erat ius commune, sed extrauagans quæ non reperitur. arg. c. pastoralis. de fide instru. vt hic dicit glo. j. & eodem modo resoluitur tex. in. d. c. j. de appella. vt patet ex dictione hoc, ibi posita, quæ est demonstratiua subiectæ materiæ, vt no. Bar. in. l. j. §. j. ff. de noui ope. Neq; etiam illud satisfacit, ꝙ appellatione iuris communis, etiam statutū comprehendatur, cum contra hoc sit decisio expressa Bal. in. l. sed & si quis. §. quæsitum. in vltima columna. ff. si
7 quis cautio. † Vbi vult, ꝙ qui renunciat omni iuris auxilio, non intelligitur renunciare beneficio statuti, Ergo apparet statutum non comprehendi appellatione iuris, & est pro opinio. Baldi text. in capitulo primo supra titulo proximo.

¶ Et ideo, vt omnia ista resoluantur, considerādum est, ꝙ aut ista dictio, statutū, profertur a lege, & tali casu hoc verbum in dubio in lege positum de iure communi intelligetur, nisi ex relatione legis aliud appareret, aut profertur ab homine, & tunc, aut ille homo, potest facere legem communem, vt papa, & imperator, & idem dicendum est, aut non potest facere legem communem, & tali casu, illud verbum intelligitur de iure municipali, non
8 communi, attenta persona proferētis, † Quia verba debent intelligi secundum qualitatem personæ capitulo & si quæstiones. de symonia. Bartolus in lege si quis in principio in secunda columna de legatis tertio. & ita intelligitur, quod dicit Baldus in capitulo cum venissent. de eo

qui mit.in possessio.cau. rei seruan. Dum dicit ꝙ si Rex Angliæ facit mentionem de iure, intelligitur, de iure Anglico secundum qualitatem personæ loquentis tenet Dec.in.c.licet.de probatio.

¶ Quo ad secundum principale dictum, videlicet, an appellatione iuris comprehendatur statutum, ita videtur concludendum, aut hoc verbum ius profertur a lege, & tunc illud verbum ius de iure communi, tanquam digniori intelligitur, & sic statutum non comprehenditur, nisi aliter verba suum non possent sortiri effectum, aut vero appellatio iuris sit ab homine, vt solet fieri in commissionibus hominis quibus mandatur, vt iudex iustitiã faciat, secuudum ius, tali casu, non excluditur statutum & consuetudo, per textum in capitulo tertio de eo qui mit.in possessio.cau.rei. tradet Alexander in lege, post dotem, columna antepenultim a.ff.soluto matrimonio. & Paulus de castro in lege constitutiones, circa finem.C. de bonisꝗ liberis.& late Moder.post Abbatem in rubrica de consuetu.& in capitulo licet causam. de probatio. & aliquando dixi in rubrica institu. de actio. cum multis aggregatis per Moder, Hispanos in titu, institu, de iustitia & iure.fo.ix.

9 ¶ † Nota secundo ex isto textu, ꝙ illa est iusta & legitima causa, vt legislator se ipsum corrigat, quãdo illud, quod fecit tendit ad noxiam, Ita notant Petrus de ancharano, & Geminianus hic, quia tali casu melius est ꝙ legislator se ipsum corrigat, ꝗ̃ ꝙ ab alijs corrigatur, vt dicit textus notabilis in.§.secundo in auten.de nup.coll.iiij.& in au

10 ctenti.vt fratrum filij.in principio, † & propter istam rationem solus papa potest limitare, tollere, & interpretari statuta consilij, vt inquit Abbas in capitulo significasti, in septimo notabili de electio. Et si hoc procedit in legislatore, facilius alij inferiores priuati poterũt dicta sua

11 melius componere, † & ita doctori licitum erit suum consilium in melius reformare, vt notat Angelus in lege labeo.in fine.ff.de seruitute rusticorum prædiorum.& ante ipsum Baldus in lege finali.§. & cum in secunda in fine.C.de furtis.& in capitulo ne imitaris.in fine de constitutionibus, Pro quo facit optimus textus in lege diui.ff.de iure pa.per quem text, sæpius And.sicu.se ipsum a

varietate excusat, vt patet in repe. rubricæ .C. qui admitti, in.viii. col. & in tracta. de præstan. Car. in.ii.q.ii. partis, & in consil.i.fo.vii. & consil.x. in prin. & in consil.lxiiii. incip. scribit col.ix. in primo volu. & alibi sæpe, & idem facit Alex. in consil.lv. perspectis in .xiiii. col. in prin. & ista ratione Diuus Augustinus librum retractationum fecit vt dicit Bal. in.d.c. ne innitaris, & hac etiam de causa Bar. mutauit aliquando opinio. quam alibi tenuit, vt patet in l. si pater .C. de insti. & susti. & in .l. qui Romæ .§. duo fratres in .iii.q.ff. de verbo.ob. & dicit Fely. in .c. ex literis in.iiii col. de consti. Quod Ant. de But. correxit scripta sua, propter argumentum sibi factum in scholis a Do

12 minico, quod facit contra illos, † qui pertinaciter conantur sustinere errorem suum, & incidunt in plura inconuenientia, vt dicit Abb. in .c. qualiter & quando el primo per illum tex. de accusa.

¶ Ista tamen quæ de correctione dicuntur, procedunt in casibus, in quibus quis conuictus non fuisset, sed de facili posset conuinci, & sic procedunt in correctione occulta quam prudens facere debet, Nam se ipsum emendare & dicta in melius mutare magnæ sapientiæ existimatur, vt dicit tex. in .c. magnæ .xxii.q.iiii. est bene verum quod ista non habent locum in præsidentibus e superioribus aliorum qui si subditos suos castigant aut reprehendunt licet

13 hoc aliquando minus iuste faciant non propterea, † sponte debent errorem suum de facili agnoscere, ne ab eorum subditis sub hoc prætextu contemnatur eorum authoritas vt dicit tex. expressus in .c. quando, lxxxvi. dist. facit, d.c. qualiter & tenent Archi. & Pet. de Ancha. hic. Accedit, quod de Augusto dicunt Sextus Aurelius in eius vita & Valer. Max. de insti. antiq. ¶ Sed ista procedunt vt dixi in superiore, vt patet in.d.c. quando, qui licet dissimulare debeat errorem suum propter prædictam causam non tamen propter hoc ei licet illum pertinaciter defendere, vt tradit.d. Anto. & Imo. in.c. ab excõmunicato, de rescrip. & latius moder. Hispani insti. de iusti. & iur. §. his itaque vbi moder. Bononien. latius diuagantur, sed modus habendus est, iux. tex. in .c.i. de offi. custo. Nam vt dictum est in principe & superiore de quibus prædicta iura lo

14 quitur facilius hoc permittitur, † Quia positi sunt, vt alio

rum errores corrigant, vt dicitur in.d.c.qualiter & magis verecundum videretur si in eo in quo corrigunt & castigant alios ipsi correctione digni inueniantur, propterea principes cauto esse oportet, ac in rebus agendis moderatos & prouidos, quia error eorum facile trahitur in exēplum, vt dicitur in.c. magne de voto. Quamobrem illis permittitur vt se exonerando ab errore, alios onerent, vt dicit tex. notabilis in .c.iii.de auct. & vsu pa. & in.d.c.quādo quem tex. ad hoc ponderat Fely. in .d.c. qualiter.

¶ Tamen aduertendum est, quia tex.in .d.c.iii. non videtur probare illud ad quod Fely. allegat nam merito ibi error legato imputatus fuerat, a papa, quia ille solus legatus peccauerat non tamen tex. dicit ꝙ papa in aliquo errauit, quia si errasset licitum non esset in alium culpam suam reiicere exemplo Dauidis qui cum cederetur populus ab angelo dixit, Ego sum qui peccaui ego inique egi isti qui oues sunt quid fecerunt, vertatur obsecro manus tua contra me &c. vt habetur .ii. Regum .c.xxiiii. & in Paralip.xxi. nec tex.in .d.c. si quando in hoc aduersatur.

¶ Et quod dictum est de mutatione consilii doctoris, procedit, nisi consilium illud decisiuum fuerit, vt dicit Bal. quē ibi Moder. referunt in .c. mutare infra de re.iur. sequitur Decius in.l.edita actio.In.iii. col.C. de eden. & in .l.i.§. si quis.ff. ꝙ quisq; iur. Et prius hoc dicit Barba. in consil.vi. incip. illud col.ii.in iiii.volu. & sequuntur Moder.in trac. 15 nuptiali fol.cxv.in prima col. ¶ † Sed quid sit consilium decisiuum ipsi non declarant, sed reperio, quendam Moder. cuius dicta licet non sint impressa, non tacebo in .l. si pater in fi.C. de insti. & sub.hoc declarare dicit enim ꝙ consilium decisiuum dicitur illud quando aliquis in scriptis consulit, & sub sigillo in causa in qua nullā affectionem gerit, nisi solum quia fuit requisitus vt consuleret, Nam istud tale consilium mutari non potest. Secus vero quando doctor consuleret in causa, in qua est aduocatus, quia tali casu videtur ꝙ possit reuocare, quia fortasse propter nimiam affectionem ad causam potuit decipi, & propterea est suspectus, pro quo faciunt ea quæ dicit Bar. in l. deferre .ff. de iu.fis. & Moder. omnes in .c. postremo extra de appella, & ita predictus Moder. transeunt, licet nō ita dilucide declaret. ¶ Sed tamen istud dictum Moder.nō

probatur aliqua authoritate iuris ideo non est tenendũ. Quare ego dico ꝙ consilium decisiuum est illud quod doctor facit requisitus, vel a iudice, vel a parte: Sed interest, quia si a iudice petatur, in illo consilio iura allegãda non sunt, quia æquipollet sententiæ in qua iura non allegantur secus vero si a partibus consilium decisiuum petatur, quia in tali consilio iura alleganda sunt vt docet Io. And. in .c. sicut de re iudi. & sequitur Abb. in consil. xxi. incip. Saluatoris nostri in prin. in .ii. volu. Et licet idem Abb. in .d.c. sicut in fi. teneat contrarium, cum quo videtur concordare Fely. in .c. & si quęstiones de symo. in prin. Nihilominus opinio Io. And. communiter tenetur, cum quo transit Corneus consil. cxxxvii. visis scripturis in prin. libro primo. Ex quibus omnibus manet conclusio firma ꝙ licet doctor possit consilium suum corrigere, & in melius emendare, illud non habet locum in consilio decisiuo, Sed istud dictum de consilio decisiuo adhuc mordeci potest, ex eo q̃ ratio illius tex. refragatur. Nam si consilium decisiuum tendit ad noxam & est erroneum non video quare etiam reuocari non possit, vt hic reuocatum fuit statutum. Immo dico, ꝙ si consilium tali casu non reuocaretur, esset peccatum, quia eius contrarium salua conscientia fit, vt Socinus in quadam causa fecit, cuius factum Decius refert in .l. precibus in .ii. col. C. de impu. & aliis substi. Praeterea contra illud dictum videtur esse casus in .l. diui. ff.
16 de iu. par. & ideo ego putarẽ ꝙ † cõsilium decisiuum reuocari non possit, quando per illud est acquisitum ius parti, ex cuius reuocatione damnum sentiret. Secus vero quando res esset integra, vel aliqua vrgens causa reuocationem suaderet. Ista probantur in simili per bo. tex. in .c. quamuis .§. de procura. eo. lib. & secundũ istã distinctionẽ põt intelligi & declarari dictũ Imo. in .c. ad audientiam de homi. & quæ tradunt docto. per illum tex. in .c. ex literis de exces. præla. cum concor. quæ adducit Fely. in .c. sicut dignum de homi.

17 ¶ † Nota .iii. arg. ꝙ personatus non est dignitas, quod manifeste hic ꝑbatur, ex dictiõe aut, quæ ĩter diuersa ponit, ita hic trãseunt cũ Domi. posteriores Adde ꝙ istã eã dẽ opi. tenet Domi. in .c. i. §. hęc aũt .i. i. notab. p illũ tex.

l.de elec.& in.c. vt circa ĩ prin.in.iii.not. eo. ti.& ĩ .c.i.in iiii.not.l.de ęta.& q̃l.ta & in.c.ordinarij ĩ ii.not.l.de offi. ordinarij & ĩ .c.fi.in.iiij.not.& ĩ .§ fi.eo.ti.& ĩ .c.ii.ĩ.de p̃b ben.& ĩ .c.qa sępe in princ.& ĩ .c.si is cui ĩ prin.eo.ti.in oĩbus istis locis tenet Domi.ꝙ psonatus & dignitas differũt & audeo hoc affirmare,ꝙ ĩ tota lectu.Domi.ñ ẽ alius locus:ĩ quo de isto tex. meminerit ad istũ ꝓpositũ, q̃ in istis allegatis, vt curiosus poterit re ipa experiri.& idẽ qđ Domi.tenuit primo Imo.in.c. qa nõ nulli de iudę. Car. cle.ii.ver.y.nota de iudi.& ĩ cle.i.in.iii.col.versi. q̃ro qđ ẽ dignitas de p̃ben. & ĩ cle.ii.§.i.de ęta.& q̃li.& reassumit Abb.& alij ĩ .c.de multa, vbi late dixi de p̃ben. & Old.cõ si.cl.in eccl'ia valẽri. in.ii.col. cũ concor. vt late cõgerũt Moder. in tracta.de beneficio in.ii.q.primæ partis.

¶ Tñ ista nõ trãseũt absq̃ dubio, ex eo qa plura iura sũt quę psonatũ dignitatẽ appellãt & pro eodẽ capiũt, vt in c.ad aures de rescrip.& ĩ .c. ex parte eo. ti. cũ similibus

¶ Sed ad ista iura dat̃ cõis resolutio p Abb.& Moder. in c.cũ accessissent de cõsti.& ĩ .d.c.de multa vꝫ ꝙ ꝓcedũt largo mõ: vt ꝓbatur ĩ .d.c.cũ accessissent.Sed ꝓprie ca-

18 piẽdo, † aliud ẽ dignitas, aliud psonatus, & aliud offm̃ ex quo ĩfert .d.Alex. ĩ cõsi.lxxvii.in cã & lite col.ii.lib. ii.ꝙ iste tex. regrẽs cãs a sede ap̃l'ica deberet cõmitti, existẽtibus ĩ dignitate, nõ habẽt locum in primiceriatu.

¶ Sed diligẽter attẽde, ꝙ ista nõ videntur omni ex parte vera, & ĩ primis nõ vsq̃ adeo apparet, ꝙ psonatus nõ sit dignitas. Quia si ista nomina dignitas, psonatus & offm̃ sũt synonima, vt volũt oẽs ĩ .d.c.cũ accessissent p illũ tex. & ĩ .d.c.ad aures, neq̃ reperiatur tex.q cõtrariũ determinent: ego nõ video quare psonatus, nõ debeat dici proprie dignitas, neq̃ obstat iste tex. qa illa dictio aut, vario mõ exponitur, vt patet in.l. cum quid, & .l.sæpe, & .l. cũ coniũctione.ff. de ver. si. & .ff.de au.& ar.leg.l.si legatũ cum concor. vt per Archi.in .c.ii. de rest.in iteg. eo. lib. vt per Albericum in suo dictionario, & ideo super ea fundamentum fieri non potest argumen. eorum quæ notantur in.l. in ambiguo.ff. de reb.dub. vel melius dicas ꝙ hic ponatur illa dictio aut. inter genus & speciem vt dicit notabiliter Bal.in .l. vbi pactũ in.i. col. & prima oppo.C.de trãsac.& Car. ĩ cle.i. in.xiiii.q.de cau.posses.

& secundum hoc iste tex. probabit, ꝙ personatus est species dignitatis & si in aliquo iure reperiatur contrarium, illud attribuendum erit cōsuetudini particulari, quæ potest in hoc multum detrahere, vt in .c. cum contingat de fo. comp. & .c. primo & fi. l. titulo primo.

¶ Et ex hoc infero ꝙ Alex. in dicto consi. lxxvii. pessime sit loquutus, dum voluit, ꝙ expositio istius tex. non habet locum in primiceriatu, quia siue Primiceriatus sit dignitas siue personatus, qui differt a dignitate, iste text. vtrunꝗ comprehendit, & tamen inficiari non potest, ꝙ sit dignitas, vel personatus, qui pro eodē capitur, vt est casus in terminis in .d.c. cum accessissent & bonus tex. in .c. per lectis .xxv. d. st. §. si sunt & .§. ad primicerium per quem tex. Areti. in consil. xxiii. incip. in præsenti consultatione tenet ꝙ sit dignitas nisi papa aliud per suas literas velit & hoc idem dicit Andre. sicu. in consil. xxxix. clementissime deus in .iii. col lib. primo & sequuntur Moder. taurinen. in .l. fi. col. penul. ff. de offi. eius cui man. est iu.

20 ¶ † Nota quarto secundū Domi. ꝙ canonicus non dicitur habere dignitatem. Adde eundem Domi. qui ad hoc idem notat istum tex. in .c. fi. in prin. per illum tex. j. de re-

21 nun. & hoc euidenter † hic probatur propter illam dictionem siue, quæ ponitur inter dignitatem & canonicatum, de cuius natura est disiunctionem & diuersitatem importare, vt tradit idem Domi. in .c. licet .i. de offi. vica. qui ad hoc istum tex. ponderat & in .§. cum vero .l. eo. & hoc idem tenet Bal. in .c. pastoralis de offi. deleg. pro qua opi. videtur esse tex. in .c. fi. l. de offi. deleg. in prin. cum simi. quæ tradunt moder. in tracta. de beneficio in .ii. q. i. partis & hoc idem firmat And. Sicu. in .c. quæsitum in primo notabili de re. permuta.

¶ Sed aduertendum est, quia iste tex. non videtur probare illud ad quod Domini. inducit. Quia dictio seu posita hic in textu inter dignitatem & canonicatum, non arguit canonicatum diuersum esse a dignitate, Sed esse

22 idem cum dignitate de sui natura. † Quia illa dictio seu, inducit augmentum & paritatem licet quo ad verba videatur disiunctionem inducere, ratione dispositionis, de qua agitur tex. est de hoc singularis in .l. si quis ita .ff. de au. & arg. legat. quem ad hoc pro singulari cōmendat Cremen. in sing.

in sing. quinquagesimo sexto incipiente lego digestum, vbi dicit ꝙ si testator legat digesta. siue Codicem, ꝙ vtrumq; debeť per .d. l. si quis ita, quam etiam ad hoc põderat Roman. in consilio .ccclxiii. in secunda columna Alex. in consilio .cxciii. in secunda columna lib.ii. Decius in consilio sexagesimo nono visis duobus in .iii.col. in prima parte & ita tex. nostrum inducunt domini de Rota in decisione.cccexlv.incipiente si legatus in titulo de præben. in secunda columna in nouis, vbi æquiparant canonicatum & dignitatem, per istum tex.& sic iste tex.potest retorqueri contra Domi.& sequaces nam si dictio seu ponitur inter dignitatem & canonicatum, clarum est, ꝙ canonicatus est dignitas, ex eo quia vna pars alternatiue per aliam debet declarari, vt dicit Bartolus per illum textum in lege prima .ff. de rebus dubijs, & hoc maxime hic procedit, quia talis dictio ponitur sicut inter genus & speciem, & sic declaratiue, vt patet in capitulo nulli de reb. ecclesiæ non alie.& in capitulo multi
24 ii.q. prima & in capitulo ab eo.J. de electio. † Nam dignitas dicitur esse genus comprehendens sub se plures species, siue ordines dignitatum, vt tradunt docto. in.c. cum accessissent de consti. & in capitulo de multa de prebend. inter quas erit canonicatus ecclesiæ cathedralis, & hoc innuitur ratione illius distinctionis, siue pro quo est glo.iuncto tex. in lege ad protegendum .C. de in lit. dã. tuto. quæ exemplum ponit in illo dicto Alexander, siue Paris, de quo textu & exemplo meminit Bartolus in lege si quis ita stipuletur .ff. de verborum obligatio. & hoc idem probatur per glosam penultimam in capitulo si canonici infra de officio ordina. vbi tex. ille de canonicis loquitur, & tamen glosa illa appellat canonicatũ dignitatẽ, facit quod notat Bal. in.l.i.C.de pet.bo.sub
25 li.x. † Nam canonicatus in ecclesia cathedrali est nomẽ maximi honoris & preheminentiæ, vt dicunt doctores in.c.si. de præbendis & tradit notabiliter Domi. in.c. q̃uis in prin.§. quãq̃ in .iii. not.J. de p̃ben. sequunť Moder.in tractatus de benefi. in .q. quadragesima quinta tertiæ partis.

¶ Sed Fely. in .c.pastoralis in.iii.col.de offi.deleg.videtur cõcordare opi. licet de prędictis nõ faciat mentionẽ

Dicit enim, ꝙ proprie loquendo canonicatus non est dignitas, & ita procedat dictum Domi. hic sed largo modo potest dignitas appellari, & ita procedat glo. in. d. c. si canonici, & pro ista distinctione adde Imol. in. c. relatum el. ii. in. iiii. col. de testa. vbi dicit ꝙ canonicus quo ad qd dicitur esse dignitas, vt in isto tex. alias vero canonicus dicitur beneficiatus simpliciter, & hoc idem latius repetit Imol. in. c. dudum el primo col. i. de electio.

¶ Tamen ista resolutio Felyni & Imolę mihi non satisfacit, Quia vt superius dictum est, negari non potest ꝙ canonicatus in ecclesia cathedrali habeat effigiem dignitatis propter maximam pręheminentiam, propter quā multi reges in canonicos ecclesiarum cathedralium se creari procurarunt, vt de rege Franciæ in ecclesia sancti Hilarij refert Abb. in. c. extirpandæ. §. qui vero de præben. & tradunt Moderni in tractatu electionum fol. decimo octauo, & ꝙ talis pręheminentia æquipolleat dignitate tenet Domi. in capitulo. ij. de fil. presb. & est tex. hic qui videtur ista reparare, vt dicunt domini de Rota in dicta decis. quod ex dictione, seu, manifeste colligitur. Et ideo hac ratione videmus ꝙ in multis ecclesijs cathedralibus, a deo canonicatus in pretio habetur, ꝙ ratione pręheminētiæ appellant se Cardinales, vt patet in ecclesia Rauennaten. & Compostellana, in quibus Andre. Sic. qui hoc tenet, exemplum posuit in capitulo cum accessissent de consti. & hoc idem de ecclesia Mediolanen. dicit Curtius in tracta. consuetu. in. xxix. col. & idem in ecclesia Calugurritan. vbi sunt octo canonici, qui appellantur Cardinales, & sic sunt & reputantur esse in dignitate.

¶ Et ideo ego aliter resoluerem istas opi. vt dicamus, ꝙ aut aliquis est canonicus in ecclesia cathedrali, & isto casu vera sit ista conclusio, ꝙ canonicatus dicatur dignitas, & habeat eandem prærogatiuam, & tali casu canonicatus dicetur esse de dignitatibus minoribus propter illam qualitatem honoris ecclesiæ cathedralis, & ita procedunt dicta Rotæ, & glo. in dicto capitulo si canonicis, cum similibus superius allegatis, aut vero quis est canonicus ecclesiæ inferioris collegiatæ, & tali casu procedat opinio Dominici hic cum adductis superius,

& pro hoc videtur decisio Inno. in capitulo fraternita-tem de sepulr. de quibus omnibus latissime dico in tra-cta. meo expectatiuarum in princi. vbi pono sex mo-dos creationis in canonicum & eorum differentias.

¶ Et hoc quod hic dicitur, canonicum posse fieri dele-gatum, debet intelligi, concurrentibus alijs requisitis a iure antiquo, cui per istum textum non censetur de-
26 rogatum, & sic † requiritur quod talis canonicus vigesi-mum attingat annum, & sic licet canonicus in minori ętate esse possit, vt tradit Rota in decisione .cccxxiiii. in cipiente suppostita in nouis. Tamen quo ad effectum vt esse possit iudex delegatus, illa ętas viginti annorum re-quiritur per textum in capitulo cum vigesimum de offi cio delega. & ita in terminis notat Lapus in allegatione quadragesima septima incipi. factum ita se habuit in pe nultima columna & videtur tenere glos. hic in ver. ca-nonicis, Item hoc procedit etiam si in delegatione non fiat mentio de canonicatu, sed de alio beneficio, quod non sufficiebat ad delegationem. Ita notabiliter in pul chro casu consuluit Abb. in consilio nonagesimo tertio
27 in quęstione quę ad præsens libro secundo, † Sed si ca-nonicus esset minor viginti annis, delegatio non vale-ret, nisi ex certa scientia papæ vt tenet glo. & alij in ver. canonicis.

¶ Et eodem modo videtur requiri, quod talis canoni-cus cum effectu sit canonicus, nam si esset canonicus sub spectatione præbendæ, non videtur quod talis, de-
28 legatus esse possit. † Quia verba cum effectu debent in telligi capitulo relatum de cleri. non residen. lege pri-ma .§. hæc verba .ff. quod quisq; iu. & quia talis canoni-cus sine præbenda non dicit beneficiatus, vt concludit Abba. in capitulo in nostra in tertio notabili extra eo-dem titulo sequitur Decius in capitulo cum.m. in prima columna numero .2. & numero .35. de consti. Quia ta-lis dicitur canonicus in herbis, vt dicit Imol. in capitu-lo relatum de præben.

¶ Sed contrarium concludēdum est, vt tenet Io. Calde. in.d.c.cum.m. quem ibi refert Barba. in .lviii. col. & te-net simpliciter Domi. hic in .xxiiii. & hoc potest taliter suaderi, Nam quo ad effectum delegationis non inspici-

tur exercitium dignitatis. sed nomen, vt concludunt Domini de Rota in decis. ccccxlv. incipiente si legatus in tertia columna in titulo de præbend. in nouis, ad idem facit quod notabiliter dicit Dominicus in capitulo
30 si is cui .§. & si infra de præbend. † Quod si in aliqua ecclesia est consuetudo, quod dignitas non conferatur nisi canonico, quod tali casu sufficiet quod sit canonicus sine præbenda, quo ad hoc, vt talis consuetudo verificari possit. Et hoc manifeste probatur ex glosa posita hic in versiculo canonicus, quæ vult sufficere quod illa qualitas detur a principio, Vnde si postea cesset om
31 nino: etiam quo ad nomen, tamen valet delegatio, † & hinc est, quod dispositio .c. licet canon. J. de electio. licet sit penalis, verificetur tamen in habentibus parrochialem habitu & nomine tantum. Licet non actu, vt concludit ibi Archi. & eodem modo dicit Imo. procedere quod dicitur in capitulo de multa, de præbend. & reassumunt Moderni in tracta. beneficij .q. quadragesima secunda tertiæ partis. Nec obstat ꝙ tales canonici, non dicantur beneficiati. vt dicebat Abb. in . d.c. nostra, quia est distinguendum, an sint recepti in ecclesia numerata vel non numerata. Quia primo casu procedit dictum Abb. secundo casu, quod dictum est, vt notabiliter Rota concludit in .d. decis. ccccxlv. in fi. vbi videndum erit late.
32 ¶ † Et ista omnia de plano procedunt in canonico seculari, sed de regulari monacho effecto canonico ecclesiæ cathedralis magna est difficultas. Nam Archidiaconus hic & Ioannes Andreas tenent quod dispositio istius textus non procedat in tali canonico, & idem post relatas opinio. concludit hic Dominicus in prima quæstione. Ratio istius opi. est quia talis monachus de iure antiquo prohibetur esse iudex vt probatur, in .c. de præsẽtium & ibi glo. xvi. q. [illegible] ratio .c. i. de syndico & capitulo. ii. de postul. & ista opi. est communis, cum qua posteriores transeunt, ista tamen opi. ampliatur vt procedat etiam in priori cathedralis ecclesiæ religioso conuentuali & manuali, vt idem Domi. dicit in .c. is cui in fi. J. de præben. & etiam haberet locum in decano rurali, vt dicit Rota decis. ccccxlii. in nouis.

¶Modo aduertendum est ꝙ contra istam opi. tenet Pa-nor.in.c. causamq; de iudi. vbi tenet ꝙ dispositio istius tex. habet locum in religioso canonico ecclesiæ cathedralis, prout sunt monachi ecclesiæ Cathanien. in Sicilia. Quam opi. licet putem esse veriorē existimo tamen Abb.eā tenuisse pro suo potius cōmodo q̄ veritatis tuendę gratia, erat enim Siculus qui plus nimio cupiditatibus suis indulgent vt est in prouerbio peruetusto &, erat etiam Monachus & habitum monasticum sancti Benedicti in dicta ecclesia Cathanien. assumpsit, & sunt similes ecclesiæ in anglia, & ī ciuitate Perusina, vt dicit ibi Abb. & Pet.de ancha.hic, qui quidem monachi faciunt vnum corpus, cum ipso qui habetur loco Abbatis, & omnia ibi
33 expediuntur, † per Episcopum & monachos. Tales ergo monachi possunt dici canonici per tex. iuncta glo. in.c.ij.lviij. distincti. Nec ꝙ vocabuli ethymologia contra
34 dicit. † Quia canonici dicuntur a canone, & canon idem est, quod regula dans certam normam viuendi.c. canon .iii. dist. competit igitur hoc nomen monachis regularibus, & tales possunt appellari canonici stante hoc potest illis committi causa a sede apostolica, sicut alijs canonicis secularibus. Pro qua opi. dicit Abb. esse
35 tex. hic iuncta cle.ij.eo.ti.nā in.d. cle.ij.dicitur, † ꝙ religiosus obtinens prioratum potest esse delegatus papæ, quia habet dignitatem secundum dispositionem istius tex. qui simpliciter facit mentionem de habentibus dignitatem, non distinguens inter seculares, vel regulares. Vnde ex quo qualitas requisita ad delegationem reperitur in religiosis efficiuntur habiles, & capaces delegationis apostolicæ, sicut seculares. Ex quo sequitur ꝙ sicut per dispositionem .d. cle.ij. extenditur prima dispositio istius tex. loquentis de habentibus dignitatem ad monachos habentes etiam dignitatem, eodem modo videtur extendi secunda dispositio istius tex. loquentis de canonicis secularibus ad canonicos religiosos, Vnde non est dare rationem diuersitatis ita Abb. concludit contra communem opi.in.d.c. causa licet longioribus verbis hęc prosequatur, & eandem opinionem firmat Abb. & dicit se super hoc alias consuluisse in .c. cum olim. el secundo in.iii. col.versi.in glo.de priuileg.

finali in .ij. columna nu. 4. C. si contra ius, vel vtil pub. & in .l. binas ædes circa medium. ff. de ser. vrb. prædi. cum concor. vt per Fely. in .c. quę in ecclesiarum in. iiii col. de consti. & ad hoc idem sæpius de isto textu facit festum Decius in multis locis, vt patet in .l. si emancipa ti in .i. col. C. de colla. & in .c. cum in cunctis .§. clerici. in prima col. de elec. vbi ad illum tex. ponit casum, & in c. non liceat in .ii. col. de præben. & in .c. i. in .iiii. col. de proba. & in .c. cum sit nu. 19. de appella. & in consilio. v. & in consilio. liiii. in casu domini in. iii. col. in. ii. parte vbi notabiliter loquitur, & in consi. lxxvi. consultus a reuerē do in .i. col. ea. parte, & ista est communis conclusio, & quia extensio non prohibetur, etiam in odiosis de casu ad casum qui lato sumpto vocabulo posset comprehēdi, vt tradit Alex. in .l. Cēturio in .ii. col. ff. de vulg. & pupi. per tex. in .l. filiū habeo. ff. ad mace. cum alijs vt ibi per eum, Sed canonicatus venit largo modo appellatione di gnitatis, vt concludit Fely. in .c. pastoralis in .iii. col. de offi. deleg. Ergo &c. Cum igitur dispositio istius textus loquens simpliciter de dignitate, extendatur ad digni tates regulares, per .d. cle. secundā ergo extendetur cū

41 alijs qualitatibus suis. † Quia qualitas quæ est in consti tutione relata, censetur repetita in constitutione refe rente .l. lecta & ibi not. Moder. in .v. notabili .ff. si cer. pet. & Bal. in lege si defensor .§. qui interrogatus, per illum textum .ff. de interro. actio. & in .l. si prior. per il lum textum. ff. sol. ma. & in .l. si ita scripsero, de condi. & demon. Ias. in lege vbi autem .§. illud .ff. de verb. ob. in .i. notabili quem .§. legit post .l. stipulationum quędā cum materia auct. si quis in aliquo. C. de eden. facit tex. in .l. admonendi. ff. de iu. iur. & in .l. a se toto .ff. de hæ. insti. cum concor. quæ scribunt Moder. in .l. certum. ff.

42 si cer. pe. † & quia qualitas adiecta in .d. cle. ii. non debet restringere dispositionem præcedentem, vt notabiliter tradit Areti. in .l. talis scriptura in quarta columna .ff. de leg. primo & in consi. cxliiii. visa consultatione per to tum cum consil. sequenti & hoc maxime tenendum est.

43 † Quia tex. in .d. capitulo statutum, alternatiue loqui tur, & vna pars alternatiue per aliam debet declarari lege prima vbi not. Bar. de re. dub. quem textum pro

singulari commendat Roma. in consi.ccxxvi. præmisso
rum doctorum &c. Et reassumit Decius in consilio.lvii.
in .ij. col.in .ij. parte, & in consi.lxvi. Dominus Raynal.
in .ij. col. nu.iiii. eo. li. & ideo illa pars alternatiua de
canonicis ecclesiæ cathedralis, quæ ponit hic in tex. de
bet determinari secundum declarationem factam de
prima parte alternatiue, scilicet de dignitatibus arg. eo
rum quę dicit Abb. in .c. de multa in glo. in eadem de
pręben. cum concor. vt scripsi in .§. penales insti. de a-
ctio. Sed quantum ad illam partem de dignitate loquen
tem reperitur facta declaratio in.d. cle.ij. ergo respectu
istius secundæ partis in qua concludit eadem ratio exte
di debet, & sic opi. Abb. per ista defenditur a dictis Ro.
¶ Vnde And. Sicu. & Fely. in.d.c. causam alijs rationi
bus reprehendunt Abba. & conantur defendere com-
munem opi. ex quorum dictis assumam tantum vnam
44 † rationem, quæ videtur prima facie magis vegere, † Di-
cunt enim ꝙ regula est firma in iure, quod quando in
vno actu concurrunt duę rationes, quarum altera nocet
altera vero prodest causa illa quæ nocet debet attendi,
non illa quæ prodest vt est tex. in .l. si quis in graui. §. fi.
cum seq. ff. ad sillenia. adde tex. & ibi Bar. in .l.iii. in
prin. ff. de suspe. tuto. Sed in casu nostro in monacho
canonico ecclesiæ cathedralis, duæ causæ concurrunt,
vna, quia est monachus, & ista nocet propter quam pro
hibetur esse iudex .d.c. de præsentium, alia est canoni-
catus, qui prodest ad delegationem, concurrentibus
igitur his duobus rationibus, illa potius attendenda est,
quæ nocet, & sic vt prohibeatur esse iudex.
¶ Sed ista Ratio sumpta ex dicta regula .l. si quis in gra-
ui. §. fi. pluribus modis euitari potest nam aduertendum
est, ꝙ ratio quare regula prohibitiua, & quæ nocet atten
ditur in predictis iuribus non est, ideo quia absolute, &
distincte regula quæ nocet attendatur, sed quia illa pro-
hibitio est specialis, & sic se habet vt species regula vero
permissiua vt genus, & generi per speciem derogatur, vt
expresse dicit Bar. in extrauagan. ad reprimendam in
ver. non obstantibus, & declarant nouissimi Regien. in
l.i. §.i. post Alex. ibi in fi. ff. de ope. no. nun. & Decius in
c. at si clerici in .xv. col. ver. sexto alias extra de iudi. &

ante ipsos Alex. in .l. si conuenerit in .ij. col. nu. iiii. de sen. & re iud. cum concor. vt scribit Ias. in rep. l. si arrogater in .xvii. col. nu. 48. ff. de adop. & isto modo illa iura, quæ pro ista regula inducuntur de plano procedunt. Sed quando vtraque regula fuisset generalis, vt in casu nostro illa ratio non procedit. Nam generaliter monachi prohibentur iudicare & etiam generaliter canonici ecclesiarum cathedralium permittuntur esse delegati in isto enim concursu duarum dispositionum generalium regula permissiua attendi debet, quia etiam videtur magis qualificata, quia agitur de maiori fauore, & ideo offuscat causam precedentem. Vnde tali casu predicta regula non procedit, vt est casus in .l. si vir. ff. pro donat. & melior rex. in .l. non intelligitur. §. si quis palam, & ibi notat Bar. ff. de iure fisci & tradit Dinus in regula possessor col. pe. de re. iur. & latius idem Bar. in .d. l. si vir. & reassumit And. sicu. in .c. cum super in .iii. col. de offi. deleg. & Fely. in .c. venerabilem, de excep. & aliter limitat Bar. in .d. l. si quis in graui. §. si. vt ibi per eum.

46 ¶ † Et quod illa qualitas debeat considerari, quæ magis fouetur a iure communi est tex. in .c. super questionum. §. porro de offic. deleg. tradit Areti. in .l. ij. in prin. de verbo. obli. dum alleg. l. nam similes. ff. de iniusto rup. & in terminis nostris hoc dicunt Moder. de Monteferrato in rep. l. i. in .xxiii. col. versi. quarto quando in vno. ff. de leg. i. & ista est alia limitatio ad .d. regulam quam late probat Ias. in .d. repe. l. si arrogato nu. 48. & quia in casu nostro consideratur validitas rescripti apostolici. Vnde quando ex parte regulæ permissiuæ concurrit fauor vt actus sustineatur illa præfertur regulæ prohibitiuæ, vt notabiliter tradit Ias. in .l. iii. in fi. C. de inoffi. test. quod pro singulari commēdat Gerardus de Petra sancta in singulari suo .xliii. incip. Nam quando duæ causæ vbi aliam notabilem limitationem ad predictam regulā scribit, faciunt quæ dicit And. sicu. in .c. non nulli. §. sūt & alij in .iii. col. de rescrip. Et pro ista limitatione Ias. est casus in .c. si eo tempore. §. eo. ti. & lib. & ita predicta argumenta resoluuntur vltra alios, aliæ rationes adductæ, per And. sicu. & Fely. fragiles sunt, & ad eas respondet Decius in .d. c. causam vbi videndum est.

¶Non obstat etiam ꝙ induceretur correctio iuris anti/qui de quo in dicto.c.de presentium si iste tex. extenderetur ad canonicos religiosos, Quia dico tibi non esse verum, Quia ille tex. solum prohibet simplices monachos ne possint esse iudices, vt manifeste sentiunt domini de Rota decis.cclxxxiii.in titulo de offi. vica. in antiquis, & ideo non comprehendit canonicos qualificatos, & sic habentes canonicatum per regulam, quam tradit Saly. in lege si. in prin.C. de iu. dot. videlicet ꝙ statum vel
47 dispositio generalis † non comprehendit personas qua/lificatas, quem sequitur Ias. in.l.i. in tertia columna .ff. sol. ma. pro quo alleg.l. in testamentis iuncta.l. hac consultissima .C. qui test. fa. pos. & idem tenet Ias. in lege postquam in tertia columna .C. de pac. Moder. de monteferrato in repe.l. si constante in quinta columna & .xxvii.ff.sol.ma. cum concor. vt dixi in proemio regularum cancellariæ.q.iiii. & pro ista regula bene faciunt quæ scribit Decius in rubrica de proba. col.ii. nu.11. & xii. & in cosil.lxv. in.i. col.lib.i.& in consil.i. in .i. col. in iii. cum pluribus concor. vt dico in.§.rursus nu.22.insti.
48 de actio. vbi concluditur, † ꝙ statutum loquens de homicidio nō habebit locum in homicidio qualificato. Patet ergo ꝙ dispositio.d.c.de presentium procedet & habe/bit hodie locum in casu suo, videlicet in monachis sim/plicibus. Casus ergo noster extra illam dispositionem inducitur, pro quo facit tex. in .c. statutum de electio. isto lib. vbi dicitur ꝙ dispositio.c. licet canon quæ loquitur de parochiali, non habet locum in parochiali qualificata. Et sic opi. Abb.contra communem videtur verior stat ergo conclusio ꝙ dispositio istius tex. habet locum in monachis canonicis ecclesiæ cathedralis, etiam nulla facta mentione vt de hoc videtur esse decisio Rote vltra predicta nu.209.incip. Nota ꝙ vbi causa, in titulo de commissionibus in antiq. & qđ dictum est de monachis idem dicendum est de fratribus mendicantibus vt dicit Abb.in c. cum olim in primo notabili per illum tex. de ma.& obe. ampliando, & declarando, vt ibi per Fely. & pro ista opi. vltra superius adducta facit glo.in cle. ii.de iudi. quam ibi not. Car.in.v.q. vbi dicit ꝙ dispositio illius tex. loquens simpliciter de canonicis habet locum

In regularibus, Quia appellatione canonici illi veniunt facit etiam glo. Italię in capitulo primo .j. de tempo. ordi. & glo. in clementina prima de rescrip. dum extendit textum de regularibus ad sæculares. Retenta tamē communi opinio. pro vera limitarem ego primo non habere locum in religioso canonico & valde literato, Quia tali casu propter duplicem prerogatiuam recederetur a dispositione iuris arg. l. sed reprobari .§. si enim .ff. de ex cu.tuto & quod ibi notat Baldus & per ea quæ tradit Andreas siculus in capitulo cum vigesimum in septima columna de officio delegati & in tractatu de prę stantia cardinalium in prima quęstio. primæ partis principalis columna decimaquinta & in pro.cle. in nona & in decima columna per totum, & in capitulo primo columna vigesima quarta & ibi Fely. in decima octaua columna de consti. & in capitulo si pro debilitate in quinta columna & in capitulo de causis numero .4. de officio deleg. & alibi sæpe facit text. in capitulo de multa de præben. alias enim vbi non daretur illa eminens scientia proce-
49 dit communis opinio illa præcipua ratione, † Quia monachi & religiosi in dubio præsumuntur iuris ignari capitulo ex multa de voto, & in capitulo quoniam de symo. tenet Decius in c. pastoralis de iudi. Quia potius cō templationi intendere debent, q̄ actioni, vt in c. licet de regul. tenet Bal. in rubrica. C. de summa tri. & in l. athle-
50 te .§. de rusticis in fi. ff. de execu. tut. † Sed vbicunq; sunt eruditi & habent eminentem scientiam ab illa contemplatione recedi potest propter maiorem vtilitatem rerum ecclesiasticarum, vt in capitulo nisi .§. pro defectu & .§. verum de renun. Istud tamen quod dictum est non procederet quando non concurreret in religioso nisi sola qualitas scientiæ, quia illa sola non sufficeret ex quo iste tex. requirit dignitatem vel canonicatum, & dato q; solus canonicatus in religiose non sufficiat, tamen con-
51 currente qualitate doctrinę, singula quæ † non prosunt multa collecta iuuant vt in capitulo de treug. & pa. & pro hoc videtur notabilis decisio in puncto Car. in cle. fi. de sent. excom.

¶ Secundo limitatur ista conclusio non habere locum
52 quando papa † ex certa scientia committeret monacho

in extraiudicialibus. Quia tali casu, dato ꝙ non habeat dignitatem, non habet locum iste tex. ita notabiliter dicit Abb. in .c. cum in veteri in .ii. notabili de elec. alias si contrarium diceremus, dispositio illius tex. censeretur correcta secundum eum, quod non est dicendum.

55 ¶ †Sed diligẽter est aduertendum, quia non videtur ratio differentiæ inter iudicialia, & extra iudicialia vt patet in .c. i. ĵ. de iudi. co. libro & in .l. nec mirum .ff. de pig. actio. & quia ratio istius tex. quæ assignatur hic in glo. se de apostolica, videlicet ne pannosus & simplex clericus representet papam, militat isto casu & ideo ego responderem planius ad tex. in .d. c. cum in veteri ꝙ ille tex. procedat, quando religiosus solus non fuit datus commissarius, sed vna cum alijs habentibus dignitatem, vt ibi expresse dicit tex. & ideo succedit illud, quod dictum fuit supra in tertia limitatione, ꝙ ea quæ per nos soli non possumus expedire, cum adiuncto habili consequi-

56 mur, †Quia inhabilitas vnius suppletur per habilitatẽ alterius arg. c. sacris de sepul. & .d. l. si quis ex argenta. §. i. ff. de eden. & istam puto veram esse rationem ad illum tex. & per ista habes vltra omnes istam conclusionem perfectissime discussam.

57 ¶ †Nota quinto ex isto tex. secũdum Domi. hic ꝙ causę a sede apostolica debent cõmitti in locis vbi copia peritorum possit haberi, ita hic not. omnes, & sequitur Fely. in .c. de quarta in .ix. columna de præscrip. & Roma. notabili. ccccl v. incip. si allegatur in causa, & ratio videtur, quia vbi est copia peritorum præsumitur quod causæ melius decidantur ar. capitulo prudentiam de off. deleg. facit tex. in lege si aulam .C de inge. ma. ibi si cum peritioribus tractatum habuisses facile cognosceres &c. Et istud intelligitur quando commode fieri potest talis commissio, vt tex. hic dicit secus tamen si cum incommoditate, quia tali casu iudex sibi prouidere potest de assessore, vt dicitur in .§. assessorem infra eodem quí textus ita declarari potest & extendi ad istam incommoditatem. Quia licet iudex ratione suæ peritiæ non indigeat eius opera, ratione tamen loci vbi copia peritorum non habetur necessaria videtur vt saltim in aliquo adimpleatur dispositio istius textus pro

quo faciunt ea quæ ad propositum scribit Ias. in .l. certi in .ii. col. C. de iudic. Maius tamē dubium est, Nunquid clausula decreti apposita hic in fi. comprehendat, istum casum, in euentum ꝙ commissio fieret, in locq vbi non est copia peritorum, cum tamen alio loco haberi posset commode, omissis pluribus communis opinio. videtur ꝙ talis commissio vicietur per ea quæ in simili dicunt hic Domi. & alij in casu minus dubitabili, & pro ista opi. facit tex. in .c. tuæ de cler. non resi. Ego autem puto contrarium, Quia ista verba tex. significant potius accidentiam facti, quam iuris ministerium, & ideo istum casum non excludunt arg. glo. notabilis in cle. i. in ver. præsidentes .j. eo. titulo & glo. in .l. vnica in versi. sponsam. C. de rapt. virg. & videtur sentire glo. hic in ver. nec audiantur. Nam sufficit ꝙ iudex habeat qualitatem de qua hic. & propter quam principaliter ipsa dispositio emanauit, Vnde illud, quod de copia peritorum dicitur pro-
58 cedit de bene esse, †neq; obstat illa regula ꝙ clausula in fine apposita referatur ad omnia præcedentia, quia illud procedit, quando omnia præcedentia sunt de forma substantiali, & non de iustitia, vel nisi sequatur absurdum, vel īconueniens, vel anullatio actus, ita quasi in terminis notat Abb. in .c. ecclesia el .ii. in .vi. notabili per illum tex. de electio. & notabilius Car. in consi. lxx. ex præmisso suprascripto, vbi respondet isto modo ad illum tex. qui habet clausulam decreti in fi. vt hic, & istud etiam notat Bar. in .l. fi. §. titia. ff. de lib. leg. aliter illa regula limitatur, vt late per Moder. in .c. causam de rescrip. & in .c. secundo requiris de appella. nec minus obuiat illa alia regula, ꝙ vna determinatio respiciens plura determina-
59 bilia &c. vt .l. nam hoc iure de vulga. & pupilla. †Quia illa regula procedit vbi est eadem ratio in omnibus .l. Gaius. ff. sol. ma. tradit Alex. in .l. Gallus .§. quidam de lib. & posthu. Sed hic non est eadem ratio in contentis sub ista dispositione ex eo quia istud quod de copia peritorum dicitur, commoditatem respicit, Quia commodius causę tractantur in tali loco. Per hoc tamen si alibi non ita commode tractentur dummodo rite procedatur satisfactum videtur dispositioni. Non obstat tex. in d. c. tuę, quia ille tex. procedit ratione studij, quod debet fie-

ri in locis insignibus, vbi copia peritorum habetur ad docendum, sine quibus non potest vera doctrina haberi, vt notatur in prohæ.ff. & hoc suadetur, Quia vt dicit hic Domi. quædam hic fuerunt addita a compilatoribus, vt patet de verbo commode positum hic. Vnde talia verba non inducunt dispositionem, vt tradit Alex. de compilatoribus digestorum loquens in.l.viro.ff. sol. ma. vt etiam patet in .c. penul .§. prohibemus .i. de offi. lega. vbi Dom..& alii reprehendunt rationem illius tex.

60 ¶ Nota sexto ibi literarũ sedis apostolicæ &c.ꝙ delegatio debet fieri per literas, & sic requirit scripturam, ita intelligit istum tex. Dom.l.in.c.i.§.postq̃ in fi.i.de censi.suadetur hoc, Quia tex. iste ponit clausulam decreti, ergo videtur introducere formam, vt dicit Bal.in.l.i.ff. de li. & posth. facit tex.in.c.cum in iure de offi. deleg. Tamen istud efficaciter hic non probatur, Dictum tamen est in se verum, ꝙ delegatio papæ debet per literas probari, & non per testes, vt in.l.i.C. de man. princ. & tradunt docto.in.c.quoniam contra de proba.& hoc idem est in delegatione episcopi ad vniuersitatem causarum, secus autem si ad vnam causam, Quia tunc probari potest per testes, vt tradunt domini de Rota in decis.cccxcvii. incip. si episcopus in .ii. du. sub titulo de rescrip. in nouis, Et quod dictum est in delegatione papæ, idem dicẽdum est in subdelegatione quæ scripturam requirit, & per testes probari non potest, vt dicit Imo.in.d.c.cum in iure, & Archi.in.c. si subdelegato de officio deleg.lib.vi. Hoc tamen non procedit in subdelegatione collectoris dati a papa, Quia licet commissio scripturam requirat & probari per testes non possit, tamen si faciat subcollectorem, talis subdelegatio per testes probari poterit, vt dicunt domini de Rota in decis.cclxvi. incip.dixerunt in titulo de proba. in nouis per rationem ibi positam per eos quos cum aliis concor. sequitur Bartho. Belenz.in tracta.de chari.subsi.q.cxi.declarando vt per eum in.q. cxiiii. & prędictum notabile adeo est verum, ꝙ etiam si delegatio per transumptum probaretur non sufficeret prout concludit Roma. in consil.cccxxxviii.incip. cum propositam quęstionem, Et hoc verum est nisi transumptum fuisset transcriptum ab originali solemniter iuxta

formam .c. fi. de fi. inſtr. & quæ ibi dicunt docto. quia tali caſu fides illi tribueretur, vt ibi habetur & tradit Angel. & al.j in auct. ſiquis in aliquo .C. de eden. Hoc tamen verum eſt, quando lis non pendet. Si vero lis penderet, tunc ſeruat Rota ꝙ etiam ſi tranſumptaretur cum ſolemnitate de qua in .c. fi. ei non adhiberetur fides, niſi iura ſint extracta per compulſoriam decretam ab auditore coram quo pendet lis, & talis pratica fuit fundata forte in .c. fi. vt lite pen. & in deciſ. ccccxi. in no. incip. ſi lite pendente, dum alleg. c. vt noſtrum de appella. Sufficeret tamen iſto caſu, ꝙ produceretur ſumptum facultatis collectoris de regiſtris bullarum papæ, quia illi Rota ſolet fidem adhibere ſicut originalibus, vt dicunt domi. in deciſ. ccccccxxi. in cip. Nota ſumptum quæ eſt duplicata errore in deciſ. ccccccclxxxi. dummõ ſigilla recognoſcantur, qbus ſumptũ clauſũ pſentatur, & iſta de plano procedunt in cauſis pendentibus in curia, ſecus extra curiam, quia tali ſumpto cum ſolo ſigillo, non adhiberetur fides, niſi produceretur bulla plumbata. Et ratio differentiæ poteſt eſſe, quia in curia poteſt de facili haberi recurſus ad regiſtrum, vel papam, ſi de viribus ſumpti dubitatur iuxta ea quæ nota. Specul. in titulo de proba. §. videndum verſi. quod de auditoribus, quod fieri facile non poſſet extra curiam, Quæ omnia notabis in pratica quando fueris Romæ.

¶Nota vltimo generaliter per viam regulæ, ex iſto tex. ſecundum omnes, ꝙ cauſæ a ſede apoſtolica debent cõmitti exiſtentibus in dignitate, ita not. Abb. in .c. ſuſpitionis in .ii. col. de offi. deleg. & in .c. quoniam abbas in v. col. eo. ti. & Alex. in conſil. lxxvii. in cauſa & lite in ii. col. vol. ſecundo & in rubrica .ff. de offi. eius in .ii. col. Amplio iſtam regulam & limito vltra ſcribentes pluribus modis. Primo ampliatur regula ſupradicta ꝙ procedat etiam ſi ille cui committitur cauſa non habeat dignitatem in illo loco vbi fit commiſſio ſed alibi, ita tenet Car. in cle. fi. in fi. de ſen. excõ.

61 ¶†Sed tamen iſtud dictum Car. ſimpliciter ita intellectum non videtur verum, ex eo quia quando cauſa committitur exiſtenti in dignitate in dubio cẽſetur ſibi commiſſa iuriſdictio in eo loco, vbi habet dignitatem non

autem

autem in loco vbi residet, nisi hoc expresse dicatur. Casus est de hoc quem ibi ponderat Ioan. and. & Abb. in ca. fi. de re. permu. & hoc idem tenet Abb. in cap. olim in glo. i. de excep. ad idem est tex. iuncta supra scriptione in cap. fi. & ibi not. Abb. in .i. notabili. de iudi. Suadetur hoc, quia habens dignitatem. si resideat extra locum dignitatis priuatus reputatur. vt dicit Abb. in ca. fi. in. iii. colum. de foro compet. per alleg. ibi per eum. Sed priuato fieri non potest delegatio. igitur &c. Et secundum hoc declarandum esset dictum Car. procedere, quando de hoc fieret mentio.

¶ Sed videtur ꝙ etiam sine mentione dictum Car. possit defendi, ex eo quia iste tex. non requirit aliud, nisi ꝙ causa committatur existenti in dignitate, & ꝙ reus per tale rescriptum, vltra vnam dietam a sua diocesi non trahatur. vt in. §. i. infra eo. vnde si in patria mea resideret pro suo beneplacito habens dignitatem alibi. ego existimo impetrationem valere, & ꝙ iurisditio censeatur data in illo

62 loco impetrantis. † Quia in dubio actus agentis debet interpretari secundum eius voluntatem & dispositionem iuris. l. non omnis. ff. si cer. pet. Vnde ex quo iudex est constitutus in dignitate. & per impetratio. contra reum fit intra metas iuridicas talis impetratio non potest dici dolosa. Non obstat ꝙ talis censetur priuatus, Quia illud est verum respectu exercitii iurisdictionis, quam in alieno territorio exercere non potest. vt in. l. iii. ff. de offi. praesid. alleg. per Abb. secus vero vigore commissionis Apostolicae quae honorem tribuit & iurisdictionem, & illustrat dignitatem etiam alibi existentem quae committatur personam. vt in cap. si gratiose. §. eodem & ca. praesenti infra de praebend. & talis qualitas non separatur a subiecto. nisi per mortem ciuilem vel naturalem. Et ideo ego dictum Abb. & aliorum declararem procedere, quando fieret impetratio siue commissio habenti dignitatem residenti tamen vltra dietam a loco rei. Quia tali casu in dubio procedit. quod dicit Abb. cum cesset ratio supradicta. & isto modo istae opi. concordari possunt, & ita declaratur etiam dictum Domini. in cap. ne aliqui colum. fi. infra de haere. & supra in procem. in quinto notabili.

In subdelegato. ¶ Secundo principaliter regula prædicta extenditur, vt procedat etiam in subdelegato. Nam ea ratione qua delegatus requiritur, ꝙ sit in dignitate, eadem ratione in subdelegato dicendum est, ita tenet Abb. in c. pastoralis in. iii. colum. de offi. delega. & Rota decis. cccxcii. Nota ꝙ si in
63 forma communi, in antiq. & ratio redditur. quia † subrogatus sapit naturam subrogati. §. fuerat insti. de actio. cũ similibus. ¶ Et ex hoc infertur, ꝙ si papa ex certa scientia committeret causam simplici clerico non habenti qualitatem requisitam in isto tex. ex quo videretur secum dispẽsare iuxta ea quæ dicit glo. hic in ver. literarum ꝙ talis clericus possit alteri simplici clerico illam causam subdelegare. Quia subrogatus sapit naturam &c. & ita in terminis post longam disputationem tenet Decius in c. si pro debilitate de offi. deleg. contra Fely. qui contrarium tenebat rationibus de quibus ibi late per eos. Pro qua opi. facit quæ tradunt docto. in. l. filiusfamilias. §. diui. & in. l. pater. §. quindecim de leg. iii. ꝙ res semel effecta alienabilis, semper durat alienabilis. Ita hic est dicendum, ꝙ causa semel effecta delegabilis non existenti in dignitate duret cum qualitate sua.

¶ Tamẽ quantum ad istum casum mihi opi. Fely. videtur verior ex eo quia negari non potest. ꝙ delegatio facta simplici clerico est exorbitans tribus rationibus. Primo quia inducit habilitatẽ incapacis, & isto respectu inducit priuilegiũ personæ. Secũdo qa per istã delegationẽ derogatur dispositiõi istius tex. dispon̄etis causas delegari debere existenti in dignitate. Tertio quia huiusmodi delegatoria rescripta iam de se extra istum casum sunt odiosa. Quia absorbent iurisdictionem ordinariam glo. in cap. i. supra eo. & in. c. ad hæc extra eodem titu. Istis tribus rationibus concurrentibus videtur dicendum ꝙ talis habilitas transferri non possit per subdelegationem alteri personæ in
66 capaci. Quia priuilegium non transit de persona ad personam, etiam ex identitate rationis. c. sane de priuilegiis & maxime priuilegium continens dispensationem, & in casu isto, quia dispensatio de se est odiosa. vt in ca. i. infra de fil. presb. & personam non transgreditur. §. sed quod principi. insti. de iure naturali facit. l. quia personale. ff. so lu. matri. maxime cum sit correctoria istius dispositionis

debet restringi, & prohibetur extensio. l. si vero. §. de viro ff. solu. matrim. Cum igitur plures sint rationes obstantes, ideo concludendum est istum simplicem clericum,
66 † cum quo per principem est dispensatum, non posse alteri clerico simplici delegatam sibi causam subdelegare, nisi habeat qualitates requisitas in isto tex. Vt tamen omnia ista magis lucidius intueri possint reassumo istam. q. per viam dubii videlicet an si papa ex certa scientia delegat causam non habenti qualitatem de qua hic possit delegatus subdelegare non habenti dictas qualitates.

¶ Super quo videtur dicendum. Primo ꝙ sic affirmatiue propter illam vulgarem regulam qui habet ꝙ subrogatũ sapit naturam illius in cuius locum subrogatur. in ca. ecclesia vt lit. pen. in cle. prima de offi. vica. cum vulga. Cum ergo delegatus licite sine illis qualitatibus procedat eodẽ modo dicendum est in subdelegato qui est subrogatus eius loco.

¶ Secũdo pro hac parte videt̃ esse tex. in terminis in. c. ex literis in principio de in integ. resti. vbi si papa delegat causam matrimonialem non episcopo cum alias de sui natura debet delegari episcopo vt in. c. decedentibus de excessi. prælа. & tradit Spe. pulchre in titu. de rescriptis principũ. §. ratione forme vero cuius ad instructionẽ & Abb. in. c. causam matrimonii de offi. deleg. ille delegatus poterit illam subdelegare similiter non episcopo.

¶ Tertio potest optime adduci illud quod voluit Bart. post quosdam Doct. in. l. prima in. iii. colum. versi. quæro nunquid &c. ff. de officio eius vbi dicit ꝙ licet causa meri imperii non possit delegari nisi a principe vt in. l. prima in principio. ff. de offi. eius habetur imperium. ff. de iur. omnium iu. nihilominus si princeps delegat illam postea poterit delegatus subdelegare licet non fuerit princeps quia cum causa semel mutauit naturam suam censetur facta delegabilis ar. l. fi. in fi. C. de imponen. lucr. de scrip. libro. x. & l. pater filium. §. quindecim. ff. de lega. iii.

¶ In contrarium vero adduco primo. nam quod non habens huiusmodi qualitates possit esse delegatus videtur esse quoddam priuilegium cõtra istum textũ. Sed priuilegium non egreditur personam priuilegiati vt in. c. ex par

te.& in.c.porro de priuile.& in regula priuileg. cum vulga.ergo &c.

¶ Secundo nemo dubitare debet quin ista non sit quædam dispensatio quo ad delegatum vt non existens in dignitate,vel canonicus possit esse delegatus ergo restringē da quo ad ipsum tantū vt patet per tex.i.q.vii.in.c.nisi rigor.&.c.i.& ii.de filiis presb.lib.vi.

¶ Tertio pro hac parte facit iste tex. in. §. in nullo verbo neq; alibi vbi textus dicit ꝙ subdelegatio debet fieri personis superius duntaxat designatis & sic vtitur vera taxatio quasi intendens ꝙ nullo casu possit ipse delegatus subdelegare nisi habentibus prædictas qualitates.

¶ Quarto pro hac parte adduco tex.valde vrgentē in ca. super quæstionem in.§.porro & in.§.si vero,de offi.de lega. vbi si princeps delegat causam cum illa clausula appellatione re.& sic dat hoc priuilegium delegato,ipse non poterit eodem modo subdelegare cum ipsa clausula & sic illud priuilegium non transit in subdelegatis. Si ergo priuilegium cohęrens causæ non transit in subdelegatum si causa subdelegatur multo magis priuilegium cohęrens personæ non debet transire in eum.

¶ Vlterius de sui natura causa debet delegari habentibus d. qualit.non aliis dicto cap.statutum naturam igitur primordialē.debemus attendere argu.l.fi.C. de his qui ven. eta.imp.

¶ Sexto duo spiritualia non debent concurrere in eodem subiecto.l.i.de dot.promis.

¶ Septimo vbicunq; aliqua res non est transmissibilis ad hæredes si tamen de voluntate testatoris fiat tranmissibilis intelligent tantum de.i.l.antiquitas.C.de vsufruct. ita in casu nostro est dicendum ꝙ illa delegatio non possit fieri in secundum.

¶ Istis tamen sic ad vtranq; partem deduct. tenendo partem negatiuam ad contraria facilis erit responsio, primo dum dicebatur, ꝙ subrogatus sapit naturam, &c. nam illud est in natura primordiali & ꝙ surrogatus sapit naturam quam habet a lege non autem naturam accidentalem quæ ex accidenti datur, prout est ista data ab homine ꝙ sine illa qualit. possit esse delegatus sed sapit naturam primordialem videlicet ꝙ non potest esse dele-

gatus nisi habeant prædictas qualitat. Illa enim dicitur natura primordialis.i. primeua & hoc modo patet gl.in l. certicondítio in prin.ff.si cer.pe. & pro ista responsio ne est tex.ibi nota Bar.in.l.item veniunt.§. cum prędi/ximus.ff. de peti.hęre.& Bar.in.l.i.§. hæc actio.ff. siquis testa.lib.esse iuss. fu.

¶Secundo nõ obst.tex.in.c.exclusis valde vrgens, Ideo n. potuit ibi causa matrimonialis alteri q̃ Episcopo sub delegari, quia delegatus subdelegauit alteri collegio cui papa iam cõmiserat ei prędíctam causam matrimonia/lem & sic ambos illos visus est papa habilitare indistin/cte ad cognoscendũ de causa illa, nec obst. si diceretur quod hæc responsio non procedit quia delegatio est stri cti iuris vt in.c.i.&.ix. de offi.deleg. quo non est dicendũ quod licet papa habilitauerit illos non episcopos ad co/gnoscendũ de tali causa vt delegatos videať ẽt habilitas/se illos vt alter alteri subdeleget nisi q̃tenus ei de iure cõ peteret, maxime quia tex. in.d.c. super quæstion. vult ꝙ licet duo sint dati delegati cum clausula a papa rece/pta tamen si alter subdelegat alteri nõ poterit cum illa clausula subdelegare & sic tex. in.d.c. ex literis non pro cedit tex. eo, quia papa voluerit sed solum ex potestate ipsius delegati subdelegantur.

¶Et iõ ad hoc motiuum respondetur ꝙ videtur habere duo capita primum caput circa .c.j.xxix. secundum cir/ca.c.super quæstionem & quo ad primum dico quod da to ꝙ delegatio sit stricti iuris illud est verum quo ad di/uersas causas vt videlicet delegatus possit cognoscere de alia causa in commissione expressa isto modo tex.in.d.c. p.& g. procedit sed circa illam causam commissam tan/tummodo est fauorabilis & amplianda patet per .c.i. de offi.deleg.vbi est si non dicatur in cõmissione potest de/legatus compellere impedientes suam iurisdict. Ad idẽ melius facit tex.in.c.præterea eo.titulo vbi cõmissa cau sa tantummodo cẽsetur cõmissa sine quibus causa expe diri non potest in proposito ergo cum papa in dic.c.ex li teris habilitauerit illos non episcopos vt possint esse de/legati conuenienter videtur illos habilitasse vt alter pos/sit committere & alteri subdelegari cum sit ꝙ causa alias non expediretur ex quo in commissione illa non adest il

la clausula si non omnes de qua in.c. prudentiam.§. adi cimus & in.c.quãuis eo.titulo & pro tollenda ista contra rietate videtur casus in terminis non instando in verbis in capitulo quamuis eodem titulo. Vbi si causa duobus committitur simpliciter videtur &c. si hoc expressa non dicatur prout est casus noster. Quo autem ad textum in capitulo super quæstionem.§.si non respondetur quod differt multis ille casus a dicto capitulo ex literis nam ideo ibi priuilegium procedendi appellatione re. extinguitur qa aliter poterat solus procedere appella. re. vnde iudicium omnino habuisset effectum ,& sic causa habuisset finem. Sed in casu dicti capituli ex literis iudicium fuisset effectum frustratorium in eo tantum & sic causa illa fuisse protestata contra capitulũ finem litibus de dolo & contuma. maxime quia erat causa matrimonialis quæ requirit breuiorem expeditionem iuxta vulga. clementinã dispendiosam & clem.sæpe &c.circa vero doctrinam Bartoli in lege prima .ff. de officio eius respondeo quod illa non obst. duplici capite.

¶Primo quia quod ipse delegatus possit causam meri imperij subdelegare illud non est ex eo quod causa mutauerit naturam suam sed propter.regulam generalem quæ habet quod delegatus principis indistincte potest subdelegare vt dicta lege a iudice .C. de iudici. Verum est ꝙ posset ẽt dici illud esse verum in causis delegabilibus & quæ possunt per istum subdelegari. Sed ista non est huiusmodi quia expresse prohibetur hanc subdelegare inferior a principe dicta lege prima .ff. de officio eius cum similibus ideo aliter respondeo, quod illa doctrina Bartoli non est vera , quia habet expressum casum lege contra se in capitulo si probabiliter de officio delegati . vbi delegatus principis non potest causam grauem subdelegare prout est causa meri imperij prout not.d.Anto. in capitulo quod sedes in princi. vltimę columnę quem sequitur ibi Ioannes Andreas & Imola de officio ordina.& idem videtur velle Speculato.in titulo de legat.§. excipientem in quinta columna versiculo. Sed hic incidit alia quæstio & Salycetus post Petrum & Cynum in lege prima.C. qui pro sua iurisdictio. &

per ista puto responsum ad illam doctrinam Bartoli, & sic ad omnia motiua pro hac parte inducta. Vel alio modo responde quod in casu nostro est diuersa ratio quam in casu Bartoli, quia in casu Bartoli & iurium, quæ allegat nimirum durat res in eadem natura quam assumpsit quia est eadem. Sed in casu nostro in quo sunt plures inhabiles ad gerendum vnum actum, scilicet, vnus habilitatur non sequitur ex hoc habilitatio aliorum quia sunt diuersę personę. Tenendo tamen disputatio-nis gr̄a partem affirmatiuam ad motiua facta pro parte negatiua faciliter responderi potest. Et primo ad primū motiuum dum dicebatur quod istud erat priuilegium personale videlicet quod non habentes istas qualitates possit cognoscere &c. quia negatur maior videlicet quod sit priuilegium immo dicitur onus quia iudicare est onus vt est tex. in lege munerum .§. iudicandi .ff. de muneri. & hono. facit optimum textum in capitulo cum ęterni de regulis iuris. libro sexto facit etiā textus in le-ge sancimus .C. de iudici. cū alijs similibus igitur &c. & hac de causa delegatus cognoscit an sua sit iurisdictio vt in capitulo super literis de rescriptis & in capitulo vt debitus de appellatio. quia non præsumitur in se velle recipere onus.

¶ Et similiter per ista erit responsum ad secundum arti. dum dicebatur quod erat dispensatio quia non est dispensatio ex quo affert onus non autem vtilitatem vel priuilegium quod est de natura ipsius dispensationis.

¶ Vlterius non obst. tex. in ca. statutum .§. non solum de rescriptis li. vi. vbi dicitur ꝙ subdelegatio debet fieri personis superius duntaxat designatur & sic habentibus qualitatē prędictā illud enim habet locum quādo delegatio ipsa erat facta personis prædictis tunc .n. bene verū est quod subdelegatio est fienda tantummodo illis personis sed quando non esset delegata causa modo prædicto de quo ibi tunc in subdelegatione non esse etiam seruandus ille tex. debet enim papa ipse velle licere alijs ꝙ ipsi licitum facit iuxta regulam quod omnis eius actio est nostra instructio in. c. significa. de elec. in .c. & si christus de iu. iur. cum vulgar. & præsertim quando in loco non essent personę habentes dictas qualitates.

¶ Item & quarto non obst. tex. in. c. supra quæsti. §. si ve ro eo. titulo vbi si princeps delegat causam ap. re. dele gatus non subdelegat ap. re. & est ratio quia illud est pri uilegium quod a sententia mea non possit appellari est maximum priuilegium quia iudex non videtur habere superiorem tunc ideo tale priuilegium non egreditur personam. Sed in casu nostro non vertitur aliquod pri uilegium vt. s. dixi in ratione primi argumenti sed quia ista responsio videtur nimium generalis ideo responde tur aliter quia ideo non potuit causa subdelegari cum il la clausula quia omnino alter de per se siue subdelegare poterat procedere ap. re. & sic causa omnino habuisset fi nem & videtur non fuisse delusorium. Sed in casu no stro si causa non posset delegari non habenti prædict. qualitat. puta quia in loco vel extra vltra vnam dietam non reperirentur huiusmodi clerici iuditium esset de lusorium & ita sit responsum satis ad illud. c. super quæ stio. §. porro.

¶ Item non obst. si diceretur ꝙ videtur dicta industria &c. quia non censetur nisi appareat quo casu si esset ele cta non esset dubium quia non posset nemini subdelega re vt in. c. si. eo. titulo sed cessaret omnis coniectura indu striæ quando in loco non esset aliquis habens aliquam dignitatem vel canon.

¶ Item non obst. si diceretur ꝙ delegatus non potest vti clausula ex certa scientia quia importat plenitudinem potestatis glo. in. c. ad hæc de rescriptis. sed delegatus non habet plenitudinem potestatis quia illius est soluere &c. vt in. c. inter alia de sententi. ex.

¶ Responde quod delegatus non facit ex eo quod vta tur illa clausula sed facit quia lex debet esse possibilis. iiii. dist. erit autem lex. Sed pone quod in loco non sunt ha bentes dictas qualit. nec ibi prope. Et papa delegaret non habenti præsumeretur tollere ius tanq̃ impossibi le ex causa. Et per hanc rationem inferri potest ꝙ ipse de legatus posset subdelegare non habent illas qualitates de quibus hic quo ibi non inuenirent tales.

¶ Redeundo igitur ad propositum istius vltimi notabi lis regula igitur est ꝙ causæ a sede apostolica debent cõ mitti personis existentibus in dignitate.

¶ Ista conclusio singulariter limitatur vltra alios pluri/bus modis. Primo procedere in executoribus gratia/tum. Nam dato ꝙ ipsi sint in dignitate, possunt tamen committere vices suas simplici clerico nullam habẽti dignitatem, vt notabiliter concludunt domini de Rota decis.ccclxix. in titulo de rescrip. in no. incip. si in forma communi &c. vbi dicunt ita fore in Rota per omnes dominos conclusum per dictum Archi. hic, quia tales non sunt iudices, sed meri executores, & ita etiam idem te/nent in decis.ccexcii. incip. Nota ꝙ si in forma in titu/lo de executoribus in antiq. Declarando tamen vt per eosdem dominos in decis. incip. Nota ꝙ exequutor in titulo de offi. deleg. in antiq.

¶ Tertio extende regulam secundam habere locum in
67 doctore simplici. † Quia in tali verificatur dispositio isti/us tex. ex eo quia doctoratus dicitur esse dignitas. c. quã to de magist. cum concor. ibi traditis per Fely. & idem latius tradunt Moder. in tracta. de doctoribus in. iii. par te. q. ii. & Alex. in. l. centurio in. ii. col. ff. de vul. & pup.

¶ Sed vnum mihi obstat, quia tex. iste loquitur de digni/tatibus ecclesiasticis, & doctor non est in dignitate eccle/siastica, & licet hoc admittatur ex eo, quia talis dignitas
68 reperitur a iure canonico expressa, † per regulam. c. i. de ætat. & qualit. vbi habetur, ꝙ illæ dicuntur dignita/tes ecclesiasticæ, quæ nomen habent a iure expressum, vt tradit Archi. & Domi. in. c. i. in tit. primo tamen ex alio ista dignitas non sufficit, quia iste tex. loquitur de dignitatibus proprie patet, quia canonicatus largo modo est dignitas, vt dicit Fely. in. c. pastoralis in. iii. colũ. de offi. deleg. Et tamen in dispositione ista sub illo verbo, dignitatibus, non comprehenditur, sed ponitur hic in tex. vt qualitas differens a dignitate secundum omnes docto. vt patet ex dictione seu. Ergo manifeste colligitur ꝙ illud verbum dignitate, positum hic in tex. accipitur pro dignitate proprie, non largo modo, Quia tali casu canonicatum comprehenderet, nec poneretur vt diuersa in tex. cum igitur doctoratus non sit proprie digni/tas, vt concludunt Moder. in tracta. de beneficio in. ij. q. primæ partis fol. penul. quia diffinitio dignitatis data per Abb. & communiter docto. in. c. de multa, non

adaptatur doctori. ergo concludendum est non compre hendi sub dispositione istius tex. qui de proprijs dignitatibus loquitur, vt tenet hic glosa in ver. dignitate quae communiter approbatur, & pro ista opinione videtur gl. quae hoc tacite sentit hic in versi. sede apostolica, alias sequeretur ꝙ eadem ratione posset fieri commissio simplici clerico cum dicatur habere dignitatem ratione clericatus, vt in .c. denique quarta distin. & in capitulo primo. l. de vi. & ho. cler. & breuiter de hoc videtur decisio Car. si subtiliter ponderetur in cle. si. de sen. excom.
69 vbi dubitat an doctor existens † Patauij habens tamen dignitatem alibi sit capax delegationis, attento ꝙ alibi dignitatem habet, & concludit ꝙ sic, facta mentione de tali impedimento. Si igitur illud esset expeditum quod doctor ratione doctoratus posset esse iudex delegatus nullum fuisset dubium, an haberet alibi vel non haberet dignitatem cum tali casu dignitas doctoratus sufficeret quae doctorem committatur vbique concludo ergo quod dispositio istius textus non procedit in solo & simplici doctore.

¶ Limitarem tamen hoc nisi esset doctor excellentis & eminentis doctrinae, quia in tali regulae iuris transgrederentur per tex. notabilem in lege sed & reprobari .§. si enim. ff. de excu. tuto. quem ibi ad hoc pro singulari notat Baldus & Alex. in .l. centurio in .ii. col. ff. de vul. & pup. cum multis concor. quae congerit And. Sicu. in tracta. de praestan. Car. in prima .q. primę partis principalis col. xv. & in proae. cle. in. ix. & .x. colū. per totum cum alijs similibus vt scribo in. d. l. sed reprobari.

¶ Sed ista limitatio morderi potest, ex eo quia licet doctor sit eminentis doctrinę, non propter hoc talis eminēs doctrina constituit eum in dignitate, licet eum faciat magis mereri, & meritum non tribuit dignitatem vt dicit Cardina. in clementina secunda in secunda .q. de magist. sequitur Decius in .c. clerici de iudi. & in .l. cum quid in .iii. col. ff. si cer. pet.

¶ Secundo limitarem, nisi doctor legeret per .xx. annos quia tali casu ex illa pęrrogatiua temporis acquirit dignitatem comitatus. l. i. in fi. cum glo. C. de professo. qui in vrb. const. li. xii. cum concor. vt scribit Ias. in .l. i. in

li.col.ff.de offi.eius, suadetur hoc per vnum notabile di ctum And. sicu. in.c.fi.§. cęterum col.xii. numero .29. de offi. deleg. vbi dicit, quod licet doctor non possit le gere per substitutum, vt in .l. inter artifices .ff. de sol. quam ad hoc allegat Bar. in .l. nemo .ff. de duo. re. Tñ vbi doctor legisset per .xx. annos hoc potest facere ad instar illustrium, vt in.l. quisquis .C. de epi. & cle. ita in
70 casu nostro est dicendũ † licet simplex doctor non pos sit esse delegatus. Tamen si legit per .xx. annos poterit illi causa delegari. Quod nota quia sunt omnia noua in materia.

¶Tertio limito nisi doctor hoc habeat ex priuilegio a postolico, vt possit esse delegatus. Quia tali casu non procederet dispositio istius tex. & ita in doctoribus vni uersitatis Cadomen. dicunt in terminis quidam Moder ni in tracta. de docto. in secunda parte fol.xviii.

¶Quarto simpliciter extendo istum tex. & regulam prędictam habere locum in arbitris datis super causa prin cipali qui debent esse in dignitate, vel personatu, vel ca nonicatu ecclesię cathedralis, ita extendit Domi.in.c.le gitima in.iiii.col. versi.in fi.glo.ĩ.de appella. contrarium tamen videtur tenere idem Domi. in.c. iudex in .iii.col. versi. sed quis.ĩ. de offi. deleg.

¶Sed concordando opi. tu potes distinguere inter arbi
71 tros iuris & compromissarios. † Nam primi cẽsentur de legati vt tradunt omnes in.l. fi. per illum tex.C. de iud. & in.c. ab arbitris .ĩ. de offi. deleg. & in istis bene requi ritur qualitas istius tex. Quia surrogatus in locum iudi cum recusatorũ, vt in.c. suspitionis de offi. deleg. & sub rogatus sapit naturã subrogati, & ita dictum Domi. pce dit in.d.c. legitima, aut vero sunt arbitri compromissarij teneo ꝙ tales non comprehendantur sub dispositione istius tex. qui de iudice delegato loquitur, & isti nõ sunt tales, & qui in aliquo casu allegat similitudinem esse in ter tales & iudices, debet eam probare procedere illo ca su vt tradit Abb. in .c. translato de consti.

¶Quinto extẽde prędictam regulam procedere etiam si iudices dati secundum formam istius tex. essent mino ris dignitatis, q̃ partes coram ipsis litigantes. Quia per hoc nõ obũbratur neq; impeditur iurisdictio cũ sufficiat

in talibus iudicibus adesse qualitatem dignitatis, quę hic
72 requiritur sufficit † enim ꝙ in illa dignitate minori iudex
representet papam, propter quam representationem
maior reputatur quocunq; alio maiorem dignitatem ha
bente, vt in.c. studuisti de offi.leg.& in.c. sane de offi. de-
73 lega. † Hinc est ꝙ delegatus potest citare etiam Cardi-
nalem vt dicit Bal.in.l.iubemus.§.fi.C.de Epis.& cleric.
de honestate tamen fuisset bene conueniens, ꝙ causa in
ter maximos prelatos nō committeretur inferiori in di
gnitate, sed maiori, vel saltem pari, vt dicit Abb.in.c.cū
causa in.ii.notabili per illum tex.de offi. deleg.& per ista
dicta alias dicebam in .l. est receptum .ff. de iu. om. iud.
74 ꝙ ille tex. non probabat communem intellectum, † vt
videlicet maior iudex posset se minori subijcere, quia
tex.solum dicit ꝙ maior &c. & non dicit iudex, Vnde
ego illud verbum intelligebam de maiori ratione poten
tiæ, vt in.c. primo de offi. deleg. vel maiori nobilitate di
uitijs vel ætate, vt quia pater vel alius, vt dixi in .§. quæ-
dam in fi.insti. de actio. post Ias. & declarat idem Ias. in
l.ii.§. ait prætor.ff. de in ius voc. Nam tali casu dato ꝙ
iudex sit minus potens vel rusticus, potest potentes diui
tes & maiores omni respectu imperio coercere vt hic,
Sed si aliquis maior esset iurisdictione, tunc nō procede
ret ista ampliatio ad tex. nostrū, neq; tex. in.d.l. est rece
ptum, quod inter alia improbabam per tex. in .l. nam
magistratus.ff.de arbitris, dum ibi dicitur ꝙ par parem
coercere nullo modo potest ista vera non potest de sui
natura non solum tollunt potentiam voluntatis partiū
vt in.l.i.in prin. & ibi not. Ias.ff. de verbo. oblig. Sed
etiam prohibent dispensationem, vt in cle. hij qui in
glo.in vers. concedatur de æta.& qualita. & hoc nisi vr
gente necessitate ex licentia principis fiat & ita intelligo
l. ille a quo.§. tempestiuum ad trebell.
¶Sexto extende supradictam regulam procedere in
exequutoribus gratiarum datis, cum clausula vocatis, vo
candis &c. Nam tales debent esse in dignitate. Ita dicūt
domini de Rota in decis.ccclxx. incipi. ex hoc in nouis
75 sub titulo de rescrip. † Ratio est, quia exequutores cum
prædicta clausula non sunt mere exequutores. Sed sunt
veri iudices cum causæ cognitione, & parte vocata, vt

innuit dicta clausula vt notant omnes in.c.exhibita de iudi. & cōpelluntur vigore illius clausulæ assumere partes iudicis,vt inquit Car. in clem.i.q.xv.eo.titu.& istam opi. expresse etiam tenet Guliel. de monte lau.in cle.i.eo.titu.
¶Sed circa hoc varii sunt prædicti domini de Rota ex eo quia in decis. 565. incip.Vtrum cap. statutum in titu. de exequutoribus gratiarū in antiquis tenent contrariū dicētes,ꝙ iste tex. nec eius pœna nō habet locū in exequutoribus gratiarum,etiā si illi assumant partes iudicis;moti ista
76 ratione.† Quia debet attendi illud quod principaliter fit, non autem ea quæ in consequentiam. Cum igitur exequutores principaliter deputentur ad nudum factum si ex hoc pro faciliori exequutione illius gratiæ assumāt partes iudicis,non debet officere,etiam si non sint in dignitate, vel alia qualitate hic requisita ex quo dispositio istius tex.est penalis & restringenda ad casum suū,scilicet in iudicibus deputatis ad causas; quid dicendum.
¶Breuiter ista mihi videtur/ꝙ si a principio exequutores sunt dati,cum prædicta clausula vocatis vocandis ego teneo ꝙ requiratur in eis qualitas istius tex. Quia tales dicūtur iudices delegati,& ita sub illo titulo ponūtur in cle. i.de offi.deleg.& ita procedit decis.rotæ.370.supra alleg. & ista est cōmunis opi.quam sequitur ibi Car.& in cle.i.q.
77 xv.eo.ti.& idem in consi.† Quia nobiles viri,vbi dicit ꝙ ista clausula est tantæ potentiæ,ꝙ facit de mero exequutore iudicē,& reassumit late Fely.in.c.exhibita in prima col. de iudi.& in.c.de cætero in.iii.col.de re iudi.& in.c.fi.in.vi. col.ver.fallit.i.de præsump.& in.c.pastoralis.§.quia vero col.ii.de offi.deleg.& alibi sæpe cōgerunt modet.in nouo tracta.clarum.fol.xxi. Si vero tales exequutores dati sunt sine clausula vocatis &c. & postea accidit ꝙ quo ad exequutionem gratiæ,quæ forte aliter expediri non potest incidenter cognoscunt de qualitatibus pertinentibus ad gratiam,tali casu actus factus per ipsos non annullabitur per istū tex.ex eo capite,quia non sunt in dignitate.Quia sufficit ꝙ tales dati sint principaliter ad nudū factū exequēdū, Licet ex post accidat illud ꝙ cognoscāt,arg.l.si qs nec causā ff. si cer. pet. & ita procedit decis. Rotæ contraria,& decis.ccccxcii.in antiquis,Pro qua facit optime quæ dicit vitalis de Cambanis in suo eleganti tracta.clausularū in clau

sula.xxxii.incip.si constiterit. Vbi notabiliter declarat quã potestatem habeant isti nudi exequutores, super quibus tu vlterius cogitabis. Quia angustia temporis, & impedimẽtum duarũ lectionũ non patitur in singulis immorari.

¶Septimo extẽde vt habeat locũ in subexequutore deputato ad cõfirmationẽ electiõis, vt tradit Egid. de bellame. in decis. cxxvi. incip. in exequutore. & quid in aliis exequutoribus dixi superius.

¶Octauo extẽde etiam si causa quæ cõmittitur esset inter laicos, quia adhuc procedit iste tex. vt late probat Alex. in consil. lxxvii. in causa & lite in. ii. col. li. ii.

¶Nono ampliatur iste tex. vt habeat locũ in cõmendatario alicuius dignitatis ita in terminis dicit And. sicu. in cõsi. ii. incip. sapiẽter in. ii. vol. & Decius in. c. quoniã abb. col. iiii. de offi. deleg. Et licet cõmẽda nõ dicatur vera dignitas, quo ad qdã, vt dixi late in cõmẽto regulæ Cancel. de viginti. & latius sup regula de triẽnali tñ quo ad plura est vera dignitas. vt idẽ Decius ꝓbat in. c. edoceri in fi. de rescri. & alibi sępe. & ideo causa illi a sede apl'ica cõmitti poterit. Nã cõmẽdatarius dicit̃ habere titulũ. vt dicit Collecta. in. c. fi. de fil. presb. & hoc maxime ꝓcedit in cõmẽdatariis perpetuis. vt tradit Præpositus Alexã. in. c. cũ aũt. xliiii. dist. & in c. si qs. lviii. di. & Nicol. milis in verbo cõmenda. & tales faciũt fructus suos sicut titulares vt ꝑdicti dicũt, & ꝓbat late Pauinus in trac. ne sede vacãte. fol. xxi. Tñ quo ad effectũ istius tex. cõtrariũ tenet Hierony. paulus in pratica. Cãcellariæ fol. cxxii. vbi dicit ꝙ de stilo, neq; de iure solẽt nec debẽt cõmitti causæ cõmẽdatariis, & hoc idẽ tenet. D. Gulielmus cassador in collectaneis decis. sup regula de infirm. resig. qđ est verũ nisi papa ex certa sciẽtia hoc faceret, & hoc casu posset saluari opi. Decii & Barbatiæ. & tali casu solus papa in hoc dispẽsat, adeo ꝙ vicecãcellarius facere contra formã istius tex. nõ posset, vt dicit Egid. dcci. lxxxi. nec etiã legatus de latere, vt ibidẽ dicitur. Tamẽ in vicecancellario dicit hic Domi. in. iiii. col. ꝙ de stilo posset, licet secus de iure, super quo cogita.

¶Limitat̃ modo iste tex. & ꝑdicta regula aliq̃bus modis vltra illos, q ex supradictis ampliationibus colligi potuerũt.

¶Primo nõ habere locũ in habẽtibus dignitatẽ iure, siue noĩe alieno, vt sunt † vicarii, q ꝓprie nõ dicũtur habere di

gnitatē, secus autē in habētibus dignitatē iure proprio, ita tenet Car. in cle. ii. in. xii. q. de rescrip. & istam opi. videtur sentire Domi. in. c. cum de beneficio in. ii. col. j. de præben. & qđ dictū est de vicario epi. idē est in vicario archiepi, q esset officialis legati, qui nō posset authoritate ordinaria ꝓcedere. Nā tales nō possunt esse delegati nisi habeāt qualitates hic reqsitas, ita tenet Egid. bellame. decis. lx. sequit̄ Fely. in. c. cū ex officii in. x. col. de ꝑscrip. ¶ Sed aduertēdū est quia in cōtrariū videtur tex. in. d. cle. ii. nisi saluando dicas, & hoc est verū ꝙ ille tex. de nouo hoc induxit in officiali gñali, sed secundū tpa istius tex. ꝓcedat dictū suū, & regula
79 riter istud tenet̄, ꝙ † dispositio loquēs de dignitatibus nō habet locū in illis q̄ sunt reuocabiles ad nutū & tēporales, vt dicit Abb. in. c. de multa in. v. col. & in. c. cū nō ignores de prębē. & in. c. ix. ꝑpetuus in prin. de fi. instru. & in. c. edoceri in. v. col. de rescr. & in. c. postulasti. per illū tex. eo. ti. Verū quia cōtra ista vrget tex. in. l. sufficit. ff. de cōdi. inde. & in
80 l. iurisperitos. ff. de excusa. tuto. Vbi colligit̄ regula ꝙ † paria sunt, aliquid esse perpetuum vel tēporale, & esse posse perpetuū quæ iura ad hoc cū pluribus concor. inducit Ias. in. l. principalibus in prima colum. ff. si. cer. pet. Abb. in. c. cum olim de re. permut. & in cap. quanto in quinta colū. de iureiuran. Ideo dicas resolutionē sic. videlicet ꝙ in odiosis procedat prima regula. Secunda vero in fauorabilibus arg. doctr. Bar. in. l. itē si in potestate. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iuris.

¶ Limitatur secūdo regula supradicta nō ꝓcedere de iure ciuili, de quo potest cōmitti causa non habēti dignitatē, vt est tex. in. l. fi. ff. de offi. eius cui man. est iurisdi. quē cū aliis concor. Alex. ad hoc alleg. in rubrica eiusdē tituli.

¶ Sed diligēter aduertēdū est, ꝙ ille tex. in quo principaliter fundat̄ ista limitatio, nō videtur probare id ad quod cōmuniter adducit̄, quia dū tex. dicit de priuato, nō intelligitur de priuato ratiōe dignitatis, sed de illo qui nō habet me
81 rū, vel mixtū imperiū. † Quia ille q in īferiori gradu iurisdictionis est respectu supremæ priuatus dicit̄, vt est casus notabilis in. l. pręcipimus. § . fi. C. de appel. sic ergo stāt ista simul ꝙ aliquis sit in dignitate inferiori cui legitime causa meri & mixti imperii cōmitti potest, & tñ dicat̄ priuatus. & ita videmus ꝙ ista ratiōe causa ciuilis quę est de suppre-

mo imperio, priuata dicitur. vt est tex. in l. de fide. C. ad. l. Cor. de fal. Vides ergo ꝙ tex. in. d. l. fi. nihil probat, alia iura quæ ad hoc adducuntur per Alex. non faciunt aliquid ad propositū, Stat igitur cōclusio firma, ꝙ dispositio istius tex. procedit, tā de iure canonico, q̄ ciuili. Non obstat iste tex. ibi, Sedis apostolicæ. Quia illa verba frequentiā denotant non iuris ministerium, & ideo non excluduntur alii habentes potestatē cōmittendi arg. glo. notabilis in cle. i. in versi. præsidentes de rescriptis, quam ibi cum multis. aliis pro singulari ponderat Andreas Sicu. post Imol. & est alia de iure ciuili, non vulgaris. in. l. ii. in ver. præcedenti. ff. de vul. & pup. quam ibi celebrat Ias. cum aliis concor. & per hoc est bonus tex. in. l. scire. §. i. versi. sed & si maxime. ff. de excusa. tuto. quem pro singulari commendat And. Sic. in cōmento. l. cum acutissimi in. xxii. col. C. de fideicom. & pro ista opi. bene facit, quod dicit Abb. in. c. i. in glo. iii. de consan. & affi. Vbi ex generalitate istius tex. volentis posse committi causas existentibus in dignitate, infert ꝙ hodie

82 † causæ matrimoniales possunt cōmitti inferiori episcopo existenti tamen in dignitate secundum dispositionem istius tex. ex quo generaliter loquitur, & nō distinguit causas. ita est dicendum in proposito, ꝙ licet iste tex. de commissione apostolica, loquatur, non per hoc excludūtur in foro ciuili principes habētes potestatem delegandi, cū militer eadem ratio istius tex. & secundum hoc declaratur dictum Car. in cle. i. §. eisdem in prin. de foro compet. dum pōderabat istū tex. in ver. literis apostolicis, qđ est notādū.

¶ Tamen non est recedendum ab opi. Alex. quæ cōmuniter tenetur. Nam ex quo duo sunt distinctæ iurisdictiones temporalis, & ecclesiastica, vt in. c. nouit de iudi. & c. si duobus, de appella. cum simili. de quibus in. c. per venerabilem qui fil. sunt legit. & in vtroqꝫ foro reperitur hoc dispositū, quælibet dispositio debet seruari in foro suo, vt nota. in. c. i. de arbi. li. vi. & in. c. dilecti. de iud. Nō obstat qđ dicit Abb. in. d. c. i. quia de stilo causæ matrimoniales nō cōmittūtur aliis, q̄ epis, & ita hodie seruatur, vt tradūt moder. in. c. causam matrimonii de offi. dele. & in. c. sane, eo. ti. Nisi illi sint suspecti vel locus sit remotus, vltra vnā dictā, & ita seruat hodie sacra Pœnitētiaria aplica cuius immerito sū regēs.

¶ Limito tertio istum tex. non procedere. quando papa committeret

committeret causam tẽporalem laico, quia tali casu potest fieri cõmissio, non existenti in dignitate. Ita dicit Antonius de But. Imo. & moder. Perus. in. c. tua nobis in vltimo notabili per illum tex. de appella. & respondent ad istum tex. ꝙ procedat in causis spiritualibus, non autem in tem-
83 poralibus, † a quibus clerici alieni esse debent. Et secundum istam opi. consuluit And. Sicu. in consil. xxxix. incip. Clementissime libro primo vbi post plures rationes, istam dicit communem opi. esse.

¶ Tamen contrariam opi. tenet Ias. in rubrica de offi. eius post Imo. hic qui concludunt dispositionem istius tex. generaliter loquentis de causis procedere etiam quando clerico committeretur a papa causa temporalis, propter ra-
84 tionem quam ponit Innocen. videlicet. Quia † esset inconueniens ꝙ persona vilis & sine dignitate representaret principem supremum, & istam opi. dicit veriorem Alex. in consi. lxxvii. incip. in causa & lite in. ii. & .iii. col. in. ii. volu. Vbi latissime consuluit in eadem causa in qua superius consuluerat And. Sicu. & respondet omnibus motiuis relatis per Andre. sicul. adducens plures docto. maiores authoritates tenentes istam opi.

¶ Sed possent ista dicta cõcordare ꝙ de honestate & equitate procedat dictum Alexan. & aliorum. Sed de stricto iuris rigore procedat contrariam opi. iuxta tex. in dicto cap. tua nobis. Limita istam conclusionem non procedere in legato pape committente causam vt vicario papæ. Quia tali casu potest committere non habentibus qualitates, hic requisitas. Ita tenet per plura And. Sicu. in cõsil. xxxix. clementissime in tertia colũ. in primo volu. & ista omnia de plano procedunt respectu papæ committentis. ¶ Sed maior est difficultas quod econtra, an Imperator vel alius princeps possit committere causam sacerdoti existenti in dignitate, in qua. q. quia non pertinet immediate ad istum tex. Concludo breuiter sub distinctione ꝙ aut est causa ciuilis & committi potest, secus si criminalis, ita distinguit Calde. in consi. vi. in titu. de offi. deleg. vbi respondet ad argumenta, quæ fieri possunt in contrarium, & hoc tenet Iason in rubrica. de offi. eius colum. fi. contra And. Sicu. in rubrica de offi. delega. colum. antepe. qui tenebat contrarium. Licet de Calde. non meminerint, & reassumit

latissime Decius in capitulo secundo in.ix. colum. versic. quid e contra de iudi.vbi aliquando dixi & certe articulus esset disputabilis vt apparet ex his quæ nouissimi tradiderunt ibidem.

¶ Limito.iiii. istum tex. non procedere in primicerio,qui licet habeat officium in ecclesia non tamen potest esse delegatus,vt concludit Alexan.in dicto consil.lxxvii.in secũdo volum. & hoc procedit etiam si partes consentirent.vt idem Alexan. ibidem. & Fely.in cap.cum dilecta colum. ix.de rescrip. tenuerunt sequuntur moder. Taurinen. in l.mandatum colum.penul.de offi.eius. Sed in hoc de primicerio videtur dubitabilis ista limitatio, vt superius dixi, & etiam ex ea , quia primiceriatus reputatur dignitas, vt And. Sicul.dicit in. d.consil.xxxix.& Areti.in consil.xxiii. in prima colum. & ideo Decius in ca.cum accessissent in primo notabili de constitu .reducit opi. ad concor. cuius opi.videtur posse morderi ex his quæ superius dicta sunt in extensione. iii. Vnde potest dici, ꝙ si esset in loco consuetudo , ꝙ primicerius esset in dignitate constitutus, & tunc procedet opi. Andreæ.Siculi. Secus si nulla esset consuetudo, quia consuetudo potest facere ꝙ officium sit dignitas,vt tradit Abb.in.c.de multa.de præben. & ante ipsum Bar.in.l.i.C.de mulie.& in quo loco li.x.col.ii.& Gemini. consil. xxx.incip.dubium.

¶ Sed quæro de vna quęstione.vtrum dispositio istius tex. procedat in commissione facta Iudæo, dicas breuiter , ꝙ si commissio est facta ex certa scientia res de plano procedit, si vero ad impetrationem partis & tunc puto non valere commissionem per tex.no.in.c. cum sit cum duobus sequentibus de iudę,vbi iudæis prohibetur publicum of-
85 ficiũ. † Sed esse iudicem est habere publicum officium,vt in.l.i.& ibi glo.ff.de iur. omnium iud.ergo Iudæi iudicis
86 esse non poterunt, alias actus esset nullus, † Præterea iudæi prohibentur ab omnibus honoribus & dignitatibus ciuitatis.l.fi.C. de iudę. Adeo ꝙ neꝗ poterit esse medicus principis,cum talis habeat dignitatem. vt dicit Bart. in.l. prima. C.de com. & aqua. lib. xii. neque aliquem artem exercere in seruitio principis, quia eo ipso diceretur habere dignitatem iuxta tex.in.l. nemo præfectus. C .de digni.lib. xii quem pro singulari commendat Roma.in fin.

gulari.dcccxxx.incipi.tu habes ad hoc. ¶ Ex quo infertur quod neque etiam Iudæus coquus principis esse potest cum talis coquus dicatur habere dignitatem, vt idem Roma.refert in singulari.lxvi.incip.Vtrum esse coquum/ cum aliis concor.vt scribunt moder. Aquen.in rubrica.ff. de Iust.& iure.in.iiii.colum.Ex quibus omnibus illud resultat ꝙ eadem ratione neque esse poterit delegatus principis. Nam esse iudicem delegatum est honor. vt in cap. vt debitus, & ibi not. moder.de appella.& hoc adeo verum est, quod neque consensu partium hoc fieri poterit propter clausulam decreti annullatiuam hic in fine positam. & ista omnia de plano procedunt in iudæo. ¶ Sed quid in nouiter conuerso ex gente Iudæorum, an talis poterit esse delegatus papæ tex.in capitulo constituit decimaseptima quæstione quarta. Videtur innuere ꝙ non dum prohibet Iudæis vel his qui ex Iudæis sunt officia publica exercere. Ita est ibi tex. quem ad hoc pro singulari allegat Iason in rubrica.ff.de iust.& iur. in prin. nu. sexto, & ante ipsum Roma.in singulari.dclxxii. nunc veniamus. Sed in contrarium facit tex. in cap.eam te, de rescrip. per quem tex.dicit ibi Abb. quod conuersi ad fidem ex gente Iudæorum possunt habere dignitates ecclesiasticas, ex eo quia magis laudandi sunt quod conuersi sint, quam vituperandi quod Iudæi fuerint. Non obst.tex. in dicto capitulo constituit, quia illa verba quæ ex Iudæis sunt non intelliguntur de conuersis cum effectu, sed de filiis Iudæorum, vt sit sensus quod non solum Iudæi, sed qui nascuntur ex illis priuantur ab administratione officiorum publicorum vel intelligitur de illis qui dicunt se velle fieri Christianos. de quibus in ca. Iudæi.& in cap.ne quid absit de consec. distinct. iiii. & ita in terminis ad illum tex. respondet Io.de ana.in capitulo cum sit colum. fi.de Iudæ.post Io. de fantu.in dicto cap. constituit. Sed istæ solutiones mihi non satisfaciunt, ex eo quia esset idē per idem implicare. Nam ex quo tex. prohibet Iudæos, intelligi debet siue sint patres siue filii, siue illi, qui conuerti volunt. Quia omnes isti sub illo verbo Iudæi comprehenduntur & sic illa verba quæ sequūtur, quæ ex Iudæis sunt essent superflua. Nec etiam conuenit solut. glo. &

Archi. quod illa verba intelligantur de conuersis ad fi-dem. Quia cum magis ex hoc illi sint laudandi, non vi-detur honestum quod vnde pręmium merentur, pœnam consequantur, vt patet in dicto cap. eam te. Nam vt in-quit Ambrosius fidelior fuit Petrus postquam conuersus fuit a peccato quam antea vt in cap. fidelior. l. distinc. Et ideo ego dupliciter responderem ad tex. in dicto cap. con stituit. Primo ꝙ loquitur in illis, qui cum Iudæi fuissent sacrum Baptisma susceperunt, qui postea Christianum nomen mentiti ritus Iudaicos interius obseruarũt, ij sunt quos nos in Hispania Marranos appellamus, de quibus intelligitur ille textus. Isti enim deteriores sunt Iudæis, qui vtranque legem deludentes sub specie Religionis, pestiferum virus emittunt. Vel secundo responde ad di-ctum cap. constituit, quod ille tex. non loquitur in con-uersis, sed in Iudæis, qui in obseruatione legis Iudaicæ perseuerant, & isti sunt in duplici genere. Quidam enim origine sunt Iudæi, quidam vero ritu & obseruatione legis, qui dicebantur Proseliti, qui de gentilibus transi-bant ad Iudaismum, vt dicit Nicol. de Lyra in proœmio epistolæ primæ Petri, de quibus loquitur tex. Matthei xxiii. cap. dum dicit væh, vobis Pharisæi, qui circuitis mare, & aridam vt faciatis vnum proselitum, vbi glo. ex-ponit eo modo vt dixi. Tex. igitur in dicto cap. constituit volens vtrunque genus Iudæorum includere, dicit, Iu-dæi aut ii, qui ex Iudæis sunt scilicet ritu per obseruan-tiam veteris legis, & hoc etiam videtur sentire glo. in di-cto cap. constituit, cum dicit ex Iudæis sunt, vel forte de Proselitis, cum qua opinione videtur ibi transire Vgu tius. Ex quibus omnibus resultat ista conclusio, quod con uersus ad fidem Christi, qui vere Christianus est potest esse delegatus papæ, secundum formam istius tex. cum di gnitatem habere possit.

¶ Sed iuxta istud notabile quarto vltra docto. de notabi-li quæstione, dicitur hic quod causæ a sede Apostolica possunt cõmitti existẽtibus in dignitate, vel personatu &c. ꝙ si aliquis habet dignitatem, vel personatum, sed non in ecclesia cathedrali, nunquid poterit illi committi causa? ra-tio finalis istius tex. suadet ꝙ sic. Quia iste honeste potest

representare papam. Ex aduerso obstat iste textus dum post enumerationem dignitatum personatuum & canonicorum, ponit in fine illam clausulam ecclesiæ cathedralis, & sic videtur ꝙ talis clausula in fine apposita respiciat & qualificet præcedentia .l. talis scriptura de leg.i. & c. inquisitioni de appella. Sic ergo causæ poterunt committi existentibus in dignitate, vel personatu, vel canonicis ecclesiarum cathedralium, non alijs. Quia illa determinatio ecclesiæ cathedralis pariformiter respicit omnia determinabilia.l.nam hoc iure de vulg.& pupill. & quia illa verba cathedralium ecclesiarum concernunt dignitatem loci quæ in casu isto consideratur, quia in locis īsignibus præsumuntur esse homines peritiores, vt causæ melius videātur, vt tradit Ias. in .l. iuris ignorātia in.ii.& fi. col.C. qui admit. Nam quanto insignior est locus magis pręsumitur pro eo. vt in.c. legimus .xc.di. & sequitur Præposi.in.c. nouit in prin.xii.dist. ¶ Breuiter concludo contrarium videlicet, ꝙ committi potest causa a sede apostolica habentibus dignitatem vel personatum in locis honorabilibus licet non in ecclesia cathedrali. Pro qua opi. moueor ratione, & authoritate, quia
88 videmus † ꝙ plus est posse esse conseruator q̄ delegatus vt dicit glo. hic in verbo canonicis in prin. quam sequūtur omnes, & tamen videmus ꝙ qui est in dignitate etiā in ecclesia collegiata potest esse conseruator. Ergo eodem modo & delegatus. Secundo pro ista opi. videtur esse glo. in terminis in cle.ij. in verbo delegatus, quam ibi optime dederat Imola eo. titulo de rescrip. Non obstat ꝙ clausula in fine apposita &c. Quia illa regula procedit nisi ex hoc actus annullaretur, vt dicit Bar. & glo. in .l. cum vulgari.ff. de dote præleg. & maxime quælibet pars istarum clausularū habet suas qualitates determinatas, & qualitas quæ in fine apponitur, poneretur causa declarationis, Quia tali casu regula non procedit vt not. Bar.in.l.fi.§. titia.§. de libe.lega. Sed in isto tex. illa verba ecclesiarum cathedralium fuerant posita ad declarandum illum articulum de canonicis, vt dicit glo. hic in ver. quædam, & in ver. canonicis circa fi. ibi & nota ꝙ dicit canonicis &c. & eodem modo resoluitur illa alia regula, ꝙ vna determinatio &c. Quia illud procedit

quæ veram pœnam & naturalem continet, videlicet cor poralem vel pecuniariam, vt exemplificat Inno. in .c. si vero. de sen. exco.

92 ¶† Glo. reformandum concludit vnum, ꝙ reformatio dicitur quando aliqua dispositio, non in totum tollitur, sed pro parte corrigitur, ex quo inferunt Domi. & Mo-
93 der. hic, † ꝙ si datur potestas alicui, vt reformet statuta, non videtur data potestas, vt in totum illa tollat, & corri- gat, sed pro parte reformet, allegat tex. in cle. ne Roma- ni. §. i. de elec. cum ista opi. transeunt omnes hic. Adde ꝙ istam opi. approbat Anto. de but. in .c. irrefragabili in .iii. notabili de offi. ordi. & Roma. in consi. cccxxv. in cip. quo ad primum in .iii. col. versi. ex quibus verbis, & Bal. in consi. xxiii. est dicendum lib. ii. ad id. m beneta cit dictum Bar. dum loquitur de reformatione libelli in fi. ff. de appel. facit. l. iuris gentium. §. adeo. ff. de pac. & tex. in .l. i. §. hoc etiam .C. de ve. iu enuclean.

¶ Sed tamen aduertendum est, ꝙ ista opi. glo. & Do- mi. dubitabilis videtur, & confunditur per tex. in lege vectigalia. ff. de publica. vbi reformatio dicitur, quando dispositio in totum tollitur, & ita videtur capere Bal. in lege absentem nume. 4. C. de accus. facit tex. in. l. maio ribus. C. commu. vtriusq; iu. non obst. tex. hic allega- per Domi. in. d. cle. ne Romani. Quia ille tex. non lo- quitur de reformatione, sed de modificatione, vel corre ctione & alia iura supius allegata euitari possũt, nã text.
94 i. d. §. adeo potius retorquet. † Quia reformare ẽ nouã formã dare, vt ĩ. l. pacta cõuenta. ff. de cõtrahen. emp.

¶ Istis tamen non obstantibus, non est recedendum a cõmuni opi. istius glo. q̃ vltra prædicta sequitur Roma. in cõsi. ccclxii. quo ad primũ in fi. & Fely. in. c. in nostra in xiiii. col. in. xvi. correlario de rescri. Decius in. c. i. in. ii. le ctu. in. iiii. not. de consti. & latius idem Decius in consi. clxxiiii. in. ii. col. & hoc ex natura & ethimologia vocabu- li deprehenditur. Quia reformare præsupponit aliquid esse pristinę formę, vt tradit Ias. in. l. petens ĩ prima col. C. de pac. & in. l. lecta. ff. si cer. pet. vbi latius dixi & licet reformatio primam formam præsupponat. Nihilomi- nus actus reformatus, non a prima, sed a secunda forma nomẽ accipit, propter rationẽ glo. anterioris, quę alleg.

tex.in.l.i.§.sed necq.C. de vet. iu.enuc.& melior est tex. in.§. cæterum versi. nos vero, quem ibi Areti. ponderat insti. de legi. agna. succe. & licet istis videatur aduersari tex.in .c. literis de rescrip. prout eum ibi pōderat Abb. in.iii. notabili & Moder. latius, tamen quando prima forma reducitur in secundam ratione imperfectionis primæ dicta in.c. literis non procedunt, vt patet hic in reformatione antiquæ extrauagan. quæ per editionem istius tex. reformatorij resoluta fuit, Nec mirum cum in reformatione maior industria requiritur iuxta ea quæ tradit Bal. in consil.cxxiii. Reuerendissimus in vltimo dubio vbi per hoc concludit, ꝙ si aliquis est deputatus reformator alicuius loci ipse per se ipsum ad locum accedere debet, & non alijs committere. Quia per hoc cēsetur industria electa, vt referunt nouissimi Taurinen. in.l.i.numero.464. de offi. eius, Vt tamen prædicta omnia concordentur potest sic dici. Reformatio potest capi dupliciter, Primo pro quadam renouatione actus inualidi & isto modo procedit dictum Bal.in.d.consil.cxxiii. cum similibus. Secundo modo, potest capi pro quadam additione, & suppletione ad actum validum, & tūc procedit ista glo. & dictum Abb.in.d.c. literis. Nam isto casu actus reformatus, magis q̄ reformans attēditur. Hinc
95 videmus ꝙ sublatis statutis reformationes † etiam tollūtur vt not. Bal.in.l.i.in prin. per illum tex.C. de la. lib. tol. quod nōn esset si reformatio principaliter consideraretur arg.l. oratio de sponsa. & vltra prædicta istam glo. sequitur etiam Pau. de cast.in consi.cccli. prædicta reformatio in .ii. vol. & clarius in consil.ccxc. visis his in .ii.col. numero.3. primo lib. & Moder. Hispani vide, licet quidam Ferdinandus Loazes in repe. tituli insti.de iusti.& iu. in prin. col.xi.

¶ Glosa dignitate ponit duo, primum est intellectus ad tex. secundo contrarium soluit. Circa primum conclu-
96 sio est glo. † ꝙ licet appellatiōe dignitatis veniat omnis prę eminentia ecclesiastica, vt nor. in.c. deniq. .iiii.dist. Tamen in tex. isto qui loquitur de dignitate, istud verbum dignitas capitur stricte pro dignitatibus ecclesiasticis & secundum hoc clericus simplex licet videatur esse in dignitate.d.c. deniq & doctor vt in.c. quanto de ma-

gistr. non tamen poterunt esse delegati, vt dictum fuit superius.

97 ¶ † Sed obstat modo vnum, & aduertas, quia certum ē ꝙ hoc verbum dignitas, habet se, vt genus generalissimū ad omnia ministeria ecclesiastica, ita dicit Domi. in .c. i. in prima col. de consue. quem cum concor. Moder. se⸗ quūtur in tracta. beneficiali. q. ii. prima parte, si hoc ita est, ergo appellatione generis quælibet eius species pro prie comprehenditur. l. si quid earum .§. interemptum de leg. iii. & tex. melior non solitus in communi allegari in. l. item legato. §. item interest. ff. de leg. iii. tradunt do cto. in rubrica de vulg. & pup. cum igitur iste tex. sim⸗ pliciter de dignitate loquatur, igitur comprehendet om nes qui sunt in aliqua prҫeminentia.

¶ Et ideo pro resolutione considerandum est, ꝙ regula prҫdicta procedit nisi princeps vlterius procedat decla rando & restringendo genus prout patet hic dum distin guit ab isto verbo dignitatis personatum & canonicatū per quod datur intelligi, ꝙ illud verbum dignitatis posi

98 tum hic stricte capiatur, † Quia species separata a gene re restringit ipsum genus. l. cum delanionis. §. cui fun⸗ dum. ff. de fun. instru. tenet Ias. in .l. prҫscriptione in iiii. col. versi. sed ego. C. si contra ius, vel vtil. pub. cum similibus vt dixi in repe. c. i. in. ii. notabili .ꝫ. tit. proxi⸗ mo & secundum hoc bene dicit hic glos. & communis opi. quod istud verbum dignitas, hic positum capitur stricte, & ita tenendum est.

¶ In ea. glo. ibi nota mirabile &c. glo. hic opponit con⸗ tra tex. isto modo. Clarum est ꝙ in ætate viginti annorū quis potest esse delegatus. c. cum vigesimum de offi. de

99 leg. † & tamen nullus potest obtinere dignitatem nisi in vigesimo quinto anno vt in. c. cū in cunctis, de elec. Ergo videtur ꝙ aut ista dispositio, nō procedat, aut tex. in. d. c. cum vigesimum, videatur correctus, rimore hu ius contrarij glo. respondet dupliciter. Primo ꝙ ista ra⸗ tione fuit additum hic in tex. vel canonicis ecclesiæ ca⸗ thedralis. Nam ex quo canonici possunt esse in ҫtate mi nori viginti quinq; annorum. c. ex eo. ꝫ. de elec. & nor. in. c. si eo tempore .ꝫ. eo. Ideo text. in. d. c. cum vigesi⸗ mum poterit hodie habere locum, quando commissio

Ergo eodem modo dispositio.d.c.cum vigesimum con/cludo ergo & dico, ꝙ tex.in.d.c.cum vigesimum proce/dit, quando causæ temporales committuntur quia tunc sufficit quod delegatus sit in ętate viginti annorum, imo dico quod non requiritur, quod sit canonicus sed cōmissio potest fieri priuato per tex. in.c. sua nobis de appel/la. tenendo intellectum Anto. de but. Imo. & Moder. & pro hoc est tex. in lege finali .ff. de officio eius. Presup ponendo modo communem intellectum, quamuis su/perius in alio articulo aliter tenuerim, & sic tex.in dicto capitulo cum vigesimum ita intellectus sine determina/tione procedit, sed tex. noster loquitur in causis ecclesia sticis, in quibus maior industria requiritur vt in capitu/lo secundo de transla. epis. & ideo delegati in huiusmo/di causis, non solum debent esse in idonea ætate, sed etiam qualitate hic requisita, & sic concordando tempo/ra concordantur scripturæ, vt in capitulo in scriptu/ris .viii.q.i.

¶Vnum tamen omittendum non est, ad quod glo. hic. in fi. est notanda dum videtur sentire vnum necessarium in materia dispensationis, videlicet ꝙ licet regula sit tra dita per glo. & docto.in cle.ii.de ęta.& quali.& Bar.in.l.
105 in quęstionibus.ff. ad.l.iul.maie † ꝙ dispensatus in vno non censetur dispensatus quo ad consequutiua separata tamen illud procedit, qñ alias in consequutiuo reperit̃ inhabilis. Sed si in consequutiuo non reperitur inhabi/lis, facta dispensatione in antecedenti, tunc vigore talis dispēsationis, nō solū potest exercere principale, sed ēt accessoriū & separabile, i quo nō erat inhabiles, ita ē glo. hic quā multū c mendat, & extendit Prępositus in.c.vos
106 in.iii.col.xii.dist. † & ratio ē qa dispēsatio videt̃ respectu accessorij tollere obstaculū, per quod illud accessoriū ex pediri non poterat, & ita ista glo. ante Præpo. ad hoc ponderauit Domi.in .d.c. nos consuetudinem .xii. dist. & reassumit latius Fely. allegans ad hoc istam glo.in .c. postulasti in.xv.col.de rescrip. & in .c. at si clerici .§. de adulteriis in pen. col. de iudi. & ante ipsos istā glosam ad hoc idem notat Abbas de quo pędicti non faciunt mentionem in capitulo cum nūcius in prin. de testibus. Sed tu audias ꝙ istud dictum non est sine dubio, quia si

aliquis in consequutiuo habilis reperitur, ꝙ possit dein de illa consequutiua expedire, non procedit ratione dispensationis, sed quia alias habilis fuerat, & tali casu nõ bene dicunt docto. ꝙ dispẽsatio tollat obstaculum, quia si illud erat, sequitur ꝙ non erat habilis cum fuerit impeditus .c. fraternitati. & .c. pe. de frig. & ma. & propterea dispensatio requiritur, cuius contrarium fatentur docto. Ideo cogita.

¶ Glo. canonicis diuiditur vt hic per Ioan. and. in nouell. Ego autem tot faciam partes, quot erunt dicta notanda in ea, in primo igitur glo. habes colligere vnam conclusionem, ꝙ dispositio istius tex. non habet locum in officijs perpetuis existentibus in ecclesia cathedrali ex eo, quia illa differunt a canonicatibus, vt probatur in c.i.ſ. titulo primo cum ista glo. transeunt posteriores.

¶ Sed aduertendum est, ꝙ tex. in. d. c. i. non probat ꝙ de iure sit differentia inter perpetua officia & canonicatus, ex eo quia illa verba ad consuetudinem quarundam ecclesiarum referuntur, secundum quam ita nomina variantur, vt dicit ibi Domi. & Abb. in .c. de multa, per hoc tamen non probatur absolute, ꝙ de iure canonica-
107 tus non sit officium perpetuum, cum istud verbum † officium sit latissimum comprehendens omnem prȩheminentiam ecclesiasticam, vt tradit Imol. in cle. i. in. iiii. col. de regul. Abb. in. c. cum dilectus col. penul. de consue. cum concor. vt per Andream Sicul. & docto. in rubrica de offi. & po. iu. deleg. & latius per Io. Franciscum pauinum Rotȩ Auditorem in tracta. de offi. & po. cap. sede vacan. in verbo officio fol. iiii. & Corneus consilio lxxvi. præsens in litera g. in .iii. parte Abb. Decius, & alij in. c. post cessionem de proba. & secundum hoc canonicatus comprehenditur sub illo verbo & canonici poterunt dici esse in officio perpetuo.

¶ Sed tamen istis non obstantibus tenenda est conclu-
108 sio glo. † ꝙ illis committi non possit causa ex eo quia officia perpetua differunt a canonicatu, vt est casus in. c. quia sæpe. ſ. de præbẽ. eo. lib. & sunt officia perpetua, vt Sacrista custos vt dicit Pet. de ancha. in .d. c. i. ſ. de consue. & prædicti docto. & ita ponitur rubrica de officio custodis & tex. in. c. fi. eiusdem tituli, & eodem modo

Rector ecclesiæ dicitur in officio.c.licet infra de elec.& eo dem modo,Præpositus dicitur in officio vt in.c.dudū el.i. de elec.& sic etiā plebania vt in.c.ꝙ dei de sta.mo.Nō obsta.prædicta omnia,quia illa procedunt capiēdo illud verbum largo modo,sed in quæstione ista loquitur capiendo verbum stricte.

109 ¶ † In eadem glo.ibi,itē scias,habes ꝙ licet canonici ecclesiæ cathedralis possint esse delegati, non tamen poterunt esse conseruatores.Ratio istius cōclusionis est secundum glo.ex eo,quia in.c.fi.infra de officio deleg.non fit mentio de canonicis &c. docto.omnes simpliciter transeunt cum ista glo.

110 ¶ † Sed mihi ista opi.nō satisfacit,ex eo quia quando duo sunt æquiparata in materia æquipollenti dispositio postea loquens de vno habet locum in alio nisi expresse excipiatur.l.si quis seruo.C.de fur.tradit Bar.in.l. si cōstante in.v. colū. & ibi Iaso.ff.solu.ma.& Abb. in. c.de multa in glo. in verbo in eadem ecclesia de præben.Sed in tex.nostro canonicatus æquiparatur dignitati in materia delegationis. Ergo eo modo,quo potest esse delegatus poterit esse conseruator,cum conseruatores iudicibus delegatis æquiparētur,& ita sub illo titulo ponuntur.vt patet in.c.i. & in.d.c. fi.infra de offi.deleg.Accedat ad hoc quia canonicatus largo modo venit appellatione dignitatis, & habet magnam prærogatiuam in ecclesia Cathedrali. vt supra dictum est in textualibus per dictum Inno.in.c.fraternitatē.de sepul. Ergo dispositio illius.c.fi.loquens de dignitate & persona tu comprehendet canonicos,ex quo illa dispositio est fauorabilis,& sic latissime extēdenda.c.odia.J.de re.iur.l.venia.

111 & ibi glo.C.de in ius voc.† & quia in materia etiam odiosa,non prohibetur fieri extensio ad casum,qui lato sumpto vocabulo potest comprehendi.l.filium habeo.ff.ad mace. cum aliis alleg.per Iaso.in.l.fi.ff. de in ius voc.nec obstat ꝙ in.c.fi.infra de offi.deleg.non fiat mentio de canonico. Quia respondetur satis esse factam mentionem intēsiue sub illo verbo dignitatis quo casu opi. glo. hic non procedit.

¶ In ea glo.ibi,Sed vt supra dixi &c.habes ex glo.ꝙ dispositio istius tex.procedit in canonico legitimę ætatis,alias illi committi non potest causa, nisi ex certa scientia princi-

pls, cum iſta glo.tranſeunt omnes.hic adde Fely. in. c. at ſi clerici.§.de adult.col.penul.de iudi.

¶Sed conſiderandum eſt ꝙ glo.iſta bene loquitur. caſu quo ſolum canonico exiſtenti in minori ætate cauſa cõmitteretur. Quia tali caſu infirmitas iudicii prohiberet il-
112 lum eſſe iudicẽ.l.quidã de re iudi.† Sed tamẽ cum de ſtilo Roma.curię ſoleat potius duobus,ꝙ vni,& tribus,ꝙ duobus cauſa committi,vt dicit tex.in. c. prudentiam in prin. de offi.deleg.videtur dicendum, ꝙ iſta glo.non procederet,quando alter iudex fuiſſet legitime ætatis,& in qualitate hic requiſita,quia dato ꝙ vnus non ſit legitime ætatis,tamen ex habilitate alterius poſſet procedere arg.tex.notabilis ſecundũ ꝙ ibi not.Bal.in.l.ſi quis ex argẽtariis.§.i.ff. de eden.& quæ per illum tex.cumulat Fran. Curtius in trac. de teſt. in prima. q. Maxime quia iſte tex. de ætate non diſtinguit & licet tex.in.c.cum vigeſimum de offi.deleg.requirat ætatem viginti annorum in iudice illud procedit in cauſis temporalibus,vt ſupra dictum fuit in alio articulo,vel ille tex.procedat de antiquo iure cui per iſtum tex. cenſetur derogatum,vel procedit,quãdo vni tantum, vel duobus cõmittitur cauſa.Quia tali caſu ſi ambo fuiſſent in minori ętate pcederet ille tex.& opi.glo.hic.Sed quãdo vnus ex iudicibus fuiſſet legitimæ ætatis, & alter non,iſte caſus eſt mixtus,& ideo non comprehenditur ſub diſpoſitioni. d.cap. cum vigeſimum per ea quæ tradit Bart. & docto.in.l.ſecunda.ff.de verb.oblig. non obſt. tex.in cap.
113 cum ſuper de offi. deleg. † Dum ibi dicitur ꝙ ex duobus iudicibus,ſi alter eſt inhabilis non poteſt procedere cum habili. Quia reſpondetur illud procedere, quando inhabilitas eſt reſpectu iuriſdictionis, Sed in caſu noſtro defectus non eſt in iuriſdictione,ſed in ætate,& de illa non reperitur cautum, cum tex.hic ſimpliciter requirat canonicatum in iudice,vel dignitatem. Vnde ſi ſecundum diſpoſitionẽ iuris Canonicus poteſt eſſe in minori ætate poterit eſſe iudex,& tex.in.d.c.cum vigeſimum procedet in caſibus prædictis,vel habebit locũ ſolum in dignitatibus, & perſonatibus.

¶In ea. ibi.nec iſta decretalis dicit quod hoc ſufficiat &c.
114 Nota ꝙ iſta glo.ſecundum omnes hic ꝙ † differentia eſt inter verbum ſufficere & requiri. Quia verbum ſufficit

de natura sui nihil aliud requirit, quam qualitatẽ expressam. Sed verbum requiritur significat, ꝙ omni ex parte habilitas concurrat etiam in casibus non expressis, quod facit ad statuta secundum ipsos. Adde ꝙ istam glo. in hoc approbat, & sequitur Abb. in cap. i. in sexto notabili de postula. præla. & in. c. cũ dilectus in decima col. nume. 33. de ordi. cog. & alibi sæpe & plura congerit Anto. corset. in notabilibus suis in verbo sufficit numero. 332. qui ad hoc istã glo. reputat notabilẽ. & per hoc dicit Abb. in. c. i. in vlt.
115 notabili de excep. ꝙ † testis per exceptionẽ cõuictus de crimine nulla pœna debet puniri propter verbũ sufficit positũ ibi in tex. de cuius natura est, vt nihil aliud requiratur, vt supra est dictũ, & idẽ tenet Abb. in. c. fi. in. iii. col. de succ. ab intest. & in. c. cũ locũ in. ii. notabili. & in. c. tuæ. versi. ad idem & in. c. cũ apud in. ii. notabili de spons. & in. c. fi. in. ii. notabili de spon. duo. Fely. in. c. verũ in pe. col. de fo. compe. & in. c. cum nuncius in prin. de testibus, cum aliis adductis per Soci. in consil. xcix. col. v. lib. iii.

¶ Circa illud ꝙ glo. hic in fine dicit ꝙ sufficit ꝙ sit canonicus tempore datæ, hic oritur notabile dubium, quod pro-
116 positũ fuit sæpe in rota, an † qualitas prærogatiuans requiratur adesse tempore datę, an tempore vacationis, an vero vtroq; tempore, vt ecce, duo impetrant gratiam expectatiuam, quorum vnus erat scriptor Apostolicus, alius vero simplex clericus, qui postea tempore vacationis beneficii fuit effectus auditor Rotæ, an isto casu debeat præferri scriptor auditori in concursu gratiarum, Gemini. ponit quæstionem in terminis in consil. cxiii. & tenet ꝙ auditor debeat præferri, & videtur sentire Bal. in cap. constitutus in. iii. colum. de rescrip. & glo. regulæ Cancellariæ in regula prærogatiuarum col. pe. & videtur tenere Rota in antiquis. decis. dccclvii. Vrbanus & sentit Abb. in ca. dilectus ii. in. ii. col. de præben. & idem Abb. & Barba. in. c. eam te, & ibi Fely. in penul. col. versi. fallit quinto circa finẽ de rescrip. Calde. in consil. xxi. tit. de præben. & plures alii quos breuitatis causa nõ refero. ¶ Contrarium tamẽ tenuit Rota me præsente de anno. M. D. xxxii. de mense Iunio corã R. P. D. Iacobo Symoneta in quadam causa. d. Nicolai de Pycolominibus auditoris, & tunc fuit dictum ꝙ semper Rota tenuit qualitatem requiri vtroq; tẽpore, & ideo fuit

dictum. d. Nicolao ꝙ concordaret, & Rota mouetur per verba regulæ quæ dat prærogatiuam, in expectatiuis concessis auditoribus, & sic præsupponit tempore concessionis,
117 nis, & sic date debere esse tales, Quia † qualitas adiecta verbo debet adesse tẽpore verbi vulg. l. ex facto de vulg. & pup. &. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de edil. edicto. Pro qua opi. adducebatur consil. Bal. ccccxci. incip. Petrus de sessa libro primo, &c. Ita esse de stilo curiæ attestatur Ioachinus de Narnia antiquus aduocatus & postea auditor in quodam suo consilio, ad primum in tertio dubio quæ allegat ad hoc glo. in. c. statutum. eo. ti. lib. vi. vbi ad effectum prærogatiuę, & qualitatis requisitæ, de qua ibi requiritur ꝙ quis sit in dignitate, vel canonicus tẽpore datę. facit. l. mella, ff. de alim. & cib. leg. & pro ista opi. facit alia regula Cancellariæ quæ vult ꝙ quando aliqui sunt pares in data præferatur prærogatiuatus, minus prærogaturato, & pro ista opi. faciunt quæ in simili tradit Villadiego in tract. de leg. q. iiii. & Aloisius Tuscanus in quodã suo cõsil. posito in. ii. vol. fol. cxlii. Sed in contrarium pro prima opi. plura adducta fuerunt, maxime ponderata regula quæ dicit in assequutione &c. & sic cõsiderat vacationem beneficii, & per consequens effectũ quo ad prærogatiuam. & ideo quãdo
118 habetur respectus ad finem tunc debet † qualitas considerari tempore effectus Bar. in. d. l. ex facto in. i. col. Preterea quia expectatiua est gratia conditionalis. l. cũ ita de opti. lega. & in conditionibus sufficit qualitas tẽpore cõpletæ cõditionis existere. l. eũ qui post. ff. de cõdi. & de. l. nõ oportet de leg. ii. Nã quælibet res secundũ effectũ cõsiderari debet c. cũ dilectus. de ordi. cog. Et quia priuilegiũ auditorũ fuit
119 concessum collegio. & ideo † quandocũq; quis efficiatur auditor habet illud priuilegiũ. & pro ista parte facit tex. in l. si cognatis. ff. de re. du. & in. l. interuenit. ff. de leg. pręst. & in. c. ei cui de præben. li. vi. vbi qualitas requisita ad aliquẽ effectũ cõsideratur tẽpore effectus. Non ob. cõtraria, quia loquuntur quando effectus cõsideratur tẽpore datæ. vt in c. duobus de rescrip. li. vi. quia tali casu tẽpus datæ debet attẽdi, Secus isto casu vt Abb. distinguit in. c. dilectus el. ii. de pręben. vide plura ad propositũ quę cogerũt moder. de Ripa in. c. inter cætera in. iii. &. iiii. cõl. de rescrip. Præterea facit, quia iustũ est ꝙ qui habet damnũ consequatur cõmo

dnm,

dũ, sed sic est ꝙ eo ipso ꝙ quis est auditor, eius bñficia sunt reseruata, ergo eodẽ modo honestũ est, ꝙ in assequutione eorũ si vacant quãdo est auditor possit vti prerogatiua dignitatis. primũ probatur per Fely. in. c. in nostra cõcor. xxi. de rescrip. & Gemi. cõsil. lxxix. in fi. Itaq; cõsideratis omnibus res fuit valde dubia, & vota dominorũ paria. & propterea mandatũ fuit cõcordari. Contigit aũt eodẽ anno & mense in causa mea Canonicatus Elen. alia quæstio corã dño Nicolao Pycolominibus auditore. Nunquid ego,
120 † qui tẽpore datæ expectatiuę meę nõ eram auditor, sed tẽpore vacationis sum auditor possim vti priuilegiis diligentiarũ concessis auditoribus. Et fuit dictũ ꝙ sic, quia diligẽtiæ veniunt post vacationẽ, & sic respiciant illud tẽpus in quo ego sum auditor. Et quia hic non agitur de concursu prærogatiuarũ in præiudiciũ alterius & ideo res non habuit dubiũ, & ita cõclusum fuit & obtinui. Hæc volui hic scribere potius memoriæ causa, q̃ doctrinæ.

¶ Glo. legatorũ habes cõclusionẽ ex glo. ꝙ dispositio istius
121 tex. habet locũ in omnibus legatis, † quorũ tres sunt species de latere nati. & missi vt habetur in. c. pe. de officio leg. & ratio istius cõclusionis assignatꝰ hic per glo. quia tex. iste gñaliter loquitur, & ideo gñaliter debet intelligi. & ita cũ ista glo. posteriores trãseũt, & eã expresse sequitꝰ Gũdissaluus de villa diego quõdã auditor rotę in tra. de lega. q. iii.
122 ¶ Sed aduertendum est, quia videtur ꝙ † verba simpliciter prolata debent intelligi de digniori & maiori & in potiori significa. l. i. §. qui in imperpetuũ. ff. si ager vecti. Sicut appellatiõe excõmunicationis de maiori intelligimus, & eodẽ modo appellatiõe iudicis de ordinario intelligimus, vt tradũt cõmuniter doc. in rubrica. ff. de iu. om. iud. Sic est hic dicẽdũ ꝙ legatorũ appellatio de maiori, & sic de legato de latere debet intelligi. Nisi dicas ꝙ hoc multoties fallit ꝑpter subiectã materiã. Hic finẽ faciã pro isto anno postq̃ vobis ita videtur, doleo tñ notabilẽ materiã huius decretalis me amplius ꝓsequi nõ posse impedictibus feriis. & indecẽs erit anno futuro ab isto loco lectiones incipere, pręsertim cũ intelligã me iã destinatũ a Senatu in locũ dñi Io. Frãcisci burlei infirmi ad lecturã iuris ciuilis ordinariã de sero. donec ille cõualescat. Ac etiã istis vacationibus me oportet assumere iterum, vt fui vobis pollicitus titulũ de actionibus, iam semel vobis interpretatũ. Valete.

kk

COMMENTARIA REVE. IN

Christo. P. Domini Ludouici Gomesij Hispani Episcopi Sarneñ. Sacri Palatii causarũ Auditoris, ac vtriusq; signaturę Referẽdarii & sacræ penitẽtiariæ Regẽtis super titulo de iudiciis Libri secundi, Sexti decretalium.

De iudiciis. Caput primum.

1 Regula vulgaris q; lex debet esse de casu dubio quomodo intelligitur.
2 Differentia inter dubiam, & ambiguam rem.
Verba ista quid iuris qualiter intelligantur ibidem.
Auditores Rotæ & camerę olim in causis cõsulebãt ibidẽ.
3 Verbum videtur quid importet.
Testes deponẽtes per verbũ videt̃ an recte deponãt ibidẽ.
Sentẽtia an valeat per verbum videtur ibidem.
4 Dictio forte importat dubitationem.
5 Per verbum forte respondent sæpe periti.
6 Verbũ iubere pceptũ continet magis arctatiuũ, & specificũ, q̃ verbũ mãdo & quomodo hoc intelligatur ibidem.
Intellectus glo. in. l. sæpe. ff. de offi. præsi. discutit̃ ibidem.
7 Citatus a delegato per verbũ iubere, an possit procuratorem constituere.
8 Mandatum a superiore factum habet vim præcepti.
9 Hæc verba præceptũ, & mandatũ aliquando cõfundũtur.
10 Verbum hortamur importat necessitatem.
11 Verbum rogo habet vim præcepti
12 Fit dr̃ia in rescripto papæ an sit verbũ pcipimus, an aliud.
13 Per verba hortatiua principis nõ datur iurisdictio, nisi adduntur verba cohærtionem significantia.
14 Verbum præcipio, vel iubeo habet vim sententiæ.
15 Reus quãdo personaliter cõparere debet, in eisdẽ casibus etiã actor personaliter adesse cogetur.
16 Actor se inscribere debet ad pœnam talionis.
17 Dictio alterutrãde sui natura est distributiua duorum.
18 Quæ in fauorem alicuius concessa sunt, non debent in damnum eiusdem retorqueri.
19 Dignitas acquisita per priuilegium tantum valet, quãtum si acquisita sit de iure communi.

20 Spurius legitimatus non debet vocari spurius.
21 Habens beneficia per dispensationẽ ita debet tueri, sicut si de iure communi possideret.
22 Paria sunt ꝙ aliquid concedatur de iure communi, vel speciali.
23 Beneficium iuris nemini auferri debet.
24 Actori non debet licere, quod non liceat reo.
25 Verbi alterutrã natura est alterũ de duobus includere.
26 Verbum alterutram est ambiguum, & aliquando requirit concursum duorum.
27 Verbum exigerit compulsionem importat.
28 Verbum exigere etiam de volente intelligitur.
29 Iudex delegatus non potest regulariter citare personaliter in causa ciuili.
30 Facultas alicui cõcessa a iure in dubio nõ est auferenda.
31 Citatus personaliter põt per ꝓcuratorẽ cõparere, qñ non apparet causa, quare personaliter cõparere debeat.
32 Dictio se denotat personalitatem.
33 Citatus a papa etiam sine expressione causæ debet personaliter comparere.
34 Nulla est differentia an aliquis citatus vt per sę cõparęat, an personaliter.
35 Dictio per quid indicet.
36 Declaratur & limitatur tex.
37 Procurator & dominus reputatur vna, & eadem persona.
38 Facultas comparendi vel per se, vel per procuratorem posita est in libertate domini.
39 Iura loquẽtia de iudicibus delegatis habẽt locũ in arbitris
40 Arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum.
41 Ad respondendum positionibus personaliter citatur.
42 Citatus personaliter spernens præceptum an capi potest personaliter etiam in domo.
43 Iudex delegatus in causa criminali põt personaliter citare
44 Actor ĩ criminalibus debet se inscribere ad pęnã talionis.
45 Textus declaratur.
46 Iura non sunt limitanda per subauditiones.
47 In curia Romana causæ criminales per auditorẽ cameræ deciduntur & per Gubernatorem Vrbis.
Auditores Rotæ solum de beneficialibus causis, & ciuilibus se impediunt.

48 Authoritas Bar. in terris imperii non est postponēda authoritati dominorum de Rota.
49 Rota aliquando rotat.
50 Dicta dominorum de Rota non possunt facere legem.
51 Decisiones Rotæ pro quibus sæpius iudicatum est, habēt vim legis, & stili, qui obseruari debet.
52 Tex. declaratur.
53 Ambiguū dicit̄ q̄n iura sunt varia, & opiniones diuersæ.
54 Lex quando habet plures intellectus dicitur ambigua, & non potest allegari ad decisionē causarum.
55 Iudex pōt iudicare extra cōem extāte cōflictu opinionū.
56 In conflictu opinionū bonū est habere iudicē fauorabilē.
57 Casus in conflictu opinionū dicuntur esse pro amico.
58 Si vnus iudex in casu dubio tulit sentētiā cōtra me, Iudex appellationis in ambiguis poterit pro me dicere.
59 Bonus iudex nihil ex arbitrio facit.
Iudex debet arbitrari secundum mentē legis & arbitrii sui intellectus & rationis.
60 Maximi iudices, de quo intelligatur.
Delegatus Principis æquiparatur ordinario.
61 Aequiparatorum debet esse eadem ratio.
62 Iura loquētia de delegatis nō habent locum in ordinariis.
63 Quæ sunt speciali nota digna, nisi specifice nominentur, censentur omissa.
64 Iudex delegatus fungitur vice Principis.
65 Citatio personalis in causis ciuilibus non cōceditur.
66 Bis idem non est repetendum.
67 Verba ī dubio de digniori, & magis ꝓprio intelligi debēt.
68 Ordinarius dignior delegato.
69 Argumētū de stipulationibus extraiudicialibus an valeat ad iudiciales, & infra numero. 72.
70 Subditi citati ꝑsonal'r ī dubio cā nō exꝑssa tenēt̄ cōparere.
71 Subditi episcopo suo promittunt obedientiam.
72 Argumentū de iudicialibus ad extraiudicialia.
73 Collegium, capitulum ecclesiæ, & vniuersitas an posint personaliter citari.
74 Causa criminalis licet ciuiliter intētetur, ardua reputatur.
75 In causa criminali acta agitata cum procuratore rei tenent, licet ipse procurator quandocunque opponi, a iudice, & repelli posit.

76 Procurator in causa criminali interuenire non potest.
77 Accusator illegitimus nisi repellitur per iudicem, neq; per accusatum, Processus erit validus.
78 Testimonium criminosi si pars non opposuit, valet licet iudex eum posset repellere.
79 Solennitas extrinseca non pręsumitur.
80 Frustra inducit annullationem ipso iure.
81 Verba prohibitiua legis inducunt formam.
82 Personalis pręsentia in causis criminalibus ideo requiritur, quia per pręsentiá multa iudex deprehendit, ex titubatione loquelæ & signis faciei, ex quibus indicium sufficiens ad torturam potest insurgere.
83 Dictio frustra vbi simpliciter profertur, in dubio semper debet proprie intelligi.
84 Natura aduerbij non positi cum verbo pôtest, in totum aufert potentiam, & actum ipso iure annullat.
85 Pręsentia alicuius vbicunq; requiritur ad pleniorem cognitionem causæ, nec interuenit, negotium redditur frustratorium.
86 Testis dictum repentinum est nullum, quia non præsumitur sufficienter informatus.
87 Procurator causa ciuili regulariter interuenire potest.
88 Regula, qua multa prohibentur fieri, quæ post facta tenent, non procedit in formalibus, & prohibitorijs.

IVris esse ambiguum &c. Summatur & diuiditur iste tex. vt hic per doctores. ¶ Ibi iuris esse ambiguum non videtur, pondera hic esse casum contra illam regulam vulgarem quæ traditur in l. q labeo. ff. de carbo. edic. & alibi videlicet, † q lex debet esse de casu dubio. Nam hic ponitur casus, q in effectu dubius non est & tamen de illo fit decisio ad idem est tex. in l. i. C. de filio fa. & quem admo. &c. li. x. ibi dubij iuris non est facit etiam tex. in l. i. §. si stipulat. ibi manifestissimum est in. xx. & decem inesse. ff. de verbo. ob. & tex. in l. pactaq; contra. C. de pact. ibi indubitati iuris est &c. cum multis similibus, Sed quia super ista quæstione videlicet, An lex debeat esse de casu dubitabili latius scribo post Abb. vt audiuistis in repe. mea. c. de multa de pręben. non repeto vlte

1

rius. Et ad istum tex. tenendo ratione opi. pro nunc di-
cas ꝙ non facit cōtra illam regulā, qa aliud est ꝙ res non
sit dubia, aliud ꝙ non sit ābigua prout notabiliter decla-
rant Moder. Hyspani in rubrica. ff. de reb. dub. ſm glo. ī
l. de statu. ff. de testa. iuncta. l. in ambiguo. ff. de reb. dub.
& dicam. ī. in glo. l. Nam recte considerando tex. iste ca-
sum dubiū decidit licet casus ille non sit ambiguus put
in effectu non est & propterea non sine ministerio tex.
iste dicit ambiguum non est, & non dixit dubium non
est. Et ex istis eisdem verbis notandum est. Quod ver-
ba ista iuris esse ambiguum non videtur &c. praesuppo
nunt interrogationem fuisse factam per verbum quid iu
ris, quia ex forma responsionis colligitur modus interro
gationis vt in. l. i. §. si quis ita cum similibus. ff. de verbo.
oblig. Et ꝙ in isto tex. praecesserit interrogatio praedicta
per illa verba quid iuris ostenditur ex eo quia Summus
pontifex. hic respondet generaliter secundum interro-
gationem quae etiam generalis fuit quod notat Angel.
in. l. eius. ff. si cer. pet. vbi voluit ꝙ pro ista verba quid iu
ris petitur consultatio generalis adeo ꝙ consultus per di
cta verba non solum potest respondere de eo quod re-
spicit iustitiam sed de eo quod respicit iuris ordem. Hinc
dicit Bal. in. c. i. de contro. inuesti. in vsi. feu. ꝙ consultus
per illa verba quid iuris non videtur plenum consilium
reddere nisi de legibus omnibus consilium reddat & di
cit Imol. in. l. quadringenta. ff. ad. l. falci. quod illa verba
quid iuris nō portant omnē. q. implicite ex facto descēdē
tē idē dicit Imol. ī. l. si fundū. §. stichū. ff. de leg. i. & reassu
mit late Ias. & Moder. in. d. l. ei⁹ ī no. & ideo papa hic iter
rogatus qd iuris respōdet gnāliter tradēdo regulā cū ex
ceptionib⁹ suis & sic q̄drat respōsio papę interrogatiōi.
¶ Hoc tamen quod per papam factum est non potest fie
ri per quemlibet alium iudicem non habentem potesta-
tem legis condendę. Nam licet iudex de partium con-
sensu possit super articulo per eas transmisso consulere
secus tamen quando ab altera parte tantum articulis con
sultandus transmitteretur quia tali casu nō staretur eius
consilio vt Bal. dicit in. c. cęterum in fi. de rescrip. alleg.
tex. in. l. iusiurandum & ad pecunias. §. si de qualitate. ff.
de iur. iur. Hoc tamen dictum non est tanta commenda
tione dignum vt quidam existimarunt, Quia nemini

dubium est ꝙ non solum tali iudici sed neq; cuilibet alteri consulen. credi debet quia dictum doctorum non est necessarium, sed probabile vt no. in.l.i.C. de legi.& tradit Fely.in.c.ij. de rescrip. Sed dictum Bal. esset alicuius momenti si vellet iudicem requisitum ab altera parte non posse contrarium dare prout videtur rationabile Tamen Abb. panor. tunc Auditor camere in causis consulebat vt patet in eius consilijs.& idem de Auditoribus Rotæ apparet in subscriptione consilij Oldra.cclxvi.

3 ℭIn tex. ibi nō videtur istud verbum hic veritatem importat vt dicit Andr. sicul.qui ad hoc istum tex. ponderat in cle.gratiæ in.ii.col.ver.nota ibi videtur &c. de rescrip. inferens per hoc ad testes deponentes per verbū videtur ꝙ recte deponant de quo ibi per eum & hoc idē tenet Bar.in.l.quid tamen'.§. si arbiter .ff. de arbi. Bal. & Ange.in.l.i.ff. de iust.& iure. ℭSed Imol.in.d.cle.gratiæ, & Alex.consi.xv.li.i. tenet contrariū dicente ꝙ verbum videtur non significat simpliciter fictionem vel veritatem sed pariter ad vtrūq; adaptatur & capiendo tali modo dictum testis per verbum videtur non concluderet quid dicendum. ℭTu breuiter dicas ꝙ licet verbū videt́ regulariter fictionē significat.l.i.§. deiecisse .ff.de vi & vi arma.cū similib⁹ vt p Bar.in.l.si is q p ēptore in iiii.col.nu.5.ff.de vsucap.& dixi in.§.in psonā nu.8.inst. de actio tñ qñ proferetur allegislatore in his q̄ sunt iuris vt in casu nostro significat veritatē ita dicit Bal.in.c. bonæ memoriæ col.pen.de appel. & licet ibi loquatur de verbo intelligitur tñ idem est in verbo videtur, vt tradit Ias.in.l.clausula possidere.§. qui ad nundinas in .xi. col. ff. de acqui.pos.& est tex. in.d.l. quid tamen & ideo dicit Domi.hic ꝙ p verbū videtur respondent periti. pro quo alleg. tex.in.c.præterea el .ii. de appel.& p verbum videt́ pōt pferri sententia.l.diui.§.i.ff. de libe. cau. cum cōcor.vt p Ias.in.l.i.in fi.ff.de re iudi.& in.l.i.ī fi.prin.ff. de iusti.& iu.& fina.dicas ꝙ gnāliter hoc ē verū ꝙ verba q̄ de se fictionē signi.si pferāt́ ī materia iuris īportāt veritatē hoc dicit Bar.in.l.si is q ī.iii.prin.q.in fi.vers.& si tu opponis.ff.de vsucap.& plures alij quos Deci.adducit ī cōsil.cclxxv. incip. ī causa nu.7. ℭCōprobatur hoc vltra ipos p vnū simile nā videm⁹ ꝙ dictio forte īportat dubitationē.l.i.§.i.iūcta glo.ff.de rei ven. ꝫ Barba.ī.c. sup

literis in.xxxi.col.de rescrip. cum concor. vt dixi in .§. equest. insti. de actio. & tradit Andre.sicul.in .c. significasti in.iii.col.de fo.competen. tamen qñ profertur a legislatore in materia iuris importat dispositionē, & assertionem ita Angel.ī.l.in substitutio.ff. de vulg. & pu. quē ibi sequuntur Alex. & Ias. & dixi latius post eūdem Ias.
5 in dicto.§.eque.nu.4. hinc illud vulgare nascitur, † ꝙ per verbum forte respondent sępe periti glo.in.l.si duo ff. de arbit.& eodem modo dicitur de verbo credimus, vt dicit Præposi. per illum tex.in.c.fi.xlvii. dist.& Anto. de but.in.c.ii.per illum tex. de postulando ad propositum ergo idem dicendum est de isto verbo videtur. Hinc ēt videmus ꝙ in materia iuris paria sunt aliquid esse tale alias haberi pro tali vt dicit Bar.in.l.si maritus la.ii.§.legis.ff.de adulte.cum concor.vt tradit Decius in.d. consil.in.iiii.col.est bene verum, ꝙ contra istud dictum Bal. & aliorum pleraꝗ iura inueniuntur in quibus iurislator loquitur in materia iuris & tamenverbum videtur fictio. importat vt in.l.sciendum.ff.de verbo. obli. cum similibus & ideo dicendum est ꝙin hoc subiecta materia debeat attendi vt dicit in titu. Bal.in rubrica extra de præscriptis in .ii.col.
6 ¶In tex.ibi iubere non posse † istud verbum pręceptū continet magis arctatiuum & specificum ꝙ̄ verbum mando vt dicit Bal.in.l.quoniam indignum.C.detesta. Car.in cle.præsenti in prin. de censibus Imol.in cle.sępe de verb.sig.& glo.in.c.dubium.xviii.q.ij.pro quibus facit glo.notabilis in.l.sæpe.ff. de officio pręsidis q vult, ꝙ licet delegatus a Principe possit alteri subdelegare .l. more.ff. de iu.o.iud.l.a iudice.C. de iudi.c. super quęst. de offi. deleg. iuncto.c. sequenti illud tamen est verum quando commissiò fit per verbum mandamus, secus si per verbum iubemus, quia tali casu subdelegare non potest ita dicit ibi glo.quam dicit ibi singularem Bal. & in.l.i.in.iii.col.C.quomodo & quando iu.& in.l.legis virtus.ff. de legibus & plures alij quos refert Ias. in .l.ii. in ii.col.C. commu.deleg.& in.l.iudice in.v.col.in fi.C.de iudic. & vltra ipsum illam glo. late approbat & dicit mirabile & ꝙ totus mundus eam sequitur Fely.in.c.eam te in.vij.col.versi.ii.differentia de rescrip. & ibi ponit plu-

tres differentias inter ista verba precipio mando & iubeo & And. sicul. in .c. constitutus in .ii. & vii. col. & in .c. mādatum in .ii. col. de rescriptis & notabiliter per Card. in cle. fi. in .iii. col. & ibi Imol. in prima de procu. quod tenet hic Io. And. ¶ Adde tu glo. concor. in .l. nec mandāte. ff. de tu. & cur. da. ab his & illam glo. approbāt Alex. & Io. Bap. de sancto Seueri. & Riminal. in .l. more. ff. de iu. o. iud. vbi Alex. dicit col. fi. ꝙ a toto mundo approbatur & hanc differentiam circa istud verbū iubere sequitur idem Alex. licet prædictam glo. non alleget in .l. i. in iii. col. nu. 18. ff. de iu. o. iudi. & ibi pro hoc allegat tex. in §. & hoc vero iubemus in auct. vt nulli iudi. quem ad hoc prius allegauit glo. in dicta .l. sæpe & in dicta .l. nec mandante quem etiam allegat Georgius natan in rep. cle. sæpe in .ix. col. de verbo. sig. vbi ad hoc alia adducit & And. sicul. in .c. i. iii. col. de offi. deleg. & respondet ibi ad illum tex. qui videtur facere in oppositum ex quibus
7 infertur nouus intellectus ad istum tex. † ꝙ quando delegatus citat aliquem per verbum iubere ꝙ non poterit procuratorem constituere sed personaliter comparere teneatur & illud mandatum exequi debet quia sicut delegatus per tale verbum non poterit subdelegare ita neque citatus poterit procuratorem constituere cum ista procedant a pari. vt in .c. ii. & .c. xv. q. v. de procu. eo. li. & tex. in .l. & quia. ff. de iu. o. iudi.

¶ Sed prædictis non obstan. cōtraria opinio potest defendi & ideo pono istam conclusionem, ꝙ quantum attinet ad istum tex. nulla est differētia, intra verbum iubere & verbum mandare contra Io. And. & omnes, & ex qua infertur ꝙ sicut delegatus Principis per verbum mandamus potest alteri subdelegare vices suas ita & eodem modo si fuerit datus p ista verba iubemus vel præcipimus. ¶ Et in primis istam opi. sibi cōtrarius tenet And. sicul. Barba. in .c. quoniam abb. in .xv. col. nu. 54. de offi. delega. vbi dicit ꝙ Gofre. in libellis iuris ciuilis in rubrica de actione mandati reprobat illam differentiam quam facit glo. in .d. l. sæpe dicens ꝙ non reperietur iure cautū
8 ꝙ intra illa verba sit differentia nam † mandatum a superiore factum habet vim præcepti .l. i. §. i. ff. ꝙ iussu, & in .l. i. C. si rector prouinciæ .c. cum inter .r. de elect. mul-

to igitur magis facient praecepta Principis cum praeces hoc faciant Secūdo mouetur idem Barba. per tex. in .c. eam te. de rescrip. vbi Papa indifferenti vtitur istis verbis mandatum & praeceptum pro quo tu adde meliorē tex. in .c. i. de officio deleg. vbi papa quod in prin. appel
9 lauit † praeceptum postea dixit mādatum nam ista duo interdum confunduntur vt dicit Georgius natam in .d. cle. saepe vbi Imol. hanc opi. sequitur per glo. in .d. l. i. §. i. ꝙ iussu & eandem opi. per praedicta motiua tenet Fely. sibi contrarius ꝙ tacito And. sicul. in .c. si pro debilitate in prin. de offi. deleg. vbi addit pro ista opi. glo. in. cle. i.
10 in verbo hortamur de testi. quae dicit, † ꝙ illud verbum hortamur importat necessitatem ergo praeceptum & ꝑ hoc vltra ipsos facit tex. in .c. i. in verbo hortamur extra de testamentis vbi probatur ꝙ per verbum hortamur datur iurisdictio a Principe nam idem importat quod mandatum vt tenet Archi. in .c. ꝙ quis in fi. ii. q. vi. & tenet Io. de deo in suis quaestionibus. q. vi. & hoc in terminis firmat glo. in .c. sicut inqt ꝑ illū tex. ii. q. vii. quę allegat ad hoc .d. l. saepe & hoc idē tenet Car. Alex. in .c. ꝑsentium in .i. col. vii. q. i. vbi ꝑ ista parte plura iura allegat adde ad idem benefacere tex. in .c. solite. §. verū de ma. & obe. & facit bene tex. i. l. iubemus .C. ad. l. Iul. repe. & de hoc ē optimus tex. in .c. qa iudicante de praescriptio. & glo. in
11 c. rogo. xi. q. iii. quae dicit, † ꝙ verbū rogo habet vim praecepti & dicit Car. in cle. ii. §. fi. de sepult. ꝙ verbum hortamur prolatum a Principe inducit praeceptum ex quibus patet ꝙ glo. in .d. l. saepe non vera, quę omnia nota tanꝗ incognita & non tradita in locis vulgaribus.

¶ Quid tenendum mihi videt̄ ꝙ opi. cōis si verior pro qua ego glo. adduco not. in .c. cū aliqbus in verbo concedimus. i. de rescrip. eo. lib. quā ibi cōiter Docto. sequunt̄
12 † vbi fit differētia in rescripto Papae an sit verbum praecipimus an aliud verbum nam si sit, verbū praecipimus si iudex, cui sit commissio per huiusmodi verbum alias potuit procedere vt ordinarius, vigore istius verbi non poterit sed cognoscet vt delegatus ita dicit ibi glo. quā pro singulari commendat Fely. in .c. nam concupiscentiam in .iii. col. de consti. vbi dicit ꝙ licet Papa cōmittens aliquid ordinario videatur potius iurisdictionem suam

incitasse, q̃ nouam delegatam dare .d.c. cum aliqui-bus.c.licet de offi.ordi. tamen vbi Papa illud committe-ret per verbũ præcipio efficeretur de ordinario delega-tus quia videtur fieri cõmissio aliter q̃ insit quod nota ad idem glo.in cle.pastoralis in verbo de more de re.iudi. adde etiam glo.fi.in.c.hij qui de præben.eo.lib.& glo.pe nul.l.c.licet de offi.ordi.& plura alia pro ista parte addu cit Fely.in.c.præterea in.iii.col. de sponsa, vbi cõcludit
13 post Docto. plures quos ibi adducit, † q per verba hor tatiua Principis non datur iurisdictio nisi addantur ver ba cohertionẽ importãtia vt ibi late per eũ confirmatur ista opi. per notabile dictũ Hostien.in.c.capitulũ sanctæ Crucis de rescrip.quod refert & sequitur Bal.in Marga rita sua in verbo papa vers.v.vbi notabiliter dicit q est magna differentia inter verbũ mãdo & præcipio siue iu beo quod idem est quia si papa in bullis suis vtatur ver bo mando non rumpit ius cõmune secus si vtatur verbo præcipimus alleg.quod notatur in.d.l.sæpe & hoc ratio
14 ne suadetur vltra ipsos quia verbum † præcipio, vel iu beo habet vim sententiæ vt not. in.c.Raynuntius de te-sta.& ibi hoc tenet Io.And.l.in summa.ff.de re iudi. vbi est tex.de isto verbo iusserit,& optimus tex.in.c.in hiis de verb.sig.& tamen hoc non reperitur in verbo mando & pro ista parte facit tex.in.c.culpatur xxiii.q.i.

¶ Non obstant adducta in cõtrarium quia illa omnia pro cedunt vbi preces vel exhortationes Principis siue man data emanarunt super materia quę de se importabat pre ceptum nam tunc illa verba licet de natura sui non sint præceptiua tamen respectu subiectę materiæ inducunt præceptum vt est tex. & glo.in.c.rogo.xi.q.iii.no. Abb. in.c.nam concupiscẽtiam,de consti.& ibi plures regulas notabiles tradit Fely.ex quibus possint omnia supradi-cta ad concordiam reduci & aliam concordiã ponit Car di.in cle.procuratorem in.iii.oppo.de procu. & quo ad terminos nostros de verbo iubemus est glo. notabilis in in.c.humanum genus in verbo vult .i. dist. q̃ dicit hoc verbum iubetur exponatur ibi idest consulitur secun-dum scientiam meam quam glosa ad hoc ibi notat Car-di. & alij ad idem est glosa quam etiam Præpositus ibi notat in capitulo si tantum sexta quęstio.ii. cum pluri-

bus concor. quæ adducit Barba. ad quem supradicta ad das in.c.cū contingat col.i.nu.5.de rescrip.& Ias.in.l.i.in prin.iiii.col.in.iii.not.ff.de iust.& iur. & f̄m ista iustificāt ea quæ nouissime scribit Decius in rubrica.C. de man. vbi lati⁹ diuagaē ī assignāda dn̄a īter p̄ceptū & mādatū.

15 ¶ In tex.ibi alterutrū &c. non hic esse tex.† ꝙ in casibus in quibus rebus personaliter comparere debet in eisdē &c.actor personaliter adesse cogetur, vt tenet hic Domi. in.iii.q.post.Io.And.& idem tenet Maria.Soci. ponderā do istum tex.in ista dictione alterutrū in trac. citationis articulo.x.q.xv.in.ii.decla.& hoc non solum habet locū

16 in cā criminali de qua nō videē ita dubiū† ex eo qa actor se inscribere debet ad p̄enā taliōis.c.sup l̄ris de accusa.l. si cui.ff.eo.ti. sed ēt p̄cedit in cā ciuili in qua delegatus habet spālē cōmissionē citandi p̄sonaliter ita in terminis istius tex.concludit Bernar.de bisigneto Auditor Rotæ & Car. profundæ scientiæ in decis. antiquioribus in ti. de dolo.& contu. decisio.ii.mouetur intra alia quia ęqui tas tit.ꝙ quisq̄ iuris hoc innuit item quia ē interesse rei aduersarij vt actor personaliter compareat quia super defensionibus forsan melius sciet q̄ procurator verita tem & nihil aliud dicit.

17 ¶ Tu pro ista opi.dicas esse casum hic in dictione † al terutrum quæ de sui natura ē distributiua duorū ita di cit Fulgosi.in cōsi.ccxxix.incip.cū nobiles in.i.col. cū si milibus vt per Ias. post Bar.in.l.cum quidam in .ii. not. C.de impub. & alijs subst.& ad hoc adducitur per illa re gula ꝙ non debet licere actori q̄d nō liceat reo,& ecōtra .de re.iur.c.nō debet hinc ē ꝙ licet ea quæ sunt de iure naturali per Principem tolli non possunt.§.sed natura lia.insti. de iur.naturali, tamen propter ęqualitatem ser uandam inter actorem & reum poterit Princeps tollere ita dicit Pau.de Cast.in.l.si quis iniquum.§.si is pro quo ff. ꝙ quisq̄ iu. ¶ Tamen istis non obstantibus teneo con

18 trarium nam clarum est in iure, † ꝙ ea quæ in fauorem alicuius cōcessa sūt, non debent in dānū eiusdē retorque ri.l.si.C.de fruc.& lit.expen.l.ꝙ fauore.C.de legib⁹ tra dit Alex.in.l.petens in.ii.&.iii.col.C.de pact.cum simili bus vt per Fely.in.c.dilecto el .ii.in.iiii.colum.vers.viii. conclusio de rescript. sed in casu isto actori qui impe

trauit rescriptum delegatorium cōcessum fuerat vt etiam posset in causa sua ciuili reum citari facere personaliter ergo nō debet illa gratia in odium sui redundare vt ipse etiā cogatur personaliter comparere, sed ad istud argumentū responderi potest ꝙ procedat quādo actor immediate & principaliter damnū sentiret secus vero si in consequentiā fauoris damnum resultet quia illud non attenditur, vt est casus in.l.cū ex oratione.§.fi.ff.de excusa.tuto.quē ad hoc allegat Bal.in.d.l.ꝙ fauore in.vii.oppo. & Soci. in consil. cclxxv.incip.in causa fratrum in penul.colū.lib.ii. vbi aliter ad istam regulam respondit vel secūdo vltra ipsum responde ꝙ dicta regula procedit respectu eiusdem dispositionis vel personæ, secus respectu diuersarū, quia tunc potest quis diuersis respectibus pœnam pati & præmium.l.i. ff. de his quibus vt indig. glo.in.c. dixit Sarra.xxxii.q.iiii. not.Bal.pillū tex.i.l.ii.§.deide de his.ff.de ori.iur. Decius in.c.intelleximus in.iii.col.de iudi.Sed ad hoc replicari potest ꝙ tex.in.d.l.cum ex oratione & regula per eum tradita procedit in his quæ cōceduntur de iure communi, secus vero de iure speciali vt in casu nostro, quia tunc procedit tex.in.d.l.ꝙ fauore & tex.in.c.quod ob. gratia infra de re. iur.ita dicit Roch.de Curte in repe.c.fi.siue tractatu cōsue. in.cxxi.col.alleg.per hoc Abb.in.c.nouit de iudic.& in.c. ecclesia de cōsti.vt ibi per eū & vltra ipsum pro ista sua resolutione benefacit quod dicit Domi.in.c.si papa in prin. col.fi.de priuileg.eo.li.vbi dicit ꝙ in his quæ conceduntur de iure communi, verba possunt aliquid nō operari, secus in his quæ iure speciali conceduntur ne impetrans frustretur quod dictum sequitur Decius in cōsil.xxviii.incip. dura admodū &c.col.fi.in fi.in secunda parte.

¶ Sed ista resolutio nō satisfacit per ea quę dicit Bal.in.d.
19 l.cū ex oratione vbi vult per illum tex.† Quod tantū valet dignitas acquisita per priuilegiū, quantum si acquisita sit de iure cōmuni facit etiā quod not.idem Bal.in.l.imperia
20 lis per illum tex.C.de nup.vbi dicit ꝙ † spurius legitimatus nō debet vocari spurius quia perinde haberi debet, ac si legitime natus fuisset, quia quod fit per priuilegiū & iure speciali idem operatur quod factum de iure communi,
21 vt tradit idem Bal.in.l.libertos.C.de colla.† vbi dicit ꝙ habēs beneficia per dispensationē ita debet tueri sicut de iu-

re cōmuni posſideret quod approbat & ſequit̄ Decius in cōſi.liiii.in caſu Domini.in.ii.col. in parte.ii.& ad hoc idē
22 videlicet † ꝙ paria ſunt,ꝙ aliquid cōcedatur iure cōmuni vel ſpeciali alleg.dictam.l. cum ex oratione.Io. Crotus de Mōteferrato egregius doc.in.l.ſciēdum in prin. de verbo. obli.quā nouiter in lucē tradidi imprimēdam ergo ex iſtis apparet ꝙ differētia quā Rochus facit nō videt̄ vera & in terminis illa differētia cōfundit̄,per exēpla tradita per Bal. in.d. l. ꝓ fauore in prin.& per Dy.in.d. ca.ꝙ ob gratiam quæ in priuilegiis pariter & iure cōmuni loquūtur. Et vltra iſta ꝑ ampliatiōe iſtius materię & intellectus.d.l.cū ex oratione videatis nouiſsime Iacob. de nigris in rep. l.i.in iiii.col.ff.de lega.i.

¶ Secundo principaliter contra prædictam deciſionē Ber
23 nar.facit,quia certū eſt † ꝙ beneficiū iuris nemini auferri debet regula indultū.]. de re.iur.ſed in cauſa ciuili a iure in dultū eſt per diſpoſitionē iſtius tex. ꝙ quis poſsit procuratorem conſtituere, igitur actor non cogetur perſonaliter cōparere cū non fuerit per reſcriptū prohibitus ſicut reus.

¶ Ad iſtud etiam poteſt dici, ꝙ in caſu iſto aufertur acto
24 ri talis facultas reſpectu adiuncti ſiue correlatiui † quia cum non debeat aliquid licere actori,quod non liceat reo regula nō licet prima de re.iur.l potendæ.C. de tempo.ap pel.&.l.fi.C.de lit.exp.merito ſi vult vti illo fauore vt poſſit compellere reum perſonaliter comparere in cauſa ciuili,debet in alio grauari,vt ipſe etiam perſonaliter comparere teneatur.

25 ¶ Tertio principaliter facit hic tex.in † verbo alterutram de cuius natura eſt alterū de duobus includere cū ſit diſiūctiua. Areti.in.l.in duobus.§.vbi in prin.ff.de duo.re.Bar. in.l.hoc articulo in fi.de her.inſti.tex.in.l.de cōtract.C. de reſcin. ven.cum ſimilibus,ſed ad veritatē diſiunctiue ſuffi cit, ꝑ altera pars ſit vera.l.ſi ita ſtipulatus de verbo. obli.c. inter cæteras de reſcrip.ergo in caſu noſtro ex quo reus cō pelli poteſt ſatis verificantur illa verba vt actor compelli non poſsit.

26 ¶ Ad hoc reſponderi poteſt † ꝙ illa dictio eſt ambigua, & aliquando requirit concurſum duorū vt in.§.quia non vos in auct. vt nulli iudi. &.§. deinde in auct. de manda. prin.vt in illo dicto ſacræ Scripturæ Iaco.v.ca. cōfitemini

alterutrum peccata vestra.

¶ Et ideo vt omnia ista contraria, & alia plura, quæ in hac materia fieri possent cessent pro veritate istius articuli necessarii, est distinguendum quod aut actor impetrauit vt aduersarius suus personaliter citaretur in casibus in iure permissis aut in casibus non permissis primo casu non cogitur actor personaliter comparere per æquitatem legis quod fauore &.c. ob gratiam supra alleg.

¶ Secundo casu, subdistingue, quod aut actor obtinuit rescriptum ad supplicationem suam, vt reus in causa ciuili, quam mouere intendebat contra eum, posset personaliter a iudice compelli comparere & tunc procedit opin. Bernar. de Bisig. in dicta decisio secunda, propter iustitiã illius titu. quod quisque iuris ratio est vltra ipsum quia quando princeps tali casu concedit rescriptum ad alterius postulationem contra dispositionem iuris de qua in tex. nostro, tunc ius præsumit quod propter importunitatem obtentum fuerit. l. i. C. de peti. bo. sub. lib. x. cap. si quando de rescriptis cap. ex parte. ii. de offi. deleg. cum similibus & ideo nimirum si magis stricte interpretatur vt reducatur quantum sit possibile ad æquitatem argu. l. fi. §. in computatione. & quod ibi nota. C. de iure deli. aut vero princeps concessit rescriptum delegatorium motu proprio, tunc tali casu credo quod actor non compellatur comparere quo ad hoc vt latior fiat interpretatio in fauorem eius argu. cap. si pluribus de præben. eodem libro. nam sic militat ratio regulæ dictæ. l. quod fauore & regulæ quod ob gratiam cum similibus licet hoc raro cõcedatur & isto modo contraria prædicta declarari possunt licet adhuc nõ transeant sine dubio.

27 ¶ In tex. ibi † exegerit hoc verbum compulsionem importat, vt Domini. hic dicit in sexta quæstione, & hoc idem tenet Bald. not. in tracta. dot. colum. sexagesimatertia, quia exigere est ab inuitio extorquere. l. fidei cõ. iss. §. si rem de leg. iii. Alexan. in. l. non solum colum. prima. ff. solut. matrimo. Ias. in. l. eius in quarto notabili. ff. si cer. peta. & in. l. senium. colum. octaua. C. qui testa. fa. poss. Bart. in. l. hoc iure. ff. de solu. Ias. in. l. prima colum. penult. C. de carb. edic. cum concordan. vt per Geor. Natañ. in Cle. sæpe in principio in glo. in verbo exigat

col.lxx.de verbo.sig.vbi ad hoc idem alleg.tex.hic.& plures alios.

¶ Sed animaduertendum est ꝙ istud non videtur sine du-
28 bio quoniã † verbum exigere etiam de volente intelligitur.l.eũ,qui in popularibus in ver. exactum.ff.de iu.iurã. quem ibi ad hoc ponderat Fulgo.& Alex.ad idẽ tex. in.l. quoties.§.fi.ff.de noxa.& ita posset hic capi quoniã potest citatus personaliter non cõparere & esse contumax. nam illud in voluntate consistit.l.iii.C.de hær.insti.tamen a cõmuni opi.non est recedendum,quia licet verbum exigere ad volentẽ pariter sicut ad inuitũ adaptetur illud est improprie vt dicit glo.in.d.§.si rem & tenet Ias.in repe. l.admonendi in.xxvii.col.ff.de iur.iu.in dubio tamen proprie capi debet.l. non aliter de leg.iii.l.hoc legatum eo.ti. &.l.i.§.si is qui nauẽ.ff.de exerci.& ideo in tex.nostro hic proprie capitur.quoniã in causa criminali in qua loquitur tex. compellere potest iudex partẽ coram se personaliter comparere de quo late videas circa materiã istius verbi exigere Socin.qui distinguit quatuor casus in.l. nõ solum & ibi communiter Moder.ff.solu.ma.

¶ Nota primo & principaliter ex isto tex.secundũ omnes
29 scrib.† Quod iudex delegatus non potest regulariter citare personaliter in causa ciuili ita ad hoc istum tex. alleg. Domi.in.c.quanuis.§.si autem in prin.per illũ tex. de offi. ordi.& in.c.i.col.ix.in fi.de appella.& hoc procedit etiã in papa nisi specialiter derogaret isti tex.inter dicit Abb.in.c. cum causam in.ii.notabili de iure calum.sequitur Fely.in
30 c.licet ex quadã in secunda col.de testi.† quia facultas alicui concessa in iure in dubio,non est auferenda regula in dultum.l.de re.iur.eo.li.tamen hoc quod dictum est de Papa intelligẽdum est simpliciter quando citat aliquem vt se suo conspectui representet,vel ad præsentiã suam veniat prout loquitur tex.in.d.c.cum causam , secus autẽ si papa citaret aliquem vt personaliter compareret quia ista verba propriam personã important.non procur. vt dicit Domi. in.c.cupientes.§.hac generali in vltimo notabili supra de electio.faciũt ea,quæ tradũt late Moder. in.c. fi.de offi.deleg.per glo.in cle.i.de vit.& ho.cle.& ratio est quia tũc papa videretur ex certa sciẽtia huic dispositioni derogare argu.tex.in.c.i.& ibi dixi supra de consti. eo.lib. & ita tenet

Abb.in

Abb.in.c.cum causam,& Bal. & communiter docto. ibi, dem cum quibus transit Socin.in tract. citationis articulo xx.q.xv.in prima fallentia.

¶ Sed cõtra hoc facit quod not.Bal.in.l.i.§.vsus.ff.de pro,
31 cu.vbi vult † ꝙ citatus personaliter potest per procurato, rem comparere quando non apparet causa quare persona liter comparere debeat alias secus,& hoc dictum Bal.vide tur sequi Fely.in.c.i.in.iii.colũ. de re iudi.facit quod dicit idem Bal.in auctẽ.& qui in prin.C.de bo.auct.iudi. possi. tamen possunt ista dicta cõcordari dupliciter primo vt di, ctũ Bal.pcedit in iudicibus inferioribus,dictũ vero Abb. in.d.c.cum causam in summo Pontifice vel secũdo ꝙ pro cedat in causa ciuili quando Papa mandauit aliquem per, sonaliter comparere ad instãtiam partis,secus si motu pro, prio,& ita procedat dictum Abba. & ita possunt concor, dari ea, quæ dicit Abb. patet glo.in.c.fi.de dilatio. & in.c. quoniam nume.37.de probatio,sed prima solu. mihi ma, gis placet.

¶ Pręterea ex alio mihi videtur ꝙ illud dictum Abb.in.d. c.cum causam non sit verum quia pręsupponit vnũ quod videtur falsum.Nam vult ꝙ si Papa citat aliquem vt se suo conspectui repręsentet,ꝙ tali casu remediũ istius tex.mit, tendi procuratorem non sit sublatum,& personaliter non cogitur cõparere nam licet illud dictum Abb.cõmuniter teneatur,tñ cõtrariũ in terminis nostris tenet Domi.in.c.i. in.i.col.per illũ tex.de electio.supra eo.li.vbi tex.facit diffe rentiã an quis sit citatus vt per se cõpareat an per procura, torẽ,& sic est ibi casus,quod idẽ est dicere,vt aliquis se prę sentet,vel per se compareat vel ꝙ personaliter cõpareat ad idẽ tex.in terminis in.c.nihil est.§.fi.de elec.& in. l.i.ff. de aqua.plu. ar.& tex.in.c.iii.& ibi glo.in verbo per se de prę be.eo.li.& bon.tex.in.l.ii.§.i.quę ibi not. Ias.in.iii.notabi, li.ff.solu.mar.& est tex.in.c. cũ ibi per se vel ꝑcuratorẽ de dolo/& cõtu.&.l.pñti.§.cũ aũt.C.de his,qui ad ecc.cõfu.
32 † Nã ista dictio se denotat ꝑsonalitatẽ, vt tradit Bal.in.c. si quis decesserit si de feu.fue.contro.in.do.& ag.alleg.tex. in.l.si ita fuerit, versi. idẽ quæri potest. ff.de ma.testa.& se, quitur Alex.in.l.iii.§.si proc.in.ii.col.versi.& hæc faciunt ff.ꝙ quisqꝫ iuris ad idem est tex.quem ibi ad hoc ponderat Domini.& Præpositus in.c.in criminalibus. v.q. iii.& est

tex.multum notabilis & ibi glo. in versi.per se in.l.ii.C.de his,qui ve.æta.impe.¶Nõ obsta.tex.in.d.c. cum causam quẽ ibi põderat Abb.quia ille tex.nihil facit ex eo quia illa verba ibi dirigebantur vniuersitati Fauẽtinæ, quo casu nõ possunt intelligi de personali cõparatiõe,sed per procuratorẽ,vt in.c.imperatorũ eo.ti.de iu.cal.& dicã.j.in glo.secus vero esset,si illa verba directa fuissent singulari personę,quia tali casu personal'r cogi debet per supra dictã opi. tñ Abb.posset vno casu defendi,videlicet qñ citatio fuisset emanata ab inferiore a papa,puta,a delegato,nulla expressa causa,tũc enim & si personaliter citaret,citatus posset procuratorẽ cõstituere vt dixi supra,& tenet Domini.
33 hic in.vi.q.secus tñ si a papa, † quia tũc citatus etiã sine expresione causę debet cogi personaliter,neq; procuratorẽ poterit cõstituere.Ratio differẽtię potest esse quia in papa semper præsumitur causa in his,quę sunt de iure positiuo, vt dicit Abb.& oẽs moder.in.c.quæ in ecclesiarũ de cõsti. & ita potest intelligi quod dicit Domi.in.c.cupiẽtes.§.hac generali in vlti.notabili per illũ tex.supra de electio. tamẽ quanuis ista sint in se vera,non possunt adaptari aliquo pacto ad defendẽdum Abb.qui clare loquitur de papa,vt supra dictum est,& ideo concludendum est contra ipsum,
34 & sequaces videlicet † qui nulla sit differẽtia,an aliquis citatus sit vt per se cõpareat,an personaliter cõpareat,ꝓ qua opi.bene facit tex.in.l.iubemus,la secunda,& quod ibi late dixi.C.de erog.mili.an.li.x.ad idẽ tex. in.c.i.§.post hoc ibi per se vel procuratores.j.de appel.co.li.¶Tamẽ aduerte,quia nũc mihi vlterius cogitanti videtur,ꝙ opi.Abb.sit verior quia differẽtia videtur inter ista verba,vt per se cõpareat,& vt se suo cõspectui representet quia prima denotant perfectã præsentiam,quæ perfectior esse non potest, ꝙ cũ persona eadẽ personaliter cõparet,& hoc indicat illa
35 dictio,† per vt,l.vrbana,§.pernoctare,ff.de verbo.sig. sed posteriora verba non videntur tam exactam cõparitionẽ & diligentiã exigere,& ideo per procuratorẽ possunt adimpleri nisi lex vlterius ꝓcedat addẽdo aliqua verba quæ cõparitionẽ denotent personalẽ & ita procedit tex.in.d.c. nihil pro qua opinione videtur esse casus in ca.exposuit de dilatio.& in.c.penul.quẽ ibi ad hoc not. Abb.& And. Sicul. de postul.prælato.ad idem facit tex.in.l.ii.ff.de peti.

hæt. Nisi dicas quod in illis iuribus fuit expressum ꝙ per se, vel procuratorem se repræsentaret, quasi tex. illi innuāt, ꝙ si expressum non fuisset, illa verba per se deberent intelligi, & interpretari vt superius est dictum.

¶ Stat igitur ex supradictis conclusio firma ꝙ iudex delegatus in causa ciuili non potest aliquem personaliter citare. Quominus liceat citato procuratorem constituere, nisi hoc habeat in mandatis quam conclusionem vltra superius dicta probat etiā per istum tex. Cardi. in cle. fi. col. iii. in. iii. q. vt lit. pend.

¶ Ampliatur ista conclusio & limitatur vltra docto. aliqui
36 bus modis † primo ꝙ procedat esse si locus, vbi quis citatur non tutus procuratori, sed domino, quia adhuc dominus non potest cogi personaliter comparere, & econtra tex. est ad hoc notabilis secundum ꝙ ponderat ibi Abb. & Imol. in. c. ex parte el primo, de appella. quos sequitur Fely. in. c. accedens el secūdo. in. iii. col. versi. Sed reuera. vt lite. non contesta. mouetur Fely. per dispositionē istius tex. q̄a ex quo regulariter quis cogi nō potest, vt personaliter cōpareat si locus nō est tutus procuratori, nō debet principalis persona priuari beneficio sibi concesso per istū tex. arg. regulæ indulti. ſ. de reg. iur. & licet Fely. nō dicat fuit ista ratio Cardi. sancti Ambro. in. d. c. ex parte. suadet hoc
37 † quia ꝑcurator & dn̄s reputatur vna & eadē persona glo. notabilis in. l. si procur. la secunda. in glo. fi. ff. de doli. mali. excep. tenet Iason. in. l. prima. §. si procurator in. ii. col. ff. si quis ius dic. non obtem. sed quando locus non est tutus procuratori, procurator cōparere nō potest, eodē modo neq; ipse principalis. ¶ Sed tamen istud dictū mihi nō satisfacit, quia contra eos videtur esse tex. hic quē nō considerarunt prædicti docto. Nam tex. hic in fi. modificat regulam præcedentem videlicet, ꝙ licet quis non cogatur personaliter comparere in iuditio fallit, nisi ex aliqua legitima causa hoc fieri debeat vt hic exemplificat Domini. in quinta. q. & est tex. clarior in. l. fi. C. de procuratorib. tenet Fely. in. c. ii. in penul. colū. de testi. sed in casu isto certe legitima causa videtur, vt quis personaliter possit cogi, quando procurator eius admitti non potest igitur, &c. ¶ Non obstat tex. in dicto capi. ex parte, quia ille tex. non probat ꝙ dominus tali casu possit cogi, vel nō in casu pro

posito, immo illa verba tu, vel tui &c. intelliguntur de bene esse, i. quatenus dominus principalis voluerit, quia licet locus non sit tutus vel sibi vel procuratori potest appellare, cum erat ibi paratio timoris propter quē non erat libera facultas domino cōparendi, cuius causa procurator nō tute poterat comparere, secus autem si culpa procuratoris locus fieret nō tutus, tūc enim bene procederet dictū doc. de quo in. d. c. ex parte nihil dicitur & pro ista opi. faciūt ea quæ dicit Bal. in tit. de pace constan. in versi. sententiæ facit etiā, quod dicit idē Bal. in. l. i. col. fi. C. de senté. & in. om. iudi. ꝙ quādo procurator potest repelli a iudicio dominus comparere tenetur, si est legalior quia est iusta causa & ista opi. videtur tenere idem Fely. in. c. cum olim in prin. de testi. dū ponderat illum tex. ad hoc ꝙ licet locus non sit tutus dño, tamen cōpellitur cōstituere procuratorē cū tñ contrariū dixerit ipse in. d. c. accedens & ratio est in prōptu, quia eadē ratiōe, qua quis nō cogitur cōparere personaliter, nō
38 debet posse cogi procuratorē cōstituere, cū † hæc facultas cōparendi vel per se vel per procuratorē sit posita in libertate dñi, vt est tex. in. l. i. ff. de procur. & in. d. l. fi. C. de ꝓcu. faciūt ea quę adducit in simili Decius in. c. intelleximus in v. col. in fi. de iudi. & tenet hic glo. in versi. iudicē ergo sicut quādo locus nō est tutus procuratori dñs nō tenet̄ cōparere, vt supra dictū est, eodē modo, qñ locus nō est tutus dño nō debet cogi procuratorē constituere. Cuius cōtrariū dicit Fely. per illū tex. in. d. c. cū olim, vt igitur tex. in. d. c. cū olim & ea quæ ibi dicit Fely. saluētur est necessariū dicere ꝙ illa est legitima causa cōpellēdi dominū, vt procuratorē cōstituat, qñ ipse cōparere nō potest, & ecōuerso, qñ ꝓcurator non admittitur, dominus cōpellatur & sic limitabitur regula istius tex. in prin. & ampliabitur finis istius decretalis quæ omnia tenete menti.

¶ Secūdo ampliatur prædicta cōclusio vt procedat etiam in auditoribus. Rotæ qui licet habeāt ordinariam iurisdictionē in cognoscēdo, vt dicit glo. i. cōmuniter approbata in cle. Auditor de rescriptis, tamē in causa ciuili ꝑsonaliter citare nō potest nisi hoc habeāt in mādatis. ita decidit Rota in deci. ccclxxxix. incip. not. ꝙ regulariter in ti. de citationibus in antiqs. Rationē istius ampliatiōis subiiciā statim quādo tractabo quid in causa criminali in. ii. notabili.

¶Tertio ampliatur ista regula habere locum in ordinario, vt tenet hic glo. in ver. iudicem post Archi. & sequitur Maria. soci. in tract. citationis in secundo articulo. q. decimaquinta in prin. de quo tamen latius dicã in glo.
¶Quarto ampliatur procedere non solum respectu rei sed etiam Actoris, vt tenet hic Archi. Io. And. & Domi. & dixi superius in versi. alterutram.
¶Limitatur ista regula pluribus modis vltra Docto. hic primo ꝙ non procedat in arbitro, qui potest etiam in causa ciuili partes personaliter citare per tex. in. l. non distinguemus. §. si Domini, qui est. §. fi. ff. de arbit. & ita limitat Fely. in. c. penul. de offi. deleg.
¶Sed aduerte quia ista limitatio non videtur vera nam tex. in. d. §. domini intelligitur, quando interuenerit legitima causa citandi ipsum dominum forte quia & melius informatus, & ita ibi illum tex. intelligit glo. secundum primam lecturam, quam approbat Bal. pro qua glo. alleg. tex. in. l. fi. C. de procu. quæ hoc probat in iudice, & secundum hoc nulla esset differentia inter iudicem delegatum & arbitrum, quia iudex delegatus ex causa, & in ciuilibus potest citare personaliter, vt supradictum est per
39 tex. hic & . d. l. fi. & hoc satis suadetur, † quia iura loquentia, de iudicibus delegatis habent locum in arbitris. c.
40 vno delegatorum vbi Abb. de offi. deleg. † quia arbitria redacta sunt ad instar iudiciorum. l. i. ff. de arbit. nisi in casibus a iure expressis sic ergo concludas ꝙ illa differẽtia, quam facit Fely. non est vera tenendo primum intellectum glo. in. §. si domini neq; potest sustineri ex secundo intellectu glo. secundum quem ille tex. in. d. §. si domini nihil probat & hanc puto esse veram veritatem.
¶Secundo fallit nisi a principio compareat in iudicio & offeratur libellus concludens in causa ciuili, quia tali casu cogitur postea personaliter respondere, ita dicunt domini de Rota in decisio. cclxxii. in titulo de libel. oblatione incip. licet contra & per hoc benefacit, quod dicit Abb. in. c. in pertractandis in fi. de iura. calum. vbi vult ꝙ licet Dominus non possit cogi personaliter comparere, secus tamen est ad respondendum positionibus & hoc est, quod vult dicere Fely. in capitulo Pastoralis columna prima de iudic.

ℭ Sed aduerte ꝙ ista limitatio confunditur cum regula istius tex.in.ii.casu, dũ hic disponitur, ꝙ ex legitima causa potest dominus compelli, quæ potest esse multiplex, vt quia dominus sit magis informatus, vt dicit Rota in dicta decis.vel quia sit iustior vt dicit Abb. & sic in effectu non videtur limitari iste tex.

ℭ Tertio igitur limita, ꝙ prædicta regula non procedit quando iudex habet in mandat. specialiter, quia tunc potest bene citare vt dicit Car.in clem.fi.col.iii.vt lit.pend. & dixi superius, & tali casu etiam actor comparere tenetur propter æquitatem regulæ non debet.J. de re. iur. & rubricæ ꝙ quisq̧ iuris, vt .s̃. dictum fuit.

ℭ Quarto fallit, nisi citatio facta esset ad respondẽdũ po-
41 sitionibus, † quia tali casu potest quis personaliter citari vt tenet Domi. hic & idem est pro ueritate dicenda vt cõcludit Specul. in titulo de citatione .§. contra citationẽ item non valet citatio, quod est verum, ẽt si procurator haberet mandatũ speciale arg. glo. fi.hic & tradunt Doct.in.c.pastoralis per illum tex. de iudic. Nisi procurator haberet in mandatis modum specificum responden di ad positionem in cã ciuili, vt tradit Bar. in.l.qui bona §.si aliena ff.de dam. infec. de quo dic vt in.d.c.pastoralis & dicam alquid inferius.

ℭ Quinto fallit nisi iudex mandauerit citari vt comparerat sub certa pęna Fiscali Cameræ applicanda nam isto
42 casu si † citatus spreuerit præceptum, poterit iudex capi facere personaliter etiam in domo, neq̧ obstabit dispositio tex.in.l.pleriq̧.ff.de in ius voc. & tex. hic ita dicit Bar. qui hanc cautelam tradit in.l.cum eo.ff. ad le. Iuliam pec.& hanc cautelam Bart. sequuntur plures, quos refert Ias.in.l. pleriq̧ in.iii. col.ff. de in ius voc. & vltra ipsum hanc eandẽ sequitur Barth. Veronen. in tract. suo caute.lj.& Ias. in lege finali columna fi.C.de procu. & in dicta lege pleriq̧ dicit cautela Barto. sibi non placet ꝙ contra eam tenet Imol. & Abbas in capitulo ad petitionem de accusa.per istam rationem quia ex quo quis non cogitur in ciuilibus comparere, sed potest procuratorem mittere, vt hic non debet posse extrahi domo, & sic pſonaliter cõpelli cõtra istũ tex. & ita ibi residet Ias.

ℭ Or aduerte, ꝙ multum decipitur Iason in primis

Abb. in dicto.c. ad petitionem nihil dicunt contra Bar. necq; Imol.ibi scripsit,& ratio sua haberet locū quando aliquis citaretur simpliciter,quo casu procedit,quod hic dicitur & in.d.l.fi. sed vbi iudex citaret aliquē p̄sonaliter puta ad se informandum de intentione sua, isto casu nō potest per procuratorem comparere per ea quę.s̄.dicta sunt,per.c.pastora. quia tūc tenetur personaliter compa rere,dico q̄ iudex iniuste citauerit, & ficte dummodo no torium non sit,nam si non comparet, & in contumatia & per consequens in maleficio leg. omne delictum & vbi Bar.ff. de re milit. not. las. in lege sancimus per illum tex.in .v. notabili.C.de iudic. & propter talem contumatiam potest militari fisco .l.i.& ibi nota .ff. siquis ius dic. non obtemp. & ideo propter penam seu mulctam, quæ est criminalis,vt est glo.in.l.iii.§.i.ff. de sepul. viola to potest citari realiter & sic extrahi de domo, & tunc ex alio debito ciuili & ibi recommendari vt dicit Bar. in .l. ii.§.fi.ff.de custo.reo.& hoc puto verius.

43 ¶Secundo principaliter nota ex isto tex. † q̄ in causa criminali iudex delegatus potest personaliter citare ita not.Domi. hic & idem Dominicus ad hoc ponderat tex. per locum a speciali in capitulo sequenti in vltimo notabili & ista regula eodem modo procedit respectu actoris vt ipse etiam personaliter comparere teneatur

44 ratio est † quia actor in criminalibus debet se inscribere ad pœnam talionis.c. super his, de accusa. & hoc pro expedito deciditur in decis. Rotæ de dolo,& contumatia decis. secunda in antiquioribus Bernar. de Bisig. vt dixi supra in quarto notabili secunda ratio potest assignari ne iurisdictio iudicis reddatur frustatoria quia si principalis non comparet sententia in personam procuratoris ferri non potest, necq; in personam principalis, quia absens vt ista probantur in lege.i.C. de iniur. & in lege .i.C. de sen. & interlo .om. iudi.

¶Limitatur tamen ista conclusio,siue notabile non procedere in Auditoribus Rotæ in Curia Roma. quia ēt in

45 † cā criminali p̄sonaliter nō possunt aliquē citare nisi habeant specialem commissionem necq; etiam alius iudex delegatus in curia residens ita istum textum limitant Domini de Rota in decisione .ccclxxx.x. incip. nota q̄

regulariter in antiquis ratio redditur secundum ipsos, quia ex quo Papa ibi præsens est & potest ad eum de facili haberi recursus, non permittitur talis citatio iudicibus ibi residentibus mouetur ad hoc dicendum per dictum Archi. in simili in c. statuimus in vers. mandatum. §. de offi. deleg. eo. li. vbi dicit Archi. ꝙ dispositio illius tex. non habet locum in delegato ordinarij, cum ad eum de facili potest habere recursus. c. volentes & quod ibi congerit Barba. in .iiii. col. nu. 11. de offi. lega.

¶ Tamen istud dictum Domi. de Rota mihi non satisfacit, quia in primis non probatur aliquo iure. l. illam. C.

46 de colla. † & iura non sunt limitanda per subauditiones glo. in c. cupientes. §. ꝙ si per viginti supra de elect. Alex. in auct. ex causa. C. de libe. præte. ¶ Nec obstat ꝙ haberi possit recursus ad Papam quia dico attenta multitudine negociorum quibus Papa assidue implicatur & opprimitur iuxta ea quæ habentur in c. ex parte el primo de rescrip. & in c. ad hæc & in c. si quando eo. ti. & in l. i. C. de pet. bo. sub li. x. satis potest dici, ꝙ non potest haberi de facili recursus & propter istam occupationem & difficilem additur dicimus ꝙ ea quæ a Principe impetrãtur cẽsentur impossibilia. l. apud Iulia. de leg. i. quod quidem vsu quotidiano experimur & propterea papa suos officiales, & iudices facit ista vero rõ non militat in ordinario, quia non ita implicatur varijs negocijs nec ita difficile conuenitur, sed longe faciles ad eum aditus patent probatur hoc per tex. in cle. si. de offi. ordi. iuncto. c. si motu proprio. i. de preben. eo. li. & c. si. §. de offi. lega. vbi impetrans beneficium a Papa etiam si vacauerit in curia debet facere mentionem de alio obtento, & de qualitate impetrãtis alias est gratia subreptitia. d. c. si motu proprio, secus in ordinario. d. cle. si. ratio ibi assignatur quia ordinarius magis de facili potest scire beneficia suæ dioecesis q̃ Papa, propter varia negotia totius orbis patet igitur ꝙ illa ratio Rotæ non militat isto casu cum tex. hic generaliter loquatur, neq; distinguat, ergo neq; nos distinguere debemus. l. de precio de publicia. & ratio Archi. in d. c. statuimus & glo. ibi potius facit in contrarium & pro ista parte. ¶ Ex alio tamen videtur, ꝙ dictũ

47 Rotæ posset procedere ex eo, † quia in curia Romana

ſpecialiter cauſę criminales per auditorem Cameræ & per Gubernatorem vrbis deciduntur Auditores vero Rotæ ſolum de beneficialibus cauſis, & ciuilibus ſe impe diũt cum igitur diſtinctæ ſint iuriſdictiones, & Auditori Cameræ in illis caſibus ſpecialiter iuriſdictio demandata ſit quoniam per ſpeciem derogatur vt.c.i. extra de reſcrip. regula quoniam .ĵ. de re.iur. ¶ Sed quicquid a deciſſione illa Rotæ in curia non recederetur quia ſunt adeo in maxima auctoritate ille deciſiones, vt quandoq; dicãt cõtra iura.vt dicit Maria. Soci.in.c.i.col. ante pen. de lit. conteſt.& dicit Io. de Imol.quem refert Barba. in d.c.i.in.xi.col.quod maior eſt auctoritas earum q̃ communis opi.& corneus in cõſ.cccxxxii.inci. licet col.ii.in
48 primo volu.dicit † ꝙ auct. Bar.in terris Imperij non eſt anteponenda auctoritati Dominorum de Rota & propterea dicit Fely. in.c.cum Bertoldus col.fi. de re iudi. ꝙ in vna cauſa alleg. contra quandam deciſi. Rotæ dictum Imol.Anto. de buti.& Abb. & ꝙ non fuit exauditus, licet pro tunc aliter Rota non concluſerit tamen prędictæ rationes videntur multum vrgere & credendum
49 eſt, † ꝙ Rota aliquãdo rotat, vt colligitur ex dictis Alex. in.l.ſi cum dotem.§.eo autem tempore in.ii.col.ff. ſolu. ma.& ex his quæ dicit Marian. ſoci. audiuiſſe a Bellam. in.c.i.col.ante pen.de lit. conteſt.& hoc expreſſius dicit Gloſator regularum Cancellariæ in proęmio regularũ & hoc ratione fundatur, quoniam eorum opi. eſt probabilis, ſed non neceſſaria, vt dicit Domi.in.c.duobus in.v. col.verſi.item ſi primus de reſcrip. & in.c. neq; .xi. diſt. quem ſequitur Fely.& communiter Moder.in.c.ii. col.
50 penulti. de reſcrip. † & eorum dicta non poſſunt facere legem, & ideo reprobari poſſunt, vt dicta cuiuſcunque Docto.vt dicit Domi.in.d.c. duobus & Iaſ. Decius, & Modernio.in.l.i.ff.ſi cer.pet.eſt bene verum ꝙ in cu.Ro.
51 † deciſion. Rotæ, pro quibus ſæpius iudicatum eſt habent vim iuris, & ſtili.c.q̃ graui de crimi. fal. qui quidẽ ſtilus obſeruari debet vt lex.d.c.q̃ graui & hoc dicit Dec. cl.dccx. in antiquis incip. nota ꝙ ſtilus & tradunt late Moder. per illum tex.in.c.ii.de reſcrip. no. in .c. ex literis de conſue. facit.c.cum dilectus de fi. inſtru. & hoc ꝑ plura firmat Ioã. Franciſcus de paui. in præludijs extra

¶Glosa ambiguum non diuiditur propter sui breui/
53 tatē, ex ista glo. collige vnum, ꝙ illud dicitur † ambigu/
um, vbi iura sunt varia, & opiniones diuersæ. c. inter alia
de sen. ex. cum similibus, vt hic per Domi. & latius reassu
munt Moder. in rubrica. ff. de reb. dub. & in .l. veteribus
54 ff. de pact. & in. c. fi. de consti. & hinc dicimus, † ꝙ quan
do lex habet plures intellectus dicitur ambigua, & non
potest allegari ad decisionem, causarum doctrina Bar.
in. l. in ambiguo. ff. de reb. dub. quod tamen declara no/
tabiliter, & limita prout dico in. c. i. in glo. fi. ỹ. de consti.
co. li. & in. c. de multa de præben. in rep. mea quam au/
diuistis anno præterito.

55 ¶Et ideo stante conflictu opinionū † iudex potest etiam
iudicare contra cōmunem, nec tenet in sindicatu & in ta
56 li casu bonum est habere † iudicem fauorabilem, vt tra/
dit notabiliter Decius post Bal. & Abb. in .c. i. in fi. de
constitu. & hoc dicit glo. in regula in iudicijs. §. de re. iur.
quia tunc iudex potest fauere cui vult glo. in .c. venera/
bilem in ver. fauere de electio. Ias. in. l. cum perlatis ad fi.
57 ff. de re iudi. nam † tales casus dicuntur esse pro amico
vt dicit Ias. in .l. i. col. i. nu. 35. ff. solu. matrim. & in .l. in
suis in. ii. col. ff. de lib. & post. & in .l. qui aliena nu. 35. ff.
de acqui. hære.

¶Tamen aduerte ꝙ licet bonum sit habere iudicem fa
uorabilem, vt dicit Ias. per hoc tñ non videtur, ꝙ senten
tia diffinitiua eius libero arbitrio submittat, sed ꝙ in tali
casu ābiguo cōsuli debeat Princeps arg. l. diui. ff. de pœn.
58 † quoniā si vnus iudex tulit sententiam in casu dubio
contra me, poterit iudex appellationis in ambiguis per
me dicere, vt dicit Bar. in. l. iiii. §. hic autem iudicium in
fi. ff. de damno in fecto. & sic non esset casus decisus cū
super eo non possint esse certi iudices, neq; Aduocati an
fouerent bonam vel malam causam, quod damnant Mo
der. Bononien. repe. in rubrica. C. de prob. col. lxxiii. &
Moder. Hispani in. c. cum causa col. ii. de emp. & ven.
idē Ias. in. l. ita stipulatus la magna ī .l. nota. ff. de verbo.
obli. Nam licet lex in casu dubio stet arbitrio iudicantis
l. i. in fi ff. de iu. deli. capitulo de causis de officio delega
ti. cum simili. tamen debet ille regulare arbitrium suum
prout quilibet bonus vir sm negotij qualitatem tēporis

59 & personarum neq; amore, vel odio flecti, quoniã † bonus iudex nihil ex arbitrio facit vt dicit tex. in .c. iudicet iii.q.vii. Nam vt dicit Bal.in.l.si fugitiui, quē ibi refert Barto. Veronen.in.vi.col.C.de ser.fugi. debet iudex arbitrari secundum mētem legis, & arbitrij sui intellectus & rationis alias potest appellari vt dicit Decius in.c. ex literis in tertio notabili de probatio.& Paulus picus in repe.l.in quarta col.lvi.& seq.ff. ad.l.falci. ex his igitur patet, ꝙ quando casus est ambiguus, & sic sunt hinc, & inde variæ opin.ꝙ iudex non potest sequi, quod sibi placet sed quod rationi noscit cōuenire cōtra Ias. & sequaces.

¶Glo.iud. delegatum diuiditur in tres partes, secundũ Io.And. in prima conuerit & soluit in secunda opponit & etiam soluit in.iii.tex. determinat, secunda ibi argumentum contra.iii.ibi in causa vero &c.

¶Ex prima parte istius glo.colligitur conclusio qui dispositio istius tex. qui de delegato loquitur habet locum in ordinario, qui etiam personaliter citare non potest, cũ ista cōclusione transeũt omnes Doct.hic & principale eorum fundamentũ ē per.l.fi.C.de procu. q̃ lex indistincte loquitur, & prohibet, ne quis compellatur in causis ciuilibus comparere personaliter nisi maximi iudices ex ur-
60 gentioribus causis hoc exegerint & sic illa verba † Maximi iudices de ordinario intelliguntur pro quo benefacit textus in.l.i.ff.de officio eius, & .l. maximarum, C.de excu.mu.libro.x. ¶Et vltra Docto. pro ista opi. facit, quia delegatus Principis ęquiparatur ordinario, vt nota.in.l.a iudice.C.de iudic. Sed in delegato hoc inductũ est per tex.hic ergo eodem modo in ordinario habebit
61 locum, † quia æquiparatorum debet esse eadem ratio.l. illud ad.l.aquil. ¶Mihi tñ videtur contrariũ cōcludendũ, vz ꝙ dispositio istius tex.nō habeat locũ ĩ ordinario quod pluribus rōnibus probo primo qa habemus vnã
62 regulã, † ꝙ iura loquētia de delegati nō habent locũ in ordinarijs tex.est in .§.si vero etiam quidam iurent in auct. de exhi. reis, vbi probatur, ꝙ iudex ordinarius potest personaliter, & regulariter citare secus autem in iudice delegato & hoc tenet per illũ tex. Alex. in rubrica de offi.eius in.ii.col.& ibi plures differētias ponit inter iudicem delegatum, & ordinarium, & finaliter concludit

ordinariũ in hoc esse maiorẽ delegato & idẽ tenet Barba. in titu. de off. deleg. & in hoc de citatione idem tenet Bar. in. l. plerisq;. ff. de in ius voc. & in. l. consentaneum. C. quomodo & quando iud. & in auct. ꝙ semel eo. tit. facit etiam quod dicit Imol. in. c. fi. de rescriptis vbi dicit ꝙ dispositio illius tex. nõ habet locũ in ordinario cuius iurisdictio amplior est, & fauorabilis, pro quo facit glo. in. c. i. supra de rescriptis eo. lib. & glo. in. c. i. infra de excep. quæ volunt, ꝙ ille dispositiones non procedant in ordinario, cuius iurisdictio est de iure cõmuni & fauorabilis, iurisdictio vero delegata est ex iure speciali, & odiosa. ¶ Præterea pro ista parte faciunt quæ dicam. j. in. i. limitatione istius conclusionis, vbi pono rationem efficacẽ pro ista parte. ¶ Postremo facit quia est diuersa ratio inter delegatum, & ordinariũ, quia si delegatus non potest citare personaliter ideo est, quia non fuit sibi data iurisdictio nisi in causa ciuili, & extra illam causam non habet iurisdictionem, cum causa criminalis sit diuersa a ciuili vt hic probatur ista ratio non militat in ordinario qui generaliter iurisdictionẽ habet, & ideo bene poterit citare merito igitur tex. hic de delegato dicit, quia in eo dubitabatur ante dispositionem istius tex. de ordinario autem non erat dubitatio vnde tanq̃ casus omissus, & non expressus relinquitur dispositioni iuris cõmunis arg. tex. in. c. inquisitores infra de hære. in. c. q̃ periculosum, infra de sen. ex. & l. cõmodissime de libe. & post.
63 † quia ea quæ sunt speciali nota digna, nisi specifice nominentur, cẽsentur omissa, dictis. c. inquisitores & c. quia periculosum qui tex. de episcopo loquuntur ad idem glo. in c. i. de præben. eo. li. l. apud labeo. §. prætor ait. ff. de iniuriis plura pro hac parte induci possunt quæ breuitatis causa omitto.

¶ Istis tamen non obstantibus cõmunis opi. defendi potest per tex. in. d. l. fi. qui tex. generaliter loquitur, & verba innuunt, vt de ordinario ille tex. loquatur, quoniam alias dispositio istius tex. esset frustratoria, contra ea quæ supra in proœmio præmittuntur.

¶ Tamen ad hoc potest respõderi, quia tex. in. d. l. fi. de delegato loquitur, quo patet. Nã tex. hic in prin. dicit ꝙ non est dubium ꝙ delega. personaliter citare non possit, & tamen illud non reperitur iure cautũ nisi in. d. l. fi. quia alias

tex.non dixisset,ꝙ non erat ambiguũ de iure si esset pri⸗
64 us facta dispositio. Immo esset dubium ex eo † quia iu⸗
dex delegatus fungitur vice principis.l.i.de offi.eius &.c.
sane &.c.super quæstionũ de offi.delega.& sicut princeps
potest citare personaliter in quacũq; causa.c.dilecti de do⸗
lo.& contu.vt tenet hic glo.& omnes eodem modo vide⸗
batur dicendũ in delegato,& tamen hoc non obstan.tex.
hic dicit,ꝙ hic casus non habet dubiũ,quod profecto in⸗
telligi non potest non habere dubium nisi ex eo,quia iam
ante erat dispositũ in.d.l.fi.neq; obstant illa verba tex. ma⸗
ximi iudices &c.quia illa intelliguntur de delegatis prin⸗
cipis qui maiores reputantur ordinariis,vt in cap.sane de
offi.deleg.& in.c.studuisti de offi.lega.& hoc omnes doc.
cõcludũt in rubrica.ff.de offi.eius.¶ Nec obstat ꝙ hic tex.
esset superfluus quia respondetur non esse verum duplici
ratione,prima quia hic expecificantur causæ in quibus de
legatus personaliter citare potest,quæ alias expressæ non
erant,& hoc respectu satis dicitur inducere de nouo,& nõ
esset superflua dispositio qñ illud quod generaliter prius
sancitum fuit specialiter disponatur vt dicitur in.c.aduer⸗
sus de vsu.& hoc dicit Angel. in auct. vt oẽs obe. iudi. in
prin.& est glo.in.c.licet canonico supra de elec.eo.li. & te⸗
net Philippus Francus post Domi.in.c.i.per illũ tex.supra
de summa tri.cũ pluribus cõcordã.quæ posui in.c.de mul
ta de præbẽ.in.i.notabili vbi videtur de hoc casus. Secũdo
quia licet de iure ciuili esset facta decisio illa tamẽ nõ erat
de iure canonico,de quo videbatur dubium saltẽ respectu
clericorũ qui nõ ligantur dispositione.d.l.fi,vt in.c.ecclesia
extra de cõsti.& pro ista solutione videtur esse casus in.l.i.
C.de bo.poss. cõtra tabu.quẽ ibi in prin.notat Ias. contra
multos qui dicunt,hic casus est de indubitabili,ex quo ali⸗
bi reperitur,quia dicit ipse,ꝙ nõ est incõueniens ꝙ aliqua
lex,ponatur in li.Codicis de eo,quod in libris Digestorũ
fuerat cautum,quia licet de illo iure non esset dubium,ille
casus potest esse dubius de iure Codic.in quo non repe⸗
ritur expressus ita hic videtur dicẽdum,ꝙ licet teneamus
ꝙ tex.in dicta.l.fi.C. de procur.de delegato loquatur, ta⸗
men,quia ille casus de iure canonico non erat expressus,
ideo de isto iure non videtur superfluus si ille idem casus
repetatur,vt tenet etiam Bal.post Odofre.in proæmio Di

gestorum in secunda col. ¶ Et ideo aliter dici potest ꝙ li-cet in pluribus casibus ordinarius, & delegatus differant, tamen in casu, de quo hic agitur, non videtur ratio diuer-sitatis cur potius ordinarius possit personaliter citare q̃ de legatus quia ratio. l. fin. pariter in vtroq; procedit, & pro ista parte facit glo. in. c. fi. in verbo per literas extra de re-scriptis quam ibi comuniter docto. sequũtur, reiecta opi. Imo. ibi quæ ab ipsis communiter damnati: vbi dicit il-la glo. ꝙ dispositio illius tex. procedit etiam in ordinario propter paritatem rationis & idem tenent docto. in. c. di-spendia post glo. ibi in verbo, vel quæstionis supra de re-scriptis, neq; etiam obstat, quod dicebat Alexan. in rubri-ca de offi. eius ꝙ delegatus non possit realiter citare, quia respondetur illud procedere in reali citatione, de qua ipse loquitur & Bar. & communiter docto. in. l. secunda. ff. de iur. omnium iudic. secus autem est in verbali citatione de qua nos loquimur, quia in ea non est differentia inter or-dinarium, & delegatum, vt dicit Bart. in. l. plerique nu-mero. 6. ff. de in ius voc. Nec etiam facit ꝙ iurisdictio ordinarii sit fauorabilis, quia est verum in his, quæ sibi
65 competunt de iure communi † sed citatio personalis in causis ciuilibus non conceditur. Immo denegatur per tex. in dicta. l. fin. igitur debet esse eadem ratio in eo ꝙ in delegato, qui quo ad causam sibi delegatam dicitur maior ordinario, secundum co.. munem opinionem, quæ probatur in cap. studuisti de offi. lega. & in cap. pa-storalis. §. penulti. de offic. delega. & pro ista opi. est a-pertus tex. in dicta. l. fi. de procu. quæ alias esset superflua si de ordinario non loqueretur propter quam legem ideo
66 in isto tex. de ordinario non fuit dictum † ne bis idem repetatur contra dictam. l. quibus. ff. de verborum oblig. & ca. in memoriam decimanona distinctione. Iunctis his quæ Decius tradit in ca. fi. in princi. de consti. quod vlte-rius suadetur, quia tex. in d. l. fin. simpliciter loquitur quo casu in dubio de iudice ordinario intelligi debet argumẽ. tex. in cap. penul. de senten. excommu. & quia verba in dubio debent intelligi iure ordinario, id est de iure com-muni non de speciali. l. Seio. §. medico, vbi Bart. ff. de
67 ann. leg. † quia verba in dubio de digniori, & magis

proprio intelligi debent.l.i.§.quia in perpetuũ.ff.si ag.ve
68 ctigal.l.quæritur.ff.de statu.hominũ † sed ordinarius est dignior per regulam,quę traditur in.l.si augusti.de lega.ii. igitur dispositio.d.l.fi.de ordinario loquitur suadetur hoc per dictũ notabile Bal.in.c.fi.de senten.& re.iudic.in prin. vbi vult ꝙ quando aliquis potest procedere vt delegatus, & ordinarius,& proferat sententiã & nescitur ex qua iurisdictione,debet in dubio intelligi,quod protulerit, vt ordinarius quod dictũ sequitur, & cõmendat Barba.in.c.volẽtes in.x.col.de offi.legat.argu.l.Clodius.ff.de acqui.hære. Cõcludo ergo,ꝙ iste tex.habet etiam locum in ordinario dato,ꝙ in eo detur qualis,qualis differentia arg.tex.l.i.§.ꝙ autem.ff.de aleato.& per ista patet responsio ad adducta in contrarium quanuis loquantur in vario casu.

¶Et quod dictum est ordinarium non posse aliquẽ citare personaliter nisi in casibus hic expressis procedit in citatione iudiciali,secus autẽ extra iudicium,vt in casibus hic enumeratis per Io.And.post Hostien.Archi.& alios.

¶Tamen Domi.hic tenet contrarium,quia non videtur differẽtia in iudicialibus & extraiudicialibus quoniã omnes casus hic enumerati per Io. And. & Hostien. continent in se causam iustam citationis personalis, & eodem modo illa citatio ex causa permittitur in iudicio,& sic non est differentia nisi respectu casuum quoniam plures casus reperiuntur in extraiudicialibus, in quibus est necessaria præsentia personalis q̃ in iudicialibus ita dicit Domi.hic cum ergo posteriores transeunt.¶ Adde per ista opi. glo. in verbo in iudicio infra eo. quæ alleg.tex.in.c.ii.supra de in integrũ rest.vbi glo.hoc tenet. præterea quia argumentum de iudicialibus ad extraiudicialia valet secundũ Ias. in auct.sacramẽta puberũ in.xx.col.nume.77.C.si aduer. ven.allegat.l.nec est mirum.ff.de pig.actio.& hic idem tenet Ias.in.l.si homo mortuus i.i.col.ff.de verbo.obli.facit
69 l.insulam.ff.de verbo.obli.† vbi valet argumẽtum de stipulationibus extraiudicialibus ad iudiciales & tenet Areti.in.l.eum qui in prin.col.penul.ff.de aquir.hære.alleg.l. omnem.ff.de iudic.

¶Sed istis non obstantibus contrariũ puto verius primo, per glo.insti.de actio.in verbo in iudicio. iuncto tex.quæ dicit,ꝙ tex.ibi vtitur isto verbo in iudicio,ad differentiam

extra

extraiudicialium, in quibus aliter proceditur, quã glo. ibi communiter docto. approbant, ergo eodem modo est hic dicendum ꝙ istud verbum in iudicio in tex. hic positum ponatur ad differentiã extraiudicialium, in quibus fieri citatio potest personalis,

¶ Non obstat cõsideratio Domi. quia illa procederet quãdo in illis casibus extraiudicialibus requireretur causæ expressio. prout in delegato hic dicit Domi. in. vii. q. & latius Philippus Francus super ista glo. Sed in ordinario iudice nõ est verũ, quia põt in casibus hic expressis per Io. And. & Domini. extra iudiciũ subditos suos personaliter citare,
70 causa non expressa † & subditi in dubio tenẽtur comparere tex. est in. c. quid culpatur. xxiii. q. i. in fi. ad idem tex. in. l. si quis ex aliena. ff. de iudic. quem ad hoc alleg. Decius in. l. certam in. i. col. de iudic. non enim ad citatos pertinet videre, an iuste vel inique eos iubeat cõparere, vt ibi dicitur, alias grauiter peccarent, vt in. c. ii. de maio. & obe. & ratio
71 rationis est † quia subditi episcopo suo promittunt obedientiam. c. nullus de iur. iu. & c. legebatur, & c. omnes de ma. & obe. non sic in iudice delegato & ideo episcopus citare potest personaliter nulla expressa causa, quia præsumitur iuste hoc fecisse delegatus vero quia ista in eo non concurrunt non potest etiam extraiudicium hoc facere, & ita intelligatur glo. in verbo in iudicio infra eo per istã rationẽ, quæ videtur colorata & cõcludens posset tentari ꝙ dispositio istius tex. non procedat in ordinario de quo ta-
72 men superius dictum est. † Non obst. etiam ꝙ valet argumentum de iudicialibus ad extraiudicialia, quia hoc est falsum per tex. quem ibi not. Bar. & omnes in. l. inter stipulantem. §. i. ff. de verbo. oblig. maxime vbi non est eadem ratio per supradicta & tenet Ias. in. l. insulam in tertio notabili. ff. de verbo. obliga. & sic per ista puto ꝙ opi. Ioan. And. & Hostien. sit verior.

¶ In fi. glo. ibi in causis vero ecclesiæ &c. habes quæstio-
73 nem ex ista glo. † ꝙ collegium, siue capitulum ecclesiæ, neque vniuersitas potest personaliter citari per ea quæ habentur per omnes docto. in cap. dilectus el secundo de simo. ¶ Adde ꝙ hanc opinio. expresse tenet Bal. in. l. Nam ita diuus in secunda columna versi. vniuersitas potest de iudiciis, quod procedit nõ solũ in causis ciuilibus, sed etiã

criminalibus, vt tenet hic Domini. & prius Bal. in. l. polla. colum. fin. C. de his, quibus vt indig. declarando vt ibi notabiliter per eum, cum multis similibus vt per Alexan. in Apostil. ad Bart. in. l. aut facta, §. fin. in addit. magna ff. de pœnis & ibi quæritur de pluribus quæstionibus circa hoc idem latius sequitur Maria. Socin. in tracta. citationis in quarto articu. in. iiii. col. & in hoc non insisto.
¶Glo. criminalis diuiditur in tres partes in prima declarat tex. in secunda ibi sed quærebat, &c. quærit de vna quæstione in. iii. ibi, sed contra opponendo ponit plures opi. ¶Ex prima parte habes quæstionem. Quod dispositio istius tex. non habet locum in causa criminali ciuiliter intentata, quia in ea quis per procuratorem comparere potest. d. cap. tuæ. de procura. cum aliis allega. in glo. cum ista conclusione transeunt omnes. ¶Sed aduerte quod tex. in dicto capitulo tuæ. non videtur simpliciter concedere, vt in causa criminali ciuiliter intentata procurator passim admittatur sicut in ciuili, sed ita demum si necessitas id postulauerit & sic ex causa, & hoc idem in causa ciuili habet locum. Nam ex causa citatio personalis fieri potest, vt hic dicit tex. per hoc tamen indistincte facienda non est regula quanuis in causa criminali indistincte & generaliter procedit siue fuerit criminalis criminaliter intentata: ciuiliter & tenet minor ratio sit in ciuili tamen illa minor ratio non inducit diuersam dispositionem argumentum tex. notabilis. l. prima. §. quod autem. ff. de alleator & tradit Decius in. c. non liceat in secūda colūna de præben. & in cap. primo in quarta columna de proba. & in consilio. liiii. in casu Domini in tertia columna, in secunda parte, & consil. lxxvi. in prima colum. ea. parte facit tex. in. l. fi. de fun. instrumen. & isto modo declarari tex. potest in cap. super his de accusa. pro qua opi. vlterius facit † quia causa criminalis licet ciuiliter intentetur, tamen ex quo concernit infamiam personæ, & damnum bonorum ardua reputatur per ea quæ Bar. dicit in. l. prima colum. fi. & in. l. in seruorum. ff. de pœnis & quando causa est ardua, licet ciuilis sit tamen quo ad modū procedendi a pari procedit cū criminali, vt notanter moder. repe. tradūt in rublica de iudic. folio. xiii. in prima colum. & hoc idem prius Alexan. dixit in. l. diuortio in tertia co-

74

lum.& in.l.cum mulier nu me. s. ff. solut.matrimo.facit.l. post litem.ff.de excu.tuto.cum aggregatis per Hyppoli. de Marsil.in.l.i.§.seruus municipa.in secunda colum.ff. de quæstionibus, & alibi sæpe ex quibus omnibus concluditur ꝙ ista glo.non bene dicat. ¶ Quod vlterius suadetur,quia attenta opini.glo.sequeretur ꝙ ex quo de iure canonico regulariter pœna sanguinis non habet locum, vt docto.tradunt,in.c.cum non ab homine de iudi.& not. in.c.q̃uis de pœnis li.vi.nulla esset causa, in qua personaliter cõpelleretur cõparere,cũ oẽs essent causę criminales ciuiliter intẽtatæ quod tamẽ est falsum,vt hic est tex.generaliter de causa criminali loquens,super quo cogitabis.

¶ In eadem glo. ibi sed quærebat,&c.quia prima pars huius glo.non habet dubium, collige ex ista secunda parte vnam conclusionem ꝙ in causa criminali potest interuenire procurator,si non opponatur exceptio poterit tamen

75 quandocunq; opponi, & a iudice procurator repelli † tamen acta prius facta cũ eo valebunt per argumen. tex. in c.exceptionem extra de excep.iuncto.c.pia.infra eo.titu. cum ista glo.transeunt hic communiter docto. ¶ Adde ꝙ istam glo.sequitur Roma.in consil.ccxv.incip.duo sunt, quæ principaliter &c. vbi eam confirmat septẽ fundamentis,quæ ibi videas.& sequitur Oldra.in consil.cxxx.incip. omnia prolixitate in tertia colum.& hoc tenet Bellamera decis.dccxvii.incip.si clericus & finaliter ista cõclusio glo.

76 reducitur ad illã regulã vulgatã videlicet † ꝙ multa prohibẽtur fieri,quæ post facta tenent. Nã licet procurator in causa criminali interuenire nõ possit.l.pen.§.ad crimẽ.ff. ad public.iudic.Tamẽ si interueniat,& nõ opponatur,valet quod factũ est.l.q̃uis.C.de adulte.& ad istã regulam inducit istam glo.Ias.in.l.patre furioso in.iii.colum.ff.de his qui sunt sui,vel alien.iur.cum pluribus similibus,quæ ibi congerit & vltra ipsum pro ista parte facit in simili notabile dictũ Mathes.notabili.xxxviii.incipien. nota ꝙ in causis vbi dicit,ꝙ licet in causis etiam summariis sit necessaria publicatio attestationũ hoc intelligitur si pars petat per allegata ibi per eũ,maxime per glo.iudiciis in.c.fi.ĩ.de hær.& ad istã regulã vide quę dico.ĩ.in.c.fi.§.in.eo.ti.& hanc glo. sequitur etiã Archi.in.c.reos in fi.v.q.iii.& Domi.in.c.qui generaliter in prin.supra de ꝓcu.eo.li.& Abb.Panor.in.c.

veniens in prima colum. de cognat. ſpirit. & idem Abb. in cap. nulli in fi. col. numero. 4. de accuſa. quem ibi Fely. ſequitur in penulti. colum. & allegat Bar. in. l. filiusfa. §. veterani. ff. de procura. facit pro iſta parte dictum An
77 tonii de But. in cap. i. de accuſa. vbi tenet ꝙ ſi † accuſator illegitimus non repellitur neque per iudicem, neque per accuſatum proceſſus erit validus & ibi ego poſt Abb. late dixi, & hoc ibi ſequitur Hieronymus Zanetinus Bononien. in vltimo notabili addit ea, quæ nota. in cap. pia infra de excep. & quæ not. Bart. in. l. hos accuſare. ff. de accuſa. & ꝙ dicit Petrus de Ancha. in cap. teſtimonium
78 de teſti. qui vult † ꝙ teſtimonium criminoſi ſi pars nõ oppoſuit, valet licet iudex eum poſſet repellere facit, quod dicit idem Anto. in. c. cum dilectus de conſuet. ¶ Et pro iſta opi. ego addo duo ſingularia dicta. primum eſt, quia clarum eſt, ꝙ allegañ. turpitudinem ſuam, non auditur, l. alias cum ſimilibus. ff. de iu. iuran. tamen illa regula non procedit, quãdo nõ fuit oppoſitũ ita ſingulariter dicit Bal. in. l. fi. ĩ fi. C. de nõ nu. pecu. qđ approbat Alex. in. l. Seius, & Augerius colum. fi. ff. ad. l. falci. & pro ſingulari refert Iaſ. in. l. admonendi colum. x. ff. de iu. iur. ¶ Secundum
79 quia nos habemus † ꝙ ſolennitas extrinſeca non præſumitur. l. quæcunq;. §. fi. ff. de publi. tamen ſi non fuit oppoſitum bene præſumitur, vt cõcludit Math. notabili. xii. no. ꝙ illa vulgaris & per iſtã regulam duas notabiles deciſiones ponit Corneus in conſil. liiii. videtur prima facie in prima colum. ii. lib. vbi ponit de ſententia lata de nocte, aliam deciſionem ponit in conſil. xlvi. in cauſa vertente colum. fi. vbi ponit de citatione cum concor. vt ſcribam. ĩ. in. c. fi. iſto titu. & hanc opini. tenet & dicit communẽ Bal. in. l. ita demum in. ii. colum. verſi. ſed quid dicemus. C. de procura. & cum ea videtur tranſire Areti. & Iaſon. in. l. licet colum. fi. verſi. in. iii. aut. eo. titu. vltra alios plures, quos hic Philippus refert, & finaliter pro iſta parte faciunt ea quæ congerit Iaſon. in. l. admonendi in quarta colum. in lectura. ff. de iu. iuran. vbi plures deciſiones ponit, quando actus qui non poteſt fieri, ſi fiat, & non apponatur valeat, de quo late ibi per eũ & reaſſumit Decius in. l. in ambiguo. §. non eſt nouum. ff. de regu. iur. & Socin. in. l. centurio in vigeſimaſecunda colum. ff. de vul. & pu. & Iaſo.

in.l.si tibi.§.rogasti.ff.si cer.pet. & Barba. in.c.consului in .xvi.col.in glo. tenebras de offi. deleg. Abb. in .c. ab excommunicato de rescrip. Alex.in.l.si vnus .§. pactus in.ii.col.ff.de pact. ℂ Sed tamen aduertendum est,quia ista conclusio glo. est multum dubia, & intricata,cum in ea reperiatur varietas opinionũ, vt dicit Ioan. de Ana. in.c.veniens in fine extra de accusa.vbi videtur ibi transire cum Abb.qui in penu.col.sibi contrarius tenet ꝙ ista glo.non est vera,sed ꝙ iudicium siue processus factus cũ tali procuratore sit nullus ipso iure mouetur per doctrinam Bar. in .l.penul.§. ad crimen in fi.ff.de publi. iudi. per illum tex. vbi tex.dicit ꝙ in causa criminali frustra
80 interuenit procurator pondera † verbum frustra quod inducit annullationem ipso iure de proprietate sui non obstat tex.quem quidam pro contraria parte inducebãt videlicet in.c.frustra,de vsuris quia ibi ponitur illud verbum largo modo,& impropriè vt dicit Abb.in.d.c. veniens & per hoc potest resolui illud, quod dicit hic Philippus Francus post Domini.hãc etiam opi. tenet Fely. sibi contrarius.c.sciscitatus in.iii. col. vers. probant ista generaliter extra de rescrip. vbi dicit ꝙ ista glo.est falsa & ꝙ eam reprehendit Saly.in.l.quæ uis.C. de adulte. & Alex. hanc opi.dicit veriorem in.l. ita demum in.i.col. C.de procu.& cum hac opi. videtur transire Areti. dum ponderat dictionem frustra in .l. cum ea.C. de transa. & alij plures quorum me turba fatigat.

ℂQuid tenendum mihi videtur ꝙ opi.contra istam glo. sit verior,& magis communis primo per fundamentũ Bar.& Abb.scđo p duo,vel tria media vltra supradictos Docto.in primis igitur illud fundamentum Bar. in dicta .l. penul.§. ad cameræ videtur multum efficax quia ex quo tex.ibi dicit,ꝙ in criminali frustra interuenit procurator illa verba de proprietate sermonis sunt prohibitiua tex.est de hoc quem ibi notat Ias. in.ii. notabili in .l. verbis ciuilibus .ff. de vulgari & pupil. cum concor. vt
81 per Fely.in.c.Rodulphus in .xxi.col.de rescrip. † & verba prohibitiua legis inducunt formam.l. non dubium & ibi not. Bal. in.iiii. notabili & Ias. in.vij.C. de legi.neq; obstat, ꝙ ista dictio frustra potest aliquando impropriè capi quia respondetur esse verum tamen in proposito

nostro secus est duplici ratione primo attenta materia
82 causæ criminalis † in qua ideo personalis pręsentia re-
quiritur quia per præsentiam multa iudex deprehendit
ex titubatione loquelæ & signis faciei vt tradit Fely. in
capitulo Pastoralis in secunda columna de iudi. Bar. in
lege qui bona.§.si alieno columna finali.ff.de dam.infec.
ex quibus iudicium insurgere potest sufficiens ad tortu-
ram, vt in lege de minore .§. tormenta.ff. de quæstio.ex
quibus iudex. plene & melius instruitur ob quam causã
potest iudex mandare ex officio citari reum per procu-
ratorem comparentem vt personaliter respondeat in-
terrogationibus iudicijs nec per hoc dicitur partem gra
uare vt dicit Egidius Bella. deci.ccxxviii. item ꝙ iudex
quæ omnia in procuratore cessant ergo etiam cessat in-
tentio legis. Nam causa eius finalis fuit vt personaliter
quis compareret, factum igitur in contrarium non valet
secundo ex natura dictionis frustra quæ licet interdum
83 largo modo non possit capi † tamen vbi simpliciter pro
fertur, debemus semper in dubio proprie intelligere,
neq; debemus a natura propria dictionis discedere etiã
in pęnalibus casus est in.c.primo & ibi nota. Io. And. &
Domi. in penul. col. de accusa.i. eo.li. facit bene tex. in
c.penul. de sen.ex.in antiquis facit.l.non aliter.ff.de leg.
iii. & vltra ista ,quæ dicta sunt pro ista opi. videtur esse
casus in terminis recte põderando in.c.veniẽs extra de
accusa. vbi dicit tex. ꝙ in causa criminali non possumus
84 procuratores mittere pondero illam negatiuam † non
præpositam dictioni potest, de cuius natura est in totum
auferre potentiam, & actum in contrarium factum ipso
iure annullare casus est de hoc in.l.i.in prin.ff.de verbo.
obli.quem ad hoc ibi nota. Ias.& nouissimi reper. in pri
mo notabili & ante ipsos tenet Bal.in.l.fi. col. fi.C. de fi-
deicom. & nota. Ias.in.l.pacta quæ contra .C.de pact.
Alex in.l. si quis mihi bona.§. iussu num.10.ff. de acqui.
hære. Bar.in.l.si ita de auro & arg.lega.& tex.& ibi Abb.
in.c.i.de cau.pos.& ꝓprie cũ similib⁹ vt Moder. scribũt
in .c. primo post glo. ibi.i. de reg. iur. eodem libro se-
quitur Alexander in consilio .lxxvii. secundo libro. Et
85 pro ista opi. facit vna regula, † quia vbicunq; requiri-
tur præsentia alicuius personæ ad effectum plenioris di-

scussionis & cognitionis causæ, illa non interueniente negotium redditur frustratorium .c. pastoralis & quod ibi nota, extra de iudi. ad idem .l.i. in prin. ff. de verbo. ob. facit illud quod dicit Bal. in .l.i. ix. q. C. de rei ven. de statuto quod in alienationibus mulierum requirit præsentiā duorum consanguineorum de quo in .l. transactionē per omnes Doctores. C. de transac. ad idem facit .l. post mortem .§. fi. ff. de adoptio. sed in causa criminali requiritur præsentia personæ, & plenior habetur cognitio causæ, ex gestu loquela, & alijs vt superius dictum est per dictum Bar. in .d.l. qui bona .§. si alieno col. fi. de dam. infec. ergo istis prætermissis iudex non dicitur sufficienter informatus secundum naturam causæ ergo sententia, & acta erunt nulla .l. prolatam vbi Bar. nota .C. de sen. & interlo. o. iudi. cum alijs cumulatis per Fely. in .c.
86 quoniam contra de proba. & hinc est ꝙ † dictum testis repentinum est nullum, quia non præsumitur sufficienter informatus vt est tex. nota. in .c. qui ambulat. v. q. v. cum pluribus alijs decisionibus quæ in hoc proposito scribit Barba. in .c. si pro debilitate in .v. colū. nu. 43. de offi. de leg. faciunt ea quæ Socin. tradit in con. xxxii. in penul. col. in fi. in primo libro.

¶ Non obstant modo adducta pro contraria parte pro opi. glo. primo tex. in .l. ita demum .C. de procu. & .l. filius fa. §. veterani. ff. de procu. quia dico ꝙ in illis legibus de natura causæ non requirebatur præsentia personalis
87 † quia regulariter in causa ciuili procurator interuenire potest .l. fi. C. de ꝓcu. & hic erat igitur in illis iuribus ꝓhibitio ꝑsonæ ex speciali causa, quo casu si nō fuit oppositū impedimētū personę, ꝓcessus valet, quia natura causæ, de qua ibi nō repugnat, Immo exceptione nō proposita videtur ibi reuerti ad ius cōmune arg. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. cuius regressus fauorē continet vt dicit glosa singularis in capitulo tertio in ver. numerandum de præbend. l. eodem libro quam commendat Alexander in lege si constante in princi. in secunda columna versiculo limitare debet. ff. soluto matrimonio. breuiter ergo concludas ꝙ in illis legibus erat defectus personæ non causæ & ideo si ommittatur exceptio, valet, & tenet processus hic vero natura

causæ criminalis non patiebatur vt procurator compa rere posset, quia prohibitus vnde dato qđ postea reppel latur tamen processus prius factus non debet valere, qa est defectus in fundamento per ea quæ tradit Bal. & Ias. in.l. licet.C. de procura. benefacit tex. & quæ ibi not. in.c.i. supra de rescript. isto libro.

88 ¶ † Neq; obstat illa regula ꝙ plura prohib tur fieri quæ post facta tenent, quia dico ꝙ illa regula non procedit in formalibus & prohibitorijs.c. cum dilecta & quæ ibi late ponit Fely. extra de rescrip.l.iii.§.in bello vbi est casus notabilis.ff. de re.mi.& .l. non dubium cum ibi tra ditis per Ias.C.de legibus sed in casu isto est tradita for ma, vt supra conclusum est igitur actus in contrarium factus non debet valere, & per ista possent plura huc pertinentia realiter resolui & ista opi. videtur mihi legalior, firmior, & verior. Et per ista cum laude Dei sit ex pedita ista decretalis die .xviii. Nouembris.M.D.XXII. Ludouicus Gomesius Hispanus.

1 Vagatio in mulieribus est prohibita, & earum permixtio in congregatione virorum.

2 Fœmina non potest in officium masculi deputari periculosa est enim earum communio etiam inter affines.

3 Fœmina illa optima censebatur cuius nomen atq; corpus domesticis parietibus continebatur.

4 Vxor repudiata olim quia extra domum capite aperto versaretur.

Vagatio voluntaria a veteribus prohibita fuit mulieribus ibidem.

5 Authoritas sedis Apostolicæ, & legati an differant.

6 Factum a legato sedis Apostolicæ censetur factum a sede Apostolica

7 Omnia nostra facimus, quibus authoritatē impartimur.

8 Omnia potest legatus de latere quæ potest ipse papa, nisi specialiter reseruata.

9 Dictio alia regulariter paritatem significat.

10 Mulieres nō possunt trahi ad iudicium inuitæ pſonaliter.

11 Mulier pro debito ciuili capi non potest.

Meretrices capi possunt, & incarcerari.

12 Apponens scalas ad fenestras alicuius mulieris punitur

capite secus tamen si mulier fuerit meretrix.
12 Mulier officium tutelæ gerens ratione debiti tutelæ potest capi, & incarcerari.
14 Nec meretrix munda, nec cornix alba fit vnda.
15 De meretrice maritata ita iudicãdum, ac de honesta muliere vtrum sit.
16 Ex delicto non debet quis lucrari.
Si soluta meretrix propter simplicem fornicationem perdit priuilegium a fortiori illud debet perdere meretrix maritata, quæ committit adulterium, & sexum vituperauit.
17 Priuilegium legis meretur amittere, qui cõmisit in lege
18 Dictio nulla ex sua natura vniuersali nihil excludit.
19 Filij nati ex vxore adultera censentur geniti ab ipso marito, & non ab amasio propter velamen, & fauorem sacramenti matrimonij, quod omnia vetera crimina dicitur delere.
20 Iniuria quæ fit marito ab vxore adulterá, grauior reputatur, q̃ mors.
21 Mulier maritata q̃uis meretrix sit non debet posse carcerari propter honorem mariti.
22 Statutum dicens ꝙ meretrix impune offendi possit non habet locum in maritata meretrice.
23 Ea quæ consistunt in reuerentia honestatis renunciari non possunt.
24 Patronus turpitudinis est, qui cœlat crimen vxoris.
25 Meretrix licet possit carcerari, dum tamen est carcerata prohibetur quis ad eam accedere.
Coitus, & accessus ad meretricem est impunitus.
Cognoscens meretricẽ carceratam, æque punitur, ac si honestam mulierem cognouisset.
26 Banniti licet possint impune offendi per statutum carceratos tamen bannitus occidens punitur morte.
27 Carcerati sunt sub protectione Curiæ.
28 Iniuria non debet fieri loco publico.
29 In alijs personis excepta muliere iudicium redditur in inuitum.
30 Examinatio testium de iure ciuili non committitur nisi habenti iurisdictionem, tamen de iure canonico committi potest Notario, vel priuatæ personæ.

31 Notarij ex natura sui officij sunt iudices ordinarij.
32 Notario examinatio testium committi potest tam de iure ciuili q̄ canonico in ciuilibus, secus vero in criminalibus etiam de consensu partium.
33 Alexander pater veritatis.
34 Partes citari debent vt intersint receptioni testium a Notario faciendæ.
35 Mulieres quando examinādæ sunt an debeat citari pars.
36 Moniales non possunt in actu prohibito renunciare fauori earum.
37 Moniales de iure antiquo poterant comparere in iudicio per se vel per procuratorem.
38 Casus in quo quis per se comparere non potest, & tamen per procuratorem potest.
39 Verbum oportet necessitatem importat.
40 Receptio testium fieri potest in ecclesia.
41 Receptio depositionis monialium potest fieri in quocunq; loco inter septa monasterij.
42 Die feriata testis iurare non debet.
43 Depositio testium sine iuramento esse non potest.
44 Argumentum de tempore ad locum validum est.
45 Doctor egregia persona dicitur.
46 Auditores Rotæ egregiæ personę dicuntur.
47 Nobilibus magis deferuntur honores q̄ Plebeis.
48 Honor præsupponit reuerentiam.
49 Iuris reuerentię præscribi non potest.
50 Præscriptio oritur ex taciturnitate, & patientia illius contra quem præscribitur.
51 Personæ ecclesiasticæ egregiæ dicuntur & milites cœlestis militiæ, quibus eadem priuilegia cōceduntur quę militibus terrenis concedi solent.
52 Verba in dubio an debeant capi in specie.
53 Verba simpliciter prolata quando inducerent pœnam & odium intelligendo ea in specie, debent tali casu intelligi in genere.
54 Qui petit eandē pecuniā sibi restitui apte dicitur petere quia intelligitur de eadem ī genere & nō in specie.
55 Rescripta fiunt ad obseruantiam iuris communis.
56 Mentio vbi fit de literis Apostolicis est intelligendum de generalibus, non de specialibus.

57 Verba quę de sui natura apta sunt adaptari ad genus, & speciem, in dubio interpretari debent in specie.
58 Inferiores a Principe non possunt committere causam contra iuris formam.
59 Inferiores a Papa in diocesib⁹ suis, & regnis tantã habẽt iurisdictionem quantam princeps in vniuerso.
60 Rex Sicilię est illustris respectu Siciliæ, & Comes Prouinciæ respectu Prouinciæ.
61 Inferior a pricipe põt cõmitteř cã; appellatiõe remota.
62 Inferiores de iure ciuili possunt facere statuta contra legem secus de iure canonico.

1 MVlieres. Summatur & diuiditur, † vt hic per glo. & alios. ℂIn tex. ibi mulieres quas vagari non conuenit &c. ℂNota secundum Domini hic ꝙ vagatio est prohibita in mulieribus & similiter permixtio earum in congregatione virorum ita Domi. hic cum quo concordãt moder. repe. videlicet quidam Guliel. Bened. in. c. rainuntius fol. xiiii. in. iiii. col. de testa. vbi plura ad hanc materiam pertinentia congerit. Et propter istam rationem dicit Specul. in ti. qui filij sunt legit. §. i. vers. quid si viro absente ꝙ vir potest cogere vxorem vt se domi contineat pro quo facit rex. in auct. vt lic. mat. & aui. §. quia vero plurimas vt inter cãs repudiãdi vxorem ponitur ista quãdo vxor nolente viro extra domũ mãserit. Turpe. n. reputabatur apud veteres mulieres per publica extra domũ diuagari, vt patet in. l. maritus. C. de procu. Ex cuius mẽte tex. noster sumptus videť vnde nõ ab re Euripides nephas iudicauit virgines in turba cõspici quia vt inquit tex. in. l. optimã. C. de con. & cõmit. stip. naturalis pudor nõ permittit sese oĩb⁹ manifestare. Adeo ꝙ dicat Angel. in. l. si qua illustris. C. ad orfici. ꝙ mulier vagãs per alienas domos pręsumitur meretrix. Nã ob eã vagatiõis causam Leuina quæ casta erat meretrix effecta fuit vt Valerius Flaccus lib. j. epigrãmaton late ostendit. Et tales mulieres vagantes merito a poetis meretrices peregrinę appellantur vt Donatus in Andria Terẽtii duobus locis adnotat cui adstipulatur. Illud Oratij lib. j. carminum Odę tertię

Ilion. Ilion fatalis inceftusq; index & mulier peregri-
na vertit in puluerem ex quibus fatis apparet ꝙ prohibi-
ta olim fuerit mulierum vagatio & ratio eſt quia vagatio
non poterat eſſe fine commixtione virorum quæ vt di-
cit Abb. in.c.monaſteria in .i.notabili per illum tex. de
vit.& ho. cle.periculoſa eſt & ex ea oritur ſiniſtra ſuſpitio
ex qua plura mala oriuntur quæ ponit Lucas de penna
in.l.i.col.i.C.de Muli. in quo mu. li.x. & tex.& Doƈto.in
c. Hoſpitiolum .xxxiii.diſt. & plenius Alberi.in diƈtiona
rio ſuo in verbo Mulier Hominem &c. Et Domi.in.c. in
demnitatibus.§.ſ.diƈta de eleƈtio.qui ponit vnam nota
bilem facetiam ſuper hic tex. & glo. in .c. quorundam
xxxiiii. diſt. & Bal.in.l. neq; natales .C. de probatio.quæ
omnia inconuenientia ex eo etiam procedunt quia non
obſeruatur conſilium Bal. in .c. quoniam frequenti .§.
ſi vero ad fi.vt lit.non conteſt.& quędam alia quę ponun
tur in traƈt. Syluæ nuptialis fol.v. in .iii. col. & propter
ea dicitur hic ꝙ mulier cętibus virorum non ſe immiſce
re debet.Nam propter iſtam rationem dicit Abb. in .c.
2 fin.in.i.col.nu.3. de cleri. ægro.† ꝙ fœmina non poteſt
in officium maſculi deputari, quia periculoſa eſt earum
communio etiam inter affines, vt dicit idem Abb. per
iſtum tex.in.c.veniens el .ii. in prima col. de eo qui cog.
con.vx. ſuæ.& ibi Præpoſitus in ſecundo notabili plura
exempla ponit in quibus prohibetur communio mulie
rum & inter alia allegatio. tex. hic.Nam ex nimia com-
munione affertur opportunitas deteriora faciendi vt
ibi dicit Ioannes Andreas & ex hoc verificatur diƈtum
Bartoli in lege ſecunda in principio .ff. de furtis. & ea
quæ dicit Dominicus per iſtum textum in capitulo in-
demnitatibus .§. vt autem ſupra de eleƈtio. vbi aliqua
ponit de leuitate mulierum & ideo dicit Cardina. in cle
mentina finali.§. illas de ſta. mo. ꝙ propterea Papa re-
probauit ſtatum Canonicarum regularium quoniam
earum ſtatus periculoſus erat, & allegat textus hic & hac
de cauſa conſtituti fuerunt quatuor viri Religioſi ad-
uiſitanda Monaſteria vt dicit idem Cardina. in diƈta
clementina finali .§. ſpecies in quarto notabili per
illum textum. ¶ Et quod diƈtum eſt mulieres inuitas
ad iudicium trahi non poſſe propter prædiƈtam rationē

videtur etiã habere locũ in volẽtibus, quia pudor & vere-cũdia sexus quæ per tex. in. l. ii. C. de his qui ven. ęta. impe. cõsiderantur & ratio superius assignata a fortiori militant, quãdo mulier est volẽs quo tempore plura admittit mulier, vt patet ex dictis Præpositi Cardi. in cap. discretionem in. vii. notabili de eo, qui cog. consan. vxo. suæ. Nam opportunitas libera tẽporis & loci, accedente voluntate mulieris maiorẽ præstat occasionẽ delinquẽdi vt superius dictum est, & ideo talis commoditas prohiberi debet, vt dicit Ias. in. l. iii. in. iiii. notabili. ff. de iu. iur. quod vlterius sua detur, quia ratio istius tex. fundatur in honestate, ergo illi renunciari non potest per mulierem volentẽ, vt dicit Bal. in. l. i. colũ. penul. C. qui bo. ced. poss. quia hoc esset contra bonos mores, & licet contrariã opi. videatur tenere And. Sicul. in. c. lator in prima colũ. num. 4. de pigno. arg. sumpto a cõtrario sensu ex isto tex. & eum ponderando vt ibi per eum tamen propter rationem positam hic in prin. tex. quæ generalis est. l. licet. §. regulam. ff. de iu. & fa. ig. a fortiori militat in volentibus, & propterea non videtur recedendum ab his quæ dicta sunt.

¶ Stat igitur ex præmissis conclusio ꝙ mulieres etiam volentes ad iudicium trahi non debent quam cõclusionẽ vltra præmissa videtur confirmari posse per tex. in. l. i. C. de offi. diuerso. iudi. ibi quæ intra domum cõsiderato sexu se met cõtineat. fuerat enim antiquitus obseruatũ iuxta Thu
3 cydidis sententiã † vt illa optima fęmina censeretur cuius nomen atq corpus domesticis parietibus contineretur, ex quo illud emanauit quod sæpe inter diuina canitur, & de quo habetur Psalm. cxxvii. vxor tua in lateribus domus tuæ vbi Gregorius Nazanzenus ex hoc colligit Mulieres domi clausas manere debere adeo ꝙ ad domos vel mensas externas accedere honestum non putet & idem latius multis carminibus reassumit in documentis virginũ quæ omnia ad volentem referenda sunt in qua etiam sententia est ethnicus ille Euripides in Iphigenia, & Diuus Ambrosius quẽ refert Mathę. de afflictis in constitutio. Siciliæ incip. mulieres in prin. Nec aliã ob causam Phidias illustris pictor Eliensibus Venerẽ testudine condecoratã pinxisse nisi vt plane ostenderet mulierum esse munus & ædes, & silentium custodire auctore Plutarcho in præceptis cõnu-

bialibus prout etiam Scobeus & Pausanias lib. vi. meminerunt & eam ob causam C. Sulpitius Gallus vxorem dimisit quoniam eam capite aperto foris versatam cognouerat & † Q. Antistius idcirco repudiasse vxorē dicitur,
4 ꝙ illam in publico cum quadam Tibertina loquētem inuenerat Publius quoq; Sempronius coniugem repudiauit, quia se ignorante ludos spectasset vt Vale. lib. vi. de præmissis meminit pro quibus accedit quæ Aemilius probus in proœmio sui operis, & Claudianus de Proserpina loquens. Varro & Macrobius libro primo Saturnalium tradiderunt inde Cato censorinus eo. li. quem de re rustica composuit cap. cxliii. de vxore loquens vicinis ait aliisque mulieribus quam minimum vtatur neve adeat domum neve ad se recipiat ad cœnā ne quo eat neve ambulatrix fiet. ex quibus omnibus satis liquet vagationem mulierum etiam voluntariam nullo pacto esse promissam. in qua specie multa congerit Bartholomæus Cassaneus in catalogo gloriæ mundi parte secunda, Ioan. de Neuizanus & Tiraquillus in tractatibus syluæ & legum connubialium prædictis tamen videtur aduersari finis istius tex. ponentis decretum irritans. Et ideo vt tex. noster lucem veritatis nouam recipiat & ea quæ superius dicta sunt sine nube maneant. Est aduertēdum ꝙ decretum annullatiuū positum hic in fi. solum respicit moniales comparentes voluntarie & alias mulieres contra voluntatē cōpulsas ad iudiciū venire. Non aūt comprehendit casum quando mulieres quę sanctimoniales nō sunt volūtarie cōparerēt. Nā licet tales eo modo ambitum vaseret arg. l. ita demum. C. de procu. & l. patre. ff. de his qui sunt sui. Et hoc in ratione fundatur quia certū est ꝙ iste casus voluntarius in tex. isto non est expressus quo casu pœna & nullitas istius tex. restringi debet ad casus expressos. c. etsi clerici. §. de adulteriis de iudi. & l. cōmodissime de libe. & postu. Nec obst. si subtilis ponderaret verba istius tex. in verbo inuitas quod verbū innuit a cōtrario sensu ꝙ volētes possent trahi quia respondetur illud esse verū nemine opponente vbi tamē pars opponeret vel melius iudex repelleret procederet dispositio istius tex. propter rationes iam dictas, & tunc argumentū a contrario sensu non obstaret quando ex eo resultaret inhonestas & verecundia. l. ii. C. de condi. oppo. l. con

uenicula.C.de episco.& cle.Et isto casu supplendus esset tex.dum dicit inuitas supple maxime,vt etiã suppletur in c.i.supra eo.per Archi.& alios cõmuniter & in.c. prater, ea el primo de appella.vbi Abb.post glo.hoc notat.

¶ Limitantur tamen ista procedere nisi alias iudicium red deretur frustratorium nisi mulieres vel compellerẽtur aut voluntarie inducerẽtur in iudicio cõparere, quia tali casu dicta superius locum non haberent per ea quæ tradit An, gel.in.l.consentaneũ.C.quomodo,& quãdo iudi.& dice, tur inferius in tertio notabili.Nam tali casu seruata condi tione personę fieri potest cõpulsio iuxta tex.in.l.i. §.quid ergo.ff.de vent.inspi.

¶ Hoc aũt limitatur nisi aliter iudicium fieri nõ posset nisi cõpellerẽtur mulieres vel ad iudiciũ volẽtes adducerẽtur, quia tali casu seruata cõditione personæ fieri potest cõpul sio.l.i.§.quid ergo.ff.de ven.inspi. vt tradit Angel.in.l.cõ sẽtaneũ.C.quomodo & quãdo iud.& dicã.j.in.iii.notabili possent tñ prędicta oĩa cõcordari si cũ tẽperamẽto fiat.

¶ Not.ii.ex isto tex.secũdũ Domi.† quod aliud ex aucto ritas sedis Apostolicæ aliud legati & sic videtur ꝙ factum legati nõ sit factũ sedis Apost.adde pro ista opinione simi, lem tex.in.c.statutũ in prin.supra de rescrip.& bonus tex. in.c.pen.de fi.presby.per quẽ tex.dicit Archi.in.c.fi.j.eo.ꝙ nõ dicitur emanatũ a sede Apostolica, quod fit a legato ad idem facit glo. iuncto tex.in cle. quia contingit in ver, sicu.Apostolicæ sedis de relig. domi. & glo.i. in.c.quo ad translationem de offi.lega.

¶ Tamen istud dictum Domi.& docto. ita simpliciter nõ
6 satisfacit,quia regula est in contrarium † ꝙ factum a lega to sedis Apostolicæ censetur factũ a sede Apostolica Fely. in.c.capitulũ sanctę Crucis in.vii.colũ.de rescrip. & tenet expresse Decius in.c.Pastoralis in prin.de rescrip.& prius And.Sicul.in.c.mãdatũ.in.ii.col.per illum tex.eo.ti.& di, cit pro hoc esse tex.solennẽ & meliorẽ de ince.in.c.Abba,
7 tẽ de electio.li.vi.& in.c.literis in.iii.notabi.eo.titu.† quia omnia nostra facimus, quibus authoritatem impertimur l.prima ver.omnia enim.C.de vet.iu.enucle.c.vt nostrum de appella.cum similibus & dicit Io.de Ana.in con.xciiii.
8 incip.visis & põderatis in.ii.col.ꝙ regula cõmunis est † ꝙ oĩa põt legatus de latere,quę põt ipse papa nisi reperiãtur

ſpecialiter reſeruata.c.niſi,&.c.quo ad translatione͂ de offi. lega. cum pluribus concor.vt ibi per eum, Immo appell. ſedis Apoſtolicæ venit legatus de latere glo.in.c. ſi Abbatem & ibi Ioan. And.& moder. ſupra de electio.eo.libro & facit tex.in.c.i.in prin.de verbo.ſig.lib.vi.hoc idem per plura firmat And.Sicul.in.c.cæterũ in penul.col.de dona. faciunt quę habentur in.c.auctẽ. §.iubemus de priuileg. lib.vi.& idem concludit And.Sicul.in cõſil.xii.incip. difficile eſt in.ii.col.li.iii.& hoc in tex.iſto facilius videtur procedere cum non videatur poſſe aſsignari ratio differẽtiæ inter legatum & papam, quod etiã ſuadetur, ex dictione
9 † alia hic poſita quę regulariter paritatem ſignificat.c.ſedes de reſcrip.¶ Sed pro concordan.opin. poteſt dici, qui regula ſupra dicta eſt vera & ꝓcedit in reſeruatis,in quibus legatus poteſtatẽ non habet,Secus vero in his quæ a lege ſibi tribuuntur ratione ſuæ iuriſdictionis vel ſpecialiter a papa demandantur quia tali caſu factum a legato cẽſetur a ſede Apoſtolica factum per tex.in.c.hi qui de præbeñ. lib.vi.cum ſimilibus vt moder. ſcribunt in. d. c. ſi Abbatẽ vel concorda.iſtas opi.aliter vt per And.Sicul.poſt Lapũ, quem ibi refert in tract.de pręſtan.Car.in.ii.parte.q.i.in fi. vbi videndum eſt quia latius loquitur & per iſta poſſunt ad concordiam reduci multa ſine ordine quæ.d.Pet.And. gãma.tradit in tract.ſuo legati.in.ii.carta.
10 ¶ Nota.iii.† ꝙ mulieres non poſſunt ad iudiciũ trahi in uitę perſonaliter,ex quacunqꝫ cauſa quod tamen ſecus eſt in aliis perſonis,vt dicit hic Domi.per tex.in.c.i.ſupra eo. vbi ex cauſa poteſt quis compelli perſonaliter comparere ex quo infertur ſecundum eum ꝙ in aliis perſonis iudiciũ reddit in inuitum.

¶ Ex iſtis dictis Domi.colliguntur duo primũ eſt ꝙ mulieres inuitæ ad iudiciũ trahi nõ debent,ita eſt hic tex.quẽ ad hoc idem nota.Abb.in.c.quoniã in.iii.notabili de teſti. vbi dicit ꝙ de iure antiquo ſecus erat, per tex.ibi & hãc regulam ponit etiam Domi. in.c. indemnitatibus. §.porro in primo notabili ſupra de electio.& in.c.i. §.porro, infra de ſta.mo.& hoc non ſolum intelligitur citatione verbali ſed etiam reali,vt late tadit Iaſ.in.l.iii.numero.93.C.de iure emphiteo. ¶ Hoc limitatur per Philippũ Francum hic niſi mulieres fuerint inhoneſtę vitę quod ipſe probat vna ratione.

11 ratione. † Nam clarum est ꝙ mulier pro debito ciuili capi non potest auct. sed nouo iure. C. de custo. reo. & tamē illud nō procedit in meretricibus, quia capi possunt & incarcerari glo. est singularis quam ibi commendat Bal. in l. consentaneum. C. quo. & quando iud. adde pro hoc be-
12 ne facere quod not. Bal. in. l. fi. ff. de re. diui. vbi dicit † ꝙ licet apponens scalas ad fenestras alicuius mulieris puniri debeat pœna capitis secus tamē est si illa mulier meretrix fuerit, pro qua facit. l. verum. ff. de furt. ¶ Sic etiam videmus ꝙ pœna. l. i. C. de ca. virgi. nō procedit in rapiēte meretricē vt ibidē dicit glo. in verbo honestarū & glo. in. l. i. C. de his qui ad eccle. cōfug. cū quibus cōcordat Barthol. cepol. in cōsil. lviii. & Hyppolit. in. l. si qs nec quæstio. col. xxvii. ff. de questio. & ante ipsos hoc tenuit Bonifa. in trac. maleficio. ti. de raptori. & Barba. in consil. lxiii. col. iii. lib. iiii. Et quidā modernus Io. Pyrrus in rep. l. contractus fol. v. col. ii. ff. de re. iur. cū simil. quibus accedat quod in proposito tradit Io. Bap. de. s. Seuerino in rep. l. omnes populi col. antepenul. versi. vii. stat. ff. de iust. & iu. quo loco dixit Iudæum cum meretrice matrimonium contrahentē non puniri pœna mortis sicuti puniretur si cū honesta muliere contraxisset cui adstipulatur Alex. con. xcix. li. vi. Et ad ista bene faciunt ea quæ tradunt quidam moder. in rep. l. diuus. ff. de sicca. nume. 89. quibus est nomen Io. de villemari. & Cacialup. in rep. l. si qua illustris col. viii. C. ad orficia. dicentes ꝙ illi qui meretrices includunt non tenentur pœna priuati carceris. Hinc dicimus ꝙ cognoscēs meretricem per vim nō punitur vt tradit Gādi. in trac. malefi. ti. de aliquibus. q. variis col. i. & idem Decius in. l. inuitus ad fi. ff. de regu. iur. & ista procederent etiam si meretrix esset alterius cōcubina, quia per hoc nō dicitur honesta, vt dicit Mathesila. notabili. 101. incip. nota ꝙ concubina & sequitur Ioan. Baptista cacialup. in. d. rep. si qua illustris col. xii. & seq. Item procedunt prędicta in muliere quæ semel vni cōsensit quia præsumitur ꝙ eodē modo alteri vt ꝑbat Hyppolit. notabili. lxxiiii. & in. l. maritus col. fi. ff. de q̄stio.
13 ¶ Secundo limitatur nisi † mulier officium tutelæ gerat quia ratione debiti tutelæ capi & incarcerari potest ita tenet hic Domi. post Io. And. & sequitur Francus per doctri. Batt. in auct. matri & auiæ. C. quando mul. offi. tu.

fun.pofs.& hoc idem tenet Bar.in.l.si quis sub conditione in.v.col.circa fi.ff.de testa.late Io.de Platea post Angel.in l.nemo carcerem de exacto.trib.lib.x.& Bal.in trac.de carcere in secunda.q.& Mathesi.notabili.cix.incip.nota.casum & plures alii quos breuitatis causa omitto.

Sed circa ista diligenter est aduertendum, in primis ad illud de meretrice.Nam presupposito isto dicto pro vero de quo tamen inferius dicetur,illud tamen procedit in meretrice soluta,vt videtur probari in.§.fi.in auct.de rest.& ea quae parit.

14 † Nam nec meretrix munda nec cornix alba fit vnda,vt dicit Hostien.in.c.si autem de coha.cleri.vel mulie.Secus tamen si est meretrix maritata fuerit,quia tali casu carcerari non potest

15 † & idem iudicandum est de ipsa sicut de alia honesta muliere, & dispositio istius tex.in ea locum habebit,ita notabiliter dicit Io.And.in addi.ad Specula.in titu.de iniuriis.& dam.da.in rubrica per tex.notabielm in.l.si vxor.§.i.ff.de adulte.quem ad hoc singula.dicit Ludoui.Ro.in.l.si vero.§.de viro in.ii.fallen.in prin.ff.solu.ma.Alex.& Iason in.l.pleriq; in fi.ff.de in ius voc.Barb.in.c.lator,de pignori.& hoc idē tenet And.Sicul.in.c.pastoralis col.vi.versi.sed ego quaero de iudi.vbi notabiliter loquitur,pro ista opin.facit.l.quae adulterium in fi.C.de adulte.vbi lex.prohibens accusationē illiciti coitus cum meretrice cōmissi,nō extēditur ad meretricē coniugatā quae accusari potest per maritū.Cum quibus concordat Angel.in trac.malefi.in ver.che hai adulterato fol.antepenulti.Et Io.Baptista cacialup.in tracta.de debito.fugi.q.v.colum.fi.& habetur in quadam pratica Manfuerii titu.de poenis fol.xcix.cum aliis concordā,vt scribit quidam Ioan.Montolonius in promptuario iuris in verbo Luxuria.

Tamen aduerte,quia idem dicendum videtur de meretrice maritata

16 † ex eo quia ex delicto nō debet quis lucrari,Immo,quāto grauius quis delinquerit tāto acrius debet puniri,l.quaecunque.C.de ser.fugi.l.iii.C.de epis.audi.Si igitur meretrix soluta propter simplicem fornicationem,perdit priuilegium,d.auct.sed nouo iure, & aliorum iurium, de quibus superius diximus a fortiori debet illud perdere meretrix maritata quae adulterium commisit & sexum vituperauit,vt dicitur in.l.quę adulterium de adulte.

17 † Nam priuilegium legis meretur ammittere qui cõmi-sit in legẽ.l.auxiliũ.ff. de mino. quæ de adultera loquitur. Necq́ isto casu obstat tex.in.d.auct.sed nouo iure: quia il-le tex.non loquitur simpliciter de muliere, sed de matrefa-milias honestę viuẽte vt patet in.l.i.C.de offi.diu.iudi.iun-cta.l.pronunciatio.§.i.de verbo.sig.& istam opi.tenet De-cius in.c.pastoralis circa fi.de iudic. & ibi respondet ad.d.l.si vxor & fundamenta sua prius posuit licet ipse non di-cat Io.Bap.de.s.Seuerino in tract.de debito.fugi.in.vii.q.v.q.principalis.Et ante ipsos hoc tenuit Angel.in.d.tract.male.& Gandi.locis superius allegatis quos sequutus est Socin.in regula.cclix.incip.materfamilias in.iii.fal.& Alexan.consil.xcix.colũ.fi.lib.vi. ¶ Sed breuiter his non obstañ.mihi magis placet opi.ꝙ de stricta iuris ratione nõ solum meretrix maritata, sed neq́ etiam soluta carcerari possit, pro qua sententia videtur casus in auct. licet nouo iure.C.de offi.diuer.iudi.ibi nulla mulier &c.põderã dicti-

18 onem † nulla,quæ ex sua natura vniuersali nihil excludit l.impossibilium.ff.de reg.iur.quam ad hoc ponderat Dy.in regula nemo potest de re.iur.li.vi.& opi. Io.And.& se-quatium tanto magis videtur esse vera quanto in ea con-currit maior ratio,pro qua vltra tex.in.d.l. si vxor, §.i. ad quem non bene respondetur. Ego eũ probo vna ratione in simili,quia clarum est ꝙ propter conseruandum pudo-

19 rem mariti & legem matrimonii lex permisit † ꝙ filii na-ti ex vxore adultera censerentur geniti ab ipso marito, & non ab amasio propter velamen & fauorem sacramenti matrimonii quod omnia vetera crimina dicitur delere, vt in.c.quemadmodũ de iu.iur.& in.c.inter de sponsa. ca-sus est de hoc singularis in.l.miles.§.defuncto.ff.de adul-ter.quem ad hoc infiniti propemodum docto. celebrant Bal.in.l.si a matre.C.de suis,& leg.Abb.& moder.in ca. per tuas de proba. Barba.consil.lxvii.incip.omnipoten-tem li.iiii.consil.xxvii.scripsit colum.secunda li.primo, & consil.lviii.lib.ii.& in aliis pluribus Bal.in consilio xxxix,in fi.punctus lib.v.Alexan.consil.lxxxvii.in casu colum.penul.lib.iii.& consil.clvii.videtur primum lib.v. & consil.lxxxviii.li.vii.vbi latius & Paul.de Castr.consi.cclii.in fi.quęstio ista in.ii.vol.Capra.consi.ii.col.iiii.Hyp polit.in.l.prima.§.i.col.vi.ff.de quæstio.& Decius consil.

cclxxxviii.Cremo.notabili.cxxvi.& plures alii quos non refero,ex quibus colligitur hoc sub variis tamen articulis in quibus prædicti doct.asserunt ꝙ tamen matrimonii su
20 perius dictum effectum operatur † ne fiat iniuria marito quæ in tali casu grauior q̃ mors reputatur. l. isti quidẽ.ff. ꝙ met.cau.l.codicillis.§.matre,& ibi Bar.de leg.ii.igitur
21 in isto casu idem erit dicendum, † vt mulier quanuis meretrix sit,si tamen est maritata nõ debet posse carcerari propter honorem mariti,qui non peccauit & per tex.in.d.l.si vxor.§.i.per quẽ vltra prædicta istam opi.tenuit Decius sibi contrarius in.l.ii.in.xi.col.ff.de re.iur.Socin. in tract. fallentiarũ regula.ccxxix.in secũda limitatio.& late And. sicul.in.c.in præsentia col.lxxv.numero.85.& sequen.de probatio.vbi plura ponit,quid operetur figura matrimonii præterea pro ista opi.facit dictum Bal.in.l.i.in fi.col.C. de rap.virg.vbi dicit ꝙ licet illa lex non procedat in meretrice secus tamen est in meretrice maritata ad id facit dictum Bal.in cõpendiosa sua in rubrica de quæstioni.vers.
22 xiiii.† quod statutum dicens ꝙ meretrix possit impune offendi,non habet locũ in meretrice maritata,& per istam rationem ego confuto dictum Bar.in.l.siquis sub conditione in.iiii.colũ.versi.præterea nõ videtur.ff.de testa.tutel.quem alibi sequuntur doct.vt probatur in trac. de carce.in.iii.q.& Io.Bap.in dicto loco,vt dixi supra volentis, ꝙ quando mulier officio tutelæ fungitur potest incarcerari sicut masculus.Nam vt supra dictũ est in prin.istius tex. ex quo istud inductum est propter pudorem & honestatẽ
23 sexus nõ potest hoc fieri etiã si mulier renũtiauerit † quia ea quæ consistunt in reuerentia honestatis renuntiari non possunt.l.alia.§.eleganter vbi Alexan.& alii.ff.solu.matr. & dico latius infra in vltimo notabili.& per hoc etiam cõfunditur dictum Iaso.in.l.neq; impuberis in prin.ff.de in ius vo.dum vult Puellas iure Codicis posse carcerari quia tex.in.d.auct. sed nouo qui loquitur de matrefami. a fortiori habebit locum in puellis filiisfami.attẽtis rationibus superius dictis. ¶ Limitatur tamen ista conclusio ꝙ non procedat quando maritata meretricaretur consentiente vi
24 ro qui pateretur tantã miseriam iuxta.c.i.xxxiii.q.i.† quia patronus turpitudinis est qui celat crimen vxoris.c.si vir de adulteri.l.ii.C.eo.ti.ita limitat dictã conclusionẽ Hyp

polit.de Marsil.in singulari.cclxxix. incip. dixi tibi allegat inter alia tex.in argu.& quæ ibi not.in.l.in arenam.C.de inoffi.test.pro cuius opi.faciunt quę late scribit Io.Neuizanus in sylua nuptiali fol.lxxxv.& isto modo posset procedere opi.Io.Bap.de.s.Seueri.in dicto trac.& Decii alias vero secus esset dicendum & ista potest esse prima limitatio ad supra dictam regulã.Tamẽ circa istã limitationẽ aduerte diligenter, quia eo casu quo vir consentit adulterio vxoris vir puniri debet nõ vxor per tex.in.c.si tu abstines xxvii.q.ii.per quẽ dicit Pet.de Rauenna in alphabeto iuris in vltimis notabilibus extraua. ꝙ in Alemania huiusmodi homines lenones vxorũ suarũ ducuntur super asinum nudi per ciuitatẽ ac verberibus ceduntur precone alta voce clamante sic fit lenonibus & secundũ lege Hispaniæ lenoones vxorum morte mulctantur vt patet in li. vii. partitarum tit. xxii.l.ii.& traditur in.l.mercalẽ.C.de con.ob.tur.causam,& ob eã causam Seleuchus rex non caruit reprehensione, qui ob seruandã vitã filio amore flagranti cõiugem filio abutendã tradidit refert Valerius li.v.c.vii.& sequitur Io.Lup.in rep.c.per vestras.xcv.col.iiii.de dona.in.vi.& vxo.& plura in proposito cõgerit quidam Io.Neuizanus in sylua nupt.fol.xcv.In istis tamen & similibus multũ valet consuetudo patrię & occasio, quibus circũscriptis posset teneri limitatio.¶Aliis duobus modis limitatur prędicta regula, de quibus per Io.cacialup.in prædicto trac.de debi.fug.& reassumunt Nouissimi repeten.in.l.cõsentaneum fol.xxix.C.quo.& quãdo iud.videas ibi

25 per eos.¶Ad vnũ tamen singulare aduerte ꝙ licet † meretrix possit carcerari vt dictũ est supra, tamẽ quando est carcerata prohibetur quis ad eã accedere. Nã ꝗuis regula sit posita per tex.& Bar.in.l.verũ.ff.de furt.ꝙ coitus & accessus ad meretricem sit impunitus tamẽ in tali casu cognoscens meretricem punitur ac si honestam mulierẽ cognouisset, ita singulariter dicit Paris de Puteo in tract.sindicatus fol.xiiii.in verbo adulteriũ in.i.col.ꝙ ipse ꝓbat vno simili.

26 † Nã clarũ est ꝙ licet bãniti possint impune offendi per statutũ tñ si sunt carcerati hoc nõ licet alias occidẽs puniẽ pœna mortis ita dicit Bar.in.l.in laqueũ.ff.de acqui.re.

27 do.& alibi † qa tales sũt sub ꝓtectiõe curię.l.fi.C.de custo.

28 reo. † & non debet fieri iniuria loco pub.per.d.l.i.de offi.

eius lu.& hoc dictum Paridis in dicto trac.per plura dicta cõprobat,& sequitur Hyppolit.de Marsil.in singulari suo 150.incip.accessus,Est tamen aduertendũ ꝙ licet paris de puteo & Hyppolit. censeāt puniendũ coitũ meretricis carceratę hoc tamẽ non putarẽ verũ de pœna simili cognoscẽtis honestam mulierẽ prout ipsi putẽt.Sed opinor eos extraordinarię puniendos esse per ea quæ in proposito Mathesila.dicit notabili.cii.incip.nota.quem sequitur late Io. Franciscus purpureus vir apprime eruditus in.l.rogasti §.fi.ff.si cer.pet.cum quibus concurrit Io. Villemari in.d. rep.l.diuus nu.142.❡Secunda principalis conclusio col
29 ligitur ex dictis Domi.in isto notabili † quod in aliis personis excepta muliere iudiciũ redditur in inuitum de hoc dic vt late dixi post Barba.& moder.in.l.inter stipulantem §.j.ff.de verbo.obl.per Bar.in.l.iii.§.idem scribit.ff.de pecul.late Barba.in.c.præterea in pen.col.de off.deleg.post Bart.in.l.quotiens.ff.de noxa.per Fely.in.c.cum olim in prin.de testi.cum similibus.

30 ❡Not.iiii.secundũ Perusinũ hic ꝙ licet de iure ciuili † examinatio testiũ nõ possit cõmitti nisi habẽti iurisdictionẽ, vt not.Bar.in.l.iudices.C.de fi.instru.tñ de iure canonico potest cõmitti notario vel priuatę psonæ vt hic ita Philip. Francus hic.❡Et ista conclusio de plano procedit nisi notarius cui fieret cõmissio esset valde impudicꝰ vel de facili alliceretur ex forma mulieris.Nã tali casu cõmissio examinis mulieris illi fieri nõ deberet iuxta ea quę Maria.Socin. tradit in tract.citatio.in.iiii.art.in.ii.col.vbi refert facetiam Lotharii & Azonis q cũ essent ambo iudices dati ab inferiori a principe dubitarunt nũquid possent citare aliquẽ ꝑ nuntiũ aut per epistolã sicut poterant arbitri an vero tenerent ipsi idẽ citare & partes pręsentialiter monere & Azo dicebat ꝙ poterãt per aliũ citare sicut arbitri Lotharius vero excellẽs doctor dicebat contrariũ,sed ꝙ ipsi debebãt ire ad domũ citandi vbi aũt Azo intellexit ꝙ citanda erat pulchra puella sequutus fuit opi. Lotharii quæ hodie nõ esset vera secundũ Maria.per dispositionem istius tex.procedit igitur prædicta conclusio extra istum casum quia tunc differentia est inter ius canonicum & ciuile.

❡Sed aduertẽdũ est circa hoc quia illud quod hic est statutũ de iure canonico idẽ prius videtur de iure ciuili fuisse

constitutū & sic nō videtur esse aliqua differētia inter ius canonicum & ciuile vt tenet Saly. in auct. sed iudex. C. de epi. audi. Bal. & Saly. in l. hac cōsultiſsima. §. fi. C. de testa. cū cōcor. vt per Fely. in c. cū causam in pe. col. de testi. declarādo notabiliter secūdū distinc. Abb. in c. qm̄ cōtra falsā in. xv. col. nu. 3 o. de pbat. & vltra ipsos ego istā opi. probo
31 † q̄a notarii ex natura sui officii sunt iudices ordinarii ita dicit Pau. de Cast. in. l. i. col. pe. per glo. ibi. ff. de iudiciis sequit̄ Ias. in rub. ff. de ope. no. nun. in prin. nu. 3. si igit̄ iudices sunt talis examinatio. per ipsos fieri poterit.
32 ¶ Tamen omissis cauillationibus ista videtur veritas † ꝙ tam de iure ciuili q̄ canonico hodie cōmitti potest examinatio notario in causis tamen ciuilibus. Secus tamen in criminalibus etiam de consensu partium & ita debet intelligi dictū Bal. in ti. de pace constan. §. hoc quod ad nos in quinta colum. quē isto modo intelligendo redduntur frustratoria fundamenta, quæ Iason contra illum adducit in l. prima in fi. prin. ff. de feriis, sed in hoc est differentia quia de iure ciuili non potest fieri nisi cum causa & ita loquuntur prædicti docto. de iure autem canonico talis commissio potest fieri pro libito voluntatis sine aliqua causa per tex. in cle. vnica de offi. deleg. & tex. hic & ita finaliter con
33 cludit † Alexan. pater veritatis in. l. hac consultiſsima. §. fi. in. ii. col. C. de testa. & secundū hoc dictum Pau. de Cast. in. d. l. i. declaratur. Nam talis commissio nō ideo fieri potest notario quia ex natura sui officii habeat iurisdictionē quia hoc late reprobat Benedictus de Barsis in trac. instr. garentigie in. i. q. sed ideo hoc fit quia tantū nudū ministeriū ex causa cōmittitur accedente consuetudine, vt dicit Saly. in. d. auct. cum iudex & per hoc mihi etiam videtur dubium dictum Abb. in dicto capitulo cum causam in fi. dum vult, ꝙ hic fit speciale ꝙ commissio fiat notario quasi innuat ꝙ in contrarium sit ius commune quod tam̄ ē est falsum per supra dicta in causa vero criminali nulla est differentia inter ius canonicū & ciuile, nam cōmissio non potest fieri vt hic concludit glo. vbi videndū erit, & late scribit Fely. post Abba. cap. cum causam in penulti. columna extra de testi. vbi per conclusiones hoc reassumit neq; super hoc valeret consuetudo vt est singularis glo. in cap. testes tertia quæstione. ix.

¶ Hoc tamē singulariter limitatur per istū tex. in versi. aut si talis &c. nisi qualitas personæ rā testis recipiēdi q̄ iudicis salua honestate & decētia nō possit huiusmodi actū receptionis testium per se personaliter adimplere. Nā tūc isto casu, potius esset attendenda personarū qualitas, vt hoc nō faciant quā causæ quæ etiā personalē præsentiā requirit, & sic cōmitti posset talis receptio, quod dicit hic Pet. de Ancha. in fi. esse valde singulare declarando vt per eū & sequitur Abb. in. c. cū causam col. fi. de testi. & notabilius in. c. si qui testiū in vltimo notabili eo. ti. de testi. ¶ Tamen diligēter aduerte, quia si tali casu notario cōmittatur simplex receptio testiū nō videtur mirabile, ex quo nō recipit partes iudicis in examinādo sed nudū ministeriū recipiēdi. Secus vero si ex tali cōmissione iurisdictionē reciperet quod tñ hic nō dicit tex. & per hoc videtur doctrina Abb. in. d. ca. quoniā contra in. xv. col. & in. c. i. in vltimo notabili & ibi not. Fely. in prin. de testi. cog. & in istis casibus, in quibus
34 commissio permittitur † partes citari debent, vt intersint tali receptioni testium, vt dicit Bart. in. l. ad egregias, ff. de iu. iur. per. l. generaliter. C. eo. tit. quod secus putat in casu
35 istius tex. † qñ examinādę sunt mulieres qa tali casu pars citari nō debet. ¶ Sed contrariū videtur cōcludere Abb. in cap. si qui testium in prin. extra de testi. & Roma. notabili cccLxiiii. incip. fuit vnus ex vobis quē sequitur Fely. in ca. ii. in. iiii. colum. extra de testi. mouentur ratione & lege primo quia sicut notarius potest ire ad domū mulieris eadē ratione, & pars, sed ista ratio videtur fragilis quia clarum est ꝙ maior verecundia & timiditas causatur ex præsentia partis & magis seruatur finis honestatis istius tex. ex illius absentia, & quia si in vno inducit̄ speciale vt notarius hoc possit ex speciali cōmissione non debet hoc ad alios extēdi argu. c. sane de priuileg. ¶ Secundo Roma. dicit contra Bar. esse tex. in. l. ii. §. si autē vel dignitas. C. de iu. calū. sed dicas ꝙ ille tex. corrigitur per auct. principalis ibi posita, vbi est casus expressus per opi. Bar. & ideo teneas istā opi. quicquid Fely. Abb. & cæteri dicunt.
36 ¶ Nota vltimo ex isto tex. in versi. cęterū † ꝙ moniales nō possunt in actu prohibito renuntiare fauori earū videlicet ꝑsonaliter possint exire claustrū & in iudicio cōparere, sed debēt procuratorē mittere, & hoc expeditū est de iure ho-

dierno per istū tex.&c. c. indemnitatibus de elect. supra eo.
37 li.nisi in casibus,de. quibus in.c.vnico.§.de statu.reg.† Sed de iure antiquo moniales bene poterant in iudicio per se vel per procuratorem comparere vt est tex.quem ibi not. Abb.in primo notabili in.c.cum dilecta extra de rescrip. ¶ Facias igitur duas regulas ex isto notabili prima est q moniales nō possunt claustra religionis exire causa feren di testimonii, sed debent procuratorē constituere secunda regula sit q tali fauori pro se introducto moniales renun tiare non possunt.

¶ Circa primā regulā nō est instandū,quia clara est periu ra superius allegata quā etiā regulā sequitur Abb.in.c.pa storalis in penul.col.extra de iudic.& in. c.veniēs in prima
38 col.nu.14.de accusa.† & sic habes hic vnū casum in quo quis per se comparere non potest & tamē poterit per pro curatorē & ita ad hoc notat Car.in cle.religiosus.q. xiii. de procurato. ista tamen procedit quando quis per se pro hibetur ratione qualitatis personæ vel honestatis vt hic secus tamen esset quando quis prohiberetur propter in habilitatem personæ,quia si nō potest quis per se neq per aliū,vt ibi latius Car.declarat & reassumunt moder. in re gula qui per alium,§.de reg.iur. ¶ Et quod hic dicitur non haberet locū in aliis egregiis personis,quia tales bene cō pelluntur venire ad iudiciū personaliter in causis crimina libus ad ferendū testimonium vt dicit Abb.in.c.i. in fi. per glo.ibi de testi.cogen.tenet Fely.in.c.si qui testiū in.i.colū. extra de testi. ¶ Tamē contra hoc dictū Abb.pondera tex.
39 † in.l.ad personas egregias. ff.de iu. iur.in verbo oportet quod necessitatē imponit.l.i.ff.de iu.& iur.glo.in. c.i. §. de præscrip.eo.lib.prætereaquia ibi parificatur egregia perso na & valitudine impeditus ergo debēt pariformiter deter minari.l.nam hoc iure.ff.de vulg.& pu.Nam sicut impedi tus nō potest cōpelli eodē modo neq egregia persona,sed respōde q ille tex.procedit in ciuilibus vt ibi dicūt omnes moder.in criminalibus vero procedit opi.Abb.per glo.in d.c.i.ad idē est glo. quæ hoc tenet in.c.testes.iii. q.ix.tenet Domi.in.c.ii.§.de testi.isto li.& Roma. notabili. ccxlii.in cip.persona egregia.Quod est verū nisi fuisset maximo im pedimēto detenta,tūc enim iudex salua dignitate ad eā ac cedere posset argu.istius tex. & secundū istā regulā infer

40 tur vnum aliud ꝙ receptio testium potest fieri in ecclesia, quod tenet Domi. per istum tex. in ca. de cæt. §. fi. in fi. J. de immu. eccle. eo. lib. de quo disputat Bar. in. l. nemo. C. de sacr. sanct. eccle. & finaliter id concludit. ¶ Sed tu adverte ꝙ licet dictum istorum sit in se verum non tamen probatur in isto tex. quia licet moniales extra monasterium tra-
41 hi non debent, tamen non infertur † ꝙ receptio depositionis earum fieri debeat in ecclesia quia etiam fieri potest in dormitorio vel refectorio, siue in alio loco extra ecclesiam intra tamen septa monasterii & sic iste tex. non infert necessario ꝙ in ecclesia fiat examinatio, præterea quia vi-
42 demus † die feriata testis iurare non debet, vt est glo. in clemen. i. de offi. deleg. tenet Abb. in. c. i. colum. fi. de feriis, & licet illo die deponere possit, vt ibi dicitur illa tamē depositio pro nihilo reputatur nisi iuramentum sequatur ad quod dicta depositio refertur tanquam ad necessarium
43 requisitum † sine quo depositio esse non potest vt in. l. iurisiurandi. C. de testi. & cap. hortamur. iii. quæstione. ix. & tradit Alberi. Maleta. in tracta. testium fol. xiii. colum. ii. Si igitur hoc fieri in die feriato & sic tempore prohibito
44 prohibetur idem erit dicendum respectu loci † quia argumentum de tempore ad locum validum est, vt. l. vinum ff. si cer. pet. vbi Iason in similibus terminis ibi arguit de tempore feriato ad ecclesiam & sic ad locum & in. l. plerique colum. quarta. ff. de in ius voc. & ideo dictum Bar. & Domi. ex istis redditur dubitabile, nisi saluentur, ꝙ dicta eorum procedant in depositione tantum & contraria opin. in iuramento.

¶ Quantum ad secundam regulam quod moniales non possint renuntiare dispositioni istius tex. in fauorē earum introducte hoc tenet, & ad hoc not. istum tex. Domi. in cap. indemnitatibus, §. vt autem supra de electio. & Roman. notabili. clxix. incip. tu audiuisti. l. ad personas egregias &c. vbi per istum tex. dicit quod idē est in priuilegio legis ad egregias. ff. de iu. iuran. Nam illi dispositioni egregia persona non poterit renuntiare, sicut hic moniales nō possunt quæ sunt egregiæ & per hoc comprobatur dictū Cy. in. l. nec honorem. C. de episcopis & cle. qui voluit ꝙ priuilegio. d. l. ad egregias non potest renuntiari, quia cōtinet honestatem, & hoc dictum sequitur Fely. in cap. si

qui testium in prima columna extra de testi. tenet Alexã. post Alberi. in dicta. l. ad egregias hoc idem priuilegium
45 competit doctori † qui egregia persona dicitur, vt tenet glo. in. d. l. ad egregias & de aduocato tenet Bar. in. l. prima de offic. diuerso. iudi. quanuis Alexan. in hoc de doctore contrarium teneat in dicta. l. ad egregias dicens illam legem habere locum nisi in quatuor personis ibi enumeratis, sed dicas primam opinionem veriorem ex quo sub illis verbis egregias, doctor comprehenditur qui egregia persona dicitur, vt tenet Bart. in dicta. l. prima facit doctri. Abb. in cap. significauit de offi. ordini. & firmat Barthol. Bologni. in repet. auct. habita in. xii. colum. C. ne fil. pro pat. & Felyn. in dicto cap. si qui testium in prima co-
46 lumna, vbi idem dicit † de auditoribus rotæ qui egregiæ personæ dicuntur per allegata ibi per eum & ideo dispositioni illius legis prædictæ personæ renunciare non poterunt.

¶ In contrarium tamen ꝙ illi priuilegio possit renuntiari per egregiam personam est glo. magna in fi. in. l. inuiti de testi. tenet Ludo. Roma. sibi contrarius in dicta. l. ad egregias pro qua opinio. dicit esse casum hic in principio dum tex. vult ꝙ mulieres inuitæ ad iudicium trahi nõ debent, sed volentes idem tenet Angelus in. l. alia. §. eleganter. ff. solut. matrimo. & Aretin. in dicta. l. ad egregias & hanc opinionem videtur tenere Felyn. sibi contrarius in cap. si diligenter in sexta columna de foro competen. vbi respondet ad tex. istum in fin. quia ideo moniales prohibentur trahi ad iudicium non ea ratione, quia prohibitio in reuerentia fundatur sed propter periculum euagationis, vt sentit hic tex. in princi. quæ euagatio induceret dissolutionẽ religionis sed extra illum casum videmus ꝙ regulariter mulieres trahi possunt volẽtes vt tex. hic in princi. innuit. ¶ Quid igitur dicendum mihi videtur ꝙ prima opinio sit verior quia negari non potest ꝙ tex. in dicta. l. ad egregias & tex. hic fundentur in reuerentia personarum probat per tex. in. §. interim in auct. de defen. ci-
47 uitatũ vbi probatur ꝓ † nobilibus lõge facilius deferũtur honores q̃ plebeis vt latius exorditur Ias. per illũ tex. in §. itẽ Seruiana nu. 26. insti. de actio. & cõmuniter per legislatores nostros statuitur vt egregię personę cęteris pręferatur

c.de multa de præben.l. nobiliores.C.de cõmer.& merca. & idem circa ecclesiasticas personas, vt in.c.solite &.c. i. & c.statuimus de maiori.& obedien.sed clarum est ꝙ ista in
48 reuerentia fundantur.† Nã honor præsupponit reuerentiam vt tradit Specul.in titu. de testa. §. quarto versi. illud quoque, vt in illo dicto sacræ Scripturæ honora patrem & matrem &c.iuncta.l. honori &.l.parens cum dua.sequ. ff.de ope.lib. not. Bal.in.l.liberti in quarta columna.C.de ope.lib.& melius in.c. licet de probatio.Sed clarum est ꝙ iuri reuerentiali debito ratione personę renunciari non potest.l. fin. vbi est casus notabilis.C.de bon.lib.tenet Roma. per illum tex. in notabili. xlviii. incip. episcopus Ias. & Alexan. in.l. penulti. in quinta colum. C.de pact. ergo egregiæ personæ non poterint renunciare dispositioni.d. l.ad egregias quæ vt dixi in reuerentia fundatur pro qua opin.optime facit quę dicit Angel.in.l.sed si hac. §.procu. in fi.ff. de in ius voc. dum vult licet episcopus eximat ecclesiam nihilominus ecclesia tenetur episcopo reuerentiã exhibere quia illud ius non censetur remissum vt nota.in
49 c.pastoralis de dona. hinc est † ꝙ iuri reuerẽtiæ præscribi nõ potest.c.cũ nõ liceat de præscriptio,& ibi alia ponit Fely.quæ reassumunt moder. Taurinen.in trac.præscriptio. fol.xlix.num. 96.in prima parte quintæ partis principalis & per hoc ego puto ꝙ male dicat Ias.in.d.l.ad egregias in prima col.dum vult ꝙ tacite possit renunciari. Nam clarũ
50 est † ꝙ ꝓscriptio fundat̃ & oritur ex taciturnitate & patiẽtia illius contra quem præscribitur.l.prima.ff.de vsucap. l. sicut &.l.vt ꝑfectius.C.de præscrip.xxx. vel.xl.anno.& tamen præscriptio nõ procedit præterea quia tex.hic in fin. apponit regulam annullatiuã ergo tacitus consensus nihil facit vt in.c.statutũ. §.in nullo supra de rescrip. & tex. etiã in.d.l ad egregias quæ per illum declaratur etiam prohibitiue loquitur vt supra dictũ est ponderando verbum oporteret quæ necessitatẽ inducit secundum cõmunes regulas per glo.in.c.primo.ĩ.de rescriptis,& ideo sufficit legislatorem aliquid prohibuisse quo ad hoc vt actus in contrariũ factus sit nullus vt in.l.non dubium & ibi nota. Iason. C. de legi. Non obstat ꝙ tex.noster hic in princi. videtur probare ꝙ possit huic dispositioni renũciari, quia respondetur dupliciter. Primo ꝙ non loquitur de egregiis personis, sed

de aliis inferioribus, Nam de illis specialiter loqueretur. l. item apud labeonem. §. hoc edictum. ff. de iniur. glo. in. c. ii. j. de præbẽ. eo. li. vel. ii. potest teneri q̃ in isto tex. in prin. non sumatur argumentum a contrario sensu propter rationem quæ in principio tex. consideratur quæ ratio generalis est & fundata in honestate & ideo argumentum non procedit, vt nor. omnes moder. in. l. i. ff. de offi. eius per. l. conuenticulã. C. de episcopis & cle. & dixi superius. Neq̃ etiã obst. q̃ tex. hic in fi. in monialibus loquitur ne per euagationem dissoluatur religio &c. quia dico q̃ illa non est sola ratio tex. quia illa ratio cõsideratur habito respectu ad personas quæ ecclesiasticæ sunt, & illo respectu religionis obseruantiæ obligantur licet particulariter, & de per se cõsiderentur, vt in. c. si diligenti de fo. compe. & ideo tex. statuendo de religiosis & ecclesiasticis personis satis de egregiis personis expresse loquitur † quia personæ ecclesiasticæ egregiæ dicũtur, vt dicit Specul. in tit. de testa. §. sequitur versi. quid de presbytero. Nam dicuntur milites coelestis militiæ, quibus eadẽ priuilegia cõceduntur, quę militibus terrenis cõcedi solent vbi concurrit eadẽ ratio vt nor. per oẽs in. l. miles vt. ff. de re iudi. cõcludo ergo q̃ dispositio istius tex. expresse de egregiis personis loquitur quæ iuri introducto in fauorẽ earum ratione reuentiæ renunciari non possunt & ita tex. in. d. l. ad egregias declaratur. Non obst. tex. in. l. quanuis. ff. de in ius voc. quia ad illud respondet Alexã. in. d. l. alia. §. eleganter in prima, & Decius in. l. venia. C. de in ius voc. q̃uis circa illa iura aliter dixerim in commẽtariis meis super titu. insti. de actio. in. §. pœnales in glo. in versi. in ius qui vellet tamen substinere vtranq̃ partẽ posset facere vnam distinctionem quæ colligi potest ex dictis Felyni, in. d. c. si diligẽt. in. vi. col. ad quę omnia supra dicta addere poteris pro eius declaratione.

51 (Note: margin number at line "gиis personis")

¶Glo. literarũ ex glosa breuis est ex qua duo notare debetis. primo vnum quod videtur contra vnum cõmune
52 † q̃ verba in dubio debent capi in specie non in genere quam regulam tradit Bar. per illum tex. in. l. hoc legatũ. ff. de lega. iii. vbi ex hoc infert q̃ si in libello simpliciter appareat de actione & non exprimatur generalis neq̃ specialis intelligitur intentata specialis non generalis, & hoc idẽ tenet Alex. in. l. certi conditio. in prin. in. i. colum. ff. si cer.

pet. & idem Bar. in. l. i. in fi. prin. ff. de eden. tamen hic glo. videtur velle contrarium. Nam intelligit tex. istum loquentem simpliciter de literis sedis Apostolicę vel legatorũ de literis generalibus & hoc magis fortificatur, quia ista interpretatio glo. est inducta in odium mulierum, nam per istam interpretationem innuit, ꝙ per speciales literas sedis Apostolicæ vel legatorum inuitæ compelli possunt & sic ista expositio glo. inducit duo specialia, primum est contra illam regulam. d. l. hoc legatum secundum est contra regulam quam notabiliter tradit Alexan. in. l. Gallus. §. si eius in prima colum. ff. de libe. & post. vbi vult ꝙ quando † verba simpliciter prolata inducerent pęnam & odiũ intelligendo ea in specie debent tali casu intelligi in genere & econtra per eandem rationem argumen. l. præses. ff. de pœnis & per alia iura quæ ibi adducit vnde ista ratione idem videretur hic dicendum, quia dato ꝙ ista expositio glo. generaliter procederet tamen ab illa esset redeundũ ratione prædicta & facienda interpretatio in specie & tamen vides hic contrarium & hoc etiam dictum glo. in ratione videtur fundari. Nã ex quo in tex. isto illa verba generaliter sunt prolata generaliter intelligi debent. l. i. §. generaliter de leg. post. l. de pretio, de publicia. tamen hoc non releuat quia attẽto ista regula tex. hic deberet intelligi de literis tam generalibus q̃ specialibus quod tamẽ negat glo. ¶ Et ideo breuiter videtur circa hoc distinguendum quod quando quærimus an verbum simpliciter prolatum debeat capi in genere an in specie, distingue ꝙ aut illud verbũ de sui natura & iuris dispositione ita potest ad speciem sicut ad genus referri, & tunc generaliter debet intelligi ita intelligatur tex. in. l. de pretio cũ similib. de publi. aut vero illud verbũ de natura sui ordinaria est potius adaptabile ad genus, sed ex speciali prouisione vel cõtrahentiũ vel legis potest etiá ad speciẽ extẽdi, & tũc in dubio via ordinaria & regularis attẽditur ita intelligit tex. in. l. Seio §. medico. ff. de an. lega. & ea quę dicunt docto. omnes in

54 l. ii. in prin. ff. si cer. pet. vbi volunt † ꝙ qui petit eandem pecuniã sibi restitui apte dicitur petere quia intelligitur de eadẽ in genere & non in specie, quia ad genus illa petitio est magis consona propter naturã mutui, & ita hic potest intelligi glo. quia papa in dubio non censetur concedere,

nisi ea quæ secundũ communẽ stilũ procedunt.c.ii.de re, scrip.&.c.ad hæc eo.tit. & de cõmuni stilo est vt rescripta nõ sint cũ præiudicio alterius,nisi specialiter papa illa cõcedat,vt in.c.ex parte el,ii.de offi.deleg.& in.c.i.supra eo.tit.
55 &.l.falso.C.de diuer.rescrip.† quia rescripta fiũt ad obseruãtiã iuris cõis,vt tradũt oẽs in rub.extra de rescrip.vñ ex quo illa rescripti specialitas de iure cõmuni & regulari nõ
56 procedit † ppterea vbi fit mẽtio de literis Apost.est intelligẽdũ de generalibus nõ de specialibus,alia etiã ratione,ni si de specialibus intelligeretur repugnaret potestati concedẽtis in materia prohibitoria cõtra ea quę tradũtur in.c.pposuit extra de cõces.præbẽ.& ita hic cõtingeret.Nã si idẽ de specialibus intelligendũ esset videretur inferri pp.ã nõ habere potestatẽ cõcedendi,vt fœminę inuitæ ad iudiciũ
57 traherẽtur cõtra ea quæ dicũtur supra eo.c.i. † aliquãdo verba de sui natura sunt apta nata pariter ad genus & speciẽ adaptari de sui natura vel iuris dispositione & tũc in dubio interpretatio debet fieri in specie quia illud significatũ videtur magis propriũ,ita procedat dictũ Bar.in.d.l.hoc legatũ & Abb.in.c.Rodolphus de rescrip.cũ simil.limitãdo vt p Alex.in.d.l.Gallus.§.si eius de lib.& post.& ita habes nouã distinctionẽ in hac materia quam nota quia per eam plura contraria ad concordiam reducuntur.

¶ Secũdo ex ista glo.colligatis secũdũ Domi.& Francum hic ꝙ per speciales literas papæ mulieres inuitæ trahi possunt ad iudiciũ secus autẽ per literas speciales legatorũ qd probatur ex hoc secũdũ ipsos quia glo.de papa fecit mẽtionẽ in prin.ideo de illo debet intelligi exceptio per tex.quẽ
58 allegat præterea,† quia inferiores a principe non possunt cõmittere causam cõtra iuris formã.per glo.in.c.fi.ĩ.de hære.eo.li.& licet glo.illa ad hoc sing.reputetur per Imol.in l.nemo potest de leg.i.sunt tñ aliæ plures hoc idẽ probãtes vt in.c.indẽnitatibus de electio.li.vi.& in cle.sæpe de ver.sig.in verbo mandamus vt tradunt moder.oẽs post Alex.in.l.nemo potest in prin.ff.de leg.i.& Vital.de camba.in tract.clausularum clausula.xxviii.& Socin.cõsil.xcvi.viso processu.in prima col.in.i.lib.

¶ Sed aduertendũ est ꝙ ista opi.dubitabilis videtur ex eo,
59 quia clarũ est † ꝙ inferiores a papa in diocesibus suis & regnis tãtã habẽt iurisdictionẽ q̃tã princeps ĩ vniuerso vt est

glo.in.l.neq; pignus.ff.de re.iur.& i.l.i.§.q magistratū.ff. ꝙ qsq; iur.tenet Bal.insti.de iu.naturali.§.aūt versi.v.quę ro allegat tex.in cap.ii.de maio.& obe. & in.c.ii.de consti.
60 li.vi.& ideo dicit Bal.in rubrica de offi.procōsul. † ꝙ rex Siciliæ est illustris respectu Siciliæ, & comes Prouinciæ respectu prouinciæ,& sic de aliis vnde sicut princeps potest per literas speciales hoc facere,ita etiā legatus de latere & alii habentes iudisdictionem ordinariam & isto modo argumētandi vtitur Bar.in.d.l.omnes populi in.iiii.q.primę principalis.ff.de iusti.& iur. & pro ista parte videtur
61 glo.notabilis in.l.fi.C.de sentē.& in.o.iu.† vbi colligitur ꝙ inferior a principe potest cōmittere causam appellatione remota ergo videtur pari ratione ꝙ eodem modo possent legati,& alii ordinarii per literas suas speciales mulieres inuitas ad iudicium trahere.

¶Tamen istis non obstant. non est recedendum ab opi. glo.quæ optima ratione fundatur & quia dispositio istius tex. est prohibitiua, ergo actus in contrarium factus per ipsum inferiorē esset ipso iure nullus,vt in.c.si soli. de con cess.præben.li.vi.not.Abb.in.c.dilectus el secundo de præ ben.cum concor.quæ scribit Fely.in.c.ex parte in.iiii.col. de consti.& ista de plano procedunt in personis ecclesiasticis de quibus tex. iste loquitur.Secus autem videretur dicendum in ordinariis secularibus per rationem quā tradit Abb.& alii in.c.fi.de consue.& Fely. in. c. super his de
62 maio.& obe.† Nam inferiores de iure ciuili possunt facere statuta contra legem secus de iure canonico, vt in clene Romani de electio. ratio redditur quia imperator habuit a populo potestatē.§.sed quod principi insti. de iure naturali.Sed papa habuit a Deo.C.de trans.epis. prædicta ergo omnia quæ in cōtrarium adducta sunt,procedunt in ordinariis secularibus secus in ecclesiasticis & ita in terminis notabiliter Pau.de Cast.hoc dicit in cōsil.xxxiiii.incip. super primo dubio in.ii.vol.dū sequitur de duce Mediolani,cuius dicta approbat,& defendit late Fely.in. c. quæ in ecclesiarum in.xii.col.versi. sed hanc declarationem de consti.& Ias.in.d.l.nemo potest in.ii.lectu.nec obst.dictū Bar.in.d.l.omnes populi,quia ibi loquitur quando ordinarii ecclesiastici statuta facerent secundum legem vel pręter,non contra legem & prohibitionem superioris & ita

declarat

declarat illam docti. Alex. in .l. nemo potest in .i. col. de leg.i.& in.l.ii.in.iiii.col.ff.de re iudi.

¶Nec obstat glo.in.d.l.fi.C.de sen. quia ad illam glo. reperio ꝙ respondet Andre. sicul.in .c. quoad transla-tionem in ante penul. col. de offi.leg. dicens ꝙ illa glo. procedit in sententia ab interlocutoria in qua inferiores a principe siue ecclesiastici siue temporales possunt cõ-mittere causam appellatione remota, secus autem in sen tentia diffinitiua, & ita dicit procedere glo.in.d.c. fi.de hære.lib.vi. cum allegat. superius & dicit istam fuisse su am nouam limitationem, Sed dic ꝙ istam limitationem ponit Vitalis de camba,in trac. ecclesiarum in clausula appella. remota nu.28. & sequitur Celsus vgo in trac. clau. fo.xvi. quę si vera esset satis notabiliter illæ glo. concordantur tamen ego illam limitationem non teneo ex eo, quia illa glo. in .d.l. fi. communiter reprobatur vt per Bar.in.l.fi.ff. a quib.ap. non licet & per Bal.in.d. l.fi.& per alios plures quos tradit Fely.qui istam opinio nem tenet in.c.i.in.ii. col. versi. sed iste intellectus de re script. & latius reassumit Georg. Natam in repe.cle. sæ-pe in.lvi.col. de verb.sig. qui per nouem motiua defen-dit regulam dictę glo.c. fi. de hære. & ibi .v. modis am-pliat & illam glo. sequitur totus mundus, vt patet ex ad-ductis per Fely. in.c. olim col.ii. de accusa.

1 Verbi peregisti natura est requirere tempus in totum completum.
2 Aetas .xiiii. annorum completa reputatur integra, & di screta, sicut ætas .xxv. annorum.
3 Filius ætate .xiiii. annorum potest inuito patre ingredi religionem, & eximi a patria potestate.
4 Fictio in his, quę sunt iuris non habet locum.
5 Fictio est quando id arguitur esse, quod non est.
6 Habens .xiiii. annos an possit eligi in Regem.
7 Venia ætatis ante .xx. annum non conceditur.
8 Hospitalarius debet compleuisse ætatem .xxv. anno.
9 Idem ius seruatur in causis dependentibus a principali bus, quod seruatur in ipsis principalibus.
10 Vsuræ, interesse, & fructus an dicantur accessoria.
11 Reuocatis statutis omnes confirmationes dependentes

sunt reuócatæ.

12 Declaratio tex.c. nec vero. circa principium de po- stul. prælato.

13 In Decimis maior.xiiii. anno.esse potest in iudicio etiam sine consensu patris.

14 Super causa spirituali an possit compromitti in laycum & de causa decimarum dependenti.

15 Ius decimandi est mere spirituale.

16 Quando agitur de facto decimarũ iudex secularis quoq; super hoc facto potest iudicare.

17 Ius Patronatus dicitur dependens a causa spirituali.

18 Pater in spiritualibus filij non potest se intromittere, neq; ei filius qcquã acquirit, neq; in iurepatronatus.

19 Cõnexorum idem debet esse iudicium.

20 Causa dotis quæ matrimonio connexa videtur an debẽt vẽtilari corã iudice ecclesiastico sicut cã matrimonij.

21 Communio actionis de dote quæ est inter patrem, & fi- liam vetat filiæ exercitium actionis.

22 Causa dotis est mixti fori.

23 Priuilegia concessa sunt doti propter matrimonium.

24 Dotis causa aliqua ratione potest dici potius mixti fori, q̃ mere secularis.

Vbi vnum propter aliud vtrobiq; tantum ibidem.

25 In casibus, in quibus quis potest esse in iudico per se, in eisdem potest procuratorem constituere.

26 Excommunicatus qui esse potest in iudicio se defenden do, procuratorem vtrum possit constituere.

27 Seruus & frater minor procuratores constituere pos- sunt in casibus, in quibus in iudicio esse possunt.

28 In causis popularibus procuratorem constituere aliquis non potest.

29 Textus declaratur.

30 Erubescimus cum sine lege loquimur.

Per subauditiones iura limitari non debent.

31 Vbi quis in iudicio potest comparere sine mandato cũ cautione de rato potest constituere procuratore m ex quo præstita cautione efficitur dominus litis.

32 Quando admittitur aliquis pro alio in casibus, in quib' lis nõ cõtestat, ĩ illis nõ poterit ꝓcuratorẽ cõstituere.

33 Substituere aliũ loco sui, nisi post lit. cõtesta. nemo põt.

34 Coniuncta persona in causis spiritualibus,& beneficiali- bus an admittatur pro coniuncta etiam cum de rato cautione nisi habent mandatum.

35 Pater pro filia tanq̃ coniunctus admittitur in causa ma- trimoniali,& constituit procuratorem.

36 Vtilitas filię vbi consideratur a lege, non fit differentia inter procuratorem & alios coniunctos.

37 In causa matrimonij coniũctus pro coniuncto non ad- mittitur sine mandato.

38 Ille , qui admittitur nomine alieno non potest alium procuratorem facere etiam si pater fuerit.

39 Vbi ius non disponit expresse,non debet fieri differen- tia inter masculum,& fœminam.

40 In dispositione legali , & materia indifferenti si lex tan- tum de masculo loqueretur cõprehendit ẽt fœminã.

41 Maiores .xiiii. anno.beneficia habere possunt.

41 Maior .xiiii. anno. iure ciuili a tutela liberatur , quoniã talis ætas ad regimen sui ipsius idonea reputatur.

43 Canones spermaxime necessarias existimant pupillo- rum tutelas.

44 Vbi aliquid non reperitur dispositum de iure canoni- co, si id cautum reperiatur de iure ciuili, illud serua- ri debet in foro canonico.

45 Argumentum de iudicialibus ad extraiudicialia valet.

SI annum. Iste tex. diuiditur & sum matur vt hic per docto. ¶Nota primo ex isto tex. q̃ licet regulari- ter minor.xxv. ann. non possit per se esse in iudicio sine auctoritate curatoris vt in l. clarum.ff. de aucto. præst. & insti.de cura. in prin. tñ hoc fallit in casu de quo hic in quibus maior.xiiij. anno. potest in cãis bñficialibus ẽe ĩ iudicio vt hic tenet Domi. & alij oẽs & ita ad hoc istum tex. not.Abb.in .c. fi. col.ii. nu.8.de confess. & ille annus.xiiij. de quo hic fit mentio

1 debet esse completus vt hic probat tex. in verbo. † pere gisti de cuius natura est requirere tempus in totum com pletum.l.ij.ff.de adulte.l.qui procuratorem.ff.de procu. & bonus tex.in lege quinquaginta vbi Nicol. de Nea- pol. in lectu. Bartol. infert ad pulchram quæstionem.ff. de excus. tu. per quæ iura Barthol. Veronen. in

cautela .xviii. incip. verbum agere notabilem cautelam
2 tradit ad interrumpendum concordiam vt ibi late † & talis ætas .xiiii. annorum completa reputatur integra & discreta, sicut ætas .xxv. annorum vt hic dicit tex. & hoc regulare est in spiritualibus vt not. Ias. in auct. sacramenta puberum in .viii. col. C. si aduer. vend. qui ad hoc alleg. tex. istum & ideo in tali ætate dolus non præsumitur interuenisse vt nota. Abb. in .c. cum contingat
3 in .xvi. col. de iu. iur. † hinc est q̧ filius in tali ætate potest inuito patre intrare religionem & eximi a patria potestate text. est & glo. in .c. i. xx. q. ii. & not. per Docto. in .c. constitutus de rest. in integ. & idem est in voto sacri ordinis, idem in electione sepulturę & vt testamentum condere possit de quibus omnibus vide Abb. in .c. ex parte in .iii. col. nu. 11. de resti. spolia. quia in omnibus prędictis talis ætas .xiiii. anno. pro plena & integra reputatur & propterea in causa matrimoniali agere poterit & defendere vt dicit Domi. in .c. licet col. ii. vers. quid si seius. J. de sen. ex. quia legitimam personam habet standi in iudicio vt tradit idem Domi. in .c. qui generaliter §. fi. š. de procu. quia reputatur maior .xxv. anno. vt hic dicit tex. ℂ Aduerte tamen q̧ quamuis habens .xiiii. annos completos maior .xxv. reputetur illud non est per
4 viam fictionis † quæ in his quæ sunt iuris non habet locum in quibus Princeps habet liberam potestatem, Nā licet dispositio iuris per hoc alteretur, non tamen receditur a veritate facti in quo proprie fictio cadit vt tradit magistraliter Bart. in .l. si is qui pro emptore in .xii. col. versi. ita quęritur circa prædicta .ff. de vsucap. & ita ad hoc istum tex. inducit Car. in cle. quia circa in penul. col. q. xvii. de electio.

ℂ Tamen istud mihi uidetur dubitabile quia q̄uis Princeps in materia iuris liberā potestatem habeat per hoc tamen nō infertur quin fictionem inducere possit Nam
5 nemini est dubium, † q̧ quando illud quod verū non est arguitur esse illud dicitur fictio, vt hic colligitur in illis verbis ac si quæ fictionem importent .l. si alterius .ff. de hære. insti. l. i. ff. de recep. Nec obst. doctri. Bar. in .d. l. si is qui pro emptore, quia Bar. loquitur in fictione priuatiua quæ non habet locum in his quæ sunt iuris per il

lam rationē quam ponit Cardi. videlicet quia princeps habet liberā potestatē, nā si princeps statuit, ꝙ dolus cōmittatur in cōtractu habeatur pro nullo ista nō est fictio, ex quo remouet formā iuris tali casu a cōtractu quod potest. Secus vero esset in fictione inductiua, nam illa bene potest fieri per principē, & secundum hoc bene verificatur quod dicit Domi. limitando istū tex. in. c. grandi. in penul. col. supra
6 de sup. neg. præla. vbi vult † ꝙ habens. xiiii. annos nō potest eligi in regem nisi attingat. xxv. annos per tex. in. l. ad rempublicā. ff. de mu. & hon. & si eligatur debet sibi dari curator attento negotio maximi ponderis ad quod homines in huiusmodi ætate. xiiii. annorū reputantur incapaces, & infirmi consilii. ℂ Licet in hoc contrarium disputando cōcludit Iacob. de. s. Georg. in inuesti. feud. fol. ii. colū. iiii. vbi latius hoc attingit. ℂ Sed tenēdo dictum Domi. quod plures sequūtur dicendū est nō solū illud dictū procedere in electione regis sed etiā habet locū qñ maior. xiiii. anno. eligeretur ad alia ministeria vel negotia priuata. nā in præ
7 dictis talis ætas nō reputatur plena hinc est † ꝙ venia ætatis ante. xx. annum non cōceditur. l. ii. C. de his qui ve. æta. impe. & cum istis bene cōsonant quæ dicit Cardi. in cle. fi.
8 §. vt aūt in. v. q. de relig. domi. vbi vult † ꝙ hospitalarius debet cōpleuisse ætatē. xxv. anno. ex quo cura talis consistit in tēporalitate & datur ad similitudinē tutorū. Non obstat tex. hic quia ipse respōdet ibi post Pe. de Ancha. ꝙ iste tex. procedit in spiritualibus. Secus aūt in temporalibus, vnde per hoc infert ꝙ si illud hospitale cōfereretur alicui in beneficiū tunc secus esset & bene procederet dispositio istius tex. quod not.

6 ℂ Nota ibi nec non & dependentibus † ꝙ idem ius seruatur in causis dependentibus a principalibus quod seruatur in ipsis principalibus ita not. Petrus de Ancha. Domini. & Fran. hic. ℂ Et istam regulam facit Bar. in. l. solent in fi. ff. de alimen. lega. Bal. in. l. primā in prima columna. C. de re. cre. Aretin. in cap. cæterum in quarta columna de iudi. & nota. in cle. dispendiosam de iudic. faciūt pro ista opi. ea quæ adducit Decius in regula in omnibus causis id obseruatur. ff. de reg. iur. ad idem glo. magistra. in. §. actionum instit. de actio. quæ vult. ꝙ † vsuræ
10 interesse & fructus dicantur accessoria quasi dependentes.

Quibus accedant quæ in notabili. q. dicit Iason in. l. l. §. qui mandatum columna penultima. ff. de offi. eius & Bal. in. l. secunda. C. quãdo fis. vel pri. versi. quid ergo si veniat & ideo dicit Bal. in. l. prima in princi. C. de lati. liber tol.
11 † ꝙ reuocatis statutis omnes confirmationes dependentes sunt reuocate, & cum prædictis concordat Fely. qui ad hoc idem quod superius notat istum tex. in. c. pastoralis in prima colum. versic. considera. duo de rescrip. vbi ex hoc infert ꝙ si causa principalis eximatur a manibus ordinarii eodem modo eximitur causa quæ dependet arg. istius tex.

¶ Et ista regula procedit quando in dependentibus cõcurrit eadem ratio. Secus vero si diuersa ratio assignari potest & maxime vbi de pœna agitur & odio, vt notanter dicit Bal. in. l. si ex causa. §. nunc videndum per illum tex. ff. de minor. & ita declarantur ea quæ Bal. dicit in auctẽ. & quę in octaua colum. versi. quęro qualiter. C. de bon. auct. iudi. possi.

¶ Vel ista regula potest habere locum in dependentibus necessariis, vt declarat Innoc. in. c. cum super & ibi Bal. de confessis & alibi sæpe, vt congerit Ias. in. l. secunda in
12 prima colum. ff. de iud. om. iudi. † & secundum prædictã distinctionẽ debet declarari tex. & quæ ibi not. Abb. in. c. nec vero circa principium de postul. præla. de quo mentionem facit Ias. in rubrica de ope. no. nun. in prima colũ. quanuis etiam dici possit, ꝙ tex. ille de adhærentibus loquatur vt modern. quidam ibi dicunt quod nihil est.

¶ Et istę causæ depẽdentes exẽplificantur hic per moder. post Pet. de Ancha. Archi. & alios, in decimis & fructibus earum in iurepatronatus, & in acquisitis ex causa beneficiorum & idem tenet Abb. in. c. exhibita colum. prima nume. 6. de iudic. dum se remittit ad ea quæ not. hic. Et vt res ipsa sigillatim melius percipiatur prosequor singula ca
13 pita huius exempli. † Et primo ꝙ in decimis possit maior xiiii. anno. esse in iudicio etiam sine consensu patris tenet expresse rota decisi. xlvi. incip. capitulum si annum in tit. de decimis in nouis & decisio. cccccxcviii. incip. Nota ꝙ capitulum &c. de decimis in antiquis. ¶ Et ex hoc infertur ꝙ
14 causa decimarum dicatur etiam spiritualiter † vnde sicut super causa spirituali non potest compromitti in laicum capitu. contingit de arbitr. eodem modo neque de cau-

sa decimarum dependenti quod tenet rota in loco superius allegato & ita arguit Cardi. in consilio. xcii. incip. Nobiles viri in antepenulti. colum. versi. insuper nec compromissum, & hoc idem in notabili. q. Bal. tenet in. l. i. in. vii. col. versi. si pone. C. de confess.

¶ Tamen circa hoc aduertendum est quia licet causa decimarum quae in perceptione fructuum consistit aequiparetur causae spirituali hoc procedit quo ad hoc tantum, vt coram iudice ecclesiastico tractari possit, sicut ipsa cau-
15 sa principalis videlicet † ius decimandi quod mere spirituale est, vt nota. in capitulo quanuis de decimis, & ita procedit iste tex. & quae docto. dicunt per hoc tamen non infertur ꝙ quo ad omnia causa decimarum spirituali dicatur cum consistat in temporalibus eius perceptio argu. glo. in versicu. receperunt in cap. cum. m. de constitu. & hoc in terminis firmat Pet. de Ancha. in consilio trigesimoquarto incip. in causa in secunda columna, vbi vult ꝙ licet in causis spiritualibus transigi non possit secus tamē est in causa decimarum quae isto casu spiritualis non dicitur & hoc idem tenet Ioan. de Ana. cap. post miserabilem in fi. de vsuris.

¶ Et ideo in hoc articulo ita videtur distinguendum, ꝙ aut agitur de iure decimarum & procedant ea quę dicunt supradicti doctor. & rota in dictis decisionibus, aut vero
16 agitur de † facto decimarum vt puta de perceptione vel possessio. vel de rebus ipsis eligendis, & isto casu procedat contraria opinio. immo iudex secularis super hoc facto iudicare posset, vt est notabilis decisio Federici de Senis in consilio. cxlv. incip. Domino Andreae, vbi notabiliter loquitur & distinguit modo praedicto ꝙ nota. & pro ista distinctione facit notabilis doctrin. Bartol. in. l. cotem. §. qui maximos in tertia quaestione. ix. ff. de publi. dum concor. tex. in. l. nec emptio. ff. de contrahen. empt. cum. l. si iactum. ff. de actio. emp.

17 ¶ Secundum exemplum est † in iurepatronatus ꝙ etiam dependens dicitur a causa spirituali, & ideo de ipso idem iudicari debet per supra dictam regulam, vt tenent hic. ¶ Omnes & vltra ipso hoc idem tenet Rochus de curte in suo tractatu iurispatronatus in verbo competens quę-
18 stione decimatertia vbi per hoc infert ꝙ sicut † pater in

spiritualibus filii non poterit se intromittere, neque ei filius quicquam acquirit ita neque in iurepatronatus, & ideo pater præsentare non poterit, quia in spiritualibus vel dependentibus ab his patria potestas non considératur vt hic dicitur.

¶ Tamen circa hoc etiam est considerandum, q hoc in iurepatronatus non videtur inductum ratione dependentiæ causæ spiritualis quæ sola non est sufficiens ad producendum talem effectum cum de per se causa dependens considerari posit & separari a causa principali vt nota. in cap. tuam de ordi. cogni. & hoc dicit glo. in cle. dispendiosam in versi. matrimoniis de iudic. prout de præben. dicitur per glo. & docto. in dicto capitulo cum. m. de consti. quælibet dependeat accusa. spirituali videlicet a titulo canoniæ tamé in laico cadere potest prout de decimis superius est dictū. Sed hoc in iurepatronatus ratione connexitatis contingit vt not. Abb. per illum tex. in capitulo quanto de iudic. facit. l. quæ religiosi. ff. de relig. & sump. fu. & propterea idem de eo est iudicandum, quod
19 de spiritualibus † quia connexorum idem debet esse iudicium, vt in notabili casu tradunt Domi. de rota in decisio. clxxviii. Incip. emácipatio in titulo de emancip. in nouis vbi circa hoc declarant istum tex. Decius & moderni
20 in capitulo tráslato de consti. & ex hoc etiam infertur † q causa dotis quæ connexa videtur matrimonio coram iudice ecclesiastico ventilari debeat, sicut causa matrimonii quod tenet hic glo. & de hoc dubitat Decius in cap. quanto in tertio notabili extra eo. sed de hoc non est dubitandum quando causa dotis accessorię venit ad causam matrimonii per istum tex.

¶ Sed maior est difficultas quando principaliter causa dotis intentatur extra causam matrimonii & super hoc dicit Petrus de Ancha. hic se putare q iste tex. non habeat lo-
21 cum † propter communionem actionis de dote quæ est inter patrem & filiam quæ vetat filiæ exercitium actionis, vt in. l. secunda. ff. solut. matrimo. quam legem non credit correctam per dispositionem istius tex. ¶ Et hoc ratione suadetur quia ista communio fuit inducta propter interesse patris, quod est in conseruanda dote filiæ ne postea eam cogatur dotare iuxta auct. quamuis. C. de rei vx.

actio. Non poterit ergo filia agere in iudicio sine patre nisi in casibus nota. in auct. quod locum. C. de colla. ita concludit Petrus de Ancha. hic & plures alii quos refert Fely. qui hanc opinionem tenet in. c. ecclesiæ sanctæ Mariæ in xx. colum. de constitu. & hanc opinionẽ defendit Socin. in. l. prima in tertia columna. ff. de solut. matrimon. post Areti. quos ibi moder. Senen. & Taurinen. sequuntur, & hanc eandem opinio. quod hæc causa sit mere secularis tenet Barba. in cap. ex tenore in princi. per illum textum de foro competenti, & Campeius in tracta. de dote in prima parte quæstione. xcix. licet sub dubio forte, & Maria. Socin. in cap. licet ex suscepto columna septima versicu. xii. de foro competenti Præpositus in capitu. per vestras in sexto notabili. & ibi moder. Hispani repetẽ. fol. lxxii. columna tertia & Præpo. in cap. de prudentia in primo notabili de donat. inter virum & vxorem, & tenet Augustinus canonicus in libro scrutinii siue concertationis inter Canonicos regulares & monachos fol. cvii. in fin. versicu. & vltra prædicta.

¶ Ista tamen cõclusio declaratur vt procedat quando causa dot. principaliter & de per se agitaretur nõ habito respectu ad matrimonium, vt puta quando soluto matrimonio mulier dotem suam repetit: quia tali casu tenent prædicti docto. esse causam mere temporalem & coram iudice seculari tractandam & ita dicit esse communem opinionem Felyn. in dicto capitulo ecclesia sanctæ Mariæ. Secus vero si causa matrimonii incidenter tractatur prius intentata causa matrimonii super quo principalis quæstio erat, quia tunc procedit glo. hic & ita dicit esse intelligendam Iason. qui hanc distinctionem latius firmat in auct. quod locum in quarto notabili in. v. colum. C. de colla.

¶ Sed istis nõ obstan. mihi videtur quicquid dixerint præ
22 dicti docto. quod communis opi. est in contrarium † videlicet quod causa dotis sit mixti fori, & sic quod possit coram iudice ecclesiastico tractari siue principaliter, siue incidenter siue de dote magna, siue de parua agatur, & siue pro diuite siue pro paupere, in primis istam opin. firmat Fely. dicens hanc esse communem opinio. in cap. licet ex suscepto in prima columna de foro competenti, vbi plures docto. allegat quæ videas per te & idem dicit Decius in aucten. quod

locum in secunda columna. C. de colla. in secundo notabili & ante ipsum latius firmat Bal. nouel. in tracta. do. ctium in. ix. parte in decimosexto speciali, & hoc idem cõcludit Baptista de sancto Blasio in tractatu de priuileg. do. in. lxi. priuileg. & ab hac opin. in iudicando & consulendo dicit non esse recedendum Alexand. in. l. secunda §. ꝙ si in patris in secunda columna. ff. solu. matrimo. cum quibus concordat Roma. consil. cccxxx. circa primum in quarta columna versicu. quarto probatur secundum primam impressionem licet ibi pro & contra multa dicat, ex quibus resolui possunt ea quæ supra dicta sunt.

¶ Et ego pro ista opinio. vltra prædicta moueor tali ratione. Nam quotiescunq; alicui conceduntur aliqua priuilegia ratione alicuius effectus consumati dato ꝙ ille effectus postea cesset, nihilominus priuilegia durãt ratione illius primæ causæ a qua semper est verum dicere emanasse priuilegium ita est tex. in. l. finali. ff. vnde libe. & ibi Bartol. & l. in ipsius vbi Bal. C. fac. hær. not. Domini in capitulo licet in secunda colum. versicu. puto supra de electio. per glo. in versicu. canonicis in cap. statutum de rescriptis eodem libro facit. l. finali. ff. de sena. sed in ca

23 su nostro † priuilegia cõcessa sunt doti propter matrimonium. l. i. ff. solut. matrimo. Adeo ꝙ sine illo dos dici non potest. l. iii. ff. de iu. dotũ. ergo dato ꝙ de per se consideretur & eius causa soluto matrimonio agitetur semper dicetur habere reliquias illius spiritualitatis propter quam effectum habuit argumen. tex. in. l. ex facto. ff. de vul. &

24 pu. & l. prima de offi. procon. † & sic debet dici hac ratione esse mixti fori potiusquam mere secularis, quia vbi vnum propter aliud vtrobique tantum vnum. l. alteri. ff. de adi. leg. l. qui libertatis. §. seruus vbi Bartol. ff. de euictio. cum similibus traditis per scriben. in. l. cum seruus. ff. de con. & dem. & notat Abb. post glo. in capitu. latores de cle. excõmunicati. ¶ Vel vt concordentur opi. potest distingui inter dotem perfectitiam & aduentitiam vt primo casu procedat prima opinio, ꝙ sit tractanda coram iudice seculari propter communionem quam in tali dote habet pater propter exercitium actionis cuius forus attendi debet argumen. eorum quæ in notabili casu tradunt Domini de rota deci. clxxviii. incip. emancipatio in

nouis secundo casu procedit opini. communis & pro ista differentia benefacit glo. in l. secunda. §. primo in verbo profectitia & ibi Alexan. declarat. ff. solu. ma.

25 ¶ Not. tertio ibi parte, vel procuratorem &c. † ꝙ in casibus, in quibus quis in iudicio potest esse per se in eisdem potest procuratorem constituere concorda. tex. in cap. ex parte & ibi not. Abb. in prima columna numero. 7. de restitu. spolia. & dicit ibi Petrus de Ancha. ꝙ ad hoc iste tex. est melior de iure cum concor. vt scribit Fely. in cap. intelleximus in tertia colū. qui ad hoc istum tex. allegat supra de iudic.

¶ Et hoc de plano procedit quando persona habilis est, & libere de iure cōmuni agere potest, Secus vero si ex indul-
26 gētia cōcedatur vt agere possit, vt in excōmunicato. † Nā licet esse possit in iudicio se defendendo ca. cum inter. de except. per hoc tamen procuratorem non poterit constituere vt notabiliter declarat Felyn. in cap. post cessionem in sexta columna. versicu. & aduerte de probatio.

¶ Sed breuiter veritas est in contrarium vt tenet Innocē. & Abb. & omnes in dicto. c. intelleximus & idem Inno.
27 in cap. edoceri de rescrip. & hoc idem procedit in † seruo & fratre minore qui procuratores constituere possunt in casibus, in quibus in iudicio esse possunt, vt dicit Bar. in l. seruos. ff. de alimentis & cibariis legat. facit tex. in. l. seruum quoq; in principio. ff. de procuratoribus quē notabilem dicit Roma. in. l. si ex legati causa de verborū obliga. & hoc idem procedit in minore. l. filiusfami. in princi. vbi Bal. ff de procu.

¶ Et ista omnia procedunt in casibus, in quibus quis voluntarie in iudicio esse potest. Secus si de necessitate requi-
28 ritur, vt personaliter agat † prout in causis popularibus l. licet in popularibus. ff. de procuratoribus, quia tali casu procuratorem constituere non poterit, vt ibi dicitur & in l. penultima. §. adde crimen. ff. de pu. iudic. declarando tamē vt per Paulum de Castr. in. l. seruum. §. publice. ff. de procur. vt latius dictum est superius.

29 ¶ Tertio prædicta regula limitatur procedere † eo casu quo quis procuratorio nomine agere pōt, secus si nomine alieno prout est in cōiuncta persona, quę licet pro coniuncta agere possit, tamē non potest constituere procuratorē,

eo quia non agit nomine proprio ita limitat rota, decisio. dclxxvii. incip. nota. ꝙ coniuncta alias est decisio. xxxiiii. in tit. de procura. in antiquis & licet pro ista limitatione nihil alleget. Tamē pro illa deci. est tex. in. l. iii. §. sed & si fortе. ff. iudi. sol. Et illam decisionē sequitur Fely. in. c. cū in ea in. iiii. col. versi. declara dupliciter de sen. & re. iudi. & Decius in. c. intelleximus in. v. colum. de iudic. & ante ipsos Corneus in consil. ccix. in. ix. colum. lib. iiii. & ita limitant istum tex.

¶ Tamen ista limitatio non videtur vera, primo quia non
30 fundatur aliquo iure † & erubescimus cū sine lege loquimur, l. illam. C. de colla. ¶ Nam per subauditiones iura limitari non debent glo. in. c. cupientes. §. ꝙ si per. xx. supra de electio. & in casu isto non videtur ratio aliqua ꝙ coniuncta persona in casibus sibi permissis a iure procuratorem constituere nō possit sicut seruus & excommunicatus, vt
31 supra dictum est. & ad hoc benefacit † quia vbi quis in iudicio potest comparere sine mandato cū cautione de rato potest cōstituere procuratorē ex quo prestita cautione efficitur dominus lit. Bar. in. l. Titius per illum tex. ff. de procur. Sed coniuncta persona admittitur cū cautione & sine mandato Alex. in. l. exigendi. C. de procura. sed & hoc & l. non solum vbi Pau. de Cast. ff. de procu. ergo poterit procuratorem constituere. Non obst. tex. in. d. l. quia ille tex. loquitur quo ad commissionem stipulationis iudicatum solui & casum nostrum non attingit vt patet ex tex.

¶ Et ideo pro vera intelligentia istius limitationis distin-
32 gue tres casus, † primus est quando admittitur aliquis pro alio in casibus, in quibus lis non contestatur & tunc in illis casibus procuratorem constituere non potest casus est singularis in. l. minorum secundum Bal. ibi. C. de prae diis minor. iuncta. l. neque tutores in fi. C. de procu. quem ad hoc Roma. multum cōmendat in consil. ccxli. spectabilis in quinta colum. versicu. vltimo aduertendum secundum primam impresionē & illum intellectum ad dictam l. minorum pro singulari commendat Ias. licet de Roma. non meminerit in. l. cum quis in princi. C. de procu. & in l. secunda in fi. ff. de officio eius cui mādа. est iurisdi. declarando tamen secundum quod dicit Bartol. in. l. nulla. C. de procura.

¶ Secundus casus est in causis profanis siue temporali-
33 bus & ista est regula cōmunis, † ꝙ nullus potest substitue
re alium loco sui nisi post litem contestatam ita con-
cludit Bar. in l. exigendi in .ii. lectu. circa fi. versi. item
quero nunquid coniuncta. C. de procu. & ibi hoc tenet
Cy. in. viii. q & hoc tenet Car. in cle. i. in. vi. q. de procu.
¶ Tertius casus est in spiritualibus vt hic & circa hoc
est maius dubium loquendo in coniuncta persona nam
Domini de Rota in decisio. cxlii. incip. in causa benefi-
34 ciali in titulo de procura. in nouis tenent, † ꝙ coniuncta
persona in spiritualibus & beneficialibus non admitti-
tur pro coniūcta etiam cum cautione de rato nisi habeat
mandatum vt quilibet extraneus & ideo procuratorem
constituere non poterit mouentur per tex. hic in fi. vbi
in istis spiritualibus proximitas & coniunctio nihil ope-
ratur & hoc idem tenet Specul. in titulo de coniunc. per
sona. versi. quid si est causa spiritualis quod est verum
nisi ad defendendum absentem citatum per edictum ne
priuetur beneficio vt dicit Rota in decisio. ccccxx. incip.
si committatur. §. fi. in nouis sed dicas ꝙ tunc non admit
titur vt procurator, sed vt defensor & administrator
quo casu bene potest coniunctus admitti etiam in benefi
cialibus vt concludit Bal. in addi. ad Specul. in titulo
de procu. §. ratione quoque versi. quid si canō. in vii.
col. ver. si pater. Et per istam rationem fuit alias coram
me in vna Caiacen. simplicis beneficij de anno præsen-
ti .1533. mense ianuario in Rota conclusum ꝙ pater pos
set prestare consensum filio .xiii. anno. cōstituen. pro-
curatorem patrium suum ad defendendum in causa be
neficiali. Nam licet iste tex. requirat isto casu consensu
episcopi vel vicarij. Tamen secundum Archi. hic ille
consensus posset etiam per curatorem minoris præstari
eadem ratione voluit Rota ꝙ pater præstare posset cum
per hoc pater non dicitur administrare ex quo ille con-
sensus præstatur constitutioni procuratoris ne minor de
cipiatur sed ista ratio magis tangit patrem cuius magis
interest q̄ curatoris cum soleant parentes capere consi-
lium & esse solicitos pro filijs vt dicitur in .l. nec in ca. ff.
de adul'te. & .l. iste quidem. ff. ꝙ me. cau. igitur ea ratio-
ne qua curator præstare consensum potest eodem mo-

do & pater maxime quia in causa illa fuerat constitutus ab ipso minore procurator patruus eius & sic videbatur oĩs fraus abesse & ita ex votis dñorũ ego iudicaui licet postea noui auditores intendo rigori contrarium te-nuerunt.

¶ Tamen circa istum tertium casum est aduertendum quia non videtur verum ꝙ in istis causis spiritualibus cõiunctus non possit admitti pro coniuncto sicut in alijs
15 casibus admittuntur. Nam contra hoc videtur esse casus in .c. accedens de procura. in fi. † vbi pater pro filia tanq̃ coniunctus admittitur in causa matrimoniali & constituit procuratorem & sic ibi est casus pro regula istius tex. ꝙ vbi quis pro se in iudicio esse potest poterit etiam procuratorem constituere Decius ad istum tex. respondet in .d.c. intelleximus in .v. col. & ante ipsum fuit respõsio Ias. in dicta lege cum quis quod ibi sit speciale in patre agente pro filia vt possit procuratorem cõstituere secus tamen est in alijs coniunctis.

¶ Sed ista solutio non satisfacit quia illud ꝙ pater pro filia admittatur non est inductum in fauorem patris, sed filiæ & attenta illa ratione quilibet coniunctus deberet admitti pro filia, vbi de vtilitate eius agitur & quia tex. in dicto capitulo accedens non se fundat in aliqua specialitate nos ergo eam inducere non debemus iuxta glosam in lege filium, C. fam. her. ¶ Præterea pro hoc facit
36 † quia vbi vtilitas filiæ consideratur a lege non fit differentia inter patrem & alios coniunctos vt tenet Roma. in lege pactum quod dotali. C. de colla. quem ibi Corneus sequitur & Ias. col. penul. versi. extra glo. vt late dico in .§. omnium numero .27. insti. de actio. & per hoc facit tex. hic. ¶ Et ideo aliter ad illum tex. potest respondere videlicet ꝙ illa decisio Rotæ quo ad primum casum non est vera, quia in materia spirituali coniunctus pro coniuncto de illo iure bene admittitur sine mãdato cum cautione vt est glosa notabilis in .c. cum pridem in glosa .i. extra de pact. quam pro singulari commendat Roma. notabili .dcxiij. incip. tu audisti & hanc opi. expresse firmat Rota vbi dicit ita fuisse decisum in decisio .ccclxxv. incip. fuit dubitatum in titulo de procu. in nouis mouetur pluribus rationibus quas refert

& sequitur Fely.in .c. coram in.ii. col. de offi. deleg.

37 ¶ Est bene verum, † ꝙ in causa matrimonij est speciale, vt coniunctus pro coniuncto non admittatur, sine mandato vt est glosa in.c. qui ad agendum in glo. penul.§. de procu.& glo.in.c.fi. eo. ti. & li. nisi fuerit pater pro filia & ita procedit tex. in dicto .c. accedens secundum glo.in.d.c.qui ad agendum & in.d.c.fi.in verbo contrahendum & tali casu pater, qui admittitur pro filia non potest dare procuratorem loco sui, nisi speciali licentia papæ, vel partis, vt probatur in .d.c. accedens neq; est verum, quod dicebat Ias.& Decius ꝙ ibi erat in hoc speciale in patre quia dico ꝙ in hoc nulla est specialitas im

38 mo summus in regula .§. dicta, † videlicet ꝙ illa qui admittitur nomine alieno non possit alium procuratorem facere & specialitas quę in d.c. accedens inducitur non est circa constitutionem procuratoris sed ꝙ pater admittatur ad agendum sine mandato speciali in causa matrimonij vt ibi innuit glo. circa fi. cum regula sit in contrarium, vt supra dixi alias duo specialia inducerentur in d.c. accedens contra tex.in.l.i.C. de dot. promis. quod tamen secundum communem regulam est absurdum ergo sequitur ꝙ Decius & Ias.non bene dicunt concludas ergo cum limitatione prædicta ꝙ ille qui admittitur nomine alieno non potest procuratorem constituere, etiam si pater fuerit, ex quo infertur ꝙ tex.in.d.c. accedens tantum inducit vnum speciale, videlicet, vt pater pro filia possit agere in causa matrimoniali sine speciali mandato respectu vero constitutionis procuratoris per ipsum nullum est speciale in patre & sic limitatio ad illum tex. manet firma.

¶ Glo.i.concludit vnum ꝙ dispositio istius tex. loquens de maiori .xiiij. annorum procedit in fœmina maiore xij. annorum & cum ista glo. omnes transeunt adde Archi.in.c.certis col. fi.xv.q.iii. vbi dicit post Bonagui .ita seruari in Ro. Curia & ratio istius quæstionis videtur,

39 † quia vbi ius non disponit expresse non debet fieri differentia inter masculum & fœminam lege maximum vitium .C. de libe. præ. & istam rationem adducit Pet. de Ancha. in consilio.cxx. pro clariori & hoc de plano pro

40 cedit in dispositione legali & materia indifferēti in † qua

etiam si lex tantum de masculo loqueretur comprehen deret fœminam vt.l.i.§.i.ff.de consti.pec.&.l.iii.inprin. ff. de neg. gest. tradit Angel. in consil.cclxxxix. viso te stamento dum alleg. Io. Andre. in .c. fi.supra de elect. eodem li. cum concor. vt Moderni scribunt in.l. si quis id quod .ff. de iu .o. iudi. & Decius in.l.ii. in .xvij. col. numero .108.ff. de re.iur.

❡Sed aduertendum est ꝙ .§. dicta non videntur cōue nire isti tex. qui simplr̃ & indeterminate loqt̃ & requirit ætatem completam.xiiij. anno. vnde ex quo generalitas tex. pariter ad fœminam, sicut ad masculum adaptatur non videtur ꝙ in fœmina minor ætas requiratur .xiiij. anno. quā ætatem text. non taxatiue videtur & speciali ter in masculo requirere, Sed generaliter in quocunq; agente, & aliter verba textus non conuenirent, dum di sponit illam ætatem .xiiij.anno. æquipollere ætati .xxv. quæ ratio non militat in ætate .xij.anno. quæ longe re motior videtur & discretione caret, Nam licet in ea æta te mulier apta viro reperiatur, vt loquuntur iura allega ta in glo. non tamen propter hoc idonea dicitur ad agen dum & defendendum causas spirituales, de quibus hic, nisi ad illam ætatem .xiiij.annorum venerit, & propter ea dicendum est istum tex. velle illam ætatem .xiiij. an norum in quolibet agente vel defendente causas spi rituales requiri. Immo potest attentari vnum, ꝙ dispo sitio illius tex. in principio non habeat locum in fœmi na, non solum respectu ætatis quam requirit tex. sed ra tione disparitatis sexus quia fœmina ad agendum & de fendendum in iudicio pro se idonea non videtur pro pter rationem, quam ponit tex. in .c.ij.§. eo. & quæ ibi diximus, quæ ratio cessat in masculo tamen posset dici ꝙ fœmina in casibus, de quibus hic bene admittatur, ad agendum, & defendendum in ætate .xij. anno. dum ta men per procuratorem agat vt in secunda parte istius tex. & ita procedit tex.in.c.ex parte de rest. spol. & tex. in.c.accedens de procurato.& facit tex.in.l. neq;.C. eo. nec contrarium iure probatur sed si ætatem .xiiij.anno. compleuerit, procedat, quod hic dicitur. Si tamen in causa beneficiali loquimur primum dictum mihi magis placet cum materia non sit conueniens fœminis.

❡Glo.

¶Glo. ac si maior. breuis est, & vno verborum cõstructu clauditur ex qua vna conclusio colligitur videlicet ꝙ maior. xiiii. annorum potest causas spirituales per se tractare sine curatore, ac si esset in ætate completa. xxv. annorũ Domi. hic opponit contra hoc impertinente, & se inuoluit circa assignandam rationem, quare minor. xxv. annorum beneficium regere possit de quo per eum. ¶Tu dicas ꝙ omnes istæ rationes, & argumenta Domi. tendunt contra minorem. xiiii. annorũ, sed in maiore de quo tex. hic & glos.
41 loquuntur nõ procedunt † quia maiores. xiiii. annorum beneficia habere possunt, vt not. in. c. super inordinata de præben. quia talis ætas discreta reputatur, & cessant rationes Domi. videlicet ꝙ se ipsum regere nõ possit, quod pa-
42 tet. † Nam ius ciuile in tali ætate puberem a tutela liberat vt insti. de cura. in prin. non alia ratione nisi quia hæc ætas ad regimen sui ipsius reputatur habilis.

¶Glo. debebis ponit quatuor antiquorum opin. quæ hodie per istam decretalem resoluuntur, & ideo non erit insistendum circa vnum tamen dictum glo. hic est aduertendum inquantum dicit ꝙ de iure canonico materia tutelarum non est necessaria, & ideo compilatores huius voluminis de illis non tractarunt, & cum isto dicto glo. cõmuniter alii docto. transeunt, & eam ad hoc ponderat & sequitur Præpo. in. c. quo iure in tertia columna, octaua distinctione.

¶Sed considerandum est diligenter, quia istud dictũ glo.
43 non videtur verum ex eo † quia canones per maxime necessarias pupillorum tutelas existimarunt, & ita facit in generali consilio constitutum, vt patet in cap. fi. lxxxvi. distinctione, & alibi sæpe, vt ibi not. & hoc experientia ipsa patet cum pupilli commodius ex hoc rerum suarum & personæ conseruationem consequantur. Neq; obstat ꝙ compillatores decretalium titulum de tutelis non posuerunt, quia propterea factũ fuisse arbitramur quia in libris Digestorum & Codicis latius de illis fuit tractatũ ad quos titulos per compilatores nostros nihil occurrerat addendum, & ideo fuit omissum per hoc tamen non excludimur quo minus de iure canonico illis legibus ciuilibus, & tutelis
44 vtamur † quia vbi aliquid non reperitur dispositum de iure canonico, si tamen illud reperiatur de iure ciuili consti-

tutum standum est iuri ciuili etiam in foro canonico, vt est doctrina in terminis nostris Bal. in consilio. ccxliii. in quæstione ista lib. primo sequitur Decius in cap. ecclesia columna. xii. de constitu. & est regula communiter tradita in cap. primo de ope. no. nun. & tenet Domi. per glo. in cap. pia. §. siquis in tertia colum. infra de excep. & quia canones tutelam non improbant; sed videntur sine controuersia approbare vt in cap. ex parte de appellatio. & in ca. ex tenore qui fil. sint legit. & in. c. puella. xx. quæstione secunda, & in dicto capitu. fina. & in pluribus aliis locis non parum multis, & ista videtur esse ratio fundamẽtalis, quare ius canonicum de tutelis non tractauit. ¶ Est bene verum, ꝙ quantum ad effectum causarum spiritualium, de quibus in tex. dicitur maior. xiiii. annorum sine curatore experitur vt concludit Archi. post aliqualem disputationem in cap. certis colum. fina. xv. quæstione tertia. & ista procedunt in iudicialibus in extraiudicialibus vero est maius dubium. Domi. tamen hic dicit idem esse cuius opi. suaderi potest, ex regula quæ ponitur in. l. nec mirum. ff. de pigno. actio. † quod valet argumẽtum de iudicialibus ad extraiudicialia, & probatur in. l. omnem. ff. de iudic. per quem tex. ita arguit Areti. in. l. eum qui in princi. in penul. col. ff. de acqui. hær. & dixi supra in capitulo primo, & insti. de actio. in princi. Tamen omnia ista declarantur procedere, quando in vtroq; casu est eadem ratio, alias autem argumentum non procederet vt notabiliter dicit Bar. in. l. tertia. §. idem scribit in fi. ff. de pecul. & ita dictum Domi. declarari potest.

45 (margin, beside "de pigno. actio. †")

1 Dictio si vero est aduersatiua præcedentium.
2 Dictio infra denotat actũ immediate sequẽtem terminũ, cui adiungitur, & actum multo tempore distantem.
3 Dictio ante potest significare actum immediate sequentẽ. & distantem.
4 Dictio post actũ mediatũ, & immediatum significat.
5 Dictũ testis ambiguũ, & qđ põt diuersimode capi reiicit.
6 Probatio debet de necessitate concludere.
7 Dictio infra de sua propria natura actum significat ex interuallo distantem a principio omissis mediis.
8 Natura dictiõis & cętera est supiora, & iferiora cõphẽder.

9 Minor.xiiii.annis licet posſit habere titulum beneficii, nõ tamen poteſt agere, vel defendere per ſe in iudicio.
10 Papa diſpẽſando cũ minore quo ad beneficiũ nõ intelligit p hoc ſecũ diſpẽſare quo ad liberã adminiſtrationẽ eius.
11 Minor.xiiii.annis comparens in iudicio ſi cõfitetur nõ valet eius confeſsio.
12 Denunciatio ad illũ finem tendit, vt quis cõſequatur ſuũ.
13 Denũciatio eſt triplex. Euangelica, canonica, & iudicialis.
14 Denunciatio iudicialis eſt duplex publica, & priuata.
15 Cleric⁹ tabellio, officiũ exercere nõ põt tñ ſi exerceat valet.
16 Multa prohibẽtur fieri, quæ poſt facta tenent.
Teſtis inimicus eſſe nõ poteſt, tamen ſi fuerit admiſſus, & non fuit oppoſitum valet.
17 Iudex debet proferre ſententiam ſedendo, tamẽ ſi eſt bene informatus, & proferat ſtando, valebit.
18 Filię ĩgratę dos dari nõ debet, tñ ſi dat̃ nõ poteſt reuocari.
19 Verba nõ poteris ĩducũt formã, & annullãt actũ ĩpo iure.
20 Forma vbi nõ obſeruatur, actus eſt ipſo iure nullus.
21 Non poteris futuri temporis eſt maioris prohibitionis, q̃ non poteſt præſentis.
22 Lex ſtatim ꝙ negatiue aliqd ꝓhibet, nõ cẽſetur annullare actũ in cõtrariũ factũ, niſi procedat vlterius annullãdo.
23 Iudicium acceptũ a minore.xiiii.annorũ tendit in præiudicium ſuum, aut incõmodum.
24 Eccleſia, vel minor licet non poſsint vendere rẽ immobilem niſi ſeruata ſolẽnitate a iure, tamẽ vẽditio vbi eſſet facta in vtilitatem eorum bene valet.
25 Stante ſtatuto ꝙ contractus mulierũ nõ valeant ſine conſenſu propinquorum, intelligitur de contractibus damnoſis non autem vtilibus.
26 Minor hñs bñficiũ in eccleſia ratiõe cõſuetudinis ibi vigẽtis an poſſit adminiſtrare, & habere vocẽ in capitulo.
27 Minor diſpenſatus ad beneficium cenſetur diſpẽſatus ad reſidentiam, & alia conſecutiua.
28 Princeps concedens minori magiſtratum in dubio videtur tribuere ei adminiſtrationem.
29 Iudex cõpetens ad dandum curatorẽ in litem qui dicatur.
30 Nõ illico ꝙ aliquis de principali cognoſcere poteſt, datur facultas ſuper acceſſoriis.
Sine acceſſoriis iuriſdictio eſſet inanis.

31 Curator minori an possit dari per officialem episcopi.
Officialis principalis episcopi vnum, & idem consistoriũ facit cum eo.
32 Dispositio loquens de officiali habet locum nõ solum in principali, sed etiam in foraneo.
33 Verbũ excõmunicatio tã de maiori, q̃ minori intelligitur.
34 Verba generaliter prolata generaliter intelligantur.
35 Lex nisi distinguit, nec nos distinguere debemus.
36 Facultas dandi curatorem ad litem non causatur ex eodẽ consistorio, sed ex iurisdictione.
37 Officialis foraneus censetur datus ad vniuersitatem causarum, & sic æquiparatur ordinario.
38 Verbum officialis est nomen generale ad omnes habẽtes officium cum iurisdictione.
39 Lex generaliter loquens potest restringi a lege, secus ab homine.

1 Si uero. ¶In tex. ibi si vero † ista dictio aduersatiua est præcedentium vt dicit Bart. in. l. si vero ff. qui satis cog. cum concor. vt Decius scribit in cap. at si clerici. §. de adulteriis in principio de iudic. & in consilio ccciii. in casu occurrenti in secunda columna in secunda parte.

¶Tamen aduertendum est ꝙ istud generaliter non est verum sed procedit tantum, quando dictio si vero ponitur de per se separata a dispositione, & ita procedit iste tex. Secus vero vbi talis dictio ponitur in eadem oratione cõiuncta, quia tali casu inducit potius coniunctionem, & repetit præcedentia cum eisdem qualitatibus; ita est doctrina Bar. in. l. lucius. §. qui habebat. ff. ad trebel. & hoc est quod dicit Bal. in. l. omnes populi in octaua columna versi. iii. modo. ff. de iusti. & iur. & in notabili casu tradit Corneus in consil. ccxlviii. in præsenti consultatione in quarta columna in secundo volumine. ¶Ad vnum tamen aduerte ꝙ quanuis dictio si vero in isto tex. aduersatiue ponatur, nihilominus hoc intelligendum est, ratione qualitatis non materiæ iuris quæ eadem in isto. §. repetitur retento eodem casu pro quo facit optime glo. & Bar. in. l. mariti in fi. ff. de adulte. & not. Saly. in. l. vinum. ff. si cer. pet.

¶In tex. ibi infra est notandum secundum Gemi. hic quẽ
2 alii sequũtur † ꝙ ista dictio denotat actum immediate se-

quentem terminum cui adiungitur & actum multo tem-
pore distantem quod dicit esse notandum pro concordan
dis testibus. Nam si vnus diceret actum factũ infra domũ
& alter diceret in camera domus isti testes essent concor-
des, & probarẽt de loco ratione istius dictionis infra. adde
pro ista opi. quæ dicit idem Domi. in. c. i. §. licet per illum
tex. supra de procu. isto lib. vbi in simili dicit idem esse in
3 ista dictione † ante quæ potest significare actũ immediate
sequentem & distantem, & ibi pariformiter infert ad dicta
testium prout hic quod dictum sequitur Alex. cum cõcor.
ibi per eum adductis in. l. diuortio in. iii. col. & in. l. insulã
§. fructus col. i. ff. solu. matr. & hoc idem dicitur de ista di-
4 ctione † post quæ actũ mediatum & immediatum signifi-
cat vt idem Domi. dicit in. c. i. supra de consti. eo. li. vbi per
hoc etiam infert ad dicta testium vt valeant, & ita cum ista
opi. transeunt posteriores vbiq;.

¶ Sed diligenter aduertendum est, quia ista opi. mihi non
5 satisfacit ex eo † quia quãdo vnum verbum est ambiguũ
& potest diuersimode capi dictũ testis per tale verbũ non
valet, sed debet reiici, ita cõcludit Bar. in. l. inter stipulatio-
nem. §. i. circa fi. versi. & ista lex. ff. de verb. oblig. quem se-
quitur Alex. in. l. diuortio in tertia colum. numero. 14. ff.
solu. matrimo. & tenet Abb. licet de Bar. mentionem non
faciat in. c. in præsentia in penul. notabili de probat. cũ con
cor. vt dixi. in. c. i. supra de constitu. eo. li. sed in casu nostro
hæc dictio infra est dubia, quia potest singulare actũ me-
diatum & immediatum, vt hic dicit Gemi. & omnes ergo
6 dictum testis per talem dictionẽ nõ valet † quia probatio
debet de necessitate concludere. l. non hoc, cum concor.
traditis ibi per moder. C. vnde legit.

7 ¶ Et ideo ego aliter super hoc dicerem † q; dictio infra de
sua propria natura significat actum ex interuallo distantẽ
a principio omissis mediis vt dicit Bar. in. l. Gallus. §. idẽ
credendum in fi. ff. de libe. & post. hic vbi per hoc dicit q;
8 ista dictio infra in hoc differt a dictione † & cætera de cu-
ius natura est superiora & inferiora cõprehendere, & ideo
infert q; in lib. decretaliũ ea ratione ponitur dictio & infra
quia multa intermedia fuerunt resecata quæ non faciebãt
ad rem, & hoc dictum Bart. quod ibi multũ commendat
Fulgo. & Alex. sequitur Io. de Ana. in. c. super eo in prin.

de vsur. & Abb. licet de Bar. mentionẽ non faciat in. c. dudum el secundo in. ii. notabili de electio. ¶ Sed tamen licet prædicti doct. nõ dicãt circa hoc quod de decretalibus dicũt prædicti doc. aliter dicit Ioan. And. in. c. a nobis de iu. pat. quem refert & sequitur Decius in. c. secundo in secunda lectura in primis verbis de constit. & in. c. i. in prin. de postula. prælа. vbi etiam aliam rationem ponit de principio antiquarum decretalium, de quo vide ibi, redeundo tamẽ propositum dico ꝙ ista dictio infra importat actum mediatum proprie, & hoc est quod vult dicere Abb. in ca. primo de cle. con. & in. c. ex parte de resti. spolia. & sic non potest significare partem superiorẽ, vt putat Domi. in exẽplo testium, de quo per eum. Nam contra ipsum videtur esse notabilis decisio Bar. in trac. de insula. c. xvi. incip. ꝙ si ex vno latere vbi concludit, ꝙ ista dictio infra significat extremam partem, siue inferiorem rei, & ideo si dico delictũ esse factum infra domũ nõ verificabitur in camera, prout putat Gemi. quia non dicitur infra, sed supra & ita illud dictum Bar. sequitur Socin. in consil. xxvii. visis capitulis in penul. col. li. ii. quod consilium errore repetitum est in eo. lib. consil. clxxxi. & de hoc vltra iura alia allegata per Bar. videtur esse casus in. l. adeo. §. insula versi. ꝙ si ex vno latere. ff. de acqui. re. do. facit tex. in cap. primo & cap. ex tuarum de auctori. & vsu. pal. ¶ Et de ista dictione infra, vltra prædicta est tenendum menti vnum dictum Bar. in. l. prima. §. cum vrbem in fi. ff. de offi. præfec. vrb. de quo mentionem faciunt nouissi. in. l. fi. ff. de constitu. princi. vbi dicit Bart. ꝙ licet regulariter dictio infra excludat, tamen si ponitur in concessionibus & beneficiis includet omnia, quod not. pro quo benefacit, quod not. Bal. in capitu. primo. §. si quis de manso. in titulo de controuer. inuesti. & in ca. fi. in tit. de duobus fratri. de nouo feudo. inuesti.

9 ¶ Nota primo ex isto tex. † ꝙ minor. xiiii. annis nõ potest agere vel defẽdere per se in iudicio & tamẽ possunt habere titulũ beneficii vt tex. hic innuit, & ita tenet Gemi. & moder. hic qui in hoc dicũt istum tex. menti tenendũ subdunt tamẽ vnũ plus ex mente Lapi alleg. cxii. quę in li. meo est cxxiii. incip. quidã exposuit &c. quod adeo prædicta sunt vera ꝙ iudiciũ factũ cum tali minore esset ipso iure nullũ,

10 & ista ratione dicunt etiam hic moder. † ꝙ papa dispẽsan-

do cum minore, quo ad beneficium non intelligitur per hoc secum dispensare quo ad liberam eius administratio, nem vt colligitur hic dum dicitur ꝙ indiget curatore. Ista sunt dicta moder. hic per Geminia.

¶ Ex quorum dicti tres cōclusiones colligūtur, super qui bus insistendum erit. prima est ꝙ minor. xiiii. anno. non potest per se esse in iudicio licet beneficium habere possit pro ista conclusione quo ad dictum primū vltra alios est notabilis doctri. Abb. in cap. fi. in secunda colum. extra de
11 confess. vbi plus subdit † ꝙ si comparet minor. xiiii. an, no. & confitetur non valebit eius confessio & istam etiam conclusionem sequitur Domi. in cap. ex eo. in princi. co, lumna penultima de electi. lib. vi. & ista conclusio ge, neraliter procedit non solum in causis spiritualibus, sed etiam temporalibus, vt in. l. clarum. C. de auctoritate præstan.

¶ Sed tamen aduertendum est, ꝙ ista conclusio videtur dubitabilis, ex eo quia minor. xiiii. anno. ad denuncian, dum admittitur, vt est singulare dictum Innocentii in ca, pitu. finali, qui mat. accu. poss. quem ibi docto. communi, ter sequuntur ergo pari ratione videtur dicendum, ꝙ ad
12 agendum admitti debeat † cum denunciatio ad illum fi, nem tendat, vt quis consequatur intentum suum vt dicit Bal. in auct. ad hæc in secunda columna versic. in contra, rium. C. de vsur. & ita intelligit tex. in capitu. si peccauerit secunda quæstione prima, & ideo per talem denuntiatio, nem interesse consequi possunt, vt ibi dicit Bal. in versic. sed dubitatur & ibi per duas colum. latius diuagatur circa istam denuntiationem euangelicam, & ista denuntiatio, tam in iudicio quam extra fieri potest, vt concludit Inno, cen. in capitulo solicitudinem in secunda col. de appella, tion. sequitur Bal. in margarita in versiculo denuntiatio & est textus in capitulo nouit de iudic. & talis denuncia, tio probari debet sicut actio, vt dicit Corneus consilio cxxxvii. placet mihi in fi. secundo volum. sicut ergo mi, nor ad denunciandum admittitur pariter debet ad agen, dum admitti & ideo vt resolutio clara habeatur in hac ma
13 teria est aduertendum ꝙ † denunciatio est triplex quæ, dam est euangelica alia canonica, alia iudicialis vt tradit Speculator in titulo de denuntia. §. secundo euāgelica fit

ad emendationem quæ competit cuilibet Christiano de præcepto, vt est tex. in cap. cum ex iniuncto. §. fi. de hære. canonica fit ad pœnitentiam peragēdam quam iudex ad effectū perducit etiam denunciatore non prosequente, vt communiter docto. tradunt in. c. nouit de iudic. post Bar. in extrauagan. ad reprimendam in verb. denuntiationem
14 †iudicialis est duplex publica, & priuata vt late declarat Saly. in. l. ea quidem. C. de accusationibus & Areti. in tracta. malefic. in versi. nec non ad denuntiationem cum concor. vt late dicunt moder. post Abb. in dicto cap. nouit & stante ista diuisione dictum Innocen. in dicto. c. fi. cum superius allegatis proceditur in denuntiatione euāgelica, quia illa bene fieri potest etiam a minore per hoc tamen non sequitur, quod eadem ratione minor ad agendum in iudicio admittitur, quia denuntiatio euangelica de qua loquitur Innocen. in dicto capitulo finali non fit in iudicio sed extra. Neque obst. ꝙ etiam in iudicio fieri posit per dictum Innocen. in dicto capitu. solicitudinem cum allegatis superius, quia illud dictum intelligitur de denuntiatione iudiciali vel canonica, quæ multū differunt ab euāgelica per supradicta, & tradit plures differētias Abb. in. d. c. nouit, & ideo de vna nō inferē ad aliā, vt ibi cōcludūt cōmuniter omnes, & in tali denūtiatione iudiciali probatio requiritur, quia agitur in ea, vt correctus non solum emēdetur, sed vt læsus cōseruetur indēnis, vt ibi probat Abb. ¶ Et ideo ego tenerem, & puto esse verum ꝙ minor. xiiii. anno. non posset talem denūtiationem iudicialem facere. Nam de euangelica de qua Inno. loquitur in dicto. c. fina. adhuc est dubium & docto. ibi reputant illud dictum Innocen. mirabile & singulare, & ita declarari debent dicta Bal. in. d. auct. ad hæc, quibus sic resolutis conclusio supra dicta remaneat firma.

¶ Secunda fit conclusio ꝙ iudiciū factum cū minore. xiiii. anno. sit nullum ipso iure per dictum Lapi. faciunt ea quæ tradit Bal. in. l. clarum. C. de auct. præstan. & quæ not. Abb. in. c. fi. in secunda colum. de confess. vbi concludit ꝙ neq; etiam valet confessio, & finaliter cum ista conclusione docto. omnes transeunt.

¶ Sed tu aduerte, quia contrariū suaderi potest per ea quæ in simili tradit Abb. & alii in. c. sicut ne cle. vel monac. vbi

15 dicitur † ꝙ clericus tabellionatus officium exercere non potest & tamen si exerceat valet, quod facit vt ibi dicunt omnes idem dicendum est de minore, qui licet prohibeatur per se agere in iudicio, tamen si egerit valet, & de hoc etiã in simili videmus de religioso, & de milite in. l. interdũ C. de procura. qui licet prohibeantur esse in iudicio tamẽ si actum faciant valet actus, vt declarat Roma. in consilio cccclx, quo ad primũ in secundo dubio & Federi. de sen. in consil. ccxliii. & Decius in. c. ii. in. viii. colum. extra eo. &
16 finaliter hoc reducitur ad illam regulã † ꝙ multa prohibẽtur fieri, quę post facta tenent, vt in notabili casu tradit Cy. in auct. si testes. q. si. C. de testi. vbi dicit ꝙ licet testis inimicus esse non possit, tamen si fuerit admissus & non fuit oppositũ valet, vt tradũt moder. in. l. i. C. de testa. ad idẽ facit glo. in. c. i. in verbo criminalis supra eo, & ibi dictũ fuit cũ concor. vt per Ias. in. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iu. vbi pro ista regula. xx. decisiones congerit & vltra ipsum pro ista regula, quæ facit ad oppositũ istius conclusionis adde aliquas decisiões. ¶ In primis decisio Cy. in
17 l. iudices. C. de iudici. vbi dicit, ꝙ licet † iudex debeat proferre sententiam sedendo, tamen si est bene informatus, & proferat stando valebit, quia multa prohibẽtur fieri &c. & hoc dictum sequitur Georg. Natan. in repeti. clem. sæpe. §. & quia in. xxix. col. de verbo. signi. ¶ Secũdo pro ista regula facit quod tradit Gerardus in singularibus suis no
18 tabili. i. in. ii. col. vbi dicit post Bal. quẽ ibi refert † ꝙ licet filiæ ingratę dos dari non debeat tamen si datur reuocari nõ potest & ibi ad alia infert, quẽ vide ad idẽ pro ista regula faciunt ea quę tradit Ias. in. l. i. in princi. in secũda colum. ff. de ope. no. nun. & breuiter pro ista regula vltra communia & vulgaria remissiue istas decisiones capias in primis vide Iason. in. l. furiosum col. i. C. qui testa. fa. poss. & in. l. nõ solũ. §. morte in tertio notabili. ff. de ope. no. & in. xix. col. & in. l. secunda in prin. col. xi. ff. solut. matri. & in apostil. ad Porcum in. §. suspectus institu. de supe. tuto. & in l. prima numero. 45. de acqui. posses. & numero. 48. & in. l. non dubium numero. 8. C. de legi. Crotus in rep. l. si constante in. lvi. colum. ff. solu. matrimo. Riminal. in. l. i. in sexta columna. C. de pact. Decius in rubrica de appella. in quinta colum. & Moderni Bononien. in. l. iii. in tertia

columna.ff.de offi.eius cum similibus quæ propter breuitatem extendere omitto,ex quibus ista pars satis suadetur ꝙ licet minor agere non possit,tamen si agat & non opponatur iudicium valebit & ita in terminis istam opinionem tenet Oldra.in consil. cxxx. omissa prolixitate facti in tertia columna.Non obst.dictum Lapi in dicta allega.cxxiii. quia illud dictum habet locum quando proceditur cõtra absentem contumacem,quia tali casu contra minorem iudicium non valet,sed in casu nostro est longe diuersa ratio,quia quæstio hic est quando minor esset præsens & cõpareret in iudicio,in quo prohibetur per se agere, & in istis terminis Lapus non loquitur.

¶Tamen istis non obstan.prima opin.quæ videtur communis defendi potest,& in primis pro ista opinio. ponde-
19 ro nouiter tex.hic in versi. non poteris.† Nam clarum est ꝙ ista verba inducunt formam,& annullãt actum,ipso iure ita dicit Bar.in.l.Gallus in princi.in prima colum.ff.de lib.& post.& melius in.l.si.in secunda colum.ff.de feriis & in.l.i.C.de dilatio.& pro hoc est tex.in.l.prima in prin.& ibi nota.Ias.& Moder.ff.de verbo.oblig.& in capitulo pri-
20 mo de regu.iur.infra eodẽ lib.sed vbi forma non obseruatur,actus est ipso iure nullus.c.si cui non sacerdotali infra de præben.&.l.cum hi.ff.de trãsact. cum igitur minor hic prohibetur esse in iudicio,& sic datur forma prohibitiua. actus in contrarium factus est nullus,vt est tex. notabilis in.c.si capitulo infra de concess.præben. & istud a fortiori procedit in casu isto,vbi tex.vtitur verbo futuri temporis,
21 videlicet non poteris † quod est maioris prohibitionis q̃ dictio non potest vt est doctri. Bar. in.l.cum lex.in penultima colum.ff.de fideiusso. cum concor.vt per Andre.Sicul. in cap. scisitatus in tertia columna de rescrip.& latius Felyn.in cap.quanto in prima columna de præsup.¶Sed tenendo præcedentem opinionem ad istud nouum motiuum potest sic de responderi ꝙ nõ est verum ꝙ verbum non potest annullat actum per simplicem prohibitionem nisi lex vlterius procedat annullando,& ita debent prædicta verba intelligi hoc probatur per tex. in. l.hoc iure.§. non potest.ff.de dona. vbi tex. loquitur per verbum non potest, & tamen actus non annullatur ad idem tex. & ibi glo. in.c. quanto de consuetu.& in.l.non potest. ff.de ado

ptio. & ita tenet Roma. in.l.stipulatio ista.§.alteri per illum tex.ff.de verbo.obliga.& per tex.in.l.obligari in princi.ff.de auctori.tuto.iuncta.l.prima.ff.de noua. cum simi-
22 libus,& hoc ratione fundatur vltra ipsum † quia non statim quod lex negatiue aliquid prohibet censetur annullare actum in contrarium factum nisi procedat vlterius annullando, vt est decisio Pauli de Castro post Bal. in.l.humanum in fi.C.de legibus & tenet Bar. in.l.omnes populi in septima columna versi. circa secundum ibi quid dicemus.ff.de iust.& iur.declarando singulariter, vt per Decium qui hoc latius attingit in consilio. ccxxix. alias.xxix. incip. stante constitutione in secunda columna in secūda parte quod tene menti, quia nunquam audiuisti cum igitur in isto tex. non ponatur clausula annullatiua actus in contrarium facti merito iudicium cum minore tenebit & hoc notabile verbum deseruiet tibi ad multa.

¶Secundo principaliter pro ista opin. communi moder. vltra omnes est decisio in terminis Bar. in.l. filiusfami.§. veterani in fi.ff. de procura. quem sequitur D. Abb. in ca. nō iniustæ in prima columna de procura. ¶Sed ad istud fundamentum potest responderi ex dictis eiusdem Bart. in.l.licet in.ii.col.C.de procura. quod opi.sua procedit in seruo, sed in filio non est vera, vel secūdo responde, quod cōtra opi.Bar.est tex.in dicto.§.veterani. Nam potest esse in iudicio nisi opponatur, & ita procedit iste text. pro quo est doctri. Ioannis Andre. in dicto capitulo non iniuste vides ergo quod vtraque pars potest sustineri quid dicendum.

¶Audias modo nam cogitabam, quod nouiter istæ opinio. possunt concordari, ex qua concordia tex. iste noster no-
23 ua ratione declarabitur dicas ergo sic † quod aut iudicium ac ceptum a minore. xiiii. annorum tendit in præiudicium suum, aut in commodum primo casu siue loquamur in ciuilibus siue in criminalibus siue pupillus sit præsens, siue absens iudicium erit ipso iure nullum, & ita procedit communis opinio, pro qua facit tex. in.l.minor.ff. de procuratoribus secundo casu puto quod iudicium valeat & istam distinctionem probo ex pluribus primo ex doctri. Bar. in.l. cum hi.§. eam transactionem per illum
24 textum.ff. de transactionibus † vbi dicit quod licet ecclesia

vel minor nō posśint vendere rē immobilem nisi seruata solennitate iuris tamen vbi venditio esset facta in vtilitatē ipsorum bene valet,& hoc tenet etiam Bal.in.l.contra iuris in fi.prin.ff.de pact.ad idem facit dictum notabile Bal. in.l.neque per illum tex.C.de contrahen.& commit.stip.
25 vbi dicit † ꝙ licet stet statutum ꝙ cōtractus mulierum nō valeant,sine consensu propinquorum illud intelligitur de contractibus damnosis non vtilibus,& istas duas decisiones cum concordan.approbat,& sequitur Decius in notabili casu in consil.v.alias.cccxxxi.pro resolutione in secunda colum.in.iii.parte nouiter impressa,& hoc idem vltra Decium pluribus decisionibus prosequitur Andre.Sicul. in consil.v.in penul.colum.in.iii.volu.& reassumit Ias.tacito auctore in.l.non eo minus in prima col.C.de procu. quæ non refero ,quia vt vidistis moris mei est vobis tantum referre docto.qui plura dicunt non eorum dicta sigillatim transcribere,quæ omnia si conferantur ad propositum nostrum non erit dubium idem dicendum esse in actibus iudicialibus factis a minore,cum secundum cōmunem regulam valeat argumētum de extraiudicialibus ad iudicialia.l.nec mirum.ff.de pig.actio.&.l.omnem.ff.de iudic.

¶Tertia conclusio est ex dictis moder.ꝙ papa dispensando cum minore.xiiii.annorum,quo ad beneficium nō videtur secum dispensare,quo ad eius administrationem vt
26 hic patet.Adde vltra docto.ꝙ ista opin.procedit etiam † si minor in ecclesia haberet beneficiū ratione consuetudinis ibi vigentis,quia tali casu nō poterit administrare,& ideo nō habebit vocē in capitulo ita dicit Domi.& declarat istū tex.in.c.si eo tempore colum.fi.supra de rescript.eodem li.& hoc idem Domi.sentit in.c.ex eo in fi.prin.de elec.eodem libro licet in præsentatione aliter sentiat,de quo ibi per eum,& hoc in terminis firmat Felyn.in.c.edoceri in secunda columna de rescript.alleg.Pet.de Ancha.in.c.i. de æta.& quali.eo.li.& Ioan.And.in.d.c.ex ratione,& in cap.de multa de præben.per quæ patet ꝙ ista est communis opi.

¶Sed aduertendum est ꝙ ista conclusio mihi non videtur vera per regulam glo.quam Abb.ibi & omnes sequuntur
27 in.c.quia in tantum de præben.vbi ponitur regula † ꝙ

minor dispensatus ad beneficium in consequentiam censetur dispensatus ad residentiam & alia consecutiua, quam regulam ponit etiam glo. in cap. siquis in clero. vii. q. prima, & sequitur Fely. in. c. mandato in prima colum. de fimo, & latius in. c. postulasti de rescrip. Abb. in. c. at si clerici. §. de adulteriis de iudic. & pro ista parte videtur esse ca-
28 sus in. l. quidam consulebant. ff. de re. iudi. † vbi princeps concedens minori magistratum in dubio videtur tribuere ei administrationem. ¶ Non obst. iste tex. quia hic non negatur administratio beneficii minori circa beneficium, quæ extra iudicialis est & talis administratio minori bene competit, vt in. c. qui generaliter. §. fi. supra de procurato. eo. li. non sic in iudiciali, quæ extrinsecus venit in qua maior industria requiritur, vt in dicto cap. qui generaliter vnde infertur ex hoc prout inferunt moder. ad dispensationem factam per papam non recte infertur per prædictam regulam non obstat tex. in. c. ex ratione, quem alleg. Moder. quia ille tex. procedit in dispensato ab inferiore in quo est longe diuersa ratio, vt habetur in. c. pen. de filiis presby. & in. l. ii. C. si ser. aut libe. li. x. vel vt euitentur omnia posset fieri differentia inter dispensationem factam motu proprio & ex certa scientia & obtentam ad instantiam partis per ea quæ dicuntur in. c. si pluribus infra de præben. eo. libro, & in. l. siquis iniquū. ff. ꝙ quisꝗ iuris, & in. l. idem vulpia. ff. de excu. tuto.

29 ¶ Nota vlterius secundū Gemi. hic ꝙ ille dicitur † iudex competens ad dandum curatorem in lite, qui potest cognoscere de illa causa, & ideo laicus dare curatorem non poterit.

¶ Sed tu aduerte ꝙ ista illatio non videtur expedita, quia aut laicus de causa cognoscere non potest, & tunc nō est dubium ꝙ curatorem ad eam causam dare non possit cū sit cōsequēs & prohibetur antecedēs, super quo laicus priuatus reperitur non iudex, aut vero de causa cognoscere potest, quod in spirituali contingere potest permissione papæ per nota. per Abba. & glo. in. c. secūdo extra eodem titu. & tali casu dubitandum etiam non est per tex. in. §. sequenti, aut vero is cognoscit alio iure & tunc ratio Gemi.
30 hic non videtur concludens † quia nō illico ꝙ aliquis de principali cognoscere potest datur facultas super accesso-

riis vt probat tex in.c.primo. §. primo infra de foro competenti & ibi not.glo. in verbo suscipere in fi. & hoc nisi accessoria sint necessaria sine quibus iurisdictio esset inanis ita procedit tex.in. §.sequenti & in.c.prudentiam. §. sexta in fi.de offi.deleg.

31 ¶Nota vltimo ex isto tex. † ꝙ non solum curator minori per episcopo dari potest, sed per eius officialem & hoc intelligitur secundum Gemini. hic & alios de officiali principali episcopi qui vnum & idem consistorium facit cum eo vt in.c.Romana infra de appella.eodem libro cum similibus. Secus vero de foraneo facit pro ista opin. quia verba in potiori significatione accipi debent. l. quæritur.ff. de sta. homi. capitulo penulti. de senten.excommunica.

¶Sed diligenter cõsiderandum est, quia istud dictum Gemi.non videtur aliquo pacto verum ex eo, quia tex.hic generaliter loquitur de officiali ergo de vtroq; intelligitur licet maior ratio sit in vno casu q̃ in alio vt in simili est tex. notabilis in.l.i. §. ꝙ autem.ff.de aleato.ad idem.l.in fraudẽ §. fi.in fi.ff.de testa.mili. & hoc idẽ in materia odiosa procedit in qua interpretatio fit quatenus verba generalia secundum eorum proprietatem includunt, vt notat Areti. in.l. cum lege per illum tex. ff. de testa. & hoc prius dixit Calde.in consil.primo de consang. & affi. & reassumit Decius in consil.liiii.alias.cclviii.in casu domini in tertia columna, numero.6.in secũda parte & pro hoc videtur esse glo.in cap. statutum in princi.in versi.obtinentibus supra

32 de rescrip. quæ vult † ꝙ dispositio loquens de officiali habeat locum nõ solum in principali, sed etiam in foraneo, & quia isto casu eadem ratio videtur in vtroq;. Nam sicut officialis principalis potest in ciuitate causa coram se vertente curatorem minori dare eodem modo officialis foraneus poterit in rure, quia illud videtur necessarium ad expediendam causam, quo siue iudicium reddetur nullũ secundum communem opin.per supra dicta pro quo facit tex.in. §.seq. ¶Non obst.modo ꝙ verba in potiori significatu &c.quia illa regula procedit quando aliter verba capiẽdo nihil operarẽtur ita procedit tex. in.d.c.pe.de sen. ex.quẽ in terminis ita declarat Fely.in.c.si diligenti in fine de foro compet.alias vero verba generaliter capiuntur, vt

33 est casus in.c.pia.§.de excep.vbi verbum † excõmunicatio tã de maiori q̃ minori intelligitur quia illa generalitas inducit effectũ,& in.c.pen.minor excõmunicatio nõ inducebat effectũ ideo de maiori tantũ intelligitur & ita etiã hoc tenet Decius in.l.semper in obscuris in fin.ff.de reg.iur. & isto modo etiam resoluitur tex.in.l.i.ff.si ager vectig. per Bar.in.l.si mater.§.eandem.ff.de excep.rei iudi.quẽ sequitur Ias.in.l.incerti.§.si nummi in.i.colum.numer.6.ff.de
34 condi.indeb. & hoc regulariter videtur habere locũ † ꝙ verba generaliter intelligãtur.l.de precio.ff.de publicia.& l.si seruitus.ff.de ser.vr.prædio.c.solitæ de maio.& obe.& ista regula in materia iurisdictionis de qua loquit̃ iste tex. locũ habet vt concludit Alex.in rub.ff.de iu.o.iudi.vbi rubrica de iurisdictione simpliciter loquitur & tamẽ secũdũ cõmunẽ opi.intelligitur tã de iurisdictione ordinaria q̃ delegata,& hoc idẽ in iudice dicit glo.iuncto tex.in.§.i.insti. de actio.in verbo iudices dato ꝙ vnus maior sit altero per ea quæ Docto.cõmuniter tradunt in rubric.ff.de offi.eius & prædicta regula intelligitur etiam respectu præiudicii quia verba generalia generaliter intelliguntur,vt est casus in.l.fi.in fi.& ibi not.Angel.C.de dot.promiss.sequitur Ias. in.l.qui Romæ.§.duo fratres in.xxvii.colũ.num.10.ff.
35 de verb.obli.hinc est ꝙ dici solet † ꝙ si lex non distinguit, nec distinguere debemus.d.l.de pretio & not.Bar.in.l.iii. ff.de offi.præsi.facit.c.Romanorũ.ix.dist.&.c.quia circa de priuileg.cũ pluribus concor.decisionibus quæ scribit Ias. in.l.quanuis.ff.de in ius voc.per illũ tex.& in.l.non dubiũ in.viii.colum.numero.38.versi.item ad istam.C.de legibus.& Geor.Natan.in rep.cle.sæpe in.lxxii.colum.de verb.significa. Nec obst.ꝙ officialis maior episcopi facit idem consistorium vt dicit Gemini.per dictũ capitulum
36 Romana,quia hoc non facit ad propositum,† quia facultas dandi curatorem ad litem non causatur ex eodem consistorio,sed ex iurisdictione,vt patet in.§.sequenti de subdelegato delegati quam quidam iurisdictionẽ constat habere officialem foraneum,vt not.glo.in.l.fi.C.de iudi.& in.c.statutũ.§.insuper in versi.moderatas supra de
37 rescr.& ideo vigore suæ iurisdictionis poterit talis † officialis in loco suæ iurisdictionis hoc expedire cum censeatur datus ad vniuersitatem causarum: & sic æquiparatur

ordinario vt tenet Bar.in.l.si vni.alias Pomponius.ff.de re iudic.& hoc expresse firmat Abb.in.c.siquis contra.in.xx. colum.de foro compe.& glo.in.c.cum causam in ver.de legatus in fi.de appella.& ibi Abb. sequitur & cõmuniter docto.cum cõcor.vt per Andre.Sicul.in.c.causam matrimonii de offi.dele.¶ Vltimo pro ista opin.facit, quia istud
38 † verbũ officialis est nomen generale ad omnes habẽtes officiũ cum iurisdictione ita dicit Andre. Sicul. post Gui. & Imol.in cle.ii.in glo.officialis in prin.de rescrip.& sic videtur ꝙ tex.noster simpliciter de officiali loquẽs debet intelligi de vtroꝗ & hoc nisi aliter expressum reperiatur in alia
39 parte iuris,quia tali casu † lex generaliter loquẽs bene potest restringi a lege secus ab homine vt argumẽtatur in simili Bar.in.l.serui nomine.ff.de vsuca.& in.l.iubemus.§. sane numero.7.C.de sac.sanct.eccle. quem ad hoc nouis. Regin. allegant in rubrica.ff.de ope.no.nun.numer. 20. & ita ego intelligo illas. lv. fallentias quartas ad illam regulam ponit Socinus in suo tract.regularum nu.229.

¶ De testamentis. Rubrica.

1 Paterfami.testamentum an condere possit.
2 Seruus est creatura humana dictum insulsum Abb.
3 Filiusfami.quare potest de consensu patris donare,& non testari.
Actus morientiũ non possunt in suspenso esse sicut actus morientium,& quomodo hoc procedat ibidem.
4 Actus legitimi non recipiunt cõditionem quomodo procedat.
5 Donatio causa mortis an potius contractui q̃ vltime voluntati æquiparetur.
6 Argumentum a simili debet habere maiores concordantias q̃ differentias.
7 Substitutio qualiter dicatur secunda institutio.
8 Intellectus ad.l.mulier.§.fi.ff. de condi. & de. vsꝗ ad finẽ per. iii.col.
9 Conditio de præterito ita debet verificari sicut de præsenti, & in multis conueniunt conditio de præterito & de futuro ibidem.
10 Lex prima.ff.de dona.quomodo declaretur.

Argumento

11 Argumento data instantia corruit.
Fantasmata noua generãtur ex nouis opinionib' ibidẽ.
12 Creditores conditionales propriæ dicuntur creditores.
13 Nouus intellectus ad. §. fi. d. l. mulier.
14 Nominatus primo præsumitur magis dilectus.
15 Auctor fiat assumptus per senatum ad lecturam ordinariam iuris canonici in primo loco.

SI pater. Super ista notabili decretali, quæ studium proculdubio arduum, & insolidum requirit breuiter procedam calcãdo uestigia Geminiani vt plurimum, & ea que propter breuitatem temporis, quæ duabus lectionibus distribuitur a trutinanti calamo effugient. Suppleat pius lector, cui tantum prodesse volui, Summatur igitur, & diuiditur iste tex. vt hic per Gemin.

1 ¶ † Nota primo ibi pater secundum Moder. hic post Domi. in prima oppo. q paterfamilias potest testamentum condere, secus vero si sit filiusfamilias, nam testari non potest, donare tamen causa mortis poterit. l. tam is §. i. ff. de dona. & in. c. is qui. j. primo titulo proximo. Ita hic concludunt docto.

¶ Sed tu aduerte ad duo circa istud notabile. Quia omnino videtur fatuũ illud colligere ab isto tex. Nam cum tex. iste de patre loquitur, debet intelligi de illo qui est sui iuris, qui paterfamilias appellatur, Quoniam si in patris potestate fuisset, tex. patrem non dixisset. Sed filium familias, qui istis nominibus distinguitur, vt in. l. nam & ciuium. ff. de his qui sunt sui, vel alie. iur. & in. l. pronunciatio. §. familiæ. ff. de verb. sig. Constat igitur friuolũ esse, dubitare an paterfamilias possit testamentum con
2 dere, Non secus, ac dicere, † q seruus est creatura humana, vt notauit Abb. in. c. solitæ de ma. & obe.

¶ Secundo loco est videndum, an illud indistincte sit verum, q filiusfa. possit causa mortis donare, & circa hoc non est dubium, quando concurrit consensus patris, vt in. d. l. tam is & . l. filius eo. ti. vt concludunt hic omnes & Alex. in consil. liij. in causa & lite in. ij. col. li. vij. Sed maior est difficultas in prærscrutanda ratione, quare est
3 † q filiusfamilias possit de consensu patris donare & ta-

men non potest testamentum facere Philip. francus . in rubrica istius tit. in.xx.col.dicit ꝙ actus morientium non possunt esse in suspenso, neq; ab alterius arbitrio pendere, sicut actus viuentium, vt in.l. fi.ff. cómu. prae dio. & in.l.illa institutio.ff.de hę. insti. Sed donatio cau sa mortis accedit magis ad naturam contractus q̃ vltimę voluntatis, vt dicit glo. in.l.ii.in prin.ff.de dote pręleg. & contractus possunt dependere ab alterius arbitrio vt dicta.l.fi. Ideo introductum est, ꝙ filius consentiente pa tre possit donare. Ita dicit ibi praedictus doctor, & fuit prius ratio Bal.in.l.senium in prin.C. qui tes. facere possunt.

¶ Sed ista ratio non satisfacit. Quia illa regula, ꝙ actus morientium non possint esse in suspenso. Non est simpliciter vera, quia eodem modo possunt suspendi sicut actus viuentium quando subest causa. Ita expresse dicit Bal. in.l.fi.in .iij. col. versi. Item oppo.C. de sen. pass. Et plura similia ad hoc congerunt Moder. Hispani re petentes in.l. si pater nu. 203. C. de insti. & substi. li cet ibi de Bal.mentionem non faciant, & illa regu.d.l.fi. procedit respectu validitatis dispositionis testatoris se cus vero respectu exequutoris, seu effectus, quia tunc potest esse in suspenso vltima voluntas.l. heres quando cunq;.ff. de acqui. haere. & ita dictam regulam etiam in terminis limitat doctissimus Moder. Lanzalot. galiaula in repe.l. Centurio in.xxxvi. col.nu.165.ff. de vulg. vbi pro ista limitatione plura iura alleg. quae videri possunt & ex istis colligitur optima & noua declaratio ad aliam regulam iuris quae habet, ꝙ actus legitimi non recipiunt
4 diem, † neq; conditionem, & secundum hoc donatio causa mortis ex quo aequiparatur legato particulari, & & non requirit illas solemnitates exactas quae in testamen to scribuntur. Propterea facile concessum fuit filiofam. vt permittẽte patre posset donare, non illa ratione quia aequipararetur contractui, quia illud verum non est, Quia immo potius donatio causa mortis aequiparatur vltimae
5 voluntati, † vt.l.fi.C.de dona. cau. mor.l. illud.ff. eo. ti. &.l.ij.ff. de publicia.tener Roman. in .l. si donatione in iii .col.C.de colla. cum multis concor. quae congerunt Moderni Hispani in repe.c.per vestras fol.lvi.in.ii. col.

de dona. inter vir. & vxo. Nam videmus ꝙ essentialia donationis causa mortis sunt eiusdem naturæ qua actus vltimæ voluntatis potest enim talis donatio pœnitentiã reuocari .l.non omnis in prin.ff.si cer.pet. Secus tamẽ in contractibus, vt in.l.sicut.C. de actio.et oblig. Secũdo quia sicut in legatis mortuo testatore dominium transfertur ipso iure.l. a titio .ff. de furtis ita & in donatione causa mor.l.i.in fi. cum.l. seq.ff. de publicia. Item in ea habet locum ius accrescendi sicut in vltimis voluntatibus .l. vnica .§. fi.C. de cadu.tol. secus in contractibus .l. si mihi & titio.ff. de ver. oblig. & plura alia similia adducit Ias.in.l. sciendum in .iiij. col. de leg.i. cum igitur donatio causa mortis ex parte vltimæ voluntatis habeat plures similitudines & coniunctiones q̃ cum contractibus dicendum est debere fieri æquiparationem potius ab vltima voluntate, q̃ a contractu argu. glosa notabilis in lege Iulianus.§. Item qui furem in verb. quanto minoris in medio .ff. de act.emp. & quod per illum not. Petrus de Ancharano in rubrica de re.iu. libro sexto in prima columna, & ibi dixi. Nam quando aliquid assimilatur alteri debet cum eo habere maiores concordantias, q̃ discordantias lege prima & ibi expresse no

6 tat Bal. & Ias.C. de iu.emphi. † alias non valet argutum a simili vt not. glosa in .c. sic enim in versi. nunquid .xxviij.q.i.

7 ¶ † Nota secundo ex tex. ꝙ substitutio est secunda institutio hoc probatur clare hic dum tex.dicit ꝙ pauperes instituit, & tamen talis institutio fuit substitutio vt aperte hic dicitur, & ita doctores omnes transeunt, cum quibus concordat Alexan. in lege si a primo per illum tex.ff. de libe. & posth. in prin. Et istud quod dictum est secundum proprietatem vocabuli procedit. Nam cum illa sit diffinitio, verba in diffinitione proprie capi debent vt concludunt communiter docto. rubrica ff. de vul. & pup. Pro qua opi. adducitur tex. singularis in lege mulier.§. finali.ff. de condi. insti. vbi si ita dixero instituto te hęredem si tu me hæredem instituas dicitur ibi, ꝙ si tu me substitutum feceris, ꝙ satisfactum est conditioni certæ, non alio respectu, nisi quia, qui substitutus est, dicitur proprie institutus cum verba in

conditionibus proprie & in forma specifica debent impleri.l. qui hæredi cum similibus de condi. & dem.& ita illum tex. ad hoc ibi commendat Bar. Bal. & Pau. de Cast.& Ias.in .l. Centurio in antepe. col.ff. de vulg.& pup. vbi per illum tex. reprehendit Anto.de but.in consil.lxxvj.qui dicit ꝙ substitutus, non est proprie institutus & idem Ias.in.d.l. si a primo in .iij.col.de lib. & post. & in.l.potest in.ij.col.ff.de vulg. & pup. & in.l.iij.§. pure in prin.ff.de lib. & post.

8 ¶ †Sed aduerte diligēter ꝙ ad tex.in .d.§.fi. respondet idem Ias.sibi contarius,in.l. Gallus.§. & quid si tantum. xv. col.ff.de lib. & post. ꝙ ibi sumus in conditione voluntaria,quæ potest adimpleri per æquipollens, & ideo ibi appellatione instituti,venit substitutus,non autem ex proprietate,quod patet secundum ipsum ex diuersitate graduum,quia institutus dicitur in primo gradu hęres substitutus vero in secundo, præterea quia substitutio ē conditionalis institutio.l. in ratione .§. ꝙ vulgo.ff. ad .l. falcid.& vbi est conditio ibi nō est proprietas.l.prima.ff. de dona. Vnde relictis omnibus solutionibus Ias. dicit ꝙ ipse putat tex. in.d.§.fi. aliter euadi posse videlicet, vt dicamus ibi non esse proprie conditionem ex quo respicit præteritum non futurum.l.cum ad pręsens.ff.si cert. pet. & ideo ille tex. non facit ad propositum inducendo vt ibi latus per eum,cuius verba Carol. roinus ibi transcibit nisi Ias. ab ipso prius habuisset,vterq; tamen ipsorum habuit a Socino qui istam solutionem ponit, nec illum referunt in rubrica .ff. de vul.& pup.in.ii. lectura siue additione quam fecit ad primam lecturam.

¶ Sed tamen ista solutio non mihi satisfacit,duplici ratione,prima,quia illa verba conditionis posita in.d.§.fi. non sunt illa quæ formaliter a testatore dicta fuerunt, sed referuntur ibi narratiue a Iurisconsulto, & ideo fundari non potest decisio an verba sunt de præterito, vel futuro, vel dicas secundo,ꝙ licet conditio de præterito proprie non sit conditio, procedit quo ad suspendendum actum,sed quantum ad eius essentiam non videtur diuersitas, quia eodem modo debet verificari con

9 ditio de præsenti † vel præterito respectu pręteriti sicut conditio de futuro respectu futuri,d.l. cum ad præsens

& tradit expresse Decius in.l.actus legitimi in.ii.col.nu.14 ff.de re. iu. Nā conditio de pręterito vel pręsenti,ita est incerta quo ad nos, sicut conditio de futuro. vt est tex. in.l.si ita stipulatus fuero la tertia,& ibi nota.Ias.ff.de verb.obli. Et hinc est ꝙ sicut conditio de futuro habetur, loco causæ in stipulatione,ita etiam conditio de præterito vel de præsenti,vt dicit Bar.& ibi Alex.in.l.a Titio.ff.de verb.oblig. & sicut etiam electio non valet facta sub cōditione de futuro, sic etiam non valet facta sub conditione de præsenti vel præterito.vt tenet glo.in.c.ii.de elec.lib.vi. Patet igitur ꝙ respectu effectus par est potētia vtriusꝙ conditionis.Et sic solutio prædictorum doctorum resoluitur.Nec obst.etiam ꝙ substitutus dicatur cōditionaliter institutus, quia illud non est verum, quando tractatur de acquisitione facienda substituto qui pure admittitur resoluta conditione quæ in persona instituti posita fuerat, & cū tractetur de subrogatione secūdi oportet, ꝙ primus deficiat ꝓpterea tamen secundus, qui in locum primi substituitur conditionaliter institutus non dicitur, quia tunc dicitur institutus,cū nulla est conditio,antea tamen de viribus eius nō tractatur.Sed esto ꝙ fateamur substitutū esse conditionaliter institutum, propterea nō tollitur,quin institutus proprie dicatur,quia conditionales creditores proprie creditores dicuntur,l.si cui.&.l.creditores.ff. de verb.obli.Nec

10 obst.d.l.i.ff.de dona.† quia licet ad illam respondeat Ias.in d.l.Gallus.§.& quid si tantum,quia tamen illa solutio non releuat,tu soluas isto modo.ꝙ tex.in.d.l.i. procedit,quando conditio apposita in donatione respicit vtilitatē donantis,Secus vero si vtilitatem donantis non respicit, quia tali casu proprie donatio dicitur,cū donatio possit fieri & pure,& sub conditione.l.donatio.C.de donatio.& ita expresse declarat Pau.de Cast.in.l. si tibi pecunia & ibi sequitur Decius in.ii.notabili.ff.si cer.pet.& idem Pau.hoc tenet in

11 d.l.i.& secundum hoc tex.ille optime resoluitur.† Quandoquidem ad tollēdum argumētum sufficeret dare instantiam de creditore conditionali,vt supra dixi,iuxta.l. creditori,& quæ ibi not.Ias.post alios,ff.de ope.nō.nun. & tex. in.c.sicut vrgeri.l.q.i.Decius in.c. nam concupiscentiā de consti. Est bene verum, ꝙ quantum ad hoc de creditore, contrarium ego tenui in.§.Item siquis in fraudem tune

ro.33.insti.de actio. Tamen modo placet contraria opin. Quia ex nouis opinionibus, & vltimis noua generantur fantasmata, vt dicit Bal.in.l.de tutela.C.de in inte.rest.ex quibus priora reuocantur. Quia præsumuntur maturiora, vt dicit Roma.in consil.cccxxvii.istæ sunt rationes col. ii.& And.Sicul.in consil.xliii.sempiterna col.ix in.ii.vol.
12 & pro ista opinione, † ꝙ creditor cōditionalis sit proprie creditor pro communi ego pondero, ꝙ tex.in.d.l.creditores,&.d.l.si cui sunt positi sub tit.de verb.sig.in quo titulo tractatur de ꝓprietate verborū, vt dicit Ias.in.l.Gallus.§. si is qui in.ii.col.ff.de lib.& posth.& hoc suadetur vltra ipsum, quia illud verbum significatione pōsitū in dicto tit.nihil aliud importat, q̄ de proprietate verborum, vt est tex. optimus in.l.si ita scripsisset.ff.de leg.ii.ad idē tex.in.l.iiii. ff.de condi.insti. Patet igitur ꝙ interpretatio.d.l.creditores &.d.l.si cui secundum proprietatem procedet. Remanent ergo dissolutæ solutiones docto, & tex.in.d.l.mulier.§.fi. adhuc viget.

¶ Et ideo reperio, ꝙ Decius in rubric.C.de insti.& substi. conatur aliter resoluere tex.in.d.§.fi.videlicet ꝙ ideo ibi cōditio institutionis verificatur in substitutione / quia voluntas testatoris fuerat alternatiua, videlicet ꝙ ipsum instituisset, vel aliquid sibi legasset. Vnde ille substituendo, videtur potius adhærere legato, q̄ institutioni ex volūtate testatoris, & ita in effectu Decius trāsit, vt ibi latius per eum.

¶ Sed etiam ista solutio, quæ videtur in effectu fuisse Caroli roini in rep.§.& quid si tantum in.xvi.col.ff.de lib.& posth.non tollit difficultatem, quia si conditio debet adimpleri in forma specifica. Clarū est, ꝙ ille substituendo, neq̄ instituit hæredem, neq; legauit, quia substitutio dicitur secunda institutio, non legatum. Vnde negari non potest, ꝙ iste casus veluti omissus esset relinquendus dispositioni iuris cōmunis, & tamē tex.ibi dicit illū satisfacere conditioni certę, nō alio respectu, nisi quia largo modo substitutio dicitur institutio. & sic ibi cōditio non impletur in forma specifica, tex.igitur in.d.§.fi.adhuc nō est resolutus.

¶ Reperio, ꝙ quidā moder. Hispani repe.in.l.si pater fol. xix.num.ccxvii.C.de insti.& substi.conantur aliter illum tex.euadere. Dicunt enim, ꝙ in.d.§.fi. non requiritur verificatio conditionis in forma specifica respectu effectus

acquisitionis, quia testator considerauit meritum respectu actus institutionis, nimirum si conditio impleretur in suo genere. Quia verbum institutio capiendo, vt genus prædicatur proprie de substitutione, quia species proprie sub genere comprehenditur. l. item legato. §. item interest, de leg. iii. & quia testator ibi erat iam mortuus nõ poterat per institutionem aliquid acquirere. l. vnica. §. fin autem. C. de cad. tol. cum similibus, ideo sufficiebat quodcunq; meritũ, etiam inæquale, vt ibi declaret Pau. de Cast. & secundum hoc ille tex. de plano procederet, Pro ista solutione tu adde præsupponendo, ꝙ testator ibi mortuus fuerit, ꝙ ideo ibi illa conditio institutionis fuit verificata in substitutione, vt testamentum substineretur, ꝙ quidem non valeret, si hæres institutus desineret esse hæres ob non adimpletam conditionem ob quam fuit institutus. Vnde, vt testamentum valeat, & ne testator moriatur intestatus, eligitur illa via tutior pro testamẽto, vt in. l. si pars. ff. de in offi. testamẽto. Pro quo etiam verba impropriantur, l. pater seuerinam ff. de condi. & de. & in ipsis fit lata interpretatio, l. in testamentis. ff. de re. iur.

¶ Sed tu etiam considera ꝙ ista solutio nihil valet, & est diuinatiua, ꝙ ibi testator considerat meritũ institutionis, & ꝙ prius mortuus fuerit, ista omnia sunt facti, quæ ibi nõ probantur, Et propterea cogitaui ego ad illum tex. alium nouum sensum, qui talis est, videlicet, ꝙ non loquitur de substitutione, cum in tex. nullum sit verbum, sed mere de institutione, & erit iste sensus literæ, & ratio dubitandi dicitur ibi in tex. ꝙ si ego te hæredẽ instituero, si tu me hæredem instituisses, quod non refert. quo gradu ego a te hæres institutus sim. Doctores omnes intelligunt ista verba de substituto, ego autem dico ꝙ iste tex. non intelligitur, nisi de instituto. Præsupponẽdo vnum, ꝙ quis in testamẽto potest plures gradus hæredum facere, etiam non substituendo. l. si quis hæredes. & l. quo loco non cauillando literam. Nouus intellectus ad. §. si. ff. de hære. insti. cum simil.

13 tunc sic sensus. d. §. si. est talis, † ꝙ si tu me hæredem instituisti, sub tali conditione. si ego te hæredem fecero, videor conditioni satisfacere, si te in secundo loco hæredem in testamento meo nominauero, cum primo loco alios instituerim. & ratio dubitãdi poterat esse, quia illa verba, si me

hæredem instituisses, videbitur debere intelligi de primo nominato argumēto.l.boues,§.hoc sermone,ff.de verb.
14 signi.† Nā primo nominatus in testamento, præsumitur magis dilectus a testatore,l.qui soluendo,& ibi not.glos. ff.de hære.insti.& ex ista priori nominatione. effectus maximus sequitur, vt in.l,quotiēs.ff.de vsufruc,&.l,siquis hæres.ff. qui & a qui.&,l.generaliter. §. si quis ergo. ff.de fidei.liber. Sed tamen ista ratione non obstante,tex.ibi determinat contrariū,dicens sufficere a quoquo loco te hæredem instituere, vel aliquid tibi legare dūmodo aliquo gradu hoc faciam,idest dummodo te instituā in certa parte alio hærede instituo,nam tali casu dicitur legatarius institutus,non tamen hæres,l,quotiens.C.de hær. insti.& in §. aliud quoq; in auct. vt cum de appella. cog. & hoc est quod dicit ille tex,in,d.§.fi.& ita tenēdo inferūtur ex hoc plures effectus. Primus est.ꝙ ex quo ille tex.loquitur tantum de hærede substitutus,non erit proprie hæres. Secundo conseruatur illa regula,ꝙ conditio debet proprie & in forma specifica adimpleri, vul.l.de condi. & dem. Nam isto modo tex.in.§.fi.cōcordabit cum regula.d.l.qui hæredi. Tertius effectus resultat, ex hoc ꝙ si relictum sit alicui legatum,sub titulo institutionis,dicitur institutus.Sed nō dicetur hæres,vt probatur in,d.§.fi,secundum istum intellectum,dum ibi ponitur differentia,an sit hæres institutus vel aliquid legatum aliquo tamen gradu,quod facit ad declarationē,d.l.quotiens cum multis aliis,vt dicemus infra in glo. Hic superuenerūt literæ Senatus Veneti ad po
15 testates Patauinos,† per quas Senatus,destinauit me (licet immeritum) ad lecturam ordinariam iuris canonici, de sero in primo loco. Et ideo cogimur punctum facere super ista decretali,& faciam principiū meum in dicto loco die Lunę proxima,in qua assumam titulum de accusatio. qui secundum morem huius gymnasii,hoc anno interpretandus venit.

¶Bibliopola.

NOn ab re erit lector candidissime, pro complemento paginarum deficientium loco Orationem quandam eiusdem Reueren. P. D. Ludouci, quæ ad manus nostras nescio quo pacto peruenit inserere, quã idem Dominus auditor die prima Octobris. 1532. cum audientia Sacri Palatii initium acceperunt publice habuit. Est enim elegans, docta, & sententiarum plena, quæ duo facile in oratore optimo desiderari solent.

1 Pericles Atheniensis orator egregius antequam ad populum verba faceret, quid sit deos precari solitus.
2 Honestas in quatuor locos diuisa.
3 Lex deorum hominumque regina.
4 Legum vis atque natura.
5 Leges plurimæ quibus adsint, eos viuendi ritu deprauatos esse.
6 Reipublicæ cura apud Persas, Athenienses, Romanosque, quibus committi solita sit.
7 Numerus duodenarius quæ in se comprehendat.
8 Auditores rotæ duodecim.
9 Mentis interitatem omnibus fortunæ bonis anteponendam.
10 Auditores rotæ, quales esse debeant.
11 Hadriani imperatoris exemplum non negligendum.
12 Conditionis humanæ deploratio.
13 Virtutis sola gloria nos contentos esse debere.
14 Aduocati quid agere debeant.
15 Aduocatorum perfidia olim, quam fuerit venalis.
16 Ranutius aduocatorum primus ob defensam causam mercedem accepit.
17 Aduocatos plures sanctos fuisse.
18 Procuratorum officium.
19 Scribarum & tabellionum fides & veritas quanta esse debeat.
20 Lex Clodia vnde emerserit.

¶Exordium.

PEriclem illum Atheniēsem, Patres amplisſ. Voſq́ cæteri cuiuſq́ ordinis ſpectatiſs. viri, in quo tāta vis dicendi fuit, tanta ad mouendos effectus facultas, vt veteres Comici etiam cum illi maledicerent, in eius ore leporem habitaſſe confiterentur. Quoties ad populum verba faceret, Deos immortales præcarim ſolitū accipimus, ne verbum vllum ſibi in mentem veniret, quod a rebus ipſis videri poſſet alienum. Quod ſi illum, cui admirabilis contingit, & diuina propemodum dicendi copia, ea cura ſollicitabat, cum ad dicendū accederet, quanto me magis ſollicitum eſſe oportet, qui hoc dicendi genere parū exercitatus, non ad populum, nec de re quadam populari, vt ille, ſed apud ſummos viros de rebus maximis, idq́ ex celeberrimo iſto, & ſacro loco, quem etiam eloquentiſsimi formidare cōſueuerunt, dicturus proceſsi. Iure igitur poteram audax, aut certe parum prudens haberi, ſi tantum oneris ſpōte mea ſuſcepiſſem. Sed quoniam is mihi hoc munus iniūxit, cuius voluntati reſiſtere nec potui, nec debui. Dabitis neceſsitati veniam, ſiquid forte a uribus veſtris caſtigatiſsimis parum dignum attulero. Dicendum enim mihi eſt de legibus, deq́ ipſis magiſtratibus, de rebus quidē ſummis, in quarum dignitate commemorandi, ſi ſumma dixero, minora tamē ſunt his, quæ dicenda relinquuntur. Sed iam rem ipſam aggrediamur.

¶Oratio.

EX quatuor aūt locis, in quos honeſtas ipſa diuiſa eſt ille maxime naturā attingit hominū, qui in legū cognitione verſatur, quo factū eſt, vt ſummo ſemper in honore habita ſit iuris legūq́ cognitio. Propterea ꝙ qui in eadē facultate verſantur, præſidere intelligūtur cōmuni omniū ſaluti, & cōmodis. ꝙ ſi radicitus vim æqui, ac naturā diſcutiamus, nullo ſane actiori vinculo deprehēdemus, feroces populos ſuos ſe terminis cōtineri, ciuitatū conſilia ſtabiliri, principū deſidētiū animos cōciliari, ꝗ legibus. Et

si verũ fateri libeat, ꝙ stamus, ꝙ sedemus, ꝙ tuti viuimus, ꝙ dominia rerũ adseruamus, id iuri totũ, legibusq; debe- mus. vt.n. corpora sine mente, sic ciuitas sine legibus suis partibus & membris vti non potest. vt merito a veteribus dictũ sit, longe maiore discrimine ciuitatẽ legibus q̃ meni bus ipsis fraudari, & legũ idcirco nos seruos esse, vt liberi esse possimus. Quã legũ dignitatẽ admiratus senex ille sa-
3 pientissimus Pindarus, † legẽ dixit deorũ esse, hominũq; re ginã, per quã, veluti per aureũ quendã funẽ (vt ait Plato) ratio nostra dirigitur. Nec aliã ob causam putauerim, vete res legum inuentionẽ Cereri frugũ inuentrici cõsecrasse q̃ vt innuerent, nõ minus humano generi leges, q̃ fruges esse necessarias. Quippe cũ fruges terrenis tantũ & cadu- cis corporibus subueniant, leges aũt animis, quorũ origo
4 diuina est, opituletur. † Legũ enim ea vis est, atq; natura, vt virtutes vel reddat illustriores, quas inueniat, vel non inuentas in animos mortalium inducat. Lex.n. studiosum sui grauẽ facit, purũ, syncerũ, incorruptũ, acquadam ęqui tatis, & veritatis maiestate verendũ. Hæc enim facit, vt ve- rus, iustus, ac honestus labor honoribus, præmiis, atque splendore decoretur, vitia hominũ, atq; fraudes, dãnis, vin culis, ignominiis, verberibus, exiliis, morte mulctentur. Hac docemur non disputationibus multis, sed authorita- te, nutuq; ipsius domites habere libidines. Respicite quæ- so, vt alia omittã, diuina illa legũ duodecim tabularũ ora- cula, & considerate quas morũ & æquitatis sententias refe rant, q̃ expressas habeãt maiestatis effigies. Nec enim im- merito Crassus apud Ciceronẽ vnũ dumtaxat ex illis legi bus libellũ, authoritatis pondere, ac vbertatis vtilitate, Phi losophorũ omniũ bibliothecis præposuit. Quas quidẽ le- ges, si nos cũ illa diuina, & cõpendiosa breuitate incorru- ptas, hactenus seruaremus, quãto foret (deus immortalis) nostra respublica felicior. Sed ex illis, xii. & quidẽ per mo dicis fontibus tã vasta nouarũ legũ, & cõmentariorũ suc- creuit immensitas, vt merito Tertulianus iam squalentem legũ syluã, eamq; securibus amputandã appellarit. Non lõge abhorrẽs a Socratis sentẽtia, qui (vt author est Plato)
5 putabat eos, † quibus plurimę leges adessent, viuendi ritu deprauatos esse, non secus atq; illos, quibus plures adsunt medici, eos nãq; multis morbis implicari, necesse est. Cu-

ius rei argumentũ nobis res Romana præstabit, quæ initio modicis legibus steterat, post vero legũ gliscẽte copia defecit. Quarum quidem legũ & cõmentariorũ immensa congeries non aliunde (si verum quærimus) profecta est, q̃ ex prauorũ hominum ingeniosa malitia, ac calumniosis interpretationibus, quas cohibere, & ad rectã iuris normã reuocare, munus est eorum, qui reipublicæ præsunt, quos magistratus appellamus, de quibus, non erit abs re, iam pauca quædam commemorare.

¶ Varia igitur apud antiquos, & ob magistratuũ impotẽ-
6 tiã periculosa fuit reipublicę conditio. † Nã primi omniũ Persarũ populi expedire eorũ imperio arbitrabãtur, si reipublicę curam septẽ magistratibus, veluti principibus cõmitterẽt. Athenięses vero decẽ primo, deinde viginti octo senioribus, quibus par erat cũ regibus potẽtia, reipublicæ summã tradiderũt. Romani centũ constituerũt, qui populo ius dicerent. Verum cum omnes illi rempub. pari imperio regerent, nec illis esset princeps vnus, qui posset, cũ oporteret, eorũ potentiam moderari, mutuis tandẽ cõtentionibus, ac factionũ odiis, illę respublicę veluti fluctibus exagitatæ, omnes ad vltimã conciderunt. Melius igitur ac sapientius Plato censuit, qui rempublicã omnẽ in duodecim distribuit magistratus, qui vni tantũ principi adessent.
7 Summi dei, vt opinor ordinẽ sequutus, † qui cęlũ ipsum immensum duodecim distinxit ordinibus, totidemq; mensibus annũ, quibus duodecim cõiunxit Zodiaci signa quę veluti quidam naturæ magistratus vniuersis faciẽ regerẽt, ac moderarentur. Neq; vero solũ res celestes hoc numero distinxit summus ille artifex Deus, sed etiã populũ Israel sibi electũ in duodecim partitus est tribus, quarum singulis magistratũ suũ, ac moderatorẽ præfecit. Sed cum ob illius gentis proteruiã, vetus illa respublica iam diuisa, ac penitus eo lapsa fuisset, miseratus hominũ casus Deus, Christũ filiũ ad nos demisit, qui veteris reipublicę lapsum vt noua
8 cõstitutione renouaret, † duodecim sibi delegit Apostolos, quorũ prudentia, & exemplo orbẽ terrarũ instituerẽt, eosq; futuros mũdi iudices designauit. Cuius quidẽ reipublicæ imaginẽ summi Pontifices Christi vicarii imitãtes sapiẽter, vt cætera, & diuino quodã nutu vos duodecim patres gentiũ iudices cõstituerũt, vt e duodecim istis sedibus

rempublicã Christianã bene ac sapiẽter moderemini, ima
ginem ferentes illarũ. xii. stellarũ, quas Ioannes in Apoca
lypsi dixit positas in corona iustitiæ. Et sicut illi Seruatoris
nostri Apostoli lineis & cãdidis vtebãtur tunicis, sic & vos
stolis albis amicti estis, quarũ formã duodecim Ægyptio
rũ sacerdotes in signũ purę ac immaculatę mẽtis primi o
9 mniũ tradidere. Quã quidẽ † mẽtis integritatẽ, ab immor
tali Deo acceptã, omnibus fortunæ bonis, & vitę propriæ
anteponere debemus. Hãc maiores nostri pręsidẽ iustitię,
ac custodẽ huius ordinis esse voluerũt. Quæ si optimorũ
consiliorũ, atq; factorũ testis in omni vita nobis erit, sine vl
lo metu, & summa cũ honestate viuemus. Quam aliã ob
causam putatis Fabriciũ Bicinũ, Q. Tuberonẽ veterum
memoria inter deos fuisse relatos, nisi quia ob incorrupti
animi robur, alter a Samnitibus ingentẽ vim auri, alter ve
ro ab Athẽis vasa pretiosa magni ponderis, exquisita arte
fabricata reiecerunt. Maluerũt. n. impolutis animis diuiti
bus imperare, q̃ diuites esse. Nec satis est, patres, sinceros
nos esse, & incorruptos, cũ hoc ipsum natura duce, ac do
mesticis institutis nobis insitũ esse debeat, nisi, quod est o
10 mniũ difficillimũ, cũ natura ipsa cõfligamus. Nã & bene,
& male de nobis audire, æquo animo ferre oportet, neq; fa
cile laudibus, vel populi cõuitiis a recto dimoueri. hoc. n.
est, aduersus naturã quæ in oppositum ducit, pugnare, in
quo quidẽ deficere sine summo reipublicæ detrimẽto non
possumus. Decet etiam, vt nos adeuntibus faciles, & beni
gnos præbeamus. Nã nihil hominũ animos eque deuin
cit, ac humanitas, & in omnes affabilitas, quæ facit, vt ho
mines nos obseruent, colant, ac reuereãtur. Sic Pompeius
miris a Cicerone laudibus effertur, sic Traianus, quia faci
le adeũtes eum, admittebat, boni principis nomẽ adeptus
11 est. Cõtra † Hadrianus imperator, vt difficilis, & plus ni
mio morosus, iure reprehendi meruit, ad quẽ cũ anus quę
dã paupercula accederet, sæpe rogãs, vt eius causam audi
ret, & is illi responderet, se ociosum non esse, tunc anus, ne
quidẽ ergo Hadriane imperatorẽ esse velis, cuius quidẽ li
berã aniculæ vocẽ admiratus imperator, non solũ illi au
res præbuit, verũ etiã alios facile audiuit. Quod Hadria
ni exẽplũ huc pertinet, patres, vt si auditoris nomẽ, quod
induimus, re ipsa implere cupimus, faciles ad audiendum

aures præbeamus, neq; vero solum aures nos adeuntibus, sed & mentē, ac animi attentionem præbere debemus. Ne forte nobis contingat, quod Philippo Macedonum Regi euenisse legimus, qui cū Machetæ cuiusdam causam negligentius, ac dormitans audisset, ac propterea sententiam iniquam in ipsum tulisset, Macheta clamore magno se ab ea sententia appellare dixit, quo appellationis verbo regibus inuiso, Philippum ad iram excitauit, qui ad eum conuersus, ad quem, inquit, Macheta appellas? ad te, respondit, o rex, cum attentius & vigilans causam meam audieris, tunc Philippus veluti rubore suffusus, diligentius rem

12 intelligens, causa cognita sententiā mutauit. † O laboriosam conditionem nostram, ac acerbam reipublicæ curā, in qua diligentia plena simultatum est, negligentia vituperationum, vbi seueritas periculosa, liberalitas ingrata, sermo insidiosus, assentatio perniciosa, frons omnium familiaris, multorum animus iratus, ingētes animi, corporisq; labores, gratia per exigua. Iure igitur Diocletianus imperator dixit, nihil esse difficilius, ac periculosius, q̄ magistratum gerere, vt merito in prouerbium exierit, lupū auribus tenet, qui gerit magistratum. Nam vt author est Xenophon, homo animalium omnium ingratissimus nihil magis odit, q̄ sui ipsius rectorem, atque custodem vt non ab re Pausanias Isocratem sapientissimum iudicauerit, quia ad rem publicam nunquam accessit, memor forsitan illius Crisippi sententiæ, qui cum interrogaretur, cur ad rempublicam non accederet, quoniam si male, inquit, eam gererem, diis displicerem, si bene, hominibus.

13 † Sed in tot tantisque reipublicæ gerendæ laboribus vna nos res præcipue consolari debet, patres, quæ veteres illos Romanos ad magnos subeundos labores adhortari solebat, qui pro ingentiū laborum suorum præmio sola virtutis gloria contenti erant. Hæc sola Marcellos, Fabios, Africanos ad res magnas, & periculosas ebeundas induxit, Nos vero si munere nobis cōmisso iuste ac sancte functi fuerimus, non solum ea, qua vsi sunt illi Heroes, inter homines fruemur gloria, sed postquam ex hac vita migrabimus, certus erit nobis in coelo diffinitus locus, in quo laborum nostrorum mercedem capientes, cum

14 sanctis Dei sempiterno æuo fruamur. † Vos etiam cau-

sarum patroni clarissimi ad hoc vnum adhortabor, ne dignitatem vestram, quæ per se amplissima est, auaritiæ labe polluatis, ne vos iterum e sua republica eiiciat Plato, tanquam, vt ipse dicebat, pecuniarum accipitres. Cuius quidem auaritię modum veteres causarum patroni ita excessisse leguntur, vt mererentur lege Cinthia coerceri, ne de cætero ob causam dicendam præmium, munusve
15 acciperent. † Nihil enim ea tempestate, vt author est Tacitus, tam venale fuit, quam aduocatorum perfidia. Adeo vt Samius insignis eques Romanus quadringentis nummorum millibus Suilio datis cognita præuaricatione ferro in domo eius incubuerit, quod causa fuit, vt patres insurrexerint, & legem Cinthiam flagitarent, non sine magno Suilli, & eorum, quibus hæc iniuria parabatur, strepitu. Nam discors Suillio Sillius consul acriter incubuit, veterum oratorum exempla referens, qui famam in posteros pręmia eloquentiæ cogitauissent. Pulcherrimam alioquin, & bonarum artium principem sordidis ministeriis fœdari, ne fidem quidem integram manere, vbi magnitudo questuum spectetur. Meminissent T. Galbæ, C. Asinii, & Messalæ, ac recentiorũ Arruntii, & Eserninii ad summa prouectorum incorrupta vita, & facundia. Hæc & alia dicente consule, Suillius, & Cassianus aduocatorum primi insurrexerunt, superbiam potentiorum in hoc accusantes, qui neminem cuperent aduocatorum inopia res suas tueri. Cui enim tam vecors fuit, vt illi eloquentia gratuito contingeret, omitti curas familiares, vt quis se alienis negotiis intendat, facile Asinium & Messalam inter Antonium & Augustum bellorum præmiis refertos, aut ditiũ familiarium hæredes Eserninos & Aruntios magnum animum induisse. Prompta sibi exempla quantis mercedibus P. Clodius, aut C. Curio contionari soliti sint se modicos senatores, qui a republica nulla nisi pacis emolumẽta peterent. Sublatis enim studiorum pretiis etiam studia peritura vt minus decora, & defraudati laborum præmio homines ignauos, ac penitus desides reddi. Hæc ita haud frustra dicta princeps ratus, capiẽdis pecuniis posuit modum, vsque ad dena sestertia, quæ egressi, repetundarum tenerentur. Sic itaque hoc tempore Suillius sicut olim Appius Claudius obtinuit legem Cinthiam tẽperari. Nam

16 Appio permittente Antipho † Ranutius primus omniũ aduocatorum ob defensam causam mercedem accepit. Sic Suillius Tiberio mandante pretium linguę prosequutus est. Cuius exemplum Græci omnes, ac Latini postea sequuti sunt, longe magis fructuosam linguam, q̃ mercaturam experientes. Et ob eam causam ad tantum decus, & honorum culmẽ dignitas vestra processit, vt imperatores ad gloriam nominis & laudem referrent, ab ordine vestro genus trahere. Sed quid cætera cõmemoro, cũ Christum ipsum seruatorẽ nostrum aduocati officiũ non paucis, teste Augustino, impartitũ esse constet, vt in Magdalenę, in mulieris de adulterio, in accusatione discipulorũ suorum variis criminationibus factum ab ipso in euan
17 gelio legimus. vt Ambrosiũ omittã, † qui vndecim annis in curia & foro causas egit, & Germanũ, ac Lipardum diui Leonardi magni fratrẽ, qui & ipsi, cum aduocati fuissent, in numerum sanctorum relati sunt, vt obiter obtrectatorum vestrorum inuidiæ occurratur, qui vnum tantũ Iuonem ex ordine vestro inter beatos connumerant. Quorũ integritatem eo munere fungendo si imitati fueritis, paria cum eisdem præmia referetis, ac nomen vestrum ab iniu
18 ria mortalitatis vindicabitis. † Iam vero vos causarũ procuratores honestissimi, quæ vestræ sint partes, ex his, quæ diximus, intelligere potestis. Vobis. n. cum aduocatis pleraq; sunt cõmunia, cõmunis igitur admonitio erit. Illud tamen nõ omittam, Damascum, qui primus omniũ procuratoris munus exercuit, tanta gloria inter suos quondam floruisse, vt ex ipso Damascus vrbs Syriæ celeberrima no
19 mẽ acceperit. † Sed iam ad vos venio, scribe & tabelliones quorum opera vt est vitæ hominum reipublicæq; perutilis, ac propemodum necessaria, sic apud veteres in multo maiore, q̃ nunc habebatur honore. Nec ad id officium quisquam prius admittebatur, q̃ cõstitisset, eum honesto loco natum, fidei ac probitatis præstitisse documentum. Vos igitur adhortabor primum, vt veritatem fidemque colatis, his enim neglectis nihil est in republica vano & parum fideli tabellione perniciosius. Deinde vt auaritiã, & improbas exactiones a litigantibus fugiatis, quas vt cohiberet Cato Vticensis quæstor, olim ordinem vestrum immoderatius excedentem, censoria grauitate coercuit.

20 †Hinc emersisse legẽ Clodiã putamus, quę vetabat, ne quis tabellio simul ac negotiator esset. Quam vos patres grauissimi veluti antiquatam, superiore anno iustissime renouastis, cum parum est republica esse intelligeretis, vt is suas & aliorum causas agat, cui causarũ secreta publica fide demandantur. Reliquum est patres qꝫ vos iã video præstolari, finus vt colligam orationis meę, quod equidem libenter faciam, si a vobis id vnum impetrauero, vt studia, cogitatiões, curas, facultates omneis meas, quæ vobis iam diu deuoui, benigne denuo recognoscatis, quod si, vt spero, concedetur a vobis, erit mihi per gratũ, & me deuintietis beneficij memoria sempiterna.

FINIS.

¶Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm
Nn Oo Po Qq.

Omnes sunt quaterni, præter Qq, qui est quinternus.

¶Romæ Sumptibus Michaelis Tramezzini Veneti.
Cum Priuilegio summi Pontificis, Venetorumqꝫ Senatus. Anno Domini.
M. D. XXXIX.

A
B